10
C
30

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
10
31 G
17

N-5.C.38

Digitized by Google

PARS QVARTA
TOMI SECUNDI,
A CAPTA
CONSTANTINOPOLI
PER TURCAS
SEU
Ab anno CHRISTI 1453. ad 1663. exeuntem.

AUTORE
PHILIPPO BRIETIO
ABBAVILLÆO
Societatis JESU *Sacerdote*.

Cum ſupplemento uſque ad annum 1692.

VENETIIS;
Apud Io: Iacobum Hertz ſub Signo Navis.
M. DC. XCII.
Superiorum Licentia, & Privilegio.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

[illegible] [illegible]

Digitized by Google

PARTIS QUARTÆ

ΠΡΟΟΕΩΡΙΑ.

Quo magis accedimus ad noſtra tempora, creſcit hujus operis difficultas; ſive ubertas materiæ, ſive dicendi ratio conſideretur. Quis enim in pauca contrahat recentes omnium gentium hiſtorias, & nominatim tot bella, quorum etiamnum damna, vel utilitates propè ſentimus? Quis non hic optet laudari majores ſuos, ſuaque præclara facinora? præ quibus, à nobis commemorata minoris momenti putet, ſive ita ſe res habeat, ſive id de ſe, ſuiſque rebus cujuſque poſtulet æſtimatio. Quibus ut faciamus ſatis (nec enim quemquam vel ipſa taciturnitate lædere volumus) hoc aſſerimus, multa nobis imprudentibus excidiſſe, multa latuiſſe nos; inter quæ computabit quiſque, quod his annalibus inſertum, vel ſaltèm verbo perſtrictum eſſe voluiſſet. Aequi verò bonique conſulent reliquæ nationes, ſi de Francicis plura, quàm de ſuis dicamus: Cùm enim illa magis explorata ſint & certa nobis, utpote ob oculos noſtros poſita,

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE III ROMA

vel parentum, avorumque noſtrorum; Id agemus quod in ſua quemque gente feciſſe cuperemus, ut ſic puriores, atque terſiores Mundi totius Annales procederent. Præterea quoniam de præſentibus loqui periculoſum, & de Principibus maximè, qui exemplo ſuo, & ſuis perperàm factis ſubſequentia tempora, nepoteſque ſuos doceri, ac erudiri nolunt; de Magnatibus ſic agemus, ut eorum res præclarè geſtas exponamus; ſi quid contra fas, & decorum egerint, ea ſecuturis hiſtoricis, vel audacioribus relinquamus; niſi fortè ſic illa occurrant in oculos ſingulorum, ut ea taceri velle, ſit omnium oculos configere, & in meridiana luce tenebras exoptare. Denique & hanc partem, & ſuperiores omnes ita ſubjicimus Eccleſiæ judicio, atque Pontificis, ut ſi quid exciderit nobis, quod aut temerè dictum ſit, aut falſum, aut non bene concoctum, id relinere, atque expungere parati ſimus, & pluris religionem nos facere, quàm doctrinam, publicè his Mundi Annalibus profiteamur.

LIBRI XV.

PARS ALTERA.

Ab anno CHRISTI 1452. *ad* 1500.

DECADIS SEXTÆ

PARS SECVNDA.

Ab anno Chriſti 1452. ad 1460.

MVNDI 5506. CHRISTI 1453.

MAhometes Turcorum Imperator Conſtantinopolin obſeſſurus, arcem extruxit munitiſſimam ad Boſphorum, non longè ab Vrbe, quaſi primam obſidionis ſtationem. Qui potuerant opus impedire Græci nullo negotio, etiam promouerunt, ſuffectis cæmentis, atquè cibariis; tantus erat vel à Turcis metus, vel ab vrbis ſuæ munitione fiducia. Hâc perfectâ, ingentis magnitudinis Bombardas fabricari jubet, quæ lapides pondo mille ducentorum, vel 1000. vel 800. librarent. Ineunte ergo Vere, ambitu 13. milliarium, ſeu centum & quatuor ſtadiorum vallo præcingit Vrbem; ſed quoniam à continente firmiſſimis mœnibus

Obſidetur à Mahomete Conſtantinopolis.

præcincta erat, nauibus 70 per 70. item ſtadia incredibili labore & induſtriâ impulſis, atque perductis ad portum, eam à mari aggreditur, ponte inſuper ſolutili fabrefacto, qui murum contingeret, ex quo vægrandibus machinis infirmiora partis huius mœnia disjiceret. Vrbem porrò defendebant tantùm ſex Græcorum millia, tria Venetorum, ac Genuenſium; aduersùs Turcorum ducenta quinquaginta octo millia, & naues trecentas viginti: ſed, quod caput erat, hinc Amurathes, illinc ſtaret Conſtantinus Helenæ filius, tantùm ab alio fortitudine & felicitate disjunctus, quantùm anni mille centum viginti, primo atque vltimo numero diſtinguntur.

I. Iuſtinianus Longus eā tuetur. Neque tamen hæc ciuitas aliquo tempore in ſui propugnatione ſuo Hectore caruit: fuit hic Ioannes Iuſtinianus cognomento *Longus*, patriâ Genuenſis, qui nauium præfectus, Græcorum miſeratus ignauiam, Vrbis tuendæ curam ſuſcepit, tantâ fortitudine & induſtriâ, vt illa tantùm hoc deſtituta ceciderit, ſicut eo pugnante ſteterat, cum graui damno Turcorum.

Genuenſes naues Turcos terrent. Tulere ſuppetias Vrbi obſeſſæ tres Genuenſium naues, Imperatoriæ frumentariæ comites, quæ claſſem Turcicam vniuerſam tam malè mulctauere, vt ſupra duodecim hoſtium millia interemerint, & fremente licèt Mahomete, atque in mare cum ſuis equum incitante, ſubierint portum, nullo è ſuis deſiderato: quod factum vt Græcos erexit, ſic Turcos abiecit; maximè cùm Huniades ex Hungariâ, cum pedeſtribus copiis, claſſis Occidentalium mox afſutura nunciaretur, qui tamen nuncij timore parum diuturno Turcos, Græcos breui voluptate perfudere.

Decretoria Vrbis oppugnatio. Tandem decretoriâ oppugnatione Vrbem inuadere Mahometes ſtatuit, vt aut eâ potiretur, aut ſe fateretur inferiorem. De eâ admonitâ

per-

per Haly Baſſam Græci, diuinam opem diligenter implorauere: nec precibus ſolitis defuere Turcæ, hac pugnâ rati felicitatem ſuam, Imperiumque contineri.

Iuſtinianus Vrbem flagitioſè deſerit.

Die ergo Martis 4. Kal. Iunias, Feria 3. ante Feſtum Corporis Chriſti Vrbs inuaditur à Barbaris, ſed cum magnâ eorundem ſtrage. Quo in certamine leuiter ſagittâ vulneratus in crure Iuſtinianus, nullo qui loco ſuo præeſſet imprudenter relicto, quaſi vulnus obligaturus receſſit, nec vllis precibus ab Imperatore potuit reuocari. Peram ergò primùm traiecit, inde Chium, vbi ad ſe rediens, ex flagitij recordatione & mœrore obiit, cùm Vrbis propugnationem tam generosè inchoaſſet, quàm turpiter abſoluit; initio ſupra hominem fortis, in fine infra mulierem ignauus & abiectus.

Vrbs capitur, & diripitur.

Tum ergo Græcis fugientibus magis quàm repugnantibus Vrbs capta; Conſtantinus Imperator vulneratus, abreptus à multitudine, ſæpe cadens, reſurgens ſæpe, conculcatus tandem, & obtritus interiit; cui & refectum caput circumlatum eſt ad terrorem Chriſtianorum. Quæ autem monimenta crudelitatis, & impietatis tum ediderint Turci, facilius fuit Græcis lugere, quàm commemorare. Quadraginta hominum millia trucidati; ſexaginta millia capti, ac venditi; eorum theſauri refoſſi Turcis ceſſere, qui ex hâc Vrbe tantum prædæ coëgere, vt deinceps apud eos ditiſſimi, Conſtantinopoleos direptioni interfuiſſe, vulgari parœmiâ, dicerentur; quas pecunias ſi impendiſſent in ſtipendia Occidentalium militum, magnam earum partem cum libertate ſuâ conſeruaſſent. Multi tamen eorum, ſed nudi, & egentes, ac maximè litterati in Occidentem magno Muſarum commodo profugere. Iſidori autem Rutheni Cardinalis, Legati à Nicolao, mirabilis caſus fuit; qui mutatâ cum cæſo milite veſte, creditus mortuus, vili poſtea pretio redemptus

Pera ſe dedit & diripitur. eſt. Genuenſes autem eodem die, etiam non rogati, Peram Mahometi reddiderunt, meritò ab eo omnibus exuti bonis; qui ſi Græcis vires ſuas coniunxiſſent, ſine dubio repuliſſent Turcos, magnâ ſuâ gloriâ; quam tamen, ſicut & pecunias, quarum auidiores erant, ignauiter & flagitioſè perdiderunt, milites turpiſſimi, ſordidiſſimi mercatores.

Scanderbegus Moſem recipit in amicitiam. Interea Scanderbegus miſſos in ſe Turcas egregiè retundebat, nec victus, nec victor gnarus quieſcere. Expertus ſibi rebellem ducem ſuum Moſem, eum ſubactum recepit in gratiam, immo & amicitiam; pluſque in virum fortem valuit priſtinæ virtutis recordatio, quàm cogitatio præſentis rebellionis.

Turbæ Occidentales. Nec quietiores in Occidente res Chriſtianorum extitere, commiſſis inter ſe Francis & Anglis, Sfortiâ ac Venetis, Alphonſo atque Florentinis. Romæ etiam Nicolaus V. Stephani Porcarij conſpiratione tantùm non eſt obrutus. Fugerat iſte vir improbus Bononiâ, vbi detinebatur, euocatus à quibuſdam Romanis rebellibus: ſed diligenter quæſitus, inuentus, & tortus, ex muris Arcis S. Angeli pependit ignominioſè, terriculum ſeditioſorum.

Aluari de Luna & Iacobi Cordij caſus. Celebris denique eſt hic annus duorum gratioſorum; Aluari de Lunâ, in Hiſpaniâ; & Iacobi Cordij Biturigis, in Franciâ. Hic accuſatus commercij cum Sultano Ægypti, bona omnia perdidit; ille, jam nobilitati, populo, ac Regi ipſi grauis Valiſoleti perdidit caput, ſepultus etiam vir ditiſſimus, ac potentiſſimus, collectâ ſtipe; & exitu ſublatus tam infortunato, vt etiam inimicis ſuis lacrymas cieret.

MVNDI 5507. CHRISTI 1454.

Occidentales Orientalibus deſunt. Habitus hoc annus Ratiſponenſis Conuentus à Friderico, de bello Turcis inferendo, inutilis fuit; Philippus enim Burgundus imprudenter abalienatus eſt. Alij quoque Principes Chriſtiani mu-

ni mutuis odiis decertare maluerunt, quàm Chriſti cauſam tueri; Genuenſes quoque excluſi communi fœdere Italiæ, & Veneti factâ perperam cum Turcis pace, hoc negotium turbauere; ſicut & Heluetij incredibili flagrantes in Auſtrios odio; apud quos omnes priuatæ rationes, & inimicitiæ plus valuere, quàm Imperij Orientalis excidium, & in eo jactura religionis.

Obiit hoc anno 13. Kal. Aug. quinquagenarius, regni ſui anno 48. Ioannes Caſtellæ Rex, cùm vix anno vno regni ſui negotiis inuigilaſſet, hoc eſt, à morte Aluari de Lunâ. Huic ſucceſſit filius Henricus IV, annos 30. natus, homo turpiſſimus moribus, atque in venerem vſque ad inſaniam propenſus; ideo & dictus impotens, ſed aliunde *Liberalis*, & ſic etiam dictus; quare poſterius nomen, prioris fœditatem abſterſit. *Ioan Caſtellæ Regi ſuccedit Henricus.*

Denique hoc anno in Conuentu Francofordienſi, adnitentibus maximè Ioanne Capiſtrano Minoritâ, & Æneâ Syluio (quorum hic oratione, ille pietatis opinione potentiſſimus erat) decretum in Turcos bellum, quod Imperator ſuſciperet, peteret Pontifex, Chriſtus præſcriberet; quibus non poſſent maiores adſtipulatores adhiberi. *Decernitur bellum in Turcos.*

MVNDI 5508. CHRISTI 1455.

Obiit hoc anno S. Laurentius Iuſtinianus ætatis anno 74. 6. Id. Ian. primus Venetiarum Patriarcha; quò, & in quem hæc dignitas à Nicolao V. translata fuerat. Hic ſuam ita rexit Eccleſiam, vt lapſus è cœlo Genius videretur; idem à Clemente VII. relatus inter Beatos, multis miraculis clarus, & adhuc vitæ innocentiâ clarior. *S. Laur. Iuſtinian. obitus.*

Mortuus idem, dum bellum Turcicum promouet, Nicolaus V. 9. Kal. April. ex mœrore captæ Conſtantinopoleos, cùm ſediſſet annos 8, *Nicolao V. ſuccedit Calliſtus III.*

 dies

dies 19. vir ſanctiſſimus, magnificentiſſimus, eruditiſſimus, verè Muſarum parens, quas fugientes ex Græciâ bonus parens amicè, ac liberaliter excepit. Huic mox propoſitus ſucceſſor Beſſarion Cardinalis; verùm negotium diſcuſſit Alanus Coëtiuius, Armoricus, Auenionenſis Archiepiſcopus, negans Græcum Neophytum Eccleſiæ gubernaculis admouendum eſſe. Itaque hoc omiſſo delectus eſt Alphonſus Borgia, coronatus 12. Kal. Maij, dictuſque Calliſtus III. Hic ſtatim votum emiſit de bello Turcico, quod etiam Principes omnes, omnes Reſp. probauere (ſi Alphonſum vnum excipias Aragonium) & quantùm in ſe fuit, magnâ animi alacritate promouere, ne à capite membra diſſidere viderentur.

Puella Aurelianenſis ſupplicium damnatur. Statim initio ſui Pontificatus Calliſtus judicium Puellæ Aurelianenſis juſſit retractari, hæcque innocens declarata, pronunciatum judices perperam ſtatuiſſe, atque ex odio tantùm, & perturbatione cauſam hanc tractatam eſſe, cœlo atque terris reclamantibus. Quo etiam tempore Carolus VII. Armaniacum Comitem per vim bonis omnibus exuit, contumacem, ſacrilegum, diuini humanique juris perturbatorem, dignumque qui Regis Chriſtianiſſimi exercitu attereretur.

MVNDI 5509. CHRISTI 1456.

Belgradum liberatur à Chriſtianis. Inſignis eſt hic annus Turcarum ad Belgradum clade, illuſtrique victoriâ Chriſtianorum. Belgradum, aliter Albam Græcam, Seruiæ muniſſimam vrbem, ad Sauum atque Danubium confluentes fluuios, Mahometes centum quinquaginta millibus armatorum obſidebat, jam aliàs à patre ſuo fruſtra tentatam. Igitur Legatus Cardinalis Io. Caruaialius Chriſtianorum circiter 40. millia in eius auxilium adduxit, quos accenderat Ioannes Capiſtranus Minorita voce, exemplo ſuo Ioannes Huniades, vrbis

huius

huius jam aliàs propugnator. Certatum primò in fluuio; ſed tantâ vtrimque cæde, vt hic ſanguine totus ruberet. Subiere ergo vrbem Chriſtiani, jam in vltimas anguſtias redactam. Hanc nihilominus tali auctam præſidio, Mahometes xj. Kal. Aug. expugnare decreuit: & ſanè eâ potitus eſſet niſi Capiſtranus imagine Chriſti propoſitâ, Huniades armis eum repuliſſet. Turcis ergo ingreſſis vrbem, ſæpe victoribus, ſæpe victis, alternante fortunâ, Chriſtiani tandem victores extitere, Barbari tumultuosè receſſere. Et verò Mahometes in pectore plagam acceperat, quæ cùm lethalis crederetur, ſequenti nocte ſoluta eſt obſidio, relictæ machinæ omnes, omnia lignea incenſa. Cæſa tum fuiſſe perhibentur Barbarorum quadraginta millia, plerique proceres cum Baſsâ Europæ; nuſquam maiorem Turcus accepit cladem, neque turpiorem. Certè nunquam recoluit eam Mahometes, quin huic diei malediceret, ac deteſtaretur ad Albam Græcam expeditionem. Scripſere ad Pontificem Capiſtranus & Huniades de hac victoriâ, neque tamen alter alterius meminit; quod toleratum in Huniade viro militari, mirabile in Capiſtrano religioſo ac ſemiprophetâ: vnde datum eſt intelligere facilius eſſe calcare opes & voluptates, quàm gloriam; hanc in craſſioribus pannis, & male conſutis, nonnunquam tutiùs, & amantiùs, quàm in purpurâ, & ſerico deliteſcere. *Capiſtranus & Huniades cauſa victoriæ.*

Non ita multò pòſt, ex nimio labore, incidit in febrem ardentem Huniades, ex quâ ſanctiſſimè obiit, ab eo nunquam reuulſo Capiſtrano: vir planè magnus; non Rex, ſed Rege major; victuſque ac victor ſemper admirandus. Reliquit filios duos, Ladislaüm jam armis aſſuetum, & Matthiam adhuc impuberem, vtrumque paternæ ditionis, atque fortitudinis hæredem. *Moritur Huniades.*

Obiit Capiſtranus.

Huniadem paulò pòſt ſecutus & Capiſtranus ſeptuagenario maior 10. Kal. Nou. à commilitonis morte nunquam ridere viſus, ſed ſenſim contabeſcere. Comitem laborum ſuorum habuit Iacobum Picentem, in vitâ & poſt obitum miraculis clarum; qui cum Capiſtrano reiectus eſt à Nauclero deficiente naulo, ſuper vndam expanſo pallio cum comitibus traiecit Eridanum, ſtupente ſordido portitore, & auaritiam ſuam atque duritiem ſeriùs condemnante.

Iacobus Picens.

Alphonſi Neapol. Regis amor inſanus.

Alphonſus interea Neapoli Lucretiæ amoribus irretitus inſaniebat, quam aliqui honeſtiſſimam faciunt, alij turpe eius Scortum. Hanc autem ſic ardebat, vt eâ præſente furore videretur; dum interea Calliſtum Chriſti Vicarium contemneret, ipſe mulierculæ vile mancipium, ad eius omnes nutus, atque voluntates intentum.

Æneas Syluius Cardinal.

Creatus eſt hoc anno Cardinalis Æneas Syluius, vir maximus eruditione, atque prudentiâ, viginti quinque annis in miniſterio, ac variis peregrinationibus contritis ſine vllo cenſu, & vnde ſibi calceos parare poſſet; vt nemo primordia fortunæ tenuioris ſpernat, cùm Æneas ex tam vilibus initiis ad purpuram, ac Petri Tyaram aſſurrexerit.

Ludouicus iterum fugit ad Burgundiæ Ducē.

Ludouicus Delphinus, qui antè fugerat à patre Carolo, iterum hoc anno ad Philippum Burgundiæ Ducem receſſit, nec inuitatus vnquam redire voluit; quidam filium, quidam accuſauere patrem; hunc contumaciorem, illum parciorem, atque tenaciorem; eorum ſanè neuter excuſandus erat, dum neque filius paternæ indoli ſatis, nec pater ætati filij ſatis indulgeret. Addunt aliqui Ludouicum pulchram Agnetem concubinam Caroli veneno ſuſtuliſſe, ideo illum furorem amantis patris meritò reformidaſſe. Monuit Philippum Carolus, illum alere vulpem ac lupum qui eius gal-

gallinas, oueſque voraret: Sed hæc vaticinia recepit Burgundus, vt ab inimico profecta; Immo & Icatus filio ſuo Comiti Caroleſio, eidem per Ludouicum reconciliatus eſt. Cùm autem Ioannes Alenconij Dux, Princeps Regij Sanguinis, Anglos euocaret in Franciam, captus, atque conuictus in conſeſſu Parium, addictus eſt morti, quam tamen Rex in perpetuum carcerem commutauit: ſed eum mox Rex Ludouicus effregit.

MVNDI 5510. CHRISTI 1457.

Turbata eſt hoc anno Cyprus Ioannis eius Regis interitu, qui vocatus ad nuptias Carlottæ filiæ vnicæ Ioannis huius inſulæ Regis demortui, veneno ſublatus eſt ab Hælena Græcâ vxore antè dicti Regis. Quamobrem eadem data eſt Ludouico alteri filio Ducis Sabaudiæ, nepoti Felicis V. At huius regnum parum quietum eſſe paſſus eſt Iacobus Nothus, factus ab Helenâ Archiepiſcopus Nicoſienſis; ſicque miſera inſula bellis externis concuſſa, domeſticis præcipitauit. *Turbatur Cyprus morte Ioannis Regis.*

Turci copias ſuas immittunt in Scanderbegum, quæ fortiter ab hoc Achille Chriſtiano retuſæ ſunt, atque diſſipatæ. Iidem quoque Barbari Mitylenem in inſulâ Lesbo oppugnarunt, eamque jam capi paratam, hiante muri labe, virgo armata defendit, & Turcos ſubire auſos trucidauit: cuius exemplo ciues excitati, magnam Barbarorum ſtragem ediderunt, quæ cum ingenti cæſorum dedecore coniuncta fuit. *Turci repulſi.*

Eodem tempore Vſumcaſſanus Perſarum Rex excitatus à Calliſto Pontifice aggrediebatur Turcos ab Oriente. Hic ex familiâ Aſſembeiâ, pulſis Tartaris, potiebatur vniuerſâ Perſide, cùm antea ſorte illi Cappadocia, & Armenia obtigiſſent. Verùm Vſſumcaſſani exordia in Turcos fuere, quàm finis lætiora. *Vſumcaſſanus Turcos inuadit.*

Ladis-

Ludouicus Huniadis filius cæditur.

Ladislaûs Hungariæ Rex annorum 17. Ladislaüm ſeu Ludouicum Huniadis filium annorum 24. formoſiſſimum, ac fortiſſimum iuuenem, Budæ captum interfici publicè juſſit; cum tantâ etiam tortoris commiſeratione, vt vix ei quarto ictu ſecuerit caput; cauſa necis fuit quòd hic Vlricum Comitem Ciliæ Huniadarum hoſtem Albæ interimendum curaſſet. Matthias autem Ladislai frater à Rege Viennam adductus eſt, eique vitam tenera magis ætas, quàm Regis ſopitus furor indulſit.

Card. Aquileienſis Turcos vincit.

Ceſſantibus Principibus Chriſtianis, & Friderico Imp. venationibus indulgente, in quibus tantùm non periit, Calliſtus mittit Cardinalem Aquileienſem cum claſſe in Orientem, vbi multas Turcorum naues depreſſit, inſulas aliquot eis ademit, Ægyptios, Cilicas, Syros terruit; non tantùm bonus Imperator, ſed juſtus, vtpote qui duos Papæ nepotes Cyprum populatos dederit in vincula; eiuſque probatum à Pontifice, & Cardinalibus judicium, de eius integritate ne quidem auſis dubitare.

Ladislaus Rex Hungariæ moritur.

Ladislaüs Bohæmiæ & Hungariæ Rex, operâ Calliſti reconciliatus Friderico, Pragæ, in quam venerat celebraturus nuptias cum Magdalenâ Franciæ Regis filiâ, magno ambitu & ſplendore petitâ, magno datâ, repentinâ morte interiit 9. Kal. Decemb. veneno, vti creditum eſt, ipſi à Podiebraccio & Rockyſanâ propinato. Summæ expectationis adoleſcens fuit; & quo maximè Turcorum ferocia retundi poterat; ſicque huius fato multorum ſpes eluſæ conciderunt.

Fuſcarus Dux Venet. exauctoratus.

Franciſcus Foſcarus Dux Venetiarum, jam ab annis 35. multis rebus fortiter atque ſapienter geſtis, exautoratus eſt, non aliam ob cauſam, quàm quòd eſſet nonagenarius: cæterùm venerabilis ſenex, & cui mens ſana eſſet in ſano corpore. Reliquit Palatium duntaxat

taxat

laxat cum indignatione, bonis omnibus, præter ipſum, querentibus; cùm nimis eius in Remp. beneficia, Venetorum in eum ingratus animus apparere:.

MVNDI 5511. CHRISTI 1458.

Mahometes II. expugnatâ Corintho, toti Peloponeſo vectigal imponit, Demetrio & Thomâ Palæologis inter ſe de certantibus, & illius negotia promouentibus, dum abiicerent ſua; mali fratres, peiores Chriſtiani. Nec in Eccleſiâ Græcâ quies erat: quare Patriarchatum reliquit Gennadius, atque in Monaſterium ſeceſſit, vt ſibi ſaltem prodeſſet, qui aliis vtilis eſſe non poterat. *Mahometes II potitur Peloponneſo.*

Hungariæ Regnum armis & prudentiâ Zilagij auunculi ſui adiudicatum eſt Matthiæ Huniadis filio, cui & Podiebraccius filiam ſuam dedit vxorem cum ſexag nta millibus aureorum, eumque in ſuum regnum deduxit: mirabili for tunæ ludo in duobus fratribus, quæ vnum prope ex thalamo nuptiali ad ferale ſupplicium, alterum ex carcere rapuerit ad ſolium. Multis prenſantibus Bohæmiæ regnum, Friderico Imper. Carolo VIII. Franco, & Caſimiro Polono, cæteris antepoſitus eſt Gyrziko, ſeu Georgius Podiebraccius, vir fortis, ſed Huſſita; cui Fides multa peperit bella, quæ partim armis, partim prudentiâ diſcuſſit, tandem medius Catholicum inter & Hæreticum, ſed hæretico propior. *Matthias creatur Rex Hungariæ, Podibraccius Bohemiæ.*

Obiit hoc anno 5. Kal. Iul. annos natus 66. Alphonſus Rex Arragoniæ atque Neapolis, ex multis vitiis & virtutibus concretus, ſed in quo vitia præualuere; quæ tamen ab eruditis deterſa ſunt, quos impenſiùs adamauit. Reliquit regnum ſuum Arragonum Ioanni fratri ſuo Regi Nauarræ, ſeu veriùs raptori, Neapolitanum filio Notho Ferdinando, ſuſcepto ex duplici adulterio: cujus tamen na- *Alphonſus Arragonius moritur, ſuccedit ei Ioan. & Ferdin.*

natales eruditio fortitudini coniuncta cohoneſtarunt. Regnum tamen adire prohibitus eſt à Calliſto; huius minas, conatuſque ſpreuit; difficiliùs cum Carolo Viennæ Principe, Nauarrici regni hærede, & Ioanne Andegauenſi filio Renati, Competitoris Alphonſi, conflixit; vt in terris faciliùs Pontificis, quàm Principum fulmina deuitantur.

Calliſto III. ſuccedit Pius II Æneas Syluius. Mortuus eſt hoc anno Calliſtus III. Romæ 8. Id. Aug. octuagenarius, cùm ſediſſet annos 3. menſes ferè 4. minus litterarum amans, quàm eius anteceſſor; ſed plus intentus in bellum Turcicum, ad quod 150. millia aureorum ſepoſuerat. Datus ei ſtatim ſucceſſor Æneas Syluius patriâ Senenſis, ex nobili, ſed inope familiâ, coronatus 3. Non. Septemb. dictuſque Pius II. qui ſtatim Principes Chriſtianos reconciliare conatus eſt, indicto Mantuæ conuentu; & nihil omiſit, ne parata in Barbaros arma, in mutuam illorum perniciem conuerterentur. Vitam ſuam ipſe deſcripſerat, quam edidit ei à ſecretis Gobelinus, qui tamen eam videtur corrupiſſe, dum aliqua minùs certa interpoſuit: vſque adeo periculoſum eſt peritorum hominum fœtus, à minùs peritis retractari.

MVNDI 5512. CHRISTI 1459.

Thomas & Demetrius ditiones ſuas perdunt. Thomas & Demetrius fratres Palæologi dum ſibi inuicem eripere partem Peloponneſi volunt, totam perdidere, quâ potitus eſt Mahometes auxiliator. Demetrius huic cum ſuâ Spartâ ſe dedidit, fugit in Corcyram Thomas exutus regno. Sic fratres duo, miſeri licèt, concordes regnare non potuerunt; adeo erat innata Græcis inuidia, vt eam nec calamitates, nec affinitas, & ſanguis extinguerent.

Iacobus Nothus Cyprum ambit. Iacobus Nothus Archiepiſcopus Nicoſienſis, contra Carlottam affectans Cyprium regnum, fugit in Ægyptum, cum à Proceribus Cy-

Cypriis vinciendus eſſet. Hic operâ Mahometis Turcæ ab Ægyptio Sultano claſſem obtinuit, & auxilia, quibus ſibi regnum, vel potiùs perfidiâ ſuâ, miſer vindicauit.

Pius II. Senas, patriam ſuam, ex itinere Mantuano inuiſit, eamque Metrapolitanâ ſede exornat. Agit & prudenter cum Bohæmis, & Sileſiis, quos parere Georgio jubet quandiu hic nihil eis negotij circa Fidem exhiberet. Et verò hic Georgius litem inter Vvenceslaum Decanum adminiſtatorem Eccleſiæ Pragenſis miſſum à Pontifice, & Rockyſanam præſulem Huſſitarum, dirimere non eſt auſus; atque vtrumque dirigere juſſit Catholicos ſuos, aut Huſſitas, quietè tamen, ne religio publicam turbaret adminiſtrationem. *Pius II. Senas inuiſit.*

Senis Pius Florentiam venit, magnificentiſſimè ſuſceptus à Coſmo Medicæo, quem nauigationes in Ægyptum, & per Europam, parem Regibus fecerant, diuitiis, palatio, apparatu. Et verò Florentiæ non jam ciuis, ſed pæne dominus erat, omnium arbiter, & cui nihil deerat ad Principatum præter titulum. Agebat tum porrò annum ſeptuageſimum, ſed crudâ vtens viridique ſenectute, ſtipatus viris eruditis quibus ipſe accenſendus erat, cum locupletiſſimâ Codicum Latinorum, Græcorumque Bibliothecâ. Ab eo prognata eſt nobiliſſima familia Medicæorum, in quâ jam nihil ad Regnum præter nomen deſideratur, cuius Princjpes omnes, diuitiis, magnificentiâ, virtute magnum Coſmum repræſentant, ſed potiſſimùm exquiſito ac liberali in litteratos amore; quibus publicum hoc grati animi monumentum, hoc loco reddi Muſæ poſtularunt. *Coſmi Medicæi magnificentia.* *Et in litterato. amor.*

Obiit hoc anno 5. Non. Maij ſeptuagenarius S. Antoninus Archiep. Florentinus, multis miraculis clarus, ideoque in SS. album relatus ab Hadriano VI. In demortui domo nihil *Moritur S. Antoninus Archiep. Florentinus.*

hil inuentum eſt, præter mulum, quo vehebatur, & vilis ſuppellex; omnia eo viuente iam pauperibus eſſerant; verum ac germanum vocari ex cœnobio Præſulis exemplar.

Viri docti Florentiæ

Salutauere Pium II. Florentiæ viri doctrinâ illuſtres Guarinus Veronenſis, ſeu Ferrarienſis, Ioannes Auriſpa Siculus, Iannotius Manetus, & Poggius, ambo Florentini; omnes ætate, atque amicitiâ Pij Secundi, & Coſmi Medicæi, digniſſimi.

Mantuanus Conuentus de bello Turcico.

Habitus eſt hoc anno Mantuanus de Turcico bello Conuentus præſente Pontifice, multis ad eum tardiùs aduenientibus, omnibus ferè nihil ardoris afferentibus, inter quos enituit Philippus Burgundus, ad ciuilia bella, quàm ſancta magis idoneus. Adfuit & Sfortia Mediolanenſis magnum cœtus huius ornamentum, quem ſalutauit oratione Franciſcus Philelphus, à Pio dictus Muſa Attica: vir ætatis ſuæ exquiſitiſſimæ eruditionis. Reges Angliæ & Franciæ, ſibi inuicem diſſidentes, militem in ſuis regionibus colligi poſſe negabant; Itaque in Germaniam Pij ſpes omnis conuerſa eſt, cui & Baſileenſem Academiam indulſit, in hanc gentem, quàm in alias pronior; quo tamen amore intempeſtiuo, publica rei Chriſtianæ negotia minùs promouit, quam impediit.

Ioan Andeg. bene inchoat bellum Neapol.

Ioannes Andegauenſis, validâ claſſe in Regnum Neapolitanum inuectus, receptus eſt à multis proceribus, & vrbibus, atque ad Sarnum fluuium Ferdinandum profligauit; at vti ſuâ victoriâ neſciit: ſi enim tum obſediſſet Neapolin, Ferdinandus nullus erat. Dum ergo ſuadente Tarentino Principe alias vrbes occupat, interim auxilia à Pontifice, & Sfortiâ, venere Ferdinando; quibus rem ſuam inclinatam reſtituit, immò & fecit Andegauenſi meliorem.

Mul-

MVNDI CHRISTI
5513. 1460.

Multi Principes Orientis miſêre Legatos ad Pontificem, quos Pius in Franciam & Burgundiam miſit, vt Principes earum regionum aſpectu ſuo permouerent: pollicebantur illi aggredi Mahometem in Aſiâ, dum eum Chriſtiani in Europâ diſtinerent. Quo tempore Monobaſſia, olim Epidaurus, vulgò *Maluaſia*, Græcis recentibus, *Monembaſia*, ſeſe Pontifici dedit, cùm eam tradere Turcis vellet Thomas huic defendendæ par non eſſet Demetrius. Vno tantùm aditu ſubiri poteſt, ferè inexpugnabilis, diu à Pontifice, & Venetis ſeruata, tandem ſubiit commune Græcis Turcorum jugum; nunquam capienda, ſi defendi voluiſſet.

Principes Orientis inuitant Occidentales in Turcos.

In Germaniâ Nicolaum Cuſanum Cardinalem Epiſcopum Brixionenſem dedit in cuſtodiam Fridericus Auſtrius, quem ideo nouo anathemate perculit Pius, defendit Heimburgius, appellans Concilium; & ipſe excommunicatus; qui poſtquam amaro libello reſpondiſſet Pontifici, fugit ad Huſſitas; factus ex contumaci, & fulgurito, turpis hæreticus.

Nicolaus C'ſanus datus in carcerem.

Iacobus II. Scotus dum Caſtellum obſidet, fractæ bombardæ, & diſſilientis fruſto necatus eſt; neque tamen eius vxor filia Ducis Gueldriæ ſoluit obſidionem, ſed Anglos ad deditionem compulit. Patri ſucceſſit ſub matris tutelâ Iacobus III. & electis ad regni regimen tutoribus, quos in officio continuit Iacobus Kennethus S. Andreæ Epiſcopus; ſed eo, atquè reginâ mortuis, tutores oſtenderunt quàm periculoſum ſit multos Imperare.

Iacobo II. Scoto ſuccedit Iacobus III.

Genuenſes hoc anno in Francos rebellauere, duce Proſpero Adornio, Pio II. fautore; & in Palatium, & arcem compulere: fruſtra ſuis auxilia Carolus VII. miſit, ea deleta ſunt à Paulo Epiſcopo, qui pedum in enſem irreligioſè com-

Genua rebellat in Francos.

commutarat. Fugato denique Rege Renato Siculo, auxilij naualis ductore, Arx dedita eſt; Adornij mox à Fulgoſis eiecti; quorum denique vnus Paulus Tyrannidem inuaſit, eò crudeliorem quòd ex Paſtore in Lupum conuerſus erat.

CAPVT VII.

DECAS SEPTIMA.

Ab anno Chriſti 1460. ad 1470.

MVNDI 5514. CHRISTI 1461.

Iacobus Nothus occupat Cyprum.

IAcobus Nothus, armis Ægyptiis & Turcicis ſubnixus, totam fermè occupat Cyprum; petit à Pio II. coronam huius regni, reiicitur; Cerine caſtrum proditione capitur; Famaguſta poſt tres annos Genuenſibus erepta. Ludouicus Rex Ripalliam venit, vt hîc quieſceret; vxor ejus Carlotta generoſior, cùm in Galliâ nihil auxilii impetraſſet, fruſtra Mahometem, & Sultanum Ægyptium placarè conata, reſtitit fortiùs, & conſtantiùs, quàm fœmina pateretur; nec niſi perditis rebus omnibus, ſpem perdidit.

Imperium Trapezuntinum euertitur.

Corruit etiam hoc anno Trapezuntinum Imperium, quod ſteterat à captâ per Francos Conſtantinopoli ànnis 257. Captus enim, captis Sinope & Trapezunte, Dauid Comnenus qui fratri Ioanni ſucceſſerat, contractâ cum Vſumcaſſano amicitiâ. Dauid autem paulò pòſt cæſus eſt cum filiis, quorum vnus factus erat Mahumetanus, filia Mahometi nupſiſſet; domus tota, tantùm quoniam erat ſuſpecta, penitùs extincta eſt.

Peſcrſium tributum.

Initium hoc anno datum eſt tributo, à Græ-

Græcis dicto Peſceſio, primùm tantùm initio Patriarchatus ſoluto, deinde quotannis; quod poſtea materies multorum ſcelerum fuit, & ſacrilegiorum.

Scanderbegus, pactis cum Mahomete induciis, venit in auxilium Ferdinandi, agrumque Tarentinum, qui fauebat Andegauenſi, latè depopulatus eſt Albano equitatu. Mox tamen, arce Tranenſi ſeruatâ, redire ad ſua coactus eſt, ne ditionem ſuam perderet, dum tuetur alienam. Quæ autem ſcribuntur de eius magnâ ad Barletam victoriâ, fabulæ ſunt otioſorum hominum, qui veritati minùs, quàm voluptati ſeruire maluerunt.

Scanderbegus in Italiam venit cum copiis.

Pugnatum in Angliâ acriter inter Margaritam Reginam, & Ricardum ducem Eboracenſem; quando & hic victus interiit; vicit & mox Comitem Vvaruicenſem, & marito ſuo Henrico libertatem peperit. Verùm cùm copias reparaſſet Eduardus Marchiæ Comes, filius Ricardi, totis diebus tribus pugnatum ad Fariburgum ſeu *Touton*, quando & 30. millia regiorum periere, multi capti, Rex & Regina cum paruulo Eduardo in Scotiam fugere compulſi ſunt, & Baruicum Scotis pretium ſuæ ſalutis reddere.

Pugnatur acriter in Anglia.

Hoc anno delatum ex vrbe Patris Acaiæ S. Andreæ caput à Thomâ Palæologo, relictum Anconæ, anno ſequenti Romam deportandum, cum eodem Thomâ, vt ibidem ex alienâ miſericordiâ viueret, qui fratrem Demetrium conſortem Principatus ferre noluiſſet. Euanuit & hoc anno nobilis illa Legatio Principum Orientalium ad Regem Franciæ, quâ multæ tantùm eleemoſynæ collectæ ſunt, per Ludouicum Minoritam Pſeudo-patriarcham; qui juſſu Pontificis rapiendus in carcerem ita fugit, vt cum ſuo mimico apparatu euanuiſſe crederetur.

Thomas Palæologus Romam venit.

Legatio Orientalis euaneſcit.

Obiit hoc anno Magduni Biturigum Carolus

Moritur Ca-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

rolus VII. ſeu Victor, ſuccedit ei Lud. XI.

lus VII. cognomento *Victor*, ex humore melancholico, quo periit dum metu veneni abſtinet cibo : mortuus eſt natus annos 59. cum menſibus 6. regni ſui ferè 40. Deſertus à ſuis omnibus, ad Ludouicum Delphinum confugientibus, à Tannequido nobili Armorico propriis ſumptibus Lutetiam reuectus eſt ; vir fortis, juſtus, benignus, & regnandi peritiſſimus ; ſed in mulieres propenſior, & melior Princeps quàm priuatus. Succeſſit ei filius Ludouicus XI. verè XIV. vir ingenij perſpicaciſſimi ; in quo nihil defuit ad perfectum Principem, niſi quòd litteras oderat, magno tamen eius famæ diſpendio, cùm ab eruditis tamen malè exceptus ſit, vt Rex alioquin egregius, contemptiſſimus habeatur, vitiis tantùm eius enarratis, virtutibus obrutis ſilentio. Philippus Burgundus, apud quem vixerat exul, ei ſapienter ſuaſit vt Rex obliuiſceretur iniuriarum, quas Delphinus paſſus eſſet ; ſed præualuit vlciſcendi libido, nec ipſi, nec regno ſalutaris.

Pragmatica Sanctio abrogatur in Francia.

Abrogata eſt ſtatim, Ludouici juſſu, Pragmatica Sanctio, rogante Pio II reclamante licèt Academiâ, & Parlamento, Baſileenſis Concilij fautoribus, cujus illa fœtus erat. Id autem Concilium capitaliter oderat Pontifex, cuius tamen vindex fuerat ipſe Æneas Syluius ; ſed Pium potiùs quàm Syluium Orbi Chriſtiano propoſuit imitandum.

MVNDI	CRHISTI
5515.	1462.

Bladus eiicitur Vvalachia.

Geſtum eſt hoc anno à Mahomete bellum Dacicum, ſeu Vvalachicum ; quo regno ſpoliatus eſt Bladus, ſuffecto ei fratre Draculo. Profugit in Hungariam ad Matthiam Bladus, vbi datus eſt in cuſtodiam, inuitantibus iis quorum affines & propinquos ſuſtuliſſet ; fuit enim hic crudelitatis portentum, multis ſuffixis palo, multis concrematis, aut elixatis, quibuſdam etiam excoriatis, & conditis ſale,

poſtea-

poſteaque adhibitis capris, vt linguæ aſperitate dolor augeretur. Verùm carceris vera cauſa fuit Epiſtola ad Mahometem intercepta. Decennali ergo cuſtodiâ domitus, ac reſtitutus bello Turcico periit; eiuſque caput ad Mahometem delatum, magni muneris inſtar fuit. Fuit quoque Blado frater, quo abuti cùm tentaret Mahometes, hunc gladiolo grauiter percuſſit in femore, atque aufugit: at poſtea ſponte rediit, eidemque ſe turpiter ſubmiſit, factus ex forti adoleſcente impurus catamitus.

Hoc etiam anno Ioannes Andegauenſis toto ferè Neapolitano excidit regno; vnde Pius & Ludouicus amarioribus inter ſe litteris egerunt. Victus & Ioannes ad Troiam Apuliæ, cùm Princeps Tarentinus, & multi proceres ab eo ad Ferdinandum defeciſſent. Idem quoque præſtitit Picininus bellator optimus, tandem juſſu Ferdinandi compactus in carcerem, & bouis inſtar mactatus. Nec melior Tarentini conditio fuit, & quam proditores expectare debent, ſeriùs ociùs proditione mulctandi. *Ioan. Andeg. rem malè gerit.*

Bohæmia turbata eſt propter *Compactata*, quæ Pius improbabat; Georgius rex dubius hæſit, an ſe contumacem præberet Pontifici, an faueret Huſſitis; pluris regnum faciens, quàm religionem. *Compactata Bohæmiæ.*

Fridericus Imperator obſeſſus Viennæ à fratre Alberto, adjutus eſt à Georgio, ac ſoluta obſidio: hinc filios eius creauit Principes Imperij Victorinum, & Henricum; neque Pius in Georgium librauit anathema, Imperatoris patrocinio impeditus. Id tamen emiſit in Sigiſmundum Auſtrium, eiuſque fautorem Heimburgium, & Sigiſmundum Malateſtam Arimini, & fratres eius Cæſenæ Tyrannos. Verùm poſtea Malateſta veniam obtinuit à Pio, & re fortiter aduerſus Turcos in Peloponneſo geſtâ, in patriam redux obiit, morte meliori, quã vitâ. *Fridericus obſeſſus Viennæ.*

Hoc

De Chriſti Sanguine tempore Paſſ. Hoc anno, quo natus eſt Ludouicus XII. filius Ludouici Aurelianenſis, agitata eſt nobilis illa quæſtio inter Dominicanos, & Minoritas, vtrum ſanguis in triduo Paſſionis vnitus perſeuerarit; negantem ſuſtinebant illi; hi, aientem, duce Iacobo Marchiano S. Bernardini Senenſis ſocio; & quamquam cum Dominicanis ſentiret Pius, nihil eſt tamen auſus contra Minoritas ſtatuere, quorum auxilio ad bellum Turcicum indigebat. Poſt duos annos vtrique parti ſilentium iniunxit, vetuitque alterutram ſententiam hæreſis accuſari, Conſtitutione editâ Kal. Aug. 1464. quam plerique Theologi aut neſciunt, quod illis condonandum, aut non ſatis piè contemnunt; niſi fortè hæc non fuerit promulgata, videlicet diebus 15. ante obitum Pij emiſſa; quo tantùm modo poteſt quorundam temeritas excuſari.

MVNDI 5516. CHRISTI 1463.

Boſniam Turcæ occupant. Boſniam prouinciam hoc anno Turcus occupauit, eiuſque Princeps juſſu Mahometis, contra datam fidem, aut ſagittis confixus, aut viuus exuſtus fuit. Mox tamen Matthias cum ſuis Hungaris Iayzam huius ducatus caput recuperauit; quam dum recipere tentat Mahometes, fortiter repellitur à ciuibus, fœminis etiam ac pueris animosè ſua mœnia defendentibus: donec audito Hungarorum aduentu Turcæ abjectis in præfluentem tormentis receſſerunt cum multis vulneribus, ac maiori dedecore. Cùm autem in expugnatione Iayzæ per Turcas Minoritæ S. Lucæ Euangeliſtæ corpus extuliſſent, id æde S. Iobi Venetiis repoſuere; colebatur tamen antea eiuſdem Sancti corpus Patauij in cœnobio S. Iuſtinæ; Beſſarion Cardinalis à Minoritis pronunciauit, Gregorius XIII. ſtare viſus à Monachis S. Iuſtinæ, maximè cùm Iayzenſe caput haberet. Patauinum careret capite, quod Romam S. Gregorius

De corpore S. Lucæ Euangeliſta.

gorius Magnus Conſtantinopoli detulerat Franciſcani tamen Beſſarionis ſententiam mordicus tenent; non quòd illa ſit verior, ſed quia ſic volunt eſſe.

Conuenere ad Regni ſui fines, & fluuium Vidaſſonem Henricus Caſtellæ Rex, & Ludouicus Francus; ex quo congreſſu mutuum duntaxat retulere contemptum, dum vtriuſque Principis aulici, naturâ dicaces, mutuis ſeſe dicterijs pungunt, quæ nunquam viris illis otioſis defuere. *Henricus & Lud. ad regnorum fines conueniūt.*

Profecit nihilominus ex eâ peregrinatione Ludouicus, ſuis ſemper rebus intentus, Comitatibus Ruſcinonenſi & Cerdaniæ regno ſuo adjunctis. Nec ijs contentus, 4. ad Sommonam vrbes, Sanquintinum, Peronam, Ambianum, Abbauillam cum Comitatu Pontinenſi, aliaque, pace Atrebatenſi à Carolo VII. pretio quadringentorum millium aureorum Philippo oppignerata, corraſis vndequaque pecunijs redemit; quod quidem Carolum Comitem Carolesij prope in furorem egit; quem tamen in ſuo ſinu Ludouicus irridebat. *Ludouicus res ſuas agit.*

Suſcepta eſt hoc anno in Turcas expeditio à Venetis, ſpe Peloponneſi excitatis à Philippo Burgundo, qui eam vouerat, & Pio Pontifice qui eam promouebat. Tempus itaque indictum, & locus Ancona, circa Non. Iunij: cuius ductores eſſent tres viri ætate prouecti, Pontifex, Burgundus, & Chriſtophorus Maurus Dux Venetiarum, quia hoc bellum prudentiæ plus, quàm roboris exigebat. *Expeditio in Turcas.*

Finis eſt hoc anno impoſitus bello Neapolitano, cùm obijſſet ex morbo Princeps Tarentinus, eius tuba, licèt cum Ferdinando ſubdolè pacem inijſſet. Obiit autem ſine Sacramentis, & (vti vixerat) malè; cuius opes magnæ deuenientes in Ferdinandi manus ei regnum aſſeruere. Ab hoc enim tempore Ioannes omnia perdidit, nec triremibus ſuis vt Rex, *Ioanne Regnum Neapol. amittit.*

ſed vt pirata pugnauit. Tandem in Franciam redire coactus eſt; vir etiam inimicorum judicio magnus, & cui non virtus, ſed tantùm fortuna defuit.

Flauius Blondus moritur. Obijt hoc anno Flauius Blondus Foroliuienſis Hiſtoricus, cuius laus ſumma, ſcripta eius à Pio II. in Epitomen eſſe contracta: in eo tamen vituperandus, quòd ſollicitior ſcriptionis fuerit, quàm veritatis; ſtuderit plura dicere, quàm veriora.

MVNDI 5517. CHRISTI 1464.

Frid. Imper. & Matthiæ fœdus. Fridericus Imperator coronam Hungaricam Matthiæ non tam reddidit, quàm vendidit: inter eos tamen inita amicitia, cùm hic illum patrem, ille hunc filium de inceps appellarit. Mox Mathias in Turcos profectus, dum Zoynichum Raſciæ vrbem obſideret, panico timore perculſus, & machinas & impedimenta, & quod caput erat, gloriam antè partam tot victorijs perdidit.

Vt & Sfortia cum Lud. XI. Ludouicus XI. Sfortiam Ducem Mediolanenſem agnouit, immo ei Saonam reddidit, in odiũ, vt creditum eſt, Domus Aurelianenſis; aut potiùs amicum vtilem, quàm aduerſarium grauem habere maluit.

Coniuratio in Ludou. XI. Hoc anno in Ludouicum XI. magna eſt concitata tempeſtas, authoribus Franciſco Britanniæ Duce, & Carolo Caroleſio Philippi Burgundi filio; à quibus nobiles Franci ſollicitati, ſe aduerſus Regem, quem oderant, paratos oſtenderunt: omnium teſſera fuit ligula ſericia, nec Rege, neque magiſtratibus ad hanc nouitatem ſatis inuigilantibus, quæ ſemper regnis, rebuſque publici pernicioſa fuit.

Turbæ in Caſtella. Nec tantùm Francia, ſed & Caſtella fuit impe... cata, cuius proceres, Alphonſo Regis fratre i... ſuas partes attracto, contra Henricum Principe... rebellarunt. Huic objecta ſunt multa crimina

vel

vel vera, vel confiƈta, & qualia nunquam ſeditioſis deſunt. Tandem inita pax eâ lege, vt Alphonſus ſuccederet Regi, ductâ eius filiâ ſpuriâ; Bertrandus Magiſterio S. Iacobi abdicaret, qui Reginæ adulter credebatur, & ſuo Regi turpiter illudere: mulctatus eſt miſer aulicus, quod Principem ſatis fortem nactus non eſſet.

Pius II. parat ſe ad Turcicam expeditionem, licèt ægrotus, vt valetudinem recuperaret humani nihil diuinique remedij prætermittens, Auxit hunc morbum Philippus Burgundus militiam detractans, & tantùm copias, ac duos filios nothos, Antonium & Balduinum, offerens; qùia ſibi non videbatur tutum ditiones ſuas relinquere Carolo filio, non ſatis Ludouico, hoſti nimiùm ſapienti. Pergit nihilominus Pontifex Anconam, ad quem innumerabilis Chriſtianorum multitudo armata confluxit, cui alendæ cùm par non eſſet Pontifex, illa venditis armis & equis defluxit, priùs acceptâ peccatorum indulgentiâ; ſicque ſacra hæc militia plus pietatis habuit, & perturbationis, quàm ordinis, atque prudentiæ. Creuit interim Pontificis morbus, quo tandem elatus eſt 19. kal. Sep. ætatis 58. fere cum 10. menſibus, Sedis verò ſexto. vir ſine dubio magnus, ab eruditis multùm, & nondum ſatis laudatus, à nouatoribus exceptus contumelioſiſſimè; quorum tamen conuicia, à peritis rerum æſtimatoribus laudes judicantur.

Multi ad Pium II. Anconam conueniunt.

Moritur Pius II.

Datus eſt Pio II. ſucceſſor 5. kal. Sept. Romæ Petrus Barbus Venetus ſanatus ex peſte à B. Virgine Lauretanâ, cum pollicitatione inſuper Pontificatus; & cùm ſe primò Formoſum diei vellet, deinde Marcum, tandem ſe Paulum II. paſſus eſt appellari. Hic initio ſui Pontificatus cùm multa juraſſet, quibus Pontificis authoritas reſtringi videretur, ad maius tamen Eccleſiæ bonum, hæc poſtea irritauit ipſe, & vt irritarent Cardinales compulit, præter Ioannem

Succedit Pio Paulus II.

Caruaialum Hiſpanum ſeptuagenarium, virum conſtantiſſimæ religionis. Gaue tamen de hoc Pontifice Platinæ fidem adhibeas, à quo hic longo carcere ſubactus, immo & tormentis ſubiectus ob conſpirationem, & impietatem, multa in eum effutijt, ex recordatione potiùs pœnarum, quàm ex veritate.

...tina in eum ſuſpecta fides.

Huius Pontificis ſunt inuenta Cardinalium ornamenta, & Bireti rubri, quibus eorum alienatos animos delinere conatus eſt; nec defuit ipſe ſuæ magnificentiæ, paratâ ſibi cum tribus coronis Tiarâ Gemmeâ (vulgò dicitur Regnum) centum viginti millibus nummûm æſtimatâ.

Cardinalium ornamenta.

Bellum Turcicum Pontifex tantum promouit, quantùm alij Principes Chriſtiani ceſſarunt: Veneti cum Saracenis parum feliciter in Græciâ pugnauere; Hoſpitalarij magis proſperè, qui & Mahometem aliunde occupatum, ad pacem compulere improbatam à Pontifice, & ordini ſuo glorioſam magis, quàm Chriſtianis ſalutarem.

Bellum Turcicum.

Reſpirauit, auditâ Pij morte, Georgius Bohæmiæ Rex; egit tamen cum Catholicis mitiùs; quia id regni ſui noui ſtatus exigebat, ad quod ſuam ipſe, Dei parum ſollicitus, aptabat religionem.

Georgius Bohemiæ Rex mitius agit cum Catholicis.

MVNDI	CHRISTI
5518.	1465.

Thomas Deſpota filios ſuos Andream, & Manuelem cum Sophiâ filiâ ex Corcyrâ Anconam accerſit: obijt tamen antequam eos videre poſſet, anno ætatis 56. Itaque Romæ juſſu Pontificis liberaliter educati ſunt: ſed Manuel familiarium ſuaſione fugit Conſtantinopolin, à Mahomete lautè habitus, vbi & duos genuit liberos, quorum vnus junior obijt, alter relictâ Fide factus eſt Saracenus. Demetrius verò Thomæ frater abductus à Maho-

Thomas Deſpotes moritur.

Mahomete, variamque fortunam expertus, Hadrianopoli factus Monachus obijt anno 1470. ſuâ bene vſus calamitate, atque in æternam felicitatem ſapienter commutatâ.

Scanderbegus hoc tempore Croiam aduerſùs Mahometem defendebat: ſollicitatus enim à Chriſtianis, cum eo fœdus abruperat; quando & victus eſt ingenti clade, & Epirotæ eius à Turco malè vexati. Credunt quidam hunc tum veniſſe Romam, hîcque pecuniam & auxilia ſuſcepiſſe, quibus multa Turcis intulit damna, nonnulla recepit; vir ad miraculum fortis; cuius tamen exiſtimatione ſcriptores quidam abuſi videntur eſſe, vt de illo magnâ confingerent; quia ſine mendacij ſuſpicione illuſtriſſima quæque facinora huic Heroi Chriſtiano poterant imputari. *Scanderbegus defendit Croiam.*

Mahometes, vt turbaret conſilia Chriſtianorum Principum, Ferdinandum Siciliæ regem magnis muneribus, & promiſſis maioribus ſollicitauit; quem tamen hic reiecit, ideo laudatus à Pontifice, qui eius copijs vſus eſt ad retundendos Tyrannos; erexit tamen animos Ferdinandi ad ea poſtulanda à Pontifice, neutri neque vtilia, nec honeſta. *Ferdinandi Siculi res promouentur.*

Henricus Angliæ Rex, vel exilij tædio, vel compulſus a ſuis, ex Scotiâ clam irrepſit in Angliam. Verùm agnitus, Londinum perductus eſt; vbi juſſu Regis ſalutatus à nemine, ante Turrim Londinenſem ter circa Cippum ignominiosè circumactus, eâdem incluſus eſt, ex ſolio detruſus in carcerem. *Henricus Angliæ Rex incarceratur.*

Erupit tandem hoc anno in Ludouicum XI. coniuratio Francicorum Procerum, ac nobilium, dicta *Factio boni publici*; cuius præcipui duces erant, ac fautores, Carolus Dux Biturigum Regis frater, & Carolus Carolelius. Fugit ad Franciſcum Ducem ille; per vniuerſam Francia n arma expedita ſunt, proceri- *Factio boni publici in Lud. XI.*

bus omnibus aduersùs Ludouicum in partes abreptis. Hic tamen copias conficit, addiĉtâque ſibi Lutetia per Cardinalem Baluëm Epiſcopum Ebroicenſem, partem exercitus obijcit Britoni, partem versùs Pariſios ducit, quò feſtinare Caroleſium cum magnis copijs didicerat. Ad Montem Letericum *Mont Lehry* vterque conſtitit exercitus, vbi temeritate Brezæi Normanniæ Seneſchali prælium initum eſt; inter primos hic concidit, ter captus Caroleſius, ter à ſuis receptus eſt, leuiter in jugulo vulneratus, multi vtrimque cæſi, multi vtrimque capti, adeò vt vtrimque ſtetiſſe victoria, vtrimque clades accepta videretur. Rex tamen mox Corbolium recedens, ſe victum faſſus eſt. Hæc tamen victoria vtilis victo, perniciosa victori fuit; hic enim ſic intumuit, vt deinceps nullius audiret conſilium; ille monitus à Guillelmo Epiſcopo Pariſienſi viros probos ſibi conſultores adhibuit; quibus tamen omnibus, ſubtilitate, prudentiâ, dexteritate præcellebat, & à quibus illuſtrari, non circumagi poſſet.

Prælium ad montem Letericum.

Pax initur inter Regem, & fœderatos.

Conuenerunt ergo Factioſi ad Staliocritam (*Stampas* hodie vocant) vbi & magnas vndecumque copias accepere, 900. etiam Heluetios pedites, primos in Franciâ ſtipendiarios, ac milites notæ fortitudinis in pugnâ ſtataria. His territus Ludouicus, & Pariſios occultè ſollicitari videns ad Principes recipiendos, conſilium audijt Franciſci Ducis Mediolanenſis, viri amiciſſimi, qui ad eum miſerat, cum magnis copijs, filium Galeatium, etiam non inuitatus: videlicet vt quibuſuis conditionibus cum Factioſis paciſceretur, & tantùm tempeſtatem declinare conaretur, quam cum vltimo diſcrimine frangere tentabat. Cùm igitur hinc alimenta deeſſent fœderatis, illinc Pariſinorum villæ diruerentur, & comburerentur, Rex peiora vereretur, ac

ſuo-

rum odium nimis agnoſceret, ab vtrâque parte exoptata pax ad Confluentias inita eſt, inde dicta Confluentina *Paix de Conſtans*, quâ Carolo Regis fratri Biturigum loco conceſſa Normannia, Caroleſio 4. vrbes ad Sommanam, Comiti ſancti Pauli dignitas Comitis Stabuli, alia aliis: ſelecti quoque 36. viri ex Clero, Nobilitate, Plebe, qui cum Rege de ſtabiliendo regno ſtatuerent. Sic omnes ad ſua receſſere, Carolus in Normanniam, Franciſcus jn Britanniam, ab ſe inuicem disjunctis animis abalienati. Caroleſius verò ſe difficili cum Leodienſibus implicuit bello; quâ occaſione bene vſus Ludouicus recipit Normanniam, vnde Carolum expulit, ad Franciſcum inimicum ſuum abire compulſum; quo facto hic oſtendit ſe moribus, quàm ætate juniorem eſſe. Interim Leodienſes multa fecere crudeliter, multa ſunt paſſi; in ſuum Principem, immo & ipſum Pontificem, Deumque contumaces.

Caroleſius implicat ſe Leodienſi bello.

Suas etiam turbas Caſtella ſenſit; Henrici ſtatuâ in campo, authore Archiepiſcopo Toletano Carillio viro impudentiſſimo, exautoratâ, eius loco frater Alphonſus duodennis ſubſtitutus eſt. Multi tamen mox ad Henricum redierunt, & ad 80. millia peditum, equitum 14. Sed iis regendis impar erat Henricus, & ſine fortitudinis micâ. Itaque tantus, re infecta, defluxit exercitus; rebelles Alphonſum retinuere, quem Henricianis vti laruam oppoſuerunt: vſque adeo Principes imbelles ſuorum iniuriis patent.

Turba Caſtellanæ contra Henricum

Arragonia ſuos quoque tumultus ſenſit, rebellantibus Catalanis, & improbantibus ſententiam Regum Franciæ, & Caſtellæ. Itaque omni nudati præſidio Petrum Luſitanum Equitum magiſtrum, Regem Arragoniæ creauerunt Barcinone, renouatis juribus quibuſdam ſubrancidis; ſed annô ſequenti hic victus, & extinctus ve-

Arragoni tumultus a Catalanis

veneno, locum ſuum reliquit Renato Andegauenſi, qui à Catalanis judicatus eſt idoneus vt cum his eſſet hoſtis Arragoniorum capitalis; quod in ſuo Principe tum maximè viri amentes poſtulabant.

MVNDI 5519. CHRISTI 1465.

Georgius Bohæmus excommunicatur.

Anathemate hoc anno perculſus Georgius Bohæmiæ Rex, jam rebellis in Pontificem, in Catholicos Tyrannus, atque Romanâ ſententiâ ſpoliatus regno. Tum etiam Rokyſana ſubitâ paralyſi perculſus, loqui deſiit, hâc corporis parte potiſſimùm mulctatus à Deo, quâ grauiùs deliquerat.

Pax inter Polonos & Cruciferos.

Rudolphus Lauentinus Epiſcopus, qui jam pacem inter Fridericum & Matthiam conciliarat, hoc tempore Polonos & Cruciferos conjunxit; longè antea componendi, vt multo ſanguini parceretur, in bello Turcico vtiliùs profundendo.

Franc. Sfortiæ ſuccedit Galeatius.

Obiit hoc anno Franciſcus Sfortia Dux Mediolanenſis, vir bello ac pace clarus; eoque melior creditus, quòd inter duos Principes nequam interiectus eſſet. Agebat apud Ludouicum XI. Galeatius filius, qui diſſimulato habitu in Italiam rediit non ſine diſcrimine,& Principatum à ſacrilegiis auſpicatus eſt, Eccleſiaſticis ſpoliatis. Matrem etiam Blancham, rectè monentem, & liberiùs increpantem veneno ſuſtuliſſe fertur, vt ſe alterum Neronem exhiberet.

Primas Scotiæ Præſul Santandreanus.

Mortuus denique hoc anno Iacobus Kennethus Santandreanus Epiſcopus, religionis ac regni columen, ac Santadreanæ conditor Academiæ: huic ſucceſſit Patritius Graamus, frater eius vterinus, qui Primas Scotiæ judicatus eſt Romæ, Eboracenſi Præſule necquiquam reclamante, & vſum contrarium indicante, ſed acqui-

quiſitum inter bellicos tumultus; quo tempore minùs habetur ratio juris, quàm virium, & huic adjudicatur ſæpe tum cauſa, qui eam per vim poteſt extorquere.

MVNDI 5520. CHRISTI 1467.

Obiit hoc anno Climaterico ſuo 8. Kal. Febr. Liſſi ad Drillum fluuium, ex febri, Georgius Caſtriotus Scanderbegus, ibidemque ſepultus tantæ apud Turcos venerationis, vt hi captâ Liſſo, eius oſſa poſtmodum diripuerint, & thecis aureis aut argenteis incluſerint, ad conciliandam ſibi fortitudinem. Reliquit filium Venetiis enutritum, qui poſtea familiam nobilem in Apuliâ propagauit, in ditione eius patri ab Alphonſo donatâ; quam paternâ, potiùs quàm propriâ virtute fecit illuſtrem. *Scanderbegus moritur.*

Eodem anno mortuus eſt Brugis ætatis 72. Philippus cognomento *Bonus*, omnibus acceptiſſimus; qui reliquit filium ſibi diſſimillimum annos natum 34. Carolum cognomine *Audacem*, veriùs *Pugnacem*, qui negotii multùm aliis exhibuit, plus etiam ſibi. Hic ſui Principatus initio Leodios rebelles aggreſſus, quibus fauebat Ludouicus, eos ad Centronem deuicit, & ad pacem inhonoram compulit; quæ tamen mox ſoluta eſt, neutris ſatis paratis ad accipiendam iniuriam, ad inferendam aptiſſimis. *Philippus Bonus moritur.* *Succedit ei Carol. Audax.*

Ludouicus XI. modis omnibus ſerebat diſcordias inter vicinos Principes, vt pace ſolus ipſe frueretur: ſic Britanniæ Ducem à Burgundo diuellere nitebatur; in Angliâ partes Henrici debiliores aduersùs Eduardum inuaſorem fouebat, ratus hoſtes coniunctos ſibi nocere poſſe, diſſidentes nihil incommodare. Pariſiis autem abolere penitùs conabatur Pontifex Sanctionem Pragmaticam per Legatos ſuos Cardinales Io. Atrebatenſem, ſeu Albigenſem, & Ioannem Baluëm; ſed Senatus obſtitit & Academia, hæc Rectore ſuo, ille procura- *Lud. XI. inter vicinos diſcordias ſpargit.*

Cardinalis Balues omnes bono.

tore Regio contranitentibus ; qui non tantùm vim vi, ſed & fraudes fraudibus repulere. Erat autem is Baluës Cardinalis Molitoris ſeu Sartoris Virdunenſis filius, qui primùm famulatus Iuuenali Vrſino, deinde Io: de bellâ-Valle Epiſcopo, tandem innotuit Regi propter callidiſſimos mores, eique ab Eleemoſynis primò deinde Cardinalis & Epiſcopus Ebroicenſis creatus eſt omnibus negotiis implicitus, & purpuratus ardelio ; quare cùm aliquando milites recognoſceret, rogauit Regem Comes Dammartinus vir ſcientiſſimus belli, vt Ebroicenſem ipſe luſtraret Epiſcopatum, vt eius gereret vices, qui ſuas vſurpaſſet.

Georgius in Boemia ſuus regnat.

Bohæmi, exhautorato per Pontificem Georgio, confugiunt ad Caſimirum Polonum, cuius filium poſtulant ſibi dari Regem : ſed regnum ſapienter reſpuit, ne cum eo reciperet bellum: Matthias, in quem reſpectabat Pontifex, Moldauico & Vvalachico implicitus bello, ſuis tantùm rebus conſulere cogebatur: Ita tutus remanſit Georgius, Pontifex ab Huſſitis cum ſuis fulminibus irriſus.

Florentina turba.

Petrus, Magni Coſmi ſucceſſor, aduerſantem habuit ſibi Luccam Pittum, hominem tenuioris fortunæ, ſed valde popularem, cùm Petrus acrioris ingenij contempſiſſet plebem: fauere his duabus partibus externa auxilia ; Lucam defendêre Veneti, eorumque doctor egregius Bartholomæus Colinæus Bergomas : Petrum tuiti ſunt Galeatius Mediolanenſis, & Ferdinandus Neapolitanus, duce Friderico Feretrano, quibus & adhærebant Florentini, Poſt leuiora prælia, decretario certatum in agro Bononienſi ad Fl. Ricardinam : ex quo neutra pars victrix, neutra victa diſceſſit, & animis efferatis potiùs, quàm elatis, aut abiectis.

Turba Caſtellana continua.

In Caſtellâ magno prælio aucti ſunt potiùs, quàm repreſſi motus, Henrici Regis ignauiâ, per

per impudicam Reginam multorum virorum ſcortum: certè Rex mente deiectus videbatur, cum paucis equitibus oberrans. Itaque coactus eſt ſe permittere Comiti Placentino, cuius in arce magnificè habitus & lautè, captiuus quàm liber felicior extitit.

Obiit hoc anno Laurentius Valla Romanus, ſcriptor melior, quàm Sacerdos. Scripſit aduersùs ineptum libellum qui inſcribitur *Donatio Conſtantini*; ſed maiori in Pontificem odio, quàm eruditione; & malam aggreſſus cauſam imprudentiâ ſuâ, ac dicacitate pæne bonam reddidit: tantum intereſt, & à quo, & quo modo bona cauſa defendatur. *Moritur Laurent. Valla.*

MVNDI 5521. CHRISTI 1468.

Hoc anno Phranzes Hiſtoricus Græcus, egeſtate & epiphorâ oppreſſus, factus eſt monachus, pro Georgio Gregorius dictus: ſicut & vxor eius Helena velum accepit cum nomine Eupraxiæ; ambo jam re pauperes, facti ſunt voluntate. *Phranzes Hiſtoricus Græcus.*

Matthias Hungariæ Rex, cùm ei eſſet à Mahomete, & Præfecto Turcico, quies in Panoniâ, ſuadente Pontifice Georgium aggreditur in Morauiâ; nuſquam tamen pugnatum æquatis copiis, & vtrimque prudentiſſimo duce. Tandem poſt multa colloquia, captaſque aliquot vrbes, & receptas, factæ induciæ, aut potiùs infida pax, vt eius breuitas docuit. *Matthias & Georgius commiſſi.*

Ludouicus XI. inter inimicos ſuos ſerebat diſcordiarum ſemina, in quibus ferè periit. Cùm excitaſſet Leodienſes in Burgundum, ipſe vt hunc exarmaret, fratrique adimeret Normanniam, cum illo colloqui petiit, & Peronam hoſtilem vrbem malè comitatus ſubiit; ſed tantâ perturbatione, vt omitteret reuocare legatos ſuos Leodium miſſos, belli incentores. Igitur *Lud. XI. Perona detentu ob ſuam imprudentiam.*

Leodienſes permoti aboratoribus Francis, Tungrenſem ciuitatem cum Epiſcopo ſuo intercipiunt, aliquot à Clero cæſis, eumque triumphantes captiuum reducunt Leodium. Pupugit ea res grauiter Burgundum, qui & increpitum Regem militari præſidio cinxit. Nunquam turpiùs Rex, alioqui ſapiens, erraſſe traditur: at vt erat prudens, & callidus, quò ab iis ſe expediret laqueis quos induerat ſponte, conditiones quantumuis abiectas, & inhonoras admiſit. quarum hæc turpiſſima, vt quaſi miles gregarius, Ducem ſubditum ſuum ſequeretur ad expeditionem Leodienſem. Hæc contigiſſe quidam putant artibus Cardinalis Baluis, quorum ipſe poſtea meritas dependit pœnas, diuturno ac graui carcere, ſui Regis ignominiam luiturus.

Leodium captum à Carolo Burgundo & dirutum.

Tandem Leodium à Duce, & Rege obſeſſum eſt; quando vterque grande periculum ab erumpentibus Francimontiis adiit, tantum non interemptus. Quominus verò vrbs ocyùs caperetur, impediit ciuium in ſuum Principem odium, Onuphrii legati arte ventilatum, vt huius Epiſcopus crearetur. Vrbs demum vi capta, in quam atrociſſimè ſæuitum, ferro, libidine, flammis, ſubmerſione; locus ſic exæquatus, vt vbi ſtatutum olim fuiſſet Leodium, ambigeretur. Interea Deus ipſe in Flandriam, Hollandiam, Zelandiam alias clades immiſit aggeribus confractis, & Leodienſi grauiores; adeo vt in principis crudeliſſimi ſubditos cœlum atque Terra, Deus & homines, conſpiraſſe viderentur.

Turbæ Aragoniæ perſeuerant.

Perſeuerant quoque Hiſpanicæ in Caſtellã turbæ, nullo anathemate, nec ipsâ Alphonſi morte compoſitæ; ſedatæ tamen vtcumque pace malè concinnatâ. Nec quietior Catalania fuit, euocato Ioanne Lotharingo duce Calabriæ, filio Renati Andegauenſis; Interea Ioannes Arragonius, rex cæcus, à Iudæo detractâ albu-

albugine recepit lumen; filius quoque eius Ferdinandus annos natus ſexdecim, Siciliæ Rex renunciatus, huic bello præpoſitus eſt. Neque tamen Lotharingus deſpondit animos; & res ſuas promouiſſet, niſi intra biennium Barcinone finem viuendi, turbandique feciſſet.

Hoc anno, quo obiit Cardinalis à Turre crematâ Dominicanus octuagenario maior, venit Romam Fridericus Imperator vt perſolueret votum; ibique de more in Natalitiis Chriſti ſeptimam lectionem decantauit: hic cum Pontifice de bello Turcico conſultauit; cùm tamen in hoc negotio plus armis, atque factis, quàm deliberationibus & conſiliis opus eſſet. *Card. à Turre cremata moritur.*

MVNDI	CHRISTI
5522.	1469.

Mahometes II. Æno oppipo nuper à Nicolao Canalio duce Venetæ claſſis capto, direpto, inflammato, immane atque truculentum emiſit votum aduerſus Chriſtianos; ſed eius arma magis, quàm vota ab iis meritò reformidata ſunt. *Votum Mahometis II.*

Ludouicus XI. Aquitaniam nobiliorem prouinciam confert fratri ſuo Carolo, vt huic Campaniam, ac Briam, & cum Burgundo ſocietatem eriperet. Pupugit hæc permutatio Carolum Ducem, ſed Ioannem Baluëm Cardinalem multò magis, qui potentiam ſuam credebat imminui ſublatâ diſcordiæ materiâ. Immanem igitur aduerſùs Regem ſuum proditionem molitur, quâ conatus eſt Carolum à fratre disjungere, Burgundum ad inuadendum regnum inuitare; adhibito ſceleris conſcio Guill. Haraucurtio Epiſcopo Virdunenſi. Detecta eſt prope mirabiliter conſpiratio, nuncio quodam ad Clayam capto. Dati ergo in cuſtodiam Cardinalis & Epiſcopus omnia confeſſi ſunt, Ludouicus & Carolus omnino reconciliati, plaudente vniuerſâ Franciâ, & con- *Proditio Cardinal. Balus in Lud. XI. mulctatæ.*

conſultores peſſimos, à quibus diſtracti erant, execrante. De perduellium judicio acriter Romæ, & in Franciâ diſceptatum; Baluës in carcere XI. annos contriuit; Virdunenſis, auctor cauearum ferrearum, annis 14. incluſus in earum vna, Perillæo ſupplicio mulctatus eſt.

Ordo S. Michaëlis inſtitutus. Inſtitutus eſt hoc anno Ordo S. Michaëlis à Ludouico; qui oblatus Duci Britanniæ, & repudiatus, belli materies fuit, breuis tamen, quia leuiori de causâ videbatur eſſe ſuſceptum.

Turbatæ Caſtellæ nuptiis Iſabellæ. Iſabellam ſororem Henrici Caſtellæ Regis multi proci prenſabant, hæredem regni deſignatam; hæc tum inſcio fratre nupſit Ferdinando Arragonum Regis filio, Ferdinando Archiepiſcopo Toletano harum nuptiarum pronubo, atque promotore. Quare Henricus eam abdicauit, & Ioannam filiam ſcripſit hæredem, teſtatus cum Reginâ hanc eſſe legitimam. Dedit etiam eam vxorem Carolo fratri Ludouici XI. luculentam bellorum mateteriam, niſi hanc Caroli mors ante conſummatum matrimonium ſuſtuliſſet.

Bellum Pauli II. in Malateſtam. Pontifex Paulus bellum geſſit ad Ariminum in Robertum Malateſtam; cui tulit auxilium Ferdinandus, in ſanctam ſedem ingratiſſimus, cuius operâ bis regnum conſequutus erat. Sed quid aliud Pontifex ab iis Principibus expectaret, quibus fallere, fallique jocus erat?

Matthias vincit & vincitur. Bellum hoc anno feliciter geſſit in Georgium Bohæmum Matthias Hungarus, qui & Victorinum eius filium cepit, quamquam Imperator ei defuiſſet, nec promiſſam pecuniam miſiſſet. Sed aſſerunt quidam hoc anno Matthiam à Stephano Vvalacho geminam accepiſſe cladem.

Stephanus Vvalachus victor. In hunc Stephanum cum Tartari Vltra volgani, ſeu Zauolgenſes, duce filio Mamachi Chami ſeu Imperatoris, eos ille retudit egregiè, capto duce; quem cùm pater

per

per centum legatos repeteret, Stephanus hunc filium in oculis legatorum conſcidit in fruſta, eos autem palis infixit, vno tantùm excepto, quem truncatis naſo ac auribus remiſit ad Mamachum; vt diſceret in eum jactare minas, qui verbis poſſet facta reponere.

MVNDI 5523. CHRISTI 1470.

Mahometes hoc anno ingenti claſſe, maiori exercitu pedeſtri, votum ſuum implere parat; Lemnum vaſtat, Imbrum capit, ac denique Chalcidem hodie *Negrepont*, Eubææ inſulæ vrbem primariam oppugnat diebus 30. & capit, indicatis à Thomâ quodam Liburno murorum debilioribus locis. Potuerat Canalius claſſis Venetæ præfectus pontem deiicere quâ inſula continenti jungitur, ſicque Mahometem in vltimam adducere deſperationem; ſed aleam prælij tentare non eſt auſus. Ideoque mox exautoratus à ſucceſſore Petro Mocenico, à Senatu in exilium actus. Paulus Erizzius vrbis gubernator, factâ deditione, per medium corpus ſectus eſt, crudeli Mahometis joco dicentis capiti non lateribus promiſſam incolumitatem; filia formoſiſſima adducta Sultano ad libidinem, negans eius petitioni acquieſcere, jugulata purum Chriſto reddit ſpiritum. *Mahometes multas vrbes capit.* *Chalcis capitur.*

Turbata eſt tum Germania, diſſidentibus inter ſe Friderico III. Imp. Caſimiro Poloniæ, & Matthiâ Hungariæ Regibus; quæ contentiones Georgio & Bohæmiæ ſalutares fuerunt. Matthias etiam raptim fugere compulſus à Bohæmis; & Georgius, à Caſimiro inuitatus, ſe Pontifici ſubmiſiſſet, niſi veternoſus Rockyſana prohibuiſſet; quem tamen tum Rex ægrè ferebat, quoniam veterator iſte plus impeditâ linguâ, quàm hic armis poterat. *Germania turbata.*

Reſtitutus eſt ſolio Henricus Anglus; expulſus Eduardus ab eodem qui eum collocarat in *Reſtituitur regno Henricus Angl*

in throno Ricardo Comite Varuicenſi, auxiliis euocatis è Franciâ. Fugit ad Carolum Burgundum Eduardus, cuius ſororem duxerat; Henricus aduerſam fortunam expertus eſt, vt hanc proſperam jucundiùs deguſtaret.

Carolus Burgundus à Lud. XI. exagitatur.

Ludouicus XI. diem dici curat Carolo Burgundo coram Paribus Franciæ, cùm ab eo alienati eſſent Duces Biturigum, & Britanniæ, odiſſetque Comes S. Pauli Comes Stabuli. Tandem perditis vrbibus Ambiano & Sanquintino, inducias facere coactus eſt, reclamante Comite, muſſantibus Ducibus, qui ex vtriuſque concertatione multùm vtilitatis colligebant.

Carolus Suecus obit, ſuccedit ei Stero.

Obiit hoc anno Carolus Sueciæ Rex, ſuo clarus exilio, ſed & ſui ſucceſſoris inſtitutione clarior. Is fuit Stero, ex ſorore Sturâ nepos, cui moriens ſuaſit ne ſe diceret Regem, ac nomen Suecis odioſum vſurparet. Itaque populum & clerum totis 30. annis facillimè rexit, & Chriſtiernum Danum jngenti prælio victum repulit ignominioſè. Adiutorem habuit Iacobum Vlfonis Archiep. Vpſalenſem; cuius pietate ac prudentiâ experti ſunt Sueci quid poſſint Princeps & præſul, ſacrâ inter ſe ſocietate coniuncti.

Adolphi carcer & obitus.

Datus eſt in cuſtodiam, juſſu Caroli Burgundi, Adolphus filius Arnoldi Ducis Gueldriæ, qui patrem alias conieceràt in carcerem; ex quo non exiit niſi poſt obitum Caroli; quando à Gandauenſibus ſolutus, præpoſitus eſt bello contra Tornacenſes, in quo cæſus. Ideo tandiu detentum ferunt quòd litteras ad Ludouicum ſcripſiſſet contra Carolum; ſed quid mirum in Principem perfidum extitiſſe, qui in patrem fuerat perduellis?

CA-

CAPVT VIII.

DECAS OCTAVA.

Ab anno Chriſti 1470. *ad* 1480.

MVNDI 5524. CHRISTI 1471.

HOc tempore circiter Dionyſius Patriarcha Conſtantinopolitanus, cùm ſediſſet annos 8. ſponte dignitatem depoſuit, quòd innocens accuſatus eſſet; & quanquam probaſſet non tantùm ſe non eſſe circumciſum, ſed & virginem, denudatis in Synodo τοῖς αἰδοίοις, receſſit tamen in monaſterium, huicque ſuffectus Simeon, antea exautoratus, perſolutis in Peſceſium bis mille nummis aureis; adeo ſunt, Chriſtianorum damno, Turcæ conſuetudinum retinentes. *Dionyſius Patr. Corſt. relinquit ſedem.*

Obiit hoc anno Georgius Bohæmorum Rex, quem diebus quinque præceſſit impius Rockyſana, Calypha Huſſitarum. Dubitauit diu Georgius cui relinqueret regnum, cùm filiis ſuis id ſe poſſe deſperaret; an Polono, vt meliori; an Hungaro, vt vtiliori ſibi, qui filium Victorinum retinebat in vinculis; fluctuantem & dubium mors intercepit, Summo Pontifici, vt ferunt, antequam expiraret, reconciliatum. Mox in Comitiis Bohæmicis electus Vladislaüs primogenitus Caſimiri Poloni, adoleſcens 15. annorum magnæ expectationis, & filius ſororis Ladislai qui Georgium præceſſerat. Venit ergo cum magnis copiis in Bohæmiam, ne interciperetur à Matthiâ, eius fortunæ inuidenti. Sed & Hungari quidam in Matthiam coniurarunt, petito in Regem altero filio Caſimiri, qui pariter cum ingenti exercitu adfuit; *Obitus Georgii & Rokiſanæ.* *Vladiſlaus Rex eligitur.*

fuit: at Hungaris non ſatis paratis præualuit Matthias, Poloni recedere coacti; quibus; ſatis eſſe debuerat, regno vno ſuam auxiſſe ditionem.

Eduardus recipit Angliæ regnum. Eduardus expulſus Angliâ cum auxiliis Caroli Burgundi, redit in patriam, adiuncto ſibi fratre Duce Clarentiæ: qui, aduerſariis non ſatis fortiter reſiſtentibus, partes erexit ſuas, Londinumque ingreſſus cepit Henricum. Adfuit tamen mox huius vxor Margarita cum filio Eduardo, ac duce Sommerſetenſi: at pugnâ initâ, Eduardus & Sommerſetenſis interempti, Margarita pretio redempta, ex mœrore contabuit in Galliâ, Henricus in Turri Londinenſi gladio cæſus, vir religioſiſſimus, & poſt obitum miraculis clarus, etiam mortuo ad vitam reuocato. Regnauit à primâ inauguratione annis duodequadraginta, vixit duobus & quinquaginta, in terris infelix, vt meliori fortunâ in cœlo frueretur.

Tota Hiſpania turbatur bellis. In Caſtellâ præſules aduerſus Henricum Regem ſuum non ſatis fortem rebellarunt, fruſtra à Pontifice ad concordiam inuitati: Arragonij feliciores extitere, receptâ Gerundâ, ac fuſis hoſtibus: ſed omnium feliciſſimè Alphonſus Luſitaniæ Rex, paratis 300. nauibus, & 30. millibus armatorum, Azillam & Tingin in Africâ occupauit, ac muniit, propugnacula ſimul & monimenta ſuæ victoriæ.

Eſtenſis familiæ initia. Borſius Eſtenſis Marchio, Dux Mutinæ & Rhegij creatus ab Imperatore, inſuper à Paulo II. Ducatum Ferrariæ recepit, quoniam de Eccleſiâ optimè meritus erat. Verùm eâ dignitate vix menſibus 4. potius, hæc omnia reliquit fratri ſuo Herculi, cùm ipſe ἄτεκνος obiiſſet; neque ſibi, ſed generi ſuo tantùm laboraſſet.

Moritur Paulus II Hoc anno Kal. Aug. obiit Paulus II. apoplexiâ correptus, non (vt Heterodoxi confinxere turpiter) in actu venereo ſtrangulatus à Dæmone.

ne. Sedit annis *6.* menſibus *5.* diebus *26.* cùm vixiſſet annos 53. menſes 5 dies 3. Pontifex inter bonum & malum medius, & aliis melior quàm ſibi, propter rigidam morum cenſuram. In hoc Pontifice deſiit Bartholomæus (non Ioannes Baptiſta) Platina; cui de Paulo loquenti, non eſt adhibenda fides, à quo malè habitus erat, vltione nec erudito, nec Hiſtorico, nec Chriſtiano homine dignâ. Datus Paulo ſucceſſor, Beſſarione hanc dignitatem refugiente, quia certis conditionibus huic offerebatur, 5. Id Auguſt. Franciſcus Ruuereus. Vtrum autem is fuerit ex nobili familiâ, an ex patre Ligure nauiculario, vel piſcatore, ſicut & an nobilis familia Roborea, eum ſibi ex nominis ſimilitudine duntaxat adſciuerit, non eſt huius operis diſſoluere. Hoc certum fuiſſe Minoritam, atque Ordinis ſui Miniſtrum Generalem, factum Cardinalem adnitente Beſſarione, cui propter virtutem & ſcientiam acceptiſſimus erat. Coronatus eſt 8. Kal. Sept. dictus Sixtus IV. anno ætatis 57. ſtatim à ſe promiſſa vana declarauit, negans vllis legibus adſtringi Pontificem, niſi diuinis. Certè duos nepotes ſuos Cardinales creauit, Iulianum fratris ſui filium, qui poſtea Iulius II. Pontifex fuit, & Petrum Riarium ſororis ſuæ filium, vltra fas omne profuſum, & anno duodetrigeſimo voluptatibus confectum, ignominiâ in auunculi famam meritò redundante.

Sixtus IV ei ſuccedit

Hoc anno mortuus eſt 4. Id. Mart. Dionyſius Rikel Cartuſianus, patriâ Leodienſis, ex vico Rikelo, dictus Extaticus, ob reuelationes; qui tantum ſcripſit, vt non oraſſe; tantùm orauit, vt nihil ſcripſiſſe videatur.

Dionyſius Cartuſianus obit.

VIII. autem Kal. Aug. eum ſecutus eſt Thomas à Kempis, à vico Colonienſi ſic dictus, Canonicus Regularis S. Auguſtini, cui à pleriſque tribuitur Opus de Imitatione Chriſti, atque hæc ſententia in præſentiâ plus probabilitatis habet. Qui enim obtruſus eſt Ioannes Geſſen

Moritur & Thomas à Kempis. Autor libri de Imitatione Chriſti.

Abbas

Abbas Italus, ex Benedictinis manuſcriptis, ſine dubio adulteratis, repudiatus eſt à viris emunctæ naris, etiam cum faſtidio; & ab iis tantùm jactantur qui pluris faciunt Ordinis ſui gloriam quàm veritatem, & falſam quærunt nonnunquam, ipſi ſynceræ atq; indubitatæ ditiſſimi.

MVNDI 5525.	CHRISTI 1472.

Expeditio Chriſtianorum & Perſarum in Turcos. Suſcepta eſt hoc anno in Turcos expeditio 85. nauibus Pontificiis, Venetis, Siculis; quibus Cardinalis Caraffa Neapolitanus præfuit. Nuſquam comparuere Turcæ, & Boſphoro ſe atque Helleſponto continuerunt. Tentata ergo, ſed irrito conatu, Attalia Pamphiliæ, hodie *Satalia*; Smyrna direpta, omnibus incolis abactis: quibus conatibus ſi Perſa vires terreſtres adjunxiſſet, magnam Aſiæ partem Turcus amiſiſſet; hæc expeditio plus pompæ Romam, quàm fructûs retulit. Ab aliâ autem parte Vſumcaſſanes in Turcos cum 50. millibus equitum irruit, Trapezuntem, & Neocæſaream (hodie *Tocatam*) cepit, cum auxilijs Caramani, & Cæzaris ſeu Cæſaris Tartarorum. Hunc maximè Veneti ad hoc bellum excitarant; ſed dum nimis auidè ſuam ſectantur gloriam, ſe non ſatis optimos oſtenderunt.

Sophia datur vxor Ioa. Moſcho. Sophia, Thomæ Deſpotæ fratris Conſtantini Imp. Conſtantinopolitani filia, data eſt vxor Ioanni Moſchouiæ, ſeu Ruſſorum Principi, dote à ſanctâ Sede numeratâ, vt hæc maritum ad veram adduceret fidem: ſed à marito in prauum abducta, docuit ſpem innixam fœminæ, & maximè Græcæ, vanam eſſe; Romanos Pontifices vt Chriſtianam promoue rent fidem, nullis ſumptibus pepercisse.

Amedeus Dux Sabaudiæ III. moritur. Obiit hoc anno Amedeus, IX. Sabaudiæ Princeps, Dux III. obnoxius comitiali morbo; vir miti admodum ingenio, & omnibus virtuti-

tutibus illuſtris, ſed maximè liberalitate in pauperes, vnde & miracula poſt obitum patrare meruit. Ludouico Franco, cui moribus diſſimillimus erat, fuit tamen coniunctiſſimus; elatus anno ætatis 37. ſed jam maturus cœlo, quò non annis, ſed meritis aditus reſeratur.

Mortuus eſt & hoc anno ætatis 77. Cardinalis Beſſarion, perfunctus in Galliam Legatione, quæ minùs ei honorificè ceſſit; quare inde concepto mœrore creditur obiiſſe. Fuit in vtrâque linguâ, Græcâ & Latinâ, eloquentiſſimus, peritiſſimus Platonicæ Philoſophiæ, hoſtis Ariſtotelicæ, ætatis ſuæ viris doctiſſimis amiciſſimus Georgio Trapezuntio, & Io. Argyropilo Græcis, Franciſco Philelpho, Flauio Blondo, Leonardo Aretino, Poggio Florentino, Laurentio Vallæ, Antonio Campano & Bartholomæo Platinæ Italis. Eius etiam domeſtici fuere Theodorus Gaza, Gemiſtus Pletho, Andronicus Theſſalonicenſis, Domitius Calderinus, Nicolaus Perotus, Valerius Viterbienſis; adeo vt eius pectus eruditionis ſacrarium, ædes Muſarum domicilium eſſe viderentur. *Moritur Cardin. Beſſarion.*

Tum ſibi inuicem inſidiabantur Ludouicus XI & Carolus Burgundus, hic furioſè, ille callidè; ſed vtriuſque furorem & fraudes Caroli Bituricēſis Ducis obitus compreſſit. Is autem veneno ſublatus eſt ab Abbate Angeriaco eius Eleemoſynario, Ludouico ſuadente; quare Abbas iſte Nannetas in carcerem abductus, in turri fulminatus eſt; certuſque de hominum judicio, Dei manus non effugit. Ludouicus autem hâc morte plurimùm profecit: nam recepit Aquitaniam, Britanno metum, Burgundo deſperationem iniecit. Sed, quod cæteris præferendum fuit, adſciuit tum ſibi conſultorem optimum Philippum Cominum, prudentiſſimum virum, quem magnâ ditionis ſuæ parte Carolus redimere debuerat, niſi jam præceps in exitium ruere cœpiſſet. *Carolus Bituricēſis obiit.* *Philippus Cominus, adhæret Lud. XI.*

Lodu-

Ludouici XI. in B. Virg. pietas. Ludouicus XI. hoc anno ſuadentibus Præſulibus ſuis, edixit vt quotidie circa meridiem ad pulſum campanæ B. Virgo ſalutaretur; vnde & in quibuſdam locis etiamnũ dicitur *Le Pardon du Roy*. Fuit enim hic Princeps reuerâ pius (maleuoli dixere ſuperſtitioſum) & B. Virgini addictiſſimus, cuius & imaginem plumbeam pileolo ſuo aſſutam idemtidem deoſculabatur, maximè cùm ex perduellibus aliquem ſublaturus erat, cuius caput, & vitam à ſuâ Virgine poſtulabat, petitâ cum oſculo veniâ, vt hic quoque tolli poſſet. Sed & hæc facultas, hoc oſculum ſæpiùs recurrebant, quàm boni Principis clementia poſtularet.

Roderici Borgiæ Cardin. turpis in Hiſpaniâ Legatio. Suſcepit Legationem in Hiſpaniam ſuam Rodericus Borgia Vicecancelarius Cardinalis, poſtea Alexander VI. tantùm vt ſe populis ſuis oſtentaret, & quantùm poſſet ex Caſtellâ, Luſitaniâ, Arragoniâ nummorum corraderet. Quare nec Populo, nec Clero, nec Principibus fecit ſatis. Quorum cùm effugiſſet furorem, Dei non vitauit, alterâ eius triremium fluctibus hauſtâ, ſæuiente tempeſtate, cum omni prædâ Hiſpanicâ & 75. domeſticis; aliâ quâ vehebatur ipſe, fractâ atque conquaſſatâ, cœlo atque mari in purpuratum prædonem coniuratis.

MVNDI 5526. CRISTI 1473.

Antonij Siculi in Turcos nobile facinus. Auſpicabimur hunc annum ab egregio facinore Chriſtiani adoleſcentis, Antonij Siculi, ſeſe vt Turcis incommodaret fortiter deuouentis. Cùm is Callipoli detentus captiuus agnouiſſet Mahometis claſſem & armamentarium malè ſeruari, vtrique flammas injicere decreuit. Venit ergo Naupliam, vbi Mocenicus in hibernis ſtabat; huic conſilium aperit ſuum, acceptâque ſcaphâ, cum pomis venalibus, eò venit, ac ſequenti nocte ignem armamentario iniecit. Parabat idem claſſi incen-

cendium; ſed accurentibus multis, fugere compulſus eſt: dumque per Helleſpontum redit, demersâ nauiculâ, in ſyluam proximam ſeceſſit, vbi detectus, & ex pomis fluitantibus agnitus, Tyranno faſſus eſt ſuum facinus, ac eius juſſu per medium ſectus doluit tantùm, quòd maius non admiſiſſet. Senatus Venetus eius fratri cenſum annuum, ſorori aſſignauit dotem; vt hæredes eius, fraternæ virtutis meminiſſent.

Mocenicus feliciter pugnat in Turcos.

Mocenicus in Caramaniâ rem bene geſſit aduerſus Turcos, tribus præcipuis eorum vrbibus receptis, totoque Regno, quod Principi ſuo reddidit; ac deinceps Lyciam deprædatus, ab hâc parte multùm damni, plus terroris iniecit.

Bellum Perſicum inter Vſũcaſſanem & Mahometem II.

Aliunde Vſumcaſſanes exercitum Turcicum profligauit etiam, cæſo Baſſâ Europæ, ſeu Bedlierbego, filio Thomæ Palæologi Apoſtatæ, cum multis proceribus: at repetito certamine à trecentis viginti Turcorũ millibus, & Perſarum trecentis quinquaginta millibus, cùm nondum Bombardas à Venetis Perſa recepiſſet, quibus Mahometes inſtructiſſimus erat, victus eſt Vſumcaſſanes; &, quod dolendum magis, filium primogenitum, cuius virtute priorem victoriam retulerat, plumbeâ glande traiectum perdidit. Perſæ cum Rege ſuo ſe in montes Armeniæ receperunt, Mahometes circumpoſitam regionem depopulatus, rediit Conſtantinopolin, in ſingulis ſtatiuis quingentos captiuos interimens, vt multis in locis crudelitatis ſuæ, doloriſque monimenta relinqueret.

Iacobus Cypri Rex obit, relicta hærede vxore Catharina.

Obiit hoc anno Iacobus Rex Cypri, reliquitque vxorem ſuam Catharinam Venetam, de ſe grauidam, Mocenico, atque Senatui. Ab iis Carlotta, legitima quamuis hæres regni, deiecta; cuius tamen cauſam ſuſtinere ſimulauit Archiepiſcopus Cypri Catalanus, cum

ſuis

ſuis Catalanis per totam inſulam ſparſis, à quibus eſt inuitatus Ferdinandus Caſtellanus: vnde aliquot factæ cædes, quas accedens cum ingenti claſſe Moccuicus vltus eſt. Arcibus ille receptis omnibus, ac repreſſis rebellibus, regnum quietum Catharinæ reliquit, quam ſicuti filiam Senatus Venetus conſiderauit, & eius amorem legibus & æquitati prætulit.

Comes Armaniacus captus interficitur. In Franciâ hoc anno cæſus eſt Comes Armaniacus, obſeſſus & captus in vrbe Lectorio, in quâ Petrum Borbonium Aquitaniæ præfectum à ſuis proditum interceperat: adfuit illicò cum Regiis copiis Cardinalis Atrebatenſis, cui ſe Comes, vrbſque dedidit: neutri tamen ſeruata fides, vrbs fœdè direpta, Armaniacus cæſus, Cardinalis ex hoc facto plus dedecoris, quàm gloriæ retulit, cùm & bellum, & belli gerendi modus hominem addictum Eccleſiæ dedeceret. Erat autem Armaniacus, iſte vir nequam, maritus ſororis ſuæ germanæ, adulterato Pontificis diplomate; cuius tandem vltus eſt crimen Deus, cùm huic hominum juſtitia defuiſſet.

Carolus Burgũdus a Friderico irridetur. Carolus Burgundus, Gueldriâ ſibi comparatâ à Friderico, Regis ambiebat nomen, promiſsâ filiâ ſuâ Mariâ Maximiliano Imperatoris filio. Cùm autem Carolus priùs coronari vellet, Fridericus nuptias celebrari, paratis omnibus ad vnctionem ingenti ſumptu, ſummo mane hic Treuiros illo inſalutato diffugit; in cuius odium Nuſſienſem expeditionem ſuſcepit, contemptus ab omnibus, qui tantùm impendiſſet pecuniæ vt irrideretur.

Ordo Minimorum confirmatus. Hoc anno 6. Kal. Iun. primùm eſt confirmata à Sixto IV. regula S. Franſcici, atque Minimorum. Hic natus ex parentibus ſterilibus, & precibus S. Franciſci Aſſiſinatis impetratus, ſui ſæculi, atque retro deinceps annorum factus eſt Thaumaturgus, humilitatis veræ, ac ſolidæ charitatis exemplar; quas virtutes in filiorum

ſuorum

ſuorum moribus, ac nomine voluit elucere; vt nunquam appellarentur, quin Chriſtianæ demiſſionis meminiſſent.

MVNDI 5527. CHRISTI 1474.

Vſumcaſſanis victoria.

Vſumcaſſanes hoc anno multa Chriſtianis pollicitus, hoc eſt, decies centum armatorum millia, & varia varijs Principibus Chriſtianis, bello ciuili diſtractus eſt à filio Vnghermanmeto, quem Mahometes auxilijs juuit; tandem hic interceptus parentis juſſu necatus eſt. Inde Vſumcaſſanus arma conuertit in Sacrochum Taxnerlanis nepotem, in Sultanum Ægypti, in Cappadocas, Armenos, Georgianos, quos Perſico adiecit Imperio; jam toto Oriente, Turciſque metuendus, nec Chriſtianorum indignus auxilij.

Victi Turcæ à Chriſtianis.

Mocenicus fit dux Venetiarum; eiuſque loco Antonius Lauredanus, qui Scodram tam generosè defenderat, præficitur claſſi; hic ſtatim Naupactum à Turcis ſeruauit; mox & Coccinum Lemni inſulæ oppidum, vbi Marulla puella, patris ad portam cæſi arrepto enſe & clypeo, popularibus ſuis reſtituit animos, & Turcos ad naues vſque fugauit cum eorum clade vlta parentis necem, & eius hæreditate digniſſima.

Raphæl Conſt. Patriarcha ebrioſus.

Simeoni Patriarchæ Conſtantinop. à Mahomete ſucceſſor datus Raphaël, qui plus pecuniæ pollicitus erat; homo illiteratus, & adeò crapulæ deditus, vt diebus Paraſceues, & Paſchatis vix pedibus inſiſteret, & lecto potiùs, quàm throno indigeret. Cùm autem vertente anno pecuniam repræſentare non poſſet, catenâ ferreâ ligatus à Turco ſatellite, circumductus eſt per domos ad colligendam ſtipem, ac paulò pòſt ex mœrore moriens, facili morte multorum criminum pœnas dependit.

Mors Card. Riarii Sixti IV. nepotis.

Obijt hoc anno Petrus Riarius Cardinalis S. Sixti, nepos Sixti IV. & opprobrium, dignus

ob luxum qui Lucullus purpuratus diceretur, cùm tamen fuiſſet Minorita, & S. Franciſci profeſſus paupertatem, quam eo magis nemò contempſit. Mortuus dicitur ex veneno, veriùs ex cupedijs & gulâ, quibus nullum eſt venenum præſentius. Eius hæreditatem adijt Hieronymus frater, factus Princeps Imolæ, & Fori-Liuij, eiuſque in adminiſtrandâ re Eccleſiaſticâ ſucceſſor, magno tamen Eccleſiæ bono; vir ingenij durioris, & voluptati minùs patentis.

Nouefſi à Burgundo obſidio.

Noueſium ſeu Nuſſiam obſidebat Carolus Burgundus, ſed acerrimè vrbs propugnata eſt 46. hebdomadis; tandem obſidio ſoluta, quòd Caroli res Ludouicus Francus turbaret; cui & ille reponebat vicem, ſed hanc cautiùs, & prudentiùs Rex vitabat. Conatus eſt etiam agere veneno Carolus, per Harditum, cui 50 aureorum millia pollicitus erat; ſed patefactâ re, veneficus decuſſatim diſtractus eſt, eiuſque caput infixum lanceæ, ad maiorem atque diuturniorem inuitantis contumeliam.

Carolus Ferdinandum deludit.

Carolus Burgundus Ferdinandum deludit, qui filiam ſuam vxorem pollicitus erat eius ſecundo filio; Antonio Notho fratri idoneo pronunciato, qui ei ſuccederet, cùm hic fortiter Ludouico, Franciſque reſiſteret: Sed miſer, plus prudentiâ & conſilio, quàm armis & virtute indigebat.

Vvladiſlaus precario regnat.

Pax denique coaluit inter Matthiam & Caſimirum; in quâ felicior ille fuit; huius filius Vvladiſlaüs appetitus veneno, & turpius Huſſitarum ſcommatis, ea diſſimulare coactus eſt; quia tantùm precariò regnabat, & ijs qui faciliùs dabant imperia, quàm obſequebantur.

MVNDI	CHRISTI
5528.	1475.

Stephani Vaiuodæ victoria.

Stephanus Vaiuoda, ſeu Palatinus Moldauiæ, & Vvalachiæ, cum 30 ſuorum millibus irruit in Turcorum centum viginti millia, omneſque aut occî-

occîdit, aut cepit; Baſſas 4. cecidit, ſigna centum rapuit. Vt gratias ageret Deo, ſequenti quatriduo in pane & aquâ ieiunauit; mox ad Mahometem ſcripſit, paucoſque fugitiuos, non vt hoſtes, ſed vti graſſatores ſibi reddi poſtulauit. Matthias in partem huius victoriæ venire voluit, quaſi à ſuo ſubdito relatam, qui tamen eam turbare conatus erat, emiſſis in Vvalachiam ſex Hungarorum millibus, quos tamen debellatos Stephanus Turcicæ victoriæ prælndia fecerat. Cepit tamen Matthias arcem, *Sabacs* ad Sauum permunitam; at Turcæ repoſuerunt ei atrocem depopulationem, neque victi, neque victores ſoliti quieſcere.

Genuenſes Gaſſam perdunt.

Hoc anno Genuenſes culpâ ſuâ perdidere Theodoſiam, (vulgo *Caffam*) in Tauricâ Cherſoneſo Emporium nobile, atque vtiliſſimum Ponti Euxini. Huius expeditionis, quæ tantum terroris iniecit Chriſtianis, dux fuit Acmetes Baſſa Epirotes, humili loco natus, ſed maximus Imperator, & Mahometi chariſſimus: cuius vxorem pulcherrimam cùm in balneo corrupiſſet per vim Muſtapha filius Mahometis, queſtus eſt apud patrem Acmetes; ſed auditus quaſi mancipium à domino: paulò pòſt tamen non tantùm Muſtapham increpuit, ſed & neruo ſtrangulari juſſit, Sultanum ſe ſimul, judicemque profeſſus.

Æquitas Mahometis.

Iubilæum ad annum 25. reuocatur.

Celebratum eſt hoc anno Iubilæum, reuocatum à Sixto IV. ad annum vigeſimum quintum; quod multos etiam Principes Romam acciuit. Communicatum eſt tamen aliquot vrbibus, ac regnis, vt plenius eſſet Pontificis, & ad plures pertinens beneficium.

Eduardus cum magno exercitu tranſit in Franciam.

Eduardus cum maiori, quàm antea Rex vllus Anglorum, apparatu tranſijt in Franciam, bello priùs per Fecialem denunciato; cui Ludouicus bellatorem remiſit equum. Carolus Burgundus venit, ſed cum exiguis copijs, aut attritis ad Noueſium, aut in Renatum Lotharingum miſſis,

Ludouicus Lucemburgius Comes S. Pauli neutri ſe dedidit, & vtrumque deluſit Regem. Anglus itaque ſe proditum ratus, imminente hyeme, & cum magnis copijs Ludouico, qui eum modis omnibus inuitabat ad pacem, cùm eo honeſtis conditionibus decidit, & inducias nouennales pepigit (receptâ pecuniâ) quas etiam ab eodem Ludouico Burgundus obtinuit. Comes S. Pauli inuitatus à Rege, quaſi eius capite (id eſt conſilio) egeret, ſatis intelligens eum ſæpe figuratè loqui, & crudeliter agere, fugit ad Carolum; à quo proditus Ludouico, perduellionis conuictus, Pariſijs publicè perdidit caput, religioſiſſimè tamen, & vt ſolent viri magni, qui ſe mori vident, acſentiunt. Carolus autem ſolutus Ludouici metu, Lotharingiam facilè occupauit, adeoque Nanceium huius Ducatus caput; cui tantùm reſtiterat Renatus, quia hunc grauiori, & diuturniori bello implicandum putarat. Ludouicus autem feſtum Caroli Magni 4. Kal. Febr. toto ſuo regno innouari juſſit; cuius, vt & Virginis implorauit opem, quàm hoc tempore nunquam magis neceſſariam.

Comes S. Pauli capite minuitur.

Renatus Lotharingiæ Ducatu ſpoliatur.

MVNDI 5529. CHRISTI 1479.

Stephanus Vaiuoda in ſe irrumpentes Tartaros magnâ clade deleuit, eos vſque ad Boryſthenem fluuium cædendo inſecutus. Mox tamen rediere cum Turcis in Vvalachiam & in eam quingenta hominum millia infudere; quare Stephanus, ad meliora ſe tempora reſeruare compulſus eſt. Repreſſit tamen eorum excurſiones Caſimirus cum magnis copijs aduentans, quibus territus Mahometes, & peſte, ac machinis amiſſis tempeſtate, victo ſimilis receſſit. Matthias audito Turcarum receſſu, ex eo ſibi quæſiuit gloriam, effecitque vt pecuniâ juuaretur à Chriſtianis, & ad cœlum vſque tolleretur. Sed Turcæ eodem ferè im-

Stephanus vincit Tartaros, & ijs cedere cogitur.

Turcæ Hungariam vaſtant.

impetu in eius ditionem irruentes, vanas eum quæſiuiſſe laudes docuerunt. Tum quoque idem Matthias à Friderico Imperatore abalienatus eſt, quod vxorem duxiſſet Beatricem filiam notham Ferdinandi Regis Neapolitani; quæ nuptiæ Carniolæ, Stiriæ, Carinthiæ direptionibus funeſtatæ ſunt.

Veneti quoque ad Soncium fluuium Foro-iulienſem magnam accepere cladem, in quâ eorum ductor Hieronymus Nouellus, vir militiâ clarus, interijt, duce etiam Turcorum Aſabego grauiter vulnerato. Hâc victoriâ elati Barbari totam regionem incendijs deformarunt, Alpibus incredibili temeritate ſuperatis. Equos enim ſuos ſimul complicatos & coniunctos, per juga præcipitarunt in ſubjectas valles; quorum conatus niſi cunctatione ſuâ Carolus Montonius Ductor Venetarum copiarum inhibuiſſet, actum erat de hâc regione, cùm in eâ omnes de fugâ potiùs quàm dè ijs retundendis cogitarent. *Veneti victi a Turcis, eorumque vaſtatæ.*

Sublato Conſtantinopoli ebrioſo illo Patriarchâ Raphaële, electus eſt Manuel factus monachus, dictus Maximus, vir eloquens, & charus ipſi Mahometi, cui oſtendit vim excommunicationis, in quibuſdam anathemate afflatis, quorum cadauera nigra inſtar tympani intumeſcebant, nec diſſoluebantur in cineres, niſi ſublatâ excommunicatione, & precibus adhibitis Eccleſiæ, tum enim reliquorum more hæc corpora in cineres redigebantur; quod in mulierculâ, & duobus Patriarchis, Arſenio & Ioannicio, confirmauit. Id etiamnum contingere Patres Societatis noſtræ ſcribunt; in quibus tamen magnum eſt periculum fraudis, & impoſturæ, quâ Græculi ſupra reliquos mortales valent, & hominibus quantumuis prudentibus imponunt. *Vis. Anathematis apud Græcos.*

Hoc anno, qui Tiberis innundatione funeſtus fuit, & morte Ioannis de Regiomonte Aſtrologi inſignis funeſtior, euocati à Sixto, vt Computum Dionyſij Paſchalem emendaret, idem *Ioannes de Regiomonte.*

Sixtus IV. Officium Conceptionis B. Virginis Immaculatæ comprobauit, & Indulgentijs illuſtrauit: quibus cùm obſiſterent Dominicani, retuſi ſunt Conſtitutione, quâ vetatur alterutra ſententia erroris damnari; ſicque piorum Catholicorum in Beatiſſimam Dei parentem amor, priuatis Theologorum diſputationibus vbique terrarum præualuit.

Conceptio B. Virg. Immaculata.

Carolus Burgundus hoc anno bellum aduersùs Heluetios nullâ ferè de causâ ſuſcepit, ob pelles aliquot ab ijs direptas, aut certè leuem in obſidione Noueſianâ, & Ferettæ recuperatæ iniuriam. Igitur in eos mouit, & Granſonium caſtrum, quod hi eripuerant Carolo Sabaudiæ Duci confœderato ſuo, aggreſſus, expugnauit, propugnatoribus eius omnibus laqueo enecatis. Sed mox adfuere Heluetij auxiliatores, à quibus peditibus, ac ferè inermibus, 4. Non. April victus, omnia ſua impedimenta, & pretioſam ſuppellectilem perdidit. Victores porrò tam rudes erant, vt Aurum pro ære, Argentum pro ſtanno aut plumbo diſtraherent: ſuſpenſi è Granſonio caſtro honorificè tumulati ſunt, eorum loco ſubſtituti præſidiarij Burgundi, maior accepta eſt ignominia, quam clades, omnis equitatus ſubductus, fuga veriùs, quàm prælium fuit.

Carolus Burgundus bellum in Heluetios ſuſcipit.

Prima clades ad Granſonium.

Neque diu quieſcere victus Carolus potuit, ſed reparato exercitu Moratum Heluetiorum oppidulum obſedit; verùm illico adfuere Heluetij, cum ſocijs, & equitatu Renati Lotharingi: prælium atrox commiſſum eſt XI. kal. Iul. quo duodeuiginti millia Burgundorum perierunt, Carolus fugere, ac latere compulſus. Quo tempore Renatus Dux Lotharingiæ, & Nanceium recepit, ac rebus omnibus ad obſidionem tolerandam inſtruxit; quod tamen paulò pòſt exercitu reparato Carolus conatus eſt recuperare. Admonitus à Ludouico XI. vt ſibi caueret à Nicolao Campobaſſio, Apulo proditore, neglexit, qui etiam à Germanis receptus non eſt vt dubiæ fidei,

II. Clades ad Moratum.

fidei, ideoqne pontem Moſellæ occupauit cum magnâ Burgundorum pernicie, quorum hac fugam præſcidit. Igitur in Vigiliâ Epiphaniæ, terrâ niuibus albeſcente, certamen inchoatum, fuſi nullo negotio Burgundi, Carolus deiectus equo tribus vulneribus confoſſus interiit, fratres eius nothi cum omnibus proceribus capti, reliqui internecione deleti. Ita Carolus, annos natus 44. cùm Principatum annis 9. & menſibus 7. tenuiſſet, vitam ad Nanceium amiſit, cùm priùs ad Moratum gloriam, ad Granſonium ſuppellectilem perdidiſſet: ita vir quietis impatiens, & ſibi atq; aliis impacatus, fruſtra ſibi pollicitus Imperium Galliæ, & Italiæ, tribus diebus inſepultus jacuit, ægrè cognito à ſuis cadauere. Quare poſtea à nonnullis viuere creditus eſt, & 7. annis per Germaniam pœnitentem decurriſſe, deluſiſque multis tandem diſparuiſſe. Campobaſſius autem proditor omnibus odioſus, exul & erro tandem vitam citiùs finiit, quàm eius exigeret crimen; vile mancipium pecuniæ, quâ labefactatus, exitium Carolo, æternum ſibi dedecus accerſiit,

Carol. caditur in Helv. prælio ad Nanceium.

Campobaſſius proditor.

Auditâ Caroli morte Ludouicus XI. Burgundiæ Ducatum inuaſit, & 4. ad Sommonam oppida; & totam eius ditionem occupaſſet, ſi fortiter agere, non more ſuo callidè voluiſſet: Sed hoc imprudentiſſimè, quòd Mariam relictam Caroli hæredem aut Delphino, aut ſuorum Principum alicui non dederit vxorem; at eius imprudentiam poſtea Francia, & ſenſit, & luxit.

Lud. XI. partem ditionis Caroli occupat.

Interfectus eſt hoc anno Dux Mediolanenſis Galeatius, in æde, ac feſto die S. Stephani, à coniuratis, propter ſcelera, & libidines intolerandas, anno ætatis 33. identidem has voces appellans *O domina noſtra.* Intercepti percuſſores meritas parricidij pœnas exſoluere, quorum primarius Hieronymus Olgiatus ſub carnificis manu etiam verſus recitauit, quo ſibi famæ immortalitatem ob facinus egregium gratulatus eſt. Succeſſit patri Ioannes Galeatius puer ſub

Galeatius Dux Mediol. caditur.

Succedit ei Io: Galeatius.

tutelâ matris ac procerum, dum multi Principes in hunc Ducatum nequicquam inhiarent.

MVNDI 5530. CHRISTI 1477.

Veneti pacem à Turcis emunt.

Turci Croiam Epiri primariam deditione receperunt: Scodram quoque fortiſſimè antea propugnatam, cum Tænaro Laconiæ promontorio, & Lemno inſula, cum penſitatione octo millium aureorum Veneti Mahometo tradiderunt: ſicque redemere pacem, vt commercia liberè per Græciam exercerent, vtilitatis quàm gloriæ cupidiores.

Maximilianus duxit vxorem Mariam Burgundam, ex qua natus Philippus

Matthias Hungarus Fridericum appetiit bello, Ipſamque Viennam obſedit, latè Auſtriâ depopulatâ. Imperator meticuloſus, & quietis amans, pacem redemit pecuniâ, quam nonniſi coactus, & nouo tentatus bello numerauit; ſcientior nummos colligere, quàm effundere. Aliunde filius eius Maximilianus Mariam Burgundam Gandaui duxit vxorem, fruſtra Ludouico, per Gaguinum Hiſtoricum in Germaniam miſſum, repugnante: ex quâ intra annum vertentem natus eſt Philippus Caroli V. pater, affinitate tam vtili Auſtriæ familiæ, quàm Franciæ pernicioſâ.

Alphonſus Luſitanus ex Gallia redit in Regnum.

Alphonſus Luſitaniæ Rex, contra ſuorum conſilium profectus in Galliam, ad petenda auxilia contra Caſtellanos, toto anno deluſus eſt à Ludouico XI. itaque ſtatuit fugere Romam, ibique relicto ſæculo Hieroſolymam proficiſci; ſcripſit itaque Epiſtolas duas, vnam ad filium vt ſtatim capeſſeret regnum, alteram ad Ludouicum quâ reddebat rationem fugæ ſuæ. Verùm interceptus ab eodem Rege, cum claſſe, emiſſus eſt in Luſitaniam, quò appulit die quintâ ab inauguratione filij. Is ſtatim obuiam proceſſit patri, eique reſtituit regnum, quod aliquot annis prudenter adminiſtrauit, compoſito etiam de ſucceſſione Caſtellæ negotio: quod regnum ſine dubio conſecutus eſſet, ſi cum auxiliis maturiùs acceſſiſſet; tergiuerſatione Ludouici, tanti momenti res euanuit.

Obiit

Obijt hoc anno Campanus orator eximius, & poëta, matre ruſticâ natus, quæ eum ſub lauro peperetat; à patre deſtinatus opilio, datus eſt famulus Sacerdoti, ſub quo litteras didicit; factuſque Peruſinæ Scholæ moderator primò, deinde Epiſcopus creatus alias oues paſcendas ſuſcepit, quàm quas ei parens villicus addixerat. *Campanus obit.*

MVNDI 5531. CHRISTI 1478.

Mortuus eſt hoc anno ætatis 78. Vſumcaſſanes; cui ſucceſſit minor filius Iacuppus dictus *Chiorzeinal*, id eſt Monoculus, qui eâdem quâ pater obijt die fratrem natu maiorem interemit. Is annis 7. regnaſſe perhibetur potatus veneno ab vxore ſuâ impudicâ, cuius tamen haurire partem cum filiolo coacta eſt. Reliqui Perſidis Principes nullius nominis extitere, vſque ad Iſmaëlem *Sophi*, in quo viſa eſt Perſica dignitas refloreſcere. *Vſumcaſſano ſuccedit Iacuppus.*

Henricus Richemontiæ Comes ex ſanguine Henrici VI. Angliæ Regis, quem Eduardus necauerat, poſtulatus eſt hoc anno à Franciſco Britanniæ duce, grandi oblatâ pecuniâ, verbo ad nuptias, re ad necem. Verùm cùm ex mœrore Sammaclouij incidiſſet in febrim, reuocatus eſt à Franciſco, ſeruatus diligenter, donec ex carcere ad Anglicum thronum aſcendit, vt huic prænunciarat Henricus VI. non inanis vates. *Henricus, poſtea VII. ſu ducitur.*

Eduardus Angliæ Rex, varijs de cauſis iratus fratri ſuo Georgio Clarentiæ Duci, hunc per duellium ſupplicio addixit, ſed id imminuit mater; dataque huic pœnæ optio. Selegit Princeps vinolentus, dulce quidem, ſed infame mortis genus, videlicet vt in dolio vini Cretici, ſeu Maluaſiæ ſuffocaretur; neque turpiſſimæ voluptatis, dum moreretur oblitus. *Georgius Dux Clarentiæ in vino Cretico ſuffocatur.*

Turbari cœpit hoc anno Scotia, Iacobo II. Aſtrologiæ deditiſſimo, per Andream quemdam veteratorem dementato; per quem & eiecti *Turbæ Scotiæ ſub Iacobo II.*

C 5 pro-

proceres, & vilibus homuncionibus commiſſa eſt regni adminiſtratio. Ab iis etiam Regis frater Ioannes Murriæ Comes venâ ſectâ interiit: Albaniæ Dux Alexander, datus in cuſtodiam, fugit in Franciam, inde ad Eduardum. Interim Scoti proceres, duce Arcimbaldo Duglaſſio, ἐπιβουλῆς illos Regis captos ſuſpendio necauerunt; Iacobum in cuſtodiâ Edimburgi retinuerunt; ex quâ retractus eſt à fratre Alexandro cum Anglicis auxiliis: qui tamen mox iterum in Franciam fugere ob nouos tumultus compulſus, ibidem obiit, frater melior, quam fortunatior.

In Mediceos dira coniuratio. Tetra eſt hoc anno in Mediceos orta coniuratio; quorum artifices fuere Pazzi, ſeu Pactij eorum æmuli; author, vti creditum eſt à pleriſque, Sixtus ipſe Pontifex, aut minimùm Hieronymus Retiarius eius nepos. In Eccleſiâ maiori. 6. Kal. Maij cæſus eſt Iulianus minor natu, Laurentius leuiter vulneratus in iugulo fugit in ſacrarium, portiſque æneis, quas pater eius Petrus poſuerat, defenſus eſt. Cardinalis Raphaël Retiarius adoleſcens, conſpirationis ignarus, datus eſt in cuſtodiam; Franciſcus Saluiatus Archiepiſcopus Piſanus ſuſpenſus eſt laqueo è feneſtris palatij; quò aduolarat, quaſi re confectâ. Pazzi cæſi atque tracti, eorum opes direptæ, Medicæorum hoc caſu firmata potentia; nequicquam in eos & Florentinos fremente Pontifice, & Eccleſiæ fulmina bruta non ſatis prudenter collibrante. Adjuti ſunt enim Florentini equitibus cataphractis Ludouici, & Principum Italiæ auxiliaribus copiis; quæ tamen iis parum profuiſſent, niſi Ferdinandus ſapienter à Laurentio placatus eſſet, Sixtum Turcus imminens Rhodo, atque Italiæ, mitiùs agere compuliſſet.

Lud. XI. iraſcitur Sixto, Papæ. Ludouicus XI. terrere conatur Pontificem reuocatâ Pragmaticâ Sanctione, Annatis abrogatis, & petitione Concilij. Sixtus eum verbis demulcere conatus, nihil profecit; nec enim faci-

facilè fuit verba dare Principi calliđiſſimo, & alios deludere conſueto.

Hoc anno primùm inſtituta eſt in Caſtellæ Regno Inquiſitio propter Mauros, & Iudæos; cuius cura demandata eſt Thomæ à Turre Cremata Dominicano, adnitente Petro Gondiſaluo Hiſpaniæ Cardinali. Per eam Fides in hiſce regnis ſeruata eſt; hæreſis quò minùs ea ſubiret, prohibita; judicium improbis valdè metuendum, bonis quandoque in his tantùm partibus neceſſarium. *Inquiſitio primum inchoata in Caſtella.*

MVNDI 5532. CHRISTI 1479.

Turci centum millia armatorum ſub quinque ducibus in Vualachiam immiſerunt, qui operâ Stephani Bathorij ab Hungaris adjuti internecione deleti ſunt: quamobrem hanc victoriam Stephanus acceptam Matthiæ retulit. Item Mathias paulò pòſt Fridericum inuaſit, promiſſamque pecuniam armis repetiit; quamquam ab aliis aliæ cauſæ ſuggerantur, quæ nunquam Principibus bellum inferentibus deſunt. *Turci in Vualachia victi.*

Pontifex rogatus à multis Principibus Chriſtianis, vt pacem Florentinis daret, ſemper aures occluſit. Eodem tempore Genua Mediolanenſium Ducum jugum excuſſit, creato Duce Io: Baptiſtâ Fulgoſo, cum octouirorum conſilio: quod tandem Italici belli per Francos ſeminarium fuit. *Genuenſes Ducem Io: Bapt. Fulgoſum eligunt.*

Bellum autem inter ſe gerebant Maximilianus, & Ludouicus: huic tamen (quod mirum) dolo ac fraudibus ille præualuit. Pugnatum inter eos ad Guinegatam, non procul à Teruanâ, quam obſederat Maximilianus; victique Flandri, & Auſtrij, à Philippo Veſquerdo, ex fugâ reſumpſerunt animos, & palantes atque effuſos in prædam ipſi viciſſim Francos profligarunt, operâ Comitum Romontij, & Naſſouij. Campus & victoria Maximiliano ceſſit, ſed Cadmæa; quare non eſt auſus redire ad obſidionem Teruanæ. *Pugna ad Guinegatum, vbi Franci victores victi ſunt.*

Certatum poſtea inter vtrumque, ſed crudeliùs, quàm generoſiùs, & nobili Vaſconi per Auſtrios ſuſpenſo litatum eſt nobilibus quinquaginta captiuis, in conſpectu Inſularum & Atrebati, quorum furcas atque ſupplicium 800. cataphracti equites, & ſex peditum millia cohoneſtarunt.

Nobiles 50. ſuſpenſi.

Obiit hoc anno Ioannes Rex Arragonum 14. kal. Febr. ætatis 81. cùm 7. menſibus; cuius morte pax Hiſpaniæ data. Ferdinandus ſucceſſit patri; Ioanna, bellorũ cauſa, Conimbricæ facta Clariſſa, dedecus ſuũ crucis ignominiâ ſapienter obruit.

Obiit Ioannes Rex Arragonum.

Famoſus erat hoc tempore Salmanticæ Petrus Oxomenſis, multorum errorum parens, ſicut in Germaniâ Ioan. Ruchardus, ambo damnati: hic in cœnobium Auguſtianorum relegatus obiit ex mœrore, morte ſuperbis hominibus familiari. Feliciùs exceſſit è viuis Iacobus Amanatus Picolomineus Cardinalis Papienſis, cuius Epiſtolæ plurimùm illuſtrant Hiſtoriam, vt eius prudentiam, & eruditionem teſtantur.

Petrus Oxomenſis.

Card. Papienſis.

Hoc anno fundatum videtur IMPERIVM MOSCOVITICVM, cum Ioannes Baſilij, vulgò Dux Magnus, Nouogardiæ Ruſſiæ Metropolin occupaſſet. Erat antea Moſchus Tartarorum vectigalis, ac prope mancipium; ſed eorum iugum fortiter excuſſit, impellente Græcâ coniuge, & potitus callidè Nouogardiâ, tantùm inde diuitiarum exportauit, maximè ex ædibus Archiepiſcopi, vt finitimis deinceps metuendus eſſet, cùm nihilominus Nouogardienſibus ciuibus tertiam bonorum ſuorum partem reliquiſſet, vt potè quos ſubditos deuites, non attritos, vellet, & ad Imperij ſui tutelam paratiores.

Imperium Moſchoviticum.

MVNDI 5533. — CRHISTI 1480.

Mahometes II. hoc anno Rhodum obſedit per Vizirem ſuum Meſitem; quam defendit fortiter Petrus Albuſſonius Aruernus Magiſter Equitum S. Ioannis Hieroſolymitani. Vrbis mœnia vægrandibus machinis labefactata corrue-

Rhodum defendit fortiter Albuſſonius.

rant,

rant, eamque ſubierant Turci, ſed ſemper erant repulſi Equitum armis; quæ tamen nihil profuiſſent, niſi Deus adjunxiſſet auxilia. Hic enim oſtentis Turcos terruit, quibus & octo millium ſuorum cæde, & 15. millium vulneribus labefactati reliquerunt Inſulam; illuſtre Chriſtianæ virtutis monimentum.

Eodem tempore Mahometes ad diſtinendum Ferdinandum, ne ſuppetias Rhodiis ferret, miſerat Geducem cum ingenti claſſe in Italiam. Hæc Aulone (vulgò *Valona*) Epiroticâ ſoluens, Hydruntum appulit, & hanc vrbem diebus ſeptemdecim tormentis grauiter verberatam expugnauit. Nuſquam ſæuitum atrociùs; duodecim millia Chriſtianorum cæſi, vel abducti; Archiepiſcopus ſenex ſerrâ ligneâ ſectus, aut viuus excoriatus; prægnantibus alui apertæ; ſenes equorum vngulis conculcati; virginibus omnibus, & matronis illatum dedecus. Tantus autem Italos inceſſit timor, vt eorum plerique de deſerendâ patriâ cogitarent, ipſe Sixtus reſpectaret Galliam. Reſumptis demum animis, pacem Florentinis dedit, & Principum Chriſtianorum implorauit auxilium. Turcæ verò Lauretanam ædem cupientes expilare, ad eius aſpectum tanto terrore correpti ſunt, vt hunc diuinitùs iniectum homines improbiſſimi faterentur.

Turcus Hydruntū capit, & in eo deſæuit.

A Lauretana æde Turci repelluntur.

Hoc anno recreatus ex graui morbo Ludouicus XI Cardinalem Baluëm jam annis vndecim carcere maceratum dedit precibus Iuliani Ruuerei nepotis Papæ in Galliâ Legati. Baluës autem Romam non ſalutato Rege reductus, à Pontifice atque Cardinalibus humaniter habitus eſt; immo etiam mortuo Ludouico meruit Gallicam Legationem, vt eius ignominia, & carcer vtcumque relinquerentur.

Baluës Cardin. ſoluitur.

Tum primum fœdus initum eſt inter Ludouicum, & Heluetios; quorum ille primus ciuis, & fœderatus renunciatus eſt. Horum operâ Franci Reges vtiliter vſi ſunt, & ſine dubio his ſers

Primum fœdus Francorum cum Heluetiis.

ſeruatam religionem debemus, ob fortitudinem in prælio Druidenſi, in quo ſupra homines pugnauere.

CAPVT IX.

DECAS NONA.

Ab anno Chriſti 1480. ad 1490.

MVNDI 5534. CHRISTI 1481.

Moritur Mahometes II ſuccedit ei Bajazethes II.

MOritur hoc anno Mahometes II. dum bellum parat in Rhodios, Sultanum Ægypti & Italiam, de ætate eius, atque regni diuturnitate nihil ſtatui poteſt, ſcriptoribus in diuerſa diſtractis. Succeſſit ei filius natu maior Bajazethes II. ægrè tamen, cùm proceres in minorem eius fratrem Zemem ſeu Zizimum propenderent, vt potè bellicoſiorem, & humaniorem. Sed cùm hunc ille præueniſſet, Zemes Pruſam inuaſit, vt ſaltem Aſiatico potiretur Imperio: verùm victus ab Acmete Baſsâ ad Neapolin Natoliæ, fugit in Ægyptum, inde Mecham; rurſum junctis cum Caramano viribus fugatus Rhodum confugit, vnde miſſus eſt in Aruerniam ab Albuſſonio, vixit Burginoni, permittente Ludouico XI. vbi liberaliter habitus eſt (Bajazethes enim in eius alimenta 45. millia aureorum accuratè quotannis Rhodiis perſoluebat) qui tamen Legatos pro ipſo miſſos, & in prouinciam appulſos, ſtatim regredi juſſit; nec voluit vnquâm videre Zemem, quamquam id enixè poſtulantem, quia Saracennus erat; facto Principis verè Chriſtianiſſimi.

Zemes ei frater vixit in Franc.

Recedunt ex Italia Turci.

Turcæ Hydruntini, morte Mahometis auditâ, & apparatu Chriſtianorum, accepto commeatu recedunt in ſuam Græciam. Hoc metu ſoluti Itali ad ingenium ſuum, hoc eſt, ad bella ciuilia redierunt; tunc autem vænalia facta ſunt Curiæ Romanæ officia, antea ex neceſſitate; poſtea affi-

affinium & conſanguineorum Pontificis ditandorum ſæpe luculenta materies.

Matthias quæ debuerat arma conuertere in Turcum expediit in Fridericum, vrbes aliquas cepit, immo & Viennam obſedit. Principes quidam Chriſtiani Turcis immixti bellum religioſiùs confecere; Nicolaus enim Gingi Dux Macedoniæ ditionem recuperauit ſuam, magnâ editâ ſtrage Turcorum, ſicut & Ioannes Cernouicius, quem nonnulli cum Ioanne Caſtrioto confundunt, diſtingunt aliqui, vterque aut alteruter digniſſimus qui ſua ferro recuperaret. *Matthias apperit bello Fridericum.*

Obiit hoc anno Alphonſus Luſitaniæ Rex, vir magnus, & religioſus, dictus *Captiuorum Redemptor*. Succeſſit ei Ioannes II. filius, cognomento *Magnus*; cuius eſt opus Caſtrum S. Georgij de Metallis *S. George de Mina*, in Guineâ; quam ditionem pater eius acquiſierat, filio præſidio ſeruauit, & ad reddendũ aurum reddidit aptiorem. *Moritur Alph. Luſit. Rex, ſuccedit Ioan. II. Caſt. uin S. Georgij de Mina.*

Mortuus quoque Rex Danorum Chriſternus, vir eximiæ, ac propè nimiæ liberalitatis: ſucceſſit ei filius maior natu Ioannes, non inferior patre, at longè multò fortunatior. *Moritur Chriſtiernus, ei ſuccedit Ioannes.*

MVNDI 5535. CHRISTI 1482.

Obiit hoc anno Maria Burgunda vxor Maximiliani, relictis duobus liberis Philippo & Mariâ, quorum tutela ægrè patri commiſſa eſt, nec niſi ciuitatibus in eius ſocietatem adſcitis, (quas ſibi Ludouicus demeritus erat,) & maximè Gandauenſibus. Tum verò iidem Gandauenſes cum Ludouico pepigere fœdus, & Mariæ nuptias cum eius Delphino, dotemque Comitatuum Burgundiæ, & Arteſiæ ſpopondere. Quare Maximiliano agendum fuit aduersùs Gandauenſes, vt iis Philippum filium eriperet, non ſatis in eorum manibus tutum. *Moritur Maria Burgunda.*

Ludouicus graui atque diuturno implicitus morbo, aliunde appetentiſſimus vitæ, nullum non inuocauit Sanctum vt valetudinem recuperaret, *Ludouic. æger aduocat S. Franc de Paula.*

ſuo.

Euocauit etiam ex Calabriâ S. Franciſcum de Paulâ, ſed hîc plus ſalutē eius animæ, quàm corporis curandam duxit. Iacobo Corterio medico ſuo ſingulis menſibus decem aureorum millia numerari curabat; huic parebat vt puſio pedagogo, & increpitus, probriſque vexatus hiſcere non audebat; munierat ædes ſuas ferreis clathris, tempuſque cum vilibus homuncionibus conterebat; quæ ſatis innuunt eum plus animi, quàm corporis remediis indiguiſſe. Morti ergo vicinus ſanctis monitis filium ſuum inſtruxit, ne facilè quemquam miniſtrorum mutaret, quod ſibi perniciosum fuiſſe cognouerat; juſſit etiam exonerari tributis ſubditos ſuos, quæ ante hunc tam leuia fuerant, vt vix annuum cenſum Ducis huiuſce noſtri temporis æquarent, hoc eſt, dies octo centenarum librarum Turonenſium, cùm Rex iſte tributa ad quadraginta ſepties centena librarum millia promouiſſet, quæ ſumma morituri Ludouici conſcientiam vexabat acerbiùs; ſed Principes aliter in vitâ, aliter in morte ſentiunt.

Populum tributo leuari jubet, & ſe ad mortem parat.

Sæuiit hoc anno in Franciâ peſtis peracerba, quâ afflati dabant ſe ex tectis præcipites, aut in fluuium, aut puteos ruebant vlulantes; multi hac nobiles, multi Præſides, & Senatores afflati; nec enim illa purpuram à pannis diſtinxit.

Peſtis atrox in Francia.

Denique hoc anno exortum eſt bellum Granatenſe in Hiſpaniâ aduerſus Mauros, quod decennio tenuit, magnis vtrimque cladibus, capto ab his Zaharâ oppido, à Chriſtianis Alhama. Tum autem Ferdinandus impetrauit à Sixto Bullam Cruciatæ, & Indulgentias, magno Chriſtianitatis, maiori Regij fiſci emolumento.

Bellum in Mauros Hiſpanienſes.

MVNDI 5536. CHRISTI 1483.

Mortuus eſt hoc anno Pleſſiaci ad Turonas Ludouicus XI. 3. Kal. Sept. annos natus 61. cum diebus 55. cùm regnaſſet viginti duos annos, nuncio mortis æquiùs, quàm ſperabatur,

Moritur Lud. XI. ſuccedit ei Carolus VIII.

tur, accepto, precibus & adhortationibus S. Franciſci Paulani. Sepeliri voluit Clariaci *à Cleri* in æde B. Virginis, cui addictiſſimus erat, malus filius, malus pater, malus maritus, malus frater, ſed Rex bonus, & qui Reges Francicos ſui juris fecit. Eo mortuo, de tutelâ Caroli VIII. diſceptatum, quam Ludouicus moriens Petro Borbonio domino bellioci genero ſuo, eiuſque vxori Annæ conſultiſſimæ fœminæ mandarat; ſed obſiſtebant Principes Regij ſanguinis; verùm hæc controuerſia non vltra annum tenuit, cùm jam Carolus eſſet tredecim annorum, ſed puſillis & exilibus membris, ideoque nullis imbutus artibus, & præterea quia pater eius ſatis eſſe putabat ſi hoc latinè ſciret *neſcit regnare, qui neſcit diſſimulare*. Seruata ergo voluntas Ludouici morientis; ſed eius reſciſſa in domeſticos dona, cum nonnullorum ſupplicio, quod abuſi infirmitate Regis, vltrà quàm par eſſet res ſuas cum fiſci damno promouiſſent.

Ludouicum præceſſit Franciſcus Phæbus Rex Nauarræ, nepos eius, annorum 15., ſed expectationis magnæ; cui ſucceſſit Catharina ſoror, nupſitque Ioanni Alebreto, fremente Ferdinando, qui hanc filio infantulo ſuo pollicitus erat; nec quieuit donec id fraudibus obtinuit, quod nuptiis, ac jure ſperauerat. *Franciſco Phæbo ſuccedit Catharina Io: Alebreti vxor.*

Præceſſerat vtrumque Eduardus Angliæ Rex dum bellum parat in Francos, ætatis anno 53. regni 23. relictis duobus filiis Eduardo Principe Vvalliæ, & Ricardo duce Eboracenſi; ſed his præualuit patruus Ricardus Gloceſtriæ Dux, cauſatus fratrem ſuum ex adulterio genitum, eiſque vitam & regnum eripuit, vi ac cædibus Tyrannidem, ſed non diuturnam conſecutus. *Eduardi Angli mortui regnum inuadit frater Ricardus.*

Hoc anno Genua bello domeſtico laborauit, exauthorato Io. Baptiſtâ Fulgoſo, qui vt do- *Io: Bapt. Fulgoſus exautoratus libros ſcribit.*

dolorem leniret ſuum, animum ad ſcribendum appulit, libroſque reliquit 9. dictorum ac factorum memorabilium, inſtar Valerij Maximi, Italico idiomate, quos in Latinum vertit Gilinus Mediolanenſis: in quibus tamen nimium indulgens vltioni, in patruum ſuum Paulum Archiepiſcopum euomuit, quæ nec nepotem, nec Chriſtianum, nec hominem ſanum ſatis decerent.

Huſſitæ Bohæmiã vexant. Huſſitæ in Bohæmiâ furores antiquos renouarant, quos fouerunt Georgij filii, & Matthias Hungarus, ab hoc regno excluſi: quominùs autem eorum audaciam reprimeret Vvladislaüs Polonus, impediit nondum bene ſtabilitum regnum, hæreticorum inſidiæ, quas prudenter declinauit; ſicque non tantùm ſibi Bohæmicum, ſed & Hungaricum vindicauit.

Naſcitur, Lutherus. Denique hoc anno Iſſebij in Saxoniâ natus eſt Martinus Lutherus, ex tenuibus parentibus; hunc aliqui ex Incubo genitum putarunt, ſed ex odio magis, quàm quòd ita putarent eſſe. Cùm autem Lotter, aut Lauther, appellaretur, quæ vox *Scurram* ſonat, *Luther* dici voluit, hoc eſt purus, vt ſe Manetis æmulum profiteretur.

MVNDI 5537. CHRISTI 1484.

S. Io: Baptiſtæ manus recipitur, Rhodi. Albuſſonius magiſter Equitum Rhodiorum acceipit à Bajazethe Turcorum Imperatore S. Ioannis Baptiſtæ dexteram manum, quam magnâ veneratione ſuſceptam incluſit pretioſiſſime, vt non minùs religioſè in inſulâ Rhodo, quàm Conſtantinopoli, & tutiùs coleretur.

Moritur Sixtus IV. Obiit hoc anno Sixtus IV. ex mœrore, vti creditum eſt, de bello Ferrarienſi, & Venetis non ſatis attritis, ætatis anno 70. Pontificatus 14. inchoato. Eius eſt opus pons impoſitus Tiberi ab Antonino Pio primùm conditus,

ditus; ſed eius qui repararat præualuit nomen Conatus eſt reconciliare S. Thomam & Scotum, Dominicanos & Minoritas; in quos (vti loquitur Spondanus) *non tantum fluenta ſed & magna maria gratiarum effudit*. Impensè laudatus eſt à Theodoro Gazä, qui ei libros Ariſtotelis de Animalibus nuncupauit; ſed poſteà contempſit, cùm eum in ſe parcum agnouiſſet. Verùm has in viros eruditos ſordes non fuiſſe proprias Sixti, ſed Vrbis Romanæ conqueſtus eſt Raphaël Volaterranus, qui plures viros doctos Romam aduentantes, fame compulſos indidem demigrare, tam dolenter deplorauit, quàm verè. Hieronymus autem Riarius Sixti nepos, cuius causâ tantùm miſer auunculus laborarat, poſtea in vrbe Foro liuio, vbi Tyrannidem exercebat, ſeditione populari necatus, è feneſtrâ palatij proiectus in forum, oſtendit quò eius anima poſt obitum præcipitaſſet.

Sordidus in litteratos.

Hieronymus Riarius necatus.

Sixto datus eſt ſucceſſor Io. Baptiſta Cybo nobilis Genuenſis, dictus Innocentius VIII. prid. Id. Sept. anno natus 51. qui ſtatim Principes Chriſtianos ad concordiam inuitauit, in communem hoſtem Chriſtianitatis, pari cum anteceſſoribus ardore, parique fructu.

Succedit ei Innocentius VIII.

Res Chriſtiana non malè procedebat in Hiſpaniâ ex Maurorum Principum diſcordiis inter nepotem & patruum, cùm hic ob fortitudinem, & victorias aliquas fratri ſuo antepoſitus eſſet; ſed cùm interemiſſet hic fratrem & cœcum, & ſenem, & aliunde victus eſſet ad Malacam, exautoratus eſt; Maurorum negotia, quæ concordiâ creuerant, diſcordiâ defluxere.

Maurorum res in Hiſpania ruunt.

Obiit hoc anno S. Caſimirus filius ſecundogenitus Regis Caſimiri Poloniæ Regis, annos natus 24. 4°. Non. Mart. miraculis poſt obitum clarus, & Lithuanorum ſuorum propugnator egregius, à Leone X. anno 1521. Sanctorum

Moritur S. Caſimirus.

ctorum adſcriptus albo, magnæque jam in Eccleſiâ venerationis.

Detegitur Regnum Congo.

Detectum eſt hoc anno regnum Congo in Æthiopiâ per Iacobum Canum nobilem Luſitanum, cuius primitiæ quatuor nobiles adoleſcentes per ſanctum lauacrum aſſerti ſunt Chriſto, ſementiſque jacta multorum Chriſtianorum, atque laborum.

MVNDI 5538. CHRISTI 1485.

Pontifex ſanatus bellum infeliciter gerit.

Hic annus, qui Leopoldum, dictum Pium Marchionem, Sanctorum numero vidit adſcriptum, miratus eſt quoque Innocentium ægrotantem ſanatum B. Virginis Annuciatæ Florentinæ beneficio. Pontifex ſanus ſtatim appetiit bello Ferdinandum Neapolitanum; cum quo tamen pacem Eccleſiæ non ſatis honeſtam inire compulſus, oſtendit ſibi vel prudentiam, vel felicitatem defuiſſe.

Vienna capitur.

Matthiæ Regis prudentia.

Viennam Auſtriæ hoc anno Matthias cepit, cum magno Imperatoris dedecore; qui tum per Germaniam circumcurſans, in parietibus ſtabulorum ſcribere ſolitus erat, *rerum irrecuperabilium ſumma felicitas eſt obliuio*. Matthias Auſtriam bonis legibus temperauit, non tamen ſatis religioſus in Archiepiſcopum, quem clauſit carcere: tum autem ad eum venit Ant. Bonfinius Aſculanus, ſcriptor Hungaricæ Hiſtoriæ, amantior tamen Mecœnatis ſui, quàm veritatis.

Henricus VII. fit Rex Angliæ.

Henricus Richemondiæ Comes, diu à Franciſco detentus, inuitatus in Angliam, acceptis à Carolo VIII. auxiliis in Vvalliam appulit, vicit Ricardum, & occidit, ductâque Eduardi filiâ rex acclamatus eſt Henricus VII. Per eum ſublatæ diſcordiæ inter familias Lanclaſtriam, & Eboracenſem; primus ſtipatores ſui corporis adhibuit, quibus Angliæ Reges jampridem indigebant.

Sudor Anglicus.

Contigit & tum dira lues, dicta *Anglicus*

Sudor

Sudor, antea nunquam audita vel viſa, ſaluis tantùm iis qui calorem, & ſudorem ferre poſſint. Tum enatas ipſe coniurationes, immo & bella Henricus ſuſtulit; in quibus non ſe ſtrenuum modò, ſed & facilem, contra huius gentis indolem & genium, oſtendit.

MVNDI 5539. CHRISTI 1486.

Commiſſi ſunt hoc anno Bajazethes Turcus, & Caitbeius Sultanus Ægypti Circaſſus à Mamalucis euectus ad ſolium. Hic Zemis vxorem cum liberis magni belli ſementem receperat, & repetitos à Bajazethe reddere noluerat. Victi duo Turcorum exercitus cum duobus fortiſſimis ducibus in Ciliciâ; & tertius eandem aleam ſubiiſſet, niſi ductor certamen prudenter detrectaſſet. *Turcas & Sultanus Ægypti commiſſi.*

Hoc anno creatus eſt Rex Rom. Maximillianus Auſtrius, 5. Id. April. Aquiſgrani coronatus, nequicquam prohibente Matthiâ Hungaro: ſed huic diuturnum patris Imperium, & res in Francos geſtæ hanc dignitatem peperere. Eodem Conuentu Francofordienſi quo electus Ro. Rex, ſtatuta lex de pace Germaniæ; vnde & poſtea natum, *Sueuicum fœdus*, & *Clypeus Georgianæ Societatis*, quod qui ſequerentur clypeum geſtare cogerentur, inſtituto meliori quàm fructu. *Maximil. Auſtrius creatur Rex Ro.*

Maximilianus & Carolus VIII. ad ſe inuicem minaces dedere litteras, vt ſolent qui timent, & timeri volunt; vnde tamen quo eſſent in ſe inuicem animo docuere. *Maximil. & Carol. VIII ſibi inuicē minantur.*

MVNDI 5540. CHRISTI 1487.

Excitata eſt ingens hoc anno in Flandria ſeditio, ob pecunias imperatas, quæ in bellum Francicum abſumebantur, & auxilia mittenda Ludouico Aurelianenſi, ac Britoni, aduersùm Ludouicum rebellantibus: tum enim furebat bellum Inſanum dictum *La Fol-* *Bellū inſanū dictum.*

le

le guerre, ſub auſpiciis Ludouici, qui veniâ ſæpe petitâ, & exoratâ, confugerat in Armoricam. Multas igitur vrbes Carolus recepit, multùm damni Flandris ac Britonibus intulit, quibus ſuppetiæ multo ſanguine, multis pecuniis ſtetere.

Matthias & Carolus VIII. conueniũt.

Eodem tempore pacem iniere Matthias, & Carolus, miſſis legationibus magnificentiſſimis, vt Maximilianus & Fridericus diſtinerentur. Petebat & Matthias ab Albuſſonio Zemem, ſed jam Pontifici traditus erat; miſit ergo Matthias ad Bajazethem legatum, qui cæſus eſt à Turco Gaze, vltore priuatæ iniuriæ, ac fraternæ cædis, nec diù poſt vltionem viuere permiſſo.

Damnatæ Io. Pici 13. cõcluſ.

Damnatus eſt hoc anno liber 900 Concluſionum Ioan. Pici Mirandulæ, & Concordiæ Comitis ab Innocentio VIII. Hic annos natu 24. de rebus omnibus diuinis & humanis diſputare conatus, obtulerat has concluſiones; quarum 13. inuentæ ſunt erroneæ, & in quibus plus ingenium, quàm fidem, propugnator oſtendebat.

Detectum Bonæ prom. & Jndia atq; Æthiopia

Detectum eſt hoc anno à Bartholomæo Didacio nobili Luſitano Promontorium Africæ, in Auſtrum plurimùm procurrens, admodum procelloſum, dictum *Le Cap Tempeſte*, ob crebras ad id tempeſtates; quod tamen Rex, Bonæ ſpei dici voluit, *Le Cap debonne Eſperance*. Miſſi quoque terreſtri itinere Petrus Coüillanus, & Alphonſus Payaua, quorum ille Armuzam, & Calecutum inuiſit, hic Æthiopiæ, & Prætejanis ditionem; quorum litteris excitatus Ioannes Luſitaniæ Rex ea ſuſcepit, quæ vix ab omnibus Europæ Principibus ſuſcipienda videbantur.

Quomodo Dux Sabaudiæ dicitur Rex Cypri.

Obiit hoc anno Carlotta, Regina Cypri, Romæ, quò ſe depulſa receperat, ibique victitans ex penſione ſummi Pontificis. Hæc cùm res ſuas depoſitas videret, coram Papâ

& Car-

& Cardinalibus renunciauit regno Cyprio in fauorem Amadæi Sabaudiæ Ducis, fratris Ludouici olim coniugis ſui: quæ donatio excuſſa diligenter coram Clemente VII. & Carolo V. Imp. legitima iudicata eſt; vnde Sabaudus dixit ſe Regem Cypri; Venetis contradicentibus; Selimus, nec horum, nec illius eſſe voluit.

MVNDI 5541. CHRISTI 1488.

Maximilianus à ſuis captus & ſolutus.

Detruſus eſt hoc anno à ſuis Brugenſibus in cuſtodiam Maximilianus; & fruſtra eum Pontifex anathematis, pater Principibus euocatis eximere ſtuduit, cùm tandem Carolo Franco à ſuis Gandauenſibus tradendus eſſet, ipſe à Brugenſibus, omnia pollicitus, libertatem impetrauit. Tum initum magnum fœdus inter Auſtrium, Anglum, Hiſpanos aduerſus Carolum VIII. quos omnes irriſit, ac vicit ad S. Ioannem de Cormerio in Britanniâ per Ludouicum Tremolium annorum 26. adoleſcentem, vbi de Britonibus, eorumque confœderatis triumphauit, capto Ludouico Aurelianenſi rebellium duce, aliiſque permultis. Ludouicus carcere concluſus eſt ferè triennio, datuſque demum Ioannæ eius coniugi, à fratre eius Carolo didicit faciliùs Reges flecti precibus, quàm armis labefactari. Cum Britonibus confecta pax, eâ lege, ne filiæ Ducis Franciſci, Anna & Iſabella, ſine conſenſu Regis cuipiam nuberent. Nec ita multò pòſt earum pater Franciſcus ex lapſu in lethalem incidens morbum obiit religioſiſſimè, chariſſimus ſuis, variaſque vices expertus, dum plus poſſe voluit, quàm Ducis dignitas poſtulabat. Eius autem filiam Annam, defunctâ ſorore ſuâ Iſabellâ, prenſabant Carolus Rex, Maximilianus, Ludou. Aurelianenſis; meritò Rex cæteris antepoſitus eſt à Britonibus, qui Margaritam Maximiliani filiam jam

Caroli VIII victoria de Britonibus.

in cunis ſibi deſponſatam, & tum nouennem virginem dimiſit, quoniam ſic regni ratio, paxque poſtulabant.

Genuenſes dedunt ſe Lud. Sfortiæ.

Genuenſes pertæſi dominationis ſui Archiepiſcopi Pauli Fulgoſi dedunt ſe Ludouico Sfortiæ Duci Mediolanenſi cognomento Mauro, à fuſco colore. Hic præfecit vrbi Adornum Vicarium; Paulus Romam fugit, vir peracris ingenij, ſed acerbioris, & qui meliùs arma, quàm pedum tractare norat, Dux veriùs, quàm præſul & Cardinalis.

Iacobus III. à ſuis Scotis caſus.

In Iacobum III. Regem ſuum Scoti inſurrexere cùm ſe hic totum voluptatibus immerſiſſet, & victum interemerunt, ac iure cæſum in Comitiis declararunt. Succeſſit ei filius Iacobus IV. annorum 16. patre & corpore & animo longè præſtantior, cuius prudentiâ pax in hoc regno reſtituta eſt: & vt pœnitentiam pro ſuis ſubditis ageret, quoad vixit cathenam ferream geſtauit, cui quotannis addebat annulum, vt cum vitâ eius quoque mœror creſcere videretur.

Succeſſi ei Iacobus IV.

MVNDI 5542. CHRISTI, 1489.

Venetis Cyprum cedit Catharina.

Veneti hoc anno potiti ſunt inſulâ Cypro, Catharinâ Reginâ iis jus omne ſuum cedente; quæ in agro Taruiſino oppidum Aſulum accepit, vbi vixit vti Regina cum nothis filiis Iacobi; inſula deinceps per Vicarios adminiſtrata, reclamante ſemper, & ſingulis quinquenniis, Sabaudiæ Duce; ſed melior ſemper fuit conditio poſſidentis.

Zemes Turcus traditur Pōtifici.

Datus eſt hoc anno Pontifici à Carolo VIII. Zemes Bajazethi frater, ſed additis conditionibus, ſub pœnâ decem millium librarum auri; videlicet vt ſeruaretur ſemper à Rodiis equitibus, nec de illo niſi conſulto Rege ſtatueretur. Venit ergo Romam annos circiter natus 40. vultu ferox, & Turcicum animum in vultu referens, quo pedes Pontificis oſculari renuit; vt terri-

vt terriculum ſemper oſtentatus Bajazetho, qui ſemper 45. ducatorum millia quotannis accuratè perſoluit, & hac pecuniâ certam eius cuſtodiam prudenter redemit.

Omnia ſpectabant ad bellum inter Carolum, & Maximilianum; & Angli erant in partibus, eorum tamen Rege reclamante, ne ingratus videretur. Tandem interuentu Legatorum Pontificis, & Comitis Naſſouij pax coaluit, etiam firmior & maior quàm ſperabatur, ſocijs quoque in fœderis ſocietatem accitis.

Inter Maximil. & Carolum pax initur.

Philippus Cominius Argentonij dominus, cum multis alijs inſimulatus agitaſſe conſilia cum Ludouico Aurelianenſi in Carolum Regem, litteris interceptis à Senatu Pariſienſi, quartâ bonorum ſuorum parte mulctatus eſt, quam ſibi fiſcus adjudicauit, juſſus degere in aliquâ è ſuis domibus ipſi per Regem aſſignatâ. Quæ ſi vera ſunt, nec vir tantus paſſus calumniam, in aulâ familiarem, meliùs ſine dubio ſcripſit quàm vixit.

Philippus Cominius mulctatur.

Tartari hoc anno vel egeſtate coacti, vel à Turcis euocati Podoliam Rubram, vel Nigram, & Polonis ſubditas prouincias, infeſtarunt. Verùm à patre Caſimiro immiſſus Ioannes Albertus, eos ita retudit, vt ad internecionem, non ad prædam veniſſe viderentur.

Tartarorum in Poloniam incurſio.

Fuit hic annus celebris multorum Principum fœdere: Matthias enim cum Vvladislao pacem fecit, ſollicitatus & de ea à Bajazethe, quem Sultanus Ægyptius geminâ clade afflixerat. Sultanus quoque cum Innocentio ſocietatem obtulit ad Turcos inuadendos. Matthias denique & Fridericus concordes extitere, poſt tam graues & tam ſæpe iteratas contentiones; verùm pleraque horum fœderum laborem potiùs, quàm quietem pepererunt.

Multa fœdera inita ſine fructu.

Ioannes Baptiſta, cognomento Hiſpaniolus, patriâ Mantuanus, poëta ſuo tempore vendibilis, viſo in æde Lauretanâ miraculo Ener-

Hiſtoria Lauretana à quibus ſcripta.

gumenæ Gratianopolitanæ, eius hiſtoriam ſcribere aggreſſus eſt oratione ſolutâ: cuius poſtea conatus feliciùs abſoluit Horatius Turſelinus Societatis Ieſu, terſiſſimus & elegantiſſimus hiſtoricus, & dignus cuius ſtylus in puriſſimæ Virginis laudes adhiberetur.

Ialoſus Princeps Chriſtianus fidè caſus.

Bemoiuus quidam Ialoforum Princeps in Guineâ expulſus à fratribus confugit ad Luſitanos, qui tum hîc exercebant commercia. Benignè ſuſceptus eſt à Ioanne Rege Luſitano, & ſacris aquis intinctus, eius nomine inſignitus, cum viginti nauium claſſe remiſſus eſt in patriam, duce Petro Vaſæo de Acugnâ, qui tamen miſerum Principem pugione confodit, maiori damno Chriſtianitatis, quàm ſuo.

MVNDI 5543. CHRISTI 1490.

Prodigia Conſtant:

Hoc anno multa prodigia Conſtantinopoli contigere, terrâ motibus, cœlo fulgetris & tonitribus inſolitis infremente. Verùm huius tractûs Eccleſia, mutatis ſubinde Patriarchis, ex Turcorum auaritiâ, & iniquitate, longè grauiùs exagitabatur.

Decimæ exiguntur ſine fructu.

Innocentius interea in Occidente Chriſtianos ad ſacram expeditionem incendebat, oſtentato Zeme fratre Bajazethis: & verò decimæ imperatæ, quarum duæ partes Principus Cruciferis cederent, tertia in Cameram Apoſtolicam deferretur: nullo tandem alio operæ pretio, quam vt miſeri Eccleſiaſtici attererentur; vnde Academiæ Pariſienſis querelæ, quæ vnà cum eius pecunijs euanuerunt.

Sultanus fruſtra Chriſtianos Principes terret.

Sultanus Ægyptius minas intentauit regibus Hiſpanis & Neapolitano, niſi Mauri Hiſpanienſes, quieti eſſe ſinerentur, denunciatâ Chriſtianorum omnium in Syriâ, & Ægypto clade. Terruerunt hæc Ferdinandum Siculum; Hiſpanum ne commouerunt quidem; quin animum appulit ad

expu-

expugnandam Granatam, cùm ipſi Mauri inter ſe diſſiderent, & ad ſuam perniciem Chriſtianos inuitare viderentur.

Obijt hoc anno Matthias Coruinus Hungariæ Rex Viennæ ex Apoplexiâ, cuius mors fuiſſe prænunciata dicitur, leonibus Budæ eo quo perijt die mortuis, & nullis tum coruis ibidem viſis, Albæ autem ingenti multitudine. Suſpicio fuit eum veneno à Beatrice coniuge dato interijſſe. Vir ſine controuerſiâ maximus, & ad contundendos Ottomanos factus, ſi cum eo Principes Chriſtiani conſpiraſſent. Inſuper litterarum amans, & litteratorum, ideoque ab iis impensè laudatus, qui amori ac beneuolentiæ laudes non parcè reponere ſolent. Cùm eius regnum prenſarent Albertus de Tartaris victor, Ioannes Coruinus Matthiæ nothus, cui pater theſauros arceſque reliquerat, & Vvladislaüs Bohæmus, hic cæteris antepoſitus eſt operâ Beatricis quæ nuptias eius ſperabat; has tamen Hungari ob huius ſterilitatem prohibuere; vnde pæne incidit in amentiam, ſimulque excidens causâ apud Pontificem, in Ænariam inſulam ſeu Iſchiam ſeceſſit, in quâ de Vvladislao, de Pontifice, de domus ſuæ ruinâ liberiùs quereretur. *Moritur Matthias Coruinus.* *Succedit ei Vvladislaus.*

Ioannes Varadinenſis Epiſcopus, in Hungariâ maximæ poſt Matthiam autoritatis, coronato è ſententiâ Vvladislao factus eſt Minorita, vt deinceps vacaret ſibi, habitus Hungariæ pater, & maior adhuc aulâ relictâ, quàm adminiſtratâ. Eodem tempore ſanctiſſimè obijt Auerij *Auetro*, Dominicana Ioanna ſoror Ioannis Luſitaniæ Regis, à multis Principibus ob ſingularem prudentiam, & exquiſitam pulchritudinem expetita; quæ tamen, conſecratæ Chriſto ac Virginitati, meliorem huic ſponſum, atque diuturniorem addixerunt. *Ioannes Varadinenſis Epiſc. fit Minorita.* *Ioanna Luſit. moritur.*

Hoc anno natum eſt in Scotiâ mas Monſtrum, ab vmbilico ad pedes vnum, vniuſque, ſuprà duplex geminique ſenſûs, voluntatis, & omnium *Monſtrum in Scotia.*

quæ duos homines arguerent. Si pungeretur infrà, dolebat vterque, ſi ſuprà, tantùm alteruter; vixit annos duodetriginta, magnum naturæ miraculum, & luculenta materies Philoſophandi.

An Noruegis permiſſum in Zytho ſacrificare? Hoc anno ſcribit Volaterrianus Innocentium VIII. permiſiſſe Noruegis, vt in Zytho ſanguinem Chriſti conficerent, quòd in partibus vinum propter ingens frigus ſeruari nequeat: cùm tamen Theologi ad id vinum ex vite exigant neceſſariò, ſicque tres mundi Zonas, gelidas duas, & torridam, huius myſterij expertes velint, in quibus nulla vitis vinum emittat.

Ambroſij Camaldulenſis obitus. Mortuus denique eſt hoc anno Ambroſius Camaldulenſis Florentinus, Abbas Generalis huius Ordinis, litteris Græcis atque Latinis exculti ſſimus; quarum ſpecimen edidit Ferrariæ coram Imperatore Græco, etiam linguam ſuam in hoc viro demirante.

CAPVT X.

DECAS VLTIMA.

Ab anno Chriſti 1490. ad 1500.

MVNDI	CHRISTI
5544.	1491.

Carolus VIII. Annam Britan. ducit. Carolus VIII. Franciæ Rex, dimiſsâ Margaritâ Maximiliani filiâ, Annam Britannam duxit vxorem, magno gaudio Britonum & Francorum, additis conditionibus, quæ omnes de Principatu Armoricæ controuerſias tollerent. Margarita primùm data eſt Ioanni filio Ferdinandi, & Iſabel-

Iſabellæ;quo mortuo,Philiberto Sabaudo nupſit, à quo vidua relicta ditiones Caroli V. nepotis ſui prudentiſſimè rexit, & digna eſt meliori fortunâ judicata. Verùm ex eo repudio bellum natum eſt duplex, Anglicum & Auſtriacum. Henricus enim Anglus nequicquam tentatâ Bononiâ pacem icere compulſus eſt, maximè cùm circa hoc tempus in eum Ricardus quidam Rex fictitius, per Margaritam hiſce fraudibus aſſuetam comparatus eſſet. Maximilianus autem perdito Atrebato, & Ambiano fruſtra appetito, fœdus quoque inire coactus eſt, receptâ dote filiæ ſuæ, magnâ Caroli gloriâ, nuptias ſuas duplici pace, vel potiùs victoriâ celebrantis.

Obſeſſa hoc anno Granata Maurorum primaria, mille ac trecentis turribus præcincta, complectens domorum ſexaginta millia, & tentata per Ferdinandum cum quinquaginta hominum millibus 9 kal. Maij: verùm acriter defenſa ad 7. Kal. Dec. quando hanc Boabdiles reddere compulſus eſt, non tamen ſine periculo ſuo, Mauris egerrimè deferentibus hanc vrbem, quam Chriſtianis tam ſplendidè parauerant. *Granata obſidetur.*

Chriſtiana religio diſſeminari cœpit per Regnum Congi à patribus Dominicanis, nobilibus Congianis cum claſſe per Luſitanos reductis. Tum Rex ipſe Congi cum filio ſacris vndis elutus Emmanuel dici voluit Sed primùm fides enaſcens tantùm non eſt extincta, cùm de vitijs extinguendis actum eſt, & maximè de pluribus vxoribus eijciendis: & euanuiſſent tot ſuſcepti labores, niſi Alphonſus filius Regis Apoſtoli vices obijſſet, etiam multa paſſus, vt legitimè hoc munus impleret. Tandem cùm idem mirabilem de rebellibus victoriam retuliſſet, & adijſſet regnum, fidem firmauit, miſſis etiam in Luſitaniam nobilibus pueris Congianis, qui eam puriùs combiberent. Eos autem Rex Emmanuel Ioannis ſucceſſor ita fouit, ſic inſtituendos curauit, vt neutrum laboris, ac ſumptuum pœniteret. *Regnum Congo recipit fidem.* *Alphonſu Rex tuetur ſi dem*

Hermolaus Barbarus obit.

Hoc anno mortuo Marco Barbo Aquileienſi Patriarchâ Pauli II. patruele, Innocentius VIII. dignitatem eam conceſſit Hermolao Barbaro, filio Zachariæ tum Venetæ Reip. apud Pontificem Oratoris: verùm id fieri contra patrias leges Veneti prohibuerunt; quam ob cauſam mox pater Venetijs, filius Romæ, vti creditum, ex mœrore obierunt; cui tamen adjunctâ peſtis hominem de litteris optimè meritum citiùs abſtulit, quàm Muſæ poſtularent. Mortuus eſt enim anno ætatis vndequadrageſimo, Chriſti 1494. 12. kal. Iun. cuius opera legit nemo, quin ei diuturniorem vitam apprecetur.

MVNDI	CHRISTI
5545.	1492.

Caitbeius Ægyptius moritur.

Circa hac tempora Caitbeius Ægypti Sultanus ſenex impulſus ab vxore Arabiſsâ, vt filium ſuum contra leges patrias ad ſolium eueheret, id præſtitit, proceribus pecuniâ & muneribus corruptis. Nec ita multò pòſt obijt: quare Mamaluchi dolentes ſibi regnum, & eligendi Regis poteſtatem ereptam eſſe, eundem Mahometem trucidarunt, & deinceps quatuor Sultanos; omnibus cæteroquin illam dignitatem prenſantibus, quamquam tot Principum ſanguine rubeſceret.

Granata capta dat. Regibus poſt. nomen Catholicorum.

Granata hoc anno poſt octo menſium obſidionem 4. Non. Ian. venit in manus Chriſtianorum, eamque triumphantes ingreſſi ſunt Ferdinandus & Iſabella, nacti exinde *Catholicorum* nomen, priùs olim impoſitum Recaredo. Tum egere ijdem Principes de Iudæis è ſuâ ditione exterminandis; & verò indidem

Mauri eiecti ex Hiſpaniâ.

eiectæ ſunt centum ſeptuaginta familiæ, & ad octingenta ferè capitum millia, multis tamen ſimulatâ Chriſtianitate remanentibus, eò perniciosioribus, quòd jam magis illi, eorumque venena laterent.

Cir-

Circa hoc tempus Romæ dum ornaretur Eccleſia S. Crucis inuentus eſt titulus affixus Dominicæ Cruci, litteris vt videtur rubris exaratus. Eodem tempore oblatum ferrum lanceæ Chriſti, à Legato Turcorum, ſed ſine cuſpide, quòd eo jam S. Ludouicus Franciæ Rex potitus eſſet, vt ipſe Turcus fatebatur. Sic Bajazethes Pontificem incitare voluit vt Zemen fratrem retineret, munere quod largiens, nihili faceret, accipiens potius theſauris omnibus judicaret.

Titulus S. Crucis & lancea.

Pax hoc anno inter Pontificem & Ferdinandum Neapolitanum coaluit, cùm hic petiiſſet præteritorum veniam, ille res familiæ ſuæ promouiſſet. Reclamauit tamen per oratores ſuos Renatus Lotharingus, cui ſic reſponſum eſt, vt ſpes relinqueretur regni, ſceptrum negaretur.

Pax inter Pontif. & Ferdinandum

Cùm autem Carolus VIII. de inuadendo Neapolitano regno cogitaret, ne turbaretur à Ferdinando Hiſpano, ſiue eius excurſionibus ſiue auxiliis in Italiam miſſis, cum eo fœdus iniquiſſimis & pudendis conditionibus iniit. Eò tamen potiſſimùm impulſus fuiſſe perhibetur à duobus Minoritis, quorum vnus ei erat à Confeſſionibus. Is perſuaſit Principi patrem eius Ludouicum flammis purgantibus retineri, ob Comitatus Ruſcinonenſem, & Cerdaniæ, iniuſtè detentos; acceſſere Ludouicus de Ambaſiâ præceptor eius, auro Hiſpanienſi, vti creditum eſt, labefactatus; itemque ſoror eius, & Franciſcus de Paulâ vir bonus, quibus facilè poterat ab illis veteratoribus Minoritis imponi. Quid ageret Princeps & juuenis, & pius, & deluſus ab iis quibus fidem derogare grande piaculum crederet? Ita recepit Ferdinandus duos illos Comitatus vtiliſſimos Franciæ, per quos patebat Francis in Hiſpaniam aditus, & antiquæ Galliæ limitibus contentos; quorum loco Ferdinandus verba dedit, multa pollicitus,

Carolus VIII fœdus init cum Ferdinando Hiſpano.

Deluſus Carolus Octauus.

nihil exſequutus, niſi quibus ſe doloſum, & perfidum oſtenderet.

Ferd fere interimitur. Ferdinandus Rex Barcinone à ſicario tantùm non eſt interfectus, quem dumtaxat ſomnium ad id facinus impulerat: verùm exquiſitiſſimis tormentis adhibitus didicit, non eſſe tam pretioſi capitis periculo ſomniandum.

Sauonarola præcinit Italiæ mala. Pertinent ad hunc annum Hieronymi Sauonarolæ Dominicani initia, afflatuſque diuini, quibus imminentem Italiæ calamitatem creditur prænunciaſſe. Concionator fuit egregius, & crimina tum paſſim regnantia potentibus verbis exagitauit; quare multorum ſibi conflauit odium, quo ſemper flagrabunt Eccleſiaſtæ, qui Dei potiùs gloriæ, quàm ſuæ velificari volent.

Laurent. Medicæus moritur. Eodem anno fato functus eſt Laurentius Medices anno ætatis 44. quo meliorem, prudentiorem, & litterarum amantiorem Principem ætas illa non tulit. Huic extitere chariſſimi Chriſtophorus Landinus, Marſilius Ficinus, Angelus Politianus, Demetrius Chalcondylas, Marullus Tarchaniota, & omnium inſtar, Ioannes Picus Mirandulanus; dictus meritò ſui temporis Phœnix ingeniorum. Laurentij opus eſt celebris illa Bibliotheca Florentina, cui libros *Bibliotheca Florentina.* conquiſiuit magnâ ſollicitudine miſſus ad Bajazethem Ioannes Laſcaris; vno verbo; cuius laudes omnes recenſere, viri eruditi deſperarunt, eumque omni laude ſuperiorem judicarunt. Succeſſit ei, repugnante nemine, Petrus *Petrus Med. ſuccedit patri.* filius ſimillimus patri, annorum viginti atque vnius juuenis, cui frater fuit Ioannes Cardinalis, poſtea Leo X. etiam Pontificatum cohoneſtaturus.

Innocent. Octauo ſuccedit Alex. VI. Mortuus eſt hoc quoque anno Innocentius VIII. 8. Kal. Aug. ætatis anno 60. Pontificatus 5. cum 7. menſibus, diebus 27. Reliquit liberos duos Franciſcum & Theodorinam ante Pontificatum ſuſceptos ex puellâ Neapolitanâ, quos ditauit magis, quàm boni Pontificis conſcientia

po-

poſtularet. Datus eſt tamen ei ſucceſſor qui eum viſus eſt abſoluere; is fuit Ioannes Borgia, de cuius electione nihil eſt opus commemorare quæ de eâ vulgò jactantur parum certa, cùm alia ſuppetant crimina eius indubitata, & à ſcriptoribus omni fide dignis prolata. Electus eſt autem 3. Id. Aug. coronatus 7. Kal. Octobr. dictuſque Alexander VI. mirâ populi gratulatione, & cui parem vix vnquam viderat Roma. Erant enim in eo ſolertia, ſagacitas ac diligentia mirabiles, ſingulari ſub initium Pontificatus comitate conditæ; ſed quibus poſtmodum magna vitia præualuere.

Filij Alexandri ex Vanocia pellice.

Suſceperat etiam Cardinalis ex Vanociâ Romanâ pellice quinque liberos, Petrum-Ludouicum primogenitum, quem Ducem Gandiæ conſtituit, empto multis pecuniis illo ducatu; Cæſarem, factum Cardinalem, deinde Ducem Valentinum; Ioannem, quem ſubſtituit Petro demortuo, ex quo natus eſt Ioannes alter, pater B. Borgiæ Soc. Ieſu III. Generalis, & qui ſanctitate ſuâ præteritas omnes Ataui ſui ſordes deterſit; Gotifridum Principem Squilacij; denique Lucretiam multorum virorum vxorem, qui omnes Chriſti ſanguine, & pauperum patrimonio ditandi fuere, cùm eſſe debuiſſent, ob natales ſuos turpiſſimos, Eccleſiæ mendicabula.

Caſimiro III. ſucceſſit ei Ioan.-Albertus.

Exceſſit etiam hoc anno ex viuis in Lithuaniâ Caſimirus III. Poloniæ Rex, anno ætatis 64. regni 45 vir admodum ſobrius vini, ſed non veneris, & ſatis prudens ac fortis. Reliquit filios 4. omnes Reges, Vvadislaum primogenitum Bohæmiæ & Hungariæ, Ioannem-Albertum, Alexandrum, & Sigiſmundum deinceps Poloniæ Reges; quintus autem Fridericus Cardinalis ſimul fuit Archiepiſcopus Gneſnenſis, & Epiſcopus Cracouienſis; ſicque familiam genuit multis regnis adminiſtrandis, adeoque Eccleſiæ parem.

Chriſtophorus Columbus Nou:m Orbem primus detegit.

Hoc anno verè primùm detectus eſt Nouus Orbis, antiquis forſitan incognitus, poſtea dictus America, ab Americo Veſputio Florentino, qui eum luſtrauit diligentiùs: Hiſpani atque Luſitani Indiam Occidentalem nominant; multique putant eſſe Atlanticam Inſulam, cuius Plato meminit in Timæo. De primo eius inuentore poſterioribus hiſce temporibus non eſt facile ſtatuere, cùm hunc ſibi Hiſpani arrogent, ſibi vindicent Itali probabilitate maiori. Fabuloſus enim eſt, meo judicio, Alphonſus ille Sanctius Bæticus, qui Materiæ in Columbum incidiſſe, eique nauigationem ſuam reliquiſſe ſcripto, jactatur ab Hiſpanis. Vt vt ſe res habuerit hoc anno Chriſtophorus Columbus, natione Ligur, ex vico Arbizolo prope Saonam, Aſtrologus nobilis, & melior nauclerus, fruſtra ſollicitatis Regibus Luſitaniæ, Franciæ, Hiſpaniæ, & ab iis reiectus, tandem à Ferdinando captâ Granatâ auditus eſt. Acceptis autem tribus nauibus ſoluit à Gadibus ineunte Auguſto, prætcritiſque Canariis inſulis in Occidentem vela fecit, & intra dies 30 commodæ nauigationis ad inſulas appulit, quarum maximam dixit Hiſpaniolam, ſociis eius & nautis reditum importunè flagitantibus. Hic arcem ligneam erexit, in quâ duodequadraginta præſidiarios reliquit, ſecumque reuehens indigenas decem, cum multo auro, quod cultellis, ſpeculis, crotalis, vitroque redemerat, anno ſequenti menſe Martio in Hiſpaniam rediit; cæteris jam mortalibus prælatus, qui vix antea inter compotes ſui repererat locum.

MVNDI 5546. CHRISTI 1493.

Baiazethes II. ferè interimitur.

Hoc anno Bajazethes II. tantùm non eſt interfectus in Macedoniâ per Deruiſium quemdam (Torlacos vocant Turcæ) qui ad eum petendæ

tendæ eleemoſynæ cauſâ irrepſerat ; & eum inſanus ille interemiſſet ſtricto , qui ſub veſte latebat , acinace , niſi hunc vicinus Baſſa , impactâ in caput clauâ, præueniſſet . Quare proſcriptum id hominum genus , obnoxium furori , & à quibus jam nec ipſi Principes tuti viderentur.

Suſceptum eſt hoc anno , aut potiùs informatum , à Carolo VIII. Francorum Rege bellum Neapolitanum , cui cauſam aliquam dedit Antonellus Sanſeuerinus Princeps Salernitanus , vitatâ Procerum carnificinâ per Ferdinandum Neapoli factâ ; alteram Ludouicus Maurus Sfortia, mox à Rege Neapolitano appetendus bello , quia nepoti ſuo Ioanni Galeatio Duci penè ademerat Principatum , quem & operâ Maximiliani jam arrogare ſibi decreuerat . Et verò id mox præſtitit empto Ducatu Blanchæ Mariæ neptis ſuæ nuptiis & grandi dote , quam pluris longè quam vxorem Maximilianus faciebat . Hanc autem expeditionem in Franciâ probauit ſanus nemo ; decreuit eam tantùm Rex juuenis, impulſoribus Ioanne Verſio Seneſchallo Belcarienſi, & Guillelmo Briſſoneto quæſtore Regio ſimul & Epiſcopo Maclouienſi , hominibus inexpertis belli, ac pellectis , pollicitatione Principatus, & purpuræ Cardinalitiæ . Ita miſeris Principibus , ac populis per ſordidos homunciones,& conſultores corruptos illuditur . *Carol. VIII ſuſcipit Exped Neapolitanam*

Hoc anno,quo Chriſtiani in Croatiâ grandem cladem accepere à Turcis imprudentiâ Becardini Frangipanis ,obiit Fridericus Imperator in oppido Lintzio,neque die, neque mortis genere ſatis certo , cùm regnaſſet annis 53. & aliquot menſibus, vixiſſet 78. Succeſſit ei ſtatim filius Maximilianus , jam Ro. Rex , annos natus 33. & ad Imperium , non ætate modò , ſed & rebus geſtis idoneus : *Fridericos Imp. ſuccedit filius Maximilianus.*

Cum rediiſſet hoc anno Columbus , Ferdinandus & Iſabella ab Alexandro Pontifice obtinue- *Primus Meridianus vbi fixus ab Alex.VI.*

 rant

rant omnes inſulas & regiones verſus Occidentem detegendas, à primo Meridiano, quem ipſe tum ſtatuit centum leucis à promontorio Viridi *le Cap Verd* aut Azoribus inſulis, vti conſtat ex Indicâ Hiſtoriâ Lopeſij, vbi Bulla Pontificis proponitur. Huius tamen judicio acquieuit nemo, quia non vti pater bonus, & judex æquus, ſed vt Hiſpanorum ſuorum fautor pronunciarat. Porrò exinde magnæ ſunt exortæ contentiones inter Caſtellanos & Luſitanos de nouis hiſce terrarum luſtrationibus, dum hi Eugenij IV. diploma, hi Alexandri VI. obtruderent; idcirco nouæ ſubinde inductæ ſunt lineæ, quas tamen potentiorum Principum auaritia fixit, aut refixit, cùm in eas Principibus tantum ſit juris, quantùm ſibi armis, & exercitibus arrogant.

Ferdinandus factus Magiſter Ordinum S. Iacobi & Calatrauæ.

Eodem anno Ferdinandus ab Alexandro Pontifice conſtitutus eſt Magiſter Ordinum S. Iacobi atque Calatrauæ, qui ad retundendos olim Mauros fuerant excogitati, nunc verò ab eo regendi meliùs judicati ſunt, qui hoſtes Chriſtiani nominis, tam potenter, quam ſapienter retuderat.

MVNDI 5547. CHRISTI 1494.

Ferdin. Neapol. Regi ſuccedit Alph. II.

Mortuus eſt hoc anno Ferdinandus Rex Neapolitanus, annos natus vnum & ſeptuaginta, 8. Kal. Febr. cuius initia regni meliora fuere, quàm finis, primùm facilis, deinde moderatus, denique crudelis ac ſæuus. Succeſſit patri filius Alphonſus huius nominis II. ſubditis ſuis nihilo gratior quàm pater, ac veſtigiis eius vltimis inſiſtens, qui ſtatim fœdus iniit cum Pontifice aduerſus Carolum; a quibus ſollicitatus Ferdinandus Hiſpanus, etiam ei adjudicatâ pecuniâ aduersùs Mauros paratâ, immò & ipſo Turco Bajazethe concitato; quod fuit profectò in Francos etiam Acheronta commouere.

Carolus Octauus Italicam expeditionem im paratus inchoat.

Aggreditur itaque meditatam expeditionem Carolus VIII. & ineunte Iulio, Lugdunum venit, indeque compoſitâ Franciâ, ne quid domeſtici tumultus oriretur, annos natus 24. Gratianopoli pro-

profectus, per Annibalis viam, bello dedit initium, à pecuniâ ſic imparatus, vt mundum muliebrem Duciſſæ Sabaudiæ, & Marchioniſſæ Montis-Ferrati coactus ſit Turini, & Caſale S. Euaſij oppignerare, & à Mercatoribus Mediolanenſi, & Genuenſi, ſub ſponſione procerum ſuorum, centum millia Ducatorum accipere mutua; non Regis, ſed mendici inſtar, tantam expeditionem auſpicatus.

Alph. eam parat abrumpere.

Eam abrumpere parabat Alphonſus, miſſo fratre Friderico cùm ingenti claſſe Genuam, vt hanc eriperet Ludouico Sfortiæ; ſed cùm ea claſſis tardiùs aduenisset, neque ſatis proſperè cum Francicâ conflixiſſet Neapolin cum dedecore redire compulſa eſt, nullo alio operæ pretio, quàm vt vela feciſſe videretur.

Exercitus Caroli VIII.

Carolo VIII. ducenti nobiles deſtinati ſunt ad cuſtodiam, mille & ſexcenti Cataphracti equites, ſinguli cum binis armigeris, Heluetiorum peditum 6. millia, totidemque Francorum, cum multis tormentis bellicis, iiſque æreis, vecturâ facilioribus; quodque inſtar omnium fuit, cum ingentibus animis, qui ferè plus quam arma, & milites poſſunt.

Ægrotat Aſtæ ex puſtulis Carolus.

Aſtam igitur ingreditur Carolus, vbi eum puſtulæ morbus toto menſe diſtinuit. Quo tempore cùm obiiſſet Ioannes Galeatius, & de eius ſucceſſore Franciſco quinquenni ageretur, Ludouicus Maurus conſilium diſcuſſit, & apud Mediolanenſes artibus ſuis effecit, ac pollicitationibus, vt quaſi inuitus & reluctans ad Principatum capeſſendum compelleretur. Itaque ſe non ſeptimum, ſed quartum Ducem Mediolanenſem dixit, vt interiectos oſtenderet fuiſſe illegitimos, & à Maximiliano ſibi legitimè conceſſam eſſe dignitatem; verùm id erat cornicum oculos configere.

Ludou. Maurus Princip. Mediol. vſurpat.

Iter Caroli per Italiam.

Cùm veniſſet Placentiam Carolus, de reditu in Franciam cogitauit; ſed id quoque conſilium per Ludouicum Sfortiam diſcuſſum eſt. Venit ergo Piſas, & Florentiam, vbique magnificè ſuſceptus,

& hinc

& hinc etiam eiecto Petro Medicæo à ciuibus, quòd addictior Alphonſo putaretur. In hanc vrbem Carolus armatus ingreſſus eſt; atque inde, non tamen ſine tumultibus, quos Sauonarola compeſcuit, pecunias multas ad bellum accepit. Inde progreſſus eſt Senas quas præſidio tenuit, & Romam venit, huic reſiſtente nemine, etiam Pontifice, licèt id vehementer optaret; quam Vrbem quoque Rex cum copiis armatus ſubit ſub noctem, tot tamen luminibus accenſis, vt nihil Solis radij requirerentur, Rege tot inter faces Solis inſtar emicante.

Romam ingreditur.

Moritur Io. Picus Mirand. & Angelus Polit.

Obiit hoc anno Ioannes Picus, Mirandulæ & Concordiæ Comes, ætatis anno 33. vir excellentiſſimi ingenij, vt eius opera docent, quæ edenda curauit Io. Franciſcus Galeoti Pici, ipſius fratris filius, ipſe quoque excellentis ingenij. Picum autem ſecutus eſt Angelus Politianus, ei coniunctiſſimus, Canonicus Florentinus, alumnus Laurentij Medicei, eiuſque liberorum magiſter, vir Græcis ac Latinis litteris excultiſſimus, & terſiſſimæ eruditionis.

MVNDI 5548. CHRISTI 1495.

Carolus placatur Alexandro VI.

Interea meticuloſus ac tremens in arcem S. Angeli ſeceſſerat Alexander, in quem bis Carolus educenda bellica tormenta curauerat, pleriſque inuitantibus Regem ad ſpoliandum Pontificatu hominem nequam qui in eum per crimen irrepſerat, & per ſcelus adminiſtrabat; ſed vicit Chriſtianiſſimi Principis pietas in ſanctam Sedem, & Briſſonetus ſpe ſacræ purpuræ. Itaque pax inita inter Regem, atque Pontificem; datæ illi aliquot arces, donec bellum Neapolitanum profligaretur; Zemes dederetur ad bellum Turcicum; Cæſar Borgia Valentinus, huic ſpecie Legati, reuera obſes, quatuor menſibus adjungeretur.

Cæſar Borgia factus Cardinalis.

Hunc

Hunc enim Alexander parens, quaſi ex legitimo alio thoro ſuſceptum, deierantibus teſtibus, Cardinalem crearat; ad quam dignitatem ſpuriis & nothis nunquam aditus patet. Sic ab Alexandro in æde S. Petri Carolus receptus eſt, Rexque Neapolitanus dictus, confecto diplomate; immo, vt quidam volunt, Imperator Conſtantinopolitanus, cœlo atque terris in eius gloriam conſpirantibus.

Interea Alphonſus Rex Neapolitanus videns ſe flagrare inuidiâ, & populum auidè Francorum aduentum opperiri, ſtatuit regnum deponere, idque in filium innocentem Ferdinandum transferre. Et verò Rex hic dictus eſt ejus nominis Secundus 10. Kal. Febr. ſtatimque Alphonſus pater cum ſupellectili quatuor triremibus effugit, quaſi eius tergo jam Franci imminerent, venitque Mazaram Siciliæ, inde Meſſanam; vbi voto deſerendi ſæculi nuncupato, jeiuniis & corporis afflictationibus excrucians ſeſe, ac verè pœnitens in Oliuetano cœnobio intra annum mœrore confectus obiit. Carolus ergo, nullo obſiſtente; & Ferdinando ſecedente in Iſchiam, ingreditur Neapolin, totoque potitur regno, hyeme cum paruo exercitu, adeo vt veniſſe in Italiam (ſicuti jocabatur Pontifex) tantum cum cretâ ad obſignanda hoſpitia videretur. *Alphonſus Regnum Neap deponit, ſuccedit ei Alph. II.* *Carolus VIII Neapoli potitur, & Regno Neapol.*

Supererant tantùm Arces Brunduſina, & Gallipolitana in Apuliâ, & Rhegina in Calabriâ, cum Iſchiâ inſulâ in poteſtate Ferdinandi, non ex eius amore, ſed quia Rex ad ea loca recipienda miſerat neminem; tum enim Franci, de more, oblectationibus ſe dediderant, ac ludis, tantâque incuriâ hoc adminiſtrabant regnum, vt ad id diſſipandum, non occupandum, veniſſe viderentur. Turci autem, auditâ huius expeditionis famâ, tantum timoris hauſerunt, vt viſis è Macedonia Francorum ſignis auſugerint, & Bajazethes *Francorū in hoc Regno incuria.*

theſ omiſſis aliis bellis de vnâ ſeruandâ Græciâ cogitarit: Sed metum hunc ſedauit vtcumque Zemis fratris ſui mors Neapoli, aut Caietæ, aut Terracinæ, pari dolore Chriſtianorum, ac voluptate Turcorum. Curata creditur nex illa ab Alexandro Pontifice, promiſſis 300. millibus aureorum à Bajazethe, quâ ſumma filiis ille ſpuriis Principatum aliquem coëmeret, Indignâ Chriſtiano, ne dicam Pontifice Romano, nundinatione. Reliquit autem Zemes filium ſibi cognominem factum Chriſtianum, & Rhodi captum atque cæſum à Solymano victore, terreſtriſque regni ſpe in certam cœleſtis poſſeſſionem commutatâ.

Moritur Hemes frater Bajazeti.

Fœdus Italicorũ Principũ in Carolum.

Itali auditis ſucceſſibus Caroli VIII. & ab eo ſibi iam metuentes, in eum conſpirarunt, & Pontificem violatum prætexente, Hiſpanis, Germaniſque coniuncti, inter ſe magnum fœdus inierunt pridie Kal. April. Carolus, antequàm eorum coirent copiæ, in Galliam redire decreuit, relictis in regno Neapolitano præſidiis ſub Prorege Gilberto Montpenſerio è Borboniâ regiâ familiâ, cum lectiſſimis præfectis; ſed priùs in habitu Imperatorio 5. Id. Maij Neapolin triumphans ſubiit, & poſt octo dies Romam versùs proficiſcitur cum nouem circiter millibus armatorum. In itinere Piſas à jugo Florentinorum exemit, quorum & retinuit arces, ſuperatoque Apennino, & per eum incredibili Heluetiorum labore tormentis traiectis, ad Forumnouum, *Fornoue*, in montis huius radicibus conſedit, octo circiter à Parmâ millibus paſſuum. Hic tranſitum à confederatis cùm non impetraſſet, per vim in eos irrupit, atque ita pugnauit ex equo ferociſſimo luſco, obuia quæque dentibus, calcibus, impreſſione perrumpente, vt huic victoriæ gloriam omnes adſcripſerint. Infra quadrantem horæ res confecta eſt, victi Itali maiori tamen dedecore quàm clade. Poſt

Caroli reditus in Galliam.

Pugna ad Forum Nouum.

No-

Nouarienſem obſidionem diſſipatam, & pacem iniquam cum Ludouico Mediolanenſi Duce iuratam, Rex in Franciam tantâ celeritate rediit, vt timere Italos victos, nec victor eſſe, ſed fugitiuus videretur.

Morbus Neapol.

Hoc tempore Venerea luës, dicta Neapolitanus, aut Gallicus, aut Hiſpanus, certè libidinoſorum morbus, tùm primùm in Europâ viſus eſt: allatus, vt creditur, ex Orbe Nouo, vbi tam facilè arripitur, quàm ſanatur; In Europâ non item, vbi luxurioſi breuis temporis belluinam voluptatem, acutiſſimis & diuturnis doloribus redimunt.

Io: Luſit. Regi ſuccedit Emmanuel.

Ioannes Luſitaniæ Rex, cognomento Magnus, obiit hoc anno ex aquâ intercute, non ſine ſuſpicione veneni, ætatis anno 40 regni 14. Alphonſo filio eius ex equi lapſu defuncto, ſucceſſit ei Emmanuël Patruelis, natus annos 26. omnibus animi, & corporis dotibus ornatus, atque hoc regno, etiamſi affinitas abeſſet, digniſſimus.

Camera Imperialis ſtatuitur.

Hoc anno Vormatiæ conſtituta Camera Imperialis, poſtea translata Ratiſponam, ac denique Spiram, vbi ſupremo judicio cauſæ dirimuntur; cuius autor fuiſſe dicitur Bertholdus Archiepiſcopus Moguntinus, & Archicancellarius, vir Iuris conſultiſſimus, ad compeſcendas primùm lites; ſed procedente tempore, ad eas ampliandas & intricandas magis.

MVNDI 5549. CHRISTI 1496.

Franci perdunt Regnum Neapolitanum.

Alexander VI. in dies Francis iratior, eos copiis, & anathematis aggreditur; quæ nihil eis nocuiſſent, Montpenſerio, Albinio Scoto, & Perſio fortiter reſiſtentibus, niſi Caroli negligentia, & Cardinalis Briſſoneti perfidia omnia corrupiſſent. Acceſſit & Ferdi-

dinandi cum Montpenſerio iniquum fœdus, ex quo hic creditur Puteolis obiiſſe. Itaque Francos in Galliam Albinius reducendos ſuſcepit, tam facilè perdito Neapolis regno, quam parto.

Ferdinādus obit, ſuccedit ei Frider.

Inter hæc obiit Ferdinandus Rex in vrbe Sommâ, ad radices Veſeui montis ex dyſenteriâ, vel nimiâ venere, ſuis jam acceptus, ac multis lacrymis defletus. Succeſſit ei patruus Fridericus, bonus & ipſe Princeps, cui adfuit, ſicut & Ferdinando, Gonſalus Ferdinandus Hiſpanus dictus *Magnus Capitaneus*; cuius potiſſimùm ductu res Gallica concidit in Italiâ, accedente inſuper Francorum ſocordiâ, eorum ingenitæ leuitati coniunctâ.

Exercitū fruſtra Carolus parat.

Parauerat interea Carolus ingentes terrâ marique copias, quibus Ludouicus Aurelianenſis præficiendus erat; ſed hic quoque apparatus Briſſoneti proditione, & Ferdinandi Hiſpani artibus euanuit; nunquam fœdiùs Franci externis, & domeſticis inſidiis patuerunt.

Maximilianus in Italia infelix.

Nec felicior fuit Francis in Italiâ Maximilianus; in eam cùm irrupiſſet inuitatus à Venetis, & Ludouico Mediolanenſi, etiam oblatis pecuniis, tam malè comitatus venit, vt ſe Italis deinceps ridendum præberet, & Cæſareum nomen Longobardicis ſcommatis obiiceret.

Emmanuel Iudæos vexat.

In Luſitaniâ Emmanuël Rex iniquiùs cum Iudæis egit, & ſibi tantum dedecoris inuſſit, quantùm iis damni, atque deſperationis. Tum etiam obtinuit à Pontifice, vt Ordines militares, præter Hoſpitalarios, voto caſtitatis ſoluerentur: quo facto penitùs eſt in iis reſtinctus militaris ardor; Equitum bona in Aulicos translata, nec caſtos, nec fortes dominos inuenerunt.

Phil. Callimachi obitus.

Obiit hoc ânno Philippus Callimachus Etruſcus, Pomponio Læto, Platinæ, aliiſque συγχρόνοις charus; qui exagitatus in Paulinâ con-

coniuratione fugit in Poloniam, vbi Regis Caſimiri filios inſtituit, comparatus Cornelio Tacito, & in exilio ſuo; quàm in patriâ ſuâ longè felicior.

MVNDI CHRISTI
5550. 1497.

Alexander Pontifex in fautores Francorum Vrſinos fremebat; quibus tamen par non fuiſſet, niſi ei Gonſaluus Fernandus auxiliator acceſſiſſet: hic non tantùm armis Pontifici, ſed & conſilio profuit, qui tamen mox ad ingenium rediit: conturbatus eſt tamen in primis morte filij ſui Petri Ducis Gandiæ; quem à Cardinali Valentino fratre ſublatum volunt, poſt ſumptam cœnam apud matrem Vanociam. Hâc morte commotus pater, meliorem pollicitus eſt vitam; ſed quam promittere ſolent in ſuis ſceleribus indurati, dum magnâ calamitate percelluntur. *Alexãder VI. morte fili ſui cõmouetur.*

Mortuus eſt hoc anno Salmanticæ Ioannes filius vnicus Ferdinandi & Iſabellæ, relictâ vxore ſuâ grauidâ, Maximiliani filiâ Margaritâ, quam Carolus VIII. reiecerat; hæc mox fœtum immaturum enixa eſt; filias quoque habuere quatuor, quæ variis Principibus nupſerunt, ac tandem tota iſta domus in familiam Auſtriacam decidit; vt Hiſpanica grauitas Germanicâ ingenuitate temperaretur. *Ferdinandi ſoboles.*

Florentiæ magnæ concitatæ ſunt turbæ; quibuſdam Petrum Medicæum exoptantibus, aliis cum Sauonarolâ popularem præferentibus ſtatum. Cùm ergo conſtitutâ horâ ob copioſum imbrem adeſſe Petrus non potuiſſet, capti fautores eius vltimo ſupplicio ſunt affecti: quod cùm impedire Sauonarola potuiſſet; lege agi permiſit; hinc in eum magnæ ſunt concitatæ tempeſtates. Immiſſi ſunt enim in illum Religioſi æmuli feroces, qui hominem ex ſacris pulpitis lacerarunt; ſed & eum Alexander perdere decreuit, concionibus interdixit, venire *Magnæ turbæ Florentinæ.* *Sauonarola ab Alex. excõmunicatur.*

nire Romam juſſit, quò pergere ſine periculo non poterat; quare eum Anathemate percuſſit, immo & Florentinos, niſi eum ſibi vinctum traderent. Verùm in hominem valdè pium, & religioſum amor, Pontificis vulgò malè audientis fulminibus, ac minis prævaluit.

Franc. Ximenius fit Arch. Toletanus.

Franciſcus Ximenius Minorita, vili loco natus, qui fratres ſuos optimè inſtituerat, factus Archiep. Toletanus clerum ſuum modeſtiorem reddidit, nec Ferdinandi & Iſabellæ fefellit expectationem.

Io. Albertus mulctatur à Stephano Vvaiuoda.

Ioannes Albertus Poloniæ Rex, magno quaſi in Turcos collecto exercitu, & vélut vlturus Varnenſem cladem, euocato etiam in auxilium Stephano Vaiuoda, improuiſo impetu aggreſſus eſt Vvalachiam: ſed ſibi fortiter obſiſtentem eundem Stephanum ſenſit; à quo repulſus ignominiosè, ad ſua redire compulſus eſt. Itaque anno inſequenti Stephanus, adiunctis ſibi Turcorum & Tartarorum copiis, Poloniam ingreſſus, eam vaſtauit, abductis plus centum millibus captiuorum, cum multis gregibus, & armentis, quæ per Macedoniam, Thraciam, & Aſiam diſtributa, has regiones Polonicis ſeruis, ac ſpoliis impleuerunt.

Vaſco Gama in Indiam appellit.

Emmanuël Luſitaniæ Rex 4. naues bellicas Vaſco Gamæ commiſit, viro cui neque ingenium, nec animus deerat. Hic cum 170. militibus, & nautis, hoc iter aggreſſus, ægrè promontorium Bonæ Spei flexit, cum tempeſtatibus diu, & cum ſuis, reditum per vim extorquere conantibus, fortiter luctatus. Tandem aliquot regnis aditis, ac Saracenorum quà fortitudine, quà prudentiâ, vitatis inſidiis, 13. Kal. Iunias anni proximi Calecutum peruenit, benignè ſuſceptus à Zamorino huius tractus Imperatore; vitatiſque iterum Saracenorum dolis poſt biennium in Luſitaniam cum nauibus rediit, & aliquot Malabaribus, magno honore ſuſceptus ab Emmanuele,

manuele, vt pote qui regionem Indicam totius Orientis ditiſſimam dexteiſſet Europæorum commercia, pari damno ac furore Dæmonum ac Saracenorum.

MVNDI 5551. CHRISTI 1498.

Turcorum ſeptuaginta millia per Vvalachiam & Ruſſiam Nigram effuſi, collectâque ingenti prædâ, frigore tam intenſo correpti ſunt, vt eorum 40. millia diriguerint; reliquos in Moldauiam progreſſos Stephanus cum ſuis Vvalachis deleuit, paucis ad ſua redeunntibus: ex quo Turcos inceſſit religio Polonos aggrediendi quaſi diuino præſidio fultos, nec vnquam impunè à Barbaris, aut hoſtibus Chriſti eſſe tentatos. *Turci in Polonia frigore pereunt.*

Inceſſerat Pontificem, & Ludouicum Mediolanenſem timor, ne Carolus nouam in Italos pararet expeditionem; quare ad omnem auram mobiles, & nihil aliud præter amplitudinem familiæ ſuæ ſpectantes, cum eo reconciliari, & nouo fœdere coniungi poſtulabant: verùm eorum, adeòque Francorum metum Caroli mors repentina diſcuſſit. Cùm enim Ambaciæ apud Turonos illiſo ſibi capite ad ſuperliminare portæ concidiſſet, apoplexiâ mox correptus, expirauit 6. Id. April. Dominicâ Palmarum, annos natus duodetriginta, cùm regnaſſet annis 14. menſibus 7. cum diebus aliquot. Vir felicior ſanè, quàm ſapientior; quem tamen errata, indeque ſecuta damna correxiſſent, ſi vlteriùs produxiſſet vitam. Fuit corpore prauo, atque deformi, quod etiam, parum caſtè traductâ adoleſcentiâ, turpius reddiderat, & magis effœtum; animo tamen magnifico, atque liberali, &, ſi cultura acceſſiſſet, ad magna nato. Obiit autem, vti creditum eſt, piè, & *Moritur Carolus VIII.*

quam-

quamquam morte repentinâ, præuisâ tamen, ac maculis conſcientiæ paulo antè deterſis accuratè per pœnitentiam. Porrò reddidit animam in loco Palatij ſui ſordidiſſimo, ac miſerâ culcitrâ ſtramineâ, cui ad pompam & magnificentiam nihil deerat; ſed ita ludit in magnis capitibus diuina prouidentia, vt Reges intelligant qui ſint, & quò cadere poſſint, atque ex aliorum caſibus erudiantur.

Carolo VIII. ſuccedit Ludouicus XII. Carolo VIII. ſucceſſit Ludouicus Dux Aurelianenſis, filius Caroli, nepos Ludouici fratris Caroli VI. Regis, quem Burgundiæ Dux interemerat, Rhemis inauguratus 6. Kal. Iun. dictus Ludouicus XII. verè XV. & *Populi pater*, cuius effatum dignum Rege Chriſtianiſſimo jactatur, cùm incitaretur ad vltionem, *non eſſe Regis Franci, Ludouici Ducis iniurias perſequi*, vt potè quem jam Deus ſuperiorem iniuriis effeciſſet. Statim ergo maiora cogitans, ad bellum Italicum animum appulit, & Ducatum Mediolanenſem ſibi debitum, ex auiæ ſuæ Valentinæ hæreditate; vnde magni tumultus exorti, qui Italiam totam, ac propè Franciam concuſſere.

Ludouici cũ Ioanna vxore diuortium. Principio Ludouicus diuortium fecit cum Ioannâ Ludouici XI. filiâ, Caroli VIII. ſorore, annuente Alexandro, per judices ſelectos pronunciatâ ſententiâ. Ioanna verò, jampridem coniuncta Chriſto, & auctrix congregationis B. Virginis Annunciatæ Biturigibus, ita deinceps vixit, vt Sanctarum honores meruerit; in cœlo, quàm terris felicior. Ita Ludouicus, quod pridem exoptarat, Annam reliq̃am Caroli duxit vxorem, & ſic Armoricam Britanniam adiunxit Gallico ſceptro, jam quaſi duplici matrimonio firmiùs colligatam.

Ducit Annam Britannicam.

Cæſar Borgia exuit purpuram. Inter hæc Cæſar Borgia impurus ille Pontificis filius rogauit purpuratos Patres, ac ſuum, vt quoniam inuitus, & reuerentiâ in parca-

parentem coactus factus eſſet Cardinalis atque Diaconus, vtramque dignitatem deponeret; quod & obtinuit, nim cā tantùm præuiā tergiuerſatione. Statim ergo ad Ludouicum in Franciam tranſiit, detulitque purpuram, quam fœdarat, ad Georgium Ambacianum Archiepiſcopum Rhothomagenſem, virum chariſſimum Regi. Itaque accepit à Ludouico Ducatum Valentinum, Equeſtrem Ordinem, & centum Equitum Cataphractorum alam, cum penſione 20. millium librarum Turonicarum. Sequenti quoque anno duxit vxorem, eodem Rege adnitente, Carlottam filiam Alani Alabreti, ex ſanguine Francico, ſororem Ioannis Regis Nauarræ, cùm Carlotta Friderici Neapolitani Regis filia impuri Diaconi nuptias toto pectore repudiaſſet; quas tamen Pontifex ſupra modum concupierat, vt filius ſuus armis Pontificiis fretus ſocerum ſuum deiiceret regno Neapolitano, & partem impuriſſimam ſui per tot ſcelera eueheret ad thronum, & Regiam dignitatem.

Creatur Dux Valentinus.

Et ducit vxorem.

Hæc cùm in Alexandro VI. à pleriſque carperentur, Hieronymus Sauonarola intermiſſas conciones reſumpſit, & quid eloquentia poſſet, in luculentā materiā, non piè ſatis oſtendit. Hinc fulmina Pontificis in eum, atque Florentinos; qui cùm Alexandro indigerent ad Piſas recipiendas, aliunde inuitarentur à Ludouico Duce Mediolanenſi ad perdendum Hieronymum, iſque in vrbe perdidiſſet aliquid authoritatis ſuæ, ex inepto conflictu Minoritæ, & Dominicani, quem ſapienter impedierat, à Magiſtratu Florentino cum duobus ſociis datus in carcerem, atrociter tortus, ac demum viuus exuſtus eſt. Qui profectò ſi mori debuit, mitiori ſupplicio exterminandus erat; vir alioqui magnus, & magnæ olim in Eccleſiā vtilitatis, licèt fortè aliis, quàm ſibi melior. De quo cùm varia à variis ſcripta ſint,

Sauonarola reſiſtit Alexādro.

Viuus exuritur.

cumque

cumque conſtanter accuſarint multi, multi fortiter defenderint, non eſt hîc noſtrum interponere judicium, ne non tantùm de Sauonarolâ, ſed de viris magnis ac nimis potentibus ſtatuiſse videamur.

MVNDI 5552. CHRISTI 1499.

Renouatū inter Turcos & Venetos bellū

Renouatum eſt hoc anno Turcos inter & Venetos bellum, magnis vtrimque damnis, ſed maioribus Chriſtianorum. Venetorum enim ditio Forum Iulium vaſtatum eſt captæ vrbes Naupactus & Methone, hæc ſingulari ciuium imprudentiâ; itemque Corone, atque Dyrrhachium. Aliunde Turci perdidere Cephaleniam inſulam, & Leucadem, vulgò *Sante Maure*; quominus autem maiorem Barbari cladem acciperent, Venetorum cunctatio, & Francorum impatientia prohibuit.

Iſmael Sophi in Perſide Imperij fundamenta locat.

Interea Iſmaël Sophi in Perſide magnæ dominationis locabat fundamenta. Hic Vſumcaſſanis nepos, filius Sacaidaris Harduellis fuit, à quo noua ſecta condita fuerat, inimica Homaris, Hali addicta; ſed cùm is Principis juſſu ſublatus eſſet, fugit Iſmaël puer in Hyrcaniam ad Pyrchalim paternum amicum, à quo ſeruatus, & paternam ditionem recepit, & inuaſit Perſidem. Eius quoque potentiam promouit Tekelles patris Harduellis diſcipulus, dictus *Kaſetbas*, quòd tegmine capitis rubro vteretur, cùm Turca album, Tartarus viride ferant; eius autem tegmen cùm non eſſet lineum, vt aliorum, ſed laneum, inde dicti *Sophi*, à voce Arabicâ, quæ *lanam* ſonat. Iſmaël autem factus ſectæ ſuæ caput, naturâ eloquens, & manu promptus, dictus eſt *Kaſelbaſſi*, & *Sophi*: factuſque Perſarum Rex, odium in Turcos reliquit poſteris ſuis hæreditarium; quo ſi bene vſi eſſent Chriſtiani, jam Mahumeti religio minimùm in Europâ concidiſſet.

Ludóui-

Ludouicus XII. bellum parans in Ludouicum Maurum, cum Regibus Hiſpaniæ & Angliæ paciſcitur, inducias facit cum Maximiliano, de Venetis atque Pontifice ſecurus: regnum ergo optimè conſtituit per Georgium Ambacianum Cardinalem (qui hoc anno Scacarium, Rhotomagenſe judicium procurauit) virum magni ingenij, ſed cui Ludouicus nimiùm indulſit, nimis eius confidit induſtriæ, cum aliquo ſuæ autoritatis detrimento.

Ludou. XII. chariſſimus Cardinalis Georgius.

Quid ageret Ludouicus Maurus Sfortia; nec enim tum poterat expectare auxilium à Maximiliano, quem ſibi tot pecunijs deuinxerat: hunc enim Heluetij deſtinebant, vbique malè mulctatum. Nec Fridericus Neapolitanus ſatis poterat, pecunijs, & ſuorum beneuolentiâ deſtitutus: itaque ambo illi confugiunt ad Bajazethetem, vt ſaltem hîc Venetos diſtineret, ne Ludouico Franco jungerentur. Interim Maurus parato exercitu ſibi ipſe non defuit; qui tamen mox diſſipatus eſt per Ludouicum Lucemburgenſem Lignium. Stuardum Albinium, & Ioannem-Iacobum Triuultium Mediolanenſem, hoſtem Mauri Sfortiæ capitalem. Ac primo impetu capta Alexandria; mox dediderunt ſeſe Papiâ & Genua, ac denique, fugiente Mauro, Mediolanum; adeò vt veniſſe Ludouicus XII. in Italiam videretur non vti pugnaret, ſed oblatum ſibi à fortunâ Mediolanenſem Principatum reciperet. Verùm redijt paulò celeriùs in Franciam, quàm prudentia poſtularet, nondum ſatis bene ordinatis rebus, & Francico tantùm impetu, ac ardore ſtabilitis; vt tam facilè perderetur victoriæ fructus, quàm facilè eſſet parta victoria.

Ludou. XII. Maurum Ducem Mediol. ſpoliat.

Hoc denique anno Petrus Varbekus, patriâ Tornacenſis, quem Margarita ſub nomine Eduardi Clarentiæ Ducis ſuppoſuerat, poſt varias fortunæ vices, inaneſque conatus,

Eduardus ſuppoſititius ſ ſ... pens. par.

qui etiam mortis cauſa fuerat Eduardi Comitis Vvaruicenſis, tandem captus, Regis iuſſu laqueo ſuſpenſus, huic comœdiæ finem impoſuit, quàm ipſe Tragœdiam eſt expertus.

MVNDI 5553. CHRISTI 1500.

Iubilæum minori frequentia celebratum.

Iubilæum celebratum Romæ, ſed minori frequentiâ ob bella Longobardiæ. Maurus enim Mediolanenſis, recuperato ſub anni principium dominatu, in Francos Romipetas ſæuiebat, pronunciato in ſingula eorum capita Ducato aureo; quod cùm innotuiſſet, ſtabularij aliquot cum ſuis diuerſorijs cremati ſunt. Recepit autem Principatum ſuum Maurus, Triuultij culpâ, qui à ſe Mediolanenſes abalienauit aſperitate ſuâ, parum in nouos ſubditos opportunâ: Itaque hi reuocarunt Ludouicum ſuum, qui cum Aſcanio fratre Cardinali redijt, & exercitu Heluetiorum peditum octo millium, & quingentorum equitum Burgundorum. His copijs Comum primò, deinde Mediolanum recepit, arce tamen à Francis ſeruatâ; Nouariam quoque expugnauit præter arcem. Sed illicò adfuit cum nouis Heluetiorum copijs Trimolius, & Ambaſianus, qui cum reliquo exercitu Italico Nouariam obſedere, quâ ſe incluſerat Maurus; vnde dum effugere parat, cum ſuorum aliquot, ſub Heluetica veſte, deprehenſus à Francis deductus eſt in Galliam, vbi in Loquienſi carcere, decennio vitam & crimina finijt, dignus ob Tyrannidem, & crudelitatem, qui acerbiori ſupplicio tolleretur. Eius quoque frater Aſcanius traditus à Venetis, & incluſus turri Bituricenſi, tandem datus eſt Cardinali Ambacienſi, qui tum omnia poterat apud Regem. Mauri filij duo, Maximilianus & Franciſcus, apud Imperatorem à patre relicti, diu exules, & inopes, per Germaniam errauerunt; rebellibus data venia eſt, acerbiùs impoſito tributo, quàm exacto.

Maurus capitur, & moritur in carcere.

Gra-

Grauis hoc anno caſus Alexandrum VI. perculit, camino in triclinium per turbinem deturbato, quo confractum tabulatum duos ad Pontificis pedes eliſit, tertium grauiter vulnerauit, ipſe capite & manu grauiter ſauciatus inter rudera inuentus eſt exanimis. Quare ſanatus Conſtitutionem Calliſti III. renouauit de ſalutatione B. Virginis per campanam in meridie ſignificandâ, cui vitæ Pontificiæ emendatio longè magis arriſiſſet. *Alexander VI. ferè interijt a*

Rebellauere hoc anno Mauri, & ſequenti anno domiti, aut recipere Chriſtianam fidem, aut decem aureis perſolutis in Africam nauigare compulſi ſunt: quare multi eorum eiurauere Mahumetum, ſed ore duntaxat, mali Saraceni, & peiores Chriſtiani. Id plurimùm lætitiæ Ferdinando, & Iſabellæ peperit. Sed maiorem adhuc attulit in feſto S. Matthiæ anno Biſſextili Caroli V. ex Philippo Archiduce filio Maximiliani Imperatoris, & Ioannâ alterâ filiâ Ferdinandi & Iſabellæ, natalis dies. Alia quoque his contigere fœlicia, mox tamen triſtibus permiſcenda; ſicut humanæ res exigunt. *Mauri rebelles eiecti ex Hiſpania.* *Naſcitur Carolus V.*

Hoc quoque anno noua expeditio in Indiam ſuſcepta eſt Regis Emmanuëlis Luſitani juſſu, 13. armatis nauibus, quibus Aluarus Capralis præerat; huic additi ſunt Minoritæ octo, vt Chriſti negotia cum Luſitanicis promouerentur. Soluens claſſis, graui tempeſtate jactata, ad terram projecta eſt, quam Capralis, à fixâ cruce ingenti, dixit *Sanctæ Crucis*, & poſtea Braſilia nominata eſt. Inde repetitâ nauigatione, poſt ſeptem abſorptas naues, cum ſolis ſex appulit in Indiam, regibus in itinere multis ad ſocietatem Luſitanorum allectis. Benignè ſuſceptus eſt primò à Zamorino Calecuti, deinde appetitus inſidijs, aliquot è ſuis perditis, fœdus cum regibus Cochini, & Cananoris pepigit, & vtrobique onuſtis nauibus, diuerſis Aromatis, amiſſis denuò aliquot in reditu nauibus, anno ſequenti Olylippo- *Braſilia detecta.* *India a-dicta Luſitanis.*

nem ſubijt, cum incredibili gaudio Emmanuelis, quem hæc Indica expeditio communi omnium gentium gratulatione celebrauit.

Robertus Gaguinus.

Floruit hoc tempore Robertus Gaguinus Belga Arteſienſis, Generalis magiſter Ordinis S. Trinitatis, qui ad hunc vſque annum hiſtoriam per mille ducentos annos in Epitomen contraxit; vir eruditus, & prudens, ac multis legationibus perfunctus in Italiâ, Germaniâ, Angliâ, & à Ludouico XII. præfectus Bibliothecæ Regiæ quàm hîc multis libris locupletauit Regiâ pecuniâ quæſitis. Vitam adhuc ad duos produxit annos, cum magnâ pietate coniunctâ eruditioni.

Naucleri Chronicon.

Vixit & hoc tempore Nauclerus, nobilis Sueuus, filius Ioannis Vergæ, quæ vox *Nautam* ſonat, vnde ſuum nomen Græcè edi voluit: hîc Chronicon ſuum ad hunc vſque annum perduxit, quod tamen dicitur interpolaſſe Philippus Melanchthon; ideo ſic legendum, vt caueas ab heterodoxorum fraudibus, quas ſæpe nobilium ſcriptorum nominibus contexuerunt.

L I-

LIBER XVI.

Ab anno Chriſti 1500. *ad* 1600.

CAPVT PRIMVM.

DECAS PRIMA.

Ab Anno Chriſti 1500. *ad* 1510.

MVNDI 5554. CHRISTI 1501.

LVdouicus XII. & Ferdinandus ſic inter ſe partiuntur regnum Neapolitanum, vt Apulia, & Calabria huic cederet, illi Neapolis cum reliquo regno. Prætextus ſpoliandi Friderici Neapolitani Regis fuit Bajazethes euocatus in auxilium, & ſpes ab Alexandro VI. Regibus iniecta, vt nepotes ſui Principatibus ditarentur: ita diplomate Francum dixit Neapolitanum & Hieroſolymitanum Regem, Hiſpanum ducem Apuliæ, Fridericus autem nihil minùs expectans, quàm à Ferdinando bellum, in auxilium ſuum euocauit è Siciliâ

Ludou. XII. & Ferdinandus partiuntur Regnum Neapolitanum.

Gonſaluum, hoc eſt, admiſit in ouile Lupum, à quo deluſus miſer totum regnum vidit in poteſtate eiuſdem Gonſalui, Albinij Scoti, & Philippi Rauenſtinij Genuæ gubernatoris. Fugit itaque in Iſchiam inſulam; vbi animi pendens cui ſe committeret, an Franco, an Hiſpano, hunc magis exoſus quia proditorem, illi ſe dedidit, à quo Ducatum Andegauenſem cum penſione annuâ triginta millium aureorum, & titulo Regis ſine vllo diſcrimine, ac labore decidit; fœdere vtique turpidinis, quàm quietis pleniori. Filius eius Fridericus dictus Calabriæ Dux, obſeſſus Tarenti, contra datam fidem miſſus eſt à Gonſaluo in Hiſpaniam, vbi regio pæne cultu habitus, nihil optare potuit præter libertatem.

Fridericus cum Ludouico paciſcitur.

Francis potientibus Neapoli, Ludouicus Monpenſerius acceſſit Puteolos, vt ſepulchrum videret patris, qui hîc ſub Carolo VIII Prorex mortuus erat. Adoleſcens optimus tot hîc effudit lacrymas, tanto hîc mœrore correptus eſt, vt hîc efflaret animam, & ſtatuerit in Italiâ patri omni marmore precioſius monimentum pietatis.

Ludou. Monpenſerii pietas in patrem.

Miſſus hoc anno à Ferdinando Petrus Martyr Anglerius ad Sultanum Ægypti Campſonem Gaurum Circaſſum, electum à ſuis Mamaluchis, ab eo obtinuit, vt facilior eſſet acceſſus Chriſtianis Hieroſolymam, portoria & tributa leuarentur, loca ſancta reficerentur; quæ quidem facilè impetrata ſunt, quia hæc vergebant in emolumenta Sultani, quâ nulla eſt apud Saracenos machina potentior.

Legatio Petri Martyris Anglerii ad Campſonem.

Philippus Archidux euocatus cum Ioannâ vxore à Ferdinando, per Galliam tranſijt, magnificè vbique ſuſceptus, & potiſſimùm Bleſis à Ludouico; quando & Claudia huius filia, Carolo illius filio promiſſa, cum dote Ducatûs Mediolanenſis. Aduenit tandem Toletum, priùs amiciſſimè ſuſceptus ab Arragonis, in eius gratiam propè ſuorum priuilegiorum oblitis.

Philippus Archidux in Gallia magnificè recipitur.

Poloni, & Hoc anno à Polonis, & Stephano Vvaiuodâ, inita

inita eſt aliqua ſocietas cum Tartaris Zauolnenſibus, aduerſus Præcopenſes ſeu Tauricos, vt diuiſi minùs terribiles eſſent. Nec ita multò pôſt ex Apoplexiâ obiit Io: Albertus Poloniæ Rex, dum parat expeditionem in Fridericum Magiſtrum Teutonicorum, & reliquit ſucceſſorem fratrem ſuum Lithuaniæ Ducem, qui ſic adiret regnum, vt hoc magno Ducatu adaugeret. *Tranſylvani cum Tartaris fœdus ineunt.*

MVNDI CHRISTI
5555. 1502.

Capitanatus, pars regni Neapolitani pecore diues, Hiſpanos hoc anno, Francoſque commiſit, rixis priùs inter duces Ludouicum Armaniacum Ducem Nemoroſij, & Gonſaluum Magnum Capitaneum, deinde inter Reges ipſos concitatis. Ac primùm quidem, de more, Franci victores extitere, pulſis vndicumque Hiſpanis; ſed tandem Ludouici negligentiâ, & cunctationibus, Franciciæ res in exitium præcipitauere. *Franci, & Hiſpani commiſſi.*

Hoc autem anno venit Ludouicus XII. Mediolanum, vt huic vrbi, atque regioni proſpiceret, quas Maximilianus attentabat, nec deeſſet Neapolitano regno, vbi res eius titubare videbantur, denique Florentinis ferret opem, quos Valentinus armis Pontificiis oppugnabat, adjunctis ſibi Medicæis aſſeclis. Hos omnes Ludouicus retudit; mox tamen cum Valentino renouauit fœdus, in gratiam patris, in Hiſpanicas partes nimis inclinantis, & qui non poterat aliter in Francicas detorqueri. Receptus eſt tum quoque Ludouicus Genuæ tantâ amoris ſignificatione, vt dies aduentus eius decreto publico inter feſtos numeraretur. Quæ autem contigerint Alexandro Pontifici, ſupplicationem & Miſſarum ſolemnia celebranti, prætermittimus, quia iis ſubeſt calumniæ ſuſpicio; nec opus hominem, ob vera ſcelera ſatis contemptum, dubiis criminibus onerare, atque traducere. *Lud. XII in Italiam venit.* *Genua recipitur.*

MVNDI 5556. CHRISTI 1503.

Francorum res in regno Neapolitano annus.

Celebris eſt hic annus Francorum in regno Neopolitano conuerſâ fortunâ, cuius cauſa fuit, eorum in proſperis ſolita fiducia, & Gonſalui ſumma virtus, atque conſtantia. Hic diu Barlettæ obſeſſus, non modò vrbem fortiter propugnauit, ſed & multis cladibus affecit hoſtem. Et pacis aliquam ſpeciem informauit Philippus; ſed eam Gonſaluus ſapienter diſcuſſit, vt Hiſpanicis rebus parum vtilem. Hic ergo nouis auctus copiis, Francos deficientes in dies, atque inconſultè ruentes in prælia, bis deleuit, primùm ad Seminariam in Calabriâ, vbi victus Albinius, & captus in arce Angitolâ, deinde grauiori prælio ad Ciriniolam in Apuliâ, vbi Nemoroſius cecidit, illuſtri funere à Gonſaluo donatus. Hæc victoria Neapolin Hiſpanis dedit, Franci ſe Caietam recepere, quam ſtatim

Bis deleti Franci.

Hiſpani, terrâ marique obſedere. Huic vrbi ſubuenire modis omnibus conatus eſt Ludouicus, ſub ducibus Tremolio, & Franciſco Gonzaga Mantuano; ſed cùm Tremollius obiiſſet, Franciſcus circa Romam hæſiſſet diutiùs vt Pontificatum Cardinali Ambaciano procuraret, datum eſt tempus Gonſaluo colligendi ſui, atque exercitus. Exinde cùm Mantuanus parum proſperè pugnans à Francis contemptus eſſet, & huic ſuffectus Marchio Saluciarum ſe tanto oneri minùs parem oſtendiſſet, tandem Franciſcus exercitus virtute Hiſpanorum 6. Kal. Ian. deletus eſt; quando Petrus Medices, tum Gal-

Caietam perdunt.

lorum fautor, cum multis nobilibus in oſtio Liris fluuij hauſtus interiit. Sic Caieta dedita Gonſaluo Kal. Ian. liberatus Albinius, Franci turpiùs eiecti ſunt regno, quàm id glorioſiùs intrauerant.

Alex VI. veneno necatur.

Funeſtus eſt hic quoque annus Pontificis nece, & nece à Cæſare filio procuratâ, à quo nihil non funeſti expectari debuit propter vltimam

nam & ſummam improbitatem. Poſt multa ergo crudelitatis in ſuos aduerſarios exempla, Senogalliæ ſtrangulatos, Cardinalem Vrſinum veneno ſublatum, Valentinus locupletes, & pecunioſos Cardinales quoſdam veneno necare decreuit, inconſulto vtique patre. Hunc igitur, & illos inuitauit ad cœnam in hortis Cardinalis S. Chryſogoni, dato ſeruis medicato vino, quod Cardinalibus offerretur. Verùm per imprudentiam mutata vaſa, medicatum vinum biberunt Alexander & Cæſar, innocuum Cardinales. Pontifex, vt pote ſenex, & qui meracius hauſerat, nullo remedio ſanari potuit, obiitque prid. Id. Aug. munitus omnibus Sacramentis. Filius, qui dilutius hauſerat, & juuenis, exenteratæ mulæ viſceribus incluſus, pilos tantùm omnes, cutemque perdidit. Valentinus autem, qui ſæpe præuiderat omnia, quæ patre moriente contingerent, hoc vnum non vidit, videlicet quòd in eius morte grauiter ægrotaret: itaque veritus tumultum Romanorum, Nepetum cum ſuis copiis lecticâ ſe recepit, indeque in ciuitatem Caſtellanam, rebus ſuis improuiſo patris obitu deſperatis & euerſis.

Cæſar Borgia ægre ſanatus perdit omnia.

Alexandro ſuffectus eſt 10. Kal. Octobr. Franc. Todeſchinus Picolomineus, ætatis 64. coronatus 8. Id. Oct. dictuſque Pius III. vir bonus, & dignus vita diuturniore. Nam decimo pòſt die obiit ex vlcere in crure, cui inditum fuiſſe venenum ſuſpicio fuit. Ad huius mortem Raphaël Volaterranus Anthropologiam ſuam perduxit, & commentaria Vrbana, ex mille voluminibus collecta; quod opus Iulio II. nuncupauit. Et vero in locum Pij electus eſt prid. Kal. Octob. ille Iulius, antè dictus Iulianus Ruuereus. Hic vt venerabilior appareret (non terribilior, vt alii volunt) contra morem anteceſſorum ſuorum aluit barbam; cui & Pontificatum prænunciaſſe ferunt S. Franciſcum Paulanum,

Pius III. ſuccedit Alex. VI.

Pio III. Iul. II.

 num,

num, quamquam eum à tantâ dignitate, & moroſitas, & multorum procerum odium, & Alexandri de eo judicium remouerent: ſed hæc omnia largitiones ſuperarunt, quæ ei Franci affingunt, & Itali. Certè dicere ſolitus erat, Petri ſedem pluris æſtimandam eſſe, quàm emi aut vendi ab imperitis ſolebat; ſiue dictum hoc ridentis jocus, ſeu inuidorum calumnia fuit.

Cæſaris Borgiæ carcer, & obitus. Cæſar Borgia Dux Valentinus ſub Pio III. In arce S. Angeli detentus primò, mox laxatus, ſub Julio II iterum vinctus eſt donec oppida, & arces redderet Eccleſiæ. Ex Oſtienſi carcere confugiens ad Gonſaluum, ab eo miſſus eſt in Hiſpaniam, vbi detentus in Caſtro, corruptis cuſtodibus fugit ad Ioannem Nauarræ Regem, nec ita multò poſt anno 1507. in tumultuariâ militum excurſione incognitus cæſus eſt, atque ſpoliatus; vir improbus vſque ad parricidium, & Pontificis parricidium, in opprobrium Eccleſiæ, ac fermè generis humani natus, de quo multa atrocia ſcelera fortè conficta ſunt, ſed quæ propter eius impietatem apud pleroſque fidem inuenerunt.

Petrus Albuſſonius Rhodius moritur. Obiit hoc anno celebris ille Rhodiorum Equitum Magiſter Petrus Albuſſonius Cardinalis, & belli aduerſus Turcos Dux creatus, anno ætatis 80. cùm Ordini ſuo 20. præfuiſſet. Succeſſor ejus Emericus Ambacius Cardinalis frater, ſic muniit inſulam, eas clades Turcis & Ægyptis intulit; vt de Albuſſonio mœrorem conceptum abſtergeret.

Alburquercius miſſus in Indiã. Miſſus eſt hoc anno ab Emmanuele in Indiam Alphonſus Alburquercius, *Magnus* cognominatus, ob aſſertam Luſitanis Indiam fortitudine, cui tamen ſine dubio pietas, in tanto viro, præualuit.

Philipp. Bergomenſis & Ambr. Calepinus. Viuebat hoc tempore Iacobus Philippus Bergomenſis Eremita ſancti Auguſtini, qui ad hunc vſque annum Chronicon perduxit, mortuus anno

anno 1518. cui σύγχρονος & popularis fuit Ambroſius Calepinus, eiuſque quoque Ordinis, ſic dictus à Calepio vico in agro Bergomate, obiitque anno 1510. cuius opus omnium manibus teritur, nomen à pleriſque neſcitur.

MVNDI	CHRISTI
5557.	1504.

Milites primùm ſine ſtipendio.

Franci hoc anno artibus Gonſalui Neapolitanum regnum penitus reliquere, & in eo Hiſpani non ex ſuis ſtipendiis, ſed laboribus ruſticulorum viuere cœperunt; quorum exemplum aliæ ſecutæ ſunt gentes militares, Franci etiam magiſtros ſuos ſuperauere, non in hoſtico tantùm, ſed inter ſuos publici, atque tolerati graſſatores.

Moritur Frideric. item Iſabella.

Mortuus eſt hoc anno Fridericus Rex Neapolitanus, Turonibus, poſuitque vitam cum ſpe regni ſui recuperandi. Obiit & Iſabella Hiſpaniæ Regina, ex fœdo vlcere, equitatione ad Granatam contracto; mulier prudens, & ſupra fœminam fortis, cui etiam maritus præclara ſua facinora debuit, ab eâ potiſſimùm excitatus ad magna.

Veneti cū Turcis pacem ineunt.

Veneti hoc anno pacem cum Turcis iniere, quam non refugiebat Bajazethes, illi votis omnibus expetebant, cùm bello Turcico ſemper aliquid perderent, eorum Orientalis negotiatio conquieſceret. Ægerrimè autem tulerunt Luſitanorum in Indiam nauigationes, & Sultanum Ægyptium impullere, vt ex Indiis eos expellere conaretur; immò & egere apud Turcum, vt materiam Sultano ad abricam nauium concederet; cuius tamen magna pars ab Equitibus Rhodiis abducta eſt, magno commodo Chriſtianitatis. Sed Sultanum vehementiùs impullere Saraceni degentes in Indiâ, cum Regibus indigenis, Calecutano & Cambaienſi, inimicis Luſitanorum. Ac primùm minacibus litteris egit

Ægyptii Sultanus accenditur in Luſitanos.

Sultanus apud Pontificem, Ferdinandum, & Emmanuelem, quibus euerſionem S. Sepulchri, Hieroſolymorum, & Monaſterij S. Catharinæ in monte Sinai intentabat. Verùm eas minas Luſitanus irriſit, interminatus viciſſim diſſipare oſſa Pſeudoprophetæ Mahometis Mechæ. Has autem Legationes obiit Minorita, nomine Maurus, litterarum vtrimque bajulus, quæ Sultani impotentiam, Emmanuelis audaciam oſtenderunt.

Paciesi Luſitani de Zamorino victoria.

Hoc anno Zamorinus Rex Calecutanus aggreſsus Regem Cochini cum 70. armatorum millibus, per Eduardum Paciecum ibidem relictum ad Alburquercio, cum centum Luſitanis, ita retuſus eſt, vt amiſſis ſuorum 20. millibus, abire cum dedecore compulſus ſit. Hic Paciecus redux in patriam, à Rege ſupra modum honoratus eſt, mox ejus juſſu detruſus in carcerem, ac demum mortuus eſt egenus, multùm ex ſuis factis gloriæ, nihil vtilitatis retulit.

Stephano Vvainoda ſuccedit Bogdanus.

Obiit hoc anno Stephanus Vvaiuoda Tranſyluaniæ, vir ſæculi ſui fortiſſimus, & experientiſſimus rei militaris, à quo victi Matthias, Bajazethes, Io: Albertus, Tartari. Succeſſit ei Bogdanus cognomento Luſcus, hæres ditionis paternæ, non virtutis.

Alexander ab Alexandro.

Circa hoc tempus viuebat Alexander ab Alexandro Neapolitanus, vir doctiſſimus, & qui multam eruditionem conjecit in libros ſuos Genialium dierum, quos accuratiſſimis commentariis illuſtrauit Tiraquellus vir omni litteraturâ perpollitus; is reddidit ſingulis authoribus quæ quaſi de ſuo dixerat Alexander, effecitque vt hic deinceps, non niſi à rudibus, & illiteratis citaretur.

MVNDI 5558. CHRISTI 1505.

Iulij II. Conſtitutio de Simoniaca Pont. inuſione.

Conſtitutionem edidit hoc anno Iulius II. ſi Simoniaca labes Pontifici, aut Cardinalibus adhæſiſſet, vt electio illiuſmodi irrita eſſet, eli-

eligentes excidiſſe Cardinalatu judicarentur, & reliqui puri Concilium conuocare, ac Principum ſæcularium opem implorare poſſent: ſanctum omnino decretum, ſed pleniſſimum tumultus, ſi reuocetur ad praxim.

Pax Lud. XII Maximiliano, & Ferd.

Ludouicus XII. cum Maximiliano Imp. renouat fœdus per Cardinalem Ambacianum, ſed majoris momenti aliud cum Ferdinando Hiſpano, datâ ei vxore Germaniâ Fuxenſi cum dote regni Neapolitani; hâc tamen lege, vt ſi nulla proles maſcula ex his nuptiis oriretur, regnum rediret ad Francos; & 70. (aut vt alij volunt 50.) aureorum millia intra decennium numerarentur, in ſumptus belli Neapolitani; quibuſdam reclamantibus, anno ſequenti nuptiis illuſtribus quæſita pax bello maximo finem impoſuit.

Ximenius gratia ſui Regis optime vtitur.

Ximenius Archiep. Toletanus operâ Ferdinandi Cordubæ in Africa Mazalquiuirum, hoc eſt, *Portum Magnum* cepit, aſſentiente Rege Ferdinando; nec enim ille Præſul gratiam ſui Regis aucupabatur, niſi vt Deo eſſet acceptior.

Fr. Almeidæ primus Indiarum prorex.

Primus hoc anno delectus eſt Indiarum Prorex Franciſcus Almeida, cui data 22. nauium claſſis, vt in orâ & Africæ & Indiæ arces excitaret, & nauibus aliquot remiſſis in Luſitaniam, reliquas in ſuum & arcium præſidium retineret; vtrumque fortiter, ac prudenter præſtitit, domitis Regibus nonnullis, & Emmanueli ſubditis. Inter eos excelluit Mahomedes Aconibus, qui ſuffectus in locum Tyranni exautorati dignitatem recepit eâ tantùm lege, vt non ad ſuos, ſed ſpoliati liberos tranſiret, raro æquitatis exemplo in homine, quem nondum ſuis radiis Chriſtus illuſtraſſet.

Mahomedis Aconibi æquitas.

Sophalæ Regnum detegitur.

Eodem anno Sophalæ Regnum, auro diues, & a quibuſdam creditum Ophir Sacræ Scripturæ, detectum eſt, ac firmatum arcibus, ex conſenſu Monomotapæ Regis; quem octuagenarium

narium, & cœcum, ob proditionem Luſitani trucidarunt, filio huic Solymano, deinde altero huic ſuffecto, facti jam arbitri Regum & Imperiorum.

Ioanni Baſilij Moſcho ſuccedit Baſilius Ioannis.

Mortuus eſt tum Ioannes Baſilij, Magnus Moſchouiæ Dux, celebris excuſſo jugo Tartarorum, quorum aliquos ſibi ſubdidit: eius Principatum obtinuit filius Baſilius Ioannis, qui per enatam cum ſuis fratribus controuerſiam res ſuas potentiùs firmauit, vſus prudenter domeſticâ diſcordiâ, quæ ratiò, nec niſi ſapientiſſimis prodeſſe ſolet.

MVNDI 5559. CHRISTI 1505.

Philippus Archidux in Anglicum littus reiectus.

Philippus Archidux nauigans in Hiſpaniam, tempeſtate reiectus eſt ad Anglicum littus; vbi magnificè ſuſceptus, reddere tamen coactus eſt exulem in Belgio Edmundum Polam, Ducem Suffolciæ, in regnum ſibi ius arrogantem, pactâ tamen vitæ incolumitate, quæ huic ſeruata eſt ab Henrico VII. ab VIII. non item. Inde perrexit in Hiſpaniam, itinere eius non ſatis probato per Ferdinandum, quem tamen, ſicut proceres, ſubmiſſione demeruit. Redire tamen compulſus in Belgium, ibidem mortuus

Moritur Brugis.

eſt Brugis 7 Kal. Oct. potatus, vti creditum eſt, veneno anno ætatis du[illegible] ; de cuius virtute, & egregiâ indole multa ſperabantur; verùm ſpes illas eximias mors inexpectata demeſſuit.

Ferdinandus nauigat in Italiam.

Hoc tempore nauigarat in Italiam Ferdinandus, ſpecie vt inuiſeret regnum Neapolitanum, reuerâ vt inde retraheret Gonſaluum Magnum Capitaneum, quem ſibi vindicare velle regnum erat ſuſpicio. Falſa tamen deprehenſa eſt, ex eius litteris & occurſu, donatuſque eſt à Rege tantùm Ducatu Soeſſæ meritis eius maiorem gratiam exigentibus. Neque diu Ferdinandus in Italiâ ſubſtitit, reuocatus ad regni Caſtellæ adminiſtrationem, mortuo

Phi-

Philippo; cui regendæ Ioanna vxor par non erat, quæ vix mentis erat compos, & maritum poſt aliquot annos reſurrecturum credebat, amore in inſaniam conuerſo, quam Carthuſianus quidam haud ſapientior, inepte fouiſſe putabatur.

Ioanna vxor Philippi pene inſana.

Iulius II. imploratis fruſtra auxiliis Maximiliani, atque Ludouici, Eccleſiæ Peruſiam, atque Bononiam, ſuis tantùm viribus recuperauit, exanimatis metu Ballione, & Bentiuolio earum dominis, à quibus Pontifex imprudens poterat retineri; quare hæc expeditio felicior fuit, quàm prudentior, ac bene concocta; vſque adeò ad res magnas exſequendas, & tollendas difficultates, Principum præſentia valet, qui ſæpe plus famâ, quàm viribus poſſunt.

Iulius II. recuperat Peruſiam, & Bononiam.

Hoc anno miſſi ſunt ex Luſitaniâ in Indiam Triſtanus Acunia, & Alphonſus Alburquercius; Triſtanus, vti juſſus erat, Socotoram inſulam Mauris eripuit, & Iacobitas Abyſſinos auxilio ſuo texit, arce captâ, atque munitâ. Alburquercius miſſus ſucceſſor Almeidæ, dum adminiſtrationis ſuæ tempus adueniret. Armuzam occupauit, emporium nobile in ore Perſici ſinus; quibus præludiis quid Prorex eſſet acturus oſtendit.

Alburquercius ſucceſſor Almeidæ renunciatus.

Obiit Hiſpali primus ille Noui Orbis repertor Chriſtophorus Columbus, quater repetitis nauigationibus; aliquando vinctus in Hiſpaniam remiſſus, mox honorificè reſtitutus, tandem poſt tot labores quietè in lectulo efflauit animam; terrâ marique multas expertus tempeſtates, ſed ab hominibus, quàm à ventis teteriores.

Moritur Chriſtof. Columbus.

Mortuus eſt hoc anno Alexander Poloniæ Rex, anno ætatis 46. regni 5. auditâ de Tartaris victoriâ; in cuius obitu Matthias Michouius Medicus, & Canonicus Cracouienſis, atque Aſtrologus, itemque Martinus Cromerus, ſuis Chronicis finem impoſuerunt. Succeſſit Alexandro Sigiſmundus frater Dux Glogouienſis, ætatis anno 40 vir magnus, & cui reſtitutam

Alexand. Polono ſuccedit Sigiſmundus.

Michouius, & Chronicus.

Po-

Poloniam omnes meritò gratulati ſunt.

Baſilica S. Petri in Vaticano inchoata.

Denique hoc anno inchoata eſt fabrica Baſilicæ S.Petri in Vaticano, deſignante ideam tantæ molis Bramante Architecto; quæ à Paulo V.demùm perfecta, ab Vrbano VIII. exornata, hodie mundi miraculum proſtat.

MVNDI 5560. CHRISTI 1507.

Genua in Francos rebellat, & punitur.

Genua contra Ludouicum XII. rebellat, nobilibus reclamantibus, ac Ducem eligit raptum ex officinâ Fullonem. Sed mox Rex adfuit cum exercitu, diſſipatiſque ſeditioſis, qui montium apices inſederant, cum copiis armatus ſubit vrbem, cui grandem imperat pecuniam, arcemque ædificat in portu, ad eam in officio continendam. Seditionis authores cum ſuo Fullone ſuſpenſi: paucorum ſupplicio omnium conſultum eſt incolumitati.

Ludouicus XII. & Ferdinandus Genuæ colloquuntur.

Ludouici potentia, recuperatâ Genuâ, Italis Principibus ſuſpecta fuit, Pontifice eos concitante,quaſi Cardinalis Ambacius ad Pontificatũ, Ludouicus aſpiraret ad Imperium.Eam ob causã hic ſtatim dimiſerat exercitũ;& ſuam repetiiſſet Franciam, niſi Ferdinandum Hiſpanum Genuæ expectaſſet. Et verò hic mox adfuit cum Gonſaluo Magno Capitaneo;ad cuius Triremem magnâ confidentiâ Rex acceſſit,eumque magnificentiſſimè recepit. Gonſaluum quoque menſæ ſuæ cum Ferdinando & Reginâ accumbere voluit, detractum ſibi torquem inſeruit eius collo; adeo vt hic dies fuerit honorabilior Gonſaluo, quàm triumphus Neapolitanus.Albinium quoque Ferdinandus honorauit plurimùm, laborantem podagrâ ipſe inuiſit, Veneſranum illi Comitatum promiſit, verbo tamen,quàm re liberalior. Quid autem hic Reges conſilij ceperint, adhuc latet: veriſimile eſt egiſſe de Concilio, vt Eccleſia emendaretur in capite, ac membris, Maximiliano Francis reconciliando, Venetis retundendis, vt putarunt, qui ab exitu occulta metiri ſolent.

Gonſaluus & Albinus à Regibus honorati.

Obiit

Obiit hoc anno 4. Non. April. S. Franciſcus Paulanus anno ætatis 91. Ordinis inchoati 72. cuius vita mirabilis, nec minùs mors eius fuit; ideo dictus ſui ſæculi Thaumaturgus, & à Leone X. Inter Sanctos relatus. Eius corpus diebus vndecim omnium oculis expoſitum, & oſculis, ſuauem odorem, ac multa miracula effudit, integrum poſt annos 55. inuentum eſt ab Hæreticis; qui id Turonibus, lignis ex Crucifixi imagine conſciſſis, anno 1562. combuſſere, communi viro Sancto atque Chriſto iniuriâ.

S Franc de Paula Obitus.

Alio mortis genere hoc anno elatus eſt, ex lue ſcilicet venereâ, ſeptuagenarius M. Antonius Sabellicus, quem aliqui volunt fuiſſe Fabri ferrarij filium, alij nobilem ex Cocceiorum in Æquicolis familiâ; vir ſine dubio eruditus, vt eius Enneades, Hiſtoria Veneta, & alia opera docent; laudatus oratione publicâ à Ioanne Baptiſtâ Egnatio, hoc eſt, â laudato viro.

M. Ant Sabellici mors turpis.

MVNDI 5561. CHRISTI 1508.

Maximilianus expeditionem ſuſcepit in Italiam penitùs infortunatam, quia ſine conſilio parata, ſine iudicio confecta fuit. Vix tentato per montana Vicetiæ aditu cum modicis copiis, nullâ re geſtâ retroceſſit; cùm Aluianus Venetorum Dux in Foro-Iulio copias eius reliquas concidiſſet; paulò pòſt ægrè pacem obtinuit à Venetis tumentibus faſtu, quaſi eorum armis, non ſuâ temeritate, atque inſaniâ victus eſſet Imperator.

Maximil. in Italiã expeditio.

Tum ergo Ludouicus, Maximilianus, & Pontifex, aduerſus Venetos Societatem inierunt, præclaris obuelatam titulis, quaſi de bello Sacro ipſi cogitarent, priùs tamen retundendis Venetis, per quos ſtabat ne appeterentur Saraceni: ita Principibus belli gerendi nunquam prætextus defuerunt.

Fœdus Principũ in Venetos.

Sul-

Ægyptij in India victi à Luſitan.

Sultanus Campſon Ægyptius hoc anno, vbi viditnihil ſuas minas pro uiſſe, claſsem in Indiam mittit, duce Mirhocemo Perſâ. Hic omiſſo Alburquercio, ad portum Ciauli contendit, vbi Laurentium Almeidam proregis filium cum octo nauibus imparatum vicit, & occidit. Verùm mox adfuit cum claſſe vndeuiginti nauium Franciſcus pater, quâ & Dabulem vrbem cepit, & Mirhocemum cum 200. nauibus, quâ ſuis, quâ Calecutanis, deuicit, ingenti editâ ſtrage Mammalucorum: itaque cum multis nauibus, exuſtis aliis, & Mirhocemo ægrè cum vnâ diffugiente, Cochinum triumphans ingreſſus eſt. Inde cum Alburquercio de præfecturâ Indiæ contendit; quem & dedit in vincula; mox tamen hic ſolutus eſt à Cutignio Mareſcallo adueniente ex Luſitaniâ, qui & illum protegem & dixit, & Almeidam non ſatis ex dignitate remiſit in patriam. Eò dum nauigat, flexo Bonæ Spei promontorio, dum

Ceditur à Barbaris Almeida.

exſcenſione factâ pugnat in Barbaros nudos, & tantùm ſudibus inſtructos, interiit Kal. Mart. 1510. morte præclaris eius facinoribus non ſatis reſpondente.

Barbari in Franciam tempeſtate delati.

Hoc anno in orâ Neuſtriæ inuenta eſt nauicula ex viminibus & arborum cortice contexta, in quâ 7. homines mediocri ſtaturâ, colore fuſco, veſtiti pellibus piſcium variegatis, quibus cibus erat caro cruda, potus ſanguis, incognitâ omnibus loquentes linguâ. Sed in mari interiere, ſeptimus cum ipſa nauiculâ oblatus Ludouico; ſed vnde venerint nunquam reſciri potuit, immo nec coniici.

MVNDI 5562. CHRISTI 1509.

Conſtant. terræ motu, & alluuionibus vexata.

Contigit hoc anno Conſtantinopoli terribilis terræ motus, quo multa ædificia corruerunt, mare inter Vrbem & Peram ſic intumuit;

tumuit, vt muros vtriuſque ſuperauerit. Multi mortales eliſi, fugit Bajazethes Hadrianopolin, vbi vix tutus vixit in campo. Mox tamen quæſiti fabrorum 80. millia qui ruinas Vrbis repararent; per quos mox redditus huic ſplendor, & dignitas.

Tekelis Res geſtæ atq; ſupplicium.

Hoc item anno Tekel famoſus ille Mahumetanæ legis interpres apparuit, cùm in ſpeluncâ Phrygiæ annis 7. latuiſſet, fotus pecuniâ ab ipſo Bajazethe. Ac priùs captâ Attaliâ, breuique collectis decem armatorum millibus ſectæ ſuæ, Natoliam pæne totam diripuit, & flammis, ferroque vaſtauit, Baſſis, & Ianiſſaris vbique debellatis. Cùm autem tot rebus geſtis ad Iſmaëlem rediret, & in itinere συνοδίαν diripuiſſet, multoſque interemiſſet, conſciſſis etiam commeatûs litteris, Iſmaël pleroſque eius duces copiis ſuis concidendos objecit, Thekelem ipſum viuum exuri juſſit, cùm tamen tam gnauiter rebus eius allaboraſſet. Bajazethes quoque in eius ſectæ fautores inquiri juſſit, quorum decentæ domus Conſtantinopoli euerſæ; vnde de aliis eius ſectatoribus, eorumque ſuppliciis duces conjecturam.

Arſenius Epiſcopus Monembaſiæ.

Florebat hoc tempore Arſenius Metropolitas Monembaſiæ, qui ex antiquis collegit Scholia in Tragædias Euripidis, eaſque Paulo III. nuncupauit, queſtus non eſſe vnum, aut alterum Græcum inter Cardinales. Hic obiit excommunicatus, & inſtar tympani tumens poſt obitum, qui faſtu viuens intumuerat.

Nobilis de Venetis Ludouic. XII. victoria ad Ghiaradaam.

Ludouicus XII. armis in Venetos, Iulius anathemate fulminat: illi prouocant ad futurum Concilium, quare nouâ excommunicatione perculſi, Rex autem in eorum ditionem cum 40. millibus armatorum irrupit, atque Idib. Martij functus officiis boni Imperatoris ac militis nobilem vitoriam retulit ad *Ghiaraddam*, hoc eſt ad Abduam fluuium, non procul

cul ab vrbibus Laude, & Riuoltâ: huius victoriæ fructum collegêre Ludouicus, Pontifex, Maximilianus, Italiæ Principes, immo & Ferdinandus, dum quiſque vrbes miſeris Venetis eripit, qui hac clade attriti, de relinquendis regionibus mediterraneis cogitabant, contenti maritimis; immo tributum offerebant Maxiliano, ſi eos ab armis Francicis tutos præſtaret. Et verò de exſcindendis Venetiis inter fœderatos deliberatum erat. Vbi tamen hi boni ſocij rebus ſuis conſuluerunt, Francum, cuius operâ felices erant, reiecerunt, præter vnum tamen Maximilianum, quem & depellere ex Italiâ ſtatuerunt. Ludouicus autem ſolâ gloriâ, ac ſuis vrbibus contentus, quieuit: vnde iniecta ſpes eſt Venetis recuperandi ſua, maximè cùm repuliſſent Maximilianum, fretum licèt auxiliis Francicis, Patauio, jam nihil indigi auxilio Bajazethis cuius opem non implorarant, rebus ſuis depoſitis, ſicque tantùm ſuperos, non Acheronta ſollicitarent.

Veneti res ſuas reſtituunt.

Interea, vti ſanctior, ita ſanctiùs bellum gerebat Ximenius Archiepiſc. Toletanus, dictus Cardinalis Hiſpanus, ſub cuius auſpiciis, ac precibus Petrus Nauarrus, ex vili Nauclero factus Dux magnus, Oranum vno die cepit; anno ſequenti Trabacam, nunc *Bugiam*, Iol Cæſaream, ſeu *Algerium*, aliaſque vrbes, tributum ei certatim offerentibus Regibus, ex quo Tripolis capta eſſet; ſicque vniuerſa pæne Barbaria, ſub Sanctiſſimi præſulis armis & pietate contremuit.

Fr. Ximenius in Africa bellum feliciter gerit.

Maximilianus & Ferdinandus de tutelâ Caroli V. diſceptantes, operâ Cardinalis Ambaciani, reconciliati ſunt, cùm tamen eos diſcordes eſſe res Franciæ poſtularent: Sed Ambacianus Pontificatum ambiens eorum operâ indigebat, jam certus de fauore ſui Principis. En quibus ſæpe Principes confidunt, qui eorum negotia jacere ſinunt, vt erigant ſua, improbi præuaricatores.

Maximilianus, & Ferdinandus malè reconciliantur.

Obiit

Henrico VII. Anglo ſuccedit VIII. maritus Catharinæ.

Obiit hoc anno Henricus VII. Angliæ Rex ætatis 52. regni 24. vir bonus dum vixit, & adhuc moriendo melior. Succeſſit ei filius Henricus VIII, annorum 18. vultu pulcherrimus, & adhuc indole ſuâ præclarâ commendatior, coronatus 8. Kal. Iul. cum Catharinâ coniuge ſuâ filiâ Ferdinandi & Iſabellæ, relictâ ab Arturo fratre intactâ, &, diſpenſante Iulio II. eius factâ vxore; quibus nuptiis Angliæ, & Eccleſiæ nihil accidit infortunatius.

Vvladiſlaus Lud. filium Regem creat.

Turbata eſt hoc anno Bohæmia factionibus hæreticorum, quos Calixtinos ſeu Huſſitas, & Pikardos vocabant. Vt hos tumultus compeſceret Vvladiſlaüs, Ludouicum filium ſuum tres tantùm annos natum, jam ante biennium creatum Hungariæ Regem, inungendum curauit. Hic natus eſt ſine extremâ cute (ἐπιδερμίδα vocant) quæ huic medicamentis procurata eſt, atque etiam adoleſcens canos habuit, judices potiùs imbecillitatis corporis, quàm animi prudentiæ.

Phil. Cōminius moritur.

Obiit hoc anno, annos natus 62. Philippus Comminius; cuius hiſtoriam cum antiquis componere, & cuiuis æquare non dubitauit terſiſſimi vir judicij Iuſtus Lipſius. Huius hiſtoria jam propemodum omnium gentium linguis loquitur, terenda maximè Principum noſtrorum manibus, ſi abſque adulatione, ad regni ſui rectam adminiſtrationem velint erudiri.

[illegible]

Denique & hoc anno venit in lucem altera fax Occidentis Ioannes Caluinus, natus Nouioduni 6. Id. Iul. ex parentibus Catholicis; qui ſe ineptâ metatheſi *Alcuinum* dixit, cùm verè dicendus eſſet ob impietatum *Lucianus*; factus poſtea Capellanus in Eccleſiâ Nouiomenſi, & parochus in pago Pontis Epiſcopi, ac denique Calipha Geneuenſis.

Iulius

MVNDI 5563. CHRISTI 1510.

Julius II hoſtis Francorum denunciatus.

Iulius II. jam denunciatus hoſtis Francorum atque Lud. XII. Venetos Eccleſiæ reconciliat; Maximilianum à Francis disjungere nititur; Heluetios iratos Ludouico ad ſuas partes pertrahit, atque ex Cardinalibus Francis reuocatis à Rege Franc. Guill. de Claromonte, venantem feſto die S. Petri, retractum quaſi fugitiuum incluſit Caſtro S. Angeli meliorem certè venatorem, quàm Cardinalem.

Moritur Georgius Ambacianus Cardinalis.

Eidem Iulio Pontifici mors Georgij Ambaciani Cardinalis gratiſſima accidit: Obiit hic Lugduni ann 50. cuius exequias Rex ipſe cohoneſtauit. Mortuus eſt diues legatis trecentis aureorum millibus, de quibus orta eſt inter Ludouicum & Iulium controuerſia, ſed cuius ille & actor, & arbiter extitit.

Julius II. Ferdinando Regnum Neapol. confirmat.

Aliunde Iulius Regnum Neapolitanum Ferdinando confirmauit diplomate tam amplo, vt ab ipſo Ferdinando dictatum crederetur. Genuam item tentandam, terrâ marique curauit; in agrum Mediolanenſem 12. millia Heluetiorum immiſit, ſicut & copias ſuas in agrum Ferrarienſem; quibus expeditionibus, tam diuerſis, tantùm inter ſe diſſitis, ferociorem & turbulentiorem hoſtem ſe, quàm prudentem & juſtum Pontificem præbuit. Et vero non ita multò pôſt dum agit omnia præpoſterè, tantùm non eſt obſeſſus Bononiæ à Chamontio Francorum duce, licèt cum paucis copiis, liberatus Venetorum auxiliis, atque Turcorum iis militantium; quâ de re multas Tragædias egit, de Ludouico acerbiſſimè conqueſtus, qui tamen mox ei querelarum juſtiorem materiam ſuffecit.

Et omnia agit præpoſterè.

Paratur in Iulium Conciliū.

Enimuero Rex cum Maximiliano conueniens, vt odium odio parum Chriſtianè repelleret, egit de Concilio congregando, quòd oppo-

opponeretur furenti Pontifici, cumque redderet ex oppugnatore propugnatorem. Mox congregata Turonibus Synodus ex omnibus præſulibus, & nominatiſſimis Theologis Galliæ, à quibus multa propoſita, quæ ad Schiſma vergerent, octo capitulis contenta. Priùs tamen viſum mittere Legationem nomine Eccleſiæ Gallicanæ ad Iulium, quæ cum admoneret de pace cum Ludouico ineundâ, alioqui Concilium liberum huic ſignificaret: quæ quidem promouerunt Cardinales nonnulli jam irati ſummo Pontifici, à quibus omnibus, agentibus tantùm ex prauis animi motibus, recti nihil potuit expectari.

Maximilianus æmulus Lud. XII. non Ferdinãdus.

Quod fecerat in Franciâ Ludouicus, fecit in Germaniâ Maximilianus, cui oblata ſunt *Grauamina decem* per Pontificem curanda. Sapientiùs Ferdinandus noluit his tumultibus implicari, & negauit tempus eſſe curandæ Eccleſiæ per Concilium, adeo inter ſe diſcordibus Chriſtianis. Quare in bellum Africanum prudentiùs incubuit. Accepit tamen grauem cladem, ad Meningem inſulam, nunc *Gerbim*; vt fortiter, & ſapienter bellum gerentibus victoriæ non ſolent eſſe conſtantes, atque perpetuæ.

Poloni negant Turcam inuadere.

Iulius Papa Polonos ad bellum Turcicum inuitauit: renuerunt illi in ſuis Comitiis, & fidem etiam Infidelibus ſeruandam aſſeruerunt; ne dum Turcos ab aliis auertere conantur, in ſe conuerterent, aliorum commodo infelices.

Neapolit. Inquiſitionem recuſant.

Neapolitani Inquiſitionem Hiſpanicam detrectant, & tantùm Iudæos, & Mauros expelli poſtulant; quibus depulſis Inquiſitio non eſt viſa neceſſaria iis hominibus, quibus diſplicebat nomen, res placebat.

Cucullata in Gallia morbus.

Hoc anno Epiphora grauis & inuſitata totam peruaſit Galliam, dicta *Cucullata*, vulgo *Coqueluche*; quod qui eâ laborarent cucullis, aut linteis caput inuoluerent. Quo tempore

ſæuiit

ſeuiit & in Scotiâ morbus qui maximè nobiles delicatos ſuſtulit, plebeis parcens, ideò vulgo dictus *Stoup Galland*, quòd eo ſuperborum faſtus retundi videbatur; Deo vtrobique irato, & furorem ſuum calamitatibus iſtis publicis demonſtrante.

Phil. Beroaldi obitus. Tum obiit Bononiæ, cùm hîc Iulius verſarêtur, Philippus Beroaldus ſexagenarius, vir magnæ eruditionis, ac laboris, quem relictus filius longè ſuperauit arte Poëticâ, cætera inferior patri.

Goam capit Alburquercius. Cepit hoc anno Goam Alphonſus Alburquercius Prorex Indiarum, abſente eius Rege Idalcane; quam tamen idem mox recepit, ſed vt turpiùs perderet, eamque reciperet fortiùs Alphonſus. Hanc autem conſtituit hic Luſitanicæ ditionis, & Eccleſiæ Indicæ caput; vbi & ſelectas puellas militibus ſuis vxores ad ſobolem dedit: quando & inuenta Chriſti è cruce pendentis imago, in eâ Chriſtianam olim fidem viguiſſe docuit, & eius augmentum prænunciauit.

CAPVT II.

DECAS SECVNDA.

Ab anno Chriſti 1510. *ad* 1520.

MVNDI 5564. CHRISTI 1511.

Turbæ inter Turcos de ſucceſſore Imperi. HOc anno Bajazethes Achmetem filiorum ſuperſtitum natu maximum ſibi ſucceſſorem deſtinat: Corchutes, quamquam olim ante patrem in ſolio collocatus, prætermiſſus eſt, quòd ſtudiis, quàm armis aptior videretur. Selimus tertio loco genitus cæteris audacior arripere conatus eſt Imperium, euocatis Præcopenſibus Tartaris, quibus erat nuptiis coniunctus; ſed commiſſo prælio victus eſt à patre: neq; tamen deſpondit

pondit animos, ſed mox ſolium conſcendit ſibi debitum fortitudine, ob impietatem multaſque alias cauſas denegatum.

Eodem tempore ortum in Africâ Imperium Cheriſſorum, authore quodam Zidamete, quem alij Mahometem *Ben-hamet* vocant, qui ſe ex Pſeudoprophetâ Arabe genitum jactabat. Hic Monachus Mahometanus, Aſtrologus & Magus, cum duobus filijs ſuis, eiuſdem ſecum indolis & ingenij, poſt obitas varias regiones, copias ſcripſit, quaſi bellum Luſitanis illaturus: ſed populis ſe huic certatim dedentibus, occupauit hanc Regionem, neque ſe Regem, ſed Cheriſſum dixit, hoc eſt *Sacratum hominem*, vt plus venerationis conſequeretur, quâ regna Marochi, Feſſæ, Tremiſeni, aliaque minora ſibi adiunxit, factus deinceps non Chriſtianis modò, ſed & ſuis Mahumetanis metuendus. *Cheriſſorum initium.*

Iulius .II. magnis periculis defunctus Mirandulam ipſe capit, eamque per muri labefactati partem eques ingreſſus eſt, propè ſeptuagenarius, verùm odio vires ſupplente. Mox tamen Ludouicus in eum Chamontium cum exercitu miſit, vt ditionem etiam Pontificiam occuparet; ſed hic mox pœnitens obijt, petitâ per publicum inſtrumentum à Pontifice veniâ; huic ſucceſſit Triuultius Mareſchallus donec adeſſet Gaſto Fuxenſis Nemoroſius filius ſororis Ludouici, adoleſcens quidem, ſed quem indoles egregia magnis jam ducibus accenſebat. *Iulius II. Francos exagitat.*

Tum diſcuſſis cogitationibus pacis, Triuultius Bononiam cepit, ex quâ fugiens Cardinalis Papienſis, à Franciſco Vrbinate, indidem quoque fugiente, confoſſus eſt pugione, quod vrbs tanta eius culpâ perijſſet. Indictum eſt quoque Concilium Piſis ad Kal. Sept. Iulius victores videns vbique Francos tantiſper demiſit animos, mox tamen eos reſumpſit, dum vidit ſecum agere mitiùs Ludouicum, pietate ac beneficijs *Papam vice verſa Franci deijciunt.*

eius, vt viles animi ſolent, magis efferatus.

Concilio Piſano opponitur Lateranenſe. Iulius ergo Piſano Concilio Lateranenſe opponit; Maximilianus ridiculè ſpem adipiſcendi Pontificatus concipit, vnà cum regno Neapolitano; tantaque fuit in hoc homine leuitas, vt antiqua ſibi animo informaret tempora, quibus idem Auguſtus erat, & Pontifex Maximus. Ludouicus autem ſic promouebat Piſanum Concilium, vt id appellaret Laruam, ad terrendum Pontificem. Hic tum Romæ tam grauiter ægrotauit, vt eius ſalus deplorata putaretur: quod multos ibidem tumultus peperit, eiuſdem valetudine ſedatos.

Concilium Piſanum inchoatur. Interea inchoatur Piſanum Concilium à quibuſdam Cardinalibus Kal. Sept. ſuique facti promulgarunt Apologiam cum Philippi Decij viri Iuriſconſultiſſimi conſultatione. Tribus autem ſeſſionibus conſilium inchoatum: ob ſeditionem inter Gallos equites Concilij propugnatores & ciues enatam, translatum eſt Mediolanum, vbi populus hoc ſegreges patres irriſit palàm, poſtea repreſſus authoritate Nermoroſij, oculis duntaxat & nutibus iis illudere contentus.

Prodigia in Italia. Maximilianus Auguſtæ Vindelicorum conuentum habuit, vbi Concilium Piſanum damnatum eſt; quo tempore multa in Longobardiâ prodigia contigere; Igneus pauo per cœlum viſus diſcurrere, horrendæ tenebræ, cum tonitribus metuendis, ſaxa de cœlo lapſa centum pondo, cum enormi grandine: quæ vulgus terruere, viros eruditos exercuere.

Alburquercius capit Malacam, & facit naufragium. Alphonſus Alburquercius in Aureâ Cherſoneſo Indiæ Malacam cepit, relatis aliquot terrâ marique victorijs, quibus vicinos reges terruit; dumque Goam ſpolijs ditiſſimus redit, naufragium paſſus omnia perdidit, vix incolumis emerſit, vt vir pijſſimus diſceret è cœlo venire victorias, ex ſuis peccatis exiſtere calamitates.

Se

MVNDI 5565. CHRISTI 1512.

Selimus à Ianizaris reuocatus Imperium recepit à patre, quod ei remittere ab iiſdem ſeditioſis Prætorianis compulſus eſt. Dum ergo exautoratus Bajazethes Didymothicum ad quietem ſe recipit, à filio veneno potatus interijt ſeptuagenario maior 9. kal. Iulij, cùm regnaſſet annis vno & triginta. Statim autem Achmetem & Corchutem fratres Selimus in Aſiam tranſgreſſus ſuſtulit, & quotquot habere potuit filios fratrum: Amurathes enim filius Achmetis fugit ad Iſmaëlem Perſam, cuius filiam duxit vxorem; Aladinus alius in Ægyptum venit, vbi febre interijt. Sæuijt quoque in amicos fratrum, benignior in Chriſtianos. Barbam autem ſuam tonderi juſſit, nè à ſubditis (inquiebat) vt pater Barbatus huc, illucque diſtraheretur, probauitque factis, quod verbo pollicitus erat.

Selimus occupat Imperium.

Et necat patrem & fratres.

Bononia acerrimè tormentis verberata, & cuniculis ſuffoſſa, capta non eſt, cùm murus elatus puluere tormentario in eundem vnde excuſſus erat locum integer decidiſſet. Hanc autem mox ſubijt Gaſto Fuxius; & adoleſcens 22. annorum Raymundum Cardonium & Petrum Nauarram, veteranos duces, recedere compulit.

Bononiam ſeruant Franci.

Inde idem Gaſto Arci Brixienſi tulit auxilium, cùm vrbem Veneti à ciuibus euocati tenerent cum exercitu cuius octo millia concidit. Deleuit & in itinere Petrum Ballium cum parte Venetarum copiarum, tantâque felicitate ab eo vbique pugnatum, vt huius adoleſcentis nomen Italia tota contremiſceret. In hoc tamen victoriarum curſu Ludouicus deſertus eſt ab omnibus ſocijs, etiam ab Henrico VIII. Angliæ Rege, munere ridiculo per Iulium ſollicitato. Mandat ergo ille Gaſtoni nepoti, vt Pontificium exercitum ocyus adoriatur, & parta

Brixiam Gaſto recipit.

Ludou. XII in Iulium vltra fas furit.

victoriâ inuadat Romam ; quando & nummum cudit cum hac Epigraphe *Perdam Babylonem*, non ſatis ex Francicâ pietate ; & Iulio potius furente , quàm Petro , Chriſtoque conſideratis.

Pugna ad Rauennam.

Gaſto igitur Fuxius collectis omnibus copijs hoſtem adoriri parat, & modis omnibus prolicit ad pugnam decretoriam : ſed hanc illi refugiebant; verùm hanc obſeſſa Rauenna, & in vltimum diſcrimen adducta tandem extorſit ſacro Paſchatis die , qui item S. Leoni Papæ ſacer erat 3. Id. Apr̃il. Tum Franci nobilem illam retulere victoriam , Rauennatem dictam, victoribus, quàm victis funeſtiorem . Fuxius enim dum inſequitur victor inſtructo agmine recedentem Hiſpanum agmen cum vnâ equitum alâ , & iniquiore loco , ab eo circumfuſus equo deiectus, atque confoſſus interijt : maximæ ſpei adoleſcens 22. annorum , priùs Imperator, quàm miles, & toto Orbe propter victorias victorijs accumulatas celeberrimus , & adhuc morte ſuâ famoſior .

Caditur Gaſto Fuxius.

Rauenna diripitur.

Statim ergo victoribus Francis Rauenna ſe dedidit: ſed dum ciues de pace magis, quàm de ſuis muris cogitant , ab irrumpentibus in eam Germanis atque Vaſconibus expilata eſt, ſæuientibus atrociter, ne inultam relinquerent Imperatoris ſui necem. Mortui cadauer triumphantis inſtar cum vexillis, & captiuis, deportatum eſt Mediolanum , ſepultumque in æde maximâ , vnde poſtea deturbatum eſt à Cardinali Sedunenſi , cùm Mediolanum occupauit , in Pontificis gratiam . Iulius hac audita clade , cum ſuis de fuga cogitabat: & verò res eius erant depoſitæ , ſi ſuperuixiſſet Fuxius. Sed Paliſſio & Sanſeuerino voluntate etiam magis , quàm exercitu disjunctis , auditoque rumore aduenientium Heluetiorum reſumpſit animos, atque initium dedit Concilio Lateranenſi , vt Ludouicum ſpiritualibus armis attereret, quem temporalibus ſuperare parùm prudenter attentaſſet,

Fuxij corpus portatur Mediolanum.

V. Igi-

V. Igitur Nonas Maij inchoatum eſt magnâ pompâ

GENERALE CONCILIVM V. LATERANENSE,

Præſente Iulio ipſo Pontifice cum Cardinalibus 15. Patriarchis Alexandrino, & Antiocheno, Archiepiſcopis, & Epiſcopis 77. multis Abbatibus, ac Principum legatis, ac primò Concilium Piſanum irritum declaratū eſt, habitæ tantùm Seſſiones duæ, aliæ ob calores æſtiuos dilatæ, cum tamen alio & maiori calore Iulius æſtuaret.

Conc. V. Lateranenſe.

Enimuerò tum recuſauit Pontifex omnes conditiones pacis, etiam quas obtulerat ipſe, interminatus anathema niſi ſtatim Medicæus Legatus Cardinalis à Francis dimitteretur. Solutus eſt tamen ipſe per ruſticulos, duce quodam Rinaldo Zeno; neque tantùm, ſed & Franci perdidere Mediolanum, immo & Genuam electo Duce Iano Fregoſo, Deo ſic omnia moderante, vt victus Pontifex vinceret, victor Ludouicus ſuperatus eſſe videretur.

Medicæus Cardinalis liberatur.

Res Francica in Italia lapſa.

Francis ex Italiâ depulſis, fœderati alterno disjuncti ſunt metu, & cùm non minùs Hiſpanus, & Germanus, quàm Francus ab Italis timeretur, ne Mediolanenſem Principatum occuparent illi, maximè adnitentibus Heluetijs, reſtitutus eſt in paternam ditionem Maximilianus Sfortia, hactenus exul per Germaniam: nec ita multò poſt reſtituti Florentiæ per Arragonios Medicæi, belli huius fructum, qui minùs expectabant, collegere.

Sfortia recuperat ditionem.

Interea Piſani ſegreges Mediolani coram multis præſulibus euocatis ex Galliâ, quatuor habuere Seſſiones; in iis accuſatus contumaciæ Iulius ſuſpenſus eſt Pontificatu, quaſi rebellis Concilio. Vtrum autem tum fuerit exautoratus, & in eius locum ſubſtitutus ſit Bernardinus Cardinalis S. Crucis, ſub nomine Martini, quidam aiunt, quidam negant; nihil intenta-

Iulius ſuſpenditur Pontificatu.

Piſanum Concil. ſæpe tranſlatum.

tum reliquiſſe Pſeudo-concilium. Mediolanum, Taurinum, ac denique Lugdunum tranſlatum, ſine temeritatis labe, poſſis ſuſpicari.

Helueti propugnatores Papæ dicti.

Quod ſpectat ad Lateranenſe Concilium, venit Romam diu expectatus Gurcenſis Epiſcopus Maximiliani Vicarius in Italiâ ſupra dignitatem receptus à Pontifice, vt potè delectus in Conuentu Treuirenſi, in quo volunt quidam Germaniam in circulos decem diſtributam eſſe. Tum autem Heluetij *Propugnatores, & defenſores Pontificiæ dignitatis* appellati ſunt à Iulio, multa conceſſa Venetis, ne Francis reconciliarentur; omnia denique in Concilio facta, quibus Ludouico XII. conflaretur inuidia.

Ferdinandus Nauarræ regnum occupat.

Neque tantùm in Regem, ſed in eius ſocios ſæuitum eſt: Ferdinandus enim Nauarræ regnum occupauit, idque eripuit Ioanni legitimo Regi, qui tunc temporis metu Angliæ, & Arragoniæ Regum, qui ſimul in Ludouicum coniurarant, & junxerant copias, fugit in ditionem ſuam alteram trans Pyrenem Benehardum, atque ab hoc tempore cœpit hoc regnum eſſe Hiſpanici juris; minor Princeps dependit pœnas in maiorem intentatas. Quo autem jure jam retineatur hoc regnum, apud Spondanum leges, hoc loco penè vſque ad nauſeam accuratum, ſicque meliorem Francum, quàm Hiſtoricum. Vtut ſe res habeat, huius expeditionis fructum retulit Ferdinandus; Angli deluſi ſua repetiere, cum pluribus damnis, quàm ſpolijs; Ludouicus tentatus non eſt, quoniam ab eo non ſperabantur ſpolia niſi cruenta; & lectu facilia hoc bello potiùs, quàm Eccleſiæ defenſio quærebatur.

Tartari victi à Polonis & Lithuanis.

Præcopenſes Tartari equitum 25. millibus Ruſſiam atque Poloniam infeſtantes, à quatuor millibus Polonorum & Lithuanorum, centum deſideratis tantùm Chriſtianis, ita ſunt conciſi, vt hæc victoria patrocinio S. Vitalis, cujus feſto die pugnatum eſt, a pijs victo-

victoribus adjudicaretur.

Obiit hoc anno in Sueuiâ Steno Princeps moribus, & fortitudine celeberrimus, cui ſucceſſus eſt filius Steno Sture, vnde bellum enatum eſt, magno Vpſalenſis Eccleſiæ damno terminatum. *Steno Suecus Princeps moritur.*

In Indiâ liberata eſt Goa Ioannis Machiadis illuſtris facinore. Cùm enim hæc ciuitas, abſente Alburquercio, & bello Malacenſi impedito, in vltimas deducta eſſet anguſtias ab Idalcane, videns Ioannes qui tum apud Regem Indum agebat, quaſi Mahumetanus, multos Luſitanos fugere, & Chriſtum eiurare, ſtatuit vrbem ingredi, & reliquos in officio continere, ſuffocatis tamen priùs duobus liberis ſuis infantibus quos baptizarat ipſe religioſâ crudelitate, vt eos inſereret cœlo. Sic ab eo ſeruata Goa donec rediret Alburquercius, qui deſertores promiſsâ vitâ receptos ſic excepit, vt eiuratum Chriſtum ſibi non impune ceſſiſſe, mulctati grauiter intelligerent. *Liberatur Goa obſeſſa ab Idalcane.*

Venit hoc anno Goam, miſſus ex Æthiopiâ per Helenam auiam Dauidis Regis, Abraham dictus aliter Matthæus, Legatus ad Emmanuelem Regem. Is ita receptus eſt ab Alburquercio, tam ſecurè & magnificè deportatus in Europam, vt intelligeret Emmanueli longas eſſe manus, eiuſque potentiam eſſe omni famâ maiorem. *Matthæus Legatus Æthiopia*

Florida denique ſeu Florita hoc anno detecta eſſe dicitur à Ioanne Pontio Legionenſi, ſic dicta quòd in Dominicâ Palmarum, quod vulgo Paſcha Floridum vocant, inuenta eſſet. Volunt tamen antea luſtratam fuiſſe anno 1496. à Sebaſtiano Caboto Veneto ſub auſpiciis Henrici VII. Angliæ Regis: non tamen culta fuit, & addicta Chriſto, niſi 1534. & 1599. ac demum 1562. facta belli theatrum Francis & Hiſpanis, quorum ardorem bellicum tantùm mare interiectum non reſtinxit. *Florida detecta.*

MVNDI 5566. CHRISTI 1513.

Iulij. Papæ odium in Lud. XII.

Hoc anno 5. Seſſio Lateranenſis Concilij celebrata eſt, ægrotante Iulio, nihil tamen de odio ſuo in Ludouicum remittente, quem ſpoliare titulo Chriſtianiſſimi Regis, vt hunc in Anglum refunderet, atque eius regnum proſcribere, ac primo occupanti dare moliebatur. Sed ferocem eius animum Deus ipſe contudit, ac lentâ tabe tandem abſumpſit 9. Kal. Mart. cùm ſediſſet annis 9. menſ. 3. diebus 21. verè pœnitens de bellis à ſe concitatis, qui eorum conciliator eſſe debuerat. Datus eſt ei ſucceſſor communibus ſuffragiis 5. Id. Mart. Ioan. Medicæus annos natus 37. dictus Leo X. cùm *Nonus* potiùs vocandus videretur, deductus per vrbem eodem equo in quo equitans in prælio Rauennate captus erat, quem poſtea ſollicite ab hoſte redemerat. Statim autem ex eius ſuauiſſimis moribus ſperata pax: & verò ſtatim ad eum perrexere, ſine cautione, Cardinales S. Crucis & Sanſeuerinas: qui tamen ita ſeruati ſunt, vt eum non minus facilem, quàm prudentem agnoſcerent.

Iulio II. ſuccedit Leo X.

Francorum ad Nouariam clades.

Verſa quoque in Italiâ ex Iulij morte bellorum facies. Ludouicus enim XII. initâ cum Venetis pace, Mediolanum & Genuam recuperauit, & omnes vrbes quas amiſerat, præter Comum, & Nouariam: ad hanc obſeſſam, ab erumpentibus Heluetiis magnam accepit cladem, quæ iterum Francorum victorias corrupit, omnibus ab iis paſſim deficientibus. Nec Veneti faciliores extitere: vrbes enim multas iis Hiſpanus eripuit, ægrè Taruiſium atque Patauium ſeruauere. Heluetij victores à Leone pronunciati ſunt *Eccleſiæ defenſores*, ſcriptæ gratulatoriæ litteræ, magnæ indices voluptatis.

Bellum inter Meſchos & Polonos.

Exinde actum eſt in Lateranenſi Concilio, de Polonis & Cruciferis reconciliandis; horum

rum cauſam tuebatur Maximilianus, inito etiam fœdere cum Baſilio magno Moſchouiæ Duce, cui & ſpem regiæ coronæ iniecit, & artifices dedit ad conflanda tormenta bellica, quibus Smolenkum Polonis eripuit, & Sigiſmundum graui implicuit bello, in ſuis fœderibus ſimul, & inconſtans, & imprudentiſſimus. Aliunde mitiùs actum cum Cardinalibus Piſani Conciliabuli: humanius item actum cum Ludouico Franco; quâ ille facilitate victus, & aſſiduis precibus Annæ coniugis ſuæ, miſit ad Leonem oratorem ſuum, ſapientem virum, à quo ſic negotia Galliæ tractata ſunt vt ab omnibus propediem inter Pontificem, & Eccleſiæ primogenitum pax diu expectata ſperaretur.

Mitiùs agitur cũ Lud. XII & Piſanis Cardinal.

Tentata quoque pax inter Venetos, Germanos, & Hiſpanos inter quos acriter certabatur, fruſtra obſeſſo Patauio, vbi Veneti feliciores fuere obſidione ſolutâ, quam ad Vicetiam, ad quam Creatinâ clade affecti ſunt cum Duce ſuo Aluiano ſeu Liuiano; vaſtati quoque eorum agri per Cardonium proregem, etiam tempore induciarum; nec hilum profecit Leo arbiter conſtitutus, quia Germanus habere omnia, Venetus nihil volebat relinquere.

Bellum inter Germa. Venetos, & Hiſpanos.

Aliunde Henricus VIII. Anglus junctus Maximiliano, exercitu octuaginta millium armatorum Ludouico Terüanam eripuit, & ad Huchinum Pagum Francos deleuit, qui in vrbem feliciter commeatum inuexerant; verùm negligentiùs, & Francico more recedentes, vincendos ſe Anglis objecerunt, pugnâ quæ Calcarium dicta eſt *des Eſperons*, quia tum plus calcaribus quàm gladiis vſi ſunt; in eâ capti Dux Longauillæus & Bajardus, cæteris audaciores. Captum etiam eodem impetu Tornacum: ſed adueniente hyeme tantus apparatus, quo territa eſt vniuerſa Francia, diſparuit. Nec minus ab Heluetiis periculum, qui Diuionem obſederant: at hi per Trimollium auro pactiſ-

Pugna Calcariũ.

Heluetij Diuionem obſident.

que quibuſdam reiecti ſunt, tam vtilibus Franciæ, quàm probroſis Ludouico.

Iacobo IV. Scoto ſuccedit Iacobus V. Iacobus IV. Scotiæ Rex dum Anglos inuadit, vt Henricum diſtineat, interiit in prælio in Tyllum fluuium cum multis proceribus & nobilibus Scotis, cùm ex Anglis tantùm gregarij milites cecidiſſent. Succeſſit patri Iacobus V. ſub matris tutelâ, quæ cùm alteri nupſiſſet viro, Albanius poſt annum redux in Scotiam recepit tutelam, depulsâque Reginâ, multi concitati ſunt motus, donec anno 1528. Rex annorum 17. eos omnes ſuſtulit.

Turci, & Mauri victi. Turci Illyricum vaſtantes repreſſi ſunt à Ladislao Rege. Ereptum quoque Mauris Azamorium Africæ, de quibus victoriis habitæ ſunt gratulationes Romæ, Deo & hominibus, quàm de Francis, Scotis ac Venetis acceptiores.

Lud. XII eiurat Piſanam Synodum. Ludouicus XII. Seſſ. VIII. Concil. Lateranenſis eiuratâ Synodo Piſanâ, adhæſit Romanæ, cladibus ſuis, & precibus Annæ ſollicitatus, & omnia jure metuens ab Arragonio. Tum quoque damnati Philoſophi, de animabus malè ſentientes, interquos Petrus Pomponatius Mantuanus, Lætus, Phædrus, Politianus, Calderinus, aliique eiuſdem farinæ homines, litteris prophanis, quàm ſacris inſtructiores.

Leo X. diligit eruditos. Leo Pontifex habebat ab epiſtolis Petrum Bembum, & Sadoletum, poſtea Cardinales creatos à Paulo III. Præfecit & Bibliothecæ Vaticanæ juniorem Beroaldum; cui demortuo ſuffecit Zenobium Acciaiolum. Romanum quoque illuſtrauit collegium euocato Auguſtino Nipho Sueſſano nobili Philoſopho, Iano Parrhaſio Conſentino, Baſilio Chalcondyle Demetrij filio, conſtituto etiam ſeminario Græcorum iuuenum, quos ad omnem eruditionem, & politiorem litteraturam curarat inſtituendos, innato genti ſuæ, atque familiæ in Muſas amore.

Adenum Arabiæ fruſtra ten. Alburquercius hoc anno Adenum nobile Felicis Arabiæ empo rium fruſtra tentauit, quamdo

do & nobilem in cœlo crucem vidit, quam multis lacrimis, feſtoque Bombardarum ſono ſalutauit: vir egregiè pius, ac fortis, atque in vtroque ſæculi ſui miraculum. *tatur ab Alburquercio.*

MVNDI 5567. CHRISTI 1514.

Bellum inter Turcos, & Perſas. Parabat hoc anno Selimus exercitum, cùm audiit Iſmaëlem cum magnis copiis fratris ſui filium Amurathem Conſtantinopolin reducere: huic igitur occurrit, aut potiùs eius duci Vſtaogolo, quem Iſmaël cum 40. millibus Cataphractorum præmiſerat, illum adortus in campis Calderanis, ad vrbem *Choim*, (quæ Artaxata dicitur eſſe) victus eſt primùm, mox ſcitè vſus Bombardis ſuis, ſuperior extitit, cæſo etiam cum Vſtaoglo viginti Perſarum millibus, Cadmæâ tamen victoriâ, quinquaginta ſuorum millibus deſideratis. Verùm cùm ſe jam tutum putaret victor Selimus, ſuperuenit Iſmaël cùm Amurathe, per quos vniuerſus eſt deletus Turcarum exercitus, ipſe fugit Amaſeam Cappadociæ vt repararet exercitum atque bellum. Scribunt tamen aliqui vulneratum in hoc prælio Iſmaëlem, aliique aliter hanc hiſtoriam narrant, & captum Tauriſium, ac ſtetiſſe tantùm per Ianizaros quominus Selimus totâ Perſide potiretur. Nec hîc omittenda Hali Sultani Perſici virtus, qui in fugâ quâdam Iſmaëlis, dum eum Turcæ ſequerentur ardentiùs, finxit ſe Iſmaëlem eſſe; deductuſque ad Selimum fraudem aperuit, ac cædi juſſus etiam amari meruit à Turcis, & ab eo qui vitam illi eripiebat laudes extorſit. *Succeſſus huius belli variè ſcribitur.*

Obiit hoc anno Anna Britannica Franciæ Regina ætatis anno 37. digna Britonum ſuorum, & Francorum omnium lacrymis, propter eximiam pietatem junctam ſingulari prudentiæ. Anglus tum quoque reconciliatus eſt, *Moritur Anna Britanna.*

per nuptias ſororis Henrici cum Ludouico, Abbauillæ celebratas. Bella autem inter Venetos, Hiſpanos, ac Mediolanenſes perſeuerarunt in Italiâ; vbi & Franci perdidere Laternam, quam vocant, Genuæ deficientibus cibis; & illa quidem tum funditus euerſa eſt, quaſi Franciacæ Tyrannidis frenum, atque monimentum.

Franci Genua prorſus eiecti.

Vrgebatur Concilium Lateranenſe, & in eo recepta munera Emmanuëlis Luſitani, pretioſæ veſtes; qui enim etiam adducebatur Rhinoceros, ad ſcopulos Genuæ fecerat naufragium. Querelæ quoque perlatæ ſunt de Clero Gallicano, quæ per Legatum Ludouici ſedatæ ſunt, & inanes demonſtratæ; multaque pia ſunt edita decreta reformationis, quibus tum indigebat Eccleſia.

Vrgetur Concil. Lateranenſe.

Cruceſignati contra Turcos, aduerſus nobiles arma conuerterunt: quare Ioannes Vvaiuoda Comes Scepuſienſis eorum ducem Georgium Zechelium, ſeu Caculum, cum aliis capitum, grauioribus ſuppliciis ſuſtulit, ſicque factio illa ruſticulorum diſſipata, quorum tamen 60. & amplius millia perierunt: adeo periculoſum eſt etiam iuſtis de cauſis armare plebeculam.

Ruſticuli Cruceſignati nobiles inuadunt, & delentur.

Sigiſmundus hoc anno in Lithuaniâ ad Aras Alexandri triginta Moſchorum equitum millia concidit, quinquaginta reliquis millibus fugatis, cùm quadringentos tantùm Polonos amiſiſſet. Cùm autem mitterentur Romam Moſchi nobiles captiui, eos Maximilianus interceptos, ac ſolutos, remiſit ad ſua; ſicque Sigiſmundo, ſed per læſum Pontificem, inflixit iniuriam.

Sigiſmundi de Moſchis victoria.

Matthæus Legatus Æthiops miſſus ab Alburquercio in Luſitaniam, diligenter commendatus Nauarchis, ab iis toto itinere vt impoſtor habitus eſt, & iocis ſcurriliter impetitus. Quare appulſis Olyſſiponem iniecta ſunt vincula

Matthæus Legatus Æthiops Olyſſiponem appellit.

cula, & grauiùs caſtigati eſſent niſi Matthæus interceſſiſſet. Is honorificè ſuſceptus eſt cum litteris Helenæ Reginæ ac Dauidis Regis; de eius tamen legatione poſtea meritò dubitatum, maximè cùm Epiſcopus à Dauide ad Clementem venit 1524. qui multa reuocauit in dubium, vt ferè fit in iis longinquis peregrinationibus, quibus veteratores nonnulli ad ſuos quæſtus abuti ſolent.

MVNDI 5568. CHRISTI 1515.

Kal. Ian. obiit Ludouicus XII. Rex Francorum dictus *populi pater*, ætatis anno 54. regni 17. inchoatis; vir ſine controuerſiâ magnus, ſi ſolus regnare voluiſſet, nec ſibi gratioſos in partem adminiſtrationis venire paſſus eſſet. Quantæ autem æquitatis eſſet, & quàm ſynceræ, oſtendit Caroli V. vndenis relicti educatio, commiſſa ab eo Guill. Croyo Ceurio nobili Flandro, à quo Princeps maximus formatus eſt, etiam cum rei Franciæ damno. Succeſſit Ludouico, qui duxerat eius filiam Claudiam, Franciſcus I. hæreditario jure, annorum 20. adoleſcens, vnctus Rhemis 8. Kal. Febr. Princeps magis ſtrenuus, quàm prudens, & qui fortitudine non ſatis ſapienti regnũ in magnas conjecit anguſtias. Et vero hic ſtatim rebus vtcumque cum Anglo compoſitis, Mediolanenſem Ducatum recuperare decreuit, licèt oppoſitos ſibi videret Hiſpanos, Maximilianum, Heluetios, ipſumque Pontificem, immo & naturam ipſam, Alpium tranſitu ſuperandam. Occupauerant enim Heluetij tranſitus Ceniſij ac Genebræ montium, per quos erat facilior, & vulgaris Franco in Italiam tranſitus. At aliud inter Alpes Cotias & Maritimas detexit iter Triuultius, per quod arte, multoque labore, tormenta bellica, equos, cætera-que impedimenta in plana Saluziarum loca

Lud. XII. ſuccedit Franciſcus.

Franciſcus tranſit in Italiam.

inex-

inexpectatus eduxit. Mox Carolus Comes Stabuli Paliſſium Mareſcallum Villefrancam miſit, vt Proſperum Columnam copiarum Pontificiarum ducem oppnmeret, antequam ſe coniungeret Heluetiis; quod & factum, eo capto, eiuſque exercitu facilè diſſipato. Ea clades Pontificem, & Heluetios inuitabat ad pacem, & jam ea ſeriò tractabatur: cùm quaſi œſtro perciti ad 40. aut 35. millia Heluetiorum Mediolano exeuntes, à Sedunenſi Cardinale, huius belli tubâ, concitati. Regis caſtra furioſè aggrediuntur ad Melinianum, ſeu Marinianum *Marignan*, non procul à Mediolano: atque ad Nouariam poterat renouari clades; niſi Franciſcus ſtatim explicuiſſet, & ordinaſſet exercitum. Itaque Idib. Sept. atrox prælium commiſſum eſt, ad quartam noctis horam productum, multis vtrimque cadentibus, cùm furore magis, & Andabatarum more, quàm ex arte, & militari diſciplinâ pugnaretur. Feſſus tandem quaſi ex condicto vterque nonnihil quieuit exercitus, & quo quiſque erat loco permixtus Heluetio Francus ſomnum cæpit: Rex ipſe armatus, ne detractâ quidem galeâ, in tormento bellico, & inter complexus militis cataphracti dormiit, horis ſeptem ac viginti nullo guſtato cibo, & partibus omnibus expletis; non modò ducis, ſed & militis. Sequenti die albeſcente cœlo iterum maioribus animis decertatum horis quinque; neutriſque cedentibus, apparuit cum aliquot equitibus Liuianus Veneti dux exercitus. Heluetij omnes auxiliares copias adeſſe rati, ſeruatis ordinibus, & tormentis, Mediolanum receſſere. Cecidere eorum 14. millia, Francorum tria duntaxat, ſed eorum paucitatem nobilitas ſarciit. Victi ſtatim viâ Comenſi, relicto Mediolano, maiores polliciti copias, in patriam remigrauere, relicto tamen in arce præſidio, quâ ſe Dux Maximilianus

Pugna ad Marinianum.

Heluetij multis amiſſis recedunt.

Digitized by Google

lianus incluſit: Franciſco certatim ſe dedide-runt vrbes, ipſumque Mediolanum, ipſe tres dies in caſtris religioſè tranſegit, equiteſque creauit, quorum ipſe primus accinctus eſt gladio à Petro Terralio Bajardo notæ virtutis equite, ibidemque locauit ædem B. Virginis de Victoriâ, quam patribus Cæleſtinis commiſit; pietatis ſuæ ac fortitudinis illuſtre monimentum.

Franciſcus potitur Ducatu Mediolanenſi.

Vix elapſo menſe Dux Maximilianus Arces Mediolanenſem, atque Cremonenſem, ſeque ipſum Franciſco dedidit, deducendum in Franciam, ibidemque victurum cum 30 aureorum millibus annuæ penſionis à Rege, vt hîc quietiùs viueret, quod ſemper optauerat, quamquam minùs glorioſè. Rex Mediolanum triumphans ingreſſus eſt, jam omnibus charus ſimul atque metuendus, ipſique adeo Pontifici Leoni X. qui-cum Bononiæ congreſſus eſt 6. Idus Decembr. Receptus eſt hîc Franciſcus vt Eccleſiæ primogenitus, &, quod erat caput, glorioſus, ac victor, hicque factum *Concordatum*, vt vocant, abolitâ Pragmaticâ Sanctione, malæ matris ſoboles peior, quã vt pinguiores Annatas, & pecuniæ plus reciperet Pontifex, ſpirituale Franciſco dedit, eiuſque ſucceſſoribus; videlicet ad Eccleſias Cathedrales, & Abbatias nominationem, Rege ipſo ſub initium ipſam repudiante gratiam, quaſi nocituram conſcientiæ ſuæ, quam tamen deinceps & ipſe, eiuſque ſucceſſores, ſine ſcrupulo concoxere, potiſſimùm ex quo Seſſione 11. Concilij Lateranenſis v. hoc *Concordatum* probatum eſt; ad cuius tamen cogitationem boni hactenus omnes Theologi, ambitionis expertes, intremuerunt.

Concordatum inter Frãc. I. & Leonem X.

Rebus in Italiâ compoſitis Franciſcus, egregiè laudatus à Pontifice, atque deſtinatus ad bellum Turcicum Chriſtianorum omnium Imperator, rediit in ſuam Franciam, paucis tan-

Franciſcus P. rediit in Franciã.

tantùm, ſed egregiis in Italiâ ſeruatis copiis, cum Borbonio Comite Stabuli, ſed qui ipſe magni eſſet inſtar exercitus. Cum Heluetiis quoque renouatum fœdus, paratis pro Franciſco aduerſus quoſcumque, præterquam Pontificem atque Imperatorem, depugnare. Ita Franciſcus atque Leo ad propria rediere, priùs ex neceſſitate, jam etiam ex voluntate concordes.

Conuentus Viennæ.

Hoc anno magnus eſt Viennæ in Auſtriâ Conuentus celebratus, quo variis nuptiis ſtabilita eſt Auſtriaca domus. Is primò Selimum terruit; ſed vbi ad vnius familiæ commodum non totius Chriſtianitatis conueniſſe nouit, recepit animos, atque hoſtes aggreſſus ſuos, ad inuadendos Chriſtanos præbuit ſe deinceps paratiorem.

Moritur Alburquercius.

Obiit eodem anno magnus ille Indiarum Prorex Alphonſus Alburquercius, ætatis anno 63. in portu Goano, non à Luſitanis tantùm, ſed & à Mauris & Indis defletus. Obiit autem, vti vixerat, pientiſſimè, relicto tantùm ex ancillâ filio ſpurio, quem Emmanuel in gratiam patris ad magnas nuptias, ac diuitias extulit, vt aliquid ſemper tanti viri ſupereſſet.

Obiit Gõſaluus Magnus Capitaneus.

Mortuus quoque Fernandus Gonſaluus Aquilaris à Cordubâ Magnus Capitaneus vulgò dictus, ab omnibus expetitus. Pontifice, Venetis, Belgis, cùmque in Belgas & Carolum inclinaret, per vim, & inuidiam à ſuo Rege detentus eſt, ac paulò poſt Granatæ ex febre interiit; vir quo maiorem hæc ætas, magnorum virorum ferax, vidit neminem, quem ſua virtus extulerat, ſui Principis inuidia depreſſerat; eâ deiectione nihilo ſeciùs magnum, & illuſtrem.

Biblia Complutenſia Fr. Ximenij.

Prodiere hoc anno famoſa illa Biblia Complutenſia dicta ab vrbe vbi edita ſunt *Alcala de Henazes*, variis linguis edita, curâ, & im-

pen-

penſis Franc. Ximenij Card. Arch. Toletani, qui multos eruditos viros ad id opus euocarat; egregius Eccleſiaſtici patrimonij diſtributor, & idea diuitis Præſulis, Chriſti diuitias non ad pompam, & delicias: ſed ad Eccleſiæ & inopum commoda religioſiùs impendentis.

Eodem tempore Auguſtinus Iuſtinianus Genuenſis Dominicanus Epiſcopus in Corſicâ Nebienſis informabat Biblia ſua Octapla ex linguis Hebræâ, Chaldaicâ, Græcâ, & Arabicâ, quibus verſiones ſuas Latinas addidit, cum ſcholiis: verùm vltra Pſalterium non proceſſit, quod Leoni Pontifici nuncupauit: nimium opus aggreſſus, & priuati hominis ingenio, ac diuitiis maius.

Auguſtini Iuſtiniani Pſalterium.

MVNDI 5569. CHRISTI 1516.

Campſon Gaurus Sultanus Ægypti hoc anno laceſſitus eſt à Selimo, & ab Emiro Cheirbego Alepi præfecto euocatus, flagitioſè deſertus, victuſque magnam Mamelucorum ſuorum partem, ac vitam perdidit, vngulis equorum obtritus, ipſe abdomine grauis, & laborans herniâ. Statim huic Mammaluci ſuffecere Tomumbeium Alexandriæ præfectum, militarem virum, & afflictiſſimis eorum rebus neceſſarium.

Campſon in prælio moritur Succedit Tomumbeius.

Sinan quoque Baſſa Eunuchus inſignem retulit de Præfecto Gazenſi victoriam, quæ Gazam ei quoque tradidit. Selimus Bethlehemum, & Hieroſolymam perrexit, vtrobique preces fudit, ac largas eleemoſynas in templi Sacerdotes ac inopes effudit, quæ huic inutiles ad hoc bellum profligandum non videntur extitiſſe.

Sinan Baſſa, & Selimus in Syriam veniunt.

Mortuus eſt hoc anno Ferdinandus Rex Hiſpaniarum, ætatis 63 Regni Arragonij 37. Caſtellani 42. 10. Kal. Febr. ex amatorio poculo,

Moritur Ferdinandus Hiſp. Rex.

culo, quod ei prolis gratiâ ante biennium vxor miſcuerat; vir prudens, ſed callido propior, & vltimus Berengariorum Comitum Barcinonenſium. Obiit autem in villulâ dum Hiſpalim pergit, adeo inops, vt apud eum vix inueniretur vnde funebris pompa perageretur. Teſtamento ſuo præfecit Arragoniæ Præſidem Cæſaraugustanum, Caſtellæ Fran. Card. Ximenium, adjuncto huic Hadriano Batauo Legato Leodienſi, Magiſtro Caroli, donec hic annorum 16. egregius adoleſcens aduenîret. Atque hîc Mariana finem hiſtoriæ ſuæ Hiſpanicæ imponit, cui poſtea adjecit appendicem ad annum Chriſti 1612. iiſdem vbique elegantiâ, nitore, neruis, & amore veritatis.

Succedit ei Carolus V.

Mariana Hiſtoria Hiſpanicæ.

Tum facilè poterat recuperari Nauarræ regnum, ſubditis jam reſpectantibus legitimum Principem, & conantibus excutere jugum Hiſpanorum: ſed eorum conatus infregit Ioannis, & Catharinæ obitus: itaque vtriuſque hæreditatem laceram adiit eorum filius Henricus annorum 14. ideo impar tanto oneri malè colligato, atque defluenti.

Henricus adit regnum Nauarræ.

Mortuus eſt eodem anno Budæ Vvladiſlaüs Hungariæ Rex annorum 62. vir pacis amans, & adeò taciturnus vt nihil reſponderet niſi Latinè, *bene*, aut Bohæmicè *Dobre*, ideo à ſuis Idolum mutum èſt appellatum. Certè adeò res ſuas abiici paſſus eſt ignauia ſuâ, vt ſibi nonnunquam prandium emendicare cogeretur. Succeſſit ei filius Ludouicus decennis, indolis optimæ, ſed quem peſſima inſtitutione Georgius Marchio Brandeburgenſis corrupit, eius ſicut & virtutis, ac Chriſtianitatis, verè capitalis inimicus.

Vvladiſlao Hungaro ſuccedit Ludouicus filius.

Parabat tum Franciſcus I. inuadere Neapolitanum regnum, verùm ad ſua defendenda reuocatus eſt. Maximilianus enim, adnitente Leone X. Ducatum Mediolanenſem ferè totum

Maximilianus Francos aggredi tur in Italia.

totum occupauit, & tantùm non Mediolano Francos depulit. Verùm cùm ei deeſſet pecunia ad ſtipendium exercitus, repente fugienti ſimilis receſſit, nullo alio opere pretio, quàm vt magna tentaſſe, etiam perfidè, videretur. Poſtea tamen inito fœderi inter Franciſcum, Carolum, & Venetos Maximilianus accenſeri voluit; quod nulli magis quàm Venetis, & Carolo profuit, cæteris ſuâ expectatione deluſis.

Hoc anno Fernandus Petreius Andradius, eiuſque fratre Thomas, Sinas ingredi tentauere, atque ægrè ad Portum Cantonenſem admiſſi; vbi & legatus Thomas relictus eſt cum ſociis, qui cùm malè ſe geſſiſſent, ipſe inter ſceleratos vinctus occubuit; ſicque Luſitanis, atque Euangelio præcluſus ad Sinas aditus, poſtea feliciùs, & certiùs à Patribus Societatis Ieſu aperiendus. *Tentatu fruſtrà ad Sinas aditus.*

Romæ in Concilio Lateranenſi Seſſ. xi. ſuſcepti Maronitarum Legati, Romanæ Sedi ſeſe addictiſſimos oſtendere. Tum quoque probatum Concordatum Bononienſe, abrogata Pragmatica Sanctio: quæ tamen ægerrimè in Franciâ recepta ſunt, ſeditionibus etiam concitatis, quæ ferro, & armato milite reprimendæ fuerunt. Certatum quoque libellis Academicorum atque Senatorum, qui demum gratiis quibuſdam ac priuilegiis deliniti, quaſi offâ ineſcati canes latrare deſierunt. *Receptum in Later. Concilio Concordatum.*

Eâdem Seſſione edita Conſtitutio de priuilegiis Religioſorum, quomodo cum Epiſcopis hi ſe gerere debeant: quæ ſi prudenter obſeruetur, & Pontificibus ſummis honorifica eſt, & præſulibus vtilis; Sic enim iis adjuncti ſunt auxiliatores, qui eorum authoritatem non imminuant, ſed adaugeant; ſic opitulantur Chriſtianis Cœnobitæ, vt ſibi laborem reſeruent, gloriam omnem & honorem in Principes Eccleſiæ prudenter ac religiosè refundant. *Conſtitutio de priuilegiis Religioſorum.*

Scly-

culo, quod ei prolis gratiâ ante biennium vxor miſcuerat; vir prudens, ſed callido propior, & vltimus Berengariorum Comitum Barcinonenſium. Obiit autem in villulâ dum Hiſpalim pergit, adeo inops, vt apud eum vix inueniretur vnde funebris pompa peragere-tur. Teſtamento ſuo præfecit Arragoniæ Præſidem Cæſarauguſtanum. Caſtellæ Fran. Card. Ximenium, adjuncto huic Hadriano Batauo Legato Leodienſi, Magiſtro Caroli, donec hic annorum 16. egregius adoleſcens adueniret. Atque hîc Mariana finem hiſtoriæ ſuæ Hiſpanicæ imponit, cui poſtea adjecit appendicem ad annum Chriſti 1612. iiſdem vbique elegantiâ, nitore, neruis, & amore veritatis.

Succedit ei Carolus V.

Mariana Hiſtoria Hiſpanicæ.

Henricus adit regnum Nauarræ.

Tum facilè poterat recuperari Nauarræ regnum, ſubditis jam reſpectantibus legitimum Principem, & conantibus excutere jugum Hiſpanorum: ſed eorum conatus infregit Ioannis & Catharinæ obitus: itaque vtriuſque hæreditatem laceram adiit eorum filius Henricus annorum 14. ideo impar tanto oneri malè colligato, atque defluenti.

Vladiſlao Hungaro ſuccedit Ludouicus filius.

Mortuus eſt eodem anno Budæ Vvladiſlaus Hungariæ Rex annorum 62. vir pacis amans, & adeò taciturnus vt nihil reſponderet niſi Latinè *bene*, aut Bohæmicè *Dobre*, ideo à ſuis Idolum mutum èſt appellatum. Certè adeò res ſuas abiici paſſus eſt ignauia ſuâ, vt ſibi nonnunquam prandium emendicare cogeretur. Succeſſit ei filius Ludouicus decennis, indolis optimæ, ſed quem peſſima inſtitutione Georgius Marchio Brandeburgenſis corrupit, eius ſicut & virtutis, ac Chriſtianitatis, verè capitalis inimicus.

Maximilianus Francos aggreditur in Italia.

Parabat tum Franciſcus I. inuadere Neapolitanum regnum, verùm ad ſua defendenda reuocatus eſt. Maximilianus enim, adnitente Leone X. Ducatum Mediolanenſem ferè

totum

totum occupauit, & tantùm non Mediolano Francos depulit. Verùm cùm ei deeſſet pecunia ad ſtipendium exercitus, repente fugienti ſimilis receſſit, nullo alio opere pretio, quàm vt magna tentaſſe, etiam perfidè, videretur. Poſtea tamen inito fœderi inter Franciſcum, Carolum, & Venetos Maximilianus accenſeri voluit; quod nulli magis quàm Venetis, & Carolo profuit, cæteris ſuâ expectatione deluſis.

Tentatus fruſtrà ad Sinas aditus.

Hoc anno Fernandus Petreius Andradius, eiuſque fratre Thomas, Sinas ingredi tentauere, atque ægrè ad Portum Cantonenſem admiſſi; vbi & legatus Thomas relictus eſt cum ſociis, qui cùm malè ſe geſſiſſent, ipſe inter ſceleratos vinctus occubuit; ſicque Luſitanis, atque Euangelio præcluſus ad Sinas aditus, poſtea feliciùs, & certiùs à Patribus Societatis Ieſu aperiendus.

Receptum in Later. Concilio Concordatum.

Romæ in Concilio Lateranenſi Seſſ. xi. ſuſcepti Maronitarum Legati, Romanæ Sedi ſeſe addictiſſimos oſtendere. Tum quoque probatum Concordatum Bononienſe, abrogata Pragmatica Sanctio: quæ tamen ægerrimè in Franciâ recepta ſunt, ſeditionibus etiam concitatis, quæ ferro, & armato milite reprimendæ fuerunt. Certatum quoque libellis Academicorum atque Senatorum, qui demum gratiis quibuſdam ac priuilegiis deliniti, quaſi offâ ineſcati canes latrare deſierunt.

Conſtitutio de priuilegiis Religioſorum.

Eâdem Seſſione edita Conſtitutio de priuilegiis Religioſorum, quomodo cum Epiſcopis hi ſe gerere debeant: quæ ſi prudenter obſeruetur, & Pontificibus ſummis honorifica eſt, & præſulibus vtilis: Sic enim iis adiuncti ſunt auxiliatores, qui eorum authoritatem non imminuant, ſed adaugeant; ſic opitulantur Chriſtianis Cœnobitæ, vt ſibi laborem reſeruent, gloriam omnem & honorem in Principes Eccleſiæ prudenter ac religioſè refundant.

Sely-

MVNDI 5570. CHRISTI 1517.

Selymus, Syriâ potitus, aggreditur Ægyptum per Sinanem Baſſam, tranſitque feliciter Arabiæ ſiticuloſa loca, quibus illa munita eſſe videbatur, pluuiis è cœlo delapſis, quales nunquam viderant indigenæ, vel audierant. Commiſſo prælio ad Memphim ſeu Cayrum victus eſt Tomumbeius, in quo tamen Sinanes Baſſa fortiter pugnans occubuit. Verùm paulò pòſt cum nouo exercitu Tomumbeius rediit, iterumque ſuperatus inter arundines latens deprehenſus, reductuſque Cayrum diu hîc tortus eſt, vt Campſonis theſauros indicaret; demum vili jumento traductus per vrbem triduo, ſtrangulatus eſt, & ſuſpenſus vnco ferreo in celeberrimo eius loco. In eo defecit nomen & Imperium Mammaluchorum, quod ſupra 260. annos durauerat; Erant hi educti ex Circaſſis, ſic dicti quaſi *Stipendiarij* voce Syriacâ, omnes fortes ac ſtrenui equites duodeuiginti mille, ex ſuo ordine Principem eligentes, ſed omnes ſubditarum ſibi gentium Tyranni, ſacrilegi, Apoſtatæ; qui tandem per ſceleratiores Turcas exterminari meruerunt.

Selimus Ægypto potitur, exterminatis Mammalachis.

Selimus occupatam Ægyptum ordinat, eiuſque diſtribuit præfecturas. Hîc ſuſcepit ſcriptum, Mecchæ Dominum ex Mahomete Pſeudoprophetâ oriundum, quem & multis muneribus coluit, viciſſim ab eo maioribus cultus. Tum & copias aliquas immiſit in Iſmaëlem, à quibus hic nocturno prælio victus magnam accepit cladem. Cur autem ex Ægyptiaco bello non profecerit Iſmaël cauſa fuit, cùm bellum Hyrcanorum, à quibus læſus erat, tum quia Perſæ non egrediuntur facilè regni ſui limites, maluntque ſua tueri, quàm appetere aliena.

Selimus Ægyptum ordinat.

Seſſione XII. impoſitus eſt finis Concilio Lateranenſi V. poſt annos ferè quinque quàm inchoa-

Finitur Later. V. Cōciliū.

inchoatus erat à Iulio II. Hoc clauſit oratione potentiſſimâ Ioan. Franciſcus Pici Comitis Mirandulani, quâ corruptiſſimum Eccleſiæ huius temporis ſtatum repræſentauit; cui emendandæ poſtea Deus remedium potentius adhibuit, & verbera quorum plagæ ac vibices nondum coaluerunt, ac detumuerunt.

Tentatur Leonis X. vita. Tentata eſt hoc anno Leonis Pontificis vita, per Alphonſum Petrucium Cardinalem Senenſem, adhibito in ſceleris ſocietatem Bendinello Cardinali Saulio; paratum medicis venenum, ſica ab ipſo Petrucio libranda. Sed coniuratione pate'actâ vterque vocatus in Vrbem datus eſt in carcerem; hic perpetuum, quem tamen mox aperuit Leo; ille ibidem ſtrangulatus: in eorum ſocios acerbè ſæuitum; quibuſdam etiam viris magnis ſciuiſſe tantùm crimen, neque pate ecíſſe, vitâ, minimùm bonis ſtetit; quia ſemper eſt perduellis iſta de Principum cæde taciturnitas.

Moritur Franc. Ximenius. Mortuus eſt hoc anno Franc. Ximenius Card. Hiſpaniæ Arch. Toletanus: qui cùm euocaſſet ex Belgio Carolum, & viciſſim ille Toletum ab eo remiſſus eſſet ad quietem, tantùm inde doloris hauſit, vt ex eo conceperit febrem, quæ mox lethalis fuit. Et verò aliud præmium pro Eccleſiâ & Hiſpaniâ exantlati labores exigebant, quorum Deus vnus merces eſſe voluit, nec homines in eius partem venire.

Initiũ hæreſis Lutheranæ. Hoc anno hæreſi Lutheranæ datum eſt initium ex Indulgentiis, patribus Dominicanis ab Archiep. Moguntino commiſſis, cùm antea Eremitæ S. Auguſtini earum promulgatores eſſent. Nominatim autem ab illo Antiſtite electus erat Ioannes Tetzelius, quòd multam pecuniam militibus Teutonicis confeciſſet, ad bellum Moſchouiticum. Dum ergo Tetzelius iſte, eiuſque Collectores multi dicerent, & facerent, quæ ſapiens probaret

nemo,

Auguſtiniani & Dominicani commiſſi, ob indulgentias.

nemo, Ioan. Staupitius Auguſtinianorum Vicarius generalis per Germaniam, eiuſdem Ordinis Martinum Lutherum Theologiæ profeſſorem Vvittembergæ in quæſtores illos concitauit; qui non modò multa perperam ex ſuperiori loco contra Indulgentias effutiit, ſed & promulgauit Teſes, quibus & earum inanitas, & quæſtorum ſordes aperirentur. Has ſtatim Tetzellius ipſe Inquiſitor Francofordiæ vt hæreticas exuſſit, eiſque oppoſuit centum ſex alias, quas Vittembergenſes Scholaſtici, afflati jam Lutheri ac Dæmonis ſpiritu, publicis flammis cremauerunt; ex quibus ignibus mox immenſa eruperunt incendia, quæ aquæ guttulâ (inquiebat Sadoletus) prudenti manu adhibitâ extingui potuerant. Sed corruptiſſimi Eccleſiaſticorum mores exigebant hanc peſtem, quos potiſſimùm Lutherus exagittandos ſuſcepit, atque in eos jacienda ſcommata voluit eſſe ſectæ ſuæ, erroriſque fundamentum.

Albertus Krantzius moritur.

Hoc demùm anno exeunte obiit Albertus Krantzius Bambergenſis, Hamburgi Canonicus, & Decanus, & Theologiæ Profeſſor, cuius varias hiſtorias accuratiſſimas habemus; quas tamen Heterodoxi notis ad marginem turpiſſimis infecerunt, ideoque prohibitæ ſunt, donec Catholici hominis manu hæc opera purgarentur.

MVNDI	CHRISTI
5571.	1518.

De Turcico bello ſerio cogitatur.

Dum Selimus de occupando toto Imperio Ro. cogitat, viciſſim Leo Pontifex in eum Principes Chriſtianos accendit, vt eum impeterent potiùs, quàm expectaret. Quare de bello Turcico multæ ſunt habitæ conſultationes in Conuentu Auguſtano, ſed quæ inventos abiere.

Graſſabatur interea in Eccleſiâ Lutherana peſtis, quam Ioannes Ekius, & Syluester Prie-

ras

ras ſuis lucubrationibus exagitabant: ſed potentiori remedio opus erat, vt Maximilianus Pontifici ſignificabat, & ad id ſuam offerebat operam. Cùm ergo Lutherus Romam euocatus eſſet, effecere Fridericus Saxoniæ Dux, & Academia Vittembergenſis, vt Lutheri cauſa priùs excuteretur in Germaniâ; ſic eius cura commiſſa eſt Cardinali Cajetano. Sed hunc hæreticus verſipellis, vt antea Leonem fecerat, malitiosè delusit, vtrique in ſpeciem ſe ſubmittens, cùm reuerâ ſupra Eccleſiam ipſam aſſurgeret, & à Cardinali ad Pontificem, à Pontifice ad futurum Concilium, duntaxat vt tergiuerſaretur, appellaret. *Luther cauſa remiſſius tractatur, nec prudẽter ſatis.*

Chriſtiernus Daniæ Rex hoc anno Suecos invaſit cum Francorum auxilio, ipſamque Holmiam ſeu Stocholmiam tentauit: ſed fortiter à Stenone Principe repulſus eſt, ac periiſſet fame niſi eiuſdem miſericordiâ cibis adiutus eſſet. Cui tamen Rex perfidioſus ſtruxit inſidias, ingratus ſimul, & ignauus; quæ ferè vitia copulata ſunt. *Chriſtiernus Danus ignauus, & perfidus.*

MVNDI 5572. CHRISTI 1519.

Obiit hoc anno prid. Id. Ian. Lintzij, aut Vvelſii in Auſtriâ, Maximilianus, incertum an pharmaco, an venatione, an nimio Melopeponum eſu, ætatis anno ferè ſexageſimo, regni ab obitu patris 25. cum 5. menſibus; vir cui ad magnam gloriam tantùm felicitas defuit. Diſceptauere de eius ſucceſſione & Imperio Franciſcus I. & Carolus V. apud Septemuiros; ſed huius demum factio præualuit. In huius creatione Friderici Saxoniæ Ducis virtus enituit; cui cùm à plerisque deferretur Imperium, eo digniorem Carolum aſſeruit, repudiatis tamen eius muneribus; vir non tantùm fortis ſed etiam aliàs pius, ſed demum infelix hæreſeos propagator, dum plus terrenis rebus, quàm cœleſtibus indulſit. *Maximilianus Imperator moritur.* *Sufficitur ei Carolus V.*

Mili-

Militius cauſâ Lutheri cautiùs tractat. Militius Cubicularius Leonis X. miſſus in Germaniam egit humaniter cum Luthero, eumque impulit, vt ad Pontificem demiſſe ſcriberet, quod & præſtitit, faſſus Militium, ſi Cajetani veniſſet loco, potuiſſe tumultus omnes ſedare. Inter hæc inſtituta diſputatio Lipſiaca inter Ekium & Lutherum cum ſuo Carloſtadio coram Georgio Saxoniæ duce judicibus Theologis Pariſienſibus, & Erefordienſibus, quos tamen ſuſpectos habebat Lutherus. Adiudicata in eâ palma Lutherum egit in furorem, qui tum vinciendus fuerat, ſi Germanis Principibus mens læua non fuiſſet.

Deſiderius Eramus floret, paulò liberioris doctrinæ. Hoc tempore florebat Eraſmus, natus Roterodami in Bataviâ anno 1465. aut 1467. ex furtiuo concubitu Sacerdotis cum ancillâ, aut, vt alij volunt, patre piſtore Goudano. Priùs dicebatur Gerardus Gerardi, ſed cùm ea vox Belgicè ſignificet *Deſiderare*, hæc duo nomina in Latinum Græcumque commutauit. Vir ſine dubio eruditionis magnæ, vt eius opera teſtantur, ſed paulò liberioris; quare dicitur Luthero materiam ſuffeciſſe, ac dediſſe huic prouerbio cauſam, *aut Lutherus Eraſmizat*, *aut Eraſmus Lutherizat*. Certè à fide illum nunquam defeciſſe, immo improbaſſe Lutherum, plerique magni viri putant; ſed traductum, & infamatum à Monachis, in quos dum incurrit impotentiùs, apud Catholicos aliquot ſubiit impietatis notam, apud alios imprudentiæ.

Zuinglii initia. Spectant & ad hunc annum Vlrici, ſeu Vdalrici Zuinglii Heluetii initia, qui priùs Glaronenſis, deinde Eremitanæ, denique Tigurinæ Eccleſiæ parochus, vbique ſe impudicum, ebrioſum, omnibus vitiis deditum oſtendit. Sacramentarius demum acerrimus extitit, bonorum & malorum, hoſtis, infenſiſſimus Luthero; quamquam huic in quibuſdam accineret.

Hoc

Hoc anno mortuus eſt Paulus Æmilius Canonicus Pariſienſis, patriâ Veronenſis, quem ſecum Lud. XII. ex Italiâ reduxerat. Hic hiſtoriam Francicam eleganter & accuratè conſcripſit, etiam Iuſti Lipſij iudicio, eamque ad annum 1488. & obitum Franciſci Britanniæ Ducis deduxit, quam ad obitum Franciſci I. Regis Antonius Ferronius Burdegalenſis continuauit, eodem conatu, ſed diſpari laude, vt eloquentiâ. *Moritur Paulus Æmilius Hiſtoricus.*

Hoc quoque anno viuere deſijt anno ætatis 57. Trithemius Abbas Spenheimenſis in Diœceſi Moguntinâ, cuius opus de Steganographiâ, ſiue de Occultis, ad eum videndum ex vltimis partibus Galliæ, atque Germaniæ multos acciuit; verùm hoc opus meritò prohibitum fuit, vt qui aliqua magica contineat, quod & poſtea damnauit ipſe, multas ob id obiurgationes & calumnias paſſus, vt ipſe fatetur. Vir eruditionis non vulgaris fuit, & majoris laboris, in quo ab anno vitæ 27. perdurauit, felicior profectò, ſi ad ſobrietatem ſapere, & magis orare, quàm ſcribere maluiſſet. *Obijt Trithemius Abbas.*

MVNDI	CHRISTI
5573.	1520.

Mortuus eſt hoc anno XI. Kal. Octobr. Tzurulis ſeu Ciurli Thraciæ, vbi quondam patrem veneno necauerat, Selimus Turcorum Imperator, ex peſtilenti anthrace, cùm vixiſſet annis 46. imperaſſet annis 8. cum 5. menſibus; vir magnus ſi crudelitate caruiſſet, quâ & filium Solymanum tollere voluit. Succeſſit ei filius Solymanus ſeu Suleimanes II. annos natus 30. qui ſtatim aduocatus à Ferhate Baſsâ, tergiuerſatus eſt inſidiarum metu, & donec ob omnibus Baſſis admonitus eſt de obitu patris. Interim Gazelles Syriæ præfectus, vnus ex ducibus Ægyptij Sultani, conſilio communicato cum Caierbego præfecto Ægypti rebellauit; ſed ab hoc proditus, victus à Ferhate ad Damaſcum cum reliquis Mam- *Selimo ſuccedit Solymanus II.* *Ægyptus rebellans ei aſſeritur.*

malechis pugnans fortiter, victus ac cæſus, tantùm abfuit vt imminueret, quin potiùs Solymani firmaret Imperium.

Fridericus Saxo Lutherum tuetur.

Hoc demum anno Lutherus recreatus adhortationibus, factiſque Friderici Saxoniæ Ducis, qui nuncios Pontificis reiecerat, itemque excitatus à nobilibus Franconibus, & maximè Hutteno Equite, faceto, & ad mordendum nato, quis eſſet in Pontificem, & Eccleſiam oſtendit. Sed Carolus V. profeſſus ſe eiuſdem Eccleſiæ patronum Lutheri libros non tantùm in Hiſpaniâ, ſed & in Belgio juſſit exuri, quò tum ex Hiſpaniâ redijt, ſalutatis in itinere Henrico VIII. & Francifco I. ita rebus ſuis prouidens, vt jam ab omnibus metuendus videretur. Poſt hæc coronatus eſt Aquiſgrani, tumque fratri ſuo minori Ferdinando Auſtrjam, auique Maximiliani ditiones adiudicauit: verùm eo abſente concitati ſunt magni trans Pyrenæum motus, dolentibus Hiſpanis ſibi Principem eripi; qui repreſſi non ſunt niſi rebellium cæde, & Regiarum copiarum victoriâ, vtrique, vti ſemper ſolet, parti funeſtiſſimâ.

Motus in Hiſpania abſente Carolo V.

Guſtauus Ericſon Chriſtiernum expellit ex Suecia.

Chriſtiernus Daniæ Rex, Stenone Suecorum Principe ſeu gubernatore mortuo ex vulnere in pugnâ glaciali, euocatus à fautoribus ſuis Holmiæ coronatus eſt. Sed illicò in eos ſæuijt à quibus repulſam paſſus erat; quare electus gubernator Guſtauus Ericſon, qui ex vinculis Danicis effugerat, tandem Danis ejectis conſecutus eſt humanitate, quod impotentiâ & crudelitate Chriſtiernus perdiderat.

Magellanus fretum detegit: diſſidium ac Molucis inter Luſit. & Caſtell.

Ortum eſt hoc anno ingens diſſidium intèr Caſtellanos, & Luſitanos, de Molucis; cùm Ferdinandus Magellanus ſtipendijs multis ſub Alburquercio factis, nec ſatis honoratus ab Emmanuele, ſeſe Carolo V. dedidiſſet. Hic acceptis ab illo nauibus quinque in Occidentem direxit iter, detectoque nobili freto, quod ab eo nomen traxit, ad Molucas cum duabus tantùm nauibus peruenit; quas cùm Luſitanis abſentibus oneraſſet, vna

earum

earum ad ſcopulos alliſa ante Promontorium bonæ Spei periјt; altera, cui Victoriæ nomen, Hiſpalim poſt triennium appulit, Orbe circum nauigato, Argo illâ veterum longè illuſtrior.

Denique Franciſcus Corteſius nobilis Bœticus Mexicum vrbem Regni cognominis caput in Americâ Septentrionali incredibili indigenarum ſtrage, aut veriùs carnificinâ, occupauit; & Moteczumâ Rege eius cæſo, magni Imperij in Nouo Orbe fundamenta iecit. Eò enim deductæ ſunt multæ coloniæ, ne inaniter magna hæc, diueſque regio Noua Hiſpania vocaretur.

Fr. Corteſi res geſta in Mexico.

CAPVT III.

DECAS TERTIA.

Ab anno Christi 1520. ad 1530.

MVNDI	CHRISTI
5574.	1521.

SOlymanus hoc anno Belgradum vrbem munitiſſimam cepit, cùm eam duobus menſibus ſatis imparatam offendiſſet: interea proceres Hungari, Rexque Ludouicus annorum 15. indulgebant genio, voluptatis quàm belli ſollicitiores. Allatas ex hac vrbe à Turcis reliquias redemit Hieremias, olim Sophiæ Metropolites, tunc Patriarch. Conſtantinopolitanus, tam acceptus ſuis, quàm eius anteceſſor Theoleptus fuerat odioſus.

Solymanus Belgradum occupat.

Lutherum euocatum Vormatiam, datâ fide, ſanare

Lutherum ſeruat Fœderi- cus Saxo.

nare conatus eſt Carolus V. ſed remiſit vt inſanabilem, atque proſcripſit, certus eum perdere. Id veritus Fridericus Elector eum includit Caſtro Vvarbergo, & lautè excipiendum curat. Hic cum Dæmon. colloquutus carcerem ſuum in ſcholam Stygiam vertit, indeque maledicentior exijt. Senſêre virus eius Theologi Pariſienſes, ſicut Philippi Melanchonis ſannas, qui vt meliùs lateret ſe Hippolytum Melangæum dixit, annos natus 24. quando & ſcuriliter Lutherum defendere conatus eſt, dum hic inſtar rabidi canis inimicos, atque Catholicos morderet aut allatraret.

Henricus VIII. Anglus ſcribit in Lutherum.

Henricus VIII. Angliæ Rex in Lutherum ſcripſit, ideo *Defenſor Eccleſiæ* dictus eſt: Lutherus autem ſic eum excepit, vt omnes intelligerent illum deploratis rebus ſuis furore magis, quàm ratione confligere.

Bellum inter Franc. I. & Carol. V. inchoatur.

Inchoatum eſt hoc anno bellum propemodum duodequadraginta annorum inter Franciſcum I. & Carolum V. quod impedierunt quandiu vixere Arturius Guffierius Boëſius, & Guill. Croyus Ceurius, ambo Principibus ſuis acceptiſſimi; ſed ijs fato ſublatis, aliunde incentore Leone Pontifice, Principes duo æmuli, & æqualium virium, commiſſi ſunt, initijs à Regno Nauarræ deductis. In hoc miſſus cum exercitu Aſpartus natu minor frater Odeti Lautrechij, totam facilè recepit, captâ primariâ Vrbe Pompeiopoli *Pampelune*. Huius vrbis arcem dum fortiter defendit Ignatius Loyolæus, nobilis Cantaber, tormenti bellici globo grauiter eſt vulneratus in corpore, vt animo ſanus eſſet, & multorum animis exinde medecinam afferret. Hic eſt Societatis I E S V illuſtris conditor, qui tantùm magnanimitatis ad pietatem attulit, quantùm oſtenderat in re militari, intentus in vnam Dei gloriam, quam ſanguini, gloriæ, adeoque ſaluti prætulit ſuæ, & dignus qui Sectatorum atque cognominum IESV Chriſti copijs auxiliaribus, & ad omnia pericula paratiſſimis, glorioſè præficeretur.

Vulneratur Pampelonæ Ignatius.

Aſpar-

Aſparrus dum Nauarrâ non contentus in Caſtellæ fines irrumpit, effecit vt populi antè diſcordes arma coniungerent, & in Francos victores, conſuetâ degentes incuriâ, rebellarent; quando & dux expeditionis huius non tantùm amiſit parta, ſed & libertatem.

Aſparrus dux victus capitur.

Aliunde Carolus V. vt Franciſco I. reponeret vicem, pace initâ cum Leone, pleraſque Ducatus Mediolanenſis vrbes occupauit. Huius mali cauſa fuit Aloyſia ſeu Ludouica Franciſci mater, mulier nequam, & ex æquo auara, & vindictæ cupida, quæ infenſa Lautrechio Proregi Mediolanenſi, eum cum filij ditione perdidit, ac pecunias paratas in hoc bellum in ſuos vſus flagitiosè conuertit: dum Franſciſcus indulgens voluptatibus, adminiſtrationem Regni ſui negligeret, ac per ſuos omnia geri perperam pateretur; dignis omnibus, qui à Deo præpotente grauiter caſtigarentur, his vitæ ac bonorum, illis gloriæ ditioniſque iacturâ.

Ducatus Mediolanenſis perit culpa Aloyſiæ.

Nec fortunatior fuit ab aliâ parte Carolus V. dum Maſerias obſidet, quam vrbem propugnabant Monmorantius, & Baiardus, vir ad miraculum fortis, & bonus. Cùm ergo Franciſcus accederet, Carolus recedere tergiuerſaretur, hic ſine dubio captus erat, atque debellatus, niſi delectus ab Aloyſiâ Sabaudâ Regis matre Mareſchallus Caſtillonæus, parum fortis & ignarus belli, obieciſſet moram. Ita Franci ſibi victoriam ſimul & Carolum è manibus elabi paſſi ſunt; dum Franciſcus parum prudens, manu quam conſilio melior eſſet, & ad magna potiùs oſtentanda, quàm gerenda natus; atque inſuper regeretur à matre, Regni fatali furiâ, cui odium fax, colubri vindictæ cupiditas fuere.

Carolus V. ad Maſerias pugnat infeliciter.

Nec à matre tantùm, ſed à ſubditis, & ἑταῖροις ſe circumagi paſſus eſt; cùm enim pax

Franciſcus I. ab ſuis ſe regi ſinit.

eum inter & Carolum per Henricum VIII. Regem Angliæ ſatis honeſtis conditionibus procurata eſſet,& pacta,& Fontarabia ex fœdere repeteretur; qui eam ceperat Regi gratioſus Boniuetus, eidem ineptè perſuaſit pacem potiùs abrumpere,quàm vrbem reddere, quam nihilominus perdidit, ſimulque Tornacum,ac ſe implicuit bello quo gloriam, diuitias, ac libertatem perdidit,equitum alæ aut vrbeculæ, quàm exercitu aut regno regendis aptior.

Mortuus eſt hoc anno Leo X. 4. Non. Decembr. ex lento veneno huic propinato per cubicularium, aut pocillatorem, de quo tamen nulla eſt inſtituta quæſtio, ne Princeps aliquis potentior vocaretur in crimen. Vixit annos 45. ſedit 8. cum menſibus 8. diebus 20, feſellitque omnes, cùm electus maioris prudentiæ ſpem inieciſſet, minorem probitatis. Luxus quoque in eo reprehenſus eſt, ſed ſupra modum à Lutheranis, qui hunc *Purpuratum, & infulatum Sardanapalum* vocitarunt; à quibus tamen vituperari magna eius gloria fuit. Floruere ſub eo viri docti Marſilius Ficinus, Paulus de Middelburgio, Auguſtinus Iuſtinianus, Petrus Martyr Anglerius, Ioan. Ekius, Albertus Pighius, Eraſmus, omnes huic chari,acceptique; cuius etiam operâ Xantes Pagninus translationi ſanctæ Scripturæ incubuit, eique ſuffecti ſunt ſumptus ad accuratam editionem neceſſarij: vno verbo,in Leone Muſæ publicum Mecœnatem,& tutelam domui ſuæ innatam perdidere.

Viri Docti ſub Leone.

Emmanuel Luſ. ſuccedit Ioannes III.

Emmanuël recepit litteras à Dauide Abyſſinorum Imperatore, quæ multùm voluptatis in Europâ bonis omnibus attulere. Nec ita multò pòſt Idib. Decembr. mortuus eſt idem Emmanuel, bellis in Africâ, & Aſiâ, tam glorioſè quàm religioſè geſtis. Vixit annos 52. cum dimidio, regnauit 26. cum duobus menſibus; eique ſucceſſit Ioannes III. natu maior iam annum

num

num vigeſimum agens ; ſed cui patris virtus excellens, & ab omnibus laudata, minùs profuit; magnus videri poterat, niſi patrem maximum habuiſſet.

MVNDI CHRISTI
5575. 1522.

Rhodus obſidetur à Turcis a Villerio defenſa fortiter.

Celebris eſt iſte annus ſimul & funeſtus occupatâ per Solymanum Rhodo, & equitibus hoſpitalariis ex eâ depulſis. Hanc enim Turcus cum trecentis primùm, deinde quadringentis nauibus, & ducentis vel trecentis armatorum millibus obſedit, per Muſtapham terreſtrium, & Curtoglium naualium præfectos, quibus Philippus Villiericus ex Liladami familiâ cum ſex millibus ſupra hominem repugnauit. Sperabatur ab Occidente auxilium, ſed Carolus rebus ſuis intentus, Franciſcus & Henricus inter ſe commiſſi, religionis obliti ſunt, & Chriſti. Ipſi Veneti timuerunt diſplicere Solymano, ac Gabrielem Martinengum nobilem Machinatorem Brixianum, quia ſubierat Rhodum, bonis omnibus exuerunt. Fauerunt quoque Barbaris Iudæus Medicus magni nominis, & Andreas Amaralus Luſitanus Prior Caſtellæ, & magnus Ordinis Cancellarius, inimicus Villerij, per quem hoſti omnia enunciabantur conſilia ; quare mirum non fuit Rhodum preſſam domeſtico, externoque malo, periiſſe.

Proditores Rhodi.

Principiò tam malè habiti ſunt Turci, vt de obſidione ſoluendâ cogitarent, nonnihil tamen reſtituit eis animos præſentiâ ſuâ Solymanus, ita tamen reſiſtente Villerio, vt ſub tanto duce capi poſſe Rhodum, iam ipſe Solymanus deſperaret. Iamque conuaſabant Barbari cùm per transfugam, & Amaralum moniti ſunt expectare tantiſper, Rhodios vulneratos, cæſos, rerum omnium egenos diu reſiſtere non poſſe. Inter hæc Cancellarij proditio paulò tardiùs detecta, deprehenſo eius cum litteris ſeruo, quas eiaculabatur ad Turcos ; hic Baptizatus

ſuſpenſus eſt, Amaralus impœnitens perdidit caput. Medicus quoque detectus obiit Chriſtianus, cùm Eques ætatis prouectæ, diuque religioſus, Iudæum aut Saracenicum animum dæmoni euomuiſſet.

Rhodus deditur Solymano. Initio itaque Decembris Acmetes Baſſa, qui Muſtaphæ ſucceſſerat, videns pæne ſuos omnes cæſos, aut vulneratos, perſuadet Solymano, vt ſpe clementiæ, promiſſiſque magnis Rhodios ad deditionem inuitet. Hi ſine muris, ſine puluere tormentario, pænè vulnerati omnes, ſuis lachrymis vt ſe dederet Villerium compulerunt; honeſtiſſimis tamen conditionibus, & quæ contra conſuetudinem à Turcis ſeruatæ ſunt: videlicet, vt qui vellent abirent, qui remanerent liberi quemadmodum ſub Equitibus viuerent. Ipſe etiam Solymanus Villerium inuiſit, patrem appellauit ſuum, & vt apud ſe viueret inuitauit; egit ille gratias, & Kalen. Ian. conſcenſis nauibus in Cretam abiit. Secuti ſunt eum incolarum Coi inſulæ (hodie *Lango*) quatuor millia, multique Rhodij, qui dominos ſuos equites iam ab annis ducentis atque duodecim relinquere noluerunt. Periere in hac obſidione morbis & fame Turcorum 50. millia, ferro atque vulneribus ſupra ſeptuaginta millia, adeo vt Solymanus eam victoriam Cadmæam appellaret, & huic ſimilem hoſtibus ſuis apprecaretur.

Iſmaeli Perſæ ſuccedit Tamaſus. Mortuus eſt hoc anno Sammagiæ, non procul à Tauriſio, Iſmaël Perſa, annos tantùm natus vnum atque quadraginta; vir magnus & quem meritò Solymanus reformidabat. Succeſſit ei filius natu maior vndenis Tammaſus, datis amplis Præfecturis fratribus ſuis, Turcis bellis inclytus, & maiora perfecturus, niſi fratres habuiſſet, aut ſaltem cum primogenito magis concordes.

Hadrian. VI. creatur Pont. Leoni X. ſuffectus eſt Idibus Ianuar. Hadrianus Belga Traiectenſis Batauus, quondam Caroli

roli Quinti præceptor, eidemque percharus, abſens, & in Hiſpaniâ tum degens. Appulit Romam 3. Kalend. Septembr. ſequentique die coronatus antiquum retinuit nomen, dictuſque Hadrianus VI. quo tempore in Vrbe dira graſſata eſt lues, depulſa vt creditur precibus, & ſupplicationibus, non autem Magico Tauri ſacrificio, quod hiſtorici non ſatis religioſi confinxere.

Odetus Fuxius, dictus Lautrechius, Mediolanenſem Principatum fortiter tuebatur, & Mediolani recipiendi ſpes erat; ſed eam aduentus Franciſci Sfortiæ, minoris filij Ludouici Mauri, disjecit Obfuit plurimùm & fruſtra tentata Papia; ſed res Francicas penitus euertit prælium ad Bicocam, tertio à Mediolano lapide, Heluetiis aut ſtipendia, aut pugnæ copiam temerè depoſcentibus. In hac tria ſuorum millia perdidêre, &, quod caput fuit, ad multos annos innatam in præliis ineundis alacritatem. Odetus ſine pecuniâ, ſine milite, relicto in Italiâ Leſcuto fratre, repetiit Gallias; vbi grauiter increpitus à Franciſco, egregiè ſe tutatus eſt, ob non recepta ſtipendia, quæ tamen imperata fuiſſe Iacobo Belnenſi Samblancæo ſummo ærarij præfecto Rex contendebat. Verùm hæc interuerterat auara, & odio in Lautrechium flagrans, Aloyſia Regis mater: & tum vtcumque excuſauit ſe Samblancæus; ſed alio poſtea damnatus judicio publicè ſuſpénſus eſt ſexagenarius, jam ſub tribus Regibus ærarij præfectus, nullius criminis reus, & tantùm quòd rerum ſuarum negligentem Regem, & choreis ac voluptatibus vacantem ſortitus eſſet, dum eius mater auaritiâ, & odio furens, filij ditionem diſſiparet. Leſcutus autem reliquas vrbes Principatus Mediolanenſis perdidit, ſeruatis tantùm arcibus Mediolani, Cremonæ, atque Nouariæ. Periit quoque Francis, ac ſuis ciuibus

Prælium ad Bicocam.

Res Francica in Italia perit.

Genua à Cæſarianis occupata, atque direpta; vbique ſub improuido Rege res labare cœperunt.

Lutherus redit Vvittembergam.

In Germaniâ Lutherus ex arce, in quâ reclusus vixerat, & quam Pathmon ſuam vocabat, etiam inuito Friderico Vvittembergam rediit; cui adjuncti, Carloſtadius, factus Agricola, & Philippus Melanchthon Piſtor. Ille etiam, Archidiaconus licèt, duxit vxorem, cui Epithalamij loco Lutherus Miſſam ridiculam & turpem occinendam compoſuit. Celebratæ ſunt hæ nuptiæ Germano more, ebrijs omnibus, & ſaginatis veteris Aſinæ carnibus, quam ferinæ loco ſcabioſam è molendino mactari juſſerat vicinus Dynaſta, ſubmiſſis deinde eiuſdem jumenti auribus & pedibus ferratis, vt intelligerent conuiuæ, quas epulas in hoc conuiuio comediſſent.

Carloſtadij nuptiæ

Lutherus alter Mahometes.

Multa quoque tum Lutherus ſcripſit, aut veriùs euomuit, jam in omnem turpitudinem effuſus, & in quam omnem trahebat Germaniam, fornicationem probans, illicitoſque concubitus; & ad omne nefas ipſe cunctis prælucens, jam prope alter Mahometes. Hominem abominandum fouebant Fridericus Saxo Elector, & Ioannes eius frater; exagitabant Ferdinandus Auſtrius, & Georgius Saxoniæ Dux; per quos, ſicut & Reges Franciæ & Angliæ, non ſtetit, quominus flamma illa reſtingueretur. Sed cùm ſegniores eſſent, de more, qui eam comprimerent, quàm qui ventilarent, eò creuit incendium vt ſopiri non poſſet, Septentrionem pænè omnem inflammaret.

MVNDI 5576. CHRISTI 1523.

Turbatur Eccleſia Conſtant.

Turbata eſt hoc anno Eccleſia Conſtantinopolitana intempeſtiuâ peregrinatione Hieremiæ Patriarchæ Hieroſolymam, & ſubſtituto in eius locum Ioannicio Metropolitâ Sozopolitano, & aucto charatzio pendi ſolito. Hiere-

remias tamen operâ Ibraimi Baſſæ amici ſui reſtitutus eſt ſedi, eâ lege vt quingentos aureos adderet; quam ſummam perſoluit Clerus & populus, eo repugnante: excommunicatus Ioannicius obiit, & tum ente poſt obitum cadauere oſtendit ſe non fuiſſe bruto fulmine verberatum.

Vlterius Cretam appellit.

Appulit Cretam Liladamus cum lacerâ claſſe, grauiter expoſtulans de Venetis, qui paratas habebant bellicas naues ſexaginta, certiſſimum auxilium Rhodiorum. Perrexit inde Meſſanam cum apparatu lugubri, vbi & reperit multos equites ſuos, quibus tantùm nauigia ad tranſitum defuerant. Mœroris ergo plenus Romam venit amiciſſimè ſuſceptus ab Hadriano, eoque mortuo cura ei conclauij tradita; mox etiam Viterbium, donec ei Melita concederetur, quam ſpeculam maris Hoſpitalarij facerent, ex quâ de more vexarent Turcos, quibus internecinum bellum indixerunt.

Borbonius deficit ad Carol. V.

Rebus Francicis in Italiâ collapſis, & arce Cremonenſi perditâ, Franciſcum turbauit magis Borbonij Ducis Franciæ Coneſtabilis deteſtanda proditio. Huius cauſa fuit Aloyſia Regis mater, intentatâ viro forti iniuſtâ lite de bonis vxoris ſuæ, quòd nuptias impares animoſe repudiaſſet. Hominem extra ſe raptum ſanare conatus eſt Franciſcus, ſed ipſa remedia Aloyſia impotens corrupit. Fugit ergo Borbonius diſſimulato habitu, ac copiis Cæſarianis præpoſitus oſtendit Franciſco, quam fortem & exercitatum ducem amiſiſſet.

Boniuetus Admiralius mittitur in Italiam.

Turbatus Borbonij defectione Franciſcus in Galliâ reſtitit: miſit tamen trans Alpes Admiralium Boniuetum, qui conſuetâ Francis facilitate multas recepit vrbes & Mediolanum occupaſſet, ſi rei militaris peritior, neque cunctator extitiſſet. Eodem tempore Hiſpani Baionam fruſtra tentarunt: accepere Fontarabiam, male a Frangeto defenſam; qui ob hanc cauſam

Fontarabia Francis perit.

 no-

nobilitatis inſignibus exutus eſt, quòd in huius vrbis propugnatione ſe minùs nobilem exhibuiſſet.

Lutherus conuicijs reſpondet. Exagitata eſt, de more, per Lutherum Apoſtatam Germania; cùm ipſe gloriaretur ſe impediiſſe quominùs Eccleſia Germanica exactionibus & annatis grauaretur. Inuectus eſt & ipſe in Principes ferociter, qui verſionem ſuam Noui Teſtamenti damnaſſent; quare in eum inſurgere coacti ſunt Ekius, Fiſcherus Roffenſis Epiſcopus, Thomas Morus, Ioan. Cochlæus, Iodocus Clictouæus, aliique eruditi viri, omnes ab eo conuiciis proſciſſi, quæ nunquam ei, nec aliis hæreticis deſuere.

Hæreſis Anabaptiſtarum. Hoc anno prodiiſſe dicitur hæreſis Anabaptiſtarum, authore Nicol. Stokio quondam Lutherano, vel Baltazare Pacimontano; ſic dicti, quòd adultos rebaptizarent, cùm credere poſſent: dicti ſunt aliter Enthuſiaſtæ, quòd vitam auſteram, & piam præ ſe ferrent, omnibus tamen vitiis, hæreticorum more, contaminati.

Guſtauus Suecus Lutheranus. Tum Lutheri virus hauſere Guſtauus Sueciæ primùm Gubernator, deinde Rex, ſucceſſor Stenonis: Fridericus item Dux Holſatiæ, patruus Chriſterni Daniæ Regis, cui etiam ſucceſſit in Regnum. Sic Septentrio infici cœpit erroribus, qui nullis adhuc artibus, nullâ curâ extirpari potuere.

Hadrianus VI. moritur. Obiit hoc anno Hadrianus VI. annos natus 64. cum dimidio, ſedis ſuæ anno primo cum menſibus 8. diebus 6. ex veneno, vti creditum eſt. *Nihil ſibi infelicius in vita, quam quòd imperaret, duxit*, ſicut legitur in eius Epitaphio; vir ad litteras, quàm ad Pontificatum aptior.

S. Thomæ corpus inuentum. Inuentum eſt hoc anno in Indiâ S. Thomæ corpus in ruderibus antiquæ vrbis Meliaporis, delatúmque corpus eius Goam, cum lanceâ quâ confoſſus fuit, & baculo, quo peregrinatus erat. In huius honorem vrbs reparata eſt

in

in vberi ſolo, & ad commercia ob ſitum peropportuno: verùm ad eam renouandam plus pietas, & religio valuit.

Clemens VII. creatur Papa.

Hadriano VI. ſuffectus eſt Iulius Medicæus, poſt longam altercationem inter eum & Pompeium Columnam, nec niſi tædio diuturnæ incluſionis, & timore hyemis imminentis abruptam. Patruelis is fuit Leonis X. cùmque Iulius dici vellet, euicere amici, vt potius Clemens VII. diceretur 6. Kal. Dec. Vir grauis, moderatus, diligens, annos natus 46. & digniſſimus Pontificatu, niſi ipſum prenſaſſet ambitioſiùs.

MVNDI 5577. CHRISTI 1524.

Victi Franci ad Eporediam.

Pulſi ſunt hoc anno ex Inſubriâ Franci, Boniueti Ducis imprudentiâ, proditione Francorum, qui omnia Borbonio ſignificabant. Boniuetus ad Eporediam dum copias reducit vulneratus, curam exercitus committit Baiardo, & Chabaneo Vendeneſſo: ſed hic interfectus eſt, ille grauiter vulneratus faciem ſibi in hoſtem obuerti juſſit, obuiumque Borbonium conſolatorem vti proditorem repulit, eumque de fatis Coriolani, Themiſtoclis, Cæſaris admonuit, qui armati in patriam turpiter periêre. Hoc viro meliorem & fortiorem ætas iſta vidit neminem, & cui nihil optari potuit præter Regem, qui eius fortitudine & peritiâ militari ſapientiùs vteretur.

Borbonius Franciā ingreditur armatus & ex eâ eijcitur.

Actum de pace inter Franciſcum & Carolum, arbitro Henrico VIII. aut potiùs Volſæo Cardinali Eboracenſi Epiſcopo, & Cancellario regni; ex quo Rex pendebat totus, eòque elatus ex tenuibus initijs, vt jam præcipitium reformidare deberet. Hæc tandem conſilia pacis diſcuſſa ſunt; Borbonius ingreſſus in Galliam, Aquas Sextias, & minora oppida cepit. Repulſus Maſſiliâ, adueniente Franciſco maturè ſe recepit in Italiam, quò cum Rex cum luculento

exer-

exercitu ſecutus eſt. Mediolanum facilè occupauit; arx tamen ab Hiſpanis ſeruata eſt. Inde Boniueti conſilio, ex quo pendebat totus, Papiam obſedit, in quâ incluſus erat Franciſcus Sfortia Dux Mediolanenſis cum Antonio Leuâ Hiſpano, & luculento equitum peditumque præſidio: per quos iniecta foret vrbis capiendæ prudens deſperatio, niſi ſperare contra ſpem atque rationem Franciſcus, eiuſque aulici, homines temerarij, conſueuiſſent.

Lutherus veſtem Monachi abijcit. Perdurarunt in Germaniâ de religione tumultus, multis habitis Conuentibus Nurembergæ, Ratiſponæ, Spiræ. Initæ quoque diſputationes acerrimæ; quando & in hoc concertationum æſtu Lutherus habitum Monachi poſuit, ſimulque cum Auguſtinianâ veſte reliquum moderationis, & fictæ ſanctimoniæ, jam ſe publicè turpiſſimum, & gnauiter impudentem Apoſtatam, dictis, factiſque profeſſus.

Theatinorum Ord. Orti ſunt hoc anno Clerici Regulares Theatini dicti; quibus initia dedere Petrus Caraffa nobilis Neapolitanus, Epiſcopus Theatinus, & Marcellus Cajetanus Tieneus nobilis Vicentinus Protonotarius. His cùm vſus eſſet Hadrianus Pontifex ad emendandos Eccleſiaſticorum mores, placuerunt quoque Clementi VII. & adjunctis ſibi duobus ſociis, permiſſi ſunt inſtituere Clericorum Ordinem ad emendationem Eccleſiæ; adeò inopes, vt oblatis tantùm ſponte, non quæſitis eleemoſynis alerentur, rati ſibi vnam Dei gloriam quærentibus nihil defuturum. Sic Ordo parum amplificatus eſt, refrigeſcente jam in Chriſtianorum animis charitate.

Mexicanus ager recipit. In Regno Mexicano Martinus quidam Valentinus cum 12. Monachis verbo, & miraculis promouit Fidem; factuſque Vicarius Pontificis coëgit Synodum, in quâ decretum, quod Chriſtianis nouis vna tantùm relinqueretur vxor; ſicque inita inter vnum & vnam conju-

jugia, pignus eſſet & arrha veræ Chriſtianitatis.

Franci nouas regiones detegunt.

Britones & Normanni jam ab anno 1504. dum vacarent piſcationi Aſellorum Marinorum, *des Morues*, promontorium & inſulam Britonum detexerant *l'Iſle du Cap Breton*. Hoc anno exinde ad Floridam luſtrauit Ioannes Verrazzanus Florentinus, ſub auſpiciis Franciſci I. vnde eam regionem Nouam Franciam dixit, & Canadenſem, à fluuio magno qui eam alluit, dictus *Canada*, & poſtea S. Laurentij. Hic autem cùm anno ſequenti iterum in eaſdem oras rediiſſet, exſcenſione factâ, vt terras in Septentrionem detegeret, à Barbaris captus & voratus eſt. Poſthæc regio accuratiùs detecta nobilem eduxit Eccleſiam, multis ſudoribus, multoque ſanguine, de more, ſtabilitam.

MVNDI 5578. CHRISTI 1525.

Iubilæum celebratū

Iubilæum hoc anno raro & tenui concurſu Romæ celebratum eſt, ob Italica bella, & hæreticos Indulgentias allatrantes, dum Catholici augere crimina ſua, quàm ea reſinere satagunt.

Papienſis pugna, in qua captus Frãciſcus I.

Pugna hoc anno ad Papiam commiſſa eſt, quam diſſuadebant omnes periti rei militaris, & cenſebant diſcedendum eſſe in tuta loca, donec hoſtilis furor deferueſceret: ſed præualuit Admiralius Boniuetus, in regni perniciem ab Aloyſiâ elatus ad ſumma, & ex quo Rex tantùm pendebat, imprudens ex imprudentiore. Itaque pugna inita eſt ab Hiſpanis 6 Kal. Martij, tumultus à Francis, & Heluetiis priſtinæ virtutis oblitis, qui vix viſo hoſte pedem retulere. Alenconius in extremo agmine non vidit hoſtem, Rex ferociùs quàm fortiùs pugnans, ore, manu, femore ſaucius, equoque ſuffoſſo captus eſt, cum Henrico Nauarræ Rege aliiſque proceribus. Boniuetus, ne veniret in Borbonij manus, in confertiſſimam irruens aciem

aciem, non inultus occubuit cum Paliſſio & Leſcutio Mareſcallis, multiſque viris magni nominis. Octo Francorum millia aut ferro, aut in Ticino fluuio periere: ex hoſtibus vix ſeptingenti cæſi, inter quos Ferdinandus Caſtriotus equitum Præfectus, Magni Scanderbegi pronepos, Regis interfectus manu. Franciſcus, vt ſe dederet Borbonio, adduci nunquam potuit: venit ergo in Lanoij manus, liberaliter habitus, & vt tantum Regem deceret; quando & oblitus ſui, obtinuit vt pueri ephebi Franci ex Italorum manibus eriperentur, darenturque Hiſpanis apud quos caſtiùs ſeruarentur. Ad eius pedes aduolutus Borbonius veniam petiit, excuſauitque factum, ad quod ab Aloyſiâ impulſus eſſet; jam expertus vltionis ſuæ dulcedinem multo felle dilutam fuiſſe.

Conſilium optimum Epiſc. Oxomenſ.

Ex hac victoriâ tantum timoris cepit Clemens, quàm Carolus voluptatis: huic autem vtile dedit conſilium, & valdè pium, Confeſſarius Epiſcopus Oxomenſis, vt honeſtis conditionibus cum Franciſco paciſceretur, & ambo communibus armis inuaderent Turcum; quod Fridericus Toleranus Albæ Dux tam ſuperbè, quàm irreligiosè diſcuſſit. Itaque propoſitæ captiuo conditiones graues, quas conſtantiſſimè repulit, paratus in carcere mori potiùs, quàm eas ſubire: obtulit nihilominus quæ juſta æquis rerum æſtimatoribus viderentur, & quæ poſtea duritas Caroli vix potuit extorquere.

Franc. I. transfertur in Hiſpaniam.

Interea alienatus eſt à Cæſare Henricus VIII. operâ Volſæi, qui ſemper in Franciſcum benè affectus fuerat. Miſſus ergo in Hiſpaniam, & Madritum Franciſcus, primùm liberaliter habitus. Piſcarius quoque iratus Cæſari proditionem molitus eſt, quam poſtea retexuit, magno coniuratorum damno, ſed potiſſimùm Clementis, & Ducis Mediolanenſis, qui ab ipſo Piſcario exutus eſt ſuo Principatu. Mortuus eſt tamen paulò poſt idem Piſcarius ex febre Eticâ,

plau.

plaudentibus bonis omnibus, perfidum hominem proditionis ſuæ fructu caruiſſe.

Ægrotauit inter hæc Madriti periculosè Franciſcus; quare ſuadentibus medicis eum inuiſit Carolus, eique ſpem libertatis iniecit; exinde meliùs habuit, certus tamen non exire de carcere niſi conditionibus honeſtis. Tum etiam venit in Hiſpaniam Ludouicus Borbonius; cùmque huic peteret hoſpitium Carolus ab Hiſpano nobili, hic obtulit quidem domum ſuam, ſed mox euertendam, vel comburendam, quòd inquilinum proditorem texiſſet. *Ægrotat hic periculosè.*

In Germaniâ Enthuſiaſtæ ſeu Anabaptiſtæ magnos concitarunt motus, & ruſticulos primùm in Clerum, deindè & in ſuos Principes armarunt. Itaque miſſæ in eos copiæ, centum quinquaginta millia conficiunt; quam cædem probauit Lutherus, qui antea eorum rebellionem probauerat, ne iis inuolueretur; jam enim in eorum concitatores agebatur legibus atque ferro. Nicol. Stockius, dictus Pelargus, inter mendicos fugitiuus obierat: errabat Baltazar Hubmeierus Pacimontanus, tandem poſt longum carcerem 1528. Viennæ flammis exuſtus, vxor eius aquis ſubmerſa; ambo per ignem & aquam ad maiora ſupplicia, & diuturniora tranſituri. *Enthuſiaſtæ ſeu Anabaptiſtæ*

Eodem tempore Zuinglius Sectam procudebat ſuam inter Heluetios, auctus jam Carloſtadio, Lutheri deſertore; quem ab eo calamitates abduxerant, & inopia, cùm factus agricola, lignator, & propola, vnde viueret non haberet. Baſileæ quoque ſuam Hæreſin ſpargebat Io. Oecolampadius S. Birgittæ Sacerdos, & Monachus Apoſtata. Hi cùm vires ſuas coniungere cum Luthero aduerſus Ro. Pontificem peroptarent, vt miniſtri dæmonis, ab eius fautore reiecti ſunt: nec enim tetræ huius belluæ ſectatores facilè conueniunt. *Zuinglius ſectam ſuam procudit.* *Oecolampadius, hæreticus*

Lutherus, Mortuo Friderico Electore ex cal- *Lutherus ducit vxorem.*

culi

culi doloribus, quaſi ſolutus importuno monitore, vxorem ducit Catharinam à Borâ, monialem nobilem, inter ſcholares Vvittembergenſes diu turpiter volutatam: quas nuptias improbarunt multi; ſed inter cæteros Angliæ Rex Henricus VIII. qui Lutherum ſeuerè admonuit, ipſe poſtmodum dementatus per Annam Bolenam nobile Scortum, atque eius veſtigia turpiter & impurè ſectatus.

Lutherani molles. Tunc exorti videntur molles Lutherani, cùm Philippus Melanchthon Philippum Haſſiæ Landgrauium pertraxiſſet in hæreſin, eique perſuaſiſſet nihil immutare de ritibus Eccleſiæ, ideoque dicti Melanchthonici, Catholicis ſimiles, aut potiùs ſimiæ Catholicorum.

Teutonici equites extincti. Hoc anno Albertus Magiſter Equitum Teutonicorum & Crucigerorum extinxit ordinem ſuum in Pruſſiâ, factus Lutheranus, acceptâque hæreditariâ Pruſiâ Ducali ſeu Orientali (cuius caput Regio mons) ab auunculo ſuo Sigiſmundo. Sic magiſtrum ſuum Lutherum imitatus eſt Albertus, ductâ anno ſequenti vxore Dorotheâ, Regis Daniæ filiâ, factus deinde liberorum ex carne pater, non in Spiritu, & Chriſto, Cruciferorum.

Primus hæreticorũ Martyr. Pariſienſis Senatus, ne ſerperet Lutherana peſtis prouidit, eoque anno Iacobum Paurinam Picardum Bononienſem pannorum textorem flammis exuſſit; quem Beza Protomartyrem ſuorum dixit, nequaquam altiùs petito ſuæ Synagogæ exordio.

Secta Libertinorũ. Erupit & tum ſecta Libertinorum dicta, autore Quintino ſartore Picardo, cuius præcurſor fuit Coppinus Inſulanus, Catabaptiſtarum ſoboles, & in quibus Gnoſtici & Valentiniani afflati Lutherano ſpiritu reuixere. His affinis Dauid Georgius vitriarius Gandauenſis, qui ſe tertium Dauidem aſſerebat, & Meſſiam verum Dei filium, non ex carne, ſed ſpiritu; deliri omnes atque fanatici, ſimulque turpiſſimi, ideoque

que paſſim flammis aboliti, atque purgati.

Neque tamen tum Deus ſuæ defuit Eccleſiæ, oppoſuitque ſpurciſſimis homuncionibus cœtum carnis inimiciſſimum, & Chriſti patientis imaginem, Ordinem Capucinorum, ita dictum à caputio ex quadrato panno confecto. Huius author fuit Matthæus de Baſſio Vmber Sacerdos Minorita, apud montem Falconium, in agro Piceno, viſione quadam excitatus; cui ſe adjunxit anno ſequenti Ludouicus Foroſempromenſis item Minorita, ex quibus iſte celeberrimus Ordo proceſſit: quem tamen hi duo deſeruere, vt Dei non hominum opus haberetur. Quòd autem inepti quidam faciunt huius Ordinis authorem Bernardinum Ochinum, aut certè eum primis eius quatuor conditoribus accenſent, Chronologiæ ſaltem ignari ſunt; cùm hunc Ordinem confirmarit Clemens 1528. eum ſubierit Ochinus 1534. & cùm in eo jam ſupra 300. fratres numerarentur, nec eum homo nequiſſimus reliquerit, niſi 1542. vt oſtenderet ex optimis quibuſque deterrima fieri. *Ordo Capucinorũ.*

Detecta eſt hoc anno à Franciſco Pizarro Hiſpano, duce Regio, Peruana, cuius caput Cuſco Yncarum Sedes; quam intra annos octo Hiſpanico adjunxit Imperio, cæſo contra datam fidem Atalipâeius Imperatore. Quàm autem fuerit hæc regio diues ex aliis ediſces, ſicut & cædes horrendas ab Hiſpanis factas in his regionibus, quas Bartholomæus *de las Caſas* Dominicanus Epiſcopus Chiapæ in Orbe Nouo libris complexus eſt; vt tamen ſuſpicor ex cupiditate promouendæ expeditionis ſuæ in hunc Orbem, quam & infeliciter ſuſcepit, & miſerabiliter exſecutus eſt, vir ad magna dicenda, quàm gerenda paratior. *Peru na regio detecta à Pizarro.*

MVNDI 5579. CHRISTI 1526.

Solymanus, veritus ne poſt captam Rhodum coirent Principes Chriſtiani, Ludouico Hungariæ *Ludouicus Hungar.*

à Turcis ceditur. riæ Regi pacem offert ; quam ille recuſat, ſuadente Clemente, ac Venetis. Ingreditur itaque Hungariam cum 300. armatorum millibus Solymanus, vt Annales noſtri, vt Turcici cum 50. vel 60. millibus, cui occurrit cum 25. millibus Ludouicus, Duce Paulo Tomoreo Archiepiſcopo Colocenſi Minoritâ, fortiori duce, quàm prudente, & 4. Kal. Sept. prælium conſerit. Victus cum ingenti ſtrage ſuorum interiit in palude merſus Ludouicus annos natus 20. periit & Paulus, cum multis Epiſcopis, atque Baronibus, & magnâ parte nobilitatis; cæſi omnes, aut capti duces præter Annibalem Cyprium copiarum Pontificiarum præfectum ; latè vaſtata Hungaria, cæſi vel abducti 300. millia Chriſtianorum: & ne vlteriùs progrederetur Turcus impediere in Aſiâ motus excitati à quodam Calendero Zelebe Monacho Saraceno, cui ſe multi Baſſæ coniunxerant ; ſed hic demum victus ab Ibraimo Baſsâ morte ſuâ pacem Turcis, metum Chriſtianis reddidit.

Ferdinãdus ſuccedit Ludouico. Ludouico ſucceſſit Ferdinandus Archidux frater Caroli V. operâ Stephani Bathorij Palatini, & Mariæ relictæ Ludouici, reiecto Ioanne Zapolio Vvayuodâ Tranſyluaniæ, qui Rex quoque acclamatus fuerat. Malè tamen nouum ſeruauit Regnum Rex nouus, amiſitque Boſniam, & Croatiæ partem, quas Turcus occupauit. Quominus enim Hungaris ſuccurreretur Lutherus inhibuit, diſtractâ in ſectas Germaniâ, & in quâ plus calamis, quàm armis certabatur, commiſſis etiam inter ſe heterodoxis, nullo alio operæ pretio, quàm vt omnes furere, atque inſanire crederentur.

Lutherani expulſi. Sigiſmundus Polonus Fidem reſtituit Gedani, vnde anno ſuperiori depulſa erat, autoribus facti capite mulctatis. In variis quoque locis cremati Lutherani reſtrinxere hæreſin, vbique hoc tempore ſeſe blandiùs inſinuantem, vt poſtea atrociter debaccharetur.

Duris

Duris conditionibus emiſſus Franciſcus I. datis duobus filiis ſuis obſidibus, pacta cum Cæſare cunctatione eludit, & cum Pontifice, Sfortiâ, ac Venetis fœdus init. Sed plus ſociis ſuis nocuit, quàm ſibi profuit Rex, quem carcer non effecerat ſapientem. Exutus enim Sfortia Principatu, etiam arcem Mediolanenſem reddere compulſus eſt: vexatus à Columnis Cæſarianis Pontifex, direptâ ſupellectile in caſtrum S. Angeli ſe recipere coactus eſt; neglecta Eccleſiæ fulmina. Interim Franciſcus & Carolus magnas copias compararunt; & hoc quoque anno Lanoius cum claſſe Hiſpaniâ Caietam appulit; &, quod caput erat, cum Caroli ſapientiâ, & felicitate, quam Franciſci imprudentiæ, & calamitatibus oppoſuit.

Frãciſcus I. liber emittitur.

Lanoius appellit Caietam.

MVNDI 5580. CHRISTI 1527.

Funeſtus fuit hic annus direptione Romæ: quando Ludouicus Borbonius ad oppugnandum Pontificem perrexit; vt ſacrilegus diceretur, qui iam proditor erat; & Eccleſiam inuaderet, qui iam patriam bello appetiiſſet. Igitur 3. Non. Maij ad Vrbem caſtra locat eam ſequenti die expugnaturus: quod & præſtitit ipſe ſcalam ferens ad murum, vt eum tranſcenderet; ſed ſclopeto ictus, pugnandi, viuendique finem fecit. Ita periit vti miles gregarius Dux maximus, quem animi impotentia patriæ proditorem effecit, deſperatio diuini humanique iuris contemptorem, mors impia, atque ſacrilega, inferorum ac Dæmonis victimam. Eius tamen morte non eſt militum reſtinctus ardor ad prædam; ſed vltionis adiunctâ causâ ſuccenſus, Philiberto Arauſicano Duce eum ventilante. Itaque per vim à furentibus Vrbs occupata, obuij quique armati, inermeſque trucidati, cruciati nobiles atque diuites, matronis & virginibus

Roma capitur, ac diripitur, cæſo Borbonio.

etiam

etiam ſacris ereptus pudor, reliquiæ Sanctorum deiectæ, combuſtæ, diſſipatæ, ſanctiſſima Eucharistia conculcata, quodque inſtar omnium malorum fuit incenſa Bibliotheca Vaticana; adeò vt non à Chriſtianis, ſed ab Ottomanis vrbs capta putaretur. Certè tum Lutherani quo eſſent animo in Pontificem & Eccleſiam oſtenderunt, nulli non parcentes contumeliæ in Antiſtites & Sacerdotes, quorum multi ex plagis, & vulneribus interiere; & Lutheranis permixti Hiſpani, & Itali, cum lupis canes vlulare cœperunt. In hoc rerum ſtatu Clemens obſeſſus in Arce S. Angeli, duriſſimis conditionibus ſeſe dedere compulſus eſt: cuius audito caſu Florentini Medicæos expulere, & antiquam reſtituere Reip. formam, deſjectis Leonis & Clementis imaginibus. Carolus V. contrà, in ſuo ſinu gaudens, de capto Pontifice, atque Româ, magnum mœrorem præ ſe tulit, habitis etiam publicis ſupplicationibus; nihilominus illum deportandum curaſſet in Hſpaniam, niſi ab Epiſcopis ſuis, Henrico VIII. & Francis impediiſſet timor; cum igitur emitti iubet è cuſtodiâ, ſed iis conditionibus quæ à Solymano expectare debuiſſet; ad cuius ſceleris auditionem dicitur etiam Turcus exhorruiſſe.

Clemens captus emittitur.

Verùm vt Pontifex imperatam pecuniam repræſentaret, ſex Cardinalatus addicere pretio compulſus eſt, & decimas, atque Eccleſiæ bona abalienare: neque tamen ex Hiſpanorum manibus abiiſſet, niſi ementito habitu fugiſſet, & per varios caſus ad Lautrechium perueniſſet. Sic mulctata Roma, ſic Pontifex; prænunciatis tamen antea per viros bonos his calamitatibus, vt à Deo immiſſa eſſe nemo dubitaret.

Roma & Clemens à Deo mulcti erat.

Interea acriter ſcriptis certabatur in Germaniâ; Lutherus parcebat nemini, non Tyaræ, non coronis; viciſſim ipſe impetebatur à multis,

Lutherani molles & rigide.

multis, ſed omnium generoſiſſimè ab Eraſmo, qui ſic furentem retudit *de ſeruo liberoque Arbitrio*, vt os obturatum ſibi, atque magiſtro, taciturnitate ſuâ Lutherani faterentur. Accidit & id mali Luthero, quòd tum Philippum ſuum Melanchonem perdere viſus ſit, factum Ducem Semi-Lutheranorum, & Mollium, qui & poſtea Adiaphoriſtæ, & Confeſſioniſtæ dicti, nempe à bello Smalcaldico, & conſeſſu Auguſtano: his autem oppoſiti Rigidi Lutherani aliter Illyricani, à Matthiâ Flacco Illyrico, antea Philippi diſcipulo, poſtea hoſte capitali, quia ſic eius res, & ſuperbia exigebant.

Exeunte anno Comitia Regni Pariſiis celebrata ſunt, in quibus ſe Rex paratum oſtendit ad redeundum in carcerem: verùm id facere prohibitus eſt, vt & dare Burgundiæ Ducatum. Oblata tamen vicies centum aureorum millia, ad filios eius redimendos; quibus ſi contentus Carolus non eſſet, pronunciatum eſt, eum eſſe appetendum bello, liberandum Pontificem; admonito tamen Rege, vt quibuſcunque poſſet honeſtis conditionibus cum Cæſare victore, & felici, miſer ipſe victuſque paciſceretur.

Comitia Pariſienſia de Frãciſco redimendo.

MVNDI 5581. CHRISTI, 1528.

Indictum eſt hoc anno Carolo V. ab Anglis & Francis fecialibus bellum. Idem quoque prouocatus eſt à Franciſco I ad ſingulare certamen; ſed eluſit hanc prouocationem Cæſar, tantum Franciſco ſuperior ingenio, quantùm viribus corporis huic erat inferior.

Frãciſcus I Carolũ V prouocat ad ſingulare certamen.

Lautrechius cum exercitu ingreſſus Regnum Neapolitanum, ex innatâ leuitate gentis vrbes omnes occupauit, præter Neapolin, & Caietam; immo & illam obſedit. Ad eam Philippinus Auria Genuenſis, Andreæ nepos, claſſem Hiſpanienſem deuicit, Hugonem Moncadam

Occupatur à Francis regnum Neapol. & perditur.

Pro-

Proregem occidit, multos proceres cepit, quos ad patruum Andream miſit Genuam. At Andreas relicto Rege, ad partes Cæſaris tranſiit, & Franciſcus adeo malè rebus ſuis prouidit, vt victoriæ hujus fructum omnem perderet. Periit quoque in obſidione Neapolis Lautrechius, periit & Petrus Hiſpanus aliique permulti magni viri, poſtea ſepulti Ferdinandi Gonſalui Nepotis munificentiâ, & ſumptibus, vt virtutem hic etiam in ſuis hoſtibus coleret. Tumulatus quoque ibidem Moncada, cui præda Romana non ſuerat ſatis, facto functus inhonoro, vt & alij omnes qui Romam expilarant, proiecti in ignes virgarum inſtar à Deo, cùm his filios ſuos grauiter verberaſſet.

Inchoatur diuorcium inter Catharinam, & Henricũ VIII.

Funeſtus eſt hic quoque annus inchoato Henrici VIII. cum Catharinâ Caroli V. materterâ, diuortio; cui dedit initium impius Cardinalis Volſæus. Hic cùm videret Regem deſpicere vxorem ſuam, ex quâ tamen Mariam ſuſceperat, quam ſibi deſtinarat hæredem, illi ſuſpicionem iniecit vtrùm verum eſſet atque legitimum eius matrimonium, eique Margaritam Alenconiam Franciſci I. ſororem obtulit. Verùm Rex impudicus in Annam Bolenam coniecerat oculos, fœminam non venuſtam, ſed ſtaturâ, cantu, fidibus, facetiis, non illiberalem. Hanc quidam Scortum nobile Pariſiis fuiſſe volunt, immo & ſuſceptam ex Henrico de adulterio, qui matrem eius aliquando deperierat; quod tamen nihili fecit, admonitus ab aulico Scurrâ eum non plus peccaturum ſi matrem iniret & filiam, quàm ſi in prandio gallinam, in cœnâ pullam eius comediſſet. Impetrati ergo ab Henrico de ſuo matrimonio cum Catharinâ Iudices Laurentius Campeius, & Thomas Vvolſæus Cardinales, iuſſi tamen moras nectere, nec pronunciare, niſi nouam à Pontifice facultatem

Henricus VIII. Annam Bolenam deperit.

tatem obtinuiſſet. Sperabat enim Pontifex negotium tempore, & patientiâ, extingui poſſe, quod impetu & celeritate inſanabile redderetur.

Confirmatus eſt hoc anno à Clemente V. Non. Iulij Ordo Capucinorum, multique in eum recepti, pietate ſuâ & ardentiſſimis concionibus mortales ad pœnitentiam impulerunt, quam præferebant in corpore, & exoptandam eſſe, exemplis melius, quàm verbis oſtendebant. *Ordo Capucinorum confirmatus.*

MVNDI 5582. CHRISTI 1529.

Sub initium huius anni diu ſperata pax affulſit inter Pontificem, Carolum, & Franciſcum, ſed ſenſim hæc curanda erat. Primùm initum fœdus inter Clementem & Carolum, causâ Catharinæ & Henrici Romam aduocatâ; item inter Carolum & Franciſcum, grauibus quidem conditionibus, ſed ferendis, pace conciliatâ Cameraci, magno bono Chriſtianitatis. *Pax inter Papam, Carolum, & Franciſcum inita.*

Paulò poſt appulit Genuam Carolus V. cum 10. millibus armatorum, aliunde Vvitembergus cum octo millibus Germanorum. Italis omnibus territis metum abſterſit Caroli & Clementis Bononiæ congreſſus quo turbæ omnes Italicæ compoſitæ ſunt; redditus Principatus Sfortiæ: ſed certis conditionibus; à Venetis emuncta pecunia; Florentinis ſua in Medicæos contumacia magni ſtetit. Sed vt de jure ſuo, & expectatione multa remitteret Carolus V. effecit Solymannus imminens Auſtriæ, effecit & Lutherus domeſticum malum, & Turcico longè perniciosius. *Italiæ pax redditur.*

Henricus Volſæum, à quo ſe deluſum putabat in causâ ſui Matrimonij, exuit Cancellarij dignitate, & relegat Eboracum. Hic bonis pænè omnibus ſpoliatus, cunctis in eum miſerum irruentibus, & vocatus Londinum, vt cauſam leſæ Maieſtatis dice- *Volſæus ab Henrico exauctoratur.*

ret, in itinere ex dyſenteriâ obijt; vir ingenio, ſolertiâ, criminibus magnus, quo tamen ſtante Anglia floruit, deiecto præcipitauit. Tractatum eſt deinde diuortij negotium inter Theologos, & viros eruditos; Rex ſuos habuit, ſed ſceleratos omnes; Catharina probos tantùm, & amantes veritatis: inter quos cùm emineret Thomas Morus, eum Henricus Cancellarium creauit, vt ad partes ſuas pelliceret. Stetit & à Reginâ Reginaldus Polus Regis conſanguineus, magnæ expectationis, & doctrinæ iuuenis, ſed adhuc majoris conſtantiæ, qui & mortem ſibi paratam Regis manu neglexit, ne veritati defuiſſe videretur.

Cauſa matrimonij Catharinæ excut. tur.

Turbæ magnæ ſunt inter Heluetios concitatæ propter Zuinglium, & Miſſam abolitam; propter quas Eraſmus Baſileam reliquit, ac venit Friburgum Briſgauiæ, in ditionem Ferdinandi. Ab aliâ parte ſtatutum Spiræ, vt vbique decretum Vormatienſe ſeruaretur, nec innouaretur quidquam donec Oecumenicum Concilium celebraretur. Cui cùm Ioannes Elector Saxoniæ, Georgius Brandeburgicus, Philippus Landgrauius Haſſiæ reclamaſſent, appellati ſunt Proteſtantes, quod nomen deinceps ad Lutheranos & Sectarios tranſijt, & quod politiæ tantùm erat, factum eſt religionis.

Proteſtantes in Germania.

Celebratum eſt hoc anno Colloquium Marpurgenſe inter celeberrimos huius temporis Heterodoxos, quod diſſolutum eſt negante Luthero Zuinglium appellare fratrem. Poſtea Proteſtantes Smalcadiæ conuentum egêre, rati eos deinceps quaſi hoſtes excipere, qui doctrinæ repugnarent ſuæ; mutuoque inter ſe fœdere deuincti de Turcis nequaquam cogitarunt: quos in Germaniâ verſari, & potentiores eſſe exoptauit Lutherus, jam Ottomanis deterior, & reformidandus magis.

Colloquium Marpurgenſe, & Smalcadicum.

Hoc autem tempore Ioannes Vvayuoda excluſus

Turcus irrumpit in Hungariam.

ſus regno per Ferdinandum Auſtrium Solymano ſeſe ſubmiſit, tributum pollicitus ſi per eum reciperet regnum. Igitur cum magno exercitu Turcus adfuit, hoc eſt cum ducentis millibus armatorum, ac eodem impetu Quinqu Eccleſias, Albam Regalem, Peſtum, Budam, Strigonium, Altemburgum occupauit, ac reliquis ſeſe certatim dedentibus, Viennam etiam obſedit & eam oppugnauit grauiter; verùm fortiùs tutatus eſt Philippus Palatinus Rheni. Quare Solymanus poſt 20. dies acerrimæ oppugnationis, deſideratis ſuorum 60. millibus, receſſit, minatus citò redire cum maioribus copijs; ſed illud citò, duodecim annos tenuit. *Vienna Auſtriæ oppugnatur, & defenditur.*

MVNDI 5583. CHRISTI 1530.

Hoc anno coronatus eſt Carolus V. Bononiæ, creauitque Mantuanum Ducem Gonzagam, Medicæos reſtituit Florentiæ, dato illi duce Alexandro Pontificis nepote, cum Margaritâ Cæſaris nothâ. Adjudicauit quoque Ferrarienſi Duci Rhegium, & Mutinam, fremente licèt Clemente, cuius jam iracundiam nihili Carolus victor faciebat. *Carolus V coronatur Imp. Bononiæ.*

Celebrata ſunt hoc anno, Cæſaris juſſu, Auguſtana Comitia 6. Idus April ad quod proteſtantes acceſſere, immo & Zuingliani datâ fide. Confeſſionem concinnauit Melanchthon ex articulis 17. Lutheri, qui ijs non interfuit, ne Pontifici inſultare videretur; ſed ipſe Carolus 17. Kal. Iul. capite nudo, & ardentiſſimo Sole, ſupplicationi, manu præferens facem. Hic poſt multas tergiuerſationes initum inter Catholicos fœdus pro ſeruandâ Fide, vt inter Heterodoxos: datumque omnibus ſpatium ad 17. kal. Maias, vt de re tanti momenti omnes conſultarent, & paratiores ad pacem atque concordiam accederent. *Auguſtana Comitia.*

Pax ſtabilita inter Fran. I. & Carolum V.

Hoc tandem anno recepit liberos ſuos Franciſcus, & ſibi deſponſatam Eleonoram ſororem Caroli, relictam Emmanuelis. Paulò pòſt obijt Margarita eiuſdem amita Belgij procuratrix, cui ſucceſſit Maria relicta Ludouici Regis Hungariæ; quando in Flandriam exundauit Oceanus ruptis aggeribus, in Vrbem Tiberis, eluuione vtrobique metuendâ, & valdè damnosâ.

Moritur Sanazarius.

Obijt hoc anno Actius Sincerus Sanazarius Neapolitanus vates inſignis, vitæ ſuæ 72, comes indiuiduus Friderici Siciliæ Regis in Galliâ, vbi hic Ducatum Andegauenſem ex fœdere receperat. Huius ingenio, atque eruditioni multa conceſſit Ludouicus XII. eique in patriam reſtituto bona reddenda curauit, exteris, de more, longè chariori, & acceptiori.

Melita conceſſa Equitibus S. Ioan.

Conceſſa eſt denique à Carolo Equitibus S. Ioan. Hieroſolymitani inſula Melita cum vicinâ Gozo 7. kal. Maias ſub feudo vnius accipitris quotannis proregi Neapolitano perſoluendi, & profeſſionis clientelæ, quoties nouus Princeps adiret regnum. In eam appulſi Equites 9. kal. Nouemb. exinde traxere nomen, Ottomanici faces Imperij, quos tantùm Turcæ deſpiciunt verbo, dum Piratas appellant; ſed illi horum conuicia egregiè ferro, flammiſque retundunt.

CA-

CAPVT IV.

DECAS QVARTA.

Ab anno Chriſti 1530. *ad* 1540.

MVNDI 5584. CHRISTI 1531.

IN Comitijs Coloniæ celebratis electus eſt Cæſar Ferdinandus, & coronatus Aquiſgrani 3. Idus Ianuarij, Ioanne Saxone reclamante, cum Proteſtantibus, qui & Regum Franciæ, & Angliæ, implorarunt auxilium: immo & Smalcaldiam rurſus conuenientes de ſuâ defenſione deliberarunt, ſi inuaderentur à Catholicis, eorumque cauſam ſeditioſiſſimis libellis defendit Lutherus. Ferunt Franciſcum eis opem eſſe pollicitum, ſicut & Vvayuodæ Tranſyluano, ſi hæc Chriſtianitati non incommodaret. Scribunt aliqui ab eo ſollicitatum eſſe Solymanum, quod nec inficiari poſſumus nec Hiſpani probare; certè de eius animo damnis efferato, & non ſatis prudenti, omnia Carolo reformidanda videbantur. *Ferdinandus creatur Rex Ro.* *An Frā. I. Turcos ſollicitaris.*

Circa hoc tempus reſtitutæ ſunt in Franciâ & Pariſijs litteræ, authoribus Guill. Budæo viro doctiſſimo, & Iano Laſcari Græcorum eruditiſſimo. Electi quoque Profeſſores Franciſcus Vatablus, *Vvatebled*, Hebraicæ, Petrus Daneſius, & Iacobus Tuſſanus Græcæ linguæ Profeſſores, Mathematicarum diſciplinarum Orontus Fineus, alijque excellentes viri in Medicinâ, & Philoſophiâ, & liberalibus artibus, à quibus factum eſt vt Rex, indignus licèt, ab omnibus gentibus magnus haberetur: adeo Principibus vtile, viros eruditos colere, ex quibus eorum gloria pendet, alioquin, vt in Ludouico XI. vidimus, interitura. *Litteræ Pariſ. reſtitutæ.*

Quinque Pagi Heluetiorum (Cantones vocant) Lucernates, Vrienſes, Suitienſes, Vnderualdenſes, & Zugenſes, egregiè Catholici, malè accipiebantur à Tigurinis, & Bernatibus Sacramentarijs, quorum præcipua erat potentia. Itaque ijs denunciatum eſt bellum 4. Non. Octobr. quo quater victi, eodem menſe, licèt numero plures, & Baſileenſium, ac Schaffuſentium auxilio fulti. Primo autem prælio quod 5. Id. Octobr. commiſſum eſt, pugnans cecidit Zuinglius, accepto lethali vulnere, oblatus judicibus vt proditor & hæreticus, confiteri negans, flammis exuſtus eſt annos natus 44. cor eius nunquam ardere potuit, cineres magnâ religione collecti à ſuis, ac deinceps culti. Nec ita multò pòſt Oecolampadius in lecto repertus eſt mortuus, vel à Dæmone, aut ab inceſtâ coniuge ſtrangulatus: huic ſucceſſit Henricus Bullingerus Sacerdos Apoſtata, quem vt alios Sacramentarios capitaliter oderat Lutherus, vt afflatos à Dæmone, cuius ipſe conuiua fuit.

Zuinglius cadit in Bello, & comburitur.

Oecolampadius extinctus.

Eodem anno bellum Helueticum terminatum eſt victoriâ quam retulere Quinquepagani de Tigurinis, vt Templum & Virginis in Eremo ſeruaretur. Cecidêre Zuinglianorum 5. millia: quibus hæreticorum animi, quamuis contumaces, detumuerunt.

Quinquepagani victores.

Procudit hoc anno nouam hæreſin Michaël Seruetus Hiſpanus, Sacramentarius, Anabaptiſta, Trinitarius; cui accinuit Ioannes Campanus Germanus, Lutheranæ Scholæ deſertor, ſicut & Georgius Vvicelius Haſſus, vir doctiſſimus, quem Lutherus carceri mancipandum curauit, quòd Catholicam fidem defendiſſet libro, & Lutheranis oſoppilaſſet: hic tamen omiſſus eſt, ne alios eiuſdem rationis, & virium attraheret.

Michael Seruetus. Et Georgius Vuicelius.

Poloni hoc anno Moldauos Turcarum tributarios varijs damnis affecêre, Petrumque eorum Principem tantùm non ceperunt, ac vulnerarunt; Polkutiam regionem ſibi ereptam recuperarunt.

Moldauos Poloni vexant.

Quam

Quam iniuriam diſſimulauit Solymanus, & Petrum Polonis juſſit facere ſatis; juſtus ex neceſſitate.

Pontifex hoc anno Baſilium Moſchum Eccleſiæ reconciliare conatus eſt, quod ante tentarat Leo, ſpe coronæ, atque regni. Verùm res vltra litterarum & Legatorum commercia, non proceſſit. Hanc pacem quantùm potuerunt impediere Poloni, ne Crucis auxiliis aduerſus eos orbarentur. *Actum de pace inter Moſchos & Polonos.*

Mortua eſt hoc anno Aloyſia Franciſci I. mater, paulò tardiùs quàm Gallicæ res exigerent. Tum quoque Rex Conuentum juridicum indixit, qui armata manu, nobilibus, & plebi querenti jus dicerent, vulgò *les Grands Iours*, remedium in Franciâ poſt bella neceſſarium, ad retundendam procerum Tyrannidem, bellatoribus viris, & ex rapto viuere aſſuetis familiarem. *In Francia Conuentus dictus* les Grands Iours.

Hieronymus Æmilianus nobilis Senator Venetus Somaſcharum ordinem inſtituit, Clericorum Regularium, quibus curæ eſt orphanos alere, & ad artes, ac bonos mores erudire, dicti aliter Clerici S. Maioli de Papiâ, alio nomine Somaſchæ, à loco inter Mediolanum, & Bergomum. Obijt hic Hieronymus 1537. miraculis clarus, & huic Ordini in Galliâ adjuncti ſunt Patres Doctrinæ Chriſtianæ (nam vltra Italiam non proceſſit) eorum quaſi ramus, ſub eodem vexillo atque Generali meruerunt. *Somaſcharum Inſtitutio.*

MVNDI 5585. CHRISTI 1532.

Celebratus eſt hoc anno Ratiſponenſis Conuentus, vbi conſtitutum eſt 10. kal. Aug. vt ad vſque Generale Concilium in cauſâ religionis negotium faceſſeretur nemini; vnde multi de Carolo queſti ſunt: ſed quid ageret? cùm id bellum Turcicum, id turbata Germania, id eius familiæ magnitudo poſtularet. *Libertas Germanis data vſque ad Generale Concilium.*

Bellum Turcicum magno apparatu geſtum.

Bellum Turcicum hoc anno geſtum eſt maiori vtrimque apparatu, quàm fructu. Ferunt enim in exercitu Carol. numerata eſſe ducenta ſexaginta bellatorum millia, in Solymani caſtris trecenta equitum millia. Cur non committerentur exercitus effecit Ibraimus Baſſa, amicus Caroli, & occultus præuaricator. Narrant tamen Gujuſium Hungariæ oppidum à Turcis fortiter oppugnatum fuiſſe, eos terdecies repulſos eſſe per Nicolaum Iuriſium ſeu Nicolizzam, ſed auxilio S. Martini, qui non inde procul natus erat. Aiunt & Cazanem Vvaiuodam cum 15. millibus Turcorum deletum eſſe per Fridericum Palatinum in finibus Auſtriæ; quæ ſi vera ſunt, nec ad obtegendum Caroli dedecus conficta, malè Turcis ceſſit expeditio; Chriſtianis non ſatis vtilis fuit, nec apparatui, ſumptibuſque reſpondit.

Andreas Auria occultè Turcis fauet.

Chriſtianorum res maritimæ non meliùs proceſſere, culpâ Andreæ Auriæ, qui cum longè pluribus nauibus Venetis, Pontificijs, Cæſareis, Melitenſibus, 70. Turcicas malè armatas capere poterat, immo & ipſam Conſtantinopolin, abſente Solymano; ſed prætexuit fœdus initum cum Turcis, immo & Himeralem Præfectum Turcicum admonuit, vt euaderet. Quare audito Solymani ex Hungariâ reditu, maiori cum pompâ, quàm gloriâ redijt.

Franciſcus I. & Henr. VIII. fœdus in Carolum V.

Francſcus I. & Henricus VIII. inter ſe conueniunt; hic cupiens abrumpi matrimonium ſuum, ille cupidus recipiendi Principatus Mediolanenſis: ſed eorum conſilia maturior Solymani reditus ad ſua, & Caroli in Italiam, disjecit. Idem Carolus antequam pergeret in Hiſpaniam cum Clemente colloquutus Bononiæ promiſſionem de nuptijs Henrici ab hoc obtinuit, quam nemo ſapiens poterat denegare.

Franciſcus Delph Dux Britanniæ.

Creatus eſt hoc anno Franciſcus Delphinus Britanniæ Dux, in Comitijs Venetenſibus, vt

vt omnis deinceps tumultuandi cauſa tolleretur.

Chriſtiernus crudelis ille Daniæ Rex, dum recuperare nititur ſua regna, captus à patruo ſuo Friderico datus eſt in carcerem, in quo vixit ad annum vſque 1559. Hæreticis illis interſe agentibus dolo, apud quos cùm nulla ſit diuina fides, jacet etiam humana. *Chriſtiernus Danus carceri mancipatur.*

Hoc anno, quo Andreas Spoletinus Minorita, in mediis flammis illæſus prædicauit fidem Feſſæ, atque vti magus lapidibus obrutus à Mahumetanis, Clemens Congregationem Recollectorum S. Franciſci approbauit, & Conuentus eis commodos dari præcepit: vnde tamen concitatæ ſunt lites, quas nondum tempus extinxit. *Andr. Spoletinus Mart.* *Recollecti approbati.*

MVNDI 5586. CHRISTI 1533.

Certatum eſt hoc anno Turcos inter & Venetos; victus & captus à Canali Præfecto claſſis Venetæ Morus Alexandrinus pirata cum 13. nauibus; & Solymanus victi atque victoris accepit excuſationem, cùm hic pugnare ſe voluiſſe cum Ænobarbo piratâ mentitus eſſet, ille cum Andreâ Auriâ. Ænobarbus enim ſeu Barbaroſſa Mitylenæus, aliter Hariadenus dictus, totius maris Beglierbegus conſtitutus erat, ablato Imperio maris Saniaco Callipolitano: præerat inſuper Algerij regno, quod vel occuparat, aut acceperat à fratre hęreditarium, exautorato Selimo Arabe legitimo Rege. Hoc autem Solymanus vſus eſt deinceps magno Chriſtianitatis damno, quam ſuis excurſionibus ſæpe vaſtauit, ſolo deinceps nomine littoribus maris interni terribilis. *Veneti & Turci confligunt.* *Ænobarb. Pirata.*

Henricus VIII. Annam Bolenam ſibi ſumit vxorem, cauſâ diuortij per Thomam Crannerum Archiepiſcop. Cantuarienſem dijudicatâ, quæ cauſa præcipua fuit cur Clemens cum Franciſco I. colloqueretur in Galliâ, vt tanto huic *Henricus VIII Bolenam ducit vxorem.*

malo prouideret, quod multorum malorum videbat eſſet ſeminarium. Suſceptus eſt autem Maſſiliæ cum Cardinalibus à Rege magnificè, de more: nullum tamen initum fœdus, nihil de Anglo publicè factum, aut dictum: creati tantùm aliquot Franci Cardinales: adeo vt ſi de rebus in ſpeciem pronunciare licet, viſus eſt tantùm Pontifex in Galliam venire, vt ſe liberum eſſe demonſtraret.

Clemens venit in Galliam.

Clemens proponit conditiones aliquas Proteſtantibus, quas, optimas licèt, Elector Saxonicus reiecit: Tunc Lutherus cum Dæmone collocutus, oſtendit cuius Fidei profeſſor eſſet, quæ talem Magiſtrum nanciſceretur: ex eo colloquio Miſſam abolere, Euchariſtiam retinere decreuit; ineptiſſimè, qui victimam diuinam admitteret ſine ſacrificio.

Lutherus cum Dæmone colloquitur.

Probata eſt hoc anno Bononiæ à Clemente congregatio Clericorum Regularium ſancti Pauli decollati, erecta Mediolani à tribus nobilibus viris excitatis, à Seraphino concionatore Canonico ſancti Auguſtini. Hi adhortantes populum publicis expoſitionibus Epiſtolarum ſancti Pauli Apoſtoli, multis profuere, & allectis aliquot ſibi ſociis in Eccleſiâ S. Barnabæ Mediolani dicti Barnabitæ, poſt biennium à Paulo III. confirmati, ſeſe vtroque nomine digniſſimos oſtenderunt.

Congregatio Barnabitarum approbata.

Obiit hoc anno Baſilius Moſchorum Dux, ætatis anno 47. relicto filio Ioanne Baſilide quinquenni. Sub huius tutelâ variis motibus eſt concuſſa Moſchouia, dum Ioannes adoleſceret non tam ad Imperium, quàm ad crudelitatem, quâ patrem ſuum longè ſuperauit, licèt Principum ſuæ ætatis omnium impotentiſſimum.

Baſilio Moſcho ſuccedit Ioannes.

Denique mortuus eſt hoc anno Ioan. Georgius Marchio Montisferati, Patruus Bonifacij, cui ſucceſſerat, relicto Principatu Friderico primo Duci Mantuano. Is Margaritam

Montisferrati ditio, & Mantuanæ vngitur.

Boni-

Bonifacij ſororem duxerat vxorem : ſicque duæ ditiones in vnum Principem recidere, potentio, rem factum, non quietiorem.

MVNDI CHRISTI
5587. 1534.

Barbaroſſa Chriſtianos vexat.

Solymanus Chriſtianis offert pacem, quam recipere dum cunctantur, Coronem, Patras, & aliquot alia loca perdidere. Irruit enim in eos cum claſſe 100. triremium Barbaroſſa, quâ non tantùm firmauit Turcis Græciam, ſed & oram Italiæ fœdè vaſtauit, occupaturus Neapolin, & Romam, ſi tentaſſet. Sed diuertit in Africam, vt eiecto Muleaſſe Tyranno, Roſcetem primogenitum legitimum regem eiectum reſtitueret; quod & præſtitit, eumque compulit, fide Solymano datâ, regnare precariò.

Solymani bellum in Perſas.

Aliunde Solymanus Perſas inuaſit ſuaſione Ibraimi Baſſæ, vel Vlamanis profugi qui ſororem Tammaſi duxerat : ac principio nullus occurrit Turcis, quare facilè Tauriſium, Aſſyriam, Babyloniam occuparunt. Sed collectis viribus, paulò pòſt Tammaſus & Tauriſium recepit, & impedimenta Solymani diripuit, factus ex calamitate ſuâ felicior, & opulentior.

Henricus VIII. in ruinam impellitur.

Impulſus eſt hoc anno Henricus Anglus in ruinam, quam ipſe ſibi parauerat, multis aduerſus Pontificem geſtis, in quibus prudentia deſiderabatur. Hanc tamen inhibuiſſet Franciſcus I. per Ioannem Bellæum Epiſcopum Pariſ. ſi huic Romæ eſſet adhibita fides. Nam Henricum continuerat in officio, & à Clemente tempus obtinuerat; quod cùm elapſum eſſet, & moras nectere videretur, vno conuentu peractum, quod tribus fieri prudentes optaſſent. Itaque ſententia lata eſt biduo antequam veniret ab Anglo Nuncius cum ampliſſimâ poteſtate : verùm jam alea jacta erat, & hic anathemate fulguritus 9. Kalendas April. cùm tamen nihil aliud peteret, quàm ne audirentur ſuſpecti Cardinales, in ſuâ causâ, & Conuentus

Percellitur Anathemate paulò feſtinantius.

haberetur Cameraci de hoc negotio; qui ſi celebratus eſſet, Catharinâ poſt 10. menſes demortuâ, rem eò loco ſtatuiſſet, quo locatam eſſe magno emere poſtea Pontifex, & Eccleſia peroptauit.

Henricus rebellat apertè in Eccleſiam

Hoc accepto nuncio, ſe caput Eccleſiæ Anglicanæ vocat Henricus, Papam in Angliâ nominari vetat, & à quoquam adiri; Catharinam ornamentis Regiis ſpoliat, eius filiam exhæredat, ſubſtitutâ ei proſtibuli filiâ Elizabetâ; obſiſtentes ſibi Ficherum Roffenſem Epiſcopum, & Thomam Morum, alioſque complures carcere mancipat, factus ex Eccleſiæ defenſore Diocletianus. Hoc eius factum improbauere Lutherani, Caluinus irriſit, Franciſcus I. reiectis etiam Henrici Legatis, ſeſe primogenitum oſtendit Eccleſiæ.

Ioannis Caluini initia.

Ad hunc annum præter propter ſpectant initia Ioannis Caluini. Hic Biturigibus ſtudens, â Melchiore Vuolmariâ, & linguam Græcam, & venenum hauſit; quod dum diſſeminat in patriâ ſuâ atque Pariſiis, igne combuſtus eſſet hæreſis causâ (non abominandæ Veneris quam aliqui confinxere) niſi maturè fugiſſet. Perrexit igitur in Germaniam, vbi Phil. Melanchthonem, Sarcerium, Oecolampadium magiſtros habuit erroris, omnes facilè ſuperaturus, In Galliam cùm rediiſſet, medius inter Lutherum & Zuinglium ſtetit; voluit enim Chriſtum verè, & *ἐνουσιωδῶς* ineſſe cœnæ, nihilominus figurate, & *Sacramentaliter*; quod tamen ex Vvicleffiſtis hauſerat, ſed verbis adornarat. Hanc hæreſin primùm vulgauit in hortis Pictauienſibus, nactus aliquot diſcipulos quibuſcum *Manducationem*, vt vocabat, celebrauit; quorum vnus reſtitit Pictauij, aſſumpto nomine Collectoris, *le Ramaſſeur*, alter Boni

Miniſtri vnde dicti?

Viri *le Bon Homme*, qui Franciam vniuerſam veneno ſuo inficiendam ſuſcepere. Vir autem ille Bonus profeſſus in *Miniſtraria* Pictauienſi (ſic dici-

dicitur Pictauij Auditorium Iuris) Miniſter appellatus, nomen ſuum, ſicut hæreſin, Caluinianorum proceribus & prædicantibus reliquit; atque ex tam tenuibus initiis exorta lues, tot bellorum, incendiorum, cladium per Europam ſeminarium fuit.

Monaſteriẽ Rex Bocoldus. Monaſterium, nobilis Vveſtphaliæ ciuitas, turbata eſt, conſtituto in eâ Principe Bocoldo ſartore Lugduni Batauorum, qui *ſe Regem Iuſtitiæ* dixit, per orbem ſuos Apoſtolos miſit cultum ipſe Regis, vxor eius Reginæ ornatum aſſumpſit, ciuibus huius vrbis ita deluſis, vt meritò omnes inſaniiſſe putarentur.

Clemen. VII. ſuccedit Paulus III. Obiit hoc anno 6. Kal. Oct. Clemens VII. ætatis 54. cum menſibus 4. vbi ſediſſet annos 10. cum 10. menſibus, ac diebus 7. vir magni ingenij, ſed callidi, ideoque meticuloſi; qui dum omnium gratiam ſibi conciliare voluit multorum perdidit. Huic ſuffectus eſt 3. Id. Oct. Alexander Farneſius, annos natus 67. coronatus 3. Non. Decemb. dictus Paulus III. ſingulari omnium gentium lætitiâ, quibus magnam ſpem, nec inanem de ſe concitauit.

Initia Societatis IESV. Eodem anno Pariſiis in æde ſacrâ Montis Martyrum jacta ſunt fundamenta Societatis IESV per Ignatium Loyolam nobilem Cantabrum, vulnere Pampelonenſi ad Chriſtum conuerſum, & ad eius ſequenda veſtigia mirabiliter inflammatum. Nactus ille Socios nouem, Fabrum, Xauerium, Lainium, Salmeronem, Bobadillam, Simonem Rodericum, Iaium, Codurium, & Broëtum, tum Scholaſticos Pariſienſis Academiæ, votis quibuſdam nuncupatis, Orbem vniuerſum addicendum Chriſto, ſub B. Virginis patrocinio, ſuſcepit; atque ex diuerſis gentibus, eum odio capitali inter ſe diſiunctis, Ordinem inſtituit, quo nullus alter aut citiùs dilatatus eſt, aut plus Eccleſiæ profecit, inuidiâ maior, bonis omnibus charus, ſceleratis tam exoſus, quàm metuendus.

Mor-

Mortui Card Caietanus, Philippus Villierius, Cornelius Agrippa.

Mortui ſunt hoc anno tres magni viri; Thomas de Vio Cardinalis S. Sixti Caietanus ex Ordine S. Dominici, vir ſanè doctus, quamquam in quibuſdam titubaſſe viſus ſit, neque ſatis prudenter egiſſe in cauſâ Lutheri, vt ii credunt, qui ex euentis facta metiuntur. Præceſſerat eum Philippus Villerius Melitenſium Equitum magiſter, etiam perdita, & reddita Rhodo glorioſus. Ac denique Henricus Cornelius Agrippa mortuus Gratianopoli; aut Lugduni in ignobili diuerſorio, omnium rerum egenus, præterquam eruditionis, quam tamen Necromantiâ creditur infeciſſe; atque eius ſcripta meritò ex Catholicorum manibus excuſſa ſunt, quæ nemo abſque crimine, vel ſaltem periculo legerit.

MVNDI 5588. CHRISTI 1535.

Solymanus Turcos inuadit.

Solymanus, traductâ hyeme Babylone, Taurifium regreditur, eamque vrbem militi diripiendam obiicit, atque vaſtandam, eius incolis abductis Conſtantinopolin, quò ſtatim ille regreſſus eſt. Eum inſecutus Tammaſus cum magnis copiis; ſed cùm eum opprimere ſuo graui equitatu deſperaret, reliquit Delimenti Duci ſuo fortiſſimo, idque exoptanti leuiores equitum alas, quibus recedentes Turcos carperet. Eius tamen conatus eluſit Solymanus, & ſuos præſtitit tutos ad Tauri montis vſque radices, & oppida Betlin, & Amidam. Hic cùm Turci quaſi periculis omnibus perfuncti ſeſe reficerent, 3. Idus Oct. pluuioſâ nocte deleti ſunt grandi clade, impedimentis, tormentis, omnique bellico apparatu ſpoliati. Sic rediit in Vrbem inglorius Turca, cùm in ea expeditione quadringenta hominum millia perdidiſſet; vnde abiecit cogitationem omnem perficiendi belli; immo & Ibraimum Baſſam huius authorem, proditionis cum Carolo V. & Chriſtianis inſimulatum, dormientem interimi iuſſit,

Dilimentes Perſa Turcos delet.

Ibraimus Baſſa dormiens caſus.

juſſit, ne falleret huic datam fidem, ſe nunquam ei viuo nociturum, cùm dormientem non viuere, ſed mortuum eſſe à Taliſmane ſuo didiciſſet.

Meruelius Mediolanenſis ciuis, ſed domeſticus Franciſci Regis, eiuſque ad Sfortiam Legatus, in carcerem coniectus ob rixam, atque cæſus, adnitente Carolo V. Franciſcum & Sfortiam commiſit. Petiit ille tranſitum à Duce Sabaudo auunculo ſuo, & negatum extorſit, captâ etiam Auguſtâ Taurinarum, & totâ ferè eius ditione, vnde alia ex aliis enata ſunt bella, tam inferentibus, quàm accipientibus pernicioſa; multo ſanguine, vnius hominis (de cuius legatione dubitabatur) manibus litatum eſt. *Meruelius cæſus Sfortiam & Franc. I commiſit.*

Franciſcus I. hoſtem ſe Sacramentariorum præbuit, in ſupplicatione publicâ facem nudo capite præferens, & aliquot impiis in machinâ lento igne, ad aliorum terrorem, horribiliter crematis: nihil tamen propiùs factum eſt, quàm vt per Margaritam ſororem ſuam Nauarræ Reginam in tranſuerſum ageretur; ſed non tantùm ipſe ſeruatus eſt, ſed & reuocata ſoror per Cardinalem Turnonium. Interim Caluinus, martyrium exoſus, Baſileam fugit, vbi *Inſtitutionem* ſuam condidit, Gallicè primùm, deinde Latinè, mutatis tamen ſubinde titulis, ne redargui poſſet. Venit & Ferrariam, vt Renatam Ludouici XII. filiam vxorem Herculis Ferrarienſis inficeret hæreſi; vnde tamen anno ſequenti Geneuam fugit, vt ciuium eius tutus eſſet rebellione, cui facilè ſolet hæreſis adhæreſcere. Enimuero circa hoc tempus Geneua corrupta eſt per Guill. Farellum Vapincenſem, & Petrum Viretum Orbenſem, indormiente Petro de Balmâ Epiſcopo, qui eiectus ex ouili ſuo, miratus eſt, dum non ſatis inuigilat caulam ſuam lupis patentem, verum paſtorem nequaquam ferre potuiſſe. *Franc. I. hoſtis Sacramentariorum. Fugit Caluinus Baſileam, & condit ſuam Inſtitutionem. Farellus, & Viretus Geneuam occupant.*

Legati Francor. I & Henr. VIII Smacaldiam. Ad Smalcaldicum Conuentum miſêre Legatos ſuos Franciſcus & Henricus; hic jam hoſtis Eccleſiæ inuitans Proteſtantes vt Concilium indictum Mantuæ ſpernerent; ille ſupplicia de hæreticis ſumpta excuſaturus; ſed ita tamen vt eorum captare gratiam, horrere Fidem teſtaretur.

Fiſcherus & Morus; cæſi. Henricus hoc anno Fiſcherum & Morum ſuſtulit, & illum quidem in carcere creatum Cardinalem; quorum capita in conto exponi juſſit, & Ioannis quidem nunquam contabuit; quod ne contingeret Thomæ capiti, id excoqui juſſit ad horrorem, vtriuſque corpus raptim ſepultum, cùm id prohibitum eſſet à Tyranno, vltra mortem ſæuiente. His acceptis Paulus *Henr. VIII excommunicatus magis inſanit.* III. ſeueriſſimam in eum ſententiam parat, quæ toto tamen triennio ſuſpenſa eſt, orantibus Principibus, vt ad ſanam mentem Rex impius reuocaretur; ſed inſanijs magis expilatis 376. Monaſterijs, vnde quingenta aureorum millia confecit, ipſe tamen inops, quia impiè parta, luxurioſè ſpargebantur.

Monaſterium Vrbs Capitur, Rex tollitur, non regnum. Monaſterium, ciuitas obſeſſa, ſeſe fortiter contra Epiſcopum ſuum tuetur; & licèt eius ciues liberorum ſuorum carnibus veſcerentur, opiparè nihilominus alebant Regem ſuum, & de cœlo ſperabant auxilium. Tandem hæc proditione capta eſt, Rex cum præcipuis fautoribus candentibus forficibus diſcerptus. Ferunt tamen ad plures annos hoc regnum perduraſſe, & tres huic Regi deinceps ſuffectos eſſe Anabaptiſtarum Reges, omnes infelici caſu ſublatos: Ioannem Bruxellis capite minutum; Cornelium, Vltrajecti; Ioan. Guillelmum 20. vxorum maritum, Cliuis 1580. poſt diuturnum carcerem, lento igne toſtum; ſicque impoſitum finem Regno Monaſterienſi, quod tandiu fanaticorum hominum fouit inſania.

Carolus V. Regnum Tu- Carolus V. expeditione in Africam ſuſceptâ Muleaſſem reſtituit regno, Goletam arcem ce-

cepit, Barbaroſſam magno prælio ſuperauit, ac Tunetum fugere compulit; in eâ vrbe mox obſeſſus eſt. Captâque mox per captiuos Chriſtianos arce, ipſe euolauit, aſſerti in libertatem Chriſtianorum 20. millia. Vrbs direpta eſt, in quâ res pretioſiſſimæ diſſipatæ ſunt, nullo diripientium fructu, magno perdentium mœrore: ſic regnum inops Muleaſſes egentior adiit. Barbaroſſa autem Hipponam delatus, inde pariter inſequentium incuriâ euolauit, ac venit Algerium vbi reparauit claſſem, quâ Minorem Balearem occupauit, & vaſtauit, ſicut & multas Chriſtianorum oras; receptuſque Conſtantinopoli tanquam victor, quia non deſperaſſet. Verum autem triumphum egit Neapoli Carolus, non aliam ob cauſam, quàm quòd deteriorem Saracenum aduerſus minùs malum Mahumetanum defendiſſet.

netatum reddit Muleaſſu.

Barbaroſſa fugit, & vires reparat.

Obiit hoc anno Franciſcus Sfortia Mediolani Dux ἄτεκνος; cuius Ducatum arrogabat ſibi Franciſcus I. jure ex auiâ Valentinâ repetito, quod Maximilianus Cæſar confectis etiam tabulis probauerat. Cæſar tamen hanc opimam prædam retinere ſtatuerat; itaque Principatum Antonius Leua ſtatim occupauit, quem Carolus oſtentauit ſemper Franciſco; verùm quem fallere potiùs, quam exornare decreuerat.

Franciſci Sfortia Dux Mediol. mortuus.

MVNDI 5589. CHRISTI 1536.

Mortua eſt hoc anno Catharina legitima vxor Henrici VIII. anno ætatis 50. partim ex mœrore, partim ex loco parum ſalubri in quem ſeceſſerat. Ab eâ ſcriptam Epiſtolam Rex cum lacrymis legit, & aulicos omnes ſuos pullatos eſſe voluit; contrâ Anna flaui coloris induit veſtem indicem lætitiæ ſuæ, ſed quam ſtatim ingens mœror excepit; facta eſt enim odioſa Regi, cùm ob editam molem carneam, tum quia Ioannam Semeiram eius famulam deperibat: Itaque poſtulata eſt adulterij, & in-

Catharina vxor Henrici VIII. moritur.

cæſtus

Anna Bollena ceditur.

caſtus cum fratre Georgio Bolleno; atque vtriuſque criminis conuicta 14. Kal. Iunij, publicas pœnas capite luit, ac Semeiræ, quam capitaliter oderat, locum ac thalamum reliquit. Exinde nulla in Angliâ religio niſi voluntas Regis, cuius ſe dicebat caput, vix tamen tribus Anticyris ſanandum.

Infauſta Caroli V. in Prouinciã expeditio.

Carolus V. triumphans ingreſſus Romam, multa primùm hîc in Franciſcum deblaterauit, mox palinodiam recinuit; priora tamen eius dicta graui Apologiâ diluta ſunt; ſed hanc contempſit in fortiorem machinam intentus. Suadente enim Marchione Salutiarum Franciſci ſubdito, atque proditore, & Antonio Leuâ Hiſpano, cum magno exercitu Prouinciam ingreſſus eſt, Aquas Sextias deſertas occupauit, & aliquot minora oppida. Nunquam Franci pugnauere ſapientiùs, authore Annæo Mommorantio Mareſchallo, poſtea Conneſtabili. Cibaria enim omnio delata ſunt in munitas vrbes, vel corrupta, incenſæ molætrinæ omnes, relictæ tantùm vites & fructus in arboribus, quibus dum vtuntur copioſiùs Cæſariani paſſim periere. Fruſtra ab iis tentata Maſſilia, Rege geminis caſtris ſemper iis imminente, quare Carolus relictis hîc ſuorum viginti millibus, morbo ferè conſumptis, celeriùs quàm venerat trajecit Alpes, cum deſperatione Franciæ vnquam inuadendæ.

Frãciſcus Delphinus moritur.

Tum autem obiit Turnonij Delphinus Franciſcus, annos natus vndeuiginti, omnibus corporis & animi donis ornatus, ex veneno, vti vulgò creditum eſt, Certè Sebaſtianus quidam Italus Comes Monteculus, quæſtioni ſubjectus, ſeu vt tormenta finiret, ſeu quòd ita res ſe haberet, mortis huius accuſauit Antonium Leuam, & Ferdinandum Gonzagam Siciliæ Proregem, culpâ obliquè in Carolum V. deriuatâ, quam omnes à ſe conati ſunt amoliri. At Sebaſtianus publico judicio damnatus Lugduni, equi-

equiſque in diuerſa incitatis pes χιασομ'ν diſtractus, non minuit tanti ſceleris ſuſpicionem.

Indictum eſt hoc anno Generale Concilium Mantuæ inchoandum 10. Kal. Iunias anni ſequentis: ſed hanc vrbem meritò Fridericus recuſauit, impar ipſe huic oneri ferendo; quare ſublecta Vicentia, ac denique Tridentum; vbi demum confectus eſt conſeſſus ille, tot votis, & & toties ab omnibus expeditus. *Mantuam recuſat Fridericus ad Conc. General.*

Obiit hoc anno Baſileæ, in quam remigrauerat, Deſiderius Eraſmus ætatis anno circiter 70. olim Eremita Auguſtinianus, poſtea liber, & litteris tantùm incumbens, luſtratis omnibus Europæ Academiis, Monachorum hoſtis acerrimus. Fama eſt Paulum III cogitaſſe de eo inter Cardinales cooptando; quod Eccleſiæ magis, quàm ipſi profuit, cùm purpuræ huius expectatione in caſtris Catholicorum retentus eſſe perhibeatur. Eius opera omnia 9. vægrandibus tomis Baſileæ procuſa ſunt, in quibus nonnulla reprehendit Franciſcus Titelmanus Minorita, poſtea factus Capucinus, quem vnum reformidabat Eraſmus: at obiit Titelmanus anno ſequente Anticoli in Italiâ, magno rei litterariæ, maiori Eccleſiæ diſpendio. *Moritur Eraſmus.* *Titelmanus Capucinus.*

Pax demum inita eſt inter Ferdinandum, & Ioannem, Hungariæ regnum prenſantes apud Vaciam oppidum, vtrimque conditionibus honeſtiſſimis; ex quo fœdere intellectum vtrumque bellis fatigatum eſſe, & exhauſtum, tumque ſperandam pacem quando hanc grauia bella præceſſere. *Pax inter Ferd. & Ioan. inita.*

Nuncius hoc anno perlatus eſt Olyſipponem de vrbe Diu magni momenti in inſulâ, cum nobili emporio Luſitanis traditâ à Badurio Rege Cambaiæ, vt pacem redimeret à Nonnio Acunâ Indiæ prorege; quod jampridem Ioannes exoptabat. In eâ arx muniti ſſima extructa eſt, quæ Badurium tegeret ſi quando ab hoſti- *Diu Vrbs tradita Luſitanis.*

hoſtibus vicinis premeretur, & theſauri eius, vxorum ac liberorum eſſet receptaculum; minùs tutum tamen in manu ſuâ, quàm Luſitanorum.

MVNDI 5590. CHRISTI 1537.

Decretum Solymani de Eccleſiis Græcorum

Decreuit hoc anno Solymanus, vt Græcorum ciuitates, quæ vi captæ eſſent, carerent Eccleſiis, neque in iis diuinum officium celebraretur. Itaque oblati ſunt duo Turcæ Ianizari Hadrianopolitanis, centenariis maiores, & qui interfuerant Conſtantinopolis expugnationi, auro corrupti, vt dicerent claues Vrbis oblatas fuiſſe Mahometi à Conſtantino: quod mirum eſt aut crediſſe Turcos, aut credere voluiſſe.

Iacobus V. Scotus ducit Margaritam, eaque mortua Mariam.

Hoc anno ineunte Iacobus V. Scotiæ Rex Margaritam Franciſci I. filiam primogenitam duxit vxorem, magno Scotorum gaudio, irâ Henrici VIII. ſed vtrumque breue fuit, eâ ſtatim demortuâ. Itaque Mariam Guiſij Ducis filiam, & Longauillæi Ducis relictam duxit, prudentiſſimam fœminam, quæ Scotorum de Margaritâ dolorem vtcumque demulſit.

Alex. Medicæus cæditur.

Alexander Medicæus Princeps Florentinus Caroli V. ſocer, cæſus eſt à Laurentio Medicæo conſanguineo, dum fingit ei matronam adducere, quam deperibat. Attonitus tamen hâc cæde Laurentius, non eſt auſus, vti decreuerat, populum ad libertatem vocare; ſed Venetias fugit, ſtatimque proſcripti caput addictum eſt 7. millibus aureorum. Suffectus ergo patri Coſmus Medicæus annorum duodeuiginti, magnæ expectationis adoleſcens, adnitente Guicciardino hiſtorico, aliiſque, Principatum diu, & ſapienter adminiſtrauit. Laurentius autem fugit Conſtantinopolin; vbi veritus ne à Solymano dederetur, regreſſus Venetias, à duobus militibus interfectus vitam, & patriæ liberatæ gloriam perdidit.

Succedit ei Coſmus filius.

Sub

Sub initium quoque huius anni in Parlamento Parium Franciæ dicta dies Carolo V. vti rebelli, tamen contra tractatus Madritenſem & Camera. cenſem, eique bellum indictum eſt per fecialem. Sed & Franciſcus cum Solymano fœdus iniit vt eodem tempore Franci Inſubriam, Turcæ Calabriam, Apuliamque tentarent. Itaque Aulone (hodie *Valona*) Barbaroſſa in Salcentinos ſoluit cum Lutzio Baſſa, quos ſecuturus erat mox ipſe Solymanus; at Franciſcus ſtare pactis non potuit; vnde à Turcis contemptus, à Chriſtianis irriſus, ex flagitioſo fœdere minùs fructus, quàm dedecoris retulit. Barbaroſſa interim emiſſo in continentem equitatu totam regionem vaſtauit, quæ inter Brunduſium & Tarentum jacet, multis captiuis, pecore omni, armentoque abactis; inde in Venetos iram, copiaſque conuertit, ſed has repreſſit Corcyra: Carolus Solymanum modis omnibus flectere conatus, oſtendit ſe plus Neapolitani regni & honoris ſuis, quàm Chriſtianitatis ſollicitum fuiſſe. Aliunde acceptæ ſunt geminæ in Hungariâ clades à Turcis, Eliſiâ vrbe captâ, & ad Eſſekum multis Chriſtianorum trucidatis, cum ſuis ducibus, omnium nationum; quâ clade nulla viſa eſt ſimulturpior atque funeſtior.

Franc. I. ſocietatem init cum Solymano.

Barbaroſſa diripit Italiam.

Clades Chriſt. Hungaria.

Smalcaldiæ Proteſtantes repudiabant Mantuanum Concilium, repudiabat & Henricus VIII. Franciſcus, *more maiorum*, haberi volebat. Cùm ergo vidiſſet legatus Heldus à Carolo miſſus ſpretum Pontificem in Legato ſuo, huic præferri ab Heterodoxis Lutherum, de vero Concilio habendo cogitat in Conuentu Norembergenſi; ita tamen vt hæretici, de more, errorís ſui, quàm Catholici veritatis tuendæ ſolliciti ores viderentur.

Smalcaldiæ Conventus.

Mutatus eſt in Daniâ à Chriſterno III. Eccleſiæ ſtatus, inductâ Lutheri ſectâ, & 7. Superintendentibus pro 7. Epiſcopis; quod & in

Lutheri ſecta in Dania, & Suecia recipitur.

Nor-

Nouergiâ factum; jactique antea in Sueciâ à Guſtauo, Io. Magno Archiepiſcopo Vpſalenſi Apoſtolicæ Sedis Legato nequicquam reclamante, qui tum plus Eccleſiæ patientiâ ſuâ, quàm labore profuit.

Hoc anno Sicilia à Kal. Maij inſolitis motibus intremuit ſimul & intonuit per 12. dies; hiatus poſtea aliquot aperti torrentes igneos emiſerunt, obuia quæque diſſipantes toto quatriduo, à quibus Catanenſes, oppoſito S. Agathæ velo, liberati ſunt; inde multùm cineris egeſtum ex cratere Æthnæ montis, cuius apex magno cum mugitu ſubſidens, & ingenti hiatu abſorptus finem periculo, atque indigenarum timori, dedit.

MVNDI 5591. CHRISTI 1538.

Initum eſt hoc anno nobile inter Chriſtianos fœdus, paratæque ducentæ triremes, centum naues, quinquaginta hominum millia, ducibus claſſis Andreâ Auriâ, terreſtris exercitûs Ferdinando Gonzagâ Prorege Siciliæ. Nunquam maiori alacritate bellum ſuſceptum (adeo vt de ſpoliis jam ageretur) nullum fœdiùs geſtum ſocordiâ Auriæ vel proditione. Nec enim nauibus 250. Barbaroſſam cum 150. inuadere voluit, ſed turpiter ad Leucadem receſſit; & eodem poſtea offerente certamen, frementibus Chriſtianis, recuſauit, eorumque alacritatem variis circuitionibus ac flexibus eluſit, non ſine certiſſimâ notâ inuſitati timoris, aut proditionis; quod dedecus nullo Sigonij de Auriâ & Venetis mendacio vnquam obliterabitur.

Expeditio Chriſtia. per Auriã diſſicitur.

Suſcepit hoc anno Solymanus in Indiam aduerſus Luſitanos expeditionem, cui præfecit Solymanum Eunuchum Epirotam Ægypti præfectum, cum claſſe quam Sueſij in Arabico Sinu magnis ſumptibus ædificauit. Ac primùm claſſis Adenum appulit, cuius Regem Turcus ad ſe vocatum. Mahumetanum licèt, & omnia libera-

Infelix expeditio Solymani in Indiã.

beraliter claſſi ſufficientem, ſuſpendit ex antennâ Prætoriæ nauis, atque ex eo tempore Adenum Turcis paruit. Inde Diuim appulit pridie Non. Sept. Badurio jam mortuo, quem Nonius Acena ad ſe accedentem amicè, quaſi Luſitanos perdere voluiſſet, perfidioſiùs interemerat. Obſeſſa igitur à Turcis Arx Dienſis, cui præerat Antonius Sylueria, & quàm fortiter ad miraculum tutatus eſt, 40. tantum è ſuis ſuperſtibus (reliquis cæſis aut vulneratis) qui oblatas omnes conditiones repudiarunt. Quare audito auxilij aduentu obſidionem turpiter ſoluit Solymanus; ac rediens in Zebethi Regem & vrbem amicos, & Maumetanos licèt, iram effudit; indeque perrexit Meccam, vt in Pſeudoprophetæ fonte crimina ſua, & ignominiam ablueret. Tunc autem ad Nonium Proregem acceſſit è gente Gangaridum ſenex, qui ſine fraudis ſuſpicione probauit ſe vixiſſe annis 335. dentibus ſubinde cadentibus, & renaſcentibus, & barbâ canâ decidente, vt nigræ locum relinqueret: quæ tam certis teſtimoniis confirmata, miſſa ſunt in Luſitaniam, vt nullus dubitationi relinqueretur locus; quare ibidem decretum vt aſſignatus à Regibus Cambjenſibus cenſus annuus, nomine deinceps Ioannis ei numeraretur.

Ant. Sylueria fortiter tuetur arcem Dienſem.

Induſtus annorum.

Hoc quoque anno Paulus III. conatus ad concordiam reuocare Franciſcum & Carolum; ideo Pontifex, licèt ætate grauis, Nicæam venit, Cæſar Monæcum, Franciſcus Villam-Francam, qui ambo Pontificem ſalutarunt; ſed vt colloquerentur ambo, adduci non potuerunt. Hic Franciſcus obtinuit Indultorum confirmationem Senatoribus Pariſienſibus à Pontifice, quod quomodo fiat, & quàm ſyncerè, non eſt huius operis dicere. Tandem Principes, agente potiſſimùm Eleonorâ, ad Aquas-Mortuas, *Aggues-Mortes*, conuenerunt ex condicto, & ſe magnâ amoris ſignificatione complexi ſunt: egit tamen ſim-

Conueniũt F. anc. & Carol. V. Paulũ III. Nicæam.

Inter ſe colloquuntur Aquis Mortuis.

ſimpliciùs Franciſcus, callidiùs Carolus, vterque indolis ſuæ fructum, hic vtilitatem, ille gloriam retulit.

Concilium tranſlatum Vicentiam dilatum eſt in anni ſequentis Paſcha; & ſpem iniectam de reuocandis Proteſtantibus Lutherus euertit. Eiecti quoque tum Geneuâ fuere Farellus, & Caluinus, quaſi malè de Chriſto, & Trinitate ſentirent. Hic autem Argentoratum receſſit, ad quem confugêre multi ex Belgio, & Franciâ, vbi exagitabantur. Ibidem quoque vxorem duxit Ideletam viduam, ex quâ nullos ſuſcepit liberos, ne tam infamis hominis vita propagaretur.

Caluinus eiicit Geneua.

Hoc anno Henricus VIII. crudelitati ſuæ laxauit fræna, ſicut & inſaniæ. Sanctum enim Thomam Cantuarienſem expunxit ex Sanctorum albo, oſſa eius ex aureâ thecâ, gemmis diſtinctâ, traxit, & comburi juſſit carnificis manu, & cineres in ventum ſpargi. Hunc ideo pœnis Eccleſiaſticis ſubiecit Pontifex, quibus ad officium reuocaretur; ſed mentem miſer cum Fide perdiderat, vna Dei manus poterat Eccleſiæ Anglicanæ laboranti ſubuenire.

Henricus VIII ſæuit in S. Thomam Cantuarienſē.

MVNDI 5592. CHRISTI 1539.

Conuenere hoc anno Francofurtum Catholici atque Proteſtantes, hi iam illis propè numero pares, & audaciâ ſuperiores, abſente Carolo, & Ferdinando non ſatis conſtante atque forti. Itaque Pontifex ſuſpendere Concilium coactus eſt, quia Heterodoxi erant in ſuis rebus aptandis, quàm Catholici ſollicitiores. Acceſſit & aliud malum, Georgij Saxonis mors egregiè Catholici; ideo à Luthero conniuentibus eius patruelibus malè accepti. Qui licèt Eccleſiæ benè prouidiſſe videretur, relictâ ditione ſuâ Henrico fratri, eâ lege vt nihil immutaretur, alioquin hæc Imperatori cederet; quia tamen fœdere Smalcaldico continebatur, omnia

Res Catholica morte Georgii Saxonis labefactatur.

omnia ſibi licere ,putauit iſte , cuncta mutauit in Miſniâ , eamque Lutheranus ipſe Lutheranam effecit .

Hoc tempore Hæretici in Scotiâ flammis cremati ſunt , aut eiecti , inter quos Buchananus excucullatus Minorita , Poëta melior , quam Chriſtianus ; non tantùm Lutheranus , ſed & Iudæus , Agnum Paſchalem ediſſe conuictus in Quadrageſimâ , aut veriùs nullius religionis, quàm ventris & gulæ , ob ingenium malè ſubductus eſt flammis , & reſeruatus non tam ad ſcribendam Hiſtoriam , quàm Satyram in Catholicos.

Buchananus eximitur flammis.

Henricus VIII.fluctuabat inter Catholicum , & hæreticum , ſed jam hæretico deterior ; tunc autem auaritiæ habenas laxauit , omnia monaſteria tam virorum , quàm mulierum addixit fiſco ; monachos expulit , aut necauit, disjecit cœnobia , eorumque reditus addixit nobilitati , quò eos tenaciùs retineret ; coëgit quoque Catholicos diuites ad eos emendos ; vt ex eorum ſceleribus ipſe quoque fieret ſceleratior .

Henr. VIII. hæretico deterior.

Eccleſiæ igitur tam grauiter laboranti in Septentrione,Hungariâ, Germaniâ, Angliâ,Franciâ , hoc anno ſufficit Deus Societatem I E S V, tam malis inuiſam , atque terribilem , quàm bonis amabilem , atque fructuoſam . Hanc enim hoc anno Tibure, 3. Non.Sept. Paulus III. approbauit verbo , atque hoc nomine , cùm Concilio Generali , inſigniuit; cui nomini hæretici fruſtra , & hæreticorum fautores ridiculè ogganniunt . Huius autem inſtituti,quod Ignatio indicarat Chriſtus ipſe , hæc ſumma fuit, vt qui ſe huic addicerent , præter Dei gloriam, ſalutemque ſuam ac proximi curarent nihil, in id curas omnes ſuas, labores , vitamque ipſam impenderent , ad ſalutem hominum curandam ire parati quocumque à Pontifice mitterentur , ſolo Deo ſubnixi , cui nec homines nec Dæmo-

Probatur à Paulo III. Societas IESV.

Institutum Societatis IESV.

nes præualerent. Cæterùm regimen huius Ordinis Ignatius admirabili vir ingenio, ex tribus ſtatibus bonis (quod Philoſophus optabat) temperauit, Monarchico in Generali, Ariſtocratico in Aſſiſtentibus, Timocratico in Procuratoribus tertio quoque anno mittendis Romam; quibus omnibus præualeat legitimè congregata Societas; politices genere à viris maximis nondum ſatis laudato, probatoque. Ad hæc in eo Ordine retinuit viros pietate & eruditione præſtantes, dum eos ab Eccleſiæ dignitatibus modis omnibus, etiam emiſſo voto, arcuit; expulit autem alios nec ſibi, nec alijs vtiles, & fortè pernicioſos; retentis alijs per varias probationes, & ferè à iuuentute ſedulò ad bonos honeſtoſque mores excultis. Seligendos aliunde curauit ſuos, ex magnâ qui verſarentur, & docerentur in Collegijs, iuuenum notiſſimorum copiâ, ex quibus viros euadere poſſe & eruditos, & illuſtres, negauerit nemo, niſi qui ſtolidè cœcutire, & irrideri voluerit.

Veneti de pace cum Turcis cogitant.

Veneti Turcis impares, & videntes fœderatorum res dilabi, de pace cum Solymano ineundâ feriò cogitarunt: maximè cùm Caſtrum Nouum expugnaſſet Barbaroſſa, quatuor Hiſpanorum millibus aut cæſis aut ad remigum tranſtra damnatis. Horum autem ſortem miſertus eſt nemo, cùm ipſi diripuiſſent Romam, & in omnium gentium odium ſuis rapinis, & facrilegijs incurriſſent. At idem Ænobarbus Oatarum oppidum Dalmatiæ cùm tentaſſet, cui præerat Matthæus Bembus, vir præſtantiſſimus, id omittendum putauit, acceptis ab eo quibuſdam muneribus, ſed qualia à viris fortibus dari ſolent. Quare repetijt Conſtantinopolim afflictam incendio, atque peſte, & quæ tum plus eius præſentiâ, quàm victoriâ indigebat.

Gandauenſes, aliæque vrbes Flandriæ tributis oppreſſæ, rebellant in Carolum, & ſe dedere Franciſco volunt, quos ille tam repulit imprudenter,

ter, quàm antea ſapienter pronunciaret eſſe ſuos. Ad hæc eidem Carolo poſtulanti per Franciam iter, ſtolidè conceſſit, & ab eo ſe deludi ſiuit, quem magnum doli, & inſidiarum artificem norat; nec eum apud ſe retinuit, donec impleſſet promiſſa. Verùm Franciſcus ineptè alios ex ſe metiebatur, ad pompam quàm ad res magnas aptior. Suſceptus eſt autem Carolus vbique magnificè, pollicitus tum Franciſco Ducatum Mediolanenſem, ſed vt patres puſionibus liberis aureos nummos oſtentare ſolent. *Franci I. in rebellione Belgarum imprudentia.*

Franciſcus I. vetuit hoc anno ne deinceps Decreta Iudicum Latinè pronunciarentur, ſed tantùm Francicè, ad linguæ huius gloriam, ſed detrimentum eruditionis. *Ius Latinè reddi deſiit in Francia.*

MVNDI 5593. CHRISTI 1540.

Carolus V. magnificentiſſimè Pariſijs ſuſceptus, in hâc vrbe tandiu ſubſtitit, quandiu eius negotia poſtularunt: & verò ſtatim fugere viſus eſt Valencenas; vbi ſollicitatus de promiſſis, aliter ſe in Flandriâ, aliter in Franciâ loqui reſpondit. In Belgio rebelles acriter edomuit, Proteſtantes blandè recepit, licèt eos audiendos non eſſe Michaël Ceruinus Legatus Pontificius admoneret. Nihilominus vt omnibus faceret ſatis, Conuentus Hagenoenſem & Vormatienſem indixit; libros etiam hæreticorum in Belgio comburendos edixit; fortiùs Franciſcus Heterodoxos ipſos, qui diſſeminabant hæreſin, frementibus Germanis, quos deliniebat verbis, dum eorum fratres ignibus exureret. *Carolus V. Pariſijs ſuſceptus. Franc. I. hæreticos exuri iubet.*

Henricus VIII Annam Guill. Cliuiæ Ducis ſororem Lutheranam duxit vxorem, ex conſilio Thomæ Cromueli; mox tamen hic propter rapinas publico ſupplicio affectus eſt, Anna repudiata, quinta ſuperinducta vxor Catharina Hauuarda Catholica: ſæuiebat nihilominus in Catholi- *Henr. VIII. variæ nuptiæ.*

cos, quos ſupplicio Zuinglianis coniunxit, ipſe nec Catholicus, nec Sacramentarius.

Moritur Guill. Budæus.

Mortuus eſt hoc anno Pariſijs natus annos 73. Guill. Budæus litterarum decus, & magnum regni ornamentum, quem Eraſmus Galliæ portentum appellauit; vir aliunde pijſſimus, & alieniſſimus ab hæreſi; rara hiſce temporibus virtus in hominibus doctis, & ingenioſis.

Io. Vuayuodæ Tranſyl. ſuccedit Io. Sigiſmundus.

Obijt hoc anno Ioannes Vvaiuoda Tranſyluaniæ, annos natus 53. relicto filio ex Iſabellâ Sigiſmundi Poloni filiâ, qui dictus eſt Ioannes-Sigiſmundus. Huic Solymanus Turca addixit Hungariæ regnum, ſub tutelâ Georgij Epiſcopi Varadinenſis, cognomento Monachi, reiecto Ferdinando, quamquam hic Turcis ſe ſubmittere paratus eſſet. Is autem Georgius nobili genere natus, ex paruis initijs peruenit ad ſumma; ideo dictus

Georgius Monachus.

Monachus, quòd fuiſſet Eremita S. Pauli, non autem Benedictinus, vt aliqui fabulati ſunt. Porrò hic egregiam Ioanni nauarat operam, filij tutorem voluitque eſſe, qui patris vtiliſſimus fautor extiterat.

Diplomate hoc Ieſu confirmatur.

Societatis IESV inſtitutum commiſſum Cardinali Guidiccionio, magno nouorum Ordinum inimico, ab eo ſic probatum eſt, vt etiamſi alios reijceret, id admittere ſe fateretur ingenuè Pontifici. Ita diplomate 5. Kal. Octobr. confirmatus eſt, numero tamen ſociorum ad 60. reſtricto, & ſtatim huic Ignatius præpoſitus Generalis. Hic ſtatim Dei ſpiritu, quo plenus erat, animauit ſuos, & per Italiam, Germaniam, Galliam, Belgium, Hiſpaniam, Indiam ſparſit, incredibili animorum fructu; cunctis gentibus eos quaſi Apoſtolos recipientibus, multis tamen vbique contumelijs, & calumnijs, exemplo Ducis ſui Chriſti IESV, exagitatos.

Ignatij dat Socij Luſitanis conceſſi.

In Indiam Orientalem propagabatur Fides, non tamen vt Luſitani pientiſſimi exoptabant. Itaque auditâ Societatis famâ Rex petijt à Pontifice & Ignatio per Maſcareniam Legatum ſuum

ſex

ſex minimùm Socij ad ſe mitterentur, quos per Indiam ſpargeret. Conceſſi ſunt duo duntaxat, Simon Rodericius,& Franciſcus Xauerius nobilis Nauarræus, vir magni animi,& vtroque Orbe maioris. Hi cùm aduenissent in Luſitaniam, tantos effecere motus animorum, vt Ordini ſuo Apoſtolorum nomen pepererint; vnus tantùm è duobus in Indiam mittendus videretur;ne tantorum virorum pietate careret Luſitania, Ioannes plus Indis,quàm ſuis Luſitanis, profuiſſe diceretur.

Veneti demum hoc anno pacem à Solymano vrbibus Nauplio,*Napli de Romanie*,& Epidauro *Maluaſie* Peloponneſi redemêre, atque vti Caſtores parte ſui, totum corpus integrum ſeruauere. *Veneti cum Turcis ineunt pacem.*

Mortuus eſt denique hoc anno Guicciardinus Florentinus nobilis hiſtoricus, vir magnæ prudentiæ,& tantæ viuus inter populares ſuos autoritatis, quantum mortuus inter eruditos fuit. *Guicciardinus Florentinus moritur.*

CAPVT V.

DECAS QVINTA.

Ab anno Chriſti 1540. *ad* 1550.

MVNDI	CHRISTI
5594.	1541.

Habitus eſt hoc anno Conuentus Ratiſponenſis, cui interfuit Cardinalis Contarenus, tergiuerſati ſunt hæretici,de more,multùm laboratum vt nihil ageretur. Huic etiam Caluinus interfuit, qui & hoc anno Geneuam poſtliminiò reuocatus eſt. Cautum in hoc Conuentu Proteſtantibus per *Interim*,vt vocant;ſcriptum ad Franciſcum I.de non exagitandis fratribus, maximè in Merindolo, & Cabrierâ pagis; *Conuentus Ratiſponenſis.* *Caluinus Geneuam redit.*

ſieque promiſſa in Turcos auxilia, quæ communis cauſa jampridem expetebat.

Ferdinandus cum Solymano bellum gerit. Bellum geſtum eſt hoc anno inter Solymanum & Ferdinandum, cuius hic cauſa fuit, dum Ioannem Sigiſmundum nititur opprimere, huicque repugnant Georgius Monachus & Regina. At nec Ferdinandi, nec Ioan. Sigiſmundi Hungaria fuit, ſed Solymani auxiliatoris, qui depulſo Georgio cum ſuo Principe in Transſyluaniam, regnum hoc vectigale obtulit Ferdinando, & quod turpiſſimum fuit, hic recepit. Quòd ſi Carolus fratri ſuppetias tuliſſet, aut Hungariam non tentaſſet Turcus, aut ab eâ depulſus eſſet. Sed cogitabat ille

Algeriana Caroli expeditio. expeditionem Algerianam, & ad Iuliam Cæſaream, *Alger*, 10. kal. Nouembr. appulit cum ingenti claſſe, 22. millibus peditum, & equitibus mille. Capta erat ciuitas in quâ vix 800. Turcæ, nec Mauri plures, ſed obſtitere tempeſtates & inclementia aëris; hac multi ſublati, illis 130. naues, 15. triremes, omnes Lembi periere. Itaque re infectâ dedecoris plenus redire Carolus indidem compulſus eſt, aduerſus Chriſtianos quàm infideles fortunatior. Franciſcus I. infortunatum aggredi noluit, ob ius gentium violatum, cæſis Rin-

Ius gentium à Vaſtio violatum. cone & Fregoſio Legatis per Vaſtium Marchionem, & negatâ ſatisfactione, ne apud Chriſtianos audiret malè, cui jam inuidiæ ſatis Carolus atque Ferdinandus callidiores conflauerant.

S. Xauerius nauigat in Indiam. Nauigauit hoc anno in Indiam cũ Martino Alphonſo Soſâ Indiarum Prorege Franciſcus Xauerius, Apoſtolicus Nuncius cum ampliſſimâ in Indias poteſtate, factus nihilominus omnium ſeruus, tot ac tantis virtutibus illuſtris, atque miraculis clarus, vt Indiarum Apoſtolus audire meruerit, & quòd obtinuerat in Luſitaniâ Societati nomen, à populo, ab Eccleſiâ & Pontificibus inter Sanctos relatus glorioſè receperit.

Luſitanorum in Æthiopiam expeditio infauſta. Chriſtophorus Gama miſſus à fratre Stephano Prorege, vt Æthiopiæ Principem Claudium, Dauidis ſucceſſorem defenderet aduerſus Gradaa-

mctem

metem Adelis, & Zeila tyrannum, bis cum eo feliciter conflixit: tertiò demum certamine victus, & captus, virgis cæſus perdidit caput; ab Æthiopibus vulgò habitus Martyr. Gradaametes autem victor, dimiſſo Turcorum auxilio, dum ad Nilum ſe reficit, & ſedet incautiùs, à Claudio & Luſitanis collectis appetitus perijt, nec diu crudelis victoriæ voluptate fruitus eſt. Luſitani, nullâ datâ redeundi poteſtate, vixere inter Æthiopes, facti ex neceſſitate miseræ regionis huius inquilini.

Obijt hoc anno, ætatis 47. Philippus Theophraſtus Paracelſus Medicus Salisburgi celeberrimus: obijt & Lugduni Sanctes Pagninus Dominicanus, vir apprimè doctus, & cui ſacræ paginæ plurimùm debent.

Philip. Theophraſtus Paracelſus moritur.

MVNDI 5595. CHRISTI 1542.

In Conuentu Spirenſi decretum eſt Turcicum bellum; Tridentum, ad Concilium Generale aſſignatum, reclamantibus Proteſtantibus, neque rem, neque locum optantibus Magnis animis expeditio ſuſcepta eſt; ſed hæc Germanorum cunctatione diſſipata eſt, quam adeò formidarat Solymanus; cui aſtipulatus eſt Lutherus, huic longè quàm Imperatori addictior.

Bellum Turcis indictum, & Tridentino Concil addictum.

Franciſcus I. bella ſpargit in Caroli ditiones per exercitus quinque, nullo aut paruo operæ pretio; qui ſi ſimul coniuncti eſſent, vt ſapienter ſuadebat Langeus, tot ſumptuum fructum recepiſſet; verùm aduerſarium nactus erat Carolum, qui immotus mouebat, cùm Franciſcus omnia ad pompam peragens multa ageret, vt tandem nihil egiſſe videretur.

Franc. I. ſpargit bellum perditiones Caroli.

Proſcripta fuit hoc anno Caluini Inſtitutio, tetrum opus, & in quo multùm de Dæmone, huius ore & calamo loquente, atque ſcribente.

Inſtitutio Caluini proſcripta.

Henricus VIII. Catharinam Hauuardam, adulterij damnatam, capite mulctauit, & ſextam duxit viduam, ne peccaret in virgine; quam etiam ſuſtuliſſet propter hæreſin, niſi hunc mors preueniſ-

Henrici variæ vxores.

ſet, cupidiſſimum noui matrimonij, & maritum verè deſultorium.

Iacobus V. regnum Scotiæ relinquit filia Maria.

Scotis commiſſis cum Anglis, & in ſuum Principem inſuper rebellantibus, Iacobus V. in febrim incidit, ex quâ obijt ætatis 32. regni 30. relictâ filiâ ante dies octo natâ, quæ Maria dicta eſt. Mors eius turbauit Scotiam vniuerſam, immo in eam induxit hæreſin, quæ demum & Regnum, eiuſque Reginam Mariam perdidit.

Indicitur Conc. Trident.

Indicitur Concilium Tridentinum, emiſſo diplomate x. Kal. Iunij, quò omnes inuitabantur ad Kal. Nouembr. creatis tribus Legatis à latere: interea depugnabant inter ſe Franciſcus & Carolus, etiam ſcriptis hoc anno, moribus factiſque admodum diſcordes; quorum minùs ſapiens habitus eſt qui plura fecit, & effutijt.

S. Fran. Xauerius appellit in Indiam.

Peruenit hoc anno Goam pridie Non. Maij Franciſcus Xauerius, qui ſtatim poteſtatem omnem ſuam Legati à latere Ioanni Alburquercio ſubmiſit; quâ deiectione plus profecit, quàm ſibi concreditâ omni Romani Pontificis autoritate.

MVNDI 5596. CHRISTI 1543.

Carolus & Fran. bellare pergunt.

Carolus V. Philippo filio ſuo dat vxorem Mariam Luſitanam ſororis ſuæ filiam, eumque annorum ſexdecim adoleſcentem Regem Hiſpaniarum denunciat. Inde venit in Belgium, vt Ducem Cliuenſem ſeu Iuliacenſem retunderet, victoriâ ſuâ ferocientem, quem & exuit Gueldriâ, propter quam bellum concitatum erat, & ſocietati Franciſci cum renunciare cogit; cæteroqui non inhumaniter tractatum. Aliunde Franciſcus ditiones eius vaſtauit, eumque depulit Landrecio, quod ingenti exercitu obſederat. Hoc opus fortitudinis, & prudentiæ fuit; iſtud neque Chriſtianitatis. Turcicam enim claſſem, atque Barbaroſſam euocauit, vt eius opera Nicæam Ligurum expugnaret; quod & factum: arx tamen fortiſſimè reſtitit, & Turcorum Francorumque aſſultus eluſit: ſed cùm Franci non ſatis parati

Franc. euocat ad Nicæam Barbaroſſam.

ac-

acceſſiſſet, irriſi ſunt à Turcis; qui re infectâ recedentes, exſcenſionibus factis in Italiam multos Chriſtianos abduxere captiuos, & regioni fœdam intulere vaſtitatem, ſpoliiſque diuites rediere Conſtantinopolin: En quo diſcordia Principum miſeros Chriſtianos adducebat.

In Africâ ciuile concitatum eſt bellum: Amida enim patris Muleaſſis occupauit regnum: quod dum repetit bello, captus & excæcatus eſt cum duobus filiis. Mox tamen Amidâ eiectus eſt à Thouarte Hiſpano Gubernatore Golettæ, eiuſque loco patruus Abdamelchus ſubſtitutus eſt, ſed eo ſtatim mortuo, & filio eius duodenni intruſo, dum tutores eius rapinis cædibuſque graſſantur, reuocatus eſt à Tunetanis Amida, cùm priùs Muleaſſes ad Hiſpanos confugiſſet. Quæquidem non fuerunt vnius anni, vno tamen loco ad hiſtoriæ lucem congerenda.

Turba in regno Tuneſano.

Suſpenſum eſt hoc quoque anno Tridentinum Concilium, dum Pontifex Franciſcum & Carolum reconciliare nititur, quorum diſcordiis nihil tum erat Eccleſiæ pernicioſius.

Conc. Trident. ſuſpenditur.

Hoc anno, quo Carolus V. cum Henrico VIII. turpiſſimè, & contra datam fidem, reconciliatus eſt, & Biblia Tigurina à Leone Iudâ informata abſoluit, Theodorus Bibliander, adiutoribus Conrado Pelicano, & Petro Cholino obiere Ioannes Ekius, & Albertus Pighius viri multarum in ſectarios palmarum. Aliunde mortuus eſt Baſileæ Carloſtadius, cùm ei terribile monſtrum mortem denunciaſſet; quem tamen in pace obiiſſe contra ſacrorum codicum fidem Heterodoxi aſſerunt. Denique facto functus eſt Guillelmus Bellæus Langæi dominus, frater Cardinalis & Epiſcopi Pariſienſis, & Martini Hiſtorici, laudatus etiam impensè ab hoſtibus Franciſcis, quem Vaſtius Ducibus omnibus anteponebat, & Carolus V. magnam conſiliorum ſuorum appellabat moram.

Pax Hen. VIII & Car. V.

Obiere Ekius Pighius, Langæus.

MVNDI 5597. CHRISTI 1544.

Barbaroſſa euocatus à Franc. I. iterum Christianos Cæſarianos vexat.

In Spirenſibus Comitiis multa aduersùs Franciſcum Carolus dixit; ideoque decretum in eum bellum, & promiſſa pecunia, atque copiæ. Fruſtra Pontifex vtrumque reconciliare conatus eſt: effecit tamen vt Barbaroſſa, qui tum Teloni agebat cum claſſe, recederet ex Prouinciâ, nec arcem Nicææ oppugnaret. Recedens autem fœdè populatus eſt Cæſaris ditionem, abſtinuit à Pontificiâ, quia ſic Franciſcus optabat, ita præſcribebat Polinus Gardia, cuius operâ Turcus euolatus erat. Vnde Franciſcus apud Chriſtianos ingenti flagrauit odio, in quem & ſcripſere multi, quem multi defendere; huius litis arbitrium meliùs Deo reſeruabitur.

Pugna ad Cerisolas

Franciſcus Borbonius Anghuianus celebrem illam ad vicum Ceriſolas victoriam retulit, quâ Alphonſum Danalum Vaſtium vulneratum fugere compulit, duodecim hoſtium millia cecidit, bis mille quingentos cepit, cum obſeſſo Carinano. In hoc prælio Dux Rorariorum Monlucius egregiam nauauit operam, cuius oratione prælij facultas a Franciſco extorta, eius armis & manu victoria in partes Francicas venit. Et totâ potitus eſſet Inſubriâ Anghinius, niſi à Franciſco impeditus eſſet, quominus Mediolanum agrederetur; nec inſipienter. Anglus enim Picardiam, Carolus Campaniam tentabant octoginta peditum, viginti equitum millibus, ac geminis caſtris. Tantus hic tamen apparatus euanuit, & ſi graſſationes excipias, parum Franciæ nocuit.

Blaſius Monlucius.

Pax inter Franc. & Carolum.

Cùm res ergo Cæſaris, & Henrici, minùs bellè procederent, Carolus inclinauit ad pacem, quam tamen dubiam, & implicitam fecit; Franciſcus accepit, vt præ ſe ferebat, ex ſubditorum commiſeratione, reclamante Henrico Delphino, qui Cæſarianas copias defluere, ac ſenſim perire animaduertebat. Verùm præualuere in Franciſcum amores Annæ Piſſelenæ Stampenſis, nobilis ſcor-

Anna Piſſelena Stampenſis.

ſcorti; Imperatori tacitè fauentis, quæ imprudentem, & libidinoſum in deteriora conſilia Regem adduxit. Hac autem pace comprehendi noluit Henricus Anglus, cui reddita fuerat Bononia Maritima, ſed Veruinij ignauiâ, cuius mox ſub Henrico II. pœnas capite luit. Cùm autem Dux Norfolcius Monſtrolium obſideret, ad famam aduenientis Delphini ſuam repetiit Angliam, ſuâ contentus Bononiâ, quam non erat diu ſeruaturus. *Bononiam reddit Veruinus.*

Rem Chriſtianam tum egregiè promouebat in Oriente Xauerius, dictus Magnus pater: quando & Regis Ceylani filius, factus Chriſtianus, cum multis ſuis ſubditis ab ipſo parente pro verâ religione cæſus numerum Martyrum auxit: cuius mortem placuiſſe Deo ignea Crux in cœlo, in terrâ lucida, nullis Mahumetanorum artibus eradēda, populis illis attonitis cecinerūt. *Filius Regis Ceylani Martyr.*

Mortuus eſt denique hoc anno Romæ Ioannes Magnus Vpſalenſis Archiepiſcopus, Legatus Pontificius, exantlatis pro Fide laboribus ærumniſque toleratis, quæ naſcente Eccleſiâ ſubibant ſancti præſules; cui tamen Deus vna merces fuit, ab iis neglectus, quorum magni intereat Septentrioni eiuſmodi Pontificem obtigiſſe. *Io. Magnus Arch. Vpſalenſis moritur.*

MVNDI 5598. CHRISTI. 1545.

Obiit hoc anno Patriarcha Conſtantinop. Hieremias; cui ſuffectus eſt Dionyſius Metropolita Nicomedienſis probatus Solymano, auctoque ad tria millia Ducatorum Peſceſio, cum initio tantùm quingentorum eſſet. Quid enim aliud à ſordibus & impietate Mahumetanorū expectaretur? *Turcorum auaritia in Peſceſio.*

Initâ inter Reges Chriſtianos pace agendum erat de Concilio tandiu ac toties expetito; ſed id re urgebant Proteſtantes, eorumque caput Lutherus, qui tum ridiculis imaginibus Papæ, ac Dæmonis, Cardinalis & morionis eâdem facie, in eodem nummo inſaniebat. Tum autem agebatur Vermaciæ Conuentus, in quo negabant *Proteſtantur Concilium refugiunt.*

Proteſtantes auxilia ſufficere contra Turcos niſi prius à Decretis Concilij, & Iuriſdictione Cameræ Imperialis eximerentur. Quare de induciis cum Solymano Carolus egit, cuius Legatis, & ſuos Franciſcus adiunxit. Cùm tamen mox

Carol. Aurel. fil. Franciſci I moritur:

Carolus Dux Aurelianenſis Franciſci I minor filius obiiſſet, futurus gener, aut affinis Caroli V. & inter vtrumque pacis vinculum, omnia vtrimque hoſtilia expectata ſunt. Quare Franciſcus cum Anglo ferire pacem decreuit, maximè cùm Bononiam per Biezium Mareſcallum, Angliam per Annebaldum Architthalaſſum fruſtra tentaſſet. Ad Bononiam contigit vulnus mirabile Franciſci Lotharingi, filij Claudij Ducis, qui hic ab Anglo equite lanceæ ferrum

Franciſci Guiſii vulnus mirabile.

recepit inter oculum dextrum, & naſum, ſic tamen vt hoc ferrum ad occiput perueaderet: deſperantibus omnibus medicis, extractum eſt nihilominus vulnerato roganti ſpiculum, & ſine vllo gemitu patientis, coaluitque paulò pòſt vulnus, ſed vti creditum eſt diuinitùs, ad tutelam Chriſtianæ religionis, ac mortem proeâ fortiter ſubeundam.

Henricus Brunſuicenſis capitur.

Dux Brunſuicenſis Henricus Catholicus, contra voluntatem Caroli V. Philippum Haſſiæ Landgrauium, à quo ſpoliatus erat, aggreſſus, ab eodem victus, & captus eſt. Quem cùm emitti iuberet Imperator obſtitit Lutherus, jam factus Carolo ſuperior. Verùm Deus illum depræſit. Dum enim exorciſmis à ſe concinnatis

Energumena Lutheri.

Energumenam à Dæmone liberare conatur in Sacrario Eccleſiæ, à malo Genio obſeratâ ianuâ malè multatus eſſet, niſi ianuam ſecuri fregiſſet Staphylus eius diſcipulus, qui rem ſcriptis prodidit, & cacatas Magiſtri ſui caligas ſacetus [illegible] ſecuturis temporibus turpiter oſtentauit.

Inchoatum Conc. Tridënt.

Inchoatum eſt hoc anno Tridentinum Concilium, indictum Idibus Martij, à Legatis Cardinalibus de Monte, & S. Crucis (nam impeditus

ditus Polus abfuit) ad Idus Decembris, tot contritis menſibus, in vanâ de ſedibus diſceptatione: ac primæ Seſſioni tantùm 4. Archiepiſcopi, 22. Epiſcopi præſederunt. Caue ſic autem adhibeas fidem Actis huius Concilij ſcriptis à Petro Soaue Polono, homine minimùm Schiſmatico, & hæreticorum ſaltem fautore; cui ſuffecere materiam Sleidanus Lutheranus, & Paulus Vergerius etiam Apoſtata; ipſe turpi materiæ, ex odio in Pontificem, turpiorem adjecit formam. Eum porrò doctiſſimè confutauit maximi vir ingenij Cardinalis Palauicinus, ex Societate IESV vocatus ad purpuram; futurus alioqui ſuſpectus, niſi Acta quæ protulit conuenirent cum Actis quæ in plerisque Franciæ Bibliothecis aſſeruantur: quibus fatemur opponi poſſe Acta contraria, ex iiſdem Bibliothecis, & rancidis ſcriniis eruta: ſed ab iis ſcripta, qui miſeris hiſce temporibus Hæreticis, quàm Pontifici, atque Eccleſiæ fauere maluerunt.

Acta Conc. Trident. Petri Soauis Poloni.

MVNDI 5592. CHRISTI 1546.

Continuatum eſt hoc anno Tridentinum Concilium, cui tum Petrus Daneſius Franciſci I. Legatus interfuit, cùm de eo abrogando Francoſurti Proteſtantes conſultarent. Habitum & aliquanto pòſt colloquium Ratiſponenſe inter eoſdem & Catholicos, ex quo tamen illi turpiter aufugere. Sed & additum huic dedecori grauius damnum: tum enim 12. Kal. Martij Islebij Saxoniæ in patriâ ſuâ extinctus eſt Lutherus, fax Europæ, inimicus Pontificis atque Dei; habitus tamen à ſuis vti Sanctus, & Prophetes Germaniæ, ſeruatis eius turpibus reliquiis, quibus nulla aromata fœtorem adimere potuerunt, ex libidine, & crapulâ, à monacho excucullato contractum.

Continuatur Conc. Trid.

Moritur Lutherus, & à ſuis habetur vt Sanctus.

Expedita ſunt hoc anno arma à Proteſtantibus, quorum præcipui fuere Fridericus Dux Sa-

Proteſtantes arma parant in Carol. V.

Saxoniæ Elector, & Philippus Haſſiæ Landgrauius, conſcriptis 70. millibus peditum, & quindecim Equitum, cum 120. tormentis bellicis, reliquoque ad magnum bellum apparatu. Hi tandem diu inter ſe altercati bellum denunciant Carolo V. quem ſi ſtatim adorti eſſent, ſine dubio debellaſſent: ſed dum bellum non ſatis concordibus animis gerunt, interea recepit Imperator 12. armatorum millia à Paulo Pontifice; duce Octauio Farneſio, dum ipſe luculentum exercitum comparauit ex Hiſpanicis, Belgicis & Italicis copiis, quo ſaltèm repugnare poſſe videretur. Itaque dum Duces Proteſtantes inter ſe non ſatis conueniunt, eorum ſenſim defluxit exercitus, maximè ex quo Fridericus Elector Palatinus, eorum auxiliator, à Cæſare ſapienter in gratiam receptus eſt. Quare deinceps rebelles iſti ſic contempti ſunt ab Imperatore, vt eis pacem nonniſi duris conditionibus annueret, qui antea de eo exautorando cogitabant.

Carolus V. recepit auxilia.

Mortuus eſt hoc anno Marchio Vaſtius, magni belli concitator, ob jus gentium violatum, multis criminibus oneratus, & Imperatoris juſſu amotus præfecturâ. Quo audito nuncio, ex mœrore obiit, & optandâ morte, multis accerſitam criminibus ignominiam feliciter deuitauit.

Moritur Vaſtius Marchio.

Henricus VIII poſt tot rapinas & ſacrilegia inops, cum Franciſco I. depaciſci coactus eſt, redditâ Bononiâ cum omnibus tormentis, atque commeatu, acceptis octingentis millibus aureorum, intra annos octo numerandis. Hac quoque pace incluſi ſunt Scoti, qui inter ſe atrociùs tumultuati ſunt; quando Dauid Cardinalis Betonius Archiep. Santandreanus cæſus eſt, & habitus Martyr, eiuſque percuſſores omnes & hominibus & Deo pœnas graues dependerunt.

Pax inter Hen. VIII & Franc. I.

Arx *Diu* in Indiâ iterum obſeſſa eſt à Mamudio nepote Badurij, operâ Soſaris natione Chij, ori-

Arx Diu obſeſſa ab

origine Itali, ſed Fidei deſertoris, ducis nequaquam contemnendi. Hæc fortiter quidem defenſa eſt à Ioanne Maſcareniâ; nihilominus veniſſet in hoſtium manus, niſi auxilium huic tuliſſet Indiæ Prorex Ioannes Caſtrius, qui B. Virginis ope, cum eodem Maſcareniâ inſignem de Indis reportauit victoriam. Hic tamen Caſtrius, præmiis ingentibus cumulatus, in Xauerij ſanctiſſimis complexibus obiit pientiſſime; non tantùm ab hominibus, ſed à Deo magnis muneribus exornatus.

Indis, defenditur à Maſcarenia.

In Americam miſſi Hiſpani, non tam adminiſtrabant Prouincias, quàm lacerabant, diuiſi inter Pizzarros, & Almagros, veriùs latronum quàm militum duces, & præfectos. Ad turbas illas compeſcendas miſſus Petrus, Gaſca, iuris peritiſſimus doctor, conſilio & ingenio tumultus ſedauit omnes, paucorum, & maximè Franciſci Caruajalis, & Ioannis Acoſtæ, ſeditioſorum ſupplicio; probauitque ingenium atque prudentiam in præfectis & gubernatoribus, armis & viribus ſæpe præualere.

Turbas in Noua Hiſpania ſedat Petrus Gaſca ſapientiſſimè.

MVNDI 5000. CHRISTI 1547.

Tridentinum Concilium ſedulò promouebatur, jam octo celebratis Seſſionibus, cùm exorta lues id Bononiam transferre coëgit. Iamque celebratis in hâc vrbe duabus ſeſſionibus, id abrupit Petro Aloyſio Duci Placentiæ & Pontificis filio illata nex, per eius inimicos, audaciores factos ex Cæſaris in eum odio. Placentiam ſtatim occupat Ferdinandus Gonzaga, Vaſtij ſucceſſor; ægrè Pontifici ſeruatur Parma; coniurationis afflauit ſuſpicio Carolum V. non aliam ob cauſam, quàm quòd ex eâ profecerat. Pontifex autem ex eâ nece tantùm doloris hauſit, atque exinde confecutis tumultibus, vt ſuſpenderet Concilium; proferuntur & aliæ

Concil. Trident. transfertur Bononiam.

Petr Aloyſius Dux Parmenſis caditur.

& aliæ huius facti cauſæ, ſed ab iis tantùm qui vaticinari volunt.

Saxonem bello appetit Carolus V.

Bellum interea dictum Smalcaldicum proſperè gerebatur à Cæſare. Nam Dux Vvittembergicus, qui maximè petebatur, perſolutis 300. millibus aureorum, reconciliatus erat, eiuſque exemplum multæ ſequebantur ciuitates. Supererat Saxonicus Elector victoriis ferox, & Mauritio patruele ſuo omni ſuâ ditione ſpoliato. Quare in eum totus belli impetus conuerſus eſt: ac principiò Albi fluuio propè per miraculum ſuperato Carolus cum Ferdinando, aliiſque Catholicis, ad Mulbergum eum aſſecutus, & ſyluam Lochanam 8 Kal. Maij grandi prælio nouem horarum fudit, ac vulneratum cepit, cùm priùs boni omnes militis ac ducis partes obiiſſet. Captus eſt cum eo quoque Erneſtus Brunſuicenſis, amboque dati in cuſtodiam; Saxo etiam paulò duriùs acceptus à Cæſare, quàm humanitas, & victoria poſtulabant. Multa de hac victoriâ iactata ſunt, vt de Aquilâ obeunte Cæſaris caſtra, nebula aduentum Caroli Saxonibus celante, Sole pallido, immo, & vti tempore Ioſue ſtante, ad pleniorem victoriam; quæ ſunt ab adulatoribus conficta potiùs, quàm à veris hiſtoricis enarrata.

Caroli V. ingens de Proteſtantibus victoria.

Elector Saxonicus captus mulctatur:

Mox à Cæſare ſententia capitis in Saxonem pronunciata eſt, vitam tamen obtinuit, Electore Brandeburgenſi, & Cliuenſi Duce pro affine ſuo deprecantibus; verùm exutus eſt Electoratu, qui conceſſus eſt fratri eius Mauritio, arcibus Vvitembergâ, & Gothâ ſpoliatus, indictâ inſuper grandi pecuniâ, & bonis eius inter Ferdinandum, & Mauritium diuiſis. Vt autem acquieſceret Concilio nunquam induci potuit, ſicque expuncta eſt hæc conditio; cùm Cæſar ſollicitior tum eſſet Imperij, quàm religionis.

Landgravius deluditur à Cæſarianis.

Langrauio quoque iidem deprecatores obtinuere veniam, ſed grauibus conditionibus, in

in quibus & deluſus eſt miſer duarum litterarum mutatione ab Albano Duce, vel Granuellano, aut potiùs à Cæſare, qui duobus hiſce ingenio ac fraudibus ſuperior erat.

Tum autem celebrata ſunt Auguſtana Comitia ſed ab armato Cæſare, qui & in eam vrbem triumphans ingreſſus eſt, quoniam erat præcipua Smalcaldani fœderis. In iis Catholica Fides erecta, hæreſis abjecta eſt; Coloniæ ſuffectus Archiep. Adolphus in locum Hermanni hæreticis cedentis, & tam ſceleribus, quàm ætate grauioris.

Genua hoc anno cum Auriâ periclitata eſt coniuratione Lud. Fliſci, & Iulij Cibi; quæ vbi detecta eſt, ceſſauit periculum. Tumultus quoque Neapoli concitatus ob Inquiſitionem, quem Cæſar ſapientiâ ſuâ repreſſit, ſibique ac populo fecit ſatis. *Tumultus Genuæ ac Neapoli.*

Quinto Kal. Febr. obiit Henricus VIII. Angliæ Rex, anno ætatis 57. regni ferè 39. ex nimiâ pinguedine; vt qui libidinosè inſtar canis vixerat, turpiter inſtar obeſi porci moreretur. Statuerat Eccleſiæ reconciliari; ſed paraſitorum, & aulicorum turba quos ſacris bonis locupletarat, impediit. Sumpſit tamen Catholico more Euchariſtiam, hæredeſque inſtituit primo Eduardum ex Semeirâ filium, deinde Mariam ex Catharinâ, denique Elizabetham ex Annâ Bollenâ: filio autem adiunxit 16. tutores, omnes ferè Catholicos; & hunc in Catholicâ fide voluit erudiri, ſed Primatum Eccleſiæ retinere. Atenim ex iis tutoribus Eduardus Herefordiæ Comes, frater Semeiræ Zuinglianus, jus omne ſibi arrogauit; &, huic fauente Cranmero Arch. Cantuarienſi, inducta eſt Hereſis in Angliam, per Hugonem Latimerum Anglum facetum concionatorem, Petrum Vermilium Martyrem, Bernardinum Ochinum Capucinorum quondam Generalem, tunc nequiſſimum Apoſtatam. En quibus homini- *Henricus VIII. Angliæ rex obit. Eduardus ex Semeirâ ſuccedit. Inducitur hæreſis in Angliam.*

minibus Anglicana pſeudoreligio debet initium!

Franciſcus I. moritur.

Mortuus eſt eodem anno Franciſcus I. prid. Kal. April. anno vitæ 52. cum dimidio, regni 32. cum 2. menſibus, munitus Eccleſiæ Sacramentis omnibus, *Litterarum parens* vulgò appellatus; quibus, mentientibus licèt, exiſtimationem ſuam debet & gloriam. Vir ſine dubio magnanimus, ſed abſque prudentiâ; & ineptis amoribus implicatus, quibus attendit potiùs ſæpe, quàm regno, vnde magnæ clades, quæ in eius quoque caput aliquando reciderunt. Succeſſit ei filius Henricus II. annos natus duodetriginta, qui ſtatim à patre expulſum Annæum Mommorantium reuocauit; Annebaldum ſibi maximè ab eodem commendatum eiecit, & Cardinalem Turnonium, peritiſſimos ſub Franciſco regni moderatores: retentus tamen Franciſcus Oliuarius Cancellarius inuidiâ maior. Alij quoque in ſecretum conſilium allecti, inter quos Diana Pictauienſis, Brezæi Normanniæ Seneſchalli vxor vetula; cuius tum philtra & amatoria pocula jactata ſunt ab imperitis, propter eius ingenium atque prudentiam, fœmineis maiora.

Succedit ei Henricus II.

Diana Pictauienſis.

Moriũtur Petr. Bembus, Sadoletus, Vatablus, Tuſſanus, B. Rhenanus, Conrad. Peutingerus.

Obiere quoque hoc anno Petrus Bembus, & Iacobus Sadoletus Cardinales, linguæ Latinæ peritiſſimi; Franciſcus Vatabulus Hebraicæ Græcæque ſcientiſſimus, ſicùt Iacobus Tuſſanus eiuſdem Græcæ linguæ profeſſor; Beatus Rhenanus Scheleſtadienſis multis illuſtratis authoribus celebris; denique Conradus Peutingerus, cui Tabulam Imperij Geographicam debemus, poſtea editam ab eius populari Auguſtano Velſero, viri omnes magnæ eruditionis, & famæ.

Moritur Barbaroſſa, ei ſuccedit filius Aſanes.

Mortuus quoque Conſtantinopoli Hariadenus Ænobarbus ſeu Barbaroſſa Turcicarum nauium præfectus, & Algerij Rex, cui ſucceſſit filius Aſanes patri tantùm fortitudine, quantùm

tùm

tùm ætate inferior. Obiit & in nouo Orbe Ferdinandus Corteſius Mexici domitor, & Nouæ Hiſpaniæ conditor, vir feliciſſimæ fortitudinis, quam & pietate condiuerat.

MVNDI 5601. CHRISTI 1548.

Bellum hoc anno geſtum inter Perſas atque Turcos, quoniam Bajazetes ad illos confugerat qui patrem Solymanum in Selimum fratrem propenſiorem videbat. Solymanus cum 200. armatorum millibus eum repetiit à Tammaſo, eiuſque regionem latè vaſtauit: Tammaſus enim detrectabat certamen, donec Luſitanorum auxilia, atque tormenta bellica reciperet. His fretus, & virtute Bajazethi, quem ſuis copiis præfecerat, aggreditur Turcos ad Euphratem, & eorum 130. millia delet; Solymanus, multis etiam in reditu amiſſis, ſine filio, ſine exercitu, ſine gloriâ Conſtantinopolin rediit. Turcæ contra faciunt Ercaſem Imirſam fugitiuum fratrem Tammaſi, & à Solymano victorem reſtitutum; fatentur nihilominus Principem ſuum, ſame debilitato exercitu, victo ſimilem in vrbem rediiſſe. *Bellum Perſicè ob Bajazethem fugitiuum.*

Ortâ inter Legatos Cæſareos & Pontificios controuerſiâ, Carolus V. procudit ſuum *Interim* (veriùs *Interitum animarum*) nec probatum à Catholicis, & ab Heterodoxis improbatum, ab vtriſque ſcriptis confutatum; ab his quidem per Philippum Melanchthonem molliter, per Caluinum petulantiſſimè; ab illis per Robertum Cænalem in Galliâ, Nicolaum Bobadillam in Germaniâ, Franc. Romæum Dominicanum Romæ. Itaque triplicis generis fuerunt Interimiſtæ *Cæſarei* Catholici, *Lipſici* Lutherani, & *Francici* Caluiniani, omnes ab aduerſariis adnumerati Adiaphoriſtis. En quibus ſe difficultatibus Principes implicant, dum plus poſſe volunt, quàm Deus, & Eccleſia ſinunt. *Interim Caroli V.*

Obiit

Sigiſmũdo Regi Poloniæ ſuccedit Sigiſ. Auguſtus.

Obiit hoc anno Kal. April. die Paſchatis Sigiſmundus Poloniæ Rex ætatis 82. Regni 42. vir fortis & ſapiens, magno ſuorum bono, & Chriſtianitatis. Succeſſit ei Sigiſmundus Auguſtus, annos natus duodetriginta, qui in epulo funebri die Mercurij, carnem Germanis, piſces Polonis oppoſuit; quia hic dies tum à carnibus abſtinentiam his præſcriberet, quam deinceps vſus ſuſtulit.

In Comitiis Auguſtanis creatus eſt Elector Mauritius Saxo.

Ad Comitia Auguſtana Legatos ſuos miſit Baſilius Moſchus, vbi cum Cæſare in Turcos iniit ſocietatem. Mauritius quoque in iiſdem creatus eſt Elector, & in loco, vnde ceremonias ſpectare poſſet è feneſtrâ, Ioannes Fridericus exauthoratus, quas tamen aſpexit ſine vllo animi motu. Eodem quoque venit Muleaſſes; à præfecto Golettæ Franciſco Thouuarro Hiſpano gazâ ſuâ ſpoliatus, mortalium infortunatiſſimus, cui Barbaroſſa regnum, Amida filius viſum, Thouuarus bona eripuerat. Remiſit eum in Siciliam Carolus, vt publicis Siculorum ſumptibus aleretur, fieretque de Rege nobilis mendicus.

Philippus Caroli V. filius, venit in Belgium.

Carolus V. vt Imperium in domo ſuâ relinqueret hæreditarium, Maximiliano Ferdinandi fratris filio Mariam filiam ſuam dedit vxorem, qui hoc anno venit in Hiſpaniam, & Pintiæ nuptias celebrauit. Philippus autem nauigauit Genuam, vbi de Arce vrbi imponendâ cogitauit, deterritus tantùm ab Auriâ in gratiam patriæ ſuæ. Inde Mediolanum, Mantuam, Tridentum, ac denique in Belgium venit, non eiuſdem cum patre vrbanitatis, & humanitatis, vel quòd filius Imperatoris eſſet, pater tantùm Ducis; vel potiùs quia excelſos illos tumenteſque ſpiritus hauſerat ex Hiſpaniâ.

rbe in Anglia, & Scotia.

In Angliâ ſæuitum in Catholicos, abolita Miſſa, inducta Caluini ſecta. Cùm Angli in Scotos bellum gererent ob Mariam, quam Eduardo ſuo volebant vxorem, eam Scoti in

Fran-

Francia tranſmiſerunt, Franciæ Delphino collolocandam, acceptiſque ab Henrico II. auxiliis, retuderunt Anglos, res ſuas erexerunt.

Henricus II. regnũ ſuum ordinat.

Henricus II. judices ſelegit qui de hæreticis grauiter ſtatuerent: luſtrauit & ea loca quæ Cæſar poſſet inuadere; denique nuptias curauit inter Antonium Borbonium Ducem Vindocinenſem, & Ioannam Labretanam hæredem regni Nauarræ, filiam Henrici Regis, & Margaritæ ſororis Franciſci I. ex quibus magnus heros Galliæ Henricus IV. prodiit.

Seditio Burdegalenſis, in qua cæſus Monenius.

Horribilis eſt excitata Burdegalæ ſeditio propter vectigal Salinis impoſitum, quam dum comprimere nititur Triſtanus Monenius *de Moneins*, vicarius Henrici Regis Nauarræ, vnguibus populi laceratus, & ſale conditus eſt miſerabilis Salinator. Miſſus eò ſtatim ab Henrico II. Annæus Coneſtabilis cum Guiſio, & exercitu, per muri labefactati partem ſubiit, ſeditionis autores ſuſtulit, vrbis extinxit omnia priuilegia, cadauer Monenij vnguibus præcipuorum ciuium refodiendum curauit, & ſepeliendum ab vniuerſo populo cum facibus, vociferante coram Coneſtabilis domo, ſe improbè feciſſe, & grauiores pœnas promeritum eſſe. Senatus quoque, vti mollior, & viſus conniuere, exautoratus; mox tamen omnes facilitate Franciâ in priſtinum ſtatum reſtituti ſunt. Hos autem motus Aquitanicos cùm didiciſſet Cæſar, eorum occaſione oblatâ vti decreuit; ſed vbi citiùs quàm putaſſet conſopitos vidit, factum excuſauit ſuum: Princeps cui neque nocendi voluntas, nec excuſatio vnquam defuere.

Hac occaſione vti conatur Carolus.

Exercitia S. Ignatij approbata à Paulo III.

Hoc denique anno Paulus III. orante Franciſco Gandiæ Duce, libellum aureum exercitiorum ab Ignatio Societatis IESV conditore, initio ſuæ conuerſionis ſcriptum, approbauit diplomate ſuo; diuinum opus, quodammodo tantæ Societatis obſtetrix, & alumnus, atque

fons

fons & origo pietatis, huius libelli operâ, in Chriſtianis, Laicis, Clericis, & Religioſis mirabiliter excitatæ.

MVNDI 5602. CHRISTI 1549.

Turba Anglica. Concitatæ ſunt hoc anno in Angliâ multæ turbæ, ſublatis publico ſupplicio Thomâ, viro Catharinæ relictæ, Henrici VIII. quæ & ex mœrore obiit; & poſtea eiuſdem fratre Eduardo Sommerſeto Angliæ Protectore, ſæpe dato in carcerem, ſæpe liberato, ac tandem ſerui publici manu capite minuto. His autem tumultibus commodè vſus Henricus II. Franciæ Rex, multas arces circa Bononiam cepit, vnde data turbis Anglicis materies. *Henricus II. ex iis proficit.* Nec tantùm de regni adminiſtratione, ſed & de religione diſceptatum; ex quibus diſputationibus multùm profecere hæretici, multis libellis euulgatis, quibus nihil eſt Fidei pernicioſius.

In Galliâ fœdus cum Heluetiis renouatum: ſæuitum acerbè in hæreticos, ex quorum caſtris nonnulli retraxere pedem, in cæteris Margarita, hoc anno mortua, decima Muſarum dicta, & quarta Gratia, in viros eruditos vti frater Franciſcus optimè affecta, ideoque Poëſeos, & eloquentiæ luculenta materies. *Margarita moritur.*

Theodorus Beza fugit ad Caluinũ. Ad Caluinum hoc anno Theodorus Beza acceſſit Clericus libidinoſus, atque pæderaſtes, omnique turpitudine infamis (quod arguunt eius iuuenilia) tumque cæteris criminibus addidit hæreſin colophonem. Natus erat anno 1519. Vizeliaci litteris Latinis ac Græcis, ac potiſſimum poëſi apprimè exultus: at veritus ignem à Senatu Pariſienſi ob præpoſteram libidinem, venditis beneficiis ſuis, nec vni tantùm emptori, in ſceleratorum omnium Aſylum, & criminum ſentinam Geneuam fugit, vt eam magis corrumperet, atque funeſtaret.

Mortuus eſt hoc anno Paulus III. 4. Idus Sept.

Sept. annos natus 82. cùm ſediſſet annos 15. dies 20. ex perturbatione vehementi, lectis litteris Octauij nepotis ſui interminantis. Quare moriturus identidem illud Dauidicum carmen occinebat, *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo*. Vir ſine dubio magnus, & fruſtra lacer.tus ab Hæreticis; quorum conuicia, tanti viri laudes extitere. Huic penè ſuffectus eſt Reginaldus Polus, at ſuffragia in illum inclinantia diſcuſſit Petrus Caraffa Cardinalis Theatinus, moroſus ac ſuſpicioſus ſenex, in eo temerè ſuſpicatus aliquid de Lutherano veneno, & tum *in vitium* talis *credula turba fuit*.

Paulus III. Papa moritur.

Hoc anno rediit in Hiſpaniam, compoſitis Noui Orbis rebus, Petrus Gaſca Iuriſconſultus, ſine armis, ſine milite potens, & ſublato jugo quod Indis impoſuerant Hiſpani. Porrò in patriam multo auro nauibus impoſito appulit proximo anno, cum eodem quod extulerat pallio, ſed detrito, Curiis atque Fabriciis anteponendus, & *magnas inter opes inops*. Quare meritò poſtea creatus eſt Epiſcopus Pallentiuus, qui non vt judex, ſed vt Epiſcopus Nouum Orbem adminiſtraſſet.

Petrus Gaſca redit inops in Hiſpaniam.

Adiit hoc anno Iaponiam Franciſcus Xauerius, inuitatus à quodam Angerio Iapone, vt hic primus mortalium Chriſti Fidem nunciaret. Vt autem Meacum, caput huius tractûs, adiret, nobili ſe Iaponio pediſſequum obtulit, quem equitem pedes, domini atque ſuam ſacram ferens ſuppellectilem, ſecutus eſt, rigente hyeme, & per aſperrimam, ac graſſatoribus obnoxiam regionem; quâ tandem virtute, multiſque editis miraculis, hanc regionem aſſeruit Chriſto, in tres majores inſulas, & quinquaginta ſex regna diſtinctam; vnde plus centum è ſuis Sociis Martyres inſerit cœlo, horrendis ſuppliciis cruciatos, atque, vti ſperatur, vbi quondam exiſtet, ingens Eccleſia, atque ſanctiſſi-

Xauerius adit Iaponiam.

ctiſſima, *Si ſanguis martyrum ſemen eſt Chriſtianorum*.

MVNDI 5603. CHRISTI 1550.

Iulius III. creatur Papa. Collocatus eſt in Petri ſede 8. kal. Mart. Maria de Monte dictus Iulius III. in gratiam Iulij II. quem imitari decreuerat, exorſus Pontificatum à Iubileo. Deinde vt ſe gratum Farneſiis oſtenderet, à quibus maximè ad Pontificatum promotus erat reſtituit Octauio Parmam cum ſtipendio bis mille aureorum ad eius tutelam. Denique in Concilium totus incubuit, & ſe Eccleſiæ patrem, aliquid Cæſari denegatus, ſed fortem præbuit.

Comitia Auguſtana celebrari pergunt. Celebrabat tum Carolus V. Auguſtana Comitia, & Proteſtantibus parere recuſantibus nouum bellum parabatur, Mauritio ab Imperatore nihil deinceps expectante, & inuidiam omnem in hunc deriuare conante; quare ne his Comitiis intereſſet, bellum Magdeburgenſe ſuſceperat, quod & anno ſequente confecit, ciuibus ad duras ſatis conditiones redactis. Venit autem ad hæc Comitia non vocatus Maximilianus, cùm accepiſſet appellatum ad ea Philippum à patre Cæſarem deſtinari. Verùm hos conatus vtriuſque iuuenis præſentia diſcuſſit: erat enim Maximilianus indolis optimæ, & perhumanus, Philippus vultuoſus, & faſtum toto corpore præferens, quo nihil eſt apud Germanos odioſũ magis.

Philippi & Maximiliani hîs interſunt.

Pax inter Anglos, Scotos, & Francos inita. Pax demum inter Francos, Anglos & Scotos inita eſt, redditâ Bononiâ, cum vicinis arcibus, omnique bellico apparatu, itemque Scotis aliquot vrbibus reſtitutis, perſolutis autem ab Henrico geminâ penſitatione quadringentis aureorum millibus. Tumque jacta ſemina belli inter Carolum V. & Henricum II. per Mariam Belgij procuratricem, paratis Legato Franco inſidiis, quibus dum prouidetur

Paulò

paulò acerbiùs, vtrimque animi jam ad bellum nutantes impulſi ſunt.

Obiere hoc anno duo Iuriſconſulti nobiles, Andreas Alciatus Mediolanenſis Papiæ, & Eguinarius Baro Leonenſis Armoricus Biturigibus. Salmanticæ quoque mortuus Ioannes Vaſæus Hiſtoricus, Patauij Ioannes Pierius; omnes ſcriptis ſuis percelebres. *Mortui Alciatus, Baro, Vaſæus.*

Hoc denique anno in Carinthiâ, inter Villacum & Clagenfurtum, frumento pluit, ad duo milliaria, ex quo panis optimus confectus eſt, & oblatus Cæſari, in cuius ditione frumentum non ſatum humanâ manu colligeretur. *Frumento pluit in Germania.*

CAPVT VI.

DECAS SEXTA.

Ab anno Chriſti 1550. *ad* 1560.

MVNDI 5604. CHRISTI 1551.

Reſumptum eſt hoc anno Tridenti Concilium, eius x1. Seſſio hîc celebrata kal. Maij, quò pauci conuenere, ob belli Parmenſis metum. Tum enim Octauius videns ſe imparem Ferdinando Gonzagæ, in Vrbem inferri commeatum prohibenti, & negante opem Pontifice confugit ad Francos quorum præſidium recepit. Id vt Iulius improbaret, eum appetere bello cum Cæſare decreuit, ineptus auxiliator, vt malus pater, qui parum vni parti nocuerit, alteram juuerit parum. *Octauius Parmenſis confugit ad Francos.*

Bellum igitur inchoatum duos potentiſſimos Principes commiſit, cui adjectum bellum Inalpinum ſub Coſſæo Briſaco egregio duce, ſub quo pugnabat Monlucius bellator acerri- *Bellum inter Carolum V. & Henr. II.*

bire prohibita. Quare oſtendit Georgius morte ſuâ quantùm Regi ſuo, quantùm Eccleſiæ, quantùm Chriſtianitati neceſſarius eſſet, omnibus ijs, illo ſublato, peſſumdatis.

Henricus II. per Amiotum Abbatem Bellozanenſem proteſtatus eſt, ſe Tridentinam Synodum pro Generali nequaquam habiturum, quandoquidem per Cæſarem, atque Pontificem hoſtes ſuos, ſibi atque ſuis ad id liber acceſſus non eſſet; atque vt Heluetij atque Rhæti idem præſtarent effecit; ac denique pecuniam vetuit deferri Romam, quo nullum eſt aduerſus Romanos telum potentius.

Henricus II. Pontifici denunciat inimicitias.

Cazanum oppidum regni Tartarici caput, quod a Baſilio defecerat, 7. annis vexatum, & tormentis acerrime verberatum, hoc anno à Ioanne Baſilide receptum eſt: magna pars ciuium Chriſtianis aquis eluta; qui tamen poſtea ad Mahumetum, vel idola defecerunt; pauci tamen Græcum ſeruarunt ritum, omnes ferè nullius Religionis, aut certè Principis ſui.

Cazanum urbs à Baſilio Moſco capitur.

MVNDI 5605. CHRISTI 1552.

Imminentis belli nuncius, & diſſidium inter Cæſarem & Iulium de expectandis Proteſtantium Legatis, Concilium Tridentinum ſuſpendit, factâ omnibus abeundi poteſtate. Dum autem Romam redit Legatus Marcellus, ex nimio labore Veronæ, vbi obijt, incidit in febrem, & phreneſim; in quâ dum à ſe poſtulat abigi canem, hinc Sleidano data occaſio Dæmonis inducendi; quæ fictio tam frigida viſa Polano, vt omittenda judicaretur.

Marcellus Legatus Concilii moritur.

Tum igitur circa kal. April. bellum Proteſtantium fœderatorum erupit Mauritius enim Saxonicus Elector, & Albertus Marchio Brandeburgicus. cum Guillelmo Langrauij majore natu coniunxere copias ſuas, & Auguſtam Vinde-

Bellum Proteſtantium in Carolum V. & Ferdinandum.

delicorum obſeſſa intra dies quatuor occuparunt. Inde verſus Oenipontem mouent, disjectiſque præſidijs, ex anguſtijs Alpium, & Erebergâ capta, quæ putabatur inexpugnabilis, tantùm terroris iniecere Cæſari, atque Ferdinando, vt repente imtempeſtiuâ nocte diffugerent, plerique etiam nobiles pedibus, relictis equis, & impedimentis. Peruenerunt ergo Villacum Carinthiæ, vbi cum equitum præſidio eis Venetus Legatus adfuit, tantùm primo aſpectu terroris afferens, quantùm poſtea auxilij. Tum ſponte emiſſus eſt Ioannes-Fridericus Saxo, qui ſecutus eſt Carolum, quanquam ſocijs potiùs deberet libertatem ſuam; ſed vni, quàm multis eam debere gratiam maluit. Capta exinde Oenipons, in quâ parcitum ciuium bonis, atque Ferdinandi; at Caroli, Cardinalis Auguſtani, atque Hiſpanorum direpta ſuppellex militi ceſſit, cum magno Imperatoris dedecore. Aliunde Henricus Franciæ Rex, præmiſſo Annæo Monmorantio Conneſtabili, cum luculento exercitu Lotharingiam ingreſſus, totam inuenit ſuam, ac Principem Carolum nouennem in Franciam cum Delphino ſuo nutriendum miſit, pollicitus ei Claudiam filiam ſuam, totique Regioni Nicolaum Valdemontium pueri patruum præfecit. Occupauit quoque Tullum, Virodunum, & Metas, ſibi conceſſas ex fœdere; quominus autem Argentorato potiretur, effecit prudentia ciuium, qui rebus omnibus bene inſtructi, ac bene animati, ſui juris eſſe perrexerunt. Monitus præterea per Cardinalem Turnonium de induceijs cum Pontifice factis, properabat alacriter in Germaniam, cùm rogatus eſt ab Electoribus, & Principibus fœderatis, ne pergeret vlteriùs. Statim ergo compreſſit gradum, acceptiſque frigidis Mauritij excuſationibus, vultu dolorem ſimulans, & gratulatus ſibi libertatem Germaniæ, eiuſque Principum, redijt in Campaniam, quam Maria Belgij Procura.

Saxo liberatur à Carolo V.

Victores Proteſtantes.

Henr. II. rem ſuam conficit.

Deluditur à Principibus Germaniæ.

curatrix excurſionibus ; & incendijs deformabat . Repoſuit ergo vicem agro Lucemburgico, & cum fœnore , militemque in ſtatiua dimiſit ; deluſus turpiter à ſuis fœderatis , qui nullam eius , aut ridiculam in tractatibus ſuis fecere mentionem : expertus hæc minorum Principum iratorum fœdera , tanti eſſe facienda magnis Principibus , quantùm eorum commoda poſtulant .

Pax ſecunda ſeu Mauritiana .

Pax itaque confecta dicta Mauritiana , ſeu ſecunda , cùm prior , vocaretur Nurembergenſis . Per illam *Interim* abolitum eſt , conceſſumque Proteſtantibus , vt arbitratu ſuo viuerent . Henricus , quamquam ijs iratus , remiſit obſides , plura , & maiora pollicitus , quàm exſequi decreuerat . Carolus autem intellexit , Imperium eſſe filio deſperatum , immo & auitam in Germaniâ Religionem , ſicut & quietem ; maximè cùm hanc etiam pacem Brandeburgenſis improbaret , nec eâ contineri voluiſſet , & ad bella ciuilia omnia in his regionibus præcipitarent .

Carolus V. Metas obſidet, & repellitur à Franc. Guiſio .

Nihilominus ad recuperandas vrbes Imperij adjecit animum , ingenti parato exercitu , cum Alberto Brandeburgico proditore, Metas XI. kal. Nouembr. obſedit , centum peditum millibus , & 12. equitum, foſſorum 7. & majoribus tormentis bellicis centum & quatuordecim . Verùm hanc vrbem ingreſſus Franciſcus Guiſius , cum multis nobilibus , eius animatis fortitudine , ſic tutatus eſt , vt Caroli gloriæ poſuerit metas , atque ex eius ſtemmate , *plus vltrà* expunxerit , atque *non vltrà* antiquum reſtituerit . Ferunt Imperatorem in hâc infortunatâ expeditione 40. Germanorum millia perdidiſſe , relictis ſub pellibus multis ægrotantibus , atque peregrinis, quos omni diligentiâ Guiſius fouit , ac ſanos cum pecuniâ remiſit in patriam , Carolo non tantùm armis , ſed & virtute , ac liberalitate

 ſupe-

ſuperior ; ac tum , & deinceps , propter ſingularem & eximiam pietatem junctum heroicæ fortitudini , futurus terror hæreticorum.

Agria fortiter defenſa. Procedebant interea res Turcorum in Hungariâ, multis captis vrbibus , donec Agria ciuitas eorum impetus cohibuit , à duobus Stephanis , Dobone & Neſcutio , contra triginta quinque aſſultus fortiter propugnata . Tum nihilominus pacem à Solymano petijt Ferdinandus per Legatos ſuos, quorum vnus fuit Augerius Geſtenius Busbequius Belga, vir egregius qui eâ Legatione, & Ferdinando , & litteris illuſtrem nauauit operam.

Turcæ Principem Salernitanum euocanti, euocanti ab Henrico II. Claſſis quoque Turcica, ducibus Sinane Baſsâ, & Dragute, ingreſſa eſt mare Tyrrhenum euocata ab Henrico II. vt ferret ſuppetias Principi Salernitano , quem Petrus Toletanus Prorex ad deſperationem adegerat . Paratæ ſunt quoque Maſſiliæ 25. triremes quæ Turcicis adjungerentur. Auria venit auxiliator Toletano, qui tamen non impedijt quominus aliquot oppida incenderentur ; immo propiùs factum eſt nihil , quàm vt hic perderet claſſem : atque hæc ſine dubio perijſſet , niſi meliores remiges , quàm milites nacta eſſet . Fugit igitur in Sardiniam primùm inglorius ſenex , hactenus vincere ſolitus ; & ſi tempore adfuiſſet Salernitanus , capta erat Neapolis ; quare hic increpitus eſt à Turcis , promiſſo tamen reditu , ne de reconciliatione cogitaret.

Sena Francis dedita. Senenſes quoque hoc anno ab Hiſpanis malè habiti, euocatis Francis, jugum excuſſere, & arcem ſuam diruêre funditus , ac circumpoſita oppida recepere. Inde magna ſunt enata bella, dum Franci hanc vrbem retinere nituntur, in vmbilico poſitam Italiæ, & ad Neapolitana bella perutilem , Hiſpani recuperare vt immortale belli Francici ſeminarium.

Moritur S. Franc. Xauerius. Mortuus eſt hoc anno in inſulâ deſertâ Sanci-

ciano, & in conſpectu Sinarum, à quibus tantùm leucis 30. disjungitur, S. Franciſcus Xauerius, 4. Non. Decembr. ætatis 55. expeditionis Indicæ xi dum eò tranſire parat, vt ſaltèm in carceribus moraretur, ſicque vinctos Sinas ex Dæmonis compedibus exſolueret. Vir animi incomparabilis; & cuius laboribus Orbis erat anguſtior. Huius corpus, calce viuâ licèt obrutum, poſt menſes 15. integrum viuidumque repertum eſt, multiſque miraculis illuſtre Goam reportatum eſt, centum annis adeo illibatum, flexile, ac ſucci & ſanguinis plenum, vt dormire videretur; donec ei exciſo, juſſu Pontificis, brachio, quod deportaretur Romam, & quo decies octies centena hominum millia ſacris aquis intinxerat, ſiccari cœpit; ab hoc tempore mirabilis Eccleſiæ vbique terrarum Thaumaturgus, & ex ſuis imaginibus etiam papyraceis potentiſſimus.

Obierunt quoque hoc anno Io. Cochlæus, Paulus Iouius, Fridericus Nauſea, Ambroſius Catharinus Dominicanus, Petrus Apianus Aſtrologus, Lazarus Bonamicus Philoſophus, Lilius Giraldus Ferrarienſis, Ferdinandus Nouius Pintianus, doctiſſimi omnes, & magnæ exiſtimationis. Ex heterodoxis autem Andreas Oſiander Bauarus Lutheranus, Regiomonte in Pruſſiâ ex epileptico paroxiſmo, & Sebaſtianus Munſterus Franciſcanus Apoſtata, vir improbi laboris, atque vitæ.

Obitus Cochlei, Iouius, Nauſeæ, Catharini, Apiani, Noni, Oſiandri, & Munſteri.

MVNDI 5606. CHRISTI 1553.

Solymanus Roxolanæ vxoris philtris dementatus, cui & fauebat Muphti Pontifex Turcicus, Muſtapham cum filio ſtrangulari jubet; viſo eius cadauere Giangires frater gibboſus ſibi pugionem defixit in pectore. Roxolana ſecura Bajazetem juniorem anteponit Selimo

Solymanus à Roxolana dementatus.

fratri, eique multas turbas, ac tandem perfido mortem acceſſit.

Mauritius Elector moritur. Mauritius Elector Albertum Brandeburgicum vincit, ad fluuium Viſurgim; ſed obit poſt biduum ex vulnere. Succeſſit ei frater Auguſtus, qui mox cum Ioanne-Friderico bona ſua repetente concordiam inijt, immo & cum Alberto, qui vir inquieti ingenij poſt multas clades fugere compulſus eſt in Franciam, ac demum anno 1557. ætatis 35. obijt apud Marchionem Badenſem, vixitque diutiùs quàm eius leuitas, & impotens perfidia poſtularet.

Teruana ciuitas excisa à Carolo V. Teruana ciuitas hoc anno penitùs exciſa eſt à Carolo V. eiuſque ſedes Epiſcopalis partim Bononiam translata, partim Epiſcopis Ypreſi, & Audomarenſi contributa. Heſdinum quoque arx capta, cæſo Horatio Farneſio citiùs quàm expectabatur: Henricus tardiùs copias ſuas colligens Cameracum fruſtra tentauit; repoſuit tamen hoſti vicem ad Dulendium Mommorantius, & cladem intulit magnorum virorum nece, quàm cæſorum numero, nobiliorem.

Petrus Toletanus moritur, locum eius occupat Garſias filius. Petrus Toletanus Prorex, dum Senas obſidere parat, moritur Florentiæ, cui Garſias filius ſuccedit; ſed eum reuocauit Turcica claſſis juncta Gallicæ ſub Principe Salernitano. Thermæus Senis ordinatis auxilio Turcorum totam Corſicam occupat: ſuperueniens tamen Andreas Auria annos 87. natus, ſed adhuc crudus & viridis ſenex, multa recuperat loca. Proſperè quoque à Francis in regione Inalpinâ pugnatum: quando obijt Carolus Sabaudiæ dux ſemper

Item & Carolus Dux Sabaudiæ. iniquam fortunam expertus, cui ſucceſſit Emmanuel Philibertus excellentis vir ingenij, quo & ditionem recuperauit ſuam, & hanc affinitate Francicâ ſapienter firmauit.

Tranſyl. uania turbata. Tranſyluaniam turbauit Iſabella malè habita à Ferdinando; quare illa euocauit Turcos, qui huic tantùm atque regioni incommo-

modauere, mali ſemper Chriſtianorum auxiliatores.

In Angliâ moritur Rex Eduardus anno ætatis 17, exhæredatis teſtamento ſuo duabus ſororibus ſuis, Mariâ & Elizabethâ, eiſque ſubſtituta Ioanna Craia filia Henrici Suffolcij, ſuadente Dudleio Duce Northumbriæ, per quem fuerat ſublatus Eduardus Sommerſetus. Cognitâ Eduardi morte ſtatim Maria ſe Reginam dixit, ad quam Angli, ex odio Dudlæi, accurrere, qui & caput cum filijs publicè perdidit; inde datus in cuſtodiam Thomas Cranmerus Arch. Cantuarienſis, alijque Pſeudo Epiſcopi, ſupra 30. millia hæreticorum exulare juſſi; reſtituti paſſim Catholici, Maria titulum capitis Eccleſiæ Anglicanæ ſtatim abjecit, & Legatum in Angliam accerſijt Reginaldum Polum, qui in eâ reſtitueret Fidem. Tum deliberatum de eius marito: ſelegit illa, reiectis Polo, & Curtenæo Deuoniæ Comite, Philippum Caroli V. filium, vt plus illa in alienigenam, quàm Anglum poſſet: ideo ab hæreticis malè ſcriptis excepta: quis enim rabidos canes, malè mulctatos latrare prohiberet?

Eduardo Anglo ſucced. Maria.

Reſtituitur in Anglia Catholica religio.

Michaëlem Seruetum Hiſpanum nefarium hæreticum Samoſatenum, Arianum, Macedonianum Caluinus Geneuæ compingi juſſit in carcerem, ac poſtea viuum exuri; huius tamen ſectam Valentinus Gentilis & Georgius Blandrada, Itali, per Hungariam, Tranſyluaniam, Poloniam diſſeminarunt. Fuit enim hæc ætas impoſtoribus famoſa: certè Tholoſæ quidam mentiens ſe Ioannem Euangeliſtam crematus eſt; Baſileæ duo profeſſi ſunt ſe habere Genium S. Petri atque Moſis; quibus etiam meritò Caluinum accenſeas, qui hoc anno conatus Brulleum quemdam Heduum, fingentem mortuum excitare, huic ademit vitam, eius vxore veris jam lacrymis

Seruetus exuritur Geneuæ.

Varii huius temporis impoſtores.

Caluini fraudes, & mariti mortem proſequente.

Simon Sulaka, & Moſes Mardenus.

Receptus eſt hoc anno Romæ à Iulio III. Simon Sulaka Orientis trans Euphratem Patriarcha: exceptus quoque Moſes Mardenus Aſſyrius Iacobita miſſus ab Antiochiæ Patriarcha; cuius opera, & Ioannis Alberti Vvidmonſtadij Auſtriæ Cancellarij, editum eſt Viennæ anno 1555. Nouum teſtamentum, linguâ & charactere Syriacis, quod Immanuel Tremellius ex Iudæo Zuinglianus Geneuæ charactere Hebræo incredibili peruerſitate publicauit (vt obſeruauit peritiſſimus Genebrardus) & opus excudit oculis, quàm ingeniis accommodatius.

Nouum Teſtamentum Syriacè.

Mortui Dubrauius Io. Bapt. Ignatius Hier. Fracaſtorius.

Obiere hoc anno Io: Dubrauius Olomucenſis Epiſcopus, Bohæmicæ ſcriptor hiſtoriæ; Io: Baptiſta Egnatius Venetus, hiſtoriæ antiquæ bonus illuſtrator; Hieronymus Fracaſtorius Philoſophus, & Mathematicus inſignis, omnes de litteris bene meriti, & Muſarum lacrymis digni; quæ tamen exſiccatæ ſunt natalibus Henrici Magni, qui Flexiæ in Andecauis conceptus, hoc anno Id. Decemb. natus eſt Pali in Bencharniâ, vir adhuc ſuo nomine maior.

Naſcitur Henricus Magnus.

MVNDI 5607. CHRISTI 1554.

Bellum ciuile in Angliâ ob Philippi nuptias.

Bellum in Angliâ ciuile concitatum eſt ob Philippi nuptias, ducibus Thomâ Viato, & Duce Suffolcio, qui primo impetu in ſe miſſum Nordfolcium fugarunt. Sed cùm Maria oratione ſuâ populum Londinenſem ſedaſſet, iidem proſcripti, atque capti, cum Ioannâ illa Pſeudo-reginâ doctiſſimâ, & innocente, publico ſupplicio necati ſunt cum aliis octoginta. Dati quoque in carcerem Elizabetha, & Curtenæus, coniurationis huius poſtulati: hic emiſſus abiit in Italiam, illa in carcere Mariæ mortem & regnum expectauit.

Le-

Leges matrimonij Philippi cum Mariâ ſcriptæ ſunt Anglis tam vtiles quàm neceſſariæ.. Appulit ille in Angliam creatus à patre Carolo Rex Neapolitanus, vt Maria Regina nuberet Regi; ſicque celebratum coniugium Vvintoniæ; at vt Philippus coronaretur, Maria impetrare non potuit; ne dominum, non maritum accepiſſe videretur.

Nuptiæ Mariæ cum Philippo.

Reginaldus Polus, diu Dillingæ detentus, poſt multas quærimonias Bruxellas perductus eſt, vnde diſcedere prohibitus eſt niſi conſummatis Philippi cum Mariâ nuptiis; tum verò ab iis euocatus in Angliam magnificentiſſimè ſuſceptus eſt. Reconciliauit ille regnum Pontifici, & ſoluit anathemate; beneficia tamen relinquere coactus eſt laicis nobilibus, & eorum conſcientiæ permittere, decimæ tantum Eccleſiaſticis perſolui juſſæ: cœnobia priuatorum pietate reſurgere cœperunt; omnia demum à Paulo IV. confirmata pacem diuturnam Eccleſiæ, ſed fruſtra, ſpoponderunt.

Reginaldus Polus deſtinetur vſque ad nuptias conſummatas.

Anglia ſcl uitur anathemate.

A Carolo V. & Henrico II. in Belgio, & Italiâ vario exitu pugnatum eſt. Nam ad Fauquembergam virtute Franciſci Guiſij, fortiſſimi, & ſapientiſſimi ducis, celebris eſt relata de Cæſarianis victoria. Contra paulò antea Strozzius à Marchione Mariniani Cæſareo duce, & Coſmo Florentiæ Duce, victus eſt imprudentiâ ſuâ ad Marcianum, & Senæ grauiùs obſeſſæ, quas fortiter, & diu defendit Montslucius; ita Cæſaris & Henrici dolor & gaudium temperata ſunt. Sed in Subalpinâ regione res feliciter omnino ceſſit ſub Coſſæo Briſaco experientiſſimo duce; ſicut non malè in Corſicâ ſub Thermæo, Turcis interea Italiæ littora turpiter infeſtantibus. Oblatum etiam à Cæſare Melitenſibus Equitibus Aphrodiſium, quod illi recuſarunt, cauſati ærarij ſui tenuitatem. Ita disjectum eſt munitiſſimum oppidum, vt neutri parti prodeſſet, quod alterutri poterat incommodare.

Victoria Guiſi in Belgio victi in Italia Strozzius.

Montlucius à Senis tuetur.

Aſtraca-num regnū cedit Moſcho. Aſtracanum regnum hoc denique anno Ioanni Baſilidi ceſſit, metropoli, & emporio occupatā ad fluuium Rha, ſeu Volgam, qui hic 70. oſtiis in mare Caſpium ſpargitur: Aſtracanenſes omnes aut Baptiſmo ſacro eluti diuinam conſecuti ſunt vitam; aut contumaces aquis feralibus ſuffocati vitam corporis, & animi perdiderunt.

MVNDI 5608. CHRISTI 1555.

Ioſapha-tus Patri. Templum ſuum exornat. Dionyſio Patriar. Conſtantinopolitano mortuo ſuffectus eſt Ioſaphatus metropolites Hadrianopoleos, qui arte & donis effecit vt Peſceſium trium millium ducatorum, ad duo reuocaretur. Templum quoque ſuum multis aureis vaſis, & argenteis exornauit, Palatium variis ædificiis auxit, quod & muro caſtri inſtar præcinxit; vir elati ingenij, ſed tumentis faſtu, quò ſibi non ita multò pòſt accerſiit infortunium.

Craumerus cæditur In Angliā ſæuitum eſt in hæreticos; quando & Thomas Cranmerus Archiep. Cantuarienſis, conuictus fictè recinuiſſe palinodiam, impænitens, multaque in Eccleſiam deblaterans, viuus combuſtus eſt. In eius locum ſuffectus eſt Reginaldus Polus jam Presbyter, hoc honore propter Regium ſanguinem, eruditionem, Legationem Pontificiam, & obitos labores pro Eccleſiâ digniſſimus.

Pariſiis Heretici tolluntur. Pariſiis paulò tardiùs in hæreticos animaduerſum, & cùm ſupplicia augerent potiùs eorum numerum quàm imminuerent, Epiſcopis non ſatis in greges ſuos vigilantibus, in quibus plures lupos, quàm oues reperere. In Germaniā prudentiùs data cura Petro Caniſio Ieſuitæ vt Catechiſmum concinnaret, atque hæreticorum

Catechiſ. Caniſij. Catechiſmis opponeret, qui non modò tum profuit multis in Germaniā, ſed etiam deinceps ſparſus per Orbem vniuerſum propoſitus eſt

Do-

Doctrina puriſſima Chriſtianitatis.

Hoc anno 10. kalend. April. obiit Iulius III. ætatis 67. cum ſex menſibus, & diebus quatuordecim. Sedis anno 5. cum diebus 44. De mortis genere pronunciare non licet, cùm aliqui velint eum veneno ſublatum, alij imprudenti medicorum conſilio, nonnulli inediâ dum fingit morbum vt Cardinales falleret. Obiit certè meliùs inito Pontificatu, quàm finito, cùm in Iuliâ villâ ædificandâ totus eſſet, & cùm de cœleſti ſibi parandâ domo, non terrenâ ſtruendâ, cogitare debuiſſet. Huic ſuffectus eſt Marcellus Ceruinus, vir laudatiſſimis moribus, & qui laudes ſuas etiam ab hæreticis expreſſit. Hic ſine pompâ coronari voluit, ſeruatoque nomine dictus Marcellus II. Sic autem Pontificatum incohauit, vt ab eo expectarentur omnia: ſed proh dolor! hunc, vt Marcellum Virgilianum, *terris tantùm oſtenderunt fata*, elatus intra 22. dies, non ſine ſuſpicione veneni, in vlcus infuſi, per chirurgum, quem nonnulli tantæ virtutis inuidi, & ab eo ſibi metuentes, corruperant. Vixit annos tantùm 54. ſepultus tenui pompâ, ſed cum multis lacrymis, quas nunquam meliori causâ Romani profuderant. Decimo autem kal. Iunij ſuffectus eſt in eius locum Io: Petrus Caraffa Neapolitanus nobilis, filius Comitis Matalonæ, Epiſcopus Theatinus, & Theatinorum Clericorum alter inſtitutor, coronatuſque 7. kal. Iunij dictus Paulus IV. qui cùm propter auſteros mores reformidari ſe nimiùm videret, initio ſe lautum & magnificum præbuit: poſtea tamen ita ſe geſſit, vt & Cleri ſapiens cenſor, & Cardinalium prudens emendator, & deliciæ populi Romani, ab eo publicâ ſtatuâ donatus, audierit.

Iulio III ſuccedit Marcello II. mox ſublatus.

Succedit ei Paulus IV.

In Italiâ poſt diuturnam obſidionem, & acerbiſſimam famem, Senæ deditæ ſunt, emiſſo perhonorificè cum præſidiariis Francis Blaſio Monlucio. Et primùm Philippo ceſſere; mox

Senæ ſe dediderunt.

mox venditæ Duci Florentiæ, ſeruatis tantùm quibuſdam maritimis locis, vt tam Dux ipſe, quàm Summus Pontifex in officio continerentur.

Pauli IV. cum Henr. II fœdus in Carol.

Tum autem fœdus initum eſt inter Paulum, & Henricum II. de occupando regno Neapolitano. Oderat enim Carolum Paulus, & vt Pontifex, & vt Caraffa, in ſuis & in ſe jam ſedente violatus. Quare & copias ſcripſit, quibus nepotes præfecit militares viros, & patruo morum aſperitate ſimillimos.

Moritur Ioanna mater Car. V.

Carolus V. mortuâ Ioannâ parente ſuâ, ſatis piè, in manibus Franciſci Borgiæ, olim Gandiæ Ducis, tum Societatis IESV Sacerdotis, 8. Kal. Nouembr. Bruxellis abdicauit ſeſe ſtatibus ſuis, filio ſuo Philippo traditis, repetiturus Hiſpaniam priuatus, vbi primùm per cœli clementiam pateret mare. Reſeruauit ſibi dumtaxat centum millium aureorum poſſeſſionem, Ferdinando admonito, vt prouideret Imperio. Ferunt illum paulò pôſt facti huius pœnituiſſe, diſſimulaſſe tamen ſibi factam à filio iniuriam; quia faciliùs deponitur, quàm reſumitur Imperium.

Carolus V. relinquit ſtatus ſuos.

Societas Ieſu in Hiſpania, & Pariſiis exagitata.

Societas IESV, vt verè Ieſu Societas probaretur, vt hic olim à Principibus Religionis Iudaicæ, ſic illa in Hiſpaniâ ab Archiepiſcopo, Pariſiis à Scholâ Sorbonicâ dirè exagitata eſt, decreto in eam edito quod tantùm in Hæreticos, & profligatæ vitæ homines pronunciari ſolet. Neque eâ de re admonitus Ignatius paſſus eſt quemquam ex Ordine ſuo hoc Decretum iniquiſſimum confutare, pollicitus magnám aliquando Pariſiis pacem, & fructus vberes patientiæ, quos tum filij ſui lacrymantes ſererent, eorum poſtea ſucceſſores cum gaudio meterent, graues nemini, inimicis etiam ſuis vtiles, atque fructuoſi, & agni inter lupos.

Patriarcha Æthiopiæ eligitur ex Societate.

Verùm aliud tum fuit Pontificis de hac Societate judicium: prouiſurus enim Æthiopiæ, ex eâ ſelegit Patriarcham Ioannem Nonnium Barretum,

tum, cui adjunxit Melchiorem Carnerium Nicænum Archiepiſcopum, & Andream Ouiedum Hieroſolymitanum adiutores, & ſi quid ei contingeret humanitùs, ſucceſſores. Barettus nunquam Æthiopiam vidit; ſed Ouiedus in eâ impigrè vſque ad obitum laborauit, in vitâ, & poſt mortem miraculis clarus, & eò redactus inopiæ, vt bubulcum agere, & aratro terram proſcindere cogeretur, mortuus ſanctiſſime anno 1577. & naſcentis Eccleſiæ præſulibus adnumerandus.

Ouiedi mira patientia.

Detecta eſt hoc anno per Nicol. Durandum cognomenti Villaganonium Equitem Melitenſem, hortatu Gaſparis Colignij Caſtillonis Franciæ Archithalaſſi, pars Americæ Meridionalis ſupra Braſiliam, quæ ab indigenis Ganabarà, à nobis Francia Antarctica dicta eſt. Sed cùm deduxiſſet ſecum Miniſtellos Petrum Richerium Carmelitam excucullatum, & Guill. Carterium, ſtatim oſtenderunt ſe non eſſe idoneos ad procurandam aliorum ſalutem, qui neglexiſſent ſuam. Eò quoque perrexit Andreas Theuetus, primùm Franciſcanus, qui de hac regione ſcripſit librum ſed eâ fide, quæ à mendace ſimul, & incauto poteſt expectari.

Francia Antarctica detecta.

Andreas Theuetus.

Mortuus eſt hoc anno Pali in Benearniâ Henricus Labretanus Rex Nauarræ, qui cùm aliquandiu titubaſſet in fide, antequam moreretur egregiè firmatus eſt. Sed reliquit Ioannam filiam magnum hæreſeos præſidium, cuius tamen acta impia filius atque nepos expunxere, ac verâ religione, atque virtutibus obruere.

Henricus Rex Nauarræ moritur.

Obierunt & hoc anno viri docti perilluſtres Iſidorus Clarius Brixianus Benedictinus Fulginas Epiſcopus, cuius Biblia celebrantur, Georgius Agricola Miſnenſis nobilis medicus atque Philoſophus; Gemma Friſius Mathematicus, & medicus Louanij, Orontius Fineus Delphinas item Mathematicus Pariſiis; Petrus Gillius Albicenſis, cuius habemus Conſtantinopolim, Boſpho-

Mortui Iſid. Clarius, Georg. Agricola, Gemma Friſius, Petrus Gillius Conr. Pelicanus Vuolf. Lazius.

Boſphorum Thracium, & alia opera: ex Hete-rodoxis autem Conradus Pelicanus Rubeaquenſis Alſatius Minorites Apoſtata; fortè & Vuolſangus Lazius, ex medico Ferdinandi factus Eques, rerum Romanarum, & Germanicarum author locupletior, quàm accuratior.

MVNDI 5609. CHRISTI 1556.

Induciæ inter Frācos & Hiſpanos ſtatim abrumpuntur.

Inducias quinquennales Philippus & Henricus jurauere; hortantibus Mariâ & Reginaldo Polo, ſed has diſſidia Columnarū & Pontificis contraxerunt, cùm huic Henricus, illis Albanus tuliſſet auxilium. Miſſus eſt igitur in Italiam cum validis copiis Franciſcus Guiſius, juſſus tamen parere Herculi Ferrariæ Duci Imperatori ſummo confœderati exercitus, cui tamen longè præcellebat. Hîc varia commiſſa ſunt certamina, cunctantibus inter duas partes Venetis, & quo fortuna vergeret de more circumſpicientibus.

Carolus V. venit in Hiſpaniam. Et ſecedit in Cœnobiū S. Iuſti.

Reliquit hoc anno Belgium Carolus V. & abdicauit Imperium, peruenitque in Hiſpaniam ad Laredum Cantabriæ portum cum Reginis Mariâ Hungariæ, & Eleonorâ Franciæ, & terræ ſalutatæ obtulit corpus ſuum, animum Deo; ſalutatoque Carolo nepote Valliſoleti, ſeceſſit in Extramaduræ vallem amœniſſimam, in cœnobium S. Iuſti Hieronymitanorum nō procul à Pallentiâ, duodecim ſibi tantùm famulis, & vno equo ob imbecillitatem reſeruatis; vbi ſic vixit, vt quotidie diſceret mori, bonis tantùm operibus intentus, vt ſe tandem cognoſceret, qui alios tam ſæpe fefellerat.

Turcæ victi & victores.

Turcæ hoc anno accepere duas clades, vnam minorem ad Oranum Africæ, vnde repulſi ſunt, alteram majorem ad Sigethum Hungariæ, vnde reiectus eſt Hali Baſſa miſſus à Solymano vegetâ propugnatione Marci Horuathi. Sed in Tranſyluaniâ feliciùs opitulati ſunt Iſabellæ; expulerunt enim omnes indidem Ferdinan-

dinandi copias, verùm aliquantò plus ſociis, quàm hoſtibus ipſis infeſtiores, & acerbiores.

Ioannes Magnus Dux Moſchouiæ hoc anno Societatem Germanicam optauit, ſeque Ferdinando aduerſùs Turcos ſocium obtulit, profeſſus ſe Chriſtianum: verùm id fide promiſit Græcâ, poſt biennium Liuonico implicitus bello; & tùm gloriæ ſuæ, quàm religionis viſus eſt ſollicitior. *Moſchus Societatē Germanicā optat, & abijcit*

Obiit hoc anno Ioannes à Sleidâ Vbiorum oppido dictus Sleidanus, ſine cognomine, quia ſpurius, altero captus oculo, apud Bellaium Cardinalem enutritus, factus Lutheranus, vel Caluinianus, fugit Argentoratum, vbi ſuam ſcripſit hiſtoriam; ſed eâ fide humanâ, quam expectare debes ab eo qui diuinam eiurarat. *Io. Sleidani obitus.*

Mortuus eſt hoc item anno S. Ignatius Loyolæus Societatis IESV parens anno ætatis 65. cùm per vniuerſum Orbem filios ſuos in Collegia centum, & prouincias 12. diſtribuiſſet; vir ad miraculum Chriſtianæ Politices gnarus, & quem Armandus Cardinalis Richelæus politicos omnes longo interuallo ſuperaſſe iudicabat, eiuſque conſtitutiones Ideam abſolutiſſimam Chriſtiani regiminis putabat eſſe. In vitâ & poſt obitum multis miraculis claruit; quorum primum & maximum, inſtituta IESV Societas. *S. Ignatius moritur.*

MVNDI 5610. CHRISTI 1557.

Guiſius in auxilium Pauli IV. Pontificis aduerſùs Albanum optimè rem gerit in Inſubriâ, indeque pergit in regnum Neapolitanum, vbi Ciuitellam fruſtra obſidet, & re infectâ recedere cogitur. Inde accitus à Pontifice Romam venit cum exercitu quia Albanus de inuadendâ Româ cogitabat, & eâ potitus eſſet, niſi territus inuſitato Vrbis ſilentio, & veritus inſidias, abſceſſiſſet, magis callidus quàm fortis Imperator. *Guiſius auxiliatur Pontifici.*

Pontifex 18. kal. Octobr. monitus à Guiſio in Gallias reuocato cum Albano paciſcitur; ab eo *Pontifex Hiſpanis reconciliatur.*

eo veniam petit Albanus, ille viciſſim Francico fœderi renunciat, omnibus parcit præterquam Columnis, & ſe victum, atque proſtratum, factis oſtendit. Tum autem idem quaſi redditus ſibi, vt paci, in hæreſes & crimina accuratiùs inquirit; Cardinalem etiam Moronum cuſtodiæ mancipat, alioſque complures, in ſeueritatem tamen, quàm in clementiam pronior. Sed probare nemo potuit quod Cardinalem Polum, religionis columen in Angliâ, Legatione priuauerit, huic iratus ob varias cauſas, ſed in quibus Poli magis, quàm Pauli virtus eluceret.

Cura rei Eccleſiæ.

Sanquintinum obſidetur.

Denunciato inter Philippum & Henricum bello 7o Idus Iunias Emmannuel Philibertus Dux Sabaudiæ præpoſitus Belgio cum 14. equitum millibus, peditum quadraginta, variis fictionibus Franco deluſo Sanquitinum vrbem ad fluuium Sommonam obſidet, malè inſtructam, atque paratam. Huic vrbi ferre ſuppetias parabat Henricus ipſe, ſed impediit Annæus Monmorantius, qui cum 4. equitum millibus, ſexdecim peditum, & 14. tormentis bellicis, dum hoſtem leuoribus præliis detinet, in vrbem immiſit puluerem tormentarium, & pedites præſidiarios. Sed de reditu non cogitauit ſatis, & quem de die coram magno exercitu molitus eſt. Irruit enim in recedentem cum omnibus copiis Sabaudus, & prælio horarum quatuor inſignem victoriam retulit prudentiâ ſuâ, virtute Comitis Egmondani. Multi nobiles cæſi, Ioannes Borbonius Dux Anguianus, Antonius Regis Nauarræ frater, Franciſcus Turius Vicecomes Turenæ, aliique minoris notæ; captus ipſe Monmorantius, Dux Longauillæus, aliique complures; maius dedecus, quàm damnum acceptum eſt clade, quæ dicta eſt Sanquintina, aut Sanlaurentiana à die quâ contigit inter Eſſignium pagum, & Rizerollam caſtellum. Neque tamen deſpondere animos Gaſpar Colinius Franciæ Archithalaſſus, & Ande-

Clades Sanquitina, ſeu Laurentiana,

Sanquitinũ capitur

Andelotus eius frater; verùm muris per tormenta aut cuniculos ſubrutis, cùm octingenti tantum propugnatores ſupereſſent ex militibus, & fortiſſimis ciuibus, vrbs per vim capta, in quam ſæuitum crudeliter, adeo vt tota ſanguine nataret. Capti duces duo, aliique nobiles; ſed ex eorum manibus primâ nocte fugit Andelotus. Minuta oppida tantùm, & prædæ ex agris, tantæ victoriæ duntaxat præmia fuerunt.

Henricus ex hac clade factus ſapientior Heluetiorum 14. millia euocat, atque ex Germanis auxilia, &, quod caput fuit, Franciſcum Guiſium acceſſit ex Italiâ tantis copiis præeſſe digniſſimum. Is ne tanto exercitu abuſus eſſe videretur, & Regis de ſe iudicio defuiſſe, Caliſium etiam hyeme aggredi parat, & hoſtibus aliò auerſis obſidet kal. Ian. nihil duos veritus Reges, quodque mirandum magis, anni tempeſtatem. *Guiſius euocatus ex Italia, Caliſium aggreditur.*

Obiit hoc anno Olyſippone Idibus Iunii, Ioannes III. Luſitaniæ Rex, omnibus virtutibus exornatus, ſed quibus pietas præcellebat. Ei ſucceſſit Sebaſtianus, eius ex filio Ioanne antè defuncto poſtumus nepos, tum trimulus, ſub tutelà auiæ Catharinæ ſapientiſſimæ fœminæ, per quem ſic inſtitutus eſt puer, & per tantos, taleſque viros, vt eam educationis ſuæ non pœniteret. *Io. III. Luſitano ſuccedit Sebaſtianus.*

Buaconis reditu turbata eſt Africa, quem Luſitanus iuuabat: ſed hoc victo per Turcas, ab his idem Buaco petit auxilium, & reſtituitur in Regnum Feſſæ, expulſo Xeripho. Hic tamen iterum aggreſſus Feſſam, cæſo in prælio Buacone eam recepit: verùm mox à Turcis proditus atque cæſus regnum reliquit filio Abdalæ, qui Imperio reparato, atque firmato, longè patre felicior fuit. *Africa turbatur à Cheriffis.*

Liuones cum Moſchis diffidere cœperunt, quibus turbis initium dedere hæretici Torpati, euerſis Ritus Græci Baſilicis, vnoque in foricas tur- *Liuonicũ bellum exoritur.*

turpiter conuerſo. Quam ob cauſam Moſchus Torpatenſem agrum fœdiſſimè vaſtauit, & deinceps Liuoniam vniuerſam: nec finis calamitatum fuit, niſi cùm eam obtinuere Poloni, qui & ab eâ depulerunt hoſtes, & longè mitius jugum, quàm Liuonici Equites, impoſuerunt, nec boni domini, nec propugnatores.

.MVNDI 5611. CHRISTI 1558.

Caliſium Guiſius occupat.

Guiſius, acerrimâ tormentorum verberatione, quæ etiam Autuerpiæ audiebatur, intra 7. dies Caliſium ad deditionem adigit, quod jam ab annis ducentis & decem Anglicum ferebat jugum. Sic Anglis erepta eſt Franciæ clauis, quam è zonâ Regis ſui pendêre jactabant. Sat duris autem conditionibus emiſſi ſunt: Domfrontius præfectus cum aliis 10. arbitrio Guiſij ſeruati ſunt, omnia tormenta bellica, vexilla, ſuppellex, aurum & argentum oppugnantibus ceſſit; milites remiſſi, ciuibus libertas data aut abeundi, aut remanendi. Caliſij fortunam ſecutæ ſunt Guiſna, & Hama, Anglis nihil relictum vbi pedem in Franciâ ponerent; vno verbo abolita Sanlaurentiana clades, & obruta etiam tanto facinore huius recordatio.

Theodonis villam capit.

Vſus ſapienter felicitate ſuâ Guiſius Theodonis villam obſedit, & cepit; in quâ obſidione cecidit Strozzius Mareſchallus, cui Thermæus Caliſij gubernator ſucceſſit. Tum quoque in locum Franciſci Colinij Andelotij, præfecti peditatus Gallici, electus eſt à Rege Blaſius Monlucius, vir fortiſſimus, & ſcientiſſimus rei militaris. Colinius enim interrogatus à Rege quid ſentiret de Miſsâ, impiè reſponderat; & interjiſſet, niſi eum Monmorantius auunculus, & Diana Pictauienſis eripuiſſent ſupplicio. Nec tantùm hic hæreſin profeſſus eſt, ſed & Archithalaſſus eius frater, & Odettus Cardinalis qui hâc quoque labe infecit purpu-

Andelotius exauctoratur.

Henricus nimium fauit Dianæ Pictauienſi.

purpuram, quos tùm ſapienter ſuſtuliſſet Henricus, & meliùs conſuluiſſet familiæ ſuæ, ſi plus Eccleſiæ, quàm ſuis amoribus tribuiſſet.

Thermæus captâ Dunkerkâ dum Caliſium redit, & prædam ſollicitiùs quàm par eſſet, ſeruare cupit, ab Egmondano Comite ad Grauelingam grandem accepit cladem, vulneratus, & captus. Quibus fortunæ alternantis caſibus permoti Reges ferociam poſuere, quàm & emolliebat Monmorantius fide datâ liber emiſſus, & de captiuo factus optatiſſimæ pacis ſequeſter, ſed non ſatis honeſtæ. *Thermæus victus & captus.*

Pariſiis 13. Kal. Maij celebratæ ſunt nuptiæ inter Franciſcum Delphinum, & Mariam Scotiæ Reginam. Fremebant interea hæretici Scoti; & quia non comprimebantur, etiam Catholicis inſultabant, & Eccleſiæ; vnde prima mali Scotici labes, quæ mox in Reginam ipſam innocentem redundauit. *Maria Scota nubit Frāc. Delphino.*

Obiit 17. Kal. Dec. Maria Angliæ Regina, regni ſui anno 5. menſe 4. ætatis 44. ex hydrope, & fortè ex mœrore capti Caliſij, aut certè quia contemnebatur à Philippo. Statim Maria Scotiæ Regina, ſe quoq; Angliæ Reginam dixit, & iubente ſocero vſurpauit inſignia Regni. Sed ab Anglis electa eſt Elizabetha, mulier ingenioſa & ſolers, & profeſſa tantùm hæreſin, ne natales eius Eccleſia damnaret; verè nullius religionis, ſed Regni tantùm ſolicita, vnicuique initio ſui Principatus liberam religionem, permiſit. Auditâ Mariæ morte Reginaldus Polus Cardinalis ex quartanâ decumbens febre, intra ſexdecim horas obiit, ætatis anno 58. cum dimidio; vir pietate, eruditione, prudentiâ nulli ſecundus, & à pleriſque iudicatus Summo Pontificatu digniſſimus. Hæredem omnium bonorum ſuorũ ſcripſit Aloyſium Priolum veterem amicum ſuum, qui ſtatim omnia in pios vſus effudit, nihilque ſibi præter Breuiarium, & Diurnale tanti viri reſer- *Moritur Maria Angliæ Regina. Succedit huic Elizabetha. Moritur Cardinalis Polus.*

ſeruauit. Sepultus eſt optimus Præſul Cantuarię, in Sacello S. Thomæ cum hac Epigraphe *Depoſitum Cardinalis Poli*, in omnium animis ſplendidius monimentum conſecutus.

Ferdin. Imperator

Francofurti agnitus eſt Ferdinandus Imperator ab Electoribus; quod improbauit Pontifex, & vt Imperio renunciaret, quandiu vixit, expetiit; quæ tamen Pauli pertinacia cum eius vitâ euanuit.

Moritur Carolus V

Mortuus eſt hoc anno XI. kal. Oct. Carolus V. cùm vixiſſet annis duo de ſexaginta cum 7. menſibus; cuius mortem cometes inſignis ſub Comâ Berenices prænunciaſſe creditur; vir magnæ prudentiæ, ſed quæ in calliditatem vergeret, futurus ſine dubio totius Europæ dominus, niſi Franciæ Reges impediiſſent, à quibus multùm accepit damni, aliquanto plùs repoſuit. Mortuus eſt autem pientiſſimè, & non vti olim, ſed paulò antè vixerat. Filium vnum reliquit legitimum Philippum, & filias duas Mariam Maximiliani, & Ioannam Principis Luſitani coniuges; ante coniugium Margaritam Octauij Parmenſis vxorem, & viduus ex Ratiſponenſi fœminâ Ioannem Auſtrium bellicoſum ducem. Præſcripſerat filio reddere Nauarræ regnum, vt non ſuum, quod & alij feciſſe deinceps perhibentur; ſed grande periculum id aliis peragendum relinquere, quod ipſe præſtare poſſis.

Cæſus Zobellus Epiſc. Herbipol.

Mortuus eſt hoc anno cæſus ab Equitibus 15. Melchior Zebellus Epiſcopus Herbipolitanus juſſu Grumbachij, qui demum detectus, & poſt aliquot annos captus, ipſe ſui miſerandus tortor extitit, ſibique cuſtodibus ſopitis laqueo fregit gulam. Obiit quoque Iulius Scaliger criticus & vates bonus, cui ſua ſuperbia multos aduerſarios, ſicut & filio eius Ioſepho hæreditarius faſtus peperit. Denique extincti ſunt Ioannes Fernelius Ambianus medicus Regis, vir terſiſſimæ latinitatis, & Andreas Tiraquellus Fontenæus Picto, vir doctiſſimus, & fœcundiſſi-

Mortui Iul. Scaliger, Fernelius, & Tiraquelus.

diſſimus pater, qui ſingulis annis & ſingulos libros, ac liberos, edere ſolitus erat.

MVNDI 5612. CHRISTI 1559.

Baiazethes victus à fratre Selimo fugit cum filijs ad Tammaſum Regem Perſarum. Veritus Solymanus familiæ ſuæ turbas, egit cum Perſâ & pollicitationibus & minis, vti rebelles illi tollerentur; miſſo qui eos probè nouerat pocillatore ſuo; omnes itaque arcus neruo ſtrangulati pacem Imperio Turcio peperere.

Baiazethes tolli tur.

Paulus IV. in nepotes ſuos ſeuerè animaduertit; Cardinalem enim Caraffam Bononiâ ſubmouit; Ioannem, Imperio exercitus Eccleſiaſtici; Marchionem Montis-belli, cuſtodiâ Palatij Apoſtolici, omneſque relegauit: cæterùm id tam placidè, vt non de ſuis, ſed exteris ſtatuiſſe videretur. Tumque multa conſtituit quibus emendari potuerat Roma, & Pontificis palatium, ſi his remedium poſſet adhiberi.

Paulus IV. ſeuerè excipit nepotes ſuos.

Tum quoque 4 Id. Maij Paulus IV. Epiſcopatus Cameracenſem ſubditum Rhemenſi, & Vltraiectenſem Colonienſi, mutauit in Archiepiſcopatus, cui adiunxit Mechlinienſem, qui dictus eſt Belgij Primas. Et *Meclinienſi* attribuit Epiſcopatus Antuerpienſem, Brugenſem, Gandauenſem, Yprenſem, Ruremondenſem, Buſcodecenſem; *Cameracenſi* verò Atrebatenſem, Tornacenſem, Santaumarenſem, Namurcenſem; denique *Traiectenſi* Deuenterienſem, Groningenſem, Harlemenſem, Leouardienſem, Middelburgenſem, & iis omnibus ciuitatibus dati ſunt illuſtres Epiſcopi: verùm qui jam Belgæ propendebant in hæreſin, inde rebellandi ſumpſerunt occaſionem, ac ſibi nouum imponi jugum ſtolidè crediderunt.

Noui Epiſcopatus in Belgio.

In Angliâ viſus eſt efferare Paulus IV. Elizabetham; ſed ad ferociam facibus non indigebat; nam

Elizabet. furit in Catholicos.

nam hæreſin fouebat in pectore, agnatum crudelitati malum. Sæuit itaque in Catholicos & Religioſos, nouamque inducit Religionis formam, vt ſe Anglicanæ Eccleſiæ caput oſtenderet. Cùm autem eius nuptiæ prenſarentur à pleriſque, ſe quoque pluribus oſtentauit, ſed ad nuptias inepta, & ſubditos ſuos, & procos irriſit.

Pax inter Phil. & Henric. Francis damnoſa.

Tum Philippum inter & Henricum conſtituta pax ſequeſtro Monmorantio, pertæſo carceris ſui, ſed magis incrementi Guiſiorum. Accidit hæc toti Orbi gratiſſima, ſed pernicioſiſſima Gallis, cùm per eam centum nonaginta octo vrbes, aut oppida reddiderint, vt Sanquitenum, Hamum, & Caſtelletum, hoc eſt vrbem vnam, & oppida duo reciperent; ſed placebat in gratiam ſui Monmorantij Henrico vuas edenti, quibus filiorum eius dentes obſtupuerunt.

Repetuntur vrbes Imperiales.

Repetitæ ſunt ab Imperatore ex Auguſtano Conuentu Metæ, Tullum & Virdunum; ſed cùm Cameracum, & Traiectum vrbes non eſſent redditæ, nec ab ipſo Ferdinando Conſtantia, vltra verba hæc controuerſia non proceſſit, repetitæ tantùm, ne non repetitæ eſſe viderentur. In eodem Conuentu Religionis libertas in Germania ſtabilita videtur eſſe, Ferdinando proteſtante per ſe non ſtare quominus omnes ad auitam religionem redirent, cogere ſe neminem, ſed tantùm mali maioris metu.

Libertas Germanis Relig. relicta.

Actum quoque in his Comitiis de conſeruandâ Liuoniâ; ſed cùm oblata eſſent tantùm Liuonibus centum aureorum millia; hi Polono arces octo oppignerarunt, vt ab eo defenderentur, ita tamen, vt ſexcentis aureorum millibus redimi poſſent. Nihilominus arx Vedinum capta cum Furſtembergio Magiſtro, qui dignitatem ſuam in Gothardum Commendatorem transfuderat, cum Mariemburgo. Raualia quoque adeo preſſa, vt ſe Sueco, contempto Sigiſmundo dedere cogeretur; Moſcho identidem

Liuonia ſe Polonis dedit.

cum

cum ingentibus copijs in eam quotannis irrumpente, & omnia, locuſtarum more, depaſcente: ita miſeri Liuones, Dominorum ſuorum luebant ignauiam.

Nuptiæ Elizabethæ filiæ Henrici cum Philippo II.

Pariſijs celebratæ ſunt nuptiæ Elizabethæ filiæ Henrici II. cum Philippo, varijs concertationibus, & haſtiludijs, in quibus ſe bellatorem excellentiſſimum, & equitem optimum ac robuſtiſſimum Rex oſtendit, duobus diebus: tertio die, & 3. kal. Iulias, impeditus licèt ab vxore, ſomnio deterritâ, cum Gabriele Comite Mongomerico filio Lorgij Scoti cohortium prætorianarum duce, equite optimo & valentiſſimo, quamuis repugnante, decertare voluit. In decurſu lanceis fractis το'χι'δι'ν haſtæ Mongomerianæ, in buculam apertam galeæ Regiæ irrumpens per oculum ad occiput vſque penetrauit. ex quo vulnere titubans, relatus in palatium, poſt dies vndecim, ſine vllo ſenſu, læſo cerebro, 6. Idus eiuſdem menſis expirauit, cum ingenti Catholicorum dolore, gaudio heterodoxorum. Reliquit ex Catharinâ (quæ decennio toto ſterilis fuerat, ob των ἰμμην' ων ſuppreſſionem, ex quâ ſanata fuerat per Fernelium) filios quinque, & totidem filias, quorum reliquit 4. filios ſuperſtites, Franciſcum, Carolum, Henricum, & alium Franciſcum Ducem Alenconienſem, & tres filias Elizabetham Philippi, Claudiam Lotharingi, & Margaritam Henrici IV. nihilominus in tam multiplici prole ſtirps Valeſiorum defecit. Succeſſit patri jam Scotiæ Rex ex Mariâ vxore Franciſcus II. annos natus ſexdecim cum dimidio, qui ſtatim Mommorantium, & Dianam Pictauienſem expulit, & duobus Guiſijs Franciſco, & Carolo Cardinali ſe commiſit, huic ærario, illi armis concreditis. His Mommorantius opponere conatus eſt Antonium Borbonium Nauarræ Regem: ſed cùm hic mitioris eſſet ingenij, & nimis tergiuerſatus eſſet,

Henricus in haſtiludio cæditur.

Succedit ei Franciſcus II.

Turbatur Aula Francica.

prope ſibi acceſſit infortunium. Oliuarius Cancellarius reſtitutus eſt, depulſo Bertrando Procancellario; euocatus Romà Cardinalis Turnonius vir ſapientiſſimus; ablegati ſpecie honorificæ legationis Condæus Princeps, & Rupiſurio in Belgium ad confirmandam pacem, & torquem S. Michaëlis deferendum; noua eſt in aulam inducta facies, ſerena primùm, mox origo magnæ tempeſtatis.

Caluiniani Annas Burgius exuritur.

Interea ſæuitum acriter in Caluinianos, quorum plerique addicti flammis; qui exinde acerbiſſimis ſcriptis in Guiſios furere cœperunt. Tum eliſis prius faucibus combuſtus eſt Annas Burgius cum priùs ad omnia tribunalia appellaſſet, in omnibus damnatus eſſet, etiam petitus à Friderico Palatino; habitus ab hæreticis martyr, vir conſtantiſſimus, & cui ad martyrium non pœna, ſed cauſa defuit.

In Hiſpaniam prouidetur ne hæreſis ſerpat. Caranzam Arch. defendit Nauarrus.

Philippus relicta Margaritâ ſorore ſuâ Belgij procuratrice Hiſpaniam repetit, ad quam deducta eſt magnificè Elizabetha. Hic ſeuerè animaduerti juſſit aduerſus ſeſe inſinuantes in Hiſpaniam hæreticos, exemplo Francorum doctus, initijs potiſſimùm eiuſmodi hominum inſaniæ eſſe prouidendum. Quando & Bartholomæus Caranza Arch. Toletanus (is Concilia in Epitomen compegit) ſuſpectu duntaxat hæreſeos in carcerem datus eſt; ſed hunc defendit Martinus Nauarrus Aſpilcueta, qui eum nunquam deſeruit. Catechiſmus eius inter libros prohibitos adhuc numeraretur; vnde author minimùm ſuſpectus eſſet, niſi tantum adſtipulatorem habuiſſet.

Io. Knoxus, & Iacobus Stuartius Scotiam turbant.

Turbata eſt hoc anno Scotia per Ioan. Knoxum ſceleratiſſimum Apoſtatam Presbyterum, cui ſe adjunxit Iacobus Stuartius nothus Iacobi V. ex Priore Monaſterij Santandreani factus poſtea Morauiæ Comes. Has turbas qui ſopire debuerunt Franci imprudentiâ ſuâ, ac leuitate ſibi innatâ fouerunt. Miſſus tamen Legatus Pel-

Pelleuæus, ductis ſecum 3. doctoribus Pariſienſibus, multos reuocauit ad Fidem. Quare deſperati rebelles hæretici confugerunt ad Elizabetham Reginam Angliæ, ei armorum Francicorum intentantes metum, quibus perturbata eſt, aut voluit videri perturbata.

Hoc anno Coſmus Dux Florentiæ inſtituit Ordinem Equitum S. Stephani Martyris; & Florentiæ Epiſcopi, quia die feſto huius Sancti ad Marcianum cum Marchione Mariniano Francos profligaſſet. Viuunt hi Equites ſub Regula S. Benedicti, profitentes caſtitatem, ſed coniugalem, quos Romani Pontifices etiam ſuis laudibus ſæpè cohoneſtarunt. *Ordo Equitum S. Stephani Flor. Epiſc & Mart r.*

Obijt hoc anno Chriſtianus III Rex Daniæ, atque Noruegiæ firmatâ hæreſi Lutheranâ; cui ſucceſſit Fridericus II Hic ſtatim Ditmarſos olim ſubditos Archiepiſcopo Bremenſi ſibi aſſeruit per Ioannem Ranzouium fortiſſimum ducem. Sic populi illi rebelles in Eccleſiam, libertatem filiorum Dei, ſimulque auitam, miſerabiliter perdidere. *Chriſtiano III. ſuccedit Fridericus II.*

Eodem anno mortuus eſt Paulus IV. 15: kal. Sept. ætatis 83. Pontificatus 4. cum 2. menſibus, & diebus 24. confidenter expirans. Qui autem alias adeò populo gratus fuerat, nepotum culpâ huic adeò inuiſus fuit, vt eius ſtatua malè acciperetur, & Caraffarum ſtemmata totâ vrbe abolerentur. Vir tamen æquus fuit, & propoſiti tenax, & alijs affinibus, atque temporibus dignior. *Moritur Paulus IV.*

De eligendo Pontifice diu inter Cardinales concertatum: quorum plerique ſubito motu Laynium Societatis IESV Generalem, virum omni exceptione majorem, eligendum proclamarunt. Sed tandem in die Natalis Chriſti, omnes in Ioannem Angelum Medicinum Mediolanenſem conuenerunt. Coronatus eſt 8. Idus Ianu. dictuſque Pius IV. cuius cellæ ſuperuolitans columba, & in eâ quieſcens creditur Ponti- *Sufficitur ei Pius IV.*

ficatum prænunciaſſe, multis vt ad ſuam veniret exoptantibus, & huic libenter porrecturis manum.

Robertus Nobilis Cardinalis obit.

Obijt tum Romæ ſanctiſſimè, & patientiſſimè, Robertus Nobilis Iulij III. ex ſorore nepos, & anno vitæ 13. factus Cardinalis, electionem eius improbante nemine. Vixit tantùm annis 17. ſed jam maturus cœlo, & meritis, quàm annis cumulatior. Huic quoque accenſebis Ioannem Gropperum Cardinalem magnum hoſtem Proteſtantium; Aloyſium Lipomanum Venetum, Epiſcopum Veronenſem eruditiſſimum virum; Ruardum Taperum Lutheranis nimis notum; Ioachimum Perionium, virum exquiſitiſſimæ Latinitatis; Franciſcum Duarenum Armoricum Iuris conſultiſſimum; denique Robertum Stephanum Pariſienſem Typographum, qui profugus Lutetiâ, extulit ſecum charactères Græcos Geneuam, purioris in vtrâque linguâ ſermonis virum, quam vitæ, ac religionis.

Idem Gropperus, Lipomanus, Taperus, Perionius, Duarenus, Robertus Stephanus.

MVNDI 5513. CHRISTI 1560.

Pius IV. in nepotes Pauli IV. animaduertit.

Salutare hoc anno exemplum in Pontificum nepotes initio ſui Pontificatus ſtatuit Pius IV. Carolo & Alphonſo Cardinalibus, & Ioanne nepotibus Pauli IV. cum alijs eorum affinibus in Molem Hadriani, & multis eorum clientibus domus Caraffæ in publicum carcerem coniectis. Poſt nouem menſes cauſâ eorum diligenter excuſſâ, Carolus Majeſtatis conuictus ſtrangulatus eſt; Ioannes eius frater, cum Comite Alliſano, vxoris fratre: perdidere capita, expoſita mox in Ælio ponte, ad terrorem. Inuenti ſunt qui eos excuſarent, vt magni viri ac diuites nunquam patronis carent; & verò Pius V. eorum cauſâ iterum retractatâ, honorem familiæ reſtituit, juſque ad dignitates reddidit, quod tamen aliqui ex liberalitate magis, quàm ex æquitate factum contendunt.

dunt. Alphonſus mitioris vir ingenij mitiùs etiam habitus,grandi ære,& Cameræ præfecturâ mulctatus obtinuit vitam.Ita Pius IV. Pauli IV. inchoatam duntaxat in nepotes ſuos auſteritatem abſoluit,eamque legitimam fuiſſe demonſtrauit.

Pius IV ſuos ad dignitates promouet.

Tum autem idem Pius IV. ſororum filios & filias ad ſe euocatos prouexit & ditauit omnes: in quibus ſi peccauit, ex vno tamen obtinuit veniam, Carolo ſcilicet Borromæo Mediolanenſi ſororis Margaritæ filio, quem annos natum vnum & viginti Cardinalem creauit, & poſtea Archiepiſcopum Mediolanenſem; in quibus ita vixit vt purpuram & infulas ſanctiſſimâ vitâ atque virtutibus illuſtrarit.

Heretici in Regem, & Guiſios conſpirant.

Hæretici quærebant in Franciâ ſuæ factioni ducem, ſpecie in Guiſios, quos etiam nonnulli Catholicorum oderant; nec Antonius Nauarræ Rex propter mollitiem huic negotio ſatis aptus eſſe videbatur. Itaque ſubſtitutus eſt ei Ludouicus Condæus frater, miles bonus & fortis, ſed inops, & ad quidlibet audendum paratus, cæterùm Guiſijs infenſiſſimus. Datus ei à Caluinianis Legatus Godefredus Barrius Renaudius, qui vt meliùs lateret ſe Syluanum ſeu Foreſtum vocabat, vir acer, eloquens, ingenioſus, ac multis notus. Hic obitis prouincijs, ſuorum Comitia Nannetas conuocat, in quibus ſtatutum adeundum Regem Bleſis degentem, exautorandos Guiſios, aut ſi reſiſterent cædendos; tum Condæum latentem ſub nomine *capitis muti* locuturum. Verùm ea coniuratio per Auenellum quemdam cauſidicum patefacta eſt; quam vt eluderent Guiſij Regem Ambaciam deduxerunt, ſupplicia de hæreticis remittenda curarunt, & accitis vndequaque nobilibus Catholicis, & juſſis cædi, atque diſſipari, qui ſine authoritate Regiâ conglobati venirent. Quare tum multi jugulati, capite mulctati, ſuſpenſi à præfectis prouinciarum; ipſe Renaudius interfectus, Ambaciæ, pependit ex

Coniuratio detegitur.

patibulo, eiuſque capto ſecretario tota concidit patefacta coniuratio, cum magnâ rebellium cæde, Franciſci Guiſij gloriâ, quem Senatus Pariſienſis titulo *patriæ conſeruatoris* cohoneſtandum putauit. Tum autem plerique putant exortum nomen *Hugonotorum*, de quo certi nihil ſtatui poteſt. Similius vero, ſic dictos à lemure Turonenſi (alij Meldenſem malunt) dicto *le Roy Hugon*, quoniam hi ſectarij noctu conuentus agebant ...uos, & quaſi lemures diſcurrebant. Verùm nomine ſuo ignoti, cædibus, crudelitate, rapinis ſtatim facti ſunt toti Regno notiſſimi.

Vnde dicti hæretici?

Interea Oliuario virâ unctô Cardinalis Lotharingus Michaëlem Hoſpitalium Cancellarium creandum curat, contra domeſticorum ſuorum ſententiam, hæreticum Caluinianum, & Caſtilionæis fratribus addictiſſimum. Noua ſtatim in Guiſios inita conſpiratio, quâ multi impliciti, ipſaque Catharina Regis mater, quæ regnandi ſtudio tumultuum horum pars magna fuit. Quare vt præſentibus malis remedium aliquod quæreretur, indictus eſt Bellaquenſis Conuentus, in quo multa dicta ſunt, nihil effectum, quoniam inteſtinis motibus Galliâ, & Franciæ caput, & Aula, laborabat.

Mich. Hoſpitalius fit Cancellarius.

Aula turbatur.

In Scotiâ rem Catholicam fortiter tuebantur Franci; cùm tamen ijs ex Galliâ nihil ſubſidij veniret, bello ciuili diſtractâ, turpis inita pax, Scotiæ & Franciæ, ſed Eccleſiæ multò magis pernicioſa.

In Scotia pax inita eſt.

Quoniam autem in Franciâ mentio facta erat Nationalis Concilij, Pius IV. Tridentinum Generale renouare parat. Quarè indictum ad proximum Paſcha, cunctaque expedita, vt jam denuò propemodum videretur inchoatum.

Renouatur Conc. Tridenti.

Inter hæc hæretici palam rebelles multas vrbes occupant, inter cæteras Lugdunum, atque Valentiam. Quibus Rex vt prouideret Comitia Meldis indicta transfert Aurelias. In his captus Condæus addictus eſt morti: ſuſpenſum eſt tamen eius ſup-

Comitia Aurelianenſia.

ſupplicium,ob Regis Franciſci morbũ, qui obijt Non. Dec. ætatis anno duodeuigeſimo, Regni menſe 17. cui in aurem infuſum fuiſſe venenum creditum eſt ab Ambroſio Chirurgo Caluiniano Huic ſtatim ſucceſit Carolus IX. annos natus decem cum dimidio,dictus & Maximilianus; cuius tutelam artibus ſuis ſibi Catharina mater vindicauit. Hæc in Comitijs Condæum abſoluendum curauit,inter partes media, quas fouit, & diuiſit omnes,vt ſola regnaret,mulier ex æquo callida, & ambitioſa.Tandem abſolutus eſt hic Conuentus nullo alio fructu,de more, quàm vt vitia pateſacta nullum remedium acceperint, multi ambioſiùs, quàm fructuoſiùs perorarint.

Franciſcus II. moritur, ſuccedit ei Carolus IX.

Tripolitana expeditio contra Dragutem, qui hanc tenebat vrbem, ſub auſpicijs Philippi ſuſcepta,Hiſpanorum cunctatione, malis fœderatorum conſilijs, excitâ ad Lotophagitem ſeu Gerbem inſulam arce, peſſimè ceſſit. Datum enim tempus expediendæ Turcicæ claſſi quæ Ducibus Piali Baſsâ, & Muſtaphâ, claſſem Chriſtianam oppreſſit duodeuiginti millia Chriſtianorum perdidit,& triremes 28 onerarias 14 cum multis minoribus nauigijs. Fugere turpiter Chriſtiani duces,capta arx Gerbenſis, Turci de noſtrâ calamitate triumpharunt.

Tripolitana expeditio infelix.

Gonſaluus Sylueria Soc. Ieſu Chriſtianam fidem in Regno Monomotapa multùm promouit, quam & ſuo rigauit ſanguine,juſſu Regis, quem ſacris aquis intinxerat, impellentibus Mahumetanis ſtrangulatus,& dignus qui Dei causâ vitam cum multis laboribus effunderet.

Gonſaluus Sylueria pro fide moritur.

Mortuus eſt hoc anno Guſtauus Sueciæ Rex Lutheranus,cui filius Erricus XIV.ſucceſſit.Obijt quoque Philippus Melanchthon Vittembergæ anno Climaterico,verè Adiaphoriſtes,& dubius in quam inclinaret partem. Et verò ſtatuerat intereſſe Concilio,eiuſque decretis acquieſcere;quare poſt obitum ab alijs exagitatus, ab alijs defenſus multorum ſcriptorum materies fuit.

Guſtauo Sueco ſuccedit Erricus.

Centuriatores Magdeburgenſes. Centuriatores Magdeburgenſes, quorum caput erat Matthias Flaccius Illyricus rigidorum Lutheranorum caput, hoc anno Centurias ſuas emittere pararunt, exorſi à quartâ, quam Elizabethæ Anglicæ nuncuparunt. Coadiutores Illyrici fuere Ioannes Vvigandus, Matthæus Iudex, & Baſilius Faber, alijque permulti. Poſtea emiſſæ ſunt Centuriæ ſeu Tomi XIII. *Aureum opus* ab Heterodoxis dictum, ſed quod ſtramineum eſſe oſtendit Cardinalis Baronius, vnus par tot gladiatoribus pugil.

Mors Io. Bellaius Cardinalis, & Andreas Auria, ſeu Doria. Obierunt denique hoc anno Io. Bellaius Cardinalis Princeps ſacri Collegij, Romæ, vir eruditione ac legationibus illuſtris, & Andreas Auria, ſeu Doria Genuenſis, felicior ſi maturiùs è viuis abijſſet; multùm enim ſenectus de eius virtute remiſerat, eius famâ cum ipſo ſeneſcente

---

CAPVT VII.

DECAS SEPTIMA.

Ab anno Chriſti 1560. ad 1570.

MVNDI 5614. CHRISTI 1561.

De Concilio diſceptatur inter Principes. PRoteſtantes in Germaniâ Namburgum Thuringiæ conueniunt acturi de Concilio, ſtatimque parum concordes diſceſſere. Catholici Principes huic acquieuere; voluerunt tantùm aliqua verba in Diplomate renouationis emendari. Sed tulit grauiter Philippus receptam à Pio Pontifice Antonij & Nauarræ Regum obedientiam: verùm iram ſuam Rex iſte bonus, cum hoc Regno concoxit, & patris ſui monita, quandiu vixit, parùm religioſè contempſit, ſucceſſori ſuo quàm ſibi melior.

In-

Inchoatum eſt Concilium à Legatis Tridentum per Pontificem miſſis;qui tantùm in hac vrbe nouem Epiſcopos inuenerunt,cunctantibus cæteris, & quò iſta vergerent expectantibus. *Pauci Episc. inchoant Concil.*

In Francia Mommorantius vir antiquæ probitatis perſpectâ jam Hæreticorum malitiâ, deſertis eorum partibus cum Guiſijs ex animo reconciliatus eſt: non ita Condæus, idque tantùm præſtitit, quia Rex imperabat; qui & tum edictum in gratiam Caluinianorum emiſit, & vetuit adhiberi voces *Papiſtarum*, & *Hugonotorum*, quaſi contentionum ſeminaria. Denique Iuliano edicto (ſic a menſe dictum eſt, quo exijt) ita cautum omnibus, vt ſpes certa Pacis ab omnibus meritò ſperaretur. *Mommorantius Guiſis reconciliatur.*

Pontiſaræ celebrata ſunt Regni Comitia, in quibus ortâ controuerſiâ de loco inter Cardinales, & Principes Regij ſanguinis, his adiudicata eſt cauſa, reclamantibus Turnonio, Lotharingo, & Guiſio, qui intereſſe noluerunt, & collegas qui interfuerant, vt molliores increpuerunt. Secutum eſt Colloquium Piſciacenſe, cui Principes, Senatores, Cardinales, Epiſc.40. cùm Theologis delectis Claudio Eſpencæo, & Sanctesio Canonico regulari interfuerunt. Ab Heterodoxis ſtetere Marloratus Auguſtinianus Apoſtata, Theodorus Beza, Ioannes Malo Presbyter deſertor, Petrus Martyr, alijque. Inchoatum colloquium 5. Non. Sept. in quo eloquentes ſe juxta, ac impudentes hæretici præbuere. Confutarunt ſeſe inuicem Lutherani, & Caluiniani; vtroſque retudere fortiter Cardinalis Lotharingius, & Laynius Societatis IESV Generalis, quem Cardinalis Ferrarienſis Comitem adduxerat; qui & Reginæ ſapienter oſtendit, quàm pernicioſa eſſent iſta colloquia; quod & huius exitus docuit, pluſquam quadraginta millibus abductis à Catholicâ fide. Et verò non ita multò poſt Archithalaſſus Colinius, ſubnixus Cancellario, poſtulauit à Regina & Rege templa *Comitia Pontiſarat.* *Colloquium Piſciacenſe.*

Creſcunt paſſim hæretici.

duobus millibus & quinquaginta (ſicuti vocabant Eccleſijs) ſeu Synagogis. Sic in dies creſcebant hæretici, partesque ſuas nauiter tuebantur; nec in Francia modò, ſed & in Belgio, vbi deficere à Philippo molliebantur, & in Scotiâ, vbi pænè extinctâ jacebat fides, ſtudio Iacobi Nothi Comitis Morauiæ: adeò vt vix Mariæ Reginæ, quæ eò ſe ceperat, religionis Catholicæ libertas relinqueretur: in vallibus quoque Sabaudiæ jam non latebant Valdenſium reliquiæ, ſed efferebant caput, verâ vbique religione peſſumdatâ, vel neglectâ.

Inſultant etiam Lutetiæ Catholicis.

Pariſiis etiam auſi ſunt Caluiniani inſultare Catholicis, eosque in ſuburbio San Marcelliano malè mulctare, conniuentibus magiſtratibus: ſed illico Catholicis animus rediit, à quibus incenſa eſt ſectariorum Synagoga, occurrentibus illico vrbis præfectis, qui antea ſederant otioſi, à quibus viles aliqui Hugonoti damnati ſunt ad patibulum, ne hæreſi fauiſſe viderentur, & à Catholicâ plebeculâ ipſi diſcerperentur.

Legatio Ieſuitarum ad Cophtos.

Lectatio hoc anno inſtituta eſt à Pontifice ad Cophtos, cui adhibiti Chriſtophorus Rodericius, & Ioan. Bapt. Elianus Ieſuitæ, dati comites Abrahamo cuidam Syro. Sed ab iis detecti ſunt tantùm Cophtorum errores, & mores, ſicut & fraus Abrahami, qui hanc legationem commodi ſui gratiâ confinxerat.

Apud Liuones Religio Catholica deficit.

Liuones hoc anno ſe penitùs Sigiſmundo ſubmiſerunt, extinctusque Liuonicus Ordo cùm 357. annis viguiſſet: Gothardus vltimus eius Magiſter creatus eſt Dux Curlandiæ, & Semigalliæ, ac Liuoniæ Gubernator. Extinctus quoque Rigenſis Archiepiſcopatus, & in Ducatum Tranſdunanum mutatus à Ioanne Kotheuicio, bonis Eccleſiaſticis inter nobiles diſtractis; quæ omnia fuere fructus in Liuoniam inductæ Religionis Lutheranæ.

Extinctus Ordo Liuonicus.

In Valachia, & Moldauia motus.

Contigerunt quoque graues in Valachiâ, & Moldauiâ motus, per Iacobum quemdam Græcum

cum veteratorem, qui per varios caſus etiam Moldauiam occupauit, & Alexandrum legitimum dominum expulit: verùm poſt biennium à ſuis cæſus, finem viuendi, regnandi, fallendique fecit. Quare reſtitutus Alexander, cui mortuo ſucceſſit Bogdanus filius, & huic Ioannes, qui ſimul in vnum locum ad huius hiſtoriæ lucem fuere conjiciendi.

MVNDI 5615. CHRISTI, 1562.

Reſumptum eſt hoc anno ſeriò Concilium Tridentinum, & habita Seſſio XVII. quo tempore plurimùm Gallia turbata eſt: adnitentibus enim Condæo, Coliniis & Hoſpitalio Iulianum Edictum emollitum eſt, & factum Ianuarianum, quo multa perperam Caluinianis conceſſa, & quod habuit excuſare apud Pontificem Carolus IX. Guiſij verò tum abſentes Confeſſionis Auguſtanæ nonnullos ad partes ſuas pellicere ſtuduerunt, cum iis collocuti ad Tabernas Alſatiæ *Zabern*, vbi Cardinalis ſpem iis aliquam reconciliationis iniecit: quare malè Romæ, Tridenti, immo & in Franciâ audiit; quæ parum curauit ipſe, hæc eloquentiâ ſuâ, atque vitâ refutaturus. *Reſumitur Conc. Tridentinum.*

Vaſſiacenus tumultus, quo circiter 60. Caluiniani impudentes cæſi ſunt à comitibus Franciſci Guiſij, plus rumoris fecit, quàm eorum poſtulabat cædes. Sed aliunde claſſicum inſonuit Condæus clamitans à Triumviris (ſic vocabat Franc. Guiſium, Mommorantium, Santandreanum, Chriſtianæ fidei propugnatores) ignominiosè Regem detineri. Quare Hæretici ad arma conuolant, Aurelias occupant, aliaque oppida, vbi Turcorum more deſæuiunt. Tum dirutum B. Virginis Clariacum templum, cadauera Ludou. XI. Principum Longauillæorum eruta, combuſta, diſſipata; Franciſci II. *Hugonot: vrbes occupant multas & in his ſæuiunt.*

cor Aurelijs incenſum, euerſa S. Crucis ædes. Secutæ ſunt fortunam Aureliarum Rothomagus, Lugdunum, Pictauium, Andegauum, Turones, Bituriges; & idem periculum adijſſet Tholoſa; niſi fortiter repugnantibus Catholicis nobiles cum Blaſio Monlucio auxiliatores aduolaſſent: Tum quoque Cluniacenſis Bibliotheca à Ponſenaco Hugonotorum duce inflammata eſt, magno rei litterariæ detrimento, cuius jacturam nulla ætas, nulla pecunia reſarciet.

Tholoſa ſeruatur.

Diſſentiones in Trid. Concilio, de Seſſionibus, etiam inter Religioſos.

Interea Tridentinum Concilium peragebatur, in quo magnæ concitatæ ſunt inter Legatos Principum diſſentiones, quæ in Ordinum quoque Generales tranſierunt. Difficultas erat de Laynio Ieſuita, quem ceremoniarum magiſter poſt Generalem Clericorum Regularium collocarat; at repugnabant Generales aliorum Ordinum, & minabantur diſceſſum; at Laynius vltimum expetebat locum, dummodo Clericis accenſeretur. Tandem litis huius componendæ causâ ſtatutum vt vltimus ſederet inter Epiſcopos, vltimus inter Generales peroraret, inter quos cùm emineret doctrinâ, & eloquentiâ tantùm gloriæ ex hoc conſeſſu retulit, quantum dederat ſpecimen modeſtiæ, ac religioſæ demiſſionis.

Card. Lotharingus mira efficit in Concil. Trident.

Idibus Nouembr. Tridentum ingreſſus eſt Cardinalis Lotharingus, qui ita ſe geſſit in hoc Concilio, vt omnes eius ingenium, & eloquentiam mirarentur, multi etiam ab eo ſibi reformidarent, qui abuſus Eccleſiæ ſublatos nollent, ad quos exterminandos illum & authoritate, & ingenio valere nimis intelligebant.

Pius IV. emendare parat Ro. Curiam.

Pius Pontifex veritus, ne in Concilio de reformandâ Curiâ Romanâ tractaretur, eam ipſe emendare decreuit ſanctiſſimis conſtitutionibus, quæ multarum querimoniarum materiam adimerent: verùm eas facilius fuit ſtatuere, quàm ſeruare.

Maximil.

Maximilianus 8. kal. Decembr. Franco-fur-

ſurti creatus eſt Rex Rom. jam coronatus Rex Bohæmiæ, & vtroque Principatu digniſſimus. Ibidem Proteſtantes rationes ſuas propoſuere cur Tridentinæ Synodo nollent acquieſcere, ſed quæ à contumacibus hæreticis expectabantur. *creatur Rex Romanorum.*

In Franciâ bellum vtrimque acriter gerebatur, & jam huic impares Hugonotti, vt auxilium impetrarent ab Elizabethâ, huic Portum Gratiæ conceſſerant, idem quoque de Deppâ, & Rothomago facturi. Sed hanc cum exercitu Regio oppugnauit Antonius Rex Nauarræ, quam tamen non ſubiit, niſi lethaliter vulneratus, & elatus triumphans humeris Heluetiorum, ac paulò pòſt obiit Andeliaci, ſibi mortem pro religione obitam gratulatus. Res quoque Heterodoxorum in Aquitaniâ, virtute & conſilio Blaſij Monlucij nutabant; & Condæus ſe continebat Aureliis, atque in dies obſidionem expectabat: cùm rediens ſuccinctus Haſſianis copiis & Germaniâ Andelotus, ſic ei reſtituit audaciam, vt jam de inuadendâ Lutetiâ cogitaret. Vbi tamen ſibi negari pugnæ copiam videt, pergit in Normaniam ad excipiendos Anglos. Sed eum aſſecutus ad Drocas, *Dreux*, Conneſtabilis Mommorantius, inuaſit 14. Kal. Jan. Pugnatum ab horâ decimâ ad noctem; captus dux vtriuſque partis Mommorantius, equo ſuffoſſo, atque vulneratus ſtatim ductus eſt Aurelias. Cùmque jam ſe hæretici victores putarent, Heluetiorum inuicta virtus, & induſtria Franciſci Guiſij eis victoriam eripuit. Captus Condæus à Damuillâ filio Mommorantij; Archithalaſſus victus, quaſi victor receſſit, relictis tamen 4. tormentis, aliquot ſignis, & campo; Santandreanus captus perfidè cæſus; Guiſius Condæum menſâ ſuâ, adeòque lecto ſuo dignatus eſt, & plus eum humanitate, quàm armis deuicit. *Antonius Nauar. reus caditur.* *Pugna Drocenſis.*

Duci Sabaudo profuere tumultus Francici; *Sabaudus res ſuas agit.*

tum

eum enim Laurinum, Cheriam, Villanouam recepit, Pinarolum, Sauilianum, & Peroſam reddidit. Auctus eſt & filio ex Margaritâ Caroli IX. amita, quem Carolum Emmanuelem dixit, & qui non vltima cauſa extitit beneuolæ reſtitutionis.

Obiit hoc anno Franc. Iuſtus Turnonius Cardinalis, & Collegij Princeps, eximius pietatis cultor atque litterarum, ideoque addictiſſimus Ieſuitis, quorum in æde ſepeliri voluit, nec ab iis vel morte disjungi. Mortuus quoque Ioannes Medicæus Cardinalis, Coſmi Ducis filius, annos tantùm natus vndeuiginti: verùm de eius morte ſcriptores non conueniunt; plerique omnes tradunt, eum cum fratre Garſiâ ex aëris grauitate Groſſeti mortuum eſſe; alij cæſum à fratre Garſiâ truculenti ingenij adoleſcente, quem Coſmus ipſe pater conuictum ex effuſione ſanguinis fraterni coram illo, ſine furore, ex ſummâ æquitate interemerit, cum Brutis & Manliis componendus; immo iis ſapientior, cùm juſſerit taceri factum, vt ſimul æquitati atque familiæ conſuleret.

MVNDI 5616. CHRISTI 1563.

Franciſcus Guiſius ad Aurelias cæditur à Io. Poltronio.

Franciſcus Guiſius Regij ductor exercitus Aurelias obſidet, quam vrbem Andelotus propugnabat; & hæc capta foret, niſi Guiſius perfidioſè à Ioanne Poltrocio Mereo cæſus eſſet, minori ſclopo. Captus percuſſor faſſus eſt ſe incitatum fuiſſe ab Archithalaſſo, Theodoro Bezâ, & alio Miniſtro cuius ignorabat nomen, monuitque Reginam vt ſibi caueret à ſimilibus ſicariis, quos depinxit. Id maximè creditum de Bezâ, ejuſque gregalibus, ſanguinarijs hominibus. Mortuus eſt autem religioſiſſimè Guiſius 6. kalen. Mart. vir ſine dubio, ætatis ſuæ maximus, & adhuc morte ſuâ quàm vitâ maior,

ior, quam non pro vanâ, Regiſque gloriâ, ſed æternâ profudit ac Dei. Pax exinde cum Hugonottis inita, turpis quidem; (quare de eâ ſe Rex purgare coactus) ſed vti monuerat Guiſius moriens, hoc tempore ſine dubio neceſſaria.

Anno ſuperiori inchoata de loco controuerſia inter Legatos Francum & Hiſpanum hoc anno continuata eſt; vnde multæ in Concilio turbæ, & in quibus Francus non ſatis fortis, Cardinalis Lotharingus honoris Francici non ſatis ſollicitus fuit: Rex Hiſpaniæ ſapiens contentus Legatum ſuum vnum feciſſe gradum, vltra progredi vetuit. *Controuerſia de loco inter Legatos Hiſp. & Francum.*

Sed & lis iſta anno ſequenti continuata eſt, aut potiùs iterata, quoniam Legati Franci dum reſiſtunt in Concilio molliùs, ad audendum aduerſarios inuitarunt.

Cùm turbaretur Concilium vehementioribus Ferrerij Legati Franci orationibus, & Legati Pontificij, vt aiunt, lupum tenerent auribus; ſuaſione Lotharingi Cardinalis, placuit ſtatim imponi finem Concilio, quem pariter omnes exoptabant, at Pontifice nemo magis. Breuiato igitur deinceps Seſſionum tempore, & capitibus de reformatione Principum (quæ plus faceſſebant negotij) ad vnum reuocatis, quod improbare poſſet nemo, finis eſt impoſitus Concilio per ſolitas acclamationes Prid. Idus Decembr. poſt eius Seſſiones xxv. Huic ſubſcripſere 2. Legati, duoque alij Cardinales, 3. Patriarchæ, 25. Archiepiſcopi, 168. Epiſcopi, 7. Abbates, 39. procuratores abſentium, & 7. Generales Ordinum. In id Concilium maximè debacchati ſunt hæretici, vtpote quod non præſentibus modò, ſed & hæreſibus quoque futuris prouidiſſet, atque ſic nouatoribus non errores modò, ſed & errandi materiam ſubtraheret. *Finis Tridentini Concilij.*

Maximilianus 6. Id. Sept. jam Rex Bohæmiæ, atque Romanorum, etiam Hungariæ corona- *Maximilianus coronatur.*

ronatus eſt Poſonij *Presbourg* ab Archiepiſ. Strigonienſi; quo tempore etiam Rex fictitius ſibi regnum arrogabat. Dicebatur is Macco Conſentinus Calaber, qui etiam miſſum contra ſe cum copijs Legatum à Prorege, deleuit. Tandem maiori immiſſo exercitu victus eſt, atque ægrè captus, cum diademate tandem Conſentiæ aureo laqueo ſuſpenſus interijt, etiam ſeruatis in morte, quæ ſibi ſpoponderat, inſignibus regni.

Sodalitates B. Virginis in Scholis Ieſuitarum. Cœptæ ſunt hoc anno in ſcholis Societatis IESV, B. Virginis ſodalitates, ac primùm Romæ, in quibus adoleſcentes quem debent omnes Chriſtiani Deiparæ cultum, eidem perpetuum pollicentur; opus mirabile, ac propè diuinum, ad iuuenes in pietate ſimul ac litteris erudiendos; quibus Catholica religio decus ſuum, Religioſi Ordines alumnos, iuuentus mores innocentiſſimos debent; ipſa B. Virgo ſibi ſingularem cultum, & caſtiſſimam venerationem gratulatur

Brodæus, Ferronus, Muſculus, Caſtalio. Mortui ſunt hoc anno Ioannes Brodæus Turonenſis vir doctiſſimus; Arnoldus Ferronus Senator Burdegalenſis Pauli Æmilij continuator: ex heterodoxis verò Vvolfangus Muſculus Benedictinus Apoſtata Lotharingus; Sebaſtianus Caſtalio Allobrox Bibliorum concinnator, in quibus Deum potiùs Latinè curauit loqui, quàm ſyncerè, pluſque in operibus ſuis ſe Gentilem, quàm Chriſtianum profeſſus eſt.

MVNDI 5617. CHRISTI 1564.

Conc. Trident. recipitur. Tridentinum Concilium, quamquam obſiſterent miniſtri Curiæ Romanæ, à Pontifice confirmatum eſt 7. kal. Febr. & Congregatio 8. Cardinalium inſtituta de eius exſecutione. Non placuit tamen Principibus Ferdinando Imperat. Carolo IX. & Philippo II. ſed omnium minimè Carolo. Quare veriti Pontifex,

&Ca-

& Catholici Principes, ne in tenerâ Regis ætate, hæc alienatio noceret Eccleſiæ, ad eum Legatos miſere, quos ita Rex excepit, vt ſe Chriſtianiſſimum oſtenderet, & ad ſeruanda Eccleſiæ jura cæteris Principibus paratiorem. Edidit nihilominus conſultationem magni nominis Iuriſconſultus Carolus Molinæus; ideoque juſſu Pariſienſis Senatus in carcerem datus, vnde tamen poſtea juſſu Regis emiſſus eſt. Vir judicij ſui nimis tenax, & qui non ſemel patriam potiùs quàm ſententiam mutare maluit. Et ſine dubio hæreticus fuit, vt eius Epiſtola ad Ioannam Nauarræam arguit; quod qui negant, profectò cæcutire volunt, & plus amicitiæ, quàm veritati tribuere. Vtrum autem reſipuerit incertum, mortuus anno 1566. &, vt quidam volunt, munitus à Parocho ſuo omnibus Eccleſiæ Sacramentis, & paulò ante obitum euocatis tribus magni nominis Theologis; qui officio ſuo meliùs functi eſſent, atque ſapientiùs, ſi eum ad mutanda ſcripta ſua, vel eiuranda inſtrumento publico compuliſſent.

Carolus Molinæus Hæreticus

Ductum eſt hoc anno in publicis inſtrumentis Regis juſſu à Kal. Ianuarij, imbrius anni non à Paſchate vt antea, ſicuti diximus in prolegomenis. Quando & Rex inuiſere cœpit regnum ſuum, partibus eius omnibus ritè luſtratis prouiſurus. Parum placuit Aulicis hæc concurſatio, maximè cùm hoc anno terribilis hyems ſæuiiſſet, ac duobus menſibus totis rigentes fluuij admiſiſſent plauſtra, viatoribus ſæpe naſus & aures decidiſſent. Tum autem Rex decretum emiſit Ruſcinone, *Perpignan*, quo aliquid detractum hæreticis videbatur, de quo grauiter conqueſtus eſt Condæus, ſed placatus verbis à Rege, quibus eum ſe reformidare nimis innueret.

Initium anni Fràcici.

Philippus poſt conſeruatum anno ſuperiori fortiter Oranum, hoc feliciter occupauit Penolium, *le Pennon de Velez*, munitiſſimam arcem

Philippi expeditiones in Africam.

cem in Africæ littore quæ per Garſiam Toletanum citiùs capta eſt, quàm ſperare potuerat, diffugientibus flagitioſè propugnatoribus. Infeliciorem expeditionem ſuſcepere quidam Taliſmani Mahumetani; qui ſomniarant Mauros hoc anno totâ Hiſpaniâ potituros, vrbium patentibus portis ad eorum fumigationes, & exorciſmos: quod cùm tentaſſent collectâ incredibili Saracenorum multitudine ad vrbem Miliſiam Hiſpanorum, eâ de re admonitus gubernator Vanegas, ad eorum præſtigia, juſſit portas patere, quingentos admiſit, reliquos demiſsâ catarractâ excluſit, omnium grandem edidit ſtragem, & triſtiſſimum edidit huius adeo decantatæ expeditionis rudimentum.

Coniuratio in Pōficem. Detecta eſt hoc anno in Pontificis vitam coniuratio per Benedictum Accoltium, cum aliquot aliis inſanis, nec minùs ære, quàm conſilio egentibus. Ab vno è ſuis proditi, & quæſtioni ſuppoſiti nihil aliud confeſſi ſunt præter reuelationes Angeli factas Accoltio, qui & ipſe ridens inter tormenta obiit, ſuam tum etiam magis profeſſus inſaniam.

Liber Caſſandri de officio viri boni. Scripſit hoc anno Georgius Caſſander Brugenſis Belga, inuitatus à Ferdinando Imperatore, libellum *de officio viri boni in hoc Eccleſiæ diſſidio*, nec probatum à Catholicis, & heterodoxis valdè odioſum, in hunc enim Caluinus ſuum virus euomuit, & in Franciſcum Balduinum, quem huius autorem putabat, cùm primùm exiiſſet ſine nomine. Sed & eum proſcripſit Eccleſia, & codicibus in primâ claſſe prohibitis adnumerauit. Neque diu poſtea eius author ſuperſtes fuit, mortuus 3 Non. Febr. 1566. Coloniæ Catholicus, & vulgò malè ſenſiſſe, non contumaciter exiſtimatus.

Caluini Hæreſiarchæ obitus. Mortuus eſt hoc anno Geneuæ 6. Kal. Iunias, ætatis anno 55. Ioannes Caluinus, horrendis cruciatibus tortus, deierans, ac Dæmonem inuocans, cuius mox præda futurus erat,

Fuit

Fuit totâ vitâ ſuâ moroſus & aſper, adeò vt hunc Bucerus amicus rabidum appellaret canem, alij viperam, alij ſcorpionem, verè omnes loquerentur. Succeſſit ei in Caliphatu Theodorus Beza amœnioris ingenij: quare Geneuenſes vulgò jactabant malè ſe cum Bezâ in inferis viuere, quàm in cœlo cum Caluino.

Staphylus moritur.

Obiit eodem anno Ingolſtadij Fridericus Staphylus, annis 10. Luthericomes, & ab eo ſeiunctus ob præclarum illum ac fœtentem exorciſmum; vir Græcè ac Latinè doctus, atque Ferdinando à conſiliis, quem in Lutheranos ſcribentem (quos vt vngues ſuos nouerat) intempeſtiua mors oppreſſit.

Ferdinãdus Imp. moritur.

Eſt hic quoque annus celebris morte Ferdinandi Imperatoris Viennæ 8 Kal. Aug. die feſto S. Iacobi, vti antè prædixerat. Vixit annos ſexaginta, menſes 9. cum diebus aliquot; imperauit annis 7. vir religioſiſſimus, & amans Eccleſiæ, cuius pacem non ſemel ſuo antepoſuit Imperio.

Mariæ Scotiæ ſecundæ nuptiæ.

Maria Scotiæ Regina, quòd eam turbaret Iacobus frater nothus, ſecundis nuptiis poſt longam diſceptationem, quibuſdam probantibus aliis reiicientibus hoc coniugium, nupſit Henrico Stuarto Catholico, & ex regio ſanguine. In eum cùm inſurrexiſſent rebelles, Iacobo duce, eos Rex collectâ ſubditorum fidelium manu profligauit, & in Angliam fugere compulit. Quæ ſic narrantur à Buchanano, vt in eo fidem hæretici ſcriptoris, & ſplendidè mendacis expectes.

Michael Angelus pictor moritur.

Mortuus eſt denique hoc anno Romæ Michaël Angelus Bonarotta, ætatis anno 90. pictor, ſculptor, architectus excellentiſſimus, & antiquis aut par, aut ſuperior. Æmulum habuit Raphaëlem Vrbinatem pictorem; ſed eo in ætatis flore ſublato, ſine dubio Principatum obtinuit. Delatum eſt corpus eius Florentiam, pompam deducentibus 80. præſtantiſſimis artiſi-

tificibus, curante funus eius Coſmo Duce cui vt eius auis, & poſteris, plurimùm artes omnes liberales debent.

MVNDI 5618. CHRISTI 1565.

Simonia in Græcia Ioſaphatus Patr. Conſtantinop. in Synodo quam coegerat vt ab ipſa ferret auxilium, exautoratus ob Simoniam, in ſuum monaſterium detruſus eſt In hac vetitum aliquid recipere præter Fμβατίκιον; quod fuit arborem ſuccidere relinquere radices Simoniæ. Succeſſit Metrophanes Cæſarienſis Metropolita, qui licèt exoſus quòd Latinos amare videretur, vicit tamen eius prudentia eruditioni coniuncta, & temporum neceſſitas, quæ odium in Latinos ſopiuerat.

Solymanus compoſitis in Tranſyluaniâ rebus, & Sigiſmundo Vvayuodâ reconciliato cum Imperatore, abruptoque victoriæ Germanicæ curſu, in Melitenſe bellum totus incumbit. *Melita obſidetur a Soly. mano.* Pudebat eum à paucis, vt aiebat, piratis illudi Imperio Ottomanico, expeditionem nullam in Turcos ſuſcipi, cuius Equites Melitæ aut fautores, aut authores non eſſent. Et perierat hæc inſula niſi Ioannem Valetam Pariſotum Ordinis magiſtrum nacta foret; maximè cùm hic ab omnibus imparatus eſſet, exhauſto ærario, & qui ei auxilium toto menſe Iunio ſanctè pollicitus erat Garſias Toletanus, Siciliæ Prorex, flagitiosè defuiſſet. Obſidetur ergo Melita per Muſtapham Solimani propinquum, & Pialim Baſſam 40 millibus armatorum, & nauibus ducentis, præter eos qui cum Dragute Profultano Tripolitano, & Chaſſane Algerij Rege, filio Barbaroſſæ, ex Africâ adfuerunt; ſed adjecta ingens bellicorum tormentorum copia, & quibus tota inſula concuti poterat. Erant in Melitâ circiter octo propugnatorum millia, & quod caput erat, iis præerat Pariſotus. Principiò oppugnata eſt arx

S.Her-

S. Hermetis, expugnata poſt 24. dies, duodeuiginti globorum millibus in eam collibratis. In eâ cæſi mille ducenti Chriſtiani, centum & decem equites, qui vulnerati etiam ex ſedilibus ad mortem vſque repugnarunt. Periere tamen ſupra quatuor Turcarum millia, & omnium inſtar Dragutes, quem duabus Melitis Solymanus redemiſſet. Nec tamen Pariſotus hac clade demiſit animos, ſed magnâ alacritate Turcos excepit: donec arce S. Michaëlis & Burgo ad magnas anguſtias redactis 7. Idus Sept. Garſias diu tergiuerſatus adfuit, conuiciis Equitum Melitenſium, & obtorto collo tantùm non attractus, cùm jam vaſa colligerent Turcæ, & Melitam capi poſſe deſperarent. Cùm nihilominus vidiſſent Ottomani adducta duntaxat auxiliatorum octo millia, ea delere cogitarunt, antequam jungerentur Pariſoto, atque ex maris nauſeâ reficerentur, expoſitis in terram raptim decem ſuorum millibus. Sed cùm Chriſtiani in eos fortiter pergerent, perturbatiſſimè naues ſuas repetiere, multis ſuorum amiſſis, atque victoriâ prid. Idus Sept. quindecim millibus armatorum deſideratis, octo nautarum millibus, & 78. millibus maiorum tormentorum globis fruſtra eiaculatis. Pariſotus vltimo perfunctus periculo, Deo grates egit, & reddere conatus eſt immortales: Solymanus, magnâ æquitate animi cladem hanc, aliis etiam coniunctam, accepit: Garſias denique ob præpoſteram cunctationem exautoratus, in ſuis ædibus conſeneſcens, errati ſui, vel Principis pœnas luit diuturnas.

Ieſuitæ Pariſiis docent.

Societatis IESV Patres obtulere Senatui Pariſienſi libellum ſupplicem vt iuuentutem erudire poſſent in ſcholis publicis, provt jam impetrarant à Rege, cuius voluntatem probari poſtulabant. Verùm reclamauit Academiæ Rector, & partes eius conſultatione peracerbâ Carolus Molinæus fouit. Pro Ieſuitis eloquentiſſimè

tiſſimè Petrus Verſorius, vir in quo dicendi facultas cum virtute certabat; pro Academiâ perorauit Stephanus Paſquerius confuſiſſimæ eruditionis, vitæque liberioris orator, ſimul confutis hæreticorum atque improborum mendaciis, & fabulis. Stetit & ab Academiâ contra Patres Ioannes Baptiſta Menilius cognitoris Regij ſuſtinens partes, eiuſdem cum Paſquerio farinæ. At Senatus ſuſpendit judicium ſapienter, relictâ Ieſuitis docendi poteſtate, tum aduerſus hæreticos neceſſariâ; non efferatâ tamen Academiâ, in quam heterodoxi irrepſerant, meliorum, & plurium authoritate coërcendi.

Carolus IX. excipit Elizabetham ſororem.

Carolus IX. interim luſtrabat Aquitaniam, vbi & ſororem ſuam Elizabetham excepit, multis ſpectaculis, & ſumptibus in alios vſus magis neceſſariis. Hic hæretici ſuſpicati ſunt coniurationem inter duos Reges ad eos opprimendos; quare parauerunt arma, occultè tamen, querimoniis tantùm agentes, vt diſtinerent Regem, eumque incautum opprimerent: omnia diſponente Colinio Archithalaſſo, quo in gerendis negotiis cautiorem ſæculum iſtud neminem tulit.

Hæretici Belgæ coniurant in Philippū.

Hæretici quoque Belgæ Francorum exemplo, ac monitis incitati, in Philippum coniurarunt, accenſi duabus facibus, innatâ rebellione, & huic agnatâ hæreſi. Ac principiò egere ſupplicibus libellis vt obtinerent libertatem, quam à Rege ſuo Franci extorſerant. At Rex verè ſapiens tergiuerſationibus petitiones eluſit, & Tridentini Concilij decreta accuratè ſeruari juſſit: contrà illi pararunt arma, quæ retundere quoque ſtatuit ipſe, edoctus Francorum damno, vi tantùm hæreticos ad obſequium ſanamque mentem reuocari.

S. Lazari Ordo reſtitutus.

Pius Papa hoc anno Ordinem militiæ S. Lazari, ſeu pauperum leproſorum ab Innocentio VIII. cum Rhodio coniunctum, ſeruatum

tamen

tamen in Franciâ Boniaci, *Boigny*, in Diœceſi Aurelianenſi, vbi erat Ordinis Sedes, à Ludouico VII. ſeu Iuniori ſtabilita, reſtituit; eique propinquum ſuum Ioanottum Caſtilionæum Mediolanenſem præfecit. Verùm hoc mortuo Greg. XIII. magiſtratum aſſignauit Emmanueli Philiberto Sabaudiæ Duci eiuſque ſucceſſoribus; quod tamen in Sabaudiâ duntaxat habuit locum. Nam in Galliâ Lazarinorum bona collata ſunt Ordini S. Mariæ de monte Carmelo, quem Paulus V. rogante Henrico Magno, inſtituit, cuius Magiſter creatus eſt Philibertus Nereſtangus, vir fortiſſimus, & maiori Magiſterio dignior.

Moritur Pius IV. Idem Pius Pontifex ex victûs intemperantiâ in morbum incidit, in quo munitus omnibus Sacramentis à nepote ſuo ſanctiſſimo Cardinali Borromæo piiſſimè obiit 5. Id. Dec. annos natus ferè 67. cùm ſediſſet annos ferè 5. cuius optimum opus, licèt non omni ex parte bonum, Carolus nepos factus Cardinalis, & Archiepiſcopus Mediolanenſis Præſulum lux, & exemplar, & cui ſi plures ſimiles nanciſceretur Eccleſia, nihil ſibi ab hæreticis, & improbis Catholicis reformidaret.

Charionis Chronicon auctum à Peucero. Prodiit hoc anno liber quintus Chronici Carionis expoſitus, & auctus à Gaſpare Peucero Phil. Melanchthonis genero, quem meritò dixeris cloacam conuiciorum in Pontificem, Eccleſiam, Orthodoxos; ideo tanto in pretio apud ſectarios, quanto odio apud Catholicos, immo apud prudentes quoslibet rerum æſtimatores.

Mors Turneb. Genebr. Geſneri. Obiit hoc anno Lutetiæ Hadrianus Turnebus, Andelij ad Sequanam nobili genere natus, vere Catholicus, vt ſcibit eius diſcipulus Genebradus, eo præceptore gloriari ſolitus: Taurini quoque mortuus eſt Antonius Goucanus Luſitanus Poëta, Philoſophus, & Iuriſconſultus maximus: denique ex ſectariis elatus eſt

peſte

peſte Conradus Geſnerus, multæ, ſed malè ordinatæ, neque ſatis concoctæ, eruditionis.

In Floridam nauigat io Gallorũ.

Inſtituta eſt hoc anno, ſeu reparata ſub auſpiciis Caroli IX. curâ Gaſparis Colinij Architalaſſi in Floridam nauigatio, duce Ribaldo cum 7. nauibus. Hæc tamen extitit infeliciſſima, vtpote ab impiiſſimis hæreticis ſuſcepta. Nam Ribaldus ortam diſſentionem auxit imprudentiâ ſuâ, & Carolinam arcem perdidit, vbi Galli omnes ſine diſcrimine ætatis, aut ſexus trucidati. Ribaldus fugiens cum nauibus, paſſus naufragium dedere ſe Hiſpanis coactus eſt, à quibus contra datam fidem necatus eſt cum ſociis: ſexcentos hac clade periiſſe volunt, malè acceptos ab Hiſpanis, ſed minùs ex gentis odio, quam religionis.

MVNDI 5619. CHRISTI 1566.

Solymani bellũ Hũgaricum.

Excitatum eſt hoc anno à Solymano Hungaricum bellum, cui cauſam dedit Maximilianus, poſtulans ab eo fœdus eâ lege, vt Ioannes-Sigiſmundus Tranſyluaniæ Princeps excluderetur. Iratus in illum aliunde Turca Legatum Cæſaris cuſtodiri juſſit, ipſe licèt annis grauis ſuſcepit expeditionem in Chriſtianos, vt Melitenſe dedecus relineret. Verùm antequam diſcederet Conſtantinopoli, Pialin Baſſam maris præfectum occupare juſſit Chium inſulam, ſub Genuenſibus & Iuſtinianâ familiâ ſibi tributariam. Hanc ſine cæde, ſine armis calliditate ſibi vindicauit, & à direptione, præterquam Eccleſiarum, abſtinuit. Iuſtiniani omnes Caſſam abducti; 20. pueri ad Solimanum ac per vim circumciſi ſunt, quorum nullus eiurauit fidem in tam tenerâ ætate, pæne omnes virgis cæſi periere. Quidam eorum, libertate pecuniis emptâ, repetierunt Italiam; cæteri poſtea, interueniente Carolo IX. patriæ reſtituti ſunt cum vmbrâ Principatus, ne inſula nobilis, incolis demigrantibus, deſerta relinqueretur.

Chios inſula à Turcis occupata.

Quibus

Quibus & impetrauit ne inde pueri Conſtantinopolin abducerentur; quod etiamnum ſeruatur accuratè, Chijs ſub Ottomanico jugo placidè, ſed prudenter, viuentibus, & pietate magis ſuâ, quàm Principum ſuorum potentiâ tectis.

Solymanus Zygethum oppugnare parat, muniſſimum Hungariæ oppidum duplex, duplicique arce munitum, paludibus circum uſum, extructo per Drauum fluuium, & paludes ponte, mille paſſuum longitudinis, latitudinis 14. cubitorum, intra 12. dies, per Hamſam Quinqueccleſienſem Præfectum Turcam, quem ſuſpendij metus intentatus à Principe per miſſum linteum, tam diligentem effecerat. Et obſidionem diſcutere potuiſſet Maximilianus Iauarinum vſque progreſſus cum ingenti exercitu, in quo Henricus Guiſius, & plerique nobiles Galli militabant, ſi animi ipſe ſatis, conſiliarij eius prudentiæ paulò plus habuiſſent; verùm dum cunctatur; diffluxere ſocij, vrbs capta, quam tamen fortiſſimè Nicolaus Comes Zrinius tutatus eſt. Hic cùm ſe dedere honeſtè poſſet, cum 300. militibus reliquis, impreſſione in Turcos factâ, certus mori, non inultus cum ſuis occubuit, quatuor tantùm ſeruatis. Triduo ante expugnatam ciuitatem prid. Non. Sept. obiit ex Apoplexiâ Solymanus; mors tamen eius celata eſt a Mahomete Baſsâ Selimi genero, donec in Aſiâ agens Selimus, & coronaretur Conſtantinopoli, & veniret in Hungarica caſtra, intentato medicis & famulis metu pœnæ grauiſſimæ, ſi mors Principis vulgaretur. Quo facto militares inhibitæ ſunt turbæ, ſeruatus Solymani Theſaurus, alioqui diripiendus. Succeſſit ergo patri annos natus quadraginta duos Selimus, multùm corpore, ac moribus diſſimilis patri, qui tamen eius felicitate vſus, non minùs quàm pater nomini Chriſtiano terribilis ac pernicioſus extitit.

Zygethum captum à Turcis.

Inertia Maximiliani.

Solymanus moritur.

Succedit ei Selimus.

Perſæ fruſtra Bagdetum tentant.

Auditâ Melitenſi clade vnus ex Tammaſi liberis Babyloniam recuperare conatus eſt, immiſſiſque Bagdetum aliquot ſuis, ab vno eorum proditus, regredi coactus eſt, & inire prælium, in quo ſuorum 9. millia perdidit, ægrè reliqua tria retraxit. Excuſauit hanc expeditionem Tammaſus, quaſi ſe inſcio factam: non credidit Selimus, miſitque Legatos qui Bajazeti apud Perſas cæſi ſpolia repeterent; quod cùm vnus ex ijs præſtaret ſuperbiùs, huic Perſa naſum, & aures amputari juſſit. Hic cùm ad Turcorum fines rediјſſet, etiam juſſu Selimi perdidit caput, ne Perſicam ignominiam Conſtantinopolin deferret. Reliquo vitæ tempore Tammaſus ſatis feliciter regnauit; quidam è contra fuiſſe infortunatum ſcribunt; neutris ſatis fide dignis, dum non ſua & longinqua narrant, Sed nos jam ad certiora, noſtraque redeamus.

Pius V. creatur Pontifex,

Septimo Idus Ianuar. electus eſt Pontifex Cardinalis Alexandrinus, Ant. Michaël Ghiſlerius, patre aratore natus, licèt ex Senatoria familiâ Bononienſi, anno ætatis 14. factus Dominicanus, Coronatuſque 16. kal. Febr. dictus eſt Pius V. Sub eo & Roma, & Aula, nouam faciem ſumpſit, ſequi ſolita Pontificum mores. Tum de Fide ſuſpectos inquiri juſſit; Caraffas reſtituit; Melitenſes etiam pecuniâ juuit ad ſtatuendam Valletam; medicos poſt tertium diem ægrotum inuiſere vetuit, niſi confeſſum; eiuſque prouideri noluit corpori, qui animæ ſalutem neglexiſſet.

Edictum Molinenſe Caroli IX.

Molinis edictum exijt à Carolo IX. quo multa vitia ſublata ſunt; reconciliati in ſpeciem cum Colinijs Guiſij; illorum diſſimulata clam noua proditio in Regem, & Reginam, per Maium quendam peragenda; qui tantùm vt graſſator, non maieſtatis reus in

rotam

totam fractus conjectus eſt , ne dedecus in concitatores rediret.

Erupit tandem hoc anno Hæreticorum in Belgio væſania ; quando fœdere inito ad ſanctam Gertrudem , non longè ab Antuerpiâ , Henricus Bradenrodius , Guillel. Naſſouius Guill. Arauſicani Principis frater , alijque viri nobiles ad 400. Nonis April. Bruxellis ex ædibus Comitis Culembergij prodeuntes quaterni , aut quini , magno ſilentio , quaſi mimum agerent , in veſtibus cinericijs , cum ligneis ſcutellis è zonâ pendentibus , & numiſmatis è collo pendentibus , ad Margaritam peruenerunt libertatem petituri . Huius autem numiſmatis pars antica repræſentabat Philippum , poſtica duas manus coniunctas , & manticæ ſuperpoſitas cum hoc lemmate *juſque à la Beſace* . Margaritam perterritam vt firmaret Carolus Comes Barlæmontius exclamauit Gallicè ; *Que veulent ces Gueux?* hoc eſt , Mendici ; vnde ijs adnatum nomen , vt qui in Franciâ Hugonoti , in Belgio Geuſij dicerentur . Propoſuere tamen tùm placidè libellos ſuos , quibus libertatem Religionis expoſcerent ; at cùm in Hiſpaniam remiſſi eſſent , & Philippus necteret moras , atque aduerſus eos arma in Hiſpaniâ , & Germaniâ pararentur ; ipſi inclamantes ; *Viuant Geuſij* , rebellarunt , & Franeicis hæreticis juncti , ijſque ſacrilegijs ac crudelitate pares , ſacra omnia profanaque Antuerpiæ , multiſque in locis , miſcuerunt . Reſtitere tamen ijs fortiter quidam Catholici , qui & appenderunt ſibi ex collo numiſmata cum imaginibus Chriſti ac Virginis , quibus & Pius Pontifex indulgentias affixit , vt eas quaſi Fidei Symbolum Heterodoxorum numiſmatis , ac manticis opponerent.

Geuſiorum rebellio in Belgio.

Inſignia Geuſiorum.

In Scotiâ etiam truculentiores tumultus extitere , ſeu veriùs Tragœdiæ . Reuocati enim

Scoticæ turbæ.

M 2 in

in Scotiam Elizabethæ operâ exules hæretici induxere Henricum Regem, vt Dauidem Reginæ à ſecretis, quaſi eius adulterum, coram eâ interimeret. Erat iſte Dauid cognomento Riccius, patriâ Taurinenſis, muſicus, & Catholicus bonus, qui ingenio ſuo ad eam dignitatem peruenerat: verùm cùm eâ ſuperbiùs vteretur, alioquin infenſus ob Fidem, hæc ei techna parata eſt. Cæditur ergo in oculis Reginæ, vt prægnans intempeſtiuo partu ex metu, & horrore, fœtum perderet. Cùmque de occidendâ quoque Reginâ coniurati deliberarent, Rex Henricus magnitudine ſceleris territus, ad eam quaſi capita nonnulla propoſiturus acceſſit, ad eius pedes accidit, totam retexuit fabulam, obtinuit vitam; eluſiſque mox cuſtodibus cum eâ ad Dumbarum arcem profugit. Hic exercitu collecto, ambo iterum fugarunt rebelles, & eorum aliquot captos ſuſtulêre ſupplicijs. Sed exulibus poſtea iterum Elizabetha veniam, & reditum impetrauit in Scotiam cum Iacobo notho, hoc eſt ijs ducem ad omnia ſcelera reddidit.

David Riccius cæditur à Re.

Rebelles in Scotiam redeunt.

Mariam ſic afflictam conſolatus eſt Pius V. litteris ſuis, quibus addidit viginti millia aureorum. Hæc tum filium peperit, quem ægrè ritu Catholico baptizandum curauit, dictum Carolum-Iacobum, qui poſtea primum nomen omiſit, dictus tantùm Iacobus, Rex ſimul Scotiæ, & Angliæ, proindeque Maioris Britanniæ, factus hæres regni materni, ſed non religionis.

Naſcitur Iacobus poſtea Rex Angliæ.

Æthna mons in Siciliâ Kal. Dec. cum terribili terræ motu, & fragore, igneos fluuios euomuit, & campos ad mille paſſus ignito torrente exuſſit ac ſteriles reddidit; ex conſuetudine, maiori damno, quàm terrore Siculorum.

Æthnæ incendium.

Mortuus eſt tum Noſtradamus, Fatidicus

ille

ille vates, Salone in patriâ ſuâ, cuius nomine deinceps multi abuſi ſunt ad vaticinia confingenda, eiuſque verſus recens conditos, quaſi ab eo ſcriptos typis edendos curarunt, vt imponerent plebeculæ, huicque prophetæ nomen adſciſcerent: quod tamen huic meritò conceſſum, nonnulli putant, virumque bonum fuiſſe ſcribunt, & hoc cœleſti munere, propter ingenuitatem, & probitatem ſuam non indignum.

MVNDI	CHRISTI.
5620.	1567.

Hoc demum anno tandiu optatæ induciæ ſaltèm octennales initæ ſunt inter Maximilianum & Selimum, minori tamen huius, quàm illius commodo, cùm Cæſar paulò antè plura occupaſſet loca, quæ inpoſſidentium manibus relicta ſunt. Id perfecere pretioſa munera à Maximiliano miſſa; ſicque verum quod cecinit Flaccus, *Munera nauium ſæuos illaqueant duces.* *Induciæ Cæſaris, & Turcorum.*

Henricus Scotiæ Rex Iacobum nothum perdere deſtinat, quo viuo nec ipſe nec Regina tuti eſſent. Deterretur à Reginâ; idque conſilium ſubodoratus Iacobus, ad Henricum interficiendum excitat Iacobum Heburnum Comitem Bothuelium, huic iniectâ ſpe nuptiarum cum Reginâ. Aſſentitur ille; ſuppoſito puluere tormentario cubiculum euertit, ac Principem necat. Poſtulatus ad ſupplicium abſoluitur à iudicibus conſcijs eiuſdem ſceleris, qui ei inſuper dato inſtrumento publico Reginam deſpondent vxorem. Ille moræ impatiens, eam rapit, & ad nuptias conſentire qua vi, quà blanditijs cogit. Verùm illicò rebelles in vtrumque irrumpunt; at mutato habitu antequam caperentur ambo; Dambarum fugiunt. Regina collectis copijs, rebellibus occurrit: negant hi ſibi rem cum *Henricus Rex Scotiæ caditur.* *Regina Bothuelio nubit.*

eâ eſſe, ſed cum Bothuelio, ſi dimittat exercitum, & Bothuelium dedat, eam incolumem fore. Incauta vtrumque præſtat: at perfidi captam Edimburgum raptant, & compingunt in carcerem, indeque in arcem Leuini lacus, *Lohleuin*, ignominioſè trahunt. Hîc de eius nece, exilio, exauthoratione deliberatur. Cùm ergo per Knoxum Scotiæ Caliphamм, & Morauium tum in Franciâ, quæ crimina promouebat, occultantem, Reginæ mors decreta eſſet, eam impedijt miſſus ab Elizabethâ Trogmonius, qui Mariæ ſuaſit, vt deponeret regnum, Iacobo relinqueret, cautione priùs editâ ſe id per vim facere. Statim ergo Iacobus Rex inauguratur; Regina innocens poſtea detecta eſt, ſicut & impoſtura Buchanani poſt homines natos mendaciſſimi omnium, atque impudentiſſimi calumniatoris.

Capitur, & regnum deponere cogitur.

Actum de nuptijs Caroli Archiducis, fratris Maximiliani, & Elizabethæ Anglicæ, quas non tam diſcuſſit religio, quàm quod hæc nubere nec poſſet, nec vellet; nec ad matrimonium, nec ad vllum bonum opus habilis.

Actum de nuptijs Elizabethæ cum Carolo Archiduce.

Geuſiorum res in Belgio declinant captis Valencenijs, ac debellatis eorum auxilijs; eorum aliquot laqueo, aliquot gladio necati. Antuerpiæ quoque in ſeditione malè habiti ſunt, coniunctis in eorum perniciem Catholicis atque Lutheranis. Quare fugit in Germaniam Bredenrodius, vbi ex mœrore obijt; Arauſicanus ad alia ſe ſcelera reſeruauit. Interea mittitur à Philippo in Belgium Albanus vir acer, ac recti tenax, & venit cum exercitu Bruxellas ad Margaritam xi. kal. Sept. Nec ita multò pòſt Lamoralium Egmondanum, & Philippum Mommorantium dat in cuſtodiam, carceres implet reis, & per Belgium duriſſimas rebellionis, & re-

Albanus Geuſios in Belgio exagitat.

& religionis quæſtiones exerceri curat, quarum metu 30. & amplius Belgarum millia in Angliam, Franciam, Germaniam profugere. Inſtituit & Concilium, quod propter acerbitatem Concilium ſanguinis dictum eſt. Quorum pertæſa Margarita receſſit in Italiam, cum Philippi veniâ; Arauſicanus copias in Germaniâ confecit, cui Albani ſeueritas plures & meliores in Belgio parauerat.

Vbi vidêre Condæus & Colinius, conſcripta eſſe ſex Heluetiorum millia & delectus haberi per Campaniam, ne exercitus Albani aliquid in Franciâ tentaret, rati has parari aduerſus ſe copias Regem præuenire parant, eumque cum Reginâ intercipere Moncelli ad Meldas. Habito militari conſilio, ſtatutum eſt Lutetiam eſſe reducendum Regem, ne in oppido Meldis parum firmo ſe dedere cogeretur. Quare Rex mediâ nocte ſe committit viæ cum octingentis nobilibus, & ſex millibus Heluetiorum agminis latera præcingentibus, & paratis mori. Vix emenſus erat leucas quatuor cùm apparuit Condæus, albeſcente jam cœlo, cum ſuo equitatu. Receptus eſt fortiter à Regijs; at veritus Mommorantius, ne hîc pugna committeretur, Aumalio, qui cum lectiſſimâ equitum alâ venerat, commiſit Regem ac Reginam, & aliâ viâ Pariſios pergere jubet. Ipſe ſeruatis ordinibus recedit, identidem frontem oſtentans, pugnaturus ſi appeteretur, donec rebelles abſceſſere. Rex ante veſperam ſequentis diei cum matre Pariſios ſubijt jeiunus ex quo diſceſſerat Meldis, ex indignatione, quam niſi cum vitâ depoſuit.

Condæus, & Colinius conſpirant in Regem.

Carolus IX. Pariſios reducitur.

Vrbs ergo obſidetur ab Hugonotis, ſparſis circumquaque excubijs: miſſuſque ad eos Hoſpitalius omnia infauſta retulit; itaque per Fecialem regium, ijs niſi arma deponant indicitur bellum. Ferunt tum Sandionyſij Lu-

Lutetia obſidetur.

M 4 doui-

douicum Condæum ab Heterodoxis coronatum eſſe Regem, percuſſamque monetam cum hac Epigraphe *Ludouicus XIII, Dei gratia Francorum Rex primus Chriſtianus*: quam etiamnum in curioſiorum ſcrinijs ſeruari aiunt.

Inter hæc captis quoque Aurelijs, & vrbe ad ſummam penuriam redactâ, plebs fremere, de Mommorantio quærere, pugnam cum rebellibus depoſcere. Itaque is deteriora veritus, ſedecim peditum millia, equitum tria educit ex vrbe, quibus nihilo ſeciùs Condæus & Colinius mille quingentos equites, mille ducentos pedites opponunt, & quod erat caput, magnos animos. Itaque 4. Idus Sept. in patentibus Sandionyſij campis ab horâ primâ promeridianâ ad noctem pugnatur; Franciſcus primogenitus Conneſtabilis oppoſitam ſibi aciem diſſipauit; ab alterâ deſertus à ſuis Mommorantius non ducis modò, ſed & boni militis partes expleuit, donec tandem à Roberto Stuarto Scoto, quem vulnerarat, lethalem plagam accepit. Mox tamen acies reſtituta per Damuillam & Aumalium; Condæus equo ſuffoſſo periculum adijt; Colinius diu inter regios verſatus agnitus non eſt, nox vna prælium diremit. Regij tamen caſtris & cadaueribus potiti ſunt, & victoriâ, ſed Cadmæâ, cùm eorum plures, & maioris nominis quàm rebellium ceciderint. Conneſtabilis ſex vulneribus acceptis poſtridie non minùs religiosè, quam gloriosè expirauit, paulò minor octuagenario, Regio elatus funere, delatâ in eius exequijs imagine, nunquam honorandus ſatis, qui pro Deo ſimul & patriâ vitam profudiſſet.

Pugna Sandionyſiana.

Mommorantius Conneſtabilis cadit.

Veriti ergo Rebelles ne confluentibus vndequaque ad Regem copijs circumfunderentur, Pariſios relinquunt, & Carnutum obſident. Vrbs acriter verberata, fortiùs defenſa eſt à Lignerio & Burdelio, ſed meliùs à B. Virgine eius Patronâ. Immò & hîc pax inita per Legatos Angliæ & Florentiæ, ſed ficta breuiſque fuit, & ab impijs data, qui nec ſe, nec alios quietos volebant. Porrò ab

Carnutum liberatur; Rupella rebellat.

ab ijs hoc tempore multæ occupatæ ſunt vrbes, inter cæteras Rupella, quæ proditione Trucharis vrbis Maioris(ſic præfectum vocant) Condæo ſe, atque hæreſi dedidit, exinde facta aſylum rebellium, atque ſeditioſorum.

Dominicus Gurgueſius nobilis Aquitanus Senatoris Burdegalenſis filius hoc anno Hiſpanis in Floridâ repoſuit vicem. Is bello Italico captus, & contra datam fidem, addictus remo, liberatus à Romegaſio equite Melitenſi, ſuis ſumptibus tres parauit naues, quibus ducentos milites electos impoſuit. In Floridam appulit, Carolinam arcem, cum duabus alijs, intra biduum occupauit, quamquam à 400. Hiſpanis ſeruarentur, quos omnes interemit, aut ſuſpendit cum hâc Epigraphe, *Pendent, non quia Hiſpani, ſed Homicidæ*. Tormentis autem bellicis & prædâ nauibus impoſitâ Rupellam appullit, vnâ tamen deperditâ naue cum viris octo, & aliquot nobilibus in expugnatione arcium. Verùm in Franciam redux latere debuit, Philippo de eo acerbiùs querente, & precio in eius caput pronunciato; id tamen per amicos incolume præſtitit, & ad alia, & ad publicum in hoſtem odium ſapienter reſeruauit.

Gurgueſius Hiſpanos exterminat in Florida.

MVNDI 5621. CHRISTI 1568.

Incluſus eſt hoc anno 15. kal. Febr. à patre ſuo Philippo Carolus, ſublatis ei priùs omnibus, quibus ipſe ſibi mortem poſſet conſciſcere. Ferunt eum de patris nece cogitaſſe, de eius occupando regno, tentatâ nouercæ pudicitiâ, de hæreſi: certè magnam fuiſſe cauſam ſuſpicari licet, cùm pater tam acerbè in primogenitum ſuum ſtatuerit. Scripſere quidam huic parentis juſſu propinatum venenum; vulgò alij volunt ſibi procuraſſe mortem, partim inediâ, partim ingurgitatione ciborum, & crebrâ potione aquæ fri-

Caroli Philippi filij mors.

frigidæ, adoleſcentem 23. annorum, præcipitis ingenij, ac temerarij: obijſſe tamen creditur piè, quare magnificè tumulatus Philippi juſſu, qui, vti creditum eſt, optimus pater pluris animæ eius ſalutem, quàm corporis fecit.

Maria in Angliam fugit, vbi carcerem inuenit.

Maria Scota fugit ex arce Leuini lacûs, operâ Io. Duglaſij, 6. Non. Maij ſuſcepta ab Hamiltonijs; eius coactas copias Morauius delet. Itaque fugit hæc in Angliam repugnantibus ſuis, qui huic potiùs Belgium, Franciam, aut Hiſpaniam oſtentabant. Et verò in Angliâ carcerem inuenit; vbi tamen bis innocens declarata eſt Eboraci, & coram Elizabethâ, quidquid contrà Morauij mercenarius ſcriptor Buchananus garriat. Tandem juſſa deduci Tubariam à Salupiâ duce arctiori cuſtodiâ detinenda, vt hîc ſe ad mortem Martyre dignam per otium compararet.

Albanus in rebelles ſæuit.

Albanus multis rebellibus vadimonium dicit; illi ſe libellis tuentur; & auditâ Caroli morte faciunt, quod deſperati ſolent; eum tollere deſtinant, ſed coniuratione patefactâ multi perierunt. Inde inter Albanum, & rebelles certatum eſt, non tantùm in acie, ſed & judicijs. Aliquot Hiſpani cæſi, multi ſuſpenſi: vice verſâ Egmondano & Hornano Comitibus, publici ſerui manu, Bruxellis demeſſa capita, lugentibus omnibus, & ijs maximè qui Sanquintini prælij meminiſſent. Egmondani quoque Secretarius quadrigis laceratus eſt, alijque fautores eius igne cremati, tanto Albani odio vt vulgò *Buſiris Belgicus* appellaretur, deſperarint plerique, & ab hoc tempore duret eorum deſperatio, & in Hiſpanos odium.

Albanus ſeuerus exactor diſciplinæ militaris.

Nec tantùm Albanus domi, ſed & militiæ ſeuerus ſuis. Relatâ enim ad Groningam in Emdenſi Comitatu victoriâ (vbi ab aquis Regiæ copiæ periculum adiere) cædem à meridie ad veſperam, & totâ nocte in ſequentem diem continuauit, cæſis ſeptem millibus rebellium, cùm ex

Re-

Regijs vix decem cecidiſſent; Naſouius natando fugiens vitauit necem. Mox Amſtelodami duces legionis Sardorum, per quos Arembergenſis Comes victoriam perdiderat, ac vitam, capite mulctari juſſit, in pace atque in bello diſciplinæ militaris ſeueriſſimus vindex. Qui autem fortitudine Ludouicum, prudentiâ Guill. Arauſicanum, fretum licèt auxilijs Francicis ſub Coſſæo & Ianlio, negatâ ei pugnæ copiâ, expulit Belgio. Hic in Germaniam demum abire compulſus, reiectus ex Galliâ, ſupellectile ſuâ diuenditâ, vt ſuis Ducibus faceret ſatis, verè ad manticam redactus eſt.

Victi duo fratres Naboni.

In Franciâ Hugonoti dum arma deponere renuunt, Regem ad ea ſumenda impulere. Tum exautoratus Hoſpitalius, ſigilla data Moruillerio Epiſcopo Aurelianenſi, deinde Renato Birago Cardinali. Vtrimque ergo paratus exercitus; Regio præfuit Henricus Dux Andegauenſis, magnæ expectationis juuenis, & ad bella natus antequam Polonicum frigus virtutem eius militarem extingueret. Sic ergo inchoatum eſt tertium Hugonoticum bellum, quando & Odetus Cardinalis Caſtilionæus ſupplicij metu, cum ſuâ pellice tranſijt in Angliam, & vt ſuorum cauſam apud Elizabetham, cui gratioſiſſimus erat, accuratiùs promoueret.

Henricus Andeg. præficitur copijs Regijs, tertio Bello Hugonotico.

Parum eſt, hæreticos Franciæ ab Anglis & Germanis ſectarijs auxilium poſtulaſſe, confugerunt & ad Selimum Turcam, à quo reiecti, ſe Turcis nequiores oſtenderunt.

Hæreticorum Franc. deſperatio.

Aliunde Carolus IX. ne eos efferaret, pollicitus eſt ſecuritatem omnibus ſequioris Religionis, ſi quieti viuerent; ſed ea facilitas nihil profuit: multò magis quòd nulli admiſſi ſunt ad magiſtratus, quàm qui Catholicam profiterentur Fidem. Permiſit & Pontifex Carolo vt de bonis Eccleſiæ 50. aureorum millia annui reditus abalienarentur, nec vnquam

Carolus IX. Hæreticos abijcit.

Eccleſiæ, perſolutio pecuniæ eidem vtilior extitit, & melioriiure conceſſa.

Puritanorum ortus in Anglia.

Hoc anno ſtatuitur Puritanorum ortus in Angliâ præcipuis authoribus Butteno, Colmano, Hallinghamo, & Benzono, qui ſe cæteris Caluinianis accuratiores, & puriores arbitrabantur, rigidi Caluiniani dogmatis ſectatores, qui alios Parlamentarios, & Caluino-Papiſtas appellabant; tetrum hominum genus inimicum Regibus, & vero Caluini ſpiritu, hoc eſt Dæmonis animatum.

Errico Sueco exautorato ſuccedit Ioannes frater.

Erricus Sueciæ Rex crudeliſſimus, cùm fratrem ſuum Ioannem Filandiæ ducem, ex falsâ ſuſpicione, detinuiſſet in carcere toto decennio, multos innocentes ſuſtuliſſet, ſcortum curaſſet coronandum: exautoratus eſt ab vtroque fratre, totâque nobilitate, & datus eſt in cuſtodiam, in quâ detinuerat fratrem, atque in eâ hæſit ad annum 1578. Succeſſit ei Ioannes frater eius nominis III. qui bellum cum Danis fecit, ſed vt mox cum ijs pacem firmiorem iceret.

S. Thereſia primum cœnobium ſtatuit.

Fundatum eſt hoc anno primum monaſterium Carmelitarum diſcalceatorum à Sancta Thereſia Durnelbi ad Abulam, in quo primùm rigidam regulam profeſſi ſunt, eiuratâ molliore, Antonius Heredius, dictus deinceps de Ieſu, & Io. de Yepez nominatus à Cruce, magnorum deinceps in hoc ordine virorum parentes, quibus hæc ſancta Virgo mater fuit, ſui ſæculi prodigium, & digna viris imperare.

Onuphrius Panuinius moritur.

Obijt denique hoc anno Panormi in Siciliâ ætatis anno 38. Onuphrius Panuinius Veronenſis Eremita S. Auguſtini, ſcriptor erudítiſſimus, & omnium iudicio maturiùs ereptus, quàm Hiſtoria Eccleſiaſtica poſtula-

Hoc-

MVNDI 5622. CHRISTI 1569.

Hoc anno 3. Id. Mart. inter Iarnacum, & Caſtrum Nouum ad pagum Buſſacum, & Fl. Carentorum, commiſſum eſt ingens prælium inter Catholicos quibus præerant Henricus Dux Andeg. Guiſius, Briſacus, & Hugonotos ducibus Lud. Condæo, duobus Coliniis, & Lanouio. Decem totis horis acerrimè pugnatum, cæſus Condæus à Monteſquio ductore ſatellitum ducis Andegauenſis, licet offerret centum aureorum millia: corpus eius ad contumeliam impoſitum Aſinæ, delatum eſt Iarnacum, & conceſſum Henrico Beneharniæ Principi ad ſepulturam. Colinij fratres Angeriacum confugêre, tumque Architalaſſo credita eſt adminiſtratio belli, quâ ſe digniſſimum oſtendit. Vt tamen potentiùs ageret bellum, geri voluit ſub auſpiciis Principum Henrici Beneharnenſis, & Henrici filij Condæi, tum adoleſcentium, qui nomina ſua factioſis commendarent, Colinius caput, & manum. Andelotus enim eius frater ex febre poſt duos menſes obiit, ſacerdotum acerrimus hoſtis, ex quorum auribus torquem ferre conſueuerat; cui ludus erat Sanctorum reliquias flammis addicere, templa inflammare, Eccleſias ſpoliare, inter primos Cacodæmonis ſatellites numerandus.

Condæus in prælio Iarnacēſi cæditur.

Colinius præficitur hæreticis.

Moritur Andelotus

Pauló pòſt ingreſſus in Franciam cum 1600. equitibus, ac totidem peditibus Germanis hæreticis Bipontinus, cui ſe adiunxere Belgæ, atque Franci vnâ cum Arauſicano Principe ac fratribus, adeo vt decem equitum millia, 20. peditum conficerent. Eum impedire conatus Aumalius longè viribus impar, nihil potuit. Cùm autem has copias iungere Architalaſſo Bipontinus conaretur, ex febri quartanâ, veriùs ex crapulâ ebrioſus Germanus interiit, curâ exercitus Volrado Mansfeldio relictâ.

Bipontinus Franciam ingreſſus moritur.

Eius

Eius cadauer Rupellam tranſlatum, inde mari in patriam deportatum. Hîc copiis auctus Colinius, etiam ſuperbiam auxit, & maiora poſtulauit, quæ reiecta ſunt, ſicut oblata pugnandi copia. Cùm ergo Regiæ turmæ reficerentur, miſſus in Aquitaniam & Benehamiam Mongomerius, ac bene vſus diſſentione Damuillæ, atque Monlucij, Res Hugonotorum promouit, & oſtendit malos nonnunquam ad iniuriam, quàm bonos ad æquitatem magis eſſe concordes.

Mongomerius hæreticorum partes promouet.

Aliunde Architalaſſus Pictauium obſidet, quod fortiter defendit Ludenſis Comes cùm Henrico Guiſio, eiuſque fratre Carolo Meduano. Itaque obſidionem ſoluere coactus, cùm hanc vrbem 50. diebus acerrimè oppugnaſſet, vt ſuppetias ferret Caſtro Eraldi *Chaſtel raud*, quod Dux Andegauenſis oppugnabat. At Henricus liberato Pictauio, quod cogitabat vnum, copiis inferior receſſit, donec omnis eius exercitus conueniſſet, non tantùm fortis, ſed & prudens ante ætatem Imperator.

Pictauiũ, & Caſtrũ Eraldi obſidentur.

Interea iudiciis actum eſt Lutetiæ cum rebellibus Colinio, Ferério, Mongomerio; quorum effigies traductæ contumelioſè ex publicis furcis pependerunt. Andium autem Dux auctus copiis Pontificiis, & Etruſcis, depoſcebat prælium quod defugiebat Colonius, ad quod tandem compulſus eſt prid. kal. Octobr. ad vicum S. Clari in Pictonibus, & quominus omnino deleretur nox tantùm impediit. At quarto pôſt die ad Moncontur um duabus abinde lucis decretoria pugna inita eſt. In eà Hugonoti ad internecionem cæſi, duodeuiginti ſuorum millia perdidere. Pugnauere fortiſſimè Andium dux & Guiſius, hic vulneratus in pede, ille equo ſuffoſſo, Germani pedites ad vnum ab Heluetiis conciſi, nunquam fœdior à ſectariis accepta clades.

Pugna ad Moncontur ium.

Sed Catholici non ſunt vſi victoriâ; ſtatim ſeſe-

refectus Hæreticorum exercitus, adiunctis Mongomerij copiis; itaque Colinius paratum objecit victoribus exercitum, æquè metuendus ac ſi non victus, ſed victor abſceſſiſſet.

Colinius victus reparat exercitum.

In Angliâ res quoque Catholicorum turbata, dum bellare potiùs quàm pati malunt. His tumultibus dediſſe cauſam creditur Pius Pontifex Philippum rogans, aliunde offenſum ab Elizabethâ, vt Catholicorum partes tueretur. Conſpirauerunt ergo in Elizabetham Thomas Navvartus Norfolciæ Dux, Percius Northumbriæ, & Neuillus Vveſtmerlandiæ Comites; ſed cùm eorum fautores & timidiùs, & tardiùs conueniſſent, facilè diſſipati ſunt, eorum plures aut capite, aut exilio omnes bonorum jacturâ mulctati ſunt. Maria Scota, huius quoque coniurationis ſuſpecta, ſeruata eſt diligentiùs, & vrgente Morauio etiam ad mortem deſtinata, Catholici plerique non jam vt Martyres, ſed vt perduelles ab hominibus habiti, palmam nihilominus Martyrij meruerunt.

Catholici quidam in Elizabetham rebellant.

Turbatum quoque Belgium vectigalibus, ab Albano impoſitis Decimis, vigeſimis, centeſimis, quibus ærarium tam auctum eſt, quàm imminutus ſubditorum in Principem amor. Ita ſtatutæ in vrbibus arces, quibus injiceretur dumtaxat metus, malus officij magiſter, neque diuturnus.

Belgium turbatur auctis vectigalibus.

Hoc anno. 6. kal. Sept. Coſmus Florentiæ Dux de Fide optimè meritus, à Pio V. Dux Magnus Etruriæ nominatus eſt, & coronâ regali donatus, qua vti ipſe poſſet, eiuſque ſucceſſores. Reclamauere Romæ Maximilianus, & Philippus: ſed neglecta interceſſio eſt; & Pontificis voluntas, atque honorati dignitas præualuere.

Coſmus Magnus Dux Etruriæ.

Rebellauère Granatenſes Mauri, & ſibi Ferdinandum Valorium annorum 25. ferocem adoleſcentem præfecere Regem Cordubæ, & Granatæ, ſub nomine Aben Humeia, Præfectorum

Maurorū in Hiſpania rebellio.

ctorum ad inuicem æmulatio, & in eos odium Regis huius negotia promouêre, vnde multis vrbibus captis totum Granatenſe regnum in eius partes inclinabat. Neque ſatis potuit Ioannes Auſtrius Philippi frater Nothus in eum miſſus, cùm propter ſolutam militarem diſciplinam, tum ob Turcas & Afros graſſatores ad prædam huc aduolantes. Mox tamen Rex ille per libidinoſam concubinam ſuam, eiuſque adulteram, ſublatus eſt. Suffectus ei Abdala Aben-Abus, vir moderatus & prudens qui rem Mauricam valdè promouit. Tandem Ducis Aracoſij ſapientiâ turbæ illæ ſedatæ ſunt, magno Hiſpaniæ bono; in quam ſi Selimus paratas in Cypriam expeditionem copias immiſiſſet, nōn facilè ſedari potuiſſet illa Maurorum rebellio, & quam fortè Chriſtiani Principes ventilaſſent.

MVNDI	CHRISTI
5623.	1570.

Selimus Cyprum inuadere cogitat.

Inflammato Venetorum Armamentario ex puluere tormentario, vel caſu, vel malitiâ incenſo, Selimus Cypriam aggreſſurus in Ciliciam immittit copias, ab eâ inſulâ vix ſexaginta millibus paſſuum diremptam. Inuitati ſunt à Pontifice ad auxilium Chriſtiani Principes; hi aut bellum, aut belli metum prætexuere; itaque in vnos Venetos tanti belli moles incubuit. Tum mortuo Petro Lauredano Venetiarum duci ſucceſſerat Aloyſius Mocenicus, qui ſtatim Hieronymum Zanium claſſis præfectum creauit, & magnam parauit claſſem, maiorem à Pontifice, Philippo, Auriâ expectauit; ſed tantos illos ſumptus & conatus, Hiſpanorū, & Auriæ cūctatio diſcuſſit.

Interea paratur per otium Turcica claſſis, inſtruitur magnus exercitus, & ducibus Muſtapha, Piali, & Hali Ianizariorum præfecto in Cyprum immittitur, dum Chriſtiani moras agunt, & peſti ſe demetendos objiciunt. Obſidetur

detur Nicoſia olim *Leucoſia* regni caput in vmbilico inſulæ, & intra 45. dies expugnata eſt ex Ducum diſcordiâ, & torpore Nicolai Danduli non ſatis animoſi, qui tamen vrbe captâ fortiùs quàm credebatur mortuus eſt animis ex deſperatione collectis. Turci incitati ſuorum damno, qui multi ceciderant, in omnes atrociter ſæuierunt ſine diſcrimine, reliquos in duriſſimam adduxere ſeruitutem, cum multâ prædâ quam nauibus tribus impoſuere, ſimulque ſpecioſas virgines & matronas, atque adoleſcentes ad libidinem. Sed matrona Cypria immiſit ignem in puluerem tormentarium, quo tres illæ naues implicitæ cum multis Turcis inflammatæ perierunt; prædam omnem aut ignis abſumpſit, aut mare ſorbuit, caſtiſſimæ mulieris virtute; de cuius nobili deſperatione nullâ vnquam ætate tacebitur. *Nicoſiam occupant Turci.* *Matrona Cypria audax facinus.*

Eodem die, quo capta eſt Nicoſia, miſit Muſtapha præciſum Dandulo caput ad M. Ant. Bragadinum Famaguſtæ præfectum, quem ſtatim intellexit Dandulo meliorem Ducem, & magis reformidandum. Itaque audito Chriſtianæ claſſis aduentu abſtinendum putauit obſidione, & receſſit Limiſſum, decertaturus maritimo prælio, ſi Chriſtiani aleam pugnæ ſubire vellent. At hi auditâ Nicoſiæ jacturâ, cuius causâ venerant, ortis diſſidiis repetiere patriam ſuam, omnes inglorij, omnes exhauſti ſumptibus, quos tam inutiliter collocatos eſſe meritò doluerunt. *Chriſtiani re infecta recedunt.*

Iacobus nothus Morauiæ Comes ſceleratus inter ſuos cæſus eſt à Iacobo Hamiltonio, cuius familiam perſequebatur, & traiectus glande plumbeâ, inter blaſphemas voces deſperatam euomuit animam; quem tamen Buchananus fruſtra inſerere voluit cœlo, & huic affingere martyrum patientiam, fictione quæ nec Poëtam ſaperet, neque Chriſtianum. Fugit Iacobus in Franciam, vbi Catholicus factus, *Iacobus nothus cæditur.*

de

de malo ſicario bonus effectus eſt miles; dum Hamiltoniorum caſtra per Elizabethæ copias immiſſas euerterentur. Tum actum eſt de libertate Mariæ, quam multi Principes poſtulabant; ſed cùm eas conditiones propoſuiſſet Elizabetha, quibus Maria & Catholica, & regina eſſe deſineret, reiectæ ſunt conſtanter; vnde acerbiùs tractata Maria, jam ſe ad nobile martyrium animosè parauit, quod ſibi ab Elizabethâ imminere ſatis agnoſcebat.

Maria ſe ad necem parat.

Elizabethā Pius V. percellit anathemate.

His auditis Pius V. 5. kal. Mart. Anathemate perculit Elizabetham, eiuſque ſubditos omnes exſoluit fidei ſacramento; quod affixum eſt ad Epiſcopi Londinenſis valuas à Feltono nobili Catholico, qui & hanc audaciam morte conſtantiſſimâ luit. Inde acerbè in Catholicos ſæuitum, negantes Anglicanum Primatum; Chriſtiani Principes libratam in hanc furiam neglexere excommunicationem, pluriſque eius quàm Pontificis fecere amicitiam, atque poteſtatem.

Hæretici ægrè ferũt Caroli & Philippi concordiam.

In Galliâ hæretici modò victi, modò victores de ſtipendiis auxiliatorum ſolliciti, cum Rege alioquin exhauſto pacem inierunt 6. Id. Aug. Philippo vehementer reclamante, ne tot vtrimque copiæ in Belgium infunderentur. Tum nihilominus affinitate juncti ſunt ambo Reges, ductis duabus ſororibus filiabus Maximiliani; quorum junior Elizabetha Carolo, major quartis nuptiis Philippo nupſit; quod hæretici vtrimque improbauere, tantam inter tantos Principes exoſi concordiam, ſibi ſerius ocyus nocituram.

S. Borromæus appetitur à Sicario.

S. Borromæus juſſus à Pontifice perditos Humiliatorum emendare mores, ab iis primùm veneno tentatus, demum ab eorum vno Donato Farinâ Apoſtatâ, appetitus eſt ſclopo, cuius tamen globus, magno miraculo nihil ei nocuit: ſacrilegus meritas dependit pœnas, extinctus ordo quaſi inſanabilis, quorum præcipui datâ ſicario pecuniâ tanti ſceleris authores extitiſſent.

Cele-

Celebris eſt hic annus multorum Ieſuitarum martyrio, quorum 38. cum eorum Duce Ignatio Azebedio Iacobus Sora Deppenſis Caluinianus pirata inſeruit cœlo, reliquos 30. alter eiuſdem farinæ graſſator Io. Cardauilius; quorum ſanguinem multùm profuiſſe Braſiliæ, regionis huius ad fidem conuerſæ eximia pietas docuit. *Martyres Ieſuitæ nauigatione Braſilica.*

CAPVT VIII.

DECAS OCTAVA.

Ab anno Chriſti 1570. *ad* 1580.

MVNDI 5624. CHRISTI 1571.

VEneti de ſuâ Cypro ſolliciti, quàm honeſtis poſſunt cum Selimo conditionibus depaciſci conantur; nihil obtinent; quare ad reſiſtendum ſe fortiter parant; atque inſulam non niſi cum vltimo Reip. periculo deſerere ſtatuunt. *Veneti parant ſe ad Turcos excipiendos.*

Interea labore Pij Pontificis conciliatur inter Principes Chriſtianos aduerſùs Ottomanum ſocietas, decretæ 200. bellicæ triremes, 100. onerariæ peditum 50. equitum ſupra quatuor millia, cum bellicis tormentis plurimis; Luſitani & Franci Indicum, & Hæreticum prætexuere bellum, non minùs Eccleſiæ, quàm Ottomanicum, ſalutare. Interim Famaguſta impugnatur grauiter à Turcis, dum Pertaüs Baſſa Piali exautorato ob non tentatam Chriſtianorum claſſem ſuffectus, ditionem Venetam in Occidente depopulatur. Et vrbem ſibi commiſſam fortiter tutatus eſt Bragadinus, Græciſque ipſis mulie- *Famaguſta oppugnatur, & deditur.*

mulieribus inſpirauit animos. Sed demum cum muri vrbis aut ſuffoſſi, aut verberati tormentis corruiſſent, propugnatores, jam pauci integri ſupereſſent, augeretur in dies Turcorum exercitus, auxilij nulla ſpes affulgeret, vrgentibus maximè indigenis fœminis, repugnante tamen Bragadino, honeſtiſſimis conditionibus vrbs Turcis dedita eſt. Harum tamen nullæ ſeruatæ ſunt; Bragadinus fruſtra tentatus de eiurandâ religione viuus excoriatus eſt; ſæuitum denique in reliquos duces, & milites, atrociter, ob octoginta Turcorum millia in oppugnatione cæſos. Octingenti duntaxat Græci in vrbe relicti ſunt, reliqui cum præſidiariis, captiui ſunt abacti; continuâ dierum 70. verberatione feruntur in muros emiſſa eſſe centum globorum millia. Muſtapha triumphans receptus eſt Conſtantinopoli a Selimo qui jam de diuidendo inter ſuos Occidente deliberabat; ſed de pelle, nondum captâ ferâ, imprudentiùs agebatur.

Bragadinus excoriatur.

Deliberant itaque hoc anno Chriſtiani, cum eo certamine nauali decernere, eiuſque ferociam, faſtumque retundere. Venit ergo, Ioanne Auſtrio ſummo Imperatore Chriſtiana claſſis 209. tremium, Liburnicarum Venetarum ſex, Celocium 70. in quibus erant armatorum 20. millia ad Echinadas inſulas, bene animata, paratis omnibus vincere, aut mori, pleriſque etiam nobilibus Cruce-ſignatis, vt fortiùs vincerent, aut conſtantiùs morerentur. Hac obſeruatâ Chriſtianorum alacritate, dubitarunt de prælio Turci; euicit tamen Piali Baſſæ ferocia, decretumque certamen. Delectus ab vtriſque Naupacti ſinus *le Golfo de Lepante* patens ad 25. paſſuum millia, in cuius medio Echinades ſcopuli hodie *Curzolares*, ingenti victoriâ, ſicut & ipſe Sinus deinceps nobilitandi. Nunquam vtrimque majori ardore ſimul, & arte certatum eſt, quatuor duntaxat horis: tan-

Pugna ad Echinadus, de Lepante.

tandem Chriſtianis per B. Virginem eſt conceſſa victoria, mutato derepente vento, & tormentorum fumo in oculos Ottomanorum delato Et verò hæc Pio Pontifici reuelata eſt, qui ideo feſtum B. Virginis de Victoriâ primâ Dominica die octobr. recoli voluit, adjuncto huic præcipuo Roſarij feſto, vt eſſet hæc gratiarum actio celebrior, atque diuturnior. Turcorum cæſi 30 millia, capti tria quingenti, duces ferè omnes periere. Interiit Hali Baſſa, Pertaüs ægrè Naupactum fugit; Ochialis inſignis ille pirata Calaber Algeriæ Proſultanus, prætoriâ Melitenſium naue primùm oecupatâ, mox perditâ, vndequaque circumfuſus Chriſtianis nauibus, nihilominus cum 30. triremibus Conſtantinopolim fugit, vſus inſigni ſtratagemate, eluſoque Auriâ, cuius pæne culpâ victoria perditâ, eſt. Captæ Turcorum naues 17. triremes 15, biremes 13. quinquaginta tantùm euaſerunt, cæteris aut allifis ad ſcopulos, aut inflammatis; quindecim millia Chriſtianorum ſubducti ſunt remo; erecta Chriſtiana res, Turcica ſi victores vſi eſſent victoriâ ſuâ, penitùs afflicta, & labefactata.

Roſarii dies feſtus & Virginis de Victoria.

Enim verò jam Turcæ de relinquendâ Conſtantinopoli cogitabant; Thracia, Peloponneſus, Inſulæ rebellionem meditabantur. Verùm ſtatim immutata rerum facies, dum Chriſtiani circumſpicere, & mirari victoriam ſuam malunt, quàm promouere. Certè mox eam irriſit Selimus, nihili fecit Tammaſus Perſa, & vtrumque fuiſſe vatem oſtendit euentus.

Chriſtiani nō vtūtur victoria Naupactina.

Moſchum inuitauit Pontifex vt equitatum ſuum in Turcos emitteret: vbi tamen audiit eius crudelitatem in fratrem, & proceres ſuos, ac fregiſſe Polonis fidem, legato ſuo ſignificauit ne excederet Poloniâ. Aliunde Tartari Præcopenſes obtinuerunt & incenderunt præcipuam vrbem eius Moſchuam, ac præda diuites redeunt, Moſchis qui prædam iis excutere nitebantur

Moſchi Principis crudelitas punitur.

bantur internecione deletis: has Deo atque hominibus Baſilides impius luebat pœnas crudelitatis.

In Scotia amici Mariæ adluuntur.

Iterum agitata eſt Mariæ Scoticæ cauſa, vt precibus Principum fieret ſatis; cùm interea eius amici in Scotiâ ſubjicerentur ſuppliciis: certè tum ſuſpenſus eſt è patibulo Io. Hamiltonius Archiep. Santandreanus, non aliam ob cauſam quàm quòd in eam, & religionem optimè affectus eſſet. Hic Lenoxius Prorex crudelis cæſus eſt; eius quoque ſucceſſor Io. Areſkinus Mariæ Comes morte repentinâ ſublatus, ambo vt Morauio ſcelere, ſic & morte pares.

Io. Sigiſmundo Tranſyluano ſuccedit Steph. Battorius.

Mortuus eſt hoc anno Ioannes Sigiſmundus Vvaynoda Tranſyluaniæ 17. Kal. April. ætatis anno 32. perfidus Arianus, cuius operâ in hoc tractu hæreſis iſta profundas radices egit. Succeſſit ei Stephanus Battorius Somlianus, corporis dignitate Principatu dignus, cui animus quoque reſpondebat, probatus à Maximiliano ſimul & Selimo, cùm ab eo vterque ſperaret, ille vtrique ſe oſtentaret, vt rem promoueret ſuam.

Tumultus Lutetiæ ob crucem Gaſtineã.

Pariſiis hoc anno magnus eſt tumultus exortus ob Gaſtineam, crucem Philippus Gaſtineus mercator Pariſienſis hæreſeos conuictus, & habiti apud ſe Hugonotorum cœtus, damnatus erat à Senatu, eius euerſa domus, eiuſque loco ex illius bonis ſtatuta Crux, cuius in baſi erat in ære inciſa ſententia. In gratiam Architalaſſi hæc expuncta fuerat, & ejus loco deſcripta Epigraphe in honorem Crucis, Cruxque ipſa in Cœmeterium SS. Innocentium tranſlata fuerat noctu. Retamen patefactâ à pueris & mulierculis cæſus latomus, domus eius euerſa & aliquot ſuſpectorum de hæreſi. Accurrens præfectus vrbis aliquos interemit, homuncionem ſuſpendit, cuius ſupplicio reſtincta ſeditio eſt. Feruntt um cœlum ardere viſum, ventos vehe-

mcn-

mentiſſimos perflaſſe, audita tonitrua, viſa fulgura, mediâ licèt hyeme; quæ, quantumuis publica, negata ſunt tamen, ab iis qui hæcc ontigiſſe noluerant.

Mortuus eſt hoc anno Claudius Eſpencæus magnus Theologus, donandus purpurâ, niſi malè ſentire de Fide accuſatus eſſet. Certè Beza in multis ſibi accinuiſſe aſſerit; verùm hæretico de hoſte ſuo loquenti quæ poteſt adhiberi fides? piè enim admodum diſceſſit, & in vitâ & in obitu habitus eſt ab omnibus Catholicis religioſiſſimus ſimul, & eruditiſſimus. *Cl. Eſpencæus moritur.*

MVNDI 5625. CHRISTI 1572.

Metrophanes Patr. Conſtantinop. ſponte abdicauit ſe dignitate, cui ſuffectus Hieremias Archiep. Lariſſæus annorum dumtaxat 32. ſed eximiæ pietatis, qui turpe illud Simoniacæ labis ſeminarium 'εμβατι'κιον ſuſtulit, ac Patriarchium ſic illuſtrauit ſuum, vt in eo deſinendum ſibi Malaxus, non ineptus ſcriptor, putauerit. *Hieremias tollit Seminarium Simoniæ.* *Malaxus ſcriptor.*

Erupit hoc anno jampridem informata in Albanum rebellio, Brielâ oppido à Geuſiis occupato, cum aliquot aliis, in Hollandiâ, & Zelandiâ, defixis vbique crudelitatis hæreticæ monimentis. Montes quoque capit in Hannouiâ Lud. Naſſouius, quam vrbem obſedit Albanus, & recepit; licèt eâ ſe Lanouius Gallus cum Ludouico Naſſouio incluſiſſent, victus quoque ei ferens ſuppetias Ienliſius, mox & à ruſticis captus; Albanus non ſe modò præfectum bonum, ſed & Imperatorem præbuit. Certè ſub eo militare non erubuit Dux Medinæ Sidoniæ, ſubmiſſus illi ſucceſſor, faſſus huic tanto oneri poſt tantum virum ſe non eſſe parem. *Rebellio in Albanum, eiuſque victoria.*

Approbata eſt hoc anno kal. Ian. congregatio fratram Ioannis Dei Luſitani Eborenſis, quam inchoarat anno 1538. Grannatæ: in Franciâ de *Congregatio FF. Ioannis Dei.*

de Charitate dicta eſt, pauperum morbis ſc tè ſubleuandis vtiliſſima, & Dei, nec tantùm Ioannis opus.

Pij V. Papæ obitus.

Pius V. poſt diuturnam grauemque δυσουρίαν patientiſſimè toleratam, vti vixerat obijt, multis editis ſignis eximiæ pietatis kal. Maij, ætatis 68. ſedis 6. cum menſibus 3. & diebus 24. Certè plus ſibi ab eius precibus, quàm armis Chriſtianorum Selimus metuebat, & Naupactinam illis adſcribebat victoriam; vir ab omnibus culpis al enus, etiam ab iis quæ in Pontificibus tolerantur ex amore in propinquos; quem mirum eſt in Album Sanctorum nondum relatum eſſe, quamquam huic proximum. Hunc etiam probauere Hæretici, in eius tantùm nomine frigidè ludere contenti hoc Epigramate, contumeliâ tantùm in Eccleſiam deriuata.

Papa Pius Quintus moritur, res mira tot inter
Pontifices tantùm quinque fuiſſe pios.

Succedit ei Gregorius XIII

Huic paulò pòſt datus eſt ſucceſſor Hugo Boncompagnonus coronatus 8 Kal. Iunij die Pentecoſtes, & in honorem S. Gregorij, cui addictiſſimus erat, dictus Gregorius XIII. Eius adhortatione ingens eſt parata claſſis Chriſtianorum, quæ non minorem Naupactinâ pollicebatur victoriam; verùm eam cunctatio Ioannis Auſtrij & Ochialis calliditas euertit. Itaque re infectâ diſceſſere fœderati, quibus non fortuna defuit, ſed ipſi fortunæ, Ochialis meritò triumphans receptus eſt Conſtantinopoli, cui non eſſe victum, tum magna victoria fuit.

Christiani fruſtra armantur.

Obitur Ioannæ Nauarreæ.

Euocata Lutetiam Ioanna Nauarræa ad nuptias filij ſui Henrici Regis Nauarræ cum Margaritâ IX. ſorore, mortua eſt hæretica mulier, & quæ Caluini ſectam omni ope promouit. Ferunt hanc veneno enecatam eſſe chirothecis veneno illitis, quas ſubornatus ſeplaſius Mediolanenſis huic adornarat; quod tamen Medici conſtantiſſimè denegarunt. Itaque, diſpenſante

Pon-

Pontifice, quoniam hic eas impedire non poterat, inter Henricum & Margaritam contractæ ſunt nuptiæ, coram Condæo, Colinio, Rupiſulcadio, & alijs heterodoxis rebellibus, qui tum, magno ſuo damno, ad eam celebritatem accurrerant, in eorum perniciem, vti poſtea creditum eſt, à Rege callido, & vindictæ cupido, comparatam.

Nuptiæ Henrici cum Margarita.

Enimuerò poſt aliquot feſtos dies extrema gaudij luctus occupauit, cuius præludium fuit Archithalaſſi Colinij vulnus, à Moreuellio quodam, qui diſploſo in eum ſclopo, per poſticum ſtatim equo concitatiſſimo profugit. Rex vulneratum inuiſit, multa ei pollicitus, contrà quàm ipſe cogitabat. Nam Dominico die feſto S. Bartholomæi ex condicto, ad ſonum S. Germani Antiſſiodorenſis inchoata eſt vbique Hugonotorum cædes dicta Matutinæ Pariſienſes, quia ſummo mane cœpta fuerat. Primus cæſus eſt Colinius Archithalaſſus, tractus à pueris per plateas, & in Sequanam fluuium proiectus. Eundem caſum ſubiere Rupiſulcadius, Telinius, Lauardinus, Pardalianus, Pilius, alijque viri fortes, & Caluinianæ ſectæ præſidia: multi tamen effugêre, aut ſeruati ab amicis, aut lintribus in ſuburbium Sangermanium tranſeuntes, vbi ſocios admonuere de periculo, & cum ijs maturè fugerunt. Nec tantùm in militares viros, ſed & litteratos tempeſtas ſæuijt, tum enim cæſus Petrus Ramus vir rerum nouarum cupidiſſimus, factus demum Caluinianus, & aliquot alij. Dionyſius autem Lambinus, auditâ Rami cæde, veritus ſibi à Carpentario aduerſario, quem Ramææ cædis autorem putabant, ita territus eſt, vt in morbum inciderit, ex quo intra menſem ſublatus eſt. Tum autem cæſa perhibentur fuiſſe Sectariorum præter propter tria millia: quo tempore Oxyachantes: Vere tantùm florere ſolita, in Cœmeterio SS. Innocentium, flores emiſit; ad

Vulneratur Colinius.

Matutinæ Pariſienſes, ſeu cædes Santbartholomæa.

quod ſpectaculum populus vniuerſus adeòque ipſe Rex accurrit, pollicitus ſibi ex hoc ſigno conſilij ſeuerioris fe licitatem.

Nauarræus, & Condæus ejurant hæreſin.

His peractis Nauarræus, & Condæus, hæreſin ex metu ejurauere, atque ad Pontificem ſupplices dedere litteras. Excuſauit & hoc factum Edicto ſuo Carolus IX. negauitque mulctatos eſſe vt Hæreticos, ſed vti rebelles, regni perturbatores: ac cæteris quieſcentibus impunitas promiſſa. Sæuitum quoque in alijs vrbibus Catholicis, vnde in Hæreticas ſectarij tranſiere, ſicque non eſt ſublata perturbatio, minùs reformidanda tamen, cæſis ducibus factionum, atque rebellionis.

Sigiſmundus Aug. Pol. Rex moritur.

Mortuus eſt hoc anno Non. Julij Poloniæ Rex Sigiſmundus Auguſtus, nullis relictis liberis ex tribus vxoribus: cui cùm Carolus IX, ſucceſſorem optaret fratrem ſuum Henricum Ducem Andegauenſem, excuſauit Sanbartholomæam cædem apud hæreticos Principes, quorum tunc indigebat auxilio; at hi tantùm illi adhibuere fidei, quantum illorum negotia poſtulabant.

Quartum bellum Hugenoticum in Francia.

Interea paratum eſt quartum Hugonoticum bellum aduerſùs Rupellam, Montalbanum, & alias hæreticorum vrbes, quæ Regis excuſſerant jugum, auxilia ab exteris Principibus, & potiſſimum ab Elizabethâ, poſtulabant. Quare per Armandum Gontaldum Bironium rei tormentariæ præfectum obſeſſa Rupella; ſicut & Cereris Fanum ſeu *Sancerra* per Claudium Caſtræum; Rupellam autem miſſus à Rege Lanouius, vt eam reuocaret ad obſequium, vbi hanc obſtinatam vidit, ex ſequeſtro propugnator effectus, eam defendendam ſuſcepit, nequaquàm turpi apud perfidos hæreticos præuaricatione.

Rodolphus Rex Hungariæ.

Rodolphus primogenitus Maximiliani, ſucceſſor eius electus eſt in regnum Hungariæ, Poſonij: quando impoſtor quidam miſeris Hungaris illudens opinione ſanctitatis, quaſi eos à Turcorum ſeruitute, vel metu liberaturus, de-

tectus

tectus tandem ſuſpendio necatus eſt, vt eius inſania, vel temeritas poſtulabant.

Ordo S. Mauritij in Sabaudia.

Inſtitutus eſt hoc anno in Sabaudiâ à Philiberto Emmanuele ordo Militiæ S. Mauritij, cujus Magiſtrum perpetuum creauit Ducem Sabaudiæ Gregorius XIII. Dictus autem Ordo S. Mauritij & S. Lazari, cùm inter ſe conjuncti eſſent ad majorem dignitatem.

Nouum ſidus in Caſſiopea.

Hoc denique anno menſe Nouembri nouum ſidus deprehenſum eſt ſub ſigno Caſſiopeæ, etiam Iouem fulgore ſuperans, & magnitudine; quæ poſt octauum menſem extenuari viſa, tandem ſub initium anni 1574. penitus euanuit, materies illuſtris ſuffecta Philoſophis, & Aſtrologis, & litis nunquam dirimendæ.

MVNDI 5626. CHRISTI 1573.

Veneti pacem faciunt cum Selimo.

Veneti ſumptibus exhauſti pacem cum Selimo, inutilem quidem, ſed neceſſariam, compoſuere: diſplicuit illa Pontifici, qui tamen mox placatus eſt; Philippus ne commotus quidem, ſed corpore magis, quàm animo.

Regnum Tuneti Io. Auſtrius recuperat.

Ioannes Auſtrius Regnum Tunetanum, aliàs à Carolo V. occupatum, poſtea deperditum, recuperare parat. Vrbem ergo ingreditur deſertam à præfectis Turcarum, & ditiſſimis quibuſque ciuibus. Tum nouam Arcem inter Guletam, & vrbem excitat, cui Gabrielem Serbelonum Mediolanenſem præficit Philippi II. in Africa legatum. Eodem impetu Biſertam occupat, & toti Regno Philippi nomine conſtituit Madimetem, ſeu Muleaſſem Iuniorem. Amida octuagenarius inuaſor ſpoliatus regno ſuo cum duobus liberis deductus eſt Neapolin, vt hic viueret ſub cuſtodiâ, nec ſaltèm tantillo tempore ſucceſſorem turbaret.

Harlemum capitur.

Harlemum obſeſſum à Friderico Toletani filio poſt octo menſium accerrimam oppugnatio-

nem,& propugnationem ſeſe dedidit, cùm priùs naues Hiſpanæ 60. Gueſiorum 100. retudiſſent. Ex dedititijs duo ferè millia cæſi, quia ex alijs vrbibus venerant quæ jurauerant ſe non militaturas, & in reliquias & imagines obſidionis tempore ſæuijſſent; itaque non vt Harlemenſes ſed vt ſacrilegi perierunt. Tum columbæ vt quondam Mutinæ litteras detulere, volantibus per cœlum nuncijs. Cùm autem Albanus etiam malè audiret in Hiſpaniâ, & eius juſſu in Belgio carnifices hominum 10. millia cecidiſſent, reuocatus eſt in Hiſpaniam inglorius, eique ſubſtitutus Ludouicus Zuniga Requeſenius Dux Ceſanus, qui egregiam in bellis Granatenſi & Tunetano nauarat operam, & nuper in Africâ Ioannis Auſtrij Legatus fuerat; ſed aliud erat militi, aliud ciuibus, & ciuibus Belgis, atque Saxonum veterum colonijs imperare.

Albano ſufficitur Requeſenius.

Sacrum Cereris recipitur.

Sacrum Cereris aut Cæſaris *Sancerra*, experta parem Numantinæ, & Hieroſolymitanæ famem, ſe dedidit, ciuibus tantum mulctatis pecuniâ, ne quid truculentius auderent, cùm totis octo menſibus regium exercitum, & vicinas prouincias diſtinuiſſent.

Rupella obſeſſa ſimulat obſequium.

Rupella, vt majoris momenti, majoribus etiam copijs obſeſſa eſt, etiam adjunctâ claſſe, & vtrique præeſſe juſſus Dux Andegauenſis. Nunquam vtrimque decertatum acrius, cùm pro Religione depugnaretur. Anglicana claſſis, duce Mongomerio, depræhenſâ Francicæ alacritate, cam tantùm tormentis ſalutauit eminus, & abſceſſit. Quominus tamen veniret in Henrici manus, impedijt regnum ei Poloniæ commiſſum: tum enim pacis renouati tractatus, inter quos tantùm non eſt cæſus Henricus. Soluta tandem obſidio, ſubmiſere ſe Carolo Rupellani; ſed eorum obſequium verè mimus fuit; quod tandem ætate noſtrâ verè ab ijs extortum eſt.

Tunc enim, multis prenſantibus regnum, cæte-

cæteris prælatus eſt Dux Andium Henricus, fortitudine, & victorijs vbique notus; miſſique legati eum à Carolo fratre obtinuerunt. Nec ita multò pòſt ſtipatus ipſe multis nobilibus, & aliquot eruditis, ac prudentibus viris, cum ijſdem legatis in Poloniam abijt, reſpectans tamen ſubinde Franciam, quam nonniſi ægerrimè relinquebat; cùm ſibi agendum eſſet cum populis fortibus quidem, ſed longè minùs quàm in Franciâ politis & cultis: quod cùm antea tantùm auditione accepiſſet, oculis hauſit in viâ, ac multò magis in viæ termino. Porrò per Germaniam dum tranſijt, à Friderico Palatino malè viſus eſt accipi verbis, ob San-Bartholomæanam cædem, quam cùm nihil ad ſe pertinere ſapienter reſpondiſſet, eluſit ferociam Principis, rixarum occaſionem parum prudenter exquirentis, & meritò ab alijs eiuſdem ſectæ Principibus improbatam.

Henricus Andegauenſis fit Poloniæ Rex.

Friderici Palatini in Henricum ferocia.

Mortuus eſt hoc anno Michaël Hoſpitalius Franciæ Cancellarius, quem Caluinianum fuiſſe nepotes ab eo inſtituti, eiuſque teſtamentum, nimis arguerunt. Occultus autem fautor ſuis mirificè profecit: quod tum multi magni nominis viri in Franciâ perfecere, in ſpeciem Catholici, reuera hæretici & Lupi inter oues magno religionis damno verſati, & occultè graſſati. Obijt tum quoque Andreas Maſius, vir linguarum peritiſſimus, & qui Biblijs Antuerpienſibus Philippi II. πολυγλώττοις egregiam cum Ariâ Montano nauauit operam. Iis quoque adjungendus Franciſcus Balduinus, deſignatus Cracouienſis Academiæ adminiſtrator ab Henrico Rege Polono, vir doctiſſimus, quondam amicus Caluino, poſtea capitalis hoſtis, ideo ab hæreticis grauiter exagitatus, quâ non poteſt afferri laus eius illuſtrior.

Moritur Mich. Hoſpitalius Cancellarius.

Et Andr. Maſius.

Et Fran. Balduinus.

MVNDI 5627. CHRISTI 1574.

Io. Moldaniæ Vvaiuoda perfidè cæditur à Turcis.

Iuonia, ſeu Ioannes Moldauiæ Vvaiuoda, ejecto Bogdano Principatum conſecutus, eum relinquere jubetur à Selimo, aut duplicare tributum, quod perſoluere Petrus Vvaiuodæ Valachiæ frater eius æmulus pollicebatur. Id eum ſuis conſtanter negat, ac bellum exorſus, & Vvalacho, & Turcis ſuperior fuit, eorùmque vim incredibilem ſuſtulit. Tandem perductus in inſidias, vt ſuis exitum obtineret, ipſi ſe dedidit, eâ lege vt viuus offerretur Selimo. Verùm huic non eſt ſeruata fides: crudeliter enim cæſus eſt, vir meliori dignus fortunâ, ac Sertorio geminus, quem Turcæ tanti hoſtes non niſi fraude & perfidiâ vincere, ac perdere potuerunt.

Selimo ſuccedit Amurathes III.

His de Moldauiâ auditis, ſicut & de Africâ minùs lætis nuncijs, majora voluebat animo Selimus cùm Idib. Dec. Apoplexia correptus interijt, annos natus 50. cùm imperaſſet annis 8. & menſibus 3. diſpar patri fortitudine, ſed felicitate ſuperior. Succeſſit ei filiorum natu maximus Amurathes. III. annorum 27. regnum exorſus à morte quinque Iuniorum fratrum, ad cujus minimi blanditias dicitur illacrymaſſe, vir ſimilior auo, quàm patri, & vtroque longè juſtior, ac temperantior.

Henricus coronatur Rex Poloniæ.

Henricus in Poloniam ingreſſus 8. kal. Febr. in feſto S. Matthiæ coronatus eſt Cracouiæ, turbantibus nonnihil hæreticis, quos tamen Catholicorum multitudo major, & ei uſmodi Rege munita, disjecit.

Factio Politicorum in Francia.

Eo abſente Francia turbari cœpit, quòd rebellibus ſe commodare Dux Alenconius videretur, olim Coliniorum amicus, & Sectarijs, plus quàm par eſſet, indulgens. Hæc factio dicta eſt Politicorum, vulgò *Malcontens*, & in eam tranſierant Moumorantij æmuli Guiſiorum. Quare

in

in carcerem dati Monmorantius & Coſſæus, Alenconio & Nauarro militaris eſt adhibita cuſtodia; Condæus Picardiæ Prorex Ambiano fugit in Germaniam. Mongomerius Danfronij obſeſſus à Matignonio captus, & Pariſios deductus, capite minutus eſt, vt multa crimina, & vt Henricianam necem, cuius erat minùs nocens, ſuo ſanguine miſer elueret.

Die Pentecoſtes 3. Kal. Iunias Carolus IX. obijt, relictâ adminiſtratione regni Catharinæ matri, donec Henricus rediret ex Poloniâ, vixit autem annos ferè 25. regnauit annis tredecim, ferè cum dimidio; naturâ ad iram propenſior, ideo & ad juramenta, quæ didicerat ab aulicis perditiſſimis. Amabat Muſicam, quare Orlandum Laſſum euocarat ex Norico; ſicut & Poëtas, quos equorum more alendos, non ſaginandos aiebat; quod ſanè in Petro Ronſardo, Aurato, & Baiſio ſordidiùs præſtitit. Tum mortuus eſt, cum jam regni adminiſtrandi ſibi ſcientiam comparaſſet. Eius mortem didicit poſt dies 14. Henricus, qui & ſtatim eluſis Polonis abijt; ſuſceptus magnificè à Maximiliano, Carolo eius fratre, Venetis, ac Philiberto Emmanuele, quibus plura pollicitus eſt, quàm dare decreuerat. Receptus demum Pariſijs ſic inchoauit Regnum, vt meliorem Principem & ſapientiorem Francia vix auderet exoptare.

Carolus IX. moritur.

Orlandus Laſſus.

Henricus III redit in Franciam.

In Belgio res Hiſpanica ſub Requeſenio fluctuabat, occupato per Aurangium Middelburgo Zelandiæ. Aliunde victi Geuſij ad Mukum Cliuenſis Ducatus magnâ ſtrage, quâ tamen victoriâ vti neſcierunt Hiſpani; ſed & corruperunt, direptâ pænè à ſuis Antuerpiâ: Lugduni quoque Batauorum obſidionem ſoluere compulſi ſunt; ac denique Philippus paulò tardiùs veniam ijs obtulit præteritorum ab anno 1566. verùm irriſus eſt, quia tum exigere non poterat vltionem.

Res Hiſpanica labat in Belgio.

Euertitur & in Africa. Nec felicior in Africâ quàm in Belgio Hiſpanus fuit: cùm enim paulò ante obitum, Selimus contra Tunetanum Regem emiſiſſet 300. nauium claſſem, duce Ochiali, & 40. armatorum millia duce Sinane Baſsâ, captæ ſtatim Tunetum & Biſerta omnibus rebus deſtitutæ, ob regios miniſtros, inuidentes Ioanni Auſtrio: Guletana arx tam flagitiosè defenſa per Portocarreram, vt prodita dici poſſet: arx noua à Serbellone fortiùs defenſa, per vim capta eſt: Hiſpani penitùs ejecti ex Africâ, etiam ſpem eam recuperandi perdiderunt.

Coſmus Magnus moritur; ſuccedit ei filius Franciſcus. Obijt hoc anno XI. kal. Maij Coſmus Magnus Etruriæ Dux, verè Muſarum publicus Mecœnas, & litteratorum præſidium. Reliquit hæredem Franciſcum filium, maritum Ioannæ Auſtriacæ, ex quo nata Maria Medicea vxor Henrici Magni, quæ præter reliquas virtutes, etiam ſecum extulit ex Tuſciâ magnam in viros litteratos propenſionem.

Card. Lotharingus moritur. Mortuus item Auenione Cardinalis Lotharingus, vir eruditus, & eloquens, cui Eccleſia multùm debet, eius virtute, ſcientiâ, authoritate fortiter, & malis temporibus propugnata.

MVNDI	CRHISTI
1628.	1575.

Iubilæum celeberrimum ſub Gregorio XIII. Celeberrimus hic annus Iubilæo fuit Romæ magnâ pietate, prudentiâ, liberalitate Gregorij, redditus illuſtris, præluçente alijs in bonis operibus Pontifice. Certè à Natalitijs Chriſti ad Pentecoſten in Xenodochio. SS. Trinitatis excepti ſunt, & aliquot diebus honeſtè refecti peregrini 96348. & cùm in Italiâ, atque Siciliâ peſtis graſſaretur, nullus eſt in vrbe repertus, qui eâ afflaretur. Venerunt tum quoque in vrbem aliquot hæretici qui in ea erroris virus euomuere, & indidem, contra parœmiam, rediere meliores.

In

In Belgio Maximilianus Princeps turbas componere voluit, & in vrbem Dordracum, pars vtraque conuenit: verùm tam abſurda petiere Geuſij, vtà ſapientibus omittendi viderentur, & quævis potiùs & bella & damna ſubeunda. Hæretici autem primo impetu belli vrbes aliquas perdidere in Zelandiâ, quare ad Elizabetham Angliæ Reginam confugêre. Hæc diu tergiuerſata, eorum demum patrocinium ſuſcepit. Tum etiam Arauſicanus repudiatâ vxore ſuâ Electoris Saxonici filiâ, Carlotam Borboniam ſuperinduxit, Montiſpenſerij Ducis filiam; quod Caluiniani licitum judicabant. Author etiam fuit Academiæ Lugdunenſis Batauorum, quæ deinceps huius Reip. liberalitate exculta viros egregios tulit, in opprobrium Catholicarum Academiarum. Philippus autem eodem tempore Duacenſem inſtituit, magno juuentutis appulſu exinde celebrandam.

Pax fruſtra tentatur in Belgio.

Academia Lugd. Batauorum, & Duaci excitata.

Henricus III. Rhemis inauguratus eſt à Lud. Card. Guiſio Epiſcopo Metenſi, cùm Rhemenſis vacaret ſedes; poſtridie duxit Aloyſiam Nicolai Lotharingij Valdemontij Comitis filiam. Hinc cœptæ in Franciâ turbæ, ſub nomine belli pro regni tranquillitate ſuſcepti, cuius ſe ducem præbuit Alenconius Pariſijs Drocas fugiens: ad quem profecta Catharina mater, nihil præter inducias impetrauit cum amplis & ipſi & Heterodoxis conditionibus. Quibus tamen ſpretis Condæus acceptas à Palatino magnas copias immiſit in Franciam, litteris Bezæ animatus, quarum partem præmiſſam ad Caſtrum Theodorici deleuit Henricus Guiſius & in prælio vulnus accepit in malâ cicatrice relictâ glorioſum, inde dictus *le Balafrè*, hæreditariâ, & propriâ virtute generoſiſſimus.

Henricus III inauguratur.

Henricus Guiſius Germanorum auxilia delet.

In Poloniam cùm ſatis maturè venire non potuiſſet Pibrachius, inuenit jam decretum interregnum; Henricum ſuâ dignitate exciN 5 diſſe.

diſſe. Cùm ergo jam pænè electus Maximilianus in comitiis Varſanienſibus, immo acclamatus ab Archiepiſcopo Gneſnenſi, reclamauere plerique Poloni, atque vt ſibi Rex daretur ex Polono ſanguine poſtularunt. Verùm cùm inter eos non conuenirent, propoſita eſt Anna Sigiſmundi Auguſti ſoror, cui Stephanus Battorius Tranſyluaniæ Princeps maritus adjungeretur; quod ſtatim omnibus placuit. Dum autem tergiuerſatur Maximilianus, ſtatim aduolauit Battorius, ac præmium ſuæ diligentiæ, & Annam, & regnum retulit. Kal. Maij anni ſequentis Rex inauguratus.

Rex Poloniæ creatur Stephanus Battorius.

Hoc anno 6. Kal. Nouembr. Ratiſponæ creatus eſt Rom. Rex Maximiliani Imp. primogenitus Rudolphus, ætatis annum agens 24. & ſuo, & patris merito dignitatem conſequutus.

Rudolphus Rex Romanorum.

Genuenſes jampridem quieti, ad ſuas turbas rediere, jam in tres factiones diſtracti, Antiquorum, Nouorum, & Plebeiorum; nec tantùm verbis & ſcriptis, ſed & armis egerunt, accitis etiam externis auxilijs. Tandem aduitentibus Pontifice, Cæſare, & Philippo inter eos inita pax, quam auſus eſt improbare nemo; per tres illuſmodi ſequeſtros conciliata.

Genuenſeis tumultus, & pax.

Inſtituta eſt hoc anno Romæ, Presbyterorum Oratorij congregatio, cujus author fuit S. Philippus Nerius vir excellentiſſimæ pietatis. Conceſſa eſt huic primùm Eccleſia & parœcia B. Mariæ Vallicellanæ, vt in eâ cum ſuis commiſſam ſibi curaret plebem, & peculiaria ſui Ordinis inſtituta magno animarum fructu exſequeretur. Fuit hujus Ordinis ſurculus Cæſar Cardinalis Baronius, ex quo in hoc opere multa deſumpſimus, magnus eruditione, pietate major, ac propè omni laude ſuperior.

Congregatio Oratorij à Philippo Nerio.

Mor-

MVNDI 5629. CHRISTI 1576.

Mortuus eſt hoc anno 5. Id. Maias Tammaſus, aliter Techmas, vel Thomas Rex Perſarum, cum vixiſſet annis duodeſeptuaginta, quinquaginta regnaſſet, vndecim relictis filijs qui ſtatim inter ſe parum concordes vixerunt. Maximus natu Mahometus Codabanda, hoc eſt *cæcus*, vel *Adeodatus*, vel *ſeruus Dei*, vir mitioris ingenij, facilè ſibi debitum reliquit regnum, quod occupauit ſecundo loco natus Haidaz Mirizes: ſed hunc paulò poſt ſuſtulit Pieriæconcona ſoror primogenita inſidijs interceptum. Ergo regnum adijt tertius Iſmaël, quem pater deſtinarat regno, ſed incluſerat carcere ob Turcos laceſſitos; hic Imperium exorſus eſt à fratricidio fratribus ſuis ſeptem necatis; nec ita multò pòſt ab eadem ſorore ſuâ, vel veneno, vel laqueo necatus eſt. Itaque reuocatus eſt in ſolium ſuum Mahometes, verùm priùs oblato ſibi ſororis capite. Verùm hic cùm non ſatis fortis eſſet, multi ſunt enati in Perſide tumultus; quare injecta ſpes eſt Amurathi ditionis Perſicæ Ottomanico Imperio conjungendæ, initijs tamen, quàm fine meliorib us.

Tammaſus Perſa moritur.

Diſcordia inter fil. Tammaſi.

Hoc anno peſtis atrociſſima per Italiam ſæuijt, & maximè in Longobardiâ, vbi S. Borromæus ſe totum ſuis Mediolanenſibus addixit. Nec pepercit bonis ſuis, qui vitam offerebat, diſtractâ omni ſuâ ſupellectile, adeo vt in nudâ tabulâ cubare cogeretur. Flexit & diuinam iracundiam humillimâ ſupplicatione laqueo in collum inſerto, crucem ferens, & nudis pedibus offendiculo cruentatis, ſeſe pro grege ſuo victimam obtulit. Cujus exemplo incitati præſules alij, ſe veros Eccleſiæ paſtores, non Mercenarios, & honoris atque diuitiarum mancipia præbuerunt.

S. Borromæi pietas tempore peſtis.

N 6 Alen-

Alenconius Dux tandem hoc anno quis eſſet oſtendit, litteris ad Senatum Pariſienſem datis. Aliunde ineunte anno collectum in Germaniâ exercitum, duce Caſimiro Electoris Palatini filio, Condæus adduxit in Franciam, hoc eſt mille Germanos equites, & peditum 12. millia, hæreticos pæne omnes, à quibus eſt potiſſimùm in res ſacras ſæuitum. Tandem poſt multos circuitus junctæ ſunt illæ copiæ Alenconio in agro Borbonio. Cùm autem Principibus deeſſent pecuniæ ad ſtipendia, & aliunde Regis exercitus eſſet inferior, Catharina Regina mater in cœnobio Belliloco apud Turonas pacem confecit, ſed turpiſſimam. Per eam enim obtinuerunt hæretici, quæ nondum potuerant extorquere Synodorum facultatem, Sacerdotum & Monachorum nuptias, admiſſionem ad magiſtratus, conceſſas vrbes octo ad ſecuritatem in varijs prouincijs, aliaque eiuſdemmodi 62. capitibus comprehenſa. Multa quoque Caſimiro promiſſa, multa Alenconio data; & vt Germani remitterentur in patriam, permittente Pontifice alienata ſunt Eccleſiæ bona; ſicque hæc non tantùm ab hoſtibus ſuis, ſed & ab amicis ſpoliata.

Caſimirus irrumpit in Franciam.

Rex turpem pacem cum hæreticis ferit.

Pupugit ea pax acetrimè bonos Catholicos, qui tum nouum inter ſe fœdus de Fide defendendâ inierunt, initio à Picardis ducto, apud quos floruit ſemper, floretque religio. Hîc cùm data eſſet Condæo Perona turpi hâc conuentione, eum repulit Humerius alijque nobiles, neque jubenti atque minanti Regi parere voluerunt; certi potiùs emori quàm munitiſſimum locum, & Belgij Franciæque nexum hæreticis prodere. Picardos imitata eſt Pictauienſis nobilitas Tremolio duce, ſparſumque per vniuerſam Galliam fœdus de bonis, honoribus, ſanguine pro Religione, & Henrico III. legitimo rege profundendis. Hoc fœdus promouiſſe putant egregiè Guiſium, quem tum ad

Catholici inter ſe fœdus ineunt pro tuenda religione.

id pietas, & auita tantùm religio concitabat; ſed ambitionem deinceps irrepſiſſe nonnulli crediderunt, ſiue hæc vera fuit, ſiue conficta ab aduerſariis, quibus nunquam magni viri caruerunt. Id autem fœdus cùm videret Rex ſibi, ac Franciæ perniciosum, eo diſtrahi populos ſuos in factiones duas, quæ ſibi quærerent duces, quos pæne Regis haberent loco, conſilio parum honeſto, ſed quod Moruillerius Aurelianenſis Epiſcopus neceſſarium putauit, Rex fœderis huius ſe Ducem, & caput dixit, vt ſic Catholicos amore, hæreticos metu in officio contineret.

Rex e fœderis huius caput profitetur.

Indicta tum fuerant Regni Comitia Bleſenſia, quæ medio circiter Nouembri inchoata ſunt. In jis vnica eſt ſtatuta in Franciâ religio: verùm aliqui Heterodoxos amicè reuocandos, alij per vim cogendos arbitrabantur. Cùm inde Rex bellum videret emergere, moras de induſtriâ nexuit, clam egit cum Nauarro, Condæo, Damuillâ, Guiſios verò à quibus ſibi reformidabat, & videbat in oculis eſſe Catholicorum, deprimere conatus eſt, edito decreto de Principibus ſanguinis Regij, atque paribus Franciæ, reliquis omnibus anteponendis; ſed eo non ſunt depreſſi viri fortes, ſed eò elati vnde cum magnâ Regis, & Regni pernicie deciderunt.

Comitia Bleſenſia.

Henricus III. Guiſios deprimere nititur.

In Belgio ſub Requeſenio, mitioris ingenij viro, res magis turbatæ fuerunt, quàm ſub Albano: vnde didicit Philippus aduerſus hæreticos mollibus & inertibus conſilijs nihil eſſe deterius; cùm hi ex benignitate colligere ſoleant audaciam. Mortuo igitur ex peſte Requeſenio, Senatus omnem ſibi authoritatem arrogauit in Belgio, & id Philippus ratum habuit, magno tamen rei Hiſpanicæ damno. Sic enim coaluit Belgium fœderatum, cui fœderi etiam initio Eccleſiaſtici turpiter ſubſcripſerunt Catholicis etiam Hiſpanicum jugum, tum ſine

Requeſenius moritur ex peſte.

dubio

dubio (abſque duce qui militum licentiam inhiberet) graue & intolerandum, excutere molientibus. Sic informata Reſpublica quæ terrâ nullum jam Principem timet, mari nec timere poteſt. Neque tamen tum Hiſpani rebus ſuis depoſitis animos deſponderunt, ſed propè Louanium fœderatos ſuderunt, Traiectum occuparunt, Antuerpiam contra arcem firmatam diripuerunt, facti ex deſperatione fortiores, ac timendi. Interim venit in Belgium Ioannes Auſtrius; ſed hic quoque ſpretus eſt: eo enim inuito fœderati Gandauum conuenerunt, Hiſpanos declararunt hoſtes Belgij, Ordinibus adminiſtrationem commiſerunt, & Arauſicano Zelandiæ, & Hollandiæ Præfecturam, tamen ſub Philippi nomine, & Religione Catholicâ vbique ſtabilitâ, ſublatis tantùm pœnis ab Albano in Heterodoxos ſtatutis. His conditionibus deluſi Belgæ, nullo negotio ſeſe fœderatis adiunxerunt; paucis tamen metu potiùs, quàm voluntate, in officio, & obſequio Hiſpanorum remanentibus.

Initium Belgi ſfederati.

Ioannes Auſtrius venit in Belgium.

Maximilianus Poloniam ſibi vindicare tardiùs & fruſtra conatus, ex dolore calculi & palpitatione cordis obiit Ratiſponæ 4. Id. Oct. anno ætatis vndequinquageſimo à morte Ferdinandi patris 12. cum duobus menſibus & 17. diebus, vir pacis amantior & mitior quàm hæc tempora poſtulabant; ipſe ſibi religioſiſſimus, aliis non ſatis, cùm Proteſtantibus multa negan da conceſſerit. Succeſſit ei filius Rudolphus II. jam annos 25. natus, & jam Imperij, quia Cæſar, ſine controuerſiâ candidatus.

Maximiliano Imperatori ſuccedit Rudolphus II.

Mortuus eſt hoc anno Hieronymus Cardanus Mediolanenſis Medicus, & Mathematicus inſignis, Ioſephi Scaligeri aduerſarius. Illum nonnulli putant inediâ ſibi mortem acceleraſſe, vt die à ſe aſſignato periret, & melior Aſtrologus, quàm Chriſtianus videretur.

Hieronymus Cardanus moritur.

Con-

MVNDI 5630. CHRISTI 1577.

Continuata ſunt Bleſenſia Comitia, in quibus actum eſt accuratè de vnâ religione conſeruandâ; ita tamen vt Rex hæreticos ad deſperationem adigere nolle videretur. Quâ benignitate magis efferati, de Caſimiro reuocando, & externis auxilijs iterum cogitarunt, & inierunt fœdus iunctis duabus factionibus Catholicorum, vti vocabant *Malecontentorum*, & hæreticorum; cui tamen fœderi, Damuilla, & plurimi Catholici minùs acquieuerunt, ac Regi firmiùs adhæſerunt. Rex igitur factus animoſior duces ſuos, & copias, in factioſos immittit, qui adeò fortiter, atque feliciter ſe geſſere, vt aduerſarios ad pacem compellerent. Hanc Henricus ſuam dicere ſolebat, Catholicis proficuam magis, quàm hæreticis, qui eam nihilo ſeciùs magnâ animi alacritate ſuſceperunt, aliquid perdentes ſponte, ne iis omnia funditus interirent.

Hæretici rebellãtes à Rege victi.

In Belgio magnæ concordiæ ſpes in fœdiſſimum bellum deſiit. Cùm enim Ioannes Auſtrius Ordinum petitioni acquieuiſſet, ac nouam condidiſſet formulam nomine *perpetui Edicti*, ea continens capita vndeuiginti magno vbique ſtudio recepta eſt, & pace vbique factâ, arcibus traditis Hiſpanicæ copiæ in Italiam receſſere; receptus eſt magnâ pompâ Bruxellis Ioannes Belgij gubernator. Sed ſtatim eum turbauit Arauſicanus, & ſic exagitauit, vt ſecuritatis gratiâ arcem Namurcenſem intercipere cogeretur. Quo audito Ordines Antuerpienſem occuparunt ac diruerunt, eumque vtturbarum cauſam apud Philippum accuſarunt. Quare in Lucenburgenſem Ducatum recipere ſe coactus eſt, creatus eſt ab Ordinibus Arauſicanus Brabantiæ gubernator, quæ dignitas ei multos inuidos peperit. Catholici itaque ne Religio ſub Præfecto Heterodoxo pereclitaretur, euocauere Mat-

Perpetuũ Edictum.

Pax Belgica deſinit in tellũ atrox.

Matthias euocatur à Catholicis.

Matthiam Rudolphi Cæſaris fratrem, quem opponerent Arauſicano 22. annorum adoleſcentem, & in quo plus eſſet ſpei, quàm fructus. At hic ſtatim expertus eſt Arauſicanum nimis poſſe; itaque volens nolens tranſiit in eius partes; ſicque magnificè receptus Antuerpiæ, atque ita præpoſitus Belgio, vt præfecti larua eſſe videretur, ſine ordinum conſenſu mouere non auderet pedem. Factus autem Ordinum Vicarius Arauſicanus in ſocietatem pertraxit Elizabetham, cui intentauit metum ab Ioanne Auſtrio quaſi is Mariæ Scotæ nuptias prenſaret. Hæc autem Elizabetha credidit, aut credere ſimulauit, cum vt Societatem cum Ordinibus excuſaret apud Philippum, tum vt materiam ſæuiendi reperiret in Mariam atque Catholicos; quos hoc tempore vexauit acerbiùs, eorumque Sacerdotes conata eſt funditus exterminare, quia eorum operâ vigere veram Religionem deprehendebat, jacere ſuam.

Arauſicanus trahit in ſuas partes Elizabethã.

Detectus eſt hoc anno Sinus in Americâ Septẽtrionali ſupra nouam Franciam, ab inuentore dictus *Forbisherius*, Martino ſcilicet Forbishero, qui hàc viam in Catayum, & Sinas quærebat; vnde nihil retulit præter mulierem vnicam cum duobus infantibus, & aliquot ſaxa in quibus aurum latere credebat: verùm cùm ea mera ſaxa inuenta eſſent, eaque prædura, iis ſtratæ ſunt viæ, irriſus miſer Forbiſherus, qui lapides tantùm, difficilis ac periculoſæ nauigationis præmium, reportaſſet.

Sinus Forbisherius detectus.

MVNDI 5631. CHRISTI 1578.

Bellũ inter Codabendam, & Amurathem.

Inchoatum eſt hoc anno bellum inter Codabendam Perſam, & Amurathem, cui à Turcis præpoſitus eſt Muſtapha, atque in eo feruntur 70. Ottomanorum millia cecidiſſe, vocatis ab vtrâque parte Georgianis, ac Tartaris. Cùm rei malè geſtæ Muſtapha accuſatus eſſet, auarus aliunde, & ſuperbus, in eius locum ſub-

ſubſtitutus eſt Sinanes Baſſa, pollicitus ſe Perſarum Regem captiuum abducturum; quod quam longè fuerit ab eius expectatione, poſtea cum eius dedecore videbitur.

Reparatum eſt hoc anno in Belgio bellum per Ioannem Auſtrium, & miſſum cum magnis copiis Octauium Parmenſem. Ac primo aſpectu Auſtrio arridere viſa eſt fortuna, relata inſigni ad Gamblacum victoriâ, in quâ 8. aut 10. millia Geuſiorum interierunt, vix Auſtrianis decem deſideratis. Verum mox illi Amſtelodamum interceperunt, vbi hæreticorum more in res ſacras atque Sacerdotes ſæuiere, omnibus Catholicæ religionis inſignibus exterminatis. Auditâ autem clade Gemblacenſi Franciſcus Henrici III. frater, antè Dux Alenconius, nunc Andegauenſis inhians Belgio, Ordinibus ſe & mille equites Volonos, octo millia peditum obtulit. Sic impedijt Auſtrium partâ vti victoriâ, cui junctus eſt Arauſicanus, & pecuniâ Elizabethæ Caſimirus excitatus, multum Hiſpanis nocuere. Arauſicani autem potentia creuit, atque Geuſiorum, qui exinde disjecerunt vbique templa, carceres Catholicis impleuerunt, in proſperâ fortunâ non ſoliti ſeruare modum. Tum autem aliqua eſt iniecta pacis mentio per Legatos Cæſaris, Henrici, & Elizabethæ; ſed cùm Ioannes Auſtrius vnam optaret Religionem Romanam, & alia quæ parum Geuſiis placerent, omnes re infectâ diſceſſerunt. Tum quoque vt in Francia, ſic in Belgio excitata eſt *Malecontentorum* factio ex proceribus Catholicis, quòd Ordines fauere magis Hæreticis, quàm Catholicis viderentur; quæ factio plurimùm turbauit Ordines, ſed Hæreticos multò magis, in quos potiſſimùm erat comparata.

Verùm tum accidit intempeſtiua mors Io. Auſtrij Kal. Octobr. apud Namurcum ex peſte, vel ex phthyſi concepta ex mœrore quòd ei parum

Octauius Parmenſis fert ſup. petias Io. Auſtrio.

Dux Alenconius ſe Geuſiorũ reſtituit.

Factio Malecontentorum in Belgio

Io. Auſtrius moritur, ſuccedit ei Alex. Farneſius.

parum Rex fidere videretur, quem tamen ex animo & ſincerè diligebat. Obiit autem ætatis anno 32. & eo ipſo die, quo Naupactinam victoriam retulerat. Eergo ſuffectus eſt in adminiſtratione Belgij Alexander Farneſius, inter Imperatores ſui ſæculi facilè Princeps, & antiquioribus ſine adulationis notâ comparandus, quem experti rebelles Geuſij, Auſtrium non valdè Catholici deſiderarunt.

Ioannis Auſtrij nihilominùs obitu Belgicę res admodum deſolatæ ſunt, dum Matthias cum Ordinum exercitu, Caſimirus cum ſuis Germanis, Andegauenſis cum Gallis, *Malecontenti* cum ſuis fautoribus Belgium lacerarent, & omiſsâ boni publici curâ res ſuas promouere ſtuderent. Arauſicanus interea omnibus oſtentans ſeſe, omnibus videbatur imperare; nec tamen Parmenſis deſpondebat animos, verâ religione, & cauſæ bonitate confiſus; qui & tum oppida nonnulla cepit, nec induſtriâ nec virtute vllas officij partes omittens. Tum autem Franciſcus Andinus queſtus ſibi non ſeruari promiſſa, munitis quibuſdam vrbibus in limite, exercitum ſuum inter Ordines, & *Malecontentos* partitus eſt, atque inde diſceſſit inglorius, nec à Francis nec à Belgis probatus ſatis. Caſimirus vt ſtipendia reciperet in Angliam tranſiit, milites eius in Belgio malè accepti, nudi, atque ſeminæces in Germaniam receſsêre, quò mox eos ſequutus eſt, Belgium, Ordines, & Elizabetham execratus.

Parmēſis rem fortiter & ſapienter gerit.

In Scotiâ Mortonius Prorex quam conſequutus erat prudentiæ & virtutis famam apud omnes ſuis ſordibus perdidit; quare quodammodo exauthoratus eſt, regni adminiſtratione Iacobo regi duodenni traditâ, cui adjuncti conſiliarij 12. ex quibus vnus Mortonius fuit, ne omnino dejectus videretur. At is omnibus experientiâ, & ingenio ſuperior, ſtatim ad ſe traxit omnia, & Regem in ſuâ poteſtate, non in-

Mortonius exautoratus reſtituitur.

inuitâ Elizabethâ, retinuit. Quo facto irritati proceres in eum Atholiæ Comitem concitarunt: huic oppoſuit Mortonius autores ſuos; cùmque nihil propiùs eſſet, quàm inter ſe armis confligerent, per Robertum Rovves Anglum inter eos inita pax: Mortonius quaſi pertæſus aulæ, ſe recipit domum, Atholiæ Comes non ſine ſuſpicione veneni mox interijt, quæ ſuſpicio poſtea in vltimum diſcrimen eumdem Mortonium impulit, propter alia crimina morte digniorem.

In eũ cõſpiratur.

Memorabilis eſt annus iſte Sebaſtiani Luſitaniæ Regis caſu, atque cæde. Hic implicitus diſcordiis Xeriphorum, Mahamedem exautoratum contra Abdelmelechum Regem Feſſæ & Marochi defendere parat, & cum exercitu in Africam trajicere. Tandem neglecto ſapientum conſilio cum quindecim millibus armatorum transfretat, & excipitur à Mahamede cum paucis copijs, nec jis quas pollicitus erat. Occurrit vtrique cum ſex millibus equitum, & peditum quatuordecim Abdelmelechus, & in campis Tonitenſibus pugna conſeritur pridie Nonas Aug. die Lunæ. Et principiò Luſitanis viſa eſt fauere fortuna, ſed demum ad Mauros conuerſa eſt. Fecit enim ſuis animos Abdelmelechus æger, egreſſus tamen è lecticâ, equoque conſcenſo, ac reſtituto prælio, paulò pòſt objit, monitis ſuis vt eius celarent mortem, & victoriâ fruerentur. In ſiniſtro cornu cecidit Georgius Lancaſtrius, Aueri Dux, cum multis proceribus, in dextro Sebaſtianus tertio equo ſuffoſſo, quartum conſcendit, & ſupra hominem pugnans, inuitatus à Mauris vt ſe dederet, cum tribus nobilibus in cuneum hoſtium irrupit, in quo ſuâ manu multos occidit. Tandem captus atque exarmatus cùm de eo milites duo diſceptarent, centurio ſuperueniens litem diremit, & interemit Regem, ſpectante Nonio Maſcarenâ, qui ſolus ex tribus comitibus

Sebaſtiani Luſitani infelix expeditio, & cædes.

tibus nobilibus ſuperſuit. Mahametes fugiens in Mucazzeni cœnoſo vado ſubmerſus interjit, mortuoque detracta pellis atque ſalita, per totum regnum plena fœno circumlata eſt, ne quis eum cecidiſſe dubitaret. Cum Sebaſtiano cecidit tota ferè Luſitana nobilitas, aut capta eſt, octo millibus trucidatis, aut captiuis; nunquam maior accepta clades, cumulata tanti Principis, & tantæ expeſtationis caſu, cùm vixiſſet annis 24. menſibus 7. cum diebus 15. Hametes Abdelmelechi Regis frater, accurrens ad lecticam ei gratulaturus victoriam, eum reperit mortuum, ac lacrymis perfudit ſuis, inter quas Rex acclamatus eſt. Sebaſtiani corpus Septam, *Ceute*, ditionis Luſitanæ, delatum, inde cùm publico inſtrumento in Luſitaniam tranſlatum eſt. Hoc ergo bello vix vllum eſt auditum funeſtius, in quo tres interiere Reges, vnus morbo, alter aquâ, tertius ferro; eò hic glorioſior quòd cùm Chiſti hoſtibus pugnãs quodammodo pro fide Murtyr occubuerit.

Henricus Cardinalis ſuccedit Sebaſtiano.

Auditâ ſtatim morte Sebaſtiani Henricus Cardinalis Preſbyter frater Ioannis III. filius Emmanuellis 4. kal. Octobr. annos natus 66. ſed cùm infirma valetudo huic paucos ſponderet annos, de hoc regno agere cœperunt Philippus Hiſpaniæ Rex, natus ex Iſabellâ Henrici ſorore, & Emmanuelis maiore natu filiâ; Philibertus Emmanuel Sabaudiæ Dux ex Beatricè alterâ filiâ Emmanuelis ortus; Reinutius Farneſius Dux Parmenſis, ex Mariâ Eduardi item Henrici fratris filiâ primogenitâ natus; Catharina minor filia eiuſdem Eduardi, quæ nupſerat Duci Bragantiæ; quorum omnium jura per magnos Iuriſconſultos diſceptata ſunt; his tamen jus bellicum præualuit, & primi occupantis arma

Qui diſceptarunt de Regno Luſitaniæ.

Acceſſerunt & Antonius Crati prior Ludouici Henrici fratris filius nothus, & Catharina Henrici III. Francorum Regis mater, altiùs ex Alphonſo jure repetito ante ann. 335. quibus ſe admiſce-

miſcebat Gregorius XIII. tum quia regnum erat beneficiarium, ſanctæ Sedis, tum quia bona Cardinalium ad Pontificem ſpectare videntur; lis magna profectò, tot digna competitoribus maximis, neque facilè ab hominibus arbitris dirimenda.

Henricum quidam ſollicitabant ad nuptias, haud nouo exemplo, quod ille firmare recuſauit; inclinabat in Bragantinum, ſed vtrumque territabat Philippus; iamque Bragantinus dedebat manus impar Philippo, & eò quoque Henricus trahebatur; ſed obſiſtebant Luſitani, ex innato in Caſtellanos odio, ſibique regem indigenam dari poſtulabant; nec acquieuere niſi cùm ætate noſtrâ Bragantinum elegere, mirabili conſenſu in Europâ, Aſiâ, Africâ, Americâ in eum conuenientibus, tam diſſitis loco, quàm coniunctis animo Luſitanis. *Luſitani expetunt regem indigenam.*

Circa hoc tempus Io. Sturmius Lutheranus conatus eſt nouam ſectam inducere, quam appellabat *Mediam Viam*; hæc tamen vulgò reiecta eſt. *Media Via Io. Sturmij Lutherani* Mortuus eſt & Franciſcus Dauid, per quem infecta fuerat Tranſyluania, coniectuſque in carcerem à Chriſtophoro Battorio, ibidem amens multaque deblaterans obiit. *Franciſcus Dauid Hæret. moritur.* Vt autem eius errores populus dedoceretur, ſtatuti ſunt Ieſuitæ Claudiopoli, qui profecere plurimùm, ſimul & paſſi ſunt, quoniam pauci agni multis lupis circum undebantur.

Tum etiam piè admodum objit Laurentius Surius, Carthuſianus Lubecenſis, Coloniæ, vir improbi laboris, vt eius teſtantur hiſtoriæ, vitæ Sanctorum, Concilia, aliaque eiuſdemmodi, quæ vel ab vno homine ſcribi potuiſſe vix poſteritas credet. *Laurentij Surij Carthu. obitus.*

MVNDI 5632. CHRISTI 1579.

Hieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus deſtitutus patrocinio Michaëlis Cantacuzeni (hic accuſatus de turbis in Moldauiâ concita- *Hieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus.*

tis

tis Anchiali in domo ſuâ ſuſpenſus fuerat) hoc anno operâ Metrophanis depoſitus eſt, qui & ei ſubſtitutus eſt. Ferunt hunc à Lutheranis accuſatum apud Turcos ideoque depoſitum, & jis, quia ſtudioſus erat odioſum, virum bonum æqui rectique peramantem; quod tunctemporis inter Græcos inſtar miraculi fuit.

Inſtitutus Ordo Spiritus S. ab Hērico III.

Inſtitutus eſt hoc anno ab Henrico III. Ordo Spiritus Sancti, quòd Sacro Pentecoſtes die ipſe duo adiiſſet regna, Francicum atque Polonicum, & jam S. Michaëlis à Ludouico XI. ſtatutus ita viluiſſet, vt jam Francico conuicio diceretur, *le Collier à toutes Beſtes*. Eius autem formam Henricum accepiſſe ferunt à Venetis, atque excogitatam anno 1352. à Ludouico Rege Hieroſolymitano, qui eodem die Rex creatus fuerat. Scio in eius inſignibus, atque coloribus, nonnullos maleuolos amores obſcœniſſimos ſuſpicatos eſſe; verùm vt id credam, impedit qui erat Henrico à confeſſionibus Edmundus Augerius Soc. IESV, vir mirabilis eloquentiæ, & maioris adhuc ſolidioriſque virtutis.

Henricus III. ſuſcipit Geneuæ patrocinium.

Verùm aliunde nocuit Henrico, quo minùs pius ſatis haberetur, Geneuæ ſuſcepta tutela, quæ cùm eſſet hæreſeos ſentina, & omnium errorum cloaca, patrocinium eius Regem Chriſtianiſſimum dedecere videbatur. Id tamen ſuſcepiſſe creditur inuitus, ne Heluetjis aditus in Franciam intercluderetur, ſi veniret illa in Sabaudi, vel Hiſpani manus; quamquam Principibus nunquam perperam factorum excuſationes deſint.

Parmenſis in Belgio præualet, & ægrotat.

In Belgio *Malecontenti* proceres, quia ſe ab Ordinibus contemptos videbant, in Regis partes inclinant; eos ergo retrahere conatur Arauſicanus; ſed euicit Parmenſis; ſicque Gallobelgæ in Regis verba jurauerunt; itaque multa in eos geſta hoſtiliter, at hi demùm præualuere. Interea Parmenſis Trajectum ad Moſam

ſam obſidet, & oppugnat magnâ cæde; neque tamen vti victoriâ ſuâ potuit, cùm ob imminutum exercitum, tum quia in grauem incidit morbum, ſine dubio Geuſijs ſalutarem.

Arauſicanus vnus pacem diſcutit.

Quominus pax in Belgio ſanciretur impediit Arauſicanus; cum Philippus ad pacis conditiones omnes deſcenderet: cum id deprehendiſſent honeſtiſſimi quique Belgarum, ſe à Geuſijs ſeiunxerunt, quorum exemplo prudenter vſus Parmenſis, nec corpore, nec animo docuit ſe infirmum eſſe.

Franc. Andegauenſis luditur ab Elizabetha.

Prenſabat tum Elizabethæ nuptias Franciſcus Dux Andegauenſis, ideoque traiecerat in Angliam: quas dum confectas putat, illuſum ſe deprehendit à callidâ muliere, quæ religionem prætexens nihilminus, quàm illam curabat.

Angli & Hiberni Catholici iuuantur.

Gregorius XIII, Romæ, ac Rhemis Anglorum Collegia condit: Hibernis ſufficit auxilia Philippus, quibus reti illi rebellant in Anglos; ſed ij non ſatis concordes, docuerunt ſe ad lites, quàm arma aptiores eſſe, & linguâ meliùs quàm manu pugnare.

Bellum inter Polonos, & Moſchos.

Bellum hoc anno Polonos inter Moſchoſque ſuſceptum Stephanum Battorium, & Ioannem Baſilij. Capta vrbs Polotia, in quâ capta nobilis Moſchorum Bibliotheca: eiuſque loco ſuffecti Societatis IESV Patres, viui libri, atque ſpirantes.

Philippus arma iuri ſuo adiungit.

Agitata lis inter competitores Regni Luſitanici, adhibitis Legulejis, & viris qui omnes iuris apices noſſent vt vngues digitoſque ſuos; ſed aliud parabat Philippus, validas ſcilicet copias ad jus ſuum conſeruandum; diſputationibus omnibus aptiores.

Æthnæū incendiū.

Celebre fuit hoc anno Æthnæum incendium, quo quinque Crateribus apertis poſt graues terræ concuſſiones, ac fremitus, quinque ignei riui eruperunt, iactis lapidibus ignitis vægrandibus qui vltra viſum ferebantur in ſublime, & ma-

Digitized by Google

& magnò impetu decidebant; adeò vt gygānteum bellum hic jactibus, & caſibus repræſentari videretur.

MVNDI 5633. CHRISTI 1580.

Muſtapha moritur.

Muſtapha Bragadini carnifex ex mœrore, quòd ei Sinanes Baſſa prælatus eſſet ad bellum Perſicum, & in Vicariatu, immo & in eâdem dignitate Achmetes, ſibi conſciuit necem vel veneno vel nimio melopeponum eſu, dignus ob crudelitatem, qui αὐτοχειρ ſui carnifex eſſet. Sinanes autem, qui mira de bello Perſico pollicitus erat, ita circumduxerat copias, quaſi peregrinaturus, non pugnaturus aduenisset. Accepit autem & duas clades, in quibus etiam tormenta bellica perdidit. Quare cùm videret Codabendam ad pacem inclinare, effecit vt hic Legatos ad Amurathem mitteret. Ipſe Conſtantinopoli ſuſceptus magnificè, ridentibus Perſarũ Legatis in ſuo ſinu qui eius ignauiæ, & ſtoliditatis teſtes extiterant.

Sinanes Baſſa pacem icere cogitur.

Moritur Henricus Luſit. Rex.

Comitia Amerini ſunt hoc anno in Luſitaniâ celebrata de ſucceſſore regni; inter quæ contigit obitus Henrici prid. kal. Febr. cùm regnaſſet menſibus 17. Selecti erant ab Henrico gubernatores 5. ad quos ſcripſit ſtatim Philippus, multa pollicitus, multa minatus. Cùm hi tergiuerſarentur, immittit in Luſitaniam duos exercitus, maritimum ſub Aluaro Marchione S. Crucis, & terreſtrem ſub Ferdinando Aluaro Albano, relegato ob erratum filij, & quem tũ etiam Rex videre noluit. Expediunt arma gubernatores, magis vt placerent furenti plebi, quàm vt repugnarent. Creatus Rex interea Antonius Crati prior regia ſumpſit inſignia, & Olyſipponem pergit, vbi negligentiâ Ioannis Tellij Gubernatoris, & Petri Acunæ Præfecti negligentiâ receptus eſt, ab omnibus Rex ſalutatus, etiam à Monachis, quorum plures ei manus, & arma polliciti ſunt, ſan-

Philippus inuadit Luſitaniam.

Antonius nothus creatur Rex Luſitaniæ.

ſanctiùs in ſuis templis atque cellis oraturi. Aliunde Hiſpani duces multas vrbes occupauere; Caſcajum Albanus, vbi Didacum Meneſem Antonij Præfectum, quòd ad primam iuſſionem non reddidiſſet vrbem, capite truncari iuſſit, nec in Luſitaniâ Belgicæ ſuæ ſeueritatis oblitus.

Gregorius amicè controuerſiam Luſitanicam componere voluit; verùm Legatus eius Alexander Cardinalis Riarius inter arma non eſt auditus. Albanus inter hæc Antonium compulit ad ſubeundam prælii aleam: id commiſſum eſt 8. kal. Sept. ad vicum Alcantaram; ſed tumultus veriùs, quàm prælium fuit. In eo vulneratus in facie Antonius ægrè diffugit; nuſquam tutus; cùm in eius caput octuaginta millia aureorum eſſent pronunciata. Tot ergo militibus ad eum quærendum intentis, nunquam inuentus eſt tamen: apud Monachos, & nobiles ſubinde latens, tam charus Luſitanis, quàm iiſdem erant odioſi Caſtellani.

Antonius victus ab Albano, latere cogitur.

Philippus inter hæc grauiter ægrotauit: vbi conualuit, ſuam ingreſſus eſt Luſitaniam, vbi ad ſe venientem Ducem Brangantiæ perhumaniter excepit, & auitis honoribus atque nouis cumulauit. Statim ergo vbique Rex agnitus eſt, præterquam in Azoribus, operâ Franciſcanorum, quæ Antonium agnouere: Epiſcopus tamen inſulæ S. Michaëlis, eam in officio continuit. Sic Philippus nullo, aut paruo ſumptu potitus eſt regno, quòd dimidiâ ditionis ſuæ parte redimendum videbatur.

Philippus potitur Regno Luſitaniæ.

In Franciâ diu non quieuerunt Hugonoti: Nauarræus enim Cadurcum, magnâ ſuorum & ciuium clade, occupauit, ex improuiſo vrbem adortus. Perrexit & Condæus ad quærenda auxilia in Germaniam; ſed his oppoſuit Henricus tres exercitus; quibus, ſicut & diplomate ſecuritatis, iis qui remanerent quieti, oſtentato, adeo preſſit Nauarræum, vt hic de

Hugonoti cum Henr. pacem inire compelluntur.

pace cogitaret. Verùm & promouit eam Condæus ex Germaniâ vacuus rediens, & poſtulatus Belgij Princeps ab Ordinibus Franciſcus Dux Andegauenſis; itaque hæc pax Flexiæ icta eſt, quod & eam Henricus, otij nimis cupidus, exoptaret.

Franciſcus Andeg. eligitur Belgij Princeps.

Franciſcus ergo eligitur Belgij Princeps, ab Ordinibus fœderatis commendatus ab Elizabethâ, adſtipulante Arauſicano, qui mortem aliter deſugere non poterat. Iam enim caput eius 25. millibus aureorum conſtitutis inſuper atrociſſimis pœnis, qui latentem occultarent, aut non indicarent, ex quo periculò illum ſua duntaxat felicitas eripuit. Miſſi ſunt igitur in Franciam Legati, qui Franciſcum fratrem obtinerent ab Henrico, & cum nouo Principe tranſigerent. Quæ cùm videret Matthias Auſtrius, deſerere Belgium cogitauit, petitis tamen ſumptibus, quos impenderat; hi ſunt ipſi quidem, ſed malignè ſuffecti, aſſignatis penſionibus in bona Eccleſiaſticorum, vt diſceret hæreticis, & rebellibus famulari, quorum præmia eſſent ſacrilegia.

Sacerdotes in Angliam transeunt Perſonius, & Campianus.

Turbata eſt hoc anno Anglia terræ motibus, ſed multò magis edictis in Catholicos, atque Sacerdotes, qui ex Collegijs Romano Rhemenſi, Duacenſi docti, pijque redibant in patriam; in quorum parentes graues ſunt pœnæ conſtitutæ. Hæ tamen non impedierunt quominus Robertus Perſonius, & Edmundus Campianus è Societate IESV Sacerdotes ſuam repeterent patriam, tam alieni tamen à ſubditis alienandis ab Elizabethâ, quàm parati ad populares ſuos Eccleſiæ, ac veræ Fidei reſtituendos.

Varij hæretici tum celebres.

Eodem tempore nouæ quoque hæreſes ex Hollandiâ tranſierunt in Angliam, authoribus Hermanno Nicolao Lugdunenſi Batauo, (cuius plerique libri publicis flammis exuſti ſunt) & Hadriano Hamſtedio improbo homine, & ad

ad væſaniam inclinante. Eodem quoque anno Io. Vvillemius Ruremundenſis Anabaptiſta in Arce Iuliacenſis ditionis, in vinculis licèt, totoquinquennio rebus omnibus circumfluens, inter ſuos Reginarum greges verſabatur, corruptis auro cuſtodibus eius, per gregales ſuos; verùm tum detecto mimo duabus Reginis obſtinatioribus reſecta capita, reliquæ ad pœnitentiam ſeruatæ, ipſe lentis ignibus aſſatus eſt, cum eâ pertinaciâ, quæ afflatum illum malo genio ſatis indicaret.

Maroci Petrus Elcius Madritenſis creditus Mahumetanus retractus è fugâ, ad portam ciuitatis exſectâ linguâ clauis affixus eſt, vbi & locutus eſt expeditè, & nihil ſe pati profeſſus eſt, donec à pueris lapidatus, duplici martyrio affectus animum triumphantem immiſit cœlo, cum magnâ ſpectantium Maurorum admiratione. *Petrus Elcius Martyr.*

Hoc anno miſſus eſt Louanium Franciſcus Toletus è Soc. IESV poſtea Cardinalis, vir magni ingenij atque prudentiæ, vt ageret cum Michaële Baio Academiæ Louanienſis Decano, qui multa aſſeruerat Fidei non ſatis conſona, & à Pontificibus Pio V. & ipſo Gregorio jam damnata. Hunc hominem doctiſſimum licèt Franciſcus ſic conuicit, vt daret huic manus; adeo vt Baius erraſſe, hæreticus non fuiſſe videatur. Cuius primi Magiſtri ſui (fuit enim Baius Cornelij Ianſenij Iprenſis Epiſcopi præceptor) ſi exemplum ſecuti eſſent Janſeniani, non tantas excitaſſent in Eccleſiâ tempeſtates; & qui retulerunt aliquam ingenij atque ſcriptionis laudem, eam pertinaciæ, & hæreſeos labe nequaquam inquinaſſent. *Michael Baius ſe ſubmittit Pontifici.*

Stephanus bellum Moſchouiticum; de more, fortiter geſſit atque feliciter, & Liuoniæ aliquot arces occupauit, adeo vt Moſchus ei partem huius regionis offerret; ſed volebat *Stephanus Batorius feliciter in Moſchum pugnat.*

totam Stephanus, & ſperare debebat. Itaque rediit ad hiberna, communi ſuorum acclamatione ſuſceptus, & Polonico ſceptro, adeoque meliore, digniſſimus iudicatus.

Per Dracum Orbis circumnauigatio.

Rediit hoc anno in Angliam Franciſcus Dracus, qui anno 1577. Plimutho cum 5. nauibus ſoluens Braſiliam Pirata vexarat, inde tranſito Magellanico freto Peruuiæ & Mexici littora, adeò diues, vt nauim ſuam vnicam ex reliquis ſuperſtitem argento ſaburrarit. Multa de eius itinere Angli fabulati ſunt, vt de Noua Albionæ, quæ diu in tabulis apparuit, iam in recentibus expuncta eſt. Verùm hoc certum, acceſſiſſe ad Moluccas, & Iauam, & flexo Bonæ Spei promontorio (dum fruſtra expectabatur ab Hiſpanis ad fretum Magellanicum) 3. Non. Nouembr. Plimuthum rediiſſe. Creatus eſt eques à Reginâ, eiuſque nauis ad memoriam iuxta Depfordiam ad Tameſin fluuium ſeruata eſt Orbis circumnauigati illuſtre monimentum.

CAPVT IX.

DECAS NONA.

Ab anno Chriſti 1580. ad 1590.

MVNDI	CHRISTI
5634.	1581.

Ioannes Baſilius Moſchouiæ Dux, impar Stephano, petit à Pontifice & Cæſare, vt arma ſua, & Polonorum, in Turcam potiùs quàm in Chriſtianos impendantur. Pontifex, tantum ne

officio

officio ſuo defuiſſe videretur, miſit ad eum Antonium Poſſeuinum è Soc. IESV, virum eruditum, & rei gerendæ gnarum, cuius operâ inter Polonum & Moſchum pax inita eſt, huic non nimis grauis, illi perhonorifica, quam & Pontifex firmauit. Moſchus autem admonitus vt fidem Ro. Eccleſiæ ex Synodo Florentinâ profiteretur, contempſit, quia multùm de terrenis, nihil de cœleſtibus ſollicitus erat. Neque verò hic, tot cladibus illatis à Polono, aut filij Ioannis morte, ad ſe redijt; quem ipſe ex iracundiâ, quaſi ſeditionis autorem baculo ferrato interemit; ideo deinceps à populo ſpretus, ab hoſtibus irriſus, mœrori ſuo, ex quo obijt turpiter, derelictus.

Anton. Poſſeuinus ad Moſchum Legatus.

Ioannes Baſilius filium interimit.

Comitia Luſitaniæ Tomari celebrata ſunt: in quibus ſapientiam ſuam cum æquitate coniunctam Philippus oſtendit. Egit enim blandè cum ſubditis, ſeueriùs in rebelles, & Monachos maximè, qui ſe imprudentiſſimè ciuilibus negotijs immiſcuerant. Antonius Batauicâ naue, quam huic callidè mulier parauit ad portum Centobricæ, pretio 600. aureorum, Caliſium appulſus, inde Pariſios venit à Rege benignè ſuſceptus; ſed ſine ſpe auxilij. Inter hæc Philippus Olyſipponem magnificè ingreſſus, & illuſtri exceptus pompâ, didicit Luſitanos quantumuis feros, poſſe tempore & facilitate dimitigari.

Philippus Luſitaniam componit.

Antonius Rex fugit in Franciam.

Philippus grauiter queſtus eſt de Henrico III. quòd Franciſcum Audinum Principem dediſſet Belgis, nuptias eius cum Elizabethâ curaſſet, recepiſſet Antonium perduellem; quibus Francus ſatisfecit, vti Principes ſolent; atque vt recipiuntur excuſationes, probatæ, cùm vi refelli non poſſunt.

Philippus de Henrico III. queritur.

In Belgio pars vtraque attrita ſuſtinere potiùs bellum quàm gerere videbatur, vtraque victrix, vtraque victa. Strunicâ enim ab Ordinibus liberatâ, Franciſcus obſidionem Cameraci disjecit; aliunde Parmenſis recepit Bredam, & Tornacum rogabatur Andegauenſis vt pergeret vlteriùs in Belgium; ſed videns diffluere copias ſuas, ex Vo-

In Belgio vtraque pars victrix, & victa.

lonibus ferè cõflatas, deflexit in Angliam, vt nuptias ſuas cum Elizabethâ promoueret, ſicque & maior, & paratior regrederetur in Belgium. Et verò eàdē cauſâ nobilis eſt Francorum in Angliam miſſa Legatio. Verùm & Henrico, & Franciſco, & Batauis callida mulier illuſit, omnibus ſpeciem religionis obtendens, quam nullam vnquam habuit.

Elizabetha omnibus illudit.

O Philippo fides eiuratur in Belgio.

In Belgio & Comitijs Hagæ Comitis 9. Kal. Aug. à rebellibus omnis eſt eiurata Philippo legitimo Principi fides; ſtatutum eſt liberum eſſe Ordinibus alium Principem eligere, delectuſque Franciſcus Andegauenſis; quæ bonos adeò pupugerunt, vt qui ſubſtiterat Matthias, ſtatim Antuerpiâ ſibi putarit exeundum, ne tam ſceleratos homines videre cogeretur.

Caditur Edmundus Campianus.

Elizabetha, vt metum adimeret ſuis, de nuptijs cum Franciſco Andegauenſi, Catholicos ad ſupplicium rapi iubet, atque inter cæteros Edmundum Campianum Ieſuitam, eloquentiſſimum virum, quem cùm ſuis calumnijs Miniſtellj exagitaſſent, eos egregiè retudit *Rationibus decem*, in quibus elucet magnum Tullianæ orationis exemplar. Sublatus eſt vir tantus perduellium ſupplicio, cum aliquot alijs Sacerdotibus; atque in eo viri eruditi Ciceronem, in Elizabethâ Fuluiam repræſentatam eſſe doluerunt.

Mortonius capite mulctatur à Rege.

Mortonius olim Scotiæ Prorex, dum perdere conatur Albinium Stuartum, Regis conſanguineum, huicque chariſſimum, eum compegit in carcerem Iacobus: & quanquam eum modis omnibus eximere conaretur Elizabetha, Rex eum capite minui juſſit, negauitque huic vitam dari poſſe, quem Deus, & homines ad mortem depoſcerent.

Ioann. Mag. Equit. Melitenſium in carcerem coniicitur.

Ioannes Epiſcopius Caſſerius Aruernus Equitum Melitenſium Magiſter prope octuagenarius accuſatus eſt quaſi bona Ordinis dilapidaſ-

daſſet, reuerà quod ſeuerè diſciplinam Ordinis exigeret, & maximè proſtibula fugaret. Itaque ſuſpenſus eſt ab officio ſuo, & in arcem S. Angeli compactus; factionis huius duce Mauritio Scuto Vaſcone, viro fortiori, quàm ſapientiori. A Gregorio ſtatim laxari juſſus eſt ac venire Romam cum Romegaſio Equite. At cùm ille magnificè ſuſceptus eſſet à Pontifice, & Cardinalibus, hic Magiſtrum adire juſſus eſſet; tantum hic inde mœroris concepit, vt Turcorum, atque Orientis terror, paulò pòſt interierit. Altero pòſt menſe ſecutus eſt Romegaſium Magiſter, vt factorum vterque rationem Deo redderet, quem homines judicare non potuiſſent.

Romegaſius Eques Melit. moritur.

Obijt hoc anno Guillelmus Poſtellus Normannus vir ad miraculum doctus, in quo tamen plus eruditionis & ingenij, quàm ſapientiæ & pietatis fuit; ideoque hunc à Societate ſuâ excluſerat S. Ignatius. Librum edidit quem inſcripſit *Virgo Veneta*, in gratiam vetulæ Virginis, quam credebat fœminas reparaturam, & alia eiuſdemmodi, quæ ſatis huius hominis inſaniam arguunt. Mortuus eſt prope centenarius in Cœnobio San-martiniano Pariſienſi piè, atque Catholicè, corpore ob caſtimoniam, vt aiebat, ſemper vegeto atque ſano; vtinam & mente.

Guill. Poſtellus moritur.

MVNDI 5635. CHRISTI 1582.

Celebrata eſt hoc anno Conſtantinopoli maximo apparatu Circumciſio Mahumetis, filij Amurathis, annorum ſexdecim adoleſcentis. Celebrati ſunt ludi varij generis totos 50. dies, conuiuia, & largitiones; in quibus tamen, Mocenico teſte, qui his omnibus interfuit, plus Barbaricæ pompæ, quàm elegantiæ mirati ſunt Europæi ſpectatores.

Mahumetes circumciditur.

Turcorum clades à Perſis.

Interim eſt Turcis per Perſas magna clades illata, tempore induciarum; quare horum Legatus, qui primo loco ſederat antea in ſpectaculis, in teterrimum carcerem coniectus eſt. Sinanes Vizirus, quòd petulantiùs reſpondiſſet, nec ſatis patienter Domini ſui tuliſſet conuicium, exautoratus eſt, ac relegatus inops in Macedoniam, ſubſtituto ipſi Sianſe, qui & mox Oſmanem ſucceſſorem accepit, cui bellum Perſicum, poſt Ferhatum commiſſum fuerat; vt valdè fragilis eſt, & deſultoria Sultanorum beneuolentia.

Sultanorum Turcicorum fragilis beneuolentia.

Vulneratur Arauſicanus.

Excitata eſt hoc anno tanta perſecutio in Catholicos Anglos, vt hâc veram fidem abolendam in Angliâ ſperarent Heterodoxi. Ex eodem regno emiſſus Franciſcus Andegauenſis probè inſtructus milite, & pecuniâ, ab Elizabethâ, venit in Belgium magnificè ſuſceptus Antuerpiæ. Verùm lætitia hæc turbata eſt periculoſo Arauſicani vulnere, ſclopo trajecti à quodam Lauregio Bilbaenſi adoleſcente, quem Gaſpar Anaſtrus Cantaber mercator diues, & Timmermanus Dominicanus, Sacramentis munitum, & incitatum ſpe beatæ vitæ, flagitioſè immiſerant. Fugit Anaſtrus, reliqui omnes cæſi, & in partes diſſecti, Arauſicanus ex vulnere ægrè conualuit; à quo tantùm ſuſpicione huius criminis liberatus eſt Franciſcus. Hinc atrocius bellum exortum, euocatis ex Hiſpaniâ à Parmenſi auxilijs, adjunctis Franciſco cum Francicis copijs Mompenſerio, & Mareſcallo Bironio, & quod caput fuit, cum ingenti ſpe liberandi Belgij, vel vindicandi.

Bellum recrudeſcit.

Conjuratio Salſedana.

Turbauit eodem tempore non tantùm Galliam, ſed & pænè totam Europam, vel vera, vel ficta in Henricum III. Franciſcum Andegauenſem, totamque familliam Regiam patefacta coniuratio. Hanc Nicolaus quidam Salſeda, qui profugerat ad Franciſcum vt

hunc

hunc aut ferro vel veneno tolleret, captus ex ſuſpicione, totam hanc conſpirationem retexuit, eiuſque complices fecit Philippum Regem, Parmenſem, Pontificem, multoſque proceres Franciæ, de Regno Galliæ in Philippum transferendo; quæ tamen poſtea inficiatus eſt omnia, & falſa eſſe, ac tormentis expreſſa pronunciauit. Auxit tamen ſuſpicionem Franciſcus Baſſa Brixianus, adjunctus ei conſiliorum comes à Parmenſi, vt ferebatur, qui ſiue ſceleris, ſiue atrocis quæſtionis metu, ſibi conſciuerat necem. Miſſus Pariſios Salſeda damnatus à Senatu quatuor equis diſtractus eſt, lis abolita flammis ad abolendam tanti criminis, vel calumniæ memoriam. Suſpicio tamen haud leuis fuit paratam hanc Henrico, à fratre ſtropham; vt eum terreret, atque diſtraheret à proceribus ſuis; neque id temerè judicatum eſſe, paratus ad omnes dolos animus Franciſci nimis arguebat.

Suſcepta eſt hoc anno parum felix à Francis in Azores inſulas expeditio, ſub auſpicijs Catharinæ reginæ matris, quæ aliquid in Luſitaniæ regno ſperabat, & Antonij Nothi ſibi mira exinde pollicentis. Parata claſſis 60. nauium cui impoſiti ſex millia bellatorum cum multis nobilibus Francis, Ducè Philippo Strozzio Florentino, eiuſque Legato Coſlæo. Eò quoque perrexit Antonius Nothus, & Vimioſus Comes huius incentor belli, cui tantùm Mars in ore calebat, frigebat manus. Primo impetu occupata inſula S. Michaëlis, vrbſque eius præcipua Villa-Franca, vbi Antonius Rex acclamatus eſt. Cùmque res confecta putaretur, aduenit cum ingenti claſſe Marchio S. Crucis; à quo victi Franci ſuorum duo millia, cum octo nauibus perdiderunt; capti Strozzius, & Vimioſus paulò pôſt ex vulneribus interierel;

Suſcepta per Francos infelix in Azoras inſulas expeditio.

ægrè ſugit amiſsâ naue Ceſſæus. Pridie quàm dimicaretur fugerat Antonius, vt ridiculum ſeruaret Regem, & vt, quem nomine referebat, Antonium Triumuirum repræſentaret. Capti omnes Galli carnificis manu ſtrangulati ſunt, cum ſuo ſacerdote, qui eorum confeſſiones audierat, iuſſu Sanctacrucij quod ſcelus Chriſtiani Principes omnes, & qui fortè imperarat Philippus, exhorruere, ad Turcas atque Saracenos amandandum.

Moritur Dux Albanus.

Obijt hoc anno magnus ille Ferdinandus Albanus, in hoc felix, quòd aſſidentem habuit ſibi morienti perpetuò Ludouicum Granatenſem, ſæculi ſui lumen, & in quo Deus oſtendit quid Chriſtiana poſſet eloquentia.

Antonius Luſitanus redit in Franciam.

Antonius vanus ille Rex Luſitanorum hæſit in ſuâ Tercerâ, vbi ſe totum libidini dedidit, quam vt expleret etiam in virgines Deoconſecratas, nullas rapinas omiſit. Quare ab inſulanis ſibi metuens, relicto hic Franciſco Syluâ cum aliquot Francicis cohortibus, renauigauit in Galliam, vt hîc omnium digitis ad dedecus oſtentaretur.

In Iacobum Scotica coniuratio.

Coniurauere hoc anno in Regem ſuum Iacobum Scoti, eumque in Caſtro Rutheno detinuerunt, & vt factam ſibi apud Elizabetham probaret iniuriam, compulere. Quod tamen vt ederet libello Buchananus, adduci non potuit, ac paulò pòſt obijt, annos natus 76. magni ingenij & impietatis, Apoſtata ſimul Ordinis S. Franciſci, atque Eccleſiæ, proditorum atque rebellium propugnator acerrimus, vt bonorum atque Catholicorum virulentus calumniator.

Moritur Buchananus.

De Iacobo Scoto qui ſolliciti.

Interea Henricus III. de Iacobo ſollicitus, miſit in Angliam & Scotiam, qui eius incolumitati prouiderent, cui etiam Maria mater precibus apud Deum, & litteris ad Elizabetham, quod vnum poterat, conſulebat,

bat, affli&iſſima, & magnum depreſſæ pietatis exemplar. In hanc enim Elizabetha ſæuiebat, ac mendacijs occultabat crudelitatem ſuam, atque calumnijs: quæ vitia malis Principibus, & hæreticis maximè, ſemper ingenita Catholici deprehendere.

Pertinet ad hunc annum Gregoriani Kalendarij reformatio, dignum Pontifice Romano negotium, de quo diximus in Prolegomenis. Recepta eſt ab omnibus Catholicis, quam & ſuſcepiſſent Græci, niſi Turcorum ſuſpiciones ineptæ prohibuiſſent. Eam impugnauere Ioſephus Scaliger, & Michaël Mæſtlinus Tubigenſis Mathematicus; ſed ita retuſi ſunt à Chriſtophoro Clauio Societatis IESV, ſui ſæculi peritiſſimo Matheſeos, vt intelligerent ab eo ſibi ereptum eſſe in his diſciplinis, quem ſibi vaniſſimi homines arrogarant, doctrinæ principatum. Cui ſuccenturiatus demum Dionyſius Petauius ex eâdem Societ. Scaligerum illum Emendatorem temporum, vaniloquentiſſimum ſui temporis hominem, ſic emendauit, vt Germanis ac Septentrionalibus, Scaligeri fautoribus magnis, defendendi magiſtri ſui etiam ademerit voluntatem.

Gregoriani Kalendari reformatio.

Gebhardus Truchefius Archiepiſcopus, & Elector Colonienſis, & magni Othonis Cardinalis nepos, ex familiâ Vvaldeburgenſium, Agnetem ſuam duxit vxorem, & vt cum eâ liberiùs viueret, Lutheranam ſectam in ditionem ſuam inducere voluit. Sed huic fortiter obſtitit Colonienſis Senatus, & armis etiam armatum repulit; vnde magnæ conſequutæ ſunt turbæ, quæ neque huius ditionis tantùm, neque huius anni fuerunt.

Gebhardus Colon. Archiep. fit Lutheranus.

Mortuus eſt hoc anno Pariſijs primus Senatus præſes vir egregiè Catholicus, & virtutibus etiam quàm dignitate illuſtrior, Chriſtophorus Thuanus, defletus ab omnibus bo-

Chriſtophorus Thuanus.

nis, & lacrymis veris; quem vtinam imitatus eſſet hiſtoriarum conſarcinator filius Auguſtus, vel Auguſtinus, de quo id optari potuit, vt hæreſin publicè profeſſus eſſet, nec hæreſeos venenum Catholici nominis melle contectum propinaſſet. Succeſſit Chriſtophoro Achilles Harlæus, vir ſui plerumque ſenſus tenacior, & in probos homines odij non ſemel amantior, quàm æquitatis.

Achilles Harlæus.

Obijt denique eodem anno ætatis ſuæ duodeſeptuageſimo 4. Non. Octobr. S. Thereſia, Ordinis Carmelitarum, tam virorum quàm fœminarum, ſanctiſſima mater, Virgo nobiliſſimæ, ac generoſiſſimæ pietatis. Hæc Deo freta plus potuit, quàm vir & magnus, & diues, ſibi vel animo informare potuiſſet; atque inops ipſa, obſiſtentibus hominibus ac malis geniis, præſtitit, quæ vix poſteritas credet; ætas omnis admirabitur.

Moritur S. Thereſia.

MVNDI	CHRISTI.
5636.	1583.

Franciſcus Andegauenſis veritus feroces Belgarum animos, eorum quibuſdam fortiter imperare, quàm omnibus precariò, maluit. Occupauit ergo Dunkerkam, Dixmundam, Teneramundam, atque aliquot minora oppida, in quibus Franci præualebant; repulsus eſt Brugis, Antuerpiâ etiam cum magnâ clade, atque damno, mille ſuorum & quingentis trucidatis, multis captis, cum vniuerſâ ſupellectile. Henricus tamen frater has turbas compoſuit; Franciſcus tamen reliquit Belgium, vt deſiderium ſui ſubditis relinqueret. Sed interim Parmenſis rem Hiſpanicam promouit; quo tempore impoſtor quidam Batauus Cornelius de Hooch ſe filium Caroli V. finxit, fabulâ non inconcinnè adornatâ; ſed is demum quis eſſet detectus, caput & ſpes ſuas perdidit.

Franciſci Andegauenſis imprudens conſilium.

Impoſtor Batauus.

Hoc

Hoc demum anno Azores inſulæ jugum Hiſpanicum recepere in Tertiam ſeu Terceram, miſſo Sanctacrucio, quam Æmarus Melitenſis Eques cum mille ducentis Preſidiarjis ingreſſus erat. Æmarus ad deditionem cum ſuis compulſus, remiſſus eſt in Franciam. Sylua per auia fugiens, tandem proditus à ſeruâ Maurâ pœnas luit, plaudentibus inſulanis in eius morte, quem calamitatum ſuarum cauſam agnoſcebant. *Tertiam recuperãt Hiſpani.*

In Germania Truchefius depoſitus eſt, atque ei ſuffectus Ernestus Bauariæ dux, bellum maximum conflatum, in quo Tuitienſe Monaſterium S. Heroberti, olim Diuitenſe munimentum, captum & incenſum eſt. Demum Truchefium reliquit Caſimirus protector, vt tutelam ſuſciperet nepotis Friderici, mortuo fratre ſuo Ludouico Electore Palatino; ſicque miſeri Archiepiſcopi res defluxere; ſtatim enim bona perdidit, & cum theſauris & Agnete ſuâ in Hollandiam fugere compulſus eſt, à Catholicis ſimul, & hæreticis irriſus. *Truchefius fugere cõpellitur in Hollãdiã.*

Interea Pariſiis pietati vacabat Henricus III. cum ſuis pœnitentibus, & obibat ſupplicationes ſuas, adnitente Edmundo Augerio concionatorum ætatis ſuæ, ſine controuerſiâ, maximo. Quas cùm traducerent, etiam ex ſacris pulpitis, concionatores quidam, ac de Rege liberiùs loquerentur, contempſit eos Henricus non ſatis prudenter, immo & addidit nobilium ſeſe flagellentium turmas, & peregrinationem cum Reginâ ſuſcepit pedes; quæ, licèt de ſe bona, hoc potiſſimùm tempore Regem hæreticis circumſeptum, & improbis, vti ferè contigit, aulicis vallatum, dedecebant. *Henrici III. ſupplicationes.*

In Scotiâ Iacobus Rex captiuus euolauit ex rebellium manibus, eoſque ſic repreſſit, vt Scotiam relinquere cogeret. Cepit etiam Gurium Principem, quem fremente licèt Elizabethâ, *Iacobus Rex in Scotia p auaiea.*

capi-

capite mulctari juſſit. Miniſtros quoque exautorauit, Epiſcopis dignitatem reddidit, omnes à tam forti, ac ſapiente ſupra ætatem Rege fauſta omnia ſperauerunt. Aliunde in Angliâ Parlamentarij, & Caluiniani, inter ſe atrocibus conuicijs pugnauere, quæ tamen nimis eſſe vera fautores eorum doluere. Hîc quoque coronati ſunt Martyrio Catholici quidam quibus accenſendum non putamus Guill. Parrium, qui confeſſus eſt, ſe in Reginam conſpiraſſe, ne quidem dignus qui vocetur Chriſtianus; hic enim Principem, quantumuis improbum, quaſi Dei ſpirantem imaginem colere, multò magis tolerare debet.

Guill. Parrius perduellis

Primitiæ Chriſtianorum apud Sinas.

Celebris eſt hic annus primitijs Chriſtianorum apud Sinas quibus initium dedit Matthæus Riccius Ieſuita, æde tum Sianchini impetratâ; qui & de Sinicâ expeditione librum Italicum informauit, quem Latinum fecit, & abſoluit Nicolaus Trigaltius, eius ſucceſſor, & alter huius Eccleſiæ parens, poſtea à Principibus Europæis magno cum honore, ac veneratione ſuſceptus.

MVNDI	CHRISTI
5637.	1584.

Moritur Franciſc. Andegauenſis.

Mortuus eſt hoc anno ad Caſtrum Theodorici Franciſcus Dux Andegauenſis, receptis Ordinum legatis, qui ſpe auxilij Francici huic iterum ſubmittebant ſeſe. Obijt autem, vti creditum eſt ex veneno ſanguine ex partibus eius corporis omnibus erumpente; quod tamen nonnulli in vehementiorem equitationem refudere. Sepultus eſt, vti Dux Brabantiæ, vir magnanimus, ſed inquietus, & in quo ſæpe prudentia deſiderata eſt. Eius frater Henricus plurimùm turbatus eſt, inter ἑνωτικοὺ (*Ligam* dicebant Franci) & Hugonotos medius. Nauarræum igitur ad ſe, & ad Catholicam fidem per Eſpernonium reuocare conatus eſt; quem

Henricus III. Nauarræum ad ſe aduocat.

ſi ille recta monentem audijſſet, & ſe laboribus magnis, & regnum magno periculo eripuiſſet. Nam hoc tempore repræſentari cœpere Pariſiis, depictæ Anglorum Sacerdotum cædes, & horrendæ carnificinæ, quibus imperita plebs in Nauarrum, & Regem efferabatur. Hæ fouere Guiſius credebatur; nec aberat à temeritate ſuſpicio, cùm hic id temporis Ionuillæ conuentum habuiſſet, in quo actum eſt de Fide in Galliâ conſeruandâ, cui interfuere legati Regis Hiſpaniæ, & Caroli Borbonij Cardinalis; cuius hic ſumma fuit, vt ſi Henricus III. ἄτεκνος moreretur, excluſis hæreticis, ſuccederet ei Carolus; ſola Religio catholica retineretur; promulgaretur Tridentinum Concilium, & alia quædam minoris momenti, quæ Regem & omnes quietis amantes ac patriæ, vehementer perculere.

Conſilia in Nauarræum.

In Belgio Yprâ à Parmenſi captâ, Brugæ ſe eidem dedidere: inter hæc cæſus Delphi in Hollandiâ Arauſicanus à Baltazare quodam Geraldo (qui ſe jampridem in eius familiaritatem inſinuarat) tribus glandibus veneno illitis; qui cùm jam pæne effugiſſet, captus eſt. Toto triduo excarnificatus nullum triſtitiæ ſignum edidit, negauitque ſemper ſe à quoquam impulſum eſſe, ſed tantùm vt Tyrannum Belgicum tolleret. Elatus eſt Arauſicanus funere regio, regimen Ordinum delatum eius filio adoleſcenti annorum duodeuiginti, ſed magnæ ſpei. Hac morte perculſum Gandauum ſe Parmenſi dedidit, ac tota Flandria, præter Oſtendam, & Ecluſas, vt munitiones aliquot; quibus inuitatus Parmenſis ad obſidendam Antuerpiam ſe accinxit, vt publicâ trepidatione ſapienter vteretur. Conatus eſt tamen Ordines ad Officium reuocare blanditjis; ſed eas hi contempſere, & ſe Franciæ Regi dedere, quàm poſſent honeſtis conditionibus, decreuere, miſsâ ad eum perhonorificâ legatione; certi quemuis alium acci-

Cæditur Arauſicanus.

Perturbatione publica bene vtitur Parmẽſis.

accipere Dominum quàm Hiſpanum; tantùm eſt periculi viros fortes efferare.

Io. Baſilides moritur, ei ſuccedit Theodorus. Mortuus eſt hoc anno 5. Kal. April. Moſchorum Dux Ioannes Baſilides, veſte monachi indutus Ruſſico more, cujus cadauer vermibus arroſum euanuiſſe Poloni ſcribunt, eius inimici. Succeſſit ei filius Phædron ſiue Theodorus, imbecilli vir ingenio, cui ideoquatuor viri à patre aſſignati, admonito vt in pace cum Polonis viueret, & ſuo contentus eſſet Imperio, cui regendo vix par eſſe videbatur.

S. Card. Borromæus moritur. Obijt & hoc anno ſanctiſſimè Cardinalis Borromæus, exacto ætatis anno 46. cum vno menſe, morbo inter recolendos patientis Chriſti dolores concepto; anno 1610. inter Sanctos adſcriptus, quem jam viuentem populi, ac Principes vti Sanctum coluerant, omnibus gubernatoribus & præfectis, etiam publicâ authoritate armatis, ſua virtute ſuperiorem. Cui ſimiles erunt præſules omnes, ſi pietate, atque ſanctimoniâ, non pompâ & ambitione, contra poteſtates ſæculares armauerint.

Chronicō Genebrardi. Ad hunc vſque annum perduxit Chronologiam ſuam Gilbertus Genebrardus Ricomagenſis Benedictinus Monachus, Hebraicæ linguæ Pariſiis Regius Profeſſor, poſtea Aquenſis Archiepiſcopus, eruditione ac pietate vir maximus, atque his temporibus Eccleſiæ neceſſarius.

MVNDI 5638. CHRISTI 1585.

Bellum Perſicum continuatur. Chodabendes Perſarum Rex hoc anno à Philippo belli ſocietatem petjit, jam Luſitaniæ Rege, cùm ipſe fortiter Turcis obſiſteret. Perdidit tamen Tauriſium immunitum, vbi Oſmanes arcem ædificauit relictis in eâ 12. præſidiariorum millibus, ac compulſus à ſuis prædâ grauibus, redjit in Europam. Verùm eum inſecutus eſt Emir-Buza Chodabendis primogenitus,

nitus, eique octuaginta millia interemit; atque ex jis quadraginta veteranorum millia, inter quæ certamina Oſmanes perjit ex dyſenteriâ. Tauriſium quoque receptum, præter arcem, Turcæ de more initio Perſici belli, quàm in fine feliciores extitere.

Ibraimus Druſos & Maronitas vincit. Interea in Syriâ Ibraimus Baſſa Ægypti Præfectus Maronitas & Druſos populos Chriſtianos vexabat. Erant hi Druſi ſeu Truſci Chriſtianorum, tempore Godefredi Bullionij, reliquiæ, ſolo nomine Chriſtiani, varjis inquinati erroribus; & cum Maronitis conjuncti, à Selimo Amurathis patre vinci non potuerant; nunc ab jis disjuncti, facilem victoriam reliquerunt Ibraimo.

Ordines opem Henrici implorant. Ordinum Belgicorum Legati ab Henrico petunt auxilium, eique ſe ſubmittunt: negat Rex implicitus turbis domeſticis ſe jis opitulari poſſe, perfecturum ſe tamen aſſerit, vt jis Elizabetha non deeſſet; quod certè fuit eos ex Franciâ in Angliam rejicere.

Inuitatur Nauarræus ad fidē Catholicam. Varij hoc anno libelli ſparguntur, Cardinalis Borbonij, Henrici III. Henrici Nauarræi, quò hic negat ſe hæreticum eſſe atque pertinacem, doceri ſe tantùm velle, vt ſponte faceret, quod antea præſtiterat inuitus. Henricus III. cùm videret Catholicos potentiores, ſe jis adjungit, inuitatque Nauarræum, ad veram, Romanamque religionem, cuius præmium eſſet regnum Franciæ, pertinaciæ pœna rerum omnium perturbatio. Ita reſpondet Henricus Nauarræus, vt ſe Miniſtrorum ſpiritu afflatum oſtenderet. Itaque fœderati agunt apud Pontificem vt anathemate feriretur. At Gregorius feſtinandum lentè putauit, vt ſapiens pater, & ad Eccleſiæ potiùs incommoda, quàm præpoſterum quorumdam ardorem attendendum judicauit.

Legatio Iaponica Romam. Celebris eſt hic annus Iaponum Legatorum in Vrbem aduentu, quo mirificè Pontifex optimus

timus recreatus eſt: erant hi regum nepotes, vel ex præcipuâ nobilitate adoleſcentes quatuor, eximiæ ſpei atque pietatis; qui tanto amore ſunt excepti à Gregorio, vt ex gaudio mortuus eſſe ſenex pjiſſimus à quibuſdam meritò ſit judicatus.

Moritur Gregorius XIII.

Objit enim hoc anno ex epiphorâ Gregorius XIII. 6. Idus Aprilis, ætatis anno 83. cum 3. menſibus, ſedis ferè decimo tertio; vera Romani Pontificis Idea, qui in pauperes vicies centena aureorum millia (vt ex publicis tabulis conſtat) ſcribitur impendiſſe, rectè vſus Chriſti ſanguine, & liberalitate Chriſtianorum; ſub cuius Pontificatu in S. R. E. ditione juſtitia, pax, rerum omnium copia floruiſſe perhibentur, atque informaſſe Principibus Chriſtianis imaginem, ex quâ ſanctè ſubditos ſibi populos regerent. Laudatus eſt eximiè à M. Ant. Mureto Lemouice excellentiſſimo Oratore, & non ſatis, materiâ orationem omnem ſuperante. Datus eſt ei ſucceſſor 8. kalend. Maias Felix Perettus Picens, humili loco natus, & ipſe aliquando ſubulcus, ac poſtea relictis porcis factus Franciſcanus, deinde ſui Ordinis Generalis, tum Cardinalis; ac demum eodem quo natus erat die, kal. Maij, coronatus Pontifex dictus Sixtus V. Hic, qui ante Pontificatum *obſtipo capite, & defigens lumine terram*, incedebat, ſtatim erexit caput, jocatus antea ſe quæſiuiſſe claues, tunc ſeram quærere, vt Cœli portam reſeraret. Statim graſſatoribus, atque ſicarjis purgauit Pontificiam ditionem, & effecit, vt propoſitâ impunitate percuſſores mutuis ſeſe cædibus conficerent. Adjunxit & induſtriæ ſeueritatem: nam Ioannem Pepulum è prima Vrbis nobilitate, exules in ditionibus ſuis extra terras Eccleſiæ retinentem, & ſe priuilegio munientem, noctu interceptum ſtrangulari juſſit; cuius exemplo reliqui admoniti modeſtiores ſe, atque

Succedit ei Sixtus V.

Initia eius Pontificatus.

que

que obſequentiores præbuerunt ; vniuſque hominis vitâ multorum fortunis, & incolumitati proſpectum eſt.

Hæretici inſurgunt in Catholicos.

Sixtus V. Henricum Nauarræum anathemate percellit 5. Id. Sept. Hæretici non tantùm libellos in Pontificem, ſed & arma in Catholicos expediunt, & vrbes aliquas intercipiunt. Condæus Iacopolin ſeu Broagium obſidens, vocatus Andegauum, Æſopico ſimilis cani neutro potitus, diſſipatis copiis in inſulam Greneſeam fugere compulſus eſt ; vnde nummis adiutus Anglicanis Rupellam redjit, vt foueret partes ſuas, jam in pluribus locis præualentes.

Antuerpia Parmenſi deditur.

In Belgio Parmenſis Antuerpiam toto anno obſeſſam ad deditionem compulit ; quare Geuſij ad extrema redacti Belgij dominium obtulerunt Elizabethæ, ſi eis opitularetur : hoc promiſit, illud recuſauit ; quòd illorum non eſſet dare dominium, neque ſuum recipere. Itaque receptâ Vliſſingâ cum arce Ramecanâ, miſit eis Regina Comitem Linceſtriæ cum magno apparatu, vt quid vellet, ac poſſet, Ordinibus oſtenderet.

Elizabetha iuuat Ordines Belgicos.

Dracij in Americã excurſio.

Contigit hoc anno Franci Draci in Americam excurſio, cum 21. nauium claſſe. Hac diripuit Inſulam S. Iacobi è regione promontorij Aſinarij *le Cap-Verd*, in Hiſpaniolâ vrbem S. Dominici, in continente Carthagenam, editis vbique ſacrilegæ crudelitatis exemplis. Legit & Floridæ littora ; luſtrauit Virginiam, vnde colonos cum Valtero, rerum omnium egenos reduxit. Nec enim multò antè detexerat eam Ricardus Greinuilla Eques Anglus, & in gratiam Reginæ ſuæ innuptæ Virginiam dixerat, quæ ab Anglis deinceps veriùs ad pompam, quàm ad vtilitatem conſeruata eſt.

Elizabetha exagitat Catholicos.

Exagitata eſt hoc anno Maria Scota, exagitati Sacerdotes & maximè Ieſuitæ, quaſi omnium coniurationum in Elizabetham autores

exiſterent. Philippus quoque Hauuardus Comes Arundeliæ primogenitus Ducis Norfolciæ, dum Angliam parat relinquere, Reginâ per litteras ſalutatâ, interceptus, in carcerem coniectus eſt, ter judicatus, bis addictus neci, ſpoliatus eſt bonis omnibus, pro Fide Confeſſor, antiquis Martyribus meruit annumerari.

Iacobus à coniuratis capitur. Rex quoque Iacobus iterum à coniuratis, adnitente Elizabethâ, Sterlini obſeſſus & captus eſt. Fugit huic fidiſſimus Araniæ Comes, & tandiu errauit, donec interfectus eſt; miſer Iacobus Rex eſſe deſiit, larua Regis effectus, & vmbra.

Sebaſtianus fictitius. Lapicida ex inſulâ Tertiâ fingens ſe Anachoretam, dixit ſe Sebaſtianum Luſitanum eſſe, ſibique circiter ſeptingentos fautores adſciuit: Tandem captus ab Auſtriaco Cardinali Prorege, & in quæſtione faſſus quod erat, pependit è furcâ, cum ſuis aliquot ſectatoribus, ne ſolus, & incomitatus Rex mimicus moreretur.

Moriuntur Cardinalis Armaniacus & Sirletus. *Muretus, Sigonius, Molanus Ronſardus.* Celebris & hic annus multorum illuſtrium morte: objit enim Georgius Cardinalis Armaniacus Auenione, quam vrbem pietate potiùs ſuâ, quàm armis tutatus erat; Romæ Cardinalis Sirletus, vir doctiſſimus, & præfectus Bibliothecæ Vaticanæ; ibidem M. Antonius Muretus, vir eloquentiſſimus, laudatus à diſcipulo Franc. Bencio, gloriâ ſui præceptoris: Mutinæ Carolus Sigonius Romanæ illuſtrator hiſtoriæ: Louanij Io. Molanus Theologus in hiſtoriâ Eccleſiaſticâ verſatiſſimus: denique Petrus Ronſardus nobilis Vindocinus Poëtarum Francicorum princeps & doctiſſimus, & ingenioſiſſimus, ad Turonas, in Cœnobio S. Coſmæ objit, laudatus à Iacobo Dauitio Perronio magnæ ſpei adoleſcente, qui poſtea de ſe conceptam ſpem longè ſuperauit.

Ex-

MVNDI CRISTI
5639. 1586.

Extincto in cubiculo per domeſticum Eunuchum *Emir-Emſa*, res Perſica concidit, quo viuente, nec Ferhatus, nec Oſmanes Turcarum duces profecerant. Certè ex eius morte tantùm doloris hauſit pater Chodabenda, vt ipſe paulò pòſt interierit, relicto filio Abu Mirizà, ſub quo continuatum bellum, nec illatum fortiter, nec vt antea generosè propulſatum. *Emir-Emſa caditur.*

Obeliſcus ille Pyropæcilus ex vno lapide 107. pedum longitudinis, olim delatus ex Thebaide, conſecratus primùm Soli deinde Auguſto, & Tiberio Imp. à Totilâ deiectus, & latens in loco ſordido Vaticani, juſſu Sixti V. per Dominicum Fontænam Nouocomenſem, in aream S. Petri tranſlatus eſt, & ei crux aurata impoſita; de cuius tranſlatione ipſe Architectus librum edidit, ex quo & difficultatem operis, & ingenium eius deprehendes. *Obeliſcu Sixti.*

Sixtus V. Congregationem B. Mariæ Fulienſis confirmauit 3. Non. Maij, quam paulò anteà inſtituerat Io. Barrerius Abbas Monaſterij Fulienſis, in Diœceſi Riuenſi: quæ primùm eò loci fixa, inde in varias regni partes effuſa viros edidit & pietate, & litteris illuſtres. *Fulienſiū Ordo.*

In Galliâ veriùs parabatur, quam gerebatur bellum, dum Nauarræus, ad omnes Ordines ſcriberet, Proteſtantes & Heluetij Henricum Regem ad pacem hortarentur. In Belgio, vtrimque res meliùs agebatur, & à Parmenſi, & Linceſtrio occupabantur vrbes, ſed ab hoc majori faſtu; vnde factus odioſus populis liberis, exire compulſus eſt, cum magno decore ſuo, majori Elizabethæ furore. *In Gallia & Belgio res turbata.*

Comparata eſt hoc anno in Mariam Scotiæ Reginam accuſatio, ſed coram judicibus qui ſententiam mortis priùs informarant animo, quàm eius defenſionem audirent; & verò ita hæc reſpondit, vt innocentia non aliter loqueretur. *Maria Regina iudicatur.*

tur. Elizabetha hâc auditâ ſimulauit horrorem & ſe cogi voluit; Maria ſententiam mortis accepit, vt ſub Diocletiano martyres. Tria tantùm poſtulauit, vt Catholico ritu ſepeliretur, moreretur coram domeſticis, ipſi poſtea cum ſuis reculis dimitterentur. Vitam ei conati ſunt impetrare Henricus Francus, & Iacobus filius; ſed illi parum Elizabetha fidebat, in hunc Scotiæ miniſtros ſic armarat, vt vitæ ſuæ quàm maternæ ſollicitior eſſet.

Stephanus Bartorius moritur.

Mortuus eſt hoc anno Idib. Decembr. Stephanus Battorius Poloniæ Rex Grodnæ in Lithuaniâ ex epilepticis paroxyſmis, ex iracundiâ, ob repudiatum Gregorianum Kalendarium & Ieſuitas Rigæ malè acceptos. His acceſſit malitia medici Ariani Nicolai Bucellæ, vt diſcant Catholici Principes illiuſmodi perfidioſis hominibus vitam ſuam non facilè committere. Princeps omnium judicio maximus, digniſſimus habitus qui bello Turcico præficeretur vnus, & Godefridum Bullionium repræſentaret.

Perſecutio Iaponica.

Exorta eſt hoc anno in Iaponiâ crudelis Chriſtianorum perſecutio, in regno Bungenſi, quam propagauit Quabacondomus, aliique deinceps Iaponiæ Imperatores, Diocletianis & Maximianis ſæuiores, ſuppliciis excogitatis quæ duo hæc crudelitatis portenta olim latuerant.

Mortui Martinus Nauarrus Auguſtinus, & Petrus Victorius

Mortui ſunt hoc anno, Martinus ab Aſpilcuetâ (dictus Nauarrus, quòd ex hoc regno ortus eſſet) anno 96. Romæ: Tarraconæ verò Antonius Auguſtinus Archiep. huius vrbis, ſeptuagenario major, vir vndicunque doctus; denique Florentiæ in patriâ ſuâ Petrus Victorius, vir eruditionis exquiſitæ, quorum ſinguli, ſingulas ætates illuſtrare potuerunt.

MVNDI	CHRISTI
5640.	1587.

Maria Regina Scotiæ caput amputatur &

Subſcripſit hoc anno, quaſi renitens, & in-

uita

uita morti Mariæ, Elizabetha : itaque illa 12. kal. Mart. ad ſupplicium ſe comptiùs, quàm ad nuptias parauit; crucemque ac Roſarium manu tenens, ad Martirij locum perrexit. Hîc ſe Catholicam mori profeſſa, datiſque ad filium Iacobum ſanctiſſimis monitis, caput ſuppoſuit trunco, quod ei altero ictu reſciſſum eſt; ſtatim omnia ſupplicij inſtrumenta, aut aquis eluta, vel flammis abſumpta, ne quid à Catholicis ſeruaretur. Sic periit Maria Stuartia propter Catholicam fidem, nullius alterius criminis rea, licèt etiam eius vmbram, acerrimi Legulij Anglicani perquiſiiſſent, multas in hac vitâ expertâ calamitates, & inſtabile regnum, vt æternum ac ſtabile conſequeretur. Elizabetha fecit omnia quæcunque potuit excogitare callida & vafra mulier, vt dolorem ſuum de hac morte teſtaretur; nam & lugubria ſumpſit, & qui judicium vrſerat compegit in carcerem, & pecuniâ mulctauit, adeò mimicè, vt ipſa rideret ſeſe, vixque riſum ſuo contineret ſinu. Eadem quoque excuſauit ſe apud Mariæ filium Iacobum, & coactus eſt miſer adoleſcens accipere excuſationem, ne fato ſuo matris fatum cumularet.

Dolere fingit Elizabetha.

In Belgio Angli Duces Dauenteriam, & Arcem Zutphaniæ tradiderunt, Scotus etiam quidam Gueldriam. Quare Ordines Imperium Mauritio mandarunt, & Sluſis à Parmenſi obſeſſis opitularetur. Accurrit quoque in vrbis auxilium Linceſtrius, ſed vt eius captæ ſpectator adeſſet, cum magno Anglorum dedecore; itaque reuocatus eſt in Angliam, huicque alter ſuffectus eſt. Sed Mauritius ſeruauit Imperium, in eius manu, quàm cuiuſuis fortunatius.

Angli malè rem gerunt in Belgio.

In Franciâ commiſſum eſt prælium Curtracenſe ad inſulam amnem, in finibus Petrocoriorum; in quo, licèt copiis inferior Nauarræus, ſuperior extitit. Cecidit cum fatre Annas Ioyoſa, non in prælio, ſed cùm captus ſeruandus eſſet; ſicque pœnas luit approperati certaminis,

Prælium Curtracenſe.

minis , & ne in victoriæ partem veniret Mareſchallus Matignonius. Fructus autem huius victoriæ nullus fuit quia maior ſperabatur. Expectabantur enim octo millia Equitum Germanorum (*Reitras* illi vocant) & ſex peditum (quos *Landſquenetos* dicunt) cum 20. millibus Helvetiorum. Verùm eorum 4. millia Valleta Eſperuonij frater in Delphinatum miſſa cecîdit: reliquus exercitus à Guiſiis carptim trucidatus, aut à Rege Ligerim tranſire prohibitus, ad vltimam redactus inopiam defluxit, atque ab Henrico pecunias, & commeatum accipere compulſus; ruſticorum, quos ſpoliarat præda fuit; Germanis nondum edoctis in Galliâ ſibi tumulos apertos eſſe, & eorum corporibus ſæpe Franciam tumuiſſe.

Germani malè in Francia mulctantur.

Sigiſmūdus III. Poloniæ Rex creatur.

In Poloniâ actum eſt de Rege, multiſque prenſantibus antepoſitus eſt Sigiſmundus III. Suecus, iuuenis viginti annorum; quamquam eam dignitatem prudenter deſugeret, & huic oneri ſe non eſſe parem profiteretur. Erat autem Catholicus, & enutritus in Fide; eius parens Ioannes priuatim in manibus Ant. Poſſeuini Ieſuitæ Lutheri ſectam eiurarat. Texerat inſuper & fouerat Moniales S. Birgittæ, quas nec precibus, nec minis, nec verberibus ad nuptias Lutherani perduxerant, certas in virginitate mori. Huiuſmodi parentis filius, polonorum Rex electus, factus eſt gloria, & propugnaculum Chriſtianitatis.

MVNDI 5641.	CHRISTI 1588.

Annus mirabilis mundi.

Hoc anno, quem Ioannes Regiomontanus & Stoflerus dixere *Mirabilem*, alij *Climatericum Mundi*, Nancei inter Lotharingiæ Ducem, Guiſios, aliosque fœderatos inita eſt conſpiratio, in Eccleſiæ commodum, ſed Henrici III. perniciem, eiuſque legitimi ſucceſſoris. Hoc fœdus ſe probare ſimulauit Rex

Hen.

Henricus, ſed metu majoris mali, cùm videret Concionatores Pariſijs addictos hiſce fœderatis, & ad plebem incitandam comparatos. Aberat tamen Lutetiâ Guiſius, & à Catholicis ardentioribus petebatur; ſed eò venire prohibebatur à Rege, qui in eum iracundiam ſuam non ſatis occultabat. Tandem igitur, amicos ſuos prætulit Regi, ac Pariſios venire ſtatuit; & vt ſe nihil timere oſtenderet, venit cum comitibus octo duntaxat. Statim Catharinam adijt quam verbis ita demulſit, vt hunc illa ad Regem deduceret; quem cum Rex iratus ſuſcepiſſet, eum ſic affatus eſt vt ſaltèm in ſpeciem, iram omnem ſuam poſuiſſe videretur.

Concionatores Pariſiis in Regem concitati.

Aduentu tamen Guiſij animata multitudo 4. Idus Maij, quæ nullo negotio reprimi poterat, Heluetijs, & Prætorianis Francis per vrbem vniuerſam ſcitè diſperſis, cum fidis Regi ciuium cohortibus, in vltimam eſt perducta dementiam. Itaque extendi catenæ, dolijs, & curribus impediri viæ (vnde dictus iſte dies Septorum, *le jour des Baricades*) ad feneſtras lapides, & ſaxa comportari, jam non agnoſci Henricus, ſed Guiſius acclamari. Cùm autem Rex jam timidior audiuiſſet Scholaſticis arma diſtributa, veritus ne obſideretur ac detineretur, pedes ipſe, cum paucis peditibus aulicis, dum fingit deambulationem, excedit Vrbe huic interminatus perniciem, quâ mox ipſe ſibi grauiorem accerſijt.

Septorum dies des Baricades.

Relinquit vrbem Henricus III. Guiſius Pariſiis omnia poteſt.

Scribit igitur ad omnes prouincias Henricus, ijſque Principis inculcat obſequium; ſcribit & Guiſius Fidem Catholicam perſonans; quæ autem hæſerat Pariſijs Catharina Mater Regis, effecit vt Senatus ad Regem Legatos mitteret, quos hic ita recepit, vt omnia læta ſperarentur; cùmque flagraret odio apud populum Eſpernonius, eiuſque ab Aulâ receſſus peteretur: præuenit ille Decretum Regis,

Guiſius Macchabæo comparatus.

& regni tranquillitatem honori ſuo ſapienter antetulit.

Interea multa ſunt habita colloquia, multæ conſultationes: Sixtus etiam ad Guiſium litteras dedit, quibus eum Machabæis æquabat. Henricus Rex aliunde demulcebat Cardinalem Borbonium, quem vti laruam fœderati oſtentabant Nauarræo. Hunc autem ſupra modum afflixit Henrici Condæi Principis minùs expectata nex, inter ſummos cruciatus demortui, & vt credebatur ex veneno. Quare qui curam domus eius gerebat, quatuor equis diſcerptus eſt viuus, & vxor eius Catharina Trimolia, data eſt in cuſtodiam, donec grauida fœtum emiſiſſet. Peperit illa demum Kal. Sept. filium cognominem patri, magnum poſtea fidei Catholicæ propugnatorem, & capitalem hoſtem hæreticorum. Hæc item poſtea anno 1596. abſoluta eſt, & omnia reſciſſa decreta, quæ tumultariò edita eſſe jactabantur.

Henricus Condæus moritur.

Naſcitur ei filius Henricus.

Cùm nullam lucem rebus ſuis affulgere videret Henricus III. indicit Bleſenſia Comitia, ex omnium judicio publicam compoſiturus pacem; quæ Rex aperuit tantâ eloquentiâ, vt huic pacem & prudentiam omnes apprecarentur. In his autem comitijs deprehendit Rex Guiſios omnia poſſe, Nauarræum incredibili flagrare odio, quod in ſe quoque redundaret. Itaque conſilium capit plenum deſperationis: Henricum Guiſium ad ſe euocatum, per ſuos ſatellites confodi jubet, eius fratrem Cardinalem includi, quem mox quoque ſuſtulit. Multos quoque eorum amicos incluſit, ſed plures elabi paſſus eſt, & inter cæteros Meduanum, in quo mox Guiſium reuixiſſe deprehendit; ſicque agnouit Princeps infortunatus, ſe inchoaſſe fabulam, ſed non abſoluiſſe, vltimaque remedia, ſemper cum ingenti periculo eſſe conjuncta.

Bleſenſia Comitia.

In iis Guiſij cadunt.

In iiſdem Comitijs nunciatum eſt Ducem Sabaudiæ occupaſſe Principatum Salutiarum, ciuſ-

Salutiarum Principatus

eiuſque vrbem Carmaniolam cum quadringentis tormentis bellicis & ampliùs, quæ hîc ad Italica bella reſeruabantur, ſtatim ergo huic bellum indici placuit; ſed cùm hic prætexuiſſet ſe hanc ditionem vſurpaſſe, ne veniret in hæreticorum manus, ſuſcepta eſt excuſatio, quia id erat faciliùs credere, quàm ei Principatum extorquere. *occupatur à Sabaudo.*

Periclitata eſt hoc anno Anglia à Philippi II. Claſſe, quæ ambitiosè nimis, *inuincibilis*, dicebatur. Hæc centum & quadraginta nauium erat, quarum aliquæ ita grandes, vt arces fluctuantes viderentur: his erant impoſita armatorum viginti millia, cum octo nautarum millibus, & magnâ Volonum multitudine ex primariâ Hiſpaniæ nobilitate, quibus omnibus præerant experientiſſimi duces; ijs omnibus Parmenſis ex Belgio Claſſem ſuam adjuncturus erat. Huic apparatui tanto, tamque metuendo, nihil præter fortunam defuit. Cùm enim Parmenſis tempore non adfuiſſet, nec in rem præſentem ſatis benè capta eſſent conſilia, aliunde ſupra quàm putabatur Angli repugnaſſent, non tantùm fortiter, ſed & callide, immiſſis in Claſſem Hiſpanam ſecundo vento ardentibus nauibus; illa disjecta atque diſſipata, & circum Britannicas Inſulas circumflectere coacta, dedecoris & ignominiæ plena in Hiſpaniam rediit, amiſſis 32. nauibus, & 10. armatorum millibus, cum magnâ parte nobilitatis, adeò vt de hac Claſſe, id in ære percuſſum ſit tam verè, quam ingenioſè, *venit, vidit, fugit*. *Claſſis inuincibilis Philippi II. in Angliam.* *De infeſta redit.*

Cladis huius nuncium recepit Philippus, quo recipere debent modo Chriſtiani Principes, petitis à Deo auxilijs, nec impetratis. Mulctauit tamen duces aliquot qui defuerant officio, ne pietas obeſſet æquitati. Aliunde Elizabetha gratias Deo per totam Angliam agendas curauit; quæ in tanto regni ſui periculo, nunquam deſ- *Nuncium huius cladis accipit Philippus Chriſtianè.*

pondit animos; & in parandâ Claſſe ſæpè viſa eſt cum baculo militari, nec tantùm animo virili, ſed & habitu. Duces quoque ſuos excepit magnificè, atque inter cæteros Drakum, quem victoriæ huius præcipuam cauſam, & manu, & conſilio fuiſſe inter omnes eſſe conſtabat.

Drakus huius author.

Sæuijt exinde crudeliter in Catholicos Elizabetha, quos expeditionis huius fautores arbitrabatur, & credebat expectaſſe exſcenſionem Hiſpanorum in Angliam, vt ijs jungerentur. Pace tamen corporum hic compoſitâ, bellum atrox animorum exortum eſt, nato inter heterodóxos diſſidio; quod grauius eſſe ſolet inter eos, qui odio ſe, furorique permittunt.

Catholici vexati, Hæretici diſcordes in Anglia.

Mortuus eſt hoc anno Fridericus II. Daniæ Rex Lutheranus, anno ætatis 54. Regni 30. cui ſucceſſit primogenitus Chriſtianus IV. annorum vndecim puer, aſſignatis huic quatuor conſiliarijs, qui eius regno, ac moribus prouiderent.

Friderico II. Dano ſuccedit Chriſtianus IV.

Obijt & hoc anno pænè octuagenarius Io. Auratus Lemouix, cuius diſcipulus fuit Petrus Ronſardus; aliaque huius ætatis lumina, qui præceptorem de ſe clarum illuſtrare potuerunt.

Ioannis Aurati obitus.

MVNDI 5642. CHRISTI 1589.

Hoc anno initæ ſunt inter Ottomanos & Perſas induciæ decennales, factâ etiam his poteſtate retinendi 4. arces excitatas in Perſide, donec plena pax inter vtramque gentem coaleſceret; quæ tamen non tam citò expectabatur, ob ſectæ diuerſitatem, quâ nulla eſt odij causâ capitalior.

Induciæ Turcarum, & Perſarum.

Tum quoque concitati ſunt inter Turcos à nouæ ſectæ hominibus motus, ferro etiam & armis

Tumultus inter Turcos.

mis compeſcendi. Sed longè grauior à Ianizaris Conſtantinopoli, reuerſis ex Perſide, quibus etiam alij juncti ſunt, ijſque perſolui ſtipendia voluerunt, tincta ſanguine Ibrahimi, quem Amurathes ferebat in oculis. Tunc ergo Aſſanus Baſſa partem horum ſeditioſorum impoſuit Claſſi, quam mutato curſu in Tripolitanos rebelles deduxit, à Religioſis quibuſdam Turcis concitatos; in quibus retundendis impar fuiſſet Aſſanus, niſi armis & militi fallacias, & dolos adjunxiſſet, nunquam apud Turcas inhonoros.

Moritur Cathari. na Medicea.

Mortua eſt hoc anno Catharina Medicæa ætatis anno 61. ex mœrore de nece Guiſiorum, in quos erat propenſior, & tumultuum, quibus ſedandis filium non putabat parem, à quo viciſſim ipſa deſpiciebatur. Sepulta eſt in Mauſoleo nouo Valeſiorum, quod ipſa inchoarat magnificè, atque etiamnum hodie, extinctâ familiâ Valeſiorum imperfectum viſitur; quia inter Principes magna eſt viuentium cura, nulla, aut parua mortuorum.

Concionatorum & Sorbonicorum inſania.

Comitia Bleſenſia, ſtabilito fœdere de fide Catholicâ tuendâ, diſſoluta ſunt, cùm priùs à ſingulis deputatis Rex exegiſſet fidem, quam pauci ſeruarunt. Tum enim Pariſijs concionatores non dicere, ſed debacchari cœperunt. Nec ijs ſapientiores extitere Sorbonæ magiſtri: decreuerunt enim ſeruandam non eſſe datam Henrico fidem, eius ſacramento populos exſolutos, fas eſſe armari plebem, & pecunias cogi in eum, eiuſque fautores, quæ, aliaque facultas ipſa ſaltèm probauit ex metu, miſitque ad Pontificem, qui ſapientior illa rejecit. Præterea preces pro Rege fundi ſolitæ in ſacris myſterijs obliteratæ ſunt, aliæque pro Principibus Catholicis ſuppoſitæ; quibus omnibus viri iſti boni, ſe ſapientibus Chriſtianis deridendos objicere.

Petulantia ſeditioſorum Pariſijs.

Cùm igitur omnia ſpectarent ad vim, & ad cædem, dati ſunt in cuſtodiam Achilles Harlæus Senatus Princeps, & ferme 50. Senatores, à neſcioquo Ioanne Buſſio vitiligatore in Baſtiliam: tunc enim aliquis erat qui auderet, & dabant authoritatem ſcelus, & petulantia. Tumque ab omnibus expreſſum juramentum de fide Catholicâ, & Henotico; Aumalius vrbis Gubernator locum Meduano vti apud populum chariori ceſſit, & omnium judicio prudentiori; hiſque temporibus, ac turbis magis neceſſario.

Meduanus Henotico præficitur.

Enimuerò tum Meduanus Regni Vicarius (Locumtenentem vocant) conſtitutus eſt: fracta ſigilla Regia, alia ſubſtituta cum throno vacuo, & inſignibus regni. Metropolis amentiam ſecutæ ſunt pleræque vrbes, non quò eundum eſſet, ſed quò iretur, pecudum ruentes more. Quod cùm videret Henricus, & jam Lutetiam deſperaret, huius vrbis Senatum Turonas transfert; euocat ad ſe Nauarræum, & euocatis auxilijs Germaniæ & Heluetijs exercitum 35. millium peditum, quinque equitum conficit, atque ad Fanum S. Clodoaldi *S. Cloud*, caſtra locat, obſeſſurus ſeditioſam vrbem. Confluxit quoque ad illum pænè vniuerſa Franciæ nobilitas, ſed heu! vt eius exequias cohoneſtaret.

Lutetia ab Henrico defi[...]iens obſidetur.

Enimuerò kal. Aug. Iacobus Clemens Dominicanus 24. annorum, illiteratus, & rudis, excitatus fanaticis concionatorum vocibus, & fortè priuatis quorumdam, quaſi ab Harlæo litteras afferret, ad Regem admiſſus, venenatum ei cultrum in auo defixit, ac reliquit. Monſtrum ſtatim à Regijs ſatellitibus trucidatum, cadauer quatuor equis diſtractum eſt, & flammis abſumptum, proiectis cineribus, ad abolendam immanis parricidij memoriam. Vixit Rex vulneratus duos dies, datâque inimicis veniâ piè mortuus eſt, Princeps bonus, &

Henricus III. à Iacobo Clemente cæditur.

& meliori tempore, ac morte, dignior.

Sicarij factum fanatici quidam probarunt, & Clementem pro martyre coluerunt. Eius quoque Prior Edmundus Burgonius, factum hoc cum Iudithæ facinore comparauit; qui mox in obſidione Pariſinâ captus, ſuſpectus aliunde tam ſcelerati conſilij viuus quatuor equis decuſſatis diſtractus pœnas atrociſſimas Turonibus ſui perſoluit ſceleris, vel imprudentiæ.

Prior eius pœnas luit atroces.

Tum igitur de Henrici III. ſucceſſore deliberatum; ac deficiente Valeſiorum familiâ, quæ 260. annis regnauerat, ad Borboniam recurritur, & ad Henricum Nauarræ Regem, qui demortuum Regem 22. tantùm contingebat gradu: quare leguleij quidam jus eligendi Regis ad populum deuolutum contendebant. Verum præualuit Aulæ pars ſanior cum exercitu, ijſque accedens Henrici III. voluntas. Itaque Rex Franciæ, & Nauarræ declaratus eſt Henricus Borbonius, huius nominis IV. expreſſo tamen priùs juramento, ſe nihil contra Catholicam fidem moliturum. Haud tamen hæc electio placuit omnibus; itaque multi nobiles varia prætexentes receſſere; quare coactus eſt Henricus in Normanniam recedere, vt auxilia reciperet ſibi ab Elizabethâ ſubmiſſa. Verùm paulò poſt apud Arquas, haud procul à Deppâ, per Meduanum obſeſſus eſt, qui jam captam feram ſcripſerat Pariſios. Sed ab eo ſe Henricus, relatâ inſigni victoriâ, fortiter expedijt, ſtatimque ad Lutetiam redijt, vt huic vrbi jugum imponeret, quæ cæteris præluxerat ad rebellionem. Et verò eam occupaſſet, ſi in Pariſinos irruiſſet, ab eâ vrbis parte, quæ Carthuſianos ſpectat, tanta erat omnium perturbatio. Tempore autem reſumpſerunt animos fœderati, & Carolum Borbonium dixere Regem X. nomine; cuius imagine, & titulo monetam vidimus, & hæc in pleriſque eruditorum ſcrinijs adhuc inuenitur.

Sufficitur Henrico III. Henricus IV. Borbonius.

Arquenſe prælium.

Carolus X. Rex eligitur.

Cardinalis Caietanus Lutetiam intrat.

Interim à Sixto V. Pontifice miſſus eſt in Franciam Cardinalis Cajetanus, cum viris aliquot eruditis, inter quos eminebant Panigarolus, & Bellarminus Ieſuita poſtea Cardinalis. Diſplicuit vehementer Regis fautoribus aduentus Cajetani, quem norant Hiſpanis, & Philippo conjunctiorem: id tamen tum ferendum fuit, quod hæc tempora, plus modeſtiæ, quàm majeſtatis exigerent. Sabaudus quoque tum Delphinatum ſperauit, eumque à Senatu Gratianopolitano petijt; ſed is illum ad comitia rejecit; neque tamen huic ſpem abſtulit, à quâ tamen abeſſe procul arbitrabatur.

Antonius nothus Luſitaniæ regnum affectat.

Sperauit hoc anno in Regnum Luſitaniæ reſtitui Antonius nothus, armis Elizabethæ, auxilijs Turcorum, & Maurorum. Et verò parata eſt in Angliâ claſſis 166 nauium: ſed cùm neque Turcæ, neque Mauri adfuiſſent, & quieta manſiſſet Olijſippo, poſt piraticas excurſiones, Anſeaticis vrbibus pernicioſiſſimas, tanta claſſis, amiſſis 6. hominum millibus, deficiente tormentario pul-

Anglicana expeditio infelix.

uere, redijt in Angliam. Angli tamen fabuloſis narrationibus, & mendacijs occultauere veritatem; & tam vani hiſtorici, ac ſuperbi, quàm miſeri milites extiterunt, & infortunati.

In Belgio Getrudberga in Arauſiorum ditione oppidum permunitum deditum eſt Parmenſi à militibus veteranis, cum aliquot alijs vrbibus; fortuna hoc anno Hiſpana magis, quàm Belgica fuit.

Maximilianus emittitur.

Maximilianus hoc anno ſolutus eſt ex Polonico carcere, in quo ab vltima clade detinebatur, coactus abdicatione regni redimere libertatem. Verùm hanc vbi conſequutus eſt, omnia eiurauit: quibus tamen diſcordijs nuptiæ fecere medicinam, vulgaria principibus, bello defatigatis amuleta.

Moritur Mart. Cromerus, & Dudithius.

Mortuus eſt hoc anno diligens Polonicarum rerum ſcriptor Martinus Cromerus Varmienſis Epiſcopus, varijs perfunctus legationibus, &

factis

fa&ctis ac ſcriptis illuſtris. Finem quoque viuendi & inſaniendi fecit Andreas Dudithius Epiſcopus Quinque Eccleſienſis, qui in Tridentinâ Synodo inter Patres cum laude conſederat, ſed irretitus aulicæ puellæ in Poloniâ amoribus, eam duxit vxorem, & eâ mortuâ aliam, ex quâ liberos ſuſcepit; tandem Vratiſlauiæ obijt ex Apoplexiâ, nullius religionis, ex quo veram turpiter reliquiſſet.

MVNDI 1643. CRHISTI 1590.

Lucemburgius Pinei Dux hoc tantùm anno ad Sixtum Pontificem venit, excuſaturus factum Procerum Francorum in eligendo Henrico Nauarræo, cum cautionibus pro Catholicâ religione, quoniam id Regni jus & publica tranquillitas exigeret. Ita reſpondit Pontifex, vt rerum euentum præſtolari videretur; vnde poſt Yuriacenſem pugnam viſus eſt paulò placatior, nec à recepto per proceres Rege tantùm abhorrere. *Legatio Pinei Romam.*

Pariſijs receptus eſt Cajetanus magnificè, & Sixti diploma à Senatu Pariſienſi amicè, quamquam aliquid contra jus Francicum contineret; ſed à Turonenſi contumeliosè, ipſe Cajetanus, vt regni perturbator proſcriptus. Sed hoc Edictùm damnatum eſt Pariſijs, & in Senatu, & Sorbonâ, quæ tum maximè incaluit, & cuius ſententijs tanquam lesbiâ regulâ aduerſus Henricum IV. fœderati abutebantur. Sed quid agas? id potiùs temporis, quam hominum error fuit. *Pariſijs receptus Magnificè Cajetanus.*

Qui miſſus fuerat à Pontifice pacis ſequeſter Cajetanus, ſe totum fœderatis dedit; quod vehementer Sixtus improbauit. Quo tempore Philippus Hiſpanus operam obtulit ad Religionem in Franciâ conſeruandam, & ſimul ad partes ſuas Sixtum V. pertrahere conatus eſt; ſed cum Oliuarius Comes eius Romæ legatus, *Sixtus V. de Henrico IV. ſtatuere cupit.*

precibus adjunxiſſet minas; ita ſegeſſit Sixtus, vt in hoc negotio à Principibus negaret conſilium accipere, ſed expectaret à Spiritu ſancto, ſicque voluntatem Philippi collaudauit, vt ſibi ſemper huius cauſæ referuaret arbitrium.

Inter hæc ad Parmenſem in Belgium Meduanus excurrit, atque ab eo auxilia ſub Philippo Egmondano Comite recepit. Hic fretus mouit in Henricum Drocas obſidentem; is fortiter occurrit hoſti & pridie Idus Mart. ad Yuriacum prælium conſerit; poſt diuturnum certamen victoriam retulit, cùm ſupra hominem ipſe manu pugnaſſet. 800. equites cæſi; in his Egmondanus, & Brunſuicenſis nothus; Germanus, & Helueticus peditatus ſe dedidit, Gallicus omnis armis abiectis effugit, capta omnia Tormenta, omnia impedimenta; ægrè Meduntam *Mante* receptus Meduanus, vnde Sandionyſium venit, non auſus ſe Pariſinis oſtendere, ſcommatum in Thraſones illiuſmodi paulò liberalioribus. Eodem tempore de fœderatis, & Lud. Rupifucaldio Randani Comite, Regij Duce Franc. Chabanio retulere victoriam ad Iſſoriacum in Aruernis, vbi viciniſque in locis firmatæ partes Henrici Regis, fœderatorum labare cœperunt.

Prælium Yuriacenſe.

In Aruernis Regij præualent.

Obſidetur iterum ab Henrico Lutetia; Pariſienſes animati à concionatoribus ad propugnationem, ſe paratiſſimos oſtenderunt. Habitæ ſunt in hac vrbe ſupplicationes vna religioſorum omnis generis & coloris; qui arma ridiculè ſuperinduerant, ad magnam ἐφόρων voluptatem. Sed altera Feſto Aſcenſionis die proceſſit religioſiùs, & Deum precibus placare conata eſt. Certè nihil omiſit Nemoroſius vrbis gubernator, quo ciues ad omnia toleranda inuitaret non tantùm fortiter, ſed & ingenioſè: & conatibus eius reſpondit euentus. Quotidie enim erumpebant cum magno Regiorum damno Pariſini, parati vincere vel mori.

Lutetia iterum obſidetur ab Henrico IV.

mori pro religione, quâ nulla eſt ad accendendos animos machina potentior. Accedebant concionatorum adhortationes crebræ, diſcurſationes Religioſorum per domos, largæ eleëmoſynæ, quibus diuites continebant inopes in officio, oſtentato paſſim Dei, & hominum auxilio, mendacijs, & falſis etiamnum rumoribus ſuffulto. Verùm enim-verò tandem fame præualente facienda erat deditio niſi Parmenſis, quaſi Deus ex machinâ auxiliator adfuiſſet.

Parmenſis fert auxilium Pariſinis.

Venit enim ille Meldas 12. kal. Sept. junctiſque copijs, captoque ſpectante ipſo Rege Latiniaco *Lagny*, ad Pariſios venit. Pugnandi copiam huic non ſemel fecit Henricus Rex; verùm ille liberaturus vrbem, non pugnaturus acceſſerat; quod & præſtitit, & ſe tum Henrico meliorem oſtendit Imperatorem. Alij tamen aiunt tum ſtetiſſe per Regem, quominus Lutetia caperetur: Sed ille ſapienter intactam, & diuitem, quam populatam, & egentem habere maluit. His geſtis Henricus exercitum remiſit in Hiberna, Parmenſis capto Corbolio, vbi magnam edidit ſtragem, receſſit in Belgium, quo euocabatur, Ordinibus jam Hiſpano inſultantibus, & quaſi carente animis, cùm ab eo Parmenſis abeſſet.

Latiniacum occupat.

Redit in Belgium.

Aliunde Mercurius Dux receptis ad Blabiam *Blauet* ſex Hiſpanorum millibus, de adſciſcendâ ſibi Aremoricâ cogitabat. Prenſabat & Prouinciam Sabaudus, occupatis jam Foro-Iulio, Draguignano, & aliquot oppidis, quanquam aliquot cladibus affectus eſſet à Valettâ eius præfecto, & Lediguerio Delphinatus. Sed cùm copijs præualeret, hæc ei commiſſa eſt, à Senatu Aquenſi; vicinis omnibus ex tanto regno laciniam aliquam expectantibus.

Mercurius Arrooricam affectat.

Sabaudus prouinciam.

Inter hæc mortuus eſt Romæ Sixtus V. editis Biblijs, quæ tantùm negotij nobis exhibuerunt,

Biblia Sixtina peruerſa.

 runt,

runt, quibus & præfixerat Bullam, quam Bullam non eſſe deprehenſum eſt, nec adhibitos in conſilium peritos viros, vt perperam in eâ ipſe profitebatur, & ſic tanti momenti opus non ſatis emendatum emiſiſſet. Sed tum huic obſiſtere audebat nemo; & fertur Hiſpano Legato huic conſtantiùs reſiſtenti paraſſe perniciem, quæ huius ſapientiâ, magno Eccleſiæ bono, declinata eſt. Obijſſe creditur, vel ex iracundiâ, aut ex Arthritide, vinoque Græco, vt dolores ſedaret ſuos, liberaliùs hauſto, anno ætatis vndeſeptuageſimo, Sedis quarto cum 4: menſibus, & diebus tribus, 6. kal. Septembr. Vir ingenio magnus, & ad res gerendas aptus, qui & in Arce S. Angeli ad ſubitos caſus ad quinquagies centena aureorum millia, dicitur ſepoſuiſſe; quanquam egregiè exornaſſet Vrbem, & rerum omnium copiam in ditionem Pontificiam induxiſſet; nulli ſine dubio ſecundus, niſi ſub vitæ finem, ſuo judicio fuiſſet paulò addictior, quod in eo vitium authoritas ſumma, & rerum experientia pepererant. Statuerat recuperare S. Sedi regnum Neapolitanum, ideoque tantùm pecuniæ confecerat, ſi in eius Pontificatum Philippi mors incideret; ſed omnia hæc eius conſilia, mors disjecit, ſicut & magnam atrocis belli materiam.

Moritur Sixtus V.

Sixto V. ſucced. Clemens VII.

Suffectus eſt Sixto V. Io. Baptiſta Caſtanea dictus Clemens VII. qui die 13. ab electione ſuâ mortuus eſt, gratiaſque egit Deo, quod ex periculis tantæ dignitatis eum eriperet; &, quod poterat vnum, in pauperes largas eleemoſynas effudit. Statim ergo huic ſuffectus Non. Decembr. Nicolaus Sfondratus, Mediolanenſis 6. Id. eiuſdem menſis coronatus, vocatus eſt Gregorius XIV. cuius quoque Pontifica-

Et huic Gregorius XIV.

tificatus breuis fuit, vt hanc dignitatem obiter multi deguſtarent.

Hoc denique anno obiere Iac. Cujacius Tholoſæ magnus juris interpres: Franciſcus Ottomanus, tam illuſtris doctrinâ, quàm infamis hæreſi; Guill. Bartaſius, Poëta Vaſco item hæreticus; Flaminius Nobilius editione Latina Sixtinorum 70. Bibliorum Clarus; Ambroſius Morales Cordubenſis, eiectus à Dominicanis, quod Origenem imitatus eſſet; Franciſcus Vualſinghamus à ſecretis Elizabethæ, & crudelitate ſuâ in Catholicos infamis; quibus addere poſſis illum Marcum Bragadenum χρυσοποιόν Olim Capucinum, ſuſpenſum quod multis aurum pollicitus, multis illuſiſſet; quicum cæſi duo nigri canes; ſub quibus latere Dæmones vulgò credebatur; his porro impoſtoribus, nunquam carebit Orbis, quandiu non deerunt inſani, qui fidem eis adhibeant.

Moriuntur Cujacius. Franc. Ottomanus, Bartaſius. Ambroſius Morales, Vualſinghamus, M. Bragadenus.

CA-

CAPVT X.

DECAS VLTIMA.

Ab anno Christi 1590. ad 1600.

MVNDI 5644. CHRISTI 1591.

Bellũ inter Turcũ & Rudulphum. SInanes Vizirus, æmulo Ferhate ſublato, ex Perſide parat transferre bellum in Chriſtianos, quos capitaliter oderat: cùm Muphti pacem ſeruandam contenderet, veneno ſublatus eſt, atque ex crapulâ objiſſe ſenem vulgò jactatum eſt. Monetur ergo Haſſanes Baſſa Boſniæ, vt quantum poſſit Hungaros vexet; ille in Illyricum & Croatiam irrupit; multas intulit clades, multas accepit; queſtuſque de violatâ à Cæſarianis pace mendacijs effecit, vt bellum in Rudolphum decerneretur, faciliùs cœptum, quàm terminatum.

Greg. XIV. Henotico fauet. Gregorius XIV. Pariſinos & Catholicos inuitat ad reſiſtendum fortiter Nauarræo, inductus ab Hiſpanis, pollicitus 15. aureorum millia quolibet menſe, ex Pontificio ærario. Sed ſuperueniens Lotharingus Cardinalis, & copias, & jis præfectum nepotem obtinuit. Negauit tamen tam Philippo quàm Meduano alienationem bonorum Eccleſiæ, quia hanc fieri maiori Principum, quàm Eccleſiæ vtilitate jampridem cognouerat.

Dubio marte pugnatur in Francia. Interim bellum gerebatur in Franciâ, Fœderati Sandionyſio per Dominicum Vicum reiecti cæſo Claudio Aumalio Equite, Regij Lutetiæ farinis amiſſis, quibuſcum in vrbem irrepere mo-

moliebantur. Lutetia quoque tum & Meldæ Præſidia Hiſpanicum recepere: Henricus Carnutum recepit, à Burdeſerio fortiter propugnatum; ſed perdidit Caſtrum Theodorici; vnde copioſa annona Pariſinis ſubuecta; ſic cladibus victorijſque permixtis, vt neutra pars deſperaret, neutra nimis attolleretur.

Tum jacta creduntur ſemina Partis Tertiæ vulgò *le Tiers Party*; cuius author fuiſſe creditur Cardinalis Vindocinenſis, jam Borbonius dictus, ab obitu Caroli Borbonij Cardinalis, quem Fœderati ſub nomine Caroli X. colebant Regem. Is apud Pontificem egit, vt eius haberetur ratio tanquam proximi hæredis, ſi Henricus IV. perſeueraret in hæreſi, cùm Contius, medius inter ipſum & Henricum, mutus eſſet, & ſurdus, nec aptus ad regnum; quæ conſilia ſenſim multis patefacta, iiſdem placuerunt. Interim Philippus, Lotharingus, Sabaudus, Guiſius, aut regnum, aut partem ſperabant regni, & miris artibus res promouebant ſuas, bonis Francis inepto pietatis zelo cæcutientibus. *Partis Tertia origo.* *Viciniſ Principes Franciā diſcerpere perant.*

Famâ percrebeſcente imminentis exercitus Pontificij Gregorius Henricum vti relapſum excommunicat, & omnibus ſuis ditionibus priuatum declarat. Hæc ridentur à Senatibus Catalaunico, Turonenſi, Rothomagenſi, probantur à Pariſienſi. Franciæ tamen Præſules edixerunt colendum eſſe Henricum Regem, dum pacta ſeruaret, mittendos Romam Legatos, qui Pontificem malè edoctum dedocerent. *Henricus IV. excōmunicatur Romæ.*

Aliunde res fœderatis malè ceſſit; Sabaudus Prouinciâ reiectus eſt per Valettam & Dediguerium; Pontificius exercitus malè mulctatus ad Pontem Charræ ab eodem Dediguerio ægrè Virdunum peruenit, oppidò laſſus, & quietis amantior, quàm pugnæ. Hic dum reficitur vt Parmenſi coniungatur, Pontificis eſt audita mors; quâ perculſus copiarum ductor eius nepos, magis de ſuâ quàm de Francorum ſalute cogitauit. Iunctus *Fœderatorum res malè procedunt.*

eſt

Rotho-magus obſidetur. eſt tamen Parmenſi ad ſoluendam obſidionem Rothomagenſem, quam Rex, auxilijs Germaniæ & Angliæ receptis oppugnabat, certus vi ſibi parare regnum, quod hæreditario jure debebatur.

Sexdecim viri Pariſini. Pariſiis autem omnia per Sexdecim viros agebantur, Philippi Hiſpani emiſſarios, & ab eo emptos, aut delinitos, homines improbos, atque ex ſanguine ſordibuſque concretos. Quare ab jis ſibi metuens Cardinalis Contius Epiſcopus, reliquit vrbem. Hi Barnabam Briſſonium

Briſſonius ſuſpenditur. munus primi Præſidis obeuntem, & prudenter jis obſiſtentem, cum duobus Senatoribus, Arcenio & Tardiuio, ſuſpenderunt per publicum ſeruum, tali ſupplicio indigniſſimos. Inclinabant illi porrò in Guiſium, quem ſibi Philippus generum deſignabat, jam prope electum Franciæ

Henricus Gui. Rex Franciæ deſtinatur. Regem, & qui tum euolarat ex carcere Turonenſi, aut veriùs emiſſus erat ab Henrico IV. vt inter eum, & Meduanum diſcordiam ſereret, rebus ſuis vtiliſſimam. Quare Sexdecim virûm audacia vel inſania Meduanum reuocauit in vr-

IV. viri repreſſi. bem, vbi eorum quatuor comprehenſis in Luparâ gulam frangi juſſit; quo ſupplicio ita reliquos 12. repreſſit, vt ex eo tempore, quantùm bonis iniecerant metus, tantumdem ingererent contemptus ſui, atque voluptatis.

Moritur Gregorius XIV. Interea ſæuientibus Romæ, & in Italiâ fame, atque peſte objit Gregorius XIV. 17. kal. Octob. cùm vixiſſet annos 57. ſediſſet menſes 10. ac totidem dies, ex calculo inter magnos dolores, quos patientiſſimè tulit. Hic primus aſſumptis Cardinalibus ex ordine Regulari Pileum rubrum indulſit. Denegauit quoque Alphonſo Duci Ferrariæ ἀπ' ἄκρω ſeligere aliquem ex Ateſtinâ, ſeu Eſtenſi familiâ, in quem hunc Principatum refunderet; cum eâ tantùm lege recepiſſet; & ab eius ſucceſſoribus laudata eſt tanti Pontificis fortitudo 4. ergo kal. Nouembr. ei ſuffectus eſt Ant.

Sufficitur ei Innocentius IX. Fachinetus Bononienſis, coronatus 3. Non. Nouembr. ſub nomine Innocentij IX. qui duobus

tan-

tantùm menſibus ſedit, mortuus 3. kal. Ian. Ecclipſin patiente Luna, cum Eccleſia ſui Solis aſpectabilis lugeret abſentiam.

Antonij Pereſij cauſa.

Contigit hoc circiter tempore cauſa Antonij Pereſij Arragonenſis, de cuius crimine, carcere, fugâ, variiſque caſibus, non eſt hic commemorandum, cùm totum exigant codicem. Sciendum tamen hunc in Angliam & Franciam tranſiiſſe, & vtrobique parum prudentem agnitum, tandem egentem obiiſſe, ſuarum duntaxat rerum commemoratione, & varjis caſibus illuſtrem, multiſque gratum.

MVNDI 5645. CHRISTI 1592.

Clemens VIII fit Pontifex.

Electus eſt Pontifex ætatis 56. 3. Kal. Febr. Hippolytus Aldobrandinus Florentinus, orato priùs Deo, vt niſi hæc dignitas in eius gloriam cederet, priùs obmuteſceret, quàm electioni ſuæ aſſentiretur. Quare 4. Non. coronatus, dictus Clemens VIII magnam ſui Pontificatus bonis omnibus ſpem iniecit.

Rex nouus eligendus decernitur.

Statim initio ſui Pontificatus judicauit alium ab Henrico IV. Regem in Franciâ eligendum eſſe, eâque de re ſcripſit ad Legatum ſuum Philippum Selgam Card. Placentinum; ſed eius litteræ igni traditæ ſunt juſſu quarumdam Curiarum, quarum quoq; decreta parem aleã ſubiere Pariſiis adeò vt hîc mimicè nõ ſeriò res agi viderentur.

Parmẽſis auxiliatur Rothomago.

Rothomagum jam tribus menſibus obſeſſum erat, fortiter defenſum ab Henrico Aguillonio Meduani Ducis primogenito adoleſcente, veriùs ab Andreâ Brancarſio Villarſio, qui crebris, & acerrimis eruptionibus multos ex Regijs trucidauit. Venit ergo in huius vrbis auxilium Parmenſis, cui Franciciæ, & Pontificiæ copiæ coniunctæ ſunt; quibus cùm Henricus Rex occurriſſet, relicto in obſidione vrbis Bironio, agnouit numero plerumque viris fortibus cedendum eſſe, leuiter vulneratus Nonis

Febr.

Vincitur Henricus ad Albamalam.

Febr. ad Albamalam *Aumale*. Sic res Fœderatorum reſtituta eſt; & ſi (vti volebat Parmenſis) vrſiſſent Regem, fortè illum in vltimas compuliſſent anguſtias; verùm tum Meduani præualuit æmulatio. Mox igitur Rex valentior ad obſidionem rediijt; itaque reuocatus eſt Parmenſis, per quem penitùs eſt obſidio ſoluta, Rex fugienti ſimilis abire compulſus; quem cùm inſequendum & vrgendum putaret Parmenſis, iterum euicit Meduanus eſſe potiùs oppugnandum Calidobeccum *Caudebec*, vnde annona copioſior Rothomagum deportaretur ad quod oppidum Parmenſis vulneratus eſt. Rex ergo ſapienter ad Yuetotium collocauit caſtra, vnde ſic Fœderatos vexauit, vt Sequanam trajicere compelleret. Si autem Rex per Pontem Arcuatum *le Pont de l'Arche*, equitatus partem traieciſſet, ex fœderatis ſuperfuiſſet nemo. Pontonibus, ergo, & ratibus, Parmenſis traiecit exercitum, ſedtam tacitè, vt Regem tranſitus iſte lateret. Sic receſſit Parmenſis Sanclodoaldum, victori ſimilis; quia ſic abire coràm hoſte potentiſſimo, inſtar victoriæ, ab æquis rerum æſtimatoribus judicatum eſt.

Soluitur penitùs obſidio Rothomagenſis.

Parmēſis Henricum eludit.

Obiit hoc anno Antuerpiæ, quò redierat Parmenſis, dum nouam expeditionem parat in Franciam, 4. Non. Decembr. pientiſſimè, rebus Belgij Ordinatis, & Fœderatorum tuto relictis loco; Princeps fortiſſimus, experientiſſimus, & Græcis ac Romanis Ducibus æquandus, eorum pleriſque felicior, quod rerum à ſe geſtarum ſcriptorem nactus eſt Famianum Stradam, antiquis Hiſtoricis nequaquam inferiorem. Reliquit filios duos Ranucium Parmenſem Ducem, & Odoardum Cardinalem: ſucceſſit ei in Belgio Erneſtus Auſtrius Rudolphi Cæſaris frater; & dum aduenirer Erneſtus Mansfeldius rerum adminiſtrationem ſuſcepit, ne Ordines ex Parmenſis morte aliquid

Parmenſis moritur Antuerpiæ.

ſuprà

ſupra vires, & præſentem ſtatum auderent.

In finibus Cenomanorum ad fluuium Odonem victi Contius Princeps, & Dux Dumbarenſis, qui Cranonem obſidebant, à Mercurio Lotharingo pridie Idus Maij. Cæſus quoque à Themnio ad Villamurium Antonius Scipio Ioyoſa, vnde factum vt frater eius Henricus Buchagiæ Comes, jam ſexennio toto Capucinus, hortantibus quibuſdam Theologaſtris fœderatis, cucullum cum galeâ mutauerit, relictâ S. Franciſci malitiâ, vt ſæcularem parum religioſè ſequeretur. Obiit autem Eſpernaci in Campaniâ, globo tormenti bellici eliſo capite, Mareſchallus Antonius Bironius, cùm vrbem luſtrat; ſicut & in Prouinciâ Valetâ Eſpernonij frater annorum 37. fortiſſimus, & belli ſcientiſſimus Imperator, cuius locum frater, nihil ei inferior, occupauit; à quo, ſicuti & à Dediguerio repreſſus Sabaudus, etiam vltra Alpes infortunatus.

Ioyoſa cæditur Henricus Capucinus arma ſumit.

Bironius interfectus & Valetia.

Actum inter Præſules de remediis Eccleſiæ Gallicanæ tunc temporis turbatiſſimæ, in quâ quidam conſtituendum Patriarcham cenſebant, quia Pontifex videbatur eſſe in partibus. Sed obſtitit maximè qui ad ſchiſmaticam dignitatem depoſcebatur Cardinalis Borbonius. Satiùs itaque judicatum eſt mittere Legatos Romam; ſelecti Cardinalis Contius, & Marchio Piſanius; hic Andeſani ad Benacum lacum ſubſtitit; ille dum vltrà pergit, ſtare à Clemente juſſus eſt, quod eſſet Principis hæretici autor; ſed ita ſe excuſauit, vt accerſeretur Romam, vbi tam Galliæ, quàm Eccleſiæ vtiliſſimus extitit.

Eccleſiæ Gallicanæ ſtatus turbatior.

Germania turbata eſt morte Ioannis Epiſcopi Argentoratenſis, cui ſuffecti ſunt duo, vnus à Proteſtantibus, alter à Catholicis. Tandem Electi poſitis armis Cæſarem arbitrum audire compulſi ſunt. In Saxonia quoque & Palatinatu tumultuatum eſt; hic Caluiniani, illic

Turbæ in Germania

illic præualuere Lutherani. Ioannes quoque III. Sueciæ Rex obijt anno ætatis 55. cui ſucceſſit Sigiſmundus Poloniæ Rex, non tantùm duplici regno, ſed & Imperio digniſſimus.

Ioan. Sueco ſuccedit Sigiſmundus III.

MVNDI 5646. CHRISTI 1593.

Turcæ illi Chriſtianos inuadunt.

Ad arcem Sciſſiam Croatiæ, & Saui ac Colapis fluuiorum confluentes Turcorum 12. millia cum Aſſane Boſniæ Præfecto, & Mahomete, ex ſorore Mahumetis nato, ceciderant, licet 30. millibus armatorum tantùm Chriſtianorum ſex millia inuaſiſſent. Hinc decretum Rudolpho bellum, quamquam hic omni arte ac demiſſione quæreret pacem. Sinanes Vizirus cum ingenti exercitu Hungarium ingreſſus multas vrbes cepit, Chriſtianis tamen acriter reſiſtentibus, & ſæpe non inultè deuictis.

Muleius Xequus fit Chriſtianus.

Muleius Xequus, filius Mahometis Feſſæ & Maroci Regis, quem Sebaſtianus reſtituere fruſtra conatus erat, datuſque ei obſes à parente, & poſteà ſub Philippo piè educatus, tandem cum cognato, & aulicis ſuis Baptizatus eſt. Vnde enata ſunt bella, quæ nec facilè confecta ſunt, nec breuiter poſſunt recitari.

Indicta ſunt hoc anno Pariſijs Comitia, quæ Clemens Pontifex, & Philippus vrgebant; hic vt filia ſua eligeretur Franciæ Regina, ille vt Henricus IV. excluderetur regno; neutrum optabat Meduanus, ſed vt ſuſpenderetur negotium, ipſe de more poſſet omnia. Cùm ad ea inuitarentur Regij, Schombergius natione Germanus, affectu & animo Francus, accipiendam conditionē putauit. Itaque habitum eſt colloquium Surenæ *Sureine* ad Sequanam fluuium, & radices montis Valeriani, cuius hæc ſumma fuit, nihil præter religionem impedire quominus Henricus IV. Francorum Rex ab omnibus exciperetur, & remiſſus Schombergius, qui id ſignificaret Regi. Hic Miniſtros

Colloquiū Surenēſe.

niſtros interrogat ſuos, vtrum eſſet in Catholicâ religione ſalus; affirmarunt ipſi. Ille, vt erat ingenio ſolerti & acuto; ſatius eſt, inquit, me Frãciæ Regem adire cœlum: ſtatimque de articulis controuerſis ſe doceri petiit. Is nuncius Fœderatos perculit, ſed Hiſpanum multò magis; hic itaque nihil deinceps cunctandum ratus offert Claram Eugeniam Elizabetham à Francis Reginam eligendam, cui demum poſt varios maritos propoſitos à Duce Feriâ, Guiſius ſponſus addicitur. At Meduanus callide disjecit hoc quoque conſilium; ſicque irriſi ſunt Hiſpani, dum miſeris Francis illudere volunt, & eorum inſaniâ, atque vanâ religione ad res ſuas promouendas abuti.

Henricus doceri petit.

Fœderatos diſcordes rem ſuam euertit.

Rex itaque accuratè inſtitutus per Epiſcopos eruditos (inter quos eminebat Iacobus Dauitius Perronius Ebroicenſis) iiſque per ſex horas patientiſſimè auditis, aſſeruit ſe ab jis didiciſſe, quæ eum latere Miniſtri ſui voluerant, nihil moræ eſſe, quin Romanam profiteretur fidem. Sed obſtitit Cardinalis Placentinus, negauitque id fieri poſſe, niſi priùs Rex abſolueretur à Pontifice; & illi Meduanus, & Fœderati ardentiſſimè adſtipulabantur. Quare vetuêre ne quiſquam Pariſinorum Regiæ Profeſſioni intereſſet; quod tamen edictum plerique contempſerunt; magnoque numero, & animo, Sandionyſium confluxerunt.

Henricus IV ab Epiſcopis inſtituitur de Ro. fide.

Igitur die Dominicâ 8. kal. Aug. qui dies hoc anno S. Iacobo ſacer erat, vt plus doloris haurirent Hiſpani, Hæreſin publicè eiurauit Henricus, ſeque filium Eccleſiæ obſequentem profeſſus, factâ peccatorum exomologeſi abſolutus eſt ab Archiepiſcopo Bituricenſi; ac religiosè Montis Martyrum inuiſit Eccleſiam, vt omnibus Pariſinis, eius eſſet religio teſtatior. Debacchabantur nihilominus ex ſacris pulpitis concionatores, eaque effutiebant quæ ſibi ab Hiſpanis, & fœderatis ſuggerebantur; ſed jam contemni cœperant, & plus jam populus

Sandionyſii eiurat hæreſin, & abſoluitur.

In Regē concitati concionatores ſpernuntur.

pulus ſuis oculis, quàm auribus credebat. Induciæ inſuper armorum denunciatæ, rem promouerunt magis; promouit & Dux Niuernenſis Legatus ab Henrico delectus Romam; eumque fruſtra ſcriptis fœderati laceſſebant; ſed ſceleratè ſcriptis etiam addiderunt facta, quæ eorum conſilia penitùs euertit. Iuuentus enim Barterius olim Nauicularius Aurelianenſis, nunc miles, captus Meloduni, qui confeſſus Regis attentatum parricidium, fractus in rotam coniectus eſt; vnde intellectum Fœderatorum cauſam deſperatam eſſe, qui ad tam horrenda & vltima remedia confugerent.

Eius quoque vitæ inſidiatur Barterius

Profectus autem Romam Niuernenſis obuium habuit Antonium Poſſeuinum Ieſuitam, virum eruditum, & Legatione Moſchouiticâ illuſtrem, qui ei denunciauit hanc Legationem, vti à Rege miſſam, recipi non poſſe. Perrexit ille nihilominus, & Pontificis omnia mandata diligenter exhauriens, ſaltèm effecit vt Clemens dubitaret, nec jam ſibi ab Hiſpanis pateretur imponi: denique ita ſe geſſit, vt eius prudentia, natales etiam atque dignitatem ſuperaſſe videretur.

Niuernēſis Dux Clementē demulcet.

In Belgio Mansfeldius Comes, ſuaſione Comitis Fontani, Albano moribus gemini, vetuit captiuos redimi, & conferri pecunias, ad arcenda incendia: verùm id improbauere non modò Ordines, ſed & Hiſpanorum fautores, & perfecere monitis ſuis, vt bellum hoc non inter barbaros, ſed inter Chriſtianos geri cenſeretur.

Mitiora Conſilia magis probantur à Belgis.

MVNDI 5647. CHRISTI 1594.

Sigiſmundus Battorius Tranſyluaniæ Vvaiuoda filius Chriſtophori, cui frater Stephanus electus Poloniæ Rex ditionem ſuam ceſſerat, irritatus Sinanis Viziri minis, & adhortationibus Rudolphi, ſe Principibus Chriſtianis adjungere decreuit. Sed ſuos renitentes expertus tracta-

Sigiſmundus Batorius adhæret Cæſari.

tractauit eos acerbiùs ; ac demum nuptiis junctus eſt cum Cæſare, quas tandem agnouit Tranſyluaniæ fuiſſe fatales.

Dux Niuernenſis videns addictum Pontificem ſententiæ ſuæ de differendâ Henrici IV. abſolutione, & Ant. Poſſeuinum jam ad partes ſuas adductum, eiectum Vrbe, proteſtatus eſt cauſam deinceps turbarum Clementem fore, idem quoque præſtitit Venetiis Epiſcopus Cenomanenſis, cui ad Vrbem accedenti poteſtas negata fuerat. Quibus Pontifex commotus, minùs properare decreuit, ſic Hiſpanis vnam accommodare, vt alteram Francis reſeruaret aurem.

Clemens audire ſtatuit Frãcos.

In Franciâ moliebantur omnia Fœderatorum duces, vt ſubditos alienarent ab Henrico, nec artibus, nec mendaciis parcentes. Regi nihilominus ſe aliquot dedebant vrbes ; & Meldæ, Aquæ Sextiæ, Lugdunum, Bituriges Henoticon eiurauerant; aliis mox ſecuturis, cùm Rex ſacro oleo inunctus eſſet. Cùm ergo viſum eſſet, nihil opus eſſe vnctione Rhemenſi, delata eſt Turonibus ſacra S. Martini ampulla, quâ vir ille Sanctus præcipitatus à Dæmone, per Angelum ſanatus erat, vti referunt Seuerus, Fortunatus, Paulinus, teſtes omni exceptione maiores. Hac inauguratus eſt Henricus IV. Carnuti ab Epiſcopo vrbis Nicolao, à quo & Ordinem S. Spiritus recepit, ac pro S. Marculphi peregrinatione, perrexit Sanclodoaldum, vt inde rebus ſuis, atque Pariſinis faciliùs proſpiceret.

Henricus IV. Carnuti oleo S. Martini inungitur.

Hinc autem Rex egit cum Briſſaco Lutetiæ Præfecto, vt reciperetur vrbe : ſed huic conſilio obſtitere Sexdecimuiri authoritatem ſuam recuperare conantes, & ex ſacris pulpitis concionatores paſſim in Politicos (ſic appellabant fautores Regis) intonantes. Verùm cùm hi omnes Edictis Senatus, & Meduani Ducis autoritate, repreſſi eſſent ; idemque Dux in Belgium

Briſſacus Lutetiam Regi reddit.

gium auxiliorum cauſâ profectus eſſet, Briſſacus ad Regias partes Mercatorum præpoſitum, Ædiles duos, Tribunos aliquot, & Centuriones pertraxit. His ſubnixus 12. Kal. Iunias, quatuor militum Regiorum millia delectorum, per varias portas in vrbem immiſit, qui eâ potiti cum leui Germanorum cæde, eam mox patentem Regi ſubmiſere, cum Luparæ Palatio. Inde dimiſſi ſunt per vrbem Feciales qui ἀμνηςίαν proclamarent, quibus reſpondit populus vitam Regi ſuo accinens: demiſſi ergo Hiſpani, Belgæ, Neapolitani milites cum Duce Feriâ; actæ Deo in maiori Baſilicâ gratiæ, intra tres ab ingreſſu Regis in vrbem horas, apertis tabernis commercia reſtituta ſunt, quaſi in eâ nulla belli ſuſpicio viguiſſet Vnde intellectum, tumultuum omnium Hiſpanos fuiſſe concitatores, quibus abeuntibus, belli etiam vmbra diſparuiſſet.

Pariſii, intra 3. horas, erectis Hiſpanis omnia quieta.

Inuitatus benignè ad Luparam & Regem Placentinus Cardinalis, honeſtè recuſauit accedere: itaque juſſu Regis à Dauitio Perronio deductus eſt Montargium. Pelleuæus verò Cardinalis, cuius maximè induſtriâ ſteterat Henoticon, audito Regis in vrbem ingreſſu, cùm in lecto jaceret ægrotus, conuerſo ad parietem vultu, loqui ac viuere deſiit, ex dolore, vti creditum eſt, exanimatus.

Card. Placentinus exit Pariſiis moritur Pelleuæus.

Tum ad ſtudia pacis omnia ſunt conuerſa; conjuncti Senatores Pariſienſes, Catalaunici, Turonenſes; vetita præteritorum recordatio; abolita Senatuſconſulta; ſcripta vtrimque emiſſa, ignibus addicta. Quæ egregiè confirmata ſunt viſâ Regis in Paſchalibus feriis pietate; quare Academia contra eum edita, irrita juſſit eſſe, eique parendum eſſe ſanctè decreuit. Huic tamen decreto non ſtatim paruere Religioſi; quidam Carthuſiani etiam bonorum proſcriptione fuere compellendi; tergiuerſati ſunt Capucini, Ieſuitæ, Minimi, aliique non niſi

Religioſi quidam decreto Sorbonico de Rege non facilè acquieſcunt.

niſi ægrè dedere manus. Itaque reliquis omiſſis tempeſtas noua in Ieſuitas concitata eſt ab Academiæ Rectore, homine turbulento, & eorum hoſte denunciato, lite ſopitâ, & pendente, in Senatum denuo reuocatâ. Pro Academiâ maledicentiſſimè Antonius Arnaldus perorauit, & quid jampridem fouerat in Patres illos, & ſuis hereditarium reliquit virus, turpiter euomuit. Neque ſapienter & religiosè magis dixit Dolæus conſarcinatis in accuſatos omnibus hæreticorum, & impiorum calumniis, atque conuicijs. His autem modeſtâ æquè, & eloquenti oratione reſpondit Claudius Duretus, cui cùm adjunxiſſet ſuam, moderationis, & ingenij pleniſſimam, Antonius Seguerius cognitor Regius, iterum comperendinata lis, nouæ accuſationes veteribus adjunctæ, pêndere ſapientes juſſæ, ad obliterandam tempore, rixæ huius, & æmulationis turpiſſimæ memoriam.

Ieſuitæ exagitantur ab Academicis.

Lis iſta ſuſpenditur.

Interea vrbes Franciæ certatim Henricum agnouere Regem; prima ex vrbibus Picardicis Abbauilla, de nceps Regibus addictiſſima, & in factionibus ijs ſemper conſtanter adhærens; quando & imminens ſibi Caſtellum euertit; eo deluſo, & eiecto Principe, qui id dejecerat. Idem Rothomagus aliæque Normaniæ vrbes præſtitere, aliæque quamplurimæ. Reſtitit Laudunum, quod obſidendum à Rege fuit, cui dum ſuppetias Hiſpani ferre volunt, duce Carolo Mansfeldio, victi ad Crepiacum, re infectâ abire compulſi ſunt. Tunc autem Guiſius optimis conditionibus cum fratribus, reconciliatus eſt Regi, eique attributa ſapienter Prouinciæ præ ectura, vnde videbatur eiiciendus Eſpernonius, nec acceptus Regi, nec ſuis Prouincialibus ſatis charus; per quem erat etiam refellendus Sabaudiæ Dux, qui ab hac parte adhuc oſtentabat arma, nec eum toto conatu Rex volebat, aut poterat reprimere.

Vrbes ſeſe Regi certatim dedunt.

Guiſii Henrico reconciliantur.

Mercurius in Armorica Henoticon tuetur.

In Armoricâ Mercurius ſuis Hiſpanis fretus Henoticon fortiter defendebat, cui oppoſitus eſt Mareſchallus Aumontius cum Francicis, & Anglicis copijs. Hic Crodunam munitionem inter Breſtam, & Conqueſtum ad Imperium maris retinendum, loco peropportuno excitatam cepit, cæſis eius propugnatoribus quadringentis. Cui cum auxiliari peroptaret Aquila ductor Hiſpanici auxilij, Mercurius obſtitit ex æmulatione, vt ille minùs, ipſe omnia in hac Prouinciâ poſſet.

Bellum Philippo denunciat Henricus.

Bellum inſuper, ſtimulante Henrico Turrio Turenio, Rex Francus indixit Philippo; ſed id Hugonotorum conſilium fuit, res ſuas promouere molientium, vt Regi ſemper vtiles eſſent ac neceſſarij. Sed id bellum nec inferenti multùm profuit, nec nocuit accipienti, quia nec erat ex prudentiâ, neque ex pietate ſuſceptum.

Henricus vulneratur à Io. Caſtello.

Inter hæc Henricus IV. Pariſijs 6. kal. Ian. magnum vitæ periculum adijt, à Ioanne Caſtello perditiſſimo adoleſcente, & ad inſaniam vſque ſcelerato, cultro vulneratus in facie; qui captus, confeſſus eſt ſe id criminis ſuſcepiſſe, vt peccatorum ſuorum conſequeretur veniam, ſi Tyrannum, & rebellem Eccleſiæ Principem ſuſtuliſſet. Is, quoniam fuerat antea Ieſuitarum diſcipulus, quamquam alium poſtea Magiſtrum audijſſet, miſeros Patres tum flagrantes inuidiâ apud hæreticos qui tum poterant omnia, & fœderatorum inimicos, quibus fauere nimis viſi fuerant, improboſque plurimos quibus odioſi ſemper erunt, ſuo inuoluit parricidio. Eorum ergo ſcripta ſunt excuſſa diligenter; in quibus cùm inuenta eſſent aliqua Epigrammata aduersùs Benehamenſem, (ſic tumultus tempore dicebatur Henricus IV.) in ſcrinio Io. Guignardi Sacerdotis, patriâ Carnotenſis, magnam eis perniciem creauere. Maturè ergo peracto

Ieſuita quondam eius magiſtri vocatur in crimen.

in

in re tanti momenti negotio Caſtellus forcicibus candentibus conceptus, manuque, cum cultro, reſinâ ac ſulphure plumboque crematâ, viuus ab equis quatuor laceratus eſt; corpus incenſum, proiecti cineres; pater exulare juſſus; Ieſuitæ eiecti regno; Guignardus publicè ſuſpenſus; Gueretus, qui parricidam aliàs in confeſſionibus audierat, immaniter tortus; domus denique Caſtelli diruta, eiuſque loco erecta pyramis; quæ ſententiam in eum latam, & Patres Societatis IESV contineret, cum atrocibus multis verſibus, quos hæretici, atque Academici ſcripſerant, in eos tum permiſſis habenis effuſi. Eos abeuntes multi viri boni cum lacrymis proſecuti ſunt, & miſeros innocentes ſcelerati quondam diſcipuli ſui deſperationem & inſaniam luere doluerunt.

Eijciuntur à regno. Pyramis contumelioſa ijs excitatur.

Erneſtus fruſtra hoc anno Belgas cum Hiſpanis reconciliare conatus eſt, recentibus adhuc nimis odij capitalis cauſis: Mauritius autem Groningam vrbem potentem ac firmam, duorum menſium obſidione cepit, & in ea Hiſpanicæ dominationis, ſimul & Religionis monimenta disjecit.

Fruſtra pax tentatur in Belgio.

In Scotiâ, & Angliâ, coniurationes etiam aliquot detectæ eſſe perhibentur; quæ contra Catholicos decreta ſeueriſſima expreſſerunt, hæreticis vtrobique innatâ ſibi calumniandi facultate ſcitè & gnauiter abutentibus.

In Scotia & Anglia Catholici exagitantur.

Sigiſmundus Poloniæ Rex anno ſuperiori ad accipiendum Sueciæ regnum hæreditarium euocatus, ab obitu patris hoc anno coronari voluit Vpſaliæ. Cùm huc reuocare veram fidem conaretur, ſenſit ſibi aduerſantes Lutheranos; itaque ſolam confeſſionem Auguſtanam relinquere coactus eſt, & recipere coronam ab Abrahamo Andreâ Lutherano, habitis regni comitijs, quibus Rex optimus nec ſibi, nec Eccleſiæ profuit.

Sigiſmundus Poloniæ Rex, Sueciæ regnum adit.

In Hungaria Chriſtiani parum fortiter Turcis reſiſtunt.

In Hungariâ perſeuerabat bellum, initio quidem Matthiæ Cæſari fratri proſperum ſatis, captis Noudgrado, & Strigonio Vetere (Strigonium enim triplex) ſed cùm Nouum obſideret, ſuis repulſis, & aduenientis Sinanis panico terrore correptus, omiſsâ obſidione tertiæ partis, duas alias turpiter reliquit, reclamantibus Germanis ducibus, & obſeſſis quoque ignauiam eius irridentibus. Sinanes autem aduenients Iauarium (*Rab* vocant) præfecti proditione, vel ignauiâ potius occupauit, quàm fortitudine Turcorum. Repulſus eſt tamen ab arce Comaronij inſulæ in Danubio; gloriæ nihilominùs, tumoriſque plenus redijt Conſtantinopolin, quaſi aliquid eximij geſſiſſet, quod bene vſus eſſet timore & ignauiâ Chriſtianorum.

MVNDI 5648. CHRISTI 1595.

Amurathes III. moritur.

Mortuus eſt hoc anno Conſtantinopoli. 15. Kal. Febr. ex calculi doloribus, aut Epilepticis paroxiſmis, Amurathes III. Turcarum Imp. anno vitæ 48. regni 21. inchoato, à ſanguine quàm anteceſſores ſui alienior, per duces ſuos bellicoſus, de ſe gulæ, ac veneri deditus, quas abrumpebat Hiſtoricorum lectione, quibus mirifice afficiebatur. Succeſſit ei Mahumetes III. qui mox fratres 18. vel 21. ſuſtulit, ſorores 27. viuere permiſit; vir aliunde ſæuiſſimus; quem ideò pater, naturâ mitior, tollere decreuerat; ſed diutiùs humanitas inter Turcos non poterat imperare.

Succedit ei Mahumetes III.

Prælium ad Fontem Franciſcum imprudentius.

Denunciatum hoc anno inter Francos & Hiſpanos bellum, magno vtrimque ardore geſtum eſt; in quo Henricus ipſe Rex magnum diſcrimen adijt ad Fontem Francicum Burgundiæ, cùm eò Velaſcus Caſtiliæ Coneſta-

neſtabilis magnas copias adduxiſſet. Hic enim Rex congreſſus cum hoſte ſic pugnauit, vt Villarius, & Bironius vulnerarentur; & ſi Velaſcus Meduano copias vniuerſas commiſiſſet, Henricus aut cæſus, aut captus erat. Itaque actæ Deo de hac victoriâ gratiæ, quam Rex perdere debuerat, minùs tum prudens, quàm fortunatus.

Hiſpani in limite Picardiæ rem bene gerunt.

Petrus Guſmanus Comes Fontanus res Belgicas poſt Erneſtum adminiſtrauit, & rem bene aduersùs Francos egit, Henrico magis fruente regno, quàm id adminiſtrante. Tum enim Caſtelletum perijt; Dulendium obſeſſum eſt; magnâque priùs acceptâ clade (in quâ Villarſius pugnarat obſtinatiùs, quàm prudentiùs) captum eſt tandem cùm grandi nobilium cæde, vicesque repoſitæ, ob Hiſpanos Hami interfectos. Poſtea à Guſmano tentatum Cameracum, quod Ioan. Monlucius Balanius, Ioannis olim Epiſcopi Valentini nothus ab Alenconio regendum ſuſceperat, tunc Princeps poſſidebat, ſuſceptus in patrocinium Regis. Vrgebat porro hanc obſidionem Iud. Barlemontius eius Archiepiſcopus, vt ad Imperium, & antiquum dominum rediret, oblatâ pecuniâ, quod & præſtiterant Atrebatenſes, Hannonij, & Tornacenſes. Quamquam autem vrbs iſta defenderetur à Carolo Rethelesio filio Ducis Niuernenſis, & Dominico Vico fortiſſimo ductore, nihilominus capta eſt, quòd Balanius ob rapinas ciuibus exoſus eſſet, nec in arcem in quam ſe receperat ex ſupinâ incuriâ induxiſſet annonam. Balanij vxor Renata Amboſia, vbi exprobraſſet marito inertiam, antequam exiret ex arce obijt; ipſe honeſtis conditionibus abſceſſit. Corpus Caroli Gauri Incij qui hanc Alenconio prodiderat, exhumatum; Vrbs Archiepiſcopo, Arx Philippo,

Cameracum perdit, iniuria ſua Balanius.

Francis & Ealanio dedecus, & ignominiæ eſſere.

Faram Henricus obſidet.

Aliunde Henricus Faram ad confluentias Oeſiæ, & Saræ à Meduano ſecuritatis loco datam Parmenſi, menſe Nouembri ineunte obſedit, nec niſi poſt ſex menſes recepit; cum interea vrbes aliæ ſe vi coactæ, aut ſponte dederent, ex quo Rex ſimul & Catholicus, & ſuperior eſſe cœpiſſet.

Henricus IV. Romæ reconciliatur Eccleſiæ maximè operâ Card. Toleti Ieſuitæ.

Hoc quoque anno, curante Arnaldo Oſſato, & Iacobo Dauitio Perronio, negotio accuratè precibus commendato. Henricus IV. Clementi Romæ reconciliatus eſt, plaudente totâ ciuitate. Egregiam autem Francis nauauit operam Franciſcus Toletus, primus è Societate IESV Cardinalis, qui & popularium ſuorum conatus diſcuſſit ingenio ſuo, & eloquentia; quare in eum deinceps optimè eiuſque Societatem meliùs affici cœpit Henricus, qui nunquam immemor beneficiorum extitit, vt magnanimi ſolent.

Moritur S. Philippus Nerius.

Obijt hoc anno Romæ 7. kal. Iunij S. Philippus Nerius parens Congregationis Oratorij Romani, octuagenarius & adhuc meritis, quàm annis grauior; qui poſtea relatus inter Sanctos, publicam recepit, quam viuus conſequutus erat priuatim tantùm Romæ venerationem.

Carolus patruus Sigiſmundi petitur Gubernator Sueciæ.

Pax inter Suecos & Moſchos, Sigiſmundum Polonum, & Theodorum conciliata eſt, Rudolpho Cæſare ſequeſtro. Sueci quoque pertæſi parere Principi Catholico, ipſi Lutherani Carolum Sudermaniæ Ducem patruum eiuſdem Sigiſmundi, ſibi gubernatorem dari poſtularunt; quem cùm nimis poſſe Rex paſſus eſſet, hic eum etiam jure exuit regni, fide planè hæreticâ atque Lutheranâ.

In Comitijs Hungaricis & Polonicis actum & de bello Turcico: in his cùm propenderet Rex Sigiſmundus, conſilium diſcuſſit Zamoſcius

Can-

Cancellarius, & magnus exercituum ductor; in illis petitus Comes Mansfeldius bellis Francicis, & Belgicis exercitatus. Hic Strigonium ſtatim obſedit, in quod dum Turcæ parant immittere præſidium 14. ſuorum millia cum ſignis, & tormentis perdiderunt: verùm eo die tantùm laborauit Mansfeldius, vt contraxerit morbum ex quo mox obijt vir bellicoſus in primis & citiùs quàm ætas ſua, & res Chriſtianorum poſtularent. Eò mortuo Matthias Archidux in caſtra venit certus Erneſtum imitari: venit & Vincentius Gonzaga cum 300. equitibus, ac peditibus totidem è ſuâ ditione collectis; poſt varia certamina Strigonium deditum eſt; ſecutum mox Vviſigradum, & ſi perrexiſſet Matthias eodem impetu Budam occupaſſet; Turcica perſtitit, quia eam tentare Chriſtiani noluerunt.

Mansfeldius præficitur ab Hungaris bello Turcico.

Mansfeldio mortuo ſuccedit Matthias.

In Tranſyluaniâ Sigiſmundus Battorius adſcitis in ſocietatem belli contra Turcos Aarone Moldauiæ, & Michaële Vvalachiæ Tranſalpinæ Vvaiuodis feliciter pugnauit. Itaque cum Michaële ditionem Turcicam ingreſſus (neque enim fidere auſus eſt Aaroni, immo & eum exauthorauit, ſuffecto ei Stephano Reſuano Moldauo) multa hîc occupauit loca. Cùm Sinanes Vizirus in eos mouiſſet ad Girgionem ſeu S. Georgium victus turpiter redire cumpulſus eſt vnde venerat, Conſtantinopolin: nunquam Turcis eſt illata clades turpior, & vnde plus dedecoris hauſerint.

In Tranſyluania victi turpiter Ottomani.

Victorias tamen Sigiſmundi Battorij nonnihil impedijt occupata per Zamoſkium Moldauia, captuſque Reſuanus, prælio victus, quod ea eſſet Polonici juris non Pannonici: nec eam controuerſiam terminare potuerunt Pontifex & Cæſar, tam vtilem tum Ottomanis, quàm Chriſtianis pernicioſam.

Chriſtianorum victoriam Poloni turbant.

Turci Vrbem Patras perdunt.

Petrus Toletanus vt vlciſceretur clades Italiæ tam mari ſupero, quàm infero, à Turcis illatas, claſſem in Achaiam ad vrbem Patras deduxit, vbi nundinæ magno conuenarum appulſu celebrantur. Igitur occupauit vrbem & incendit, merces omnes rapuit, & extulit, Cicada cum claſſe 22. triremium ſtante ad Tænarum promontorium, nec ſe mouere auſo, ne claſſis Turcicæ jacturâ, vrbis huius damnum cumularetur.

Mortui ſunt Læuinus Torrentius, Torquatus Taſſus, Antonius Nothus Luſitanus.

Mortui ſunt hoc anno Læuinus Torrentius Gandauenſis, ſecundus Antuerpiæ Epiſcopus, vir ſcriptis & Legationibus illuſtris. Eodem cum ipſo die 6. kal. Maias Romæ Torquatus Taſſus Etruſcus annos 45. natus, identidem furore melancholico correptus, adeò vt ſapere nonniſi ex interuallo videretur; ſcripſit excellentiſſimam poëſin, & in eo tantùm arguendam, quòd nimis admirabilis videatur: quibus addes Antonium illum nothum Luſitaniæ Regem, qui Pariſijs, annos natus 64. omnium rerum inops obijt, relictis duobus liberis, qui ex patris hæreditate, nihil præter egeſtatem, & vanum Regis titulum extulere.

MVNDI 5649. CHRISTI. 1596.

Sigiſmundus Battorius Cæſari iungitur.

Sigiſmundus Battorius ad Rudolphum Cæſarem Pragam venit, petiturus auxilia, vbi graue periculum adijt vitæ à puſtulis. Sanatus plura ſibi promiſſa, & animo prolixiori vidit, quàm poſtea data expertus eſt. Sed tum ei Legatus Pontificius in ſingulos menſes 40. millia aureorum promiſit, quibus vti certioribus animatus, ſuam repetijt Tranſyluaniam, ſedauitque motus, quos abſentia Principis ſolet excitare.

Ab eo decipitur.

Paulò pòſt idem Sigiſmundus Temeſuarium, olim

olim munitiſſimum oppidum, tunc Baſſæ Turcici ſedem obſedit, eiuſque labefactatis mœnibus; cùm Tartari in eum irruiſſent & cum illis dubio marte pugnaſſet, nec promiſſa Cæſaris venirent auxilia, recepit ſe in ſuam ditionem, vt copias ſibi conficeret, ſatis augurans Germanos cunctatione ſuâ rem Chriſtianam euerſuros.

Cliſſa tum munitiſſima in rupe ciuitas (forte olim Dioclea) non longè à Salone ruderibus, ab Vſkochijs capta: ſed quia huic obſeſſæ ſtatim auxilium ferri non potuit à Pontifice, Venetis prohibentibus, fruſtra parato à circumpoſitis indigenis auxilio, recepta eſt; nullo alio operæpretio, quàm vt Turcæ ab hac parte irritarentur. *Cliſſa perit Turcis, atque ab ijs recipitur.*

Aliunde Maximilianus Rudolphi frater, collectis Viennæ copijs, Vaciam à Turcis relictam occupat: inde Hathuanam munitionem expugnat, vbi acerbè ſæuitum etiam in infantes & prægnantes; quam cùm defendendam ſuſcipere auderet nemo, combuſſit, cum magno Germanicæ gentis dedecore. *Maximilianus aliquot vrbes recipit.*

Mahometes expeditione ſuſceptâ eò ipſe mox adfuit, fruſtra diſſuadente Ibrahimo nouo Viziro, qui Sinani octuagenario ſucceſſerat, anno ſuperiori, ex mœrore acceptæ cladis, mortuo. *Mahometes venit in Hungariam.* Is Agriam primò bene defenſam, deinde ignauiter, deditione recepit; vbi tamen contra datam fidem ſæuitum in dedititios, in vltionem Hathuanenſis cædis; quod tamen adeò Mahometi diſplicuit, vt Prætorianorum præfectum ſtatim in fruſtra concidi juſſerit, quò fidem etiam Chriſtianis ſeruandam eſſe ſuos edoceret. *Agriam capit.* Maximilianus ergo cum 70. armatorum millibus huic occurrit ad Kereſtium ſiue Creſteſium, & cum eo prælium conſerit 7. kal. Nouembr. In eo Mahomete jam cum paucis recedente Chriſtiani victores, citiùs quàm par eſſet in prædam conuerſi ab Aſſane Cicadâ Calabro Apoſta- *Vincit Chriſtianos ad Kereſtium.*

 ſta-

ſtatâ vltimi agminis ductore ſuperati ſunt, relictis ſuorum 12. millibus. Cùm facilè prælium reparari poſſet, victi non ſua caſtra, ſed quiſque in patriam ſuam receſſere, ſicque Mahometi plenam, & certam reliquere victoriam. In hac expeditione nihilominus Mahometes 70. Turcorum millia perdidit, Chriſtiani 20. millia, ſed quod pluris erat, gloriam tot prælijs, tam copioſo ſanguine quæſitam. Cicala inuitus & repugnans Vizirus creatus eſt, vnde tamen mox dejectus eſt (rogante Mahometis matre, vt reſtitueretur Ibrahimus) & relegatus in fines Perſidis, at poſt biennium præpoſitus eſt maritimis copijs, luculentum fortunæ variantis monimentum.

Cicalæ varia fortuna.

Ineunte hoc anno Meduanus cum Rege reconciliatus eſt, & honeſtis quidem conditionibus, ſed non ijs quas ante rejecerat: hoc ei peruicacia diuturnior ſtetit. Suſcepti quoque Nemoroſius, & Ioyoſa. ſatis honorificè Maſſilia adhæc recepta per Guiſium opera Petri Libertati Corſi, cæſo Caſalio Conſule, ſeu veriùs Tyranno qui hanc Hiſpanis prodere moliebatur, jam recepto in portu cum aliquot triremibus Auriâ. Sed proditor fugit, ſeditioſi compreſſi, Maſſilia, plaudentibus ſimul Italiâ, & Galliâ, Francica fuit.

Meduanus, Nemoroſius, Ioyoſa, Regi reconciliantur.

Maſſilia ſeruatur Franciæ.

Ab alterâ parte Galliæ Rex Henricus minus fortunatus fuit. Caliſium enim ab Alberto Auſtrio Cardinali opera Ronei experientiſſimi ducis Francici intra dies ſexdecim cum arce captum eſt, cæſo cum pleriſque præſidiarijs Bidaſſano Præfecto, licet Henricus relicto ad Faram Memmorantio, Bononiam vſque excurriſſet. Secutæ ſunt mox Hama, & Guinæ, tantùm per tubicines tentatæ. Reddita inſuper Ardra munitiſſimum oppidum à Belinio parum fortiter, cùm hic prius Monlucius, Blaſij Mareſchalli nepos, occidiſſet; Belinius precibus amicorum ſe magno dedecore exemit. Has clades effecit

Caliſium captum ab Alberto Auſtrio.

& aliquot alia oppida.

aut

aut Henrici parcitas 20. aureorum millibus Roneum ad ſe trahere cunctantis, aut Elizabethæ Caliſium iniquè poſtulantis; ſed maluit Rex ab hoſtibus, quàm amicis ſpoliari, cùm id eſſet ignauiæ, illud fortunæ poſſet imputari. Exinde receſſit Auſtrius, quia jam par exercitu non erat Henrico; obſedit tamen Hulſtum in Flandria, cepitque, ſed Cæſo Roneo, quem decem illiuſmodi vrbibus redemiſſet.

Hulſtum capit Auſtrius.

Henricus reddita Farâ x I. Kal. Iunias per Aluarum Oſorium Hiſpanum, fœdus cum Elizabethâ renouauit; quo, reluctantibus licet Anglis, Belgici Ordines compræhenſi ſunt. Miſſa inde in Hiſpaniam Anglica claſſis, vt bellum Hibernicum diſcuteretur, quod parabat Hugo Comes Tirænix Catholicus potentiſſimus, in dies operiens Hiſpanica auxilia. Ad Gadeis facta eſt exſcenſio, ibique acriter pugnatum depreſſis ac crematis pleriſque nauibus in Nouum Orbem deſtinatis. Vrbs quoque Gadira capta & expilata; at ne ſeruarent eam Angli effecit prædæ magnitudo, quam dum reuehere volunt, fructum omnem corrupere victoriæ. Hiſpanus vice verſâ in Hiberniam claſſem immiſit ſuam, quæ tempeſtatibus jactata, multis nauibus amiſſis ad Tirænium appulit, nullo alio fructu, quàm vt bonus ille Comes egregiè Catholicus, & in fidem optimè affectus eſſe videretur.

Anglica claſſis Hiſpaniam vexat.

Hiſpanica appellit in Hiberniam.

Alexander Medicæus Cardinalis Legatus in Franciam miſſus à Clemente magnificè ſuſceptus eſt. Miſſus & Romam Franciſcus Lucemburgius Pineus, anno ſequente tantùm acceſſit; quando & mota de regno Nauarræ difficultas, Oſſati ingenio ſublata eſt, viri egregij, & cui multùm Henricus, plus etiam Eccleſia debuit.

Legationes Regis & Clementis.

Habitus eſt Rothomagi Conuentus pridie Non. Nouembr. paruo, vti ſolet fructu, nec labori & ſumptibus conuenientium reſpon-

Comitia Rothomagenſia.

denti : ſicuti nec Comitia Pariſijs Cleri Gallicani, quæ tantùm, de more, ijs qui interfuerunt, profuere.

Nauigatio Batauorum in Orientem per Septentrionem.

Nauigatio in Orientem per Septentrionem hoc anno ſuſcepta eſt à Batauis deſcripta per Gerardum Vohetum, qui ei interfuit. Fuit eis acre certamen cum vrſis candidis, grauiùs cum frigore, eorum naue, glacie conſtricta, & frangenda, vt in domum conuerteretur, inter tenebras ab initio Nouembris ad finem Ianuarij. Quare duo tantùm ex ea expeditione ſuperſtites profeſſi ſunt, ſe meritò pœnas luiſſe temeritatis.

Moritur Franc. Cardinalis Toletus.

Mortuus eſt denique hoc anno ætatis ferè 74. 18. kal. Octobr. Franciſcus Toletus Cardinalis è Societate IESV, vir omnium judicio maximus, & quem ægrotantem ipſe Clemens inuiſit. Morbum conceperat, cùm calente cœlo die Sabbati, vt ſemper ſolebat, pedes ad B. Virginis Eccleſiam proceſſiſſet; ſic pietatis operibus immortuus eſt, de totâ Eccleſiâ, ſicut & de Francia optimè meritus; quare illi Pariſijs in majori Baſilicâ Regio funere, & filiorum Franciæ parentatum Henrici Magni juſſu, & tum in Societatem bene animari cœpto; hæreticis nequicquam, atque ſceleratis omni conatu reſiſtentibus.

MVNDI 5650. CHRISTI 1597.

Mauritij de Auſtrio ad Tornahutum victoria.

Mauritius Belgicorum Ordinum ductor Alberti Auſtrij copias ad Tornahutum in Brabantiâ magnâ ſtrage deleuit, cæſis duobus armatorum millibus cum duce Varaſſio; captis omnibus impedimentis, aliquot ſignis, & pecuniâ ad ſtipendium paratâ; ſicque dedecori additum eſt damnum.

Portocarrerus Ambianum intercepit.

Hoc anno Ferdinandus Tellius Portocarrerus, Dulendij præfectus, admonitus à quodam

dam Dumolino exule interdiu ſeruari negligentiùs Ambianum, id magnâ audaciâ, ac pænè temeritate occupauit. Vſus eſt carris, quos pomis & nucibus onerauit, & hos fortiſſimi milites aurigarum loco deducebant: eorum ynum ſupponunt penſili clathro, loris equorum reſciſſis, alterius effundunt nuces, & poma, quæ dum colligunt præſidiarij ciues, trucidari ab Aurigis probè armatis portam patentem reliquerunt ſequentibus copijs. Sic vrbs nobilis capta eſt, in cuius ſuburbio Heluetij plurimi, & quæ ſupra 14. armatorum ciuium millia continebat, per tria equitum, peditumque millia. Vix octuaginta ciues repugnantes ceſi ſunt, ſex tantùm Hiſpani; res tantâ inertiâ tantoque metu peracta eſt, vt ſuperet fidem. Perturbatus eſt hoc caſu mirificè Rex Henricus, perturbata Lutetia, quæ hoſtem jam adeſſe putabat ad portas. Statim nihilominus vrbs per Bironium obſeſſa eſt, ab ea parte quâ venire poterant auxilia; in quam tamen Ioanne Guſmano duce 500. equites poſt acre certamen irruperunt, ſed exiguum tantæ vrbi mox diligentius obſidendæ auxilium. Ad eam igitur cum ingenti exercitu venit Henricus, accitis etiam 4. Anglorum millibus. Ad eam fortiter vtrimque certatum, donec Portocarrerus glande plumbeâ, caſu tantùm trajectus interijt. vir parui corporis, ſed induſtriæ, & fortitudinis Maximæ. Mortis huius letitiam inter Francos compreſſit cæſus Franciſcus Spineus Sanlucius rei tormentariæ præfectus experientiſſimus, atque doctiſſimus. Nihilominus Ambianum aut vi aut deditione capiendum erat: acceſſit igitur Cardinalis Auſtrius cum ingentibus copijs 17. Kal. Octobr. cum Duce Albamalæ, & Principe Aurangio; & ſi impetu inuaſiſſet Regia caſtra, ea perturbata, ſine dubio perrupiſſet. Sed dum cunctatur, præcedenti nocte quâ tranſiturus erat viam foſſoribus abru-

Obſidetur ab Henr.

Auſtrius nequicquã ei afferre parat auxilium.

abrupit Meduanus, & in eâ Tormenta priùs occultata ſcitè diſpoſuit. Quare tranſire parans Albertus, fortiùs quàm ſperabat exceptus, ſibi recedendum eſſe intellexit, ne penitùs deleretur, & qui venerat vt fortis Imperator, vti Presbyter ignauus abſceſſit. Vrbem ergo reddidit Hieronymus Caraffa Marchio Montis Nigri qui Portocarrero præfectus Equitum ſucceſſerat, emiſſi glorioſè Hiſpani, cum armis, impedimentis, & magnâ prædâ; Vrbi præpoſitus Dominicus Vicus, Arx ædificata vt eâ tuti eſſent ciues, qui priuilegia cauſati ab Heluetijs Regijs defendi noluerant per ſuperbiam, à ſuis per ignauiam non potuiſſent propugnari. Sic Ambianum perdiderunt Hiſpani, ſimulque pacis ineundæ cum tam forti Principe deſiderium concepêre.

Vrbs Regi deditur.

Carolus Suecus Regnum ſui nepotis occupat.

Carolus Suecus Lutheranus Sueciæ Gubernator patruus Sigiſmundi præfecturam depoſuit, vt Rex coronaretur: celebrata ſunt Arbogiæ Comitia, quæ impedire Polonus non potuit; in his Carolus declaratus eſt prorex, confeſſio Auguſtana recepta, alijs omnibus exploſis; Holmia inſuper Regni metropolis occupata, Catholica fides cum Catholico Rege Sigiſmundo eiurati ſunt.

Alphonſus Dux Ferraræ moritur.

Objit hoc anno 6. kalend. Nouembr. Alphonſus Ferrariæ Dux annos natus 64. ſine liberis, dicto hærede Cæſare Ateſtino, agnato ſuo ſed notho, factâ ſibi gratiâ à Maximiliano, & Rudolpho de ditionibus Mutinæ, Rhegij Lepidi, & Carporum, quàm de Ferrariâ Pontifices negauerant. Hic ergo Cæſar accitis in auxilium aliquot Principibus Italiæ, ſibi Ferrariam vindicare conatus eſt; ſed ei fortiter obſtitit Clemens paratus armis agere, ſpretis precibus Venetorum, & minis Hiſpanorum. Immò Aldobrandinum Cardinalem cum copiis versùs Ferrariam miſit; quibus territus Cæſar Ateſtinus honeſtiſſimis conditionibus

Clemens recipit Ferrariã, & Cæſarem Ateſtinum in amicitiã.

Dux

Dux Mutinæ Regij & Carporum agnitus Romæ, ditionem minorem quidem, ſed tranquilliorem conſequutus cum Pontificis amicitiâ, ei deinceps profuturâ.

Chriſtiani in Turcas motus paruo fructu.

Maximilianus Archidux Cæſariani dux exercitus Tattam oppidum à Turcis occupatum dolo recepit; vi expugnauit Pappam, cum arce. Sed ad Turcarum aduentum maturè receſſit. Hi ergo iterum cepere Tattam (ſed deditione) in quâ ſe acerrimè defendêre Cæſariani. Nec plura hoc anno tentarunt Ottomani, ob Baſſarum diſcordias, & Ianizarorum tumultus. Battorius interim fruſtra expectatis à Cæſare auxiliis, ſelectum militem miſit qui pontem impoſitum Sauo dejiceret ad Belgradum; ipſe rurſus Temeſuariam obſedit, hyemis tamen aſperitate eam relinquere coactus; captis aliquot oppidis minoris momenti vt leuaret vtcunque dedecus, & ignominiam vrbis tam ſæpe fruſtra tentatæ.

Sigiſmundus Battorius principatum Cæſari parat relinquere.

Idem Sigiſmundus anno ineunte Pragam venit pertæſus laborum, atque belli, acturus de principatu ſuo Cæſari reliquendo, accepto Oppolitano in Sileſiâ, & 50. millibus aureorum, cum ſpe Cardinalatus impetrandi à Pontifice. Coniugem itaque remiſit ad matrem, quoniam illam oderat ex faſcino coniugali, nec ea erat æquiori in maritum animo. Princeps bello, coniuge, negotiatione infortunatiſſimus extitit.

Claſſes Anglicana & Hiſpana pugnare nequeunt.

Eodem tempore in Angliam Hiſpana, Anglicana in Hiſpaniam nauigabat; incredibili vtraque ardens pugnæ deſiderio, quod tempeſtas diſcuſſit; Anglica Tertiam ex Azoribus diripuit; ſed fruſtra expectauit Indicas naues, quæ portum incolumes, cum incredibili Anglorum dolore, tenuerunt.

Mortui Card. Paleottus, Aldus, Manius Genebrardus.

Mortui ſunt hoc anno Gabriel Palæottus Cardinalis, vir doctus, & commodæ ſenectutis, de quâ & ſcripſit, ſed majore conatu quàm gloriâ: ibidem Romæ quinquagenario

major

major Aldus Manutius, Pauli filius, Aldi nepos, alterius Aldi pronepos, omnes de litteris benè meriti; denique Gilbertus Genebrardus, Henotici tempore deſignatus Aquenſis Archiepiſcopus, quo tamen dejectus eſt, & læzæ Majeſtatis poſtulatus innocens, ſed præualente eius æmulo majoris authoritatis, verùm qui longè minus Eccleſiæ dignitatis allaturus erat.

MVNDI 5651. CRISTI 1598.

Agitur Veruini de pace inter Philippũ, & Henr.

Clemens VIII. Ferrariæ Principatum adjungit Pontificiæ ditioni, eoque pergit. Interim Veruini agebatur de pace inter Philippum & Henricum, ſelectis vtrimque viris prudentiſſimis, qui de rebus controuerſis diſceptarent: verebatur enim Philippus II. vehementer ab Henrico, ne filius eius item Philippus prope puer, cum veterano Imperatore, multarumqne palmarum congredi armis imparibus cogeretur.

Mercurius in gratiam cum Henrico redit.

Et verò hoc tempore Rex Franciæ Mercurium jam deſertum ab omnibus, & ſe demittere compulſum, recepit in gratiam; verùm eam paulò tardiùs implorauit, ideoque minorem recepit; quare de eo dictum, quod ipſe de Meduano jactare ſolitus erat, nec bellum facere nouiſſe, nec pacem. Nihilominus receptus eſt, ob filiolam ſuam, quam Rex Cæſari filio ſuo notho ex Gabriele Eſtræa junctam connubio volebat. In eo quaſi vltimo fautore, Henoticon, ſeu *Liga* euanuit, & quod Rex hæreditarium acceperat regnum, fortitudine, conſilio, induſtriâ, nouo alio jure ſuum effecit, meritò liberator patriæ, Franciæ reſtitutor, & populi Pater appellatus,

Eius filia paratur vxor Cæſari notho

Angli, & Batavi nolunt Hiſpanico fœdere comprehẽdi.

Monuit Henricus Anglos, & Ordines Belgicos de fœdere ſuo cum Hiſpanis, vt eo ſi vellent continerentur; recuſarunt illi ſuis in-

tenti

tenti rebus, neque addicti Franciæ, niſi quantum ſua commoda poſtularent. Tum quoque, ingratis licèt, & inuitus, ac partim preſſus Hugonotorum minis, partim ne in eos à quibus impenſius adiutus eſſet parum gratus videretur, Edictum emiſit, quod à loco vnde prodjit Nannetenſe dictum eſt: id tamen promulgari vetuit ſapienter, niſi poſt Legati Pontificij diſceſſum, ne ex eo tumultus oriretur Romæ; Catholicis Edictum ſine dubio pernicioſum, hæreticis vtile, ſed hoc tempore neceſſarium, ne bellum externum, in domeſticum ac ciuile mutaretur. Tandem poſt multas altercationes, & tergiuerſationes Ducis Sabaudiæ, Principatum Salutiarum reſtituere denegātis, pax confecta eſt 6. Non. Maias Veruiuenſis dicta, duodequadraginta articulis contenta, cuius beneficio, & Regis ſapientis induſtriâ Francia ſic refloruit, vt paucos intra annos nullo bello aut ciuili aut externo concuſſa fuiſſe videretur.

Edictum Nannetēſe pro Hæreticis.

Pax Veruiuenſis inter Francum, & Hiſpanū.

Senatus Pariſienſis, qui tanto ardore, tam præcipiti depulerat Ieſuitas, eos quoque vexare extra juriſdictionis ſuæ limites voluit, & Turnonio depellere; quod oppidum pendet ex Senatu Tholoſano: verùm contrarijs edictis ab hoc Senatu retenti, defenſique ſunt: quod factum res Francicas Romæ plurimùm turbaſſe ſcribit Oſſatus, & in hoc judicio Senatus illuſtriſſimi prudentiam deſiderauit. Quare adnitente Clemente non modò ſuſpenſum eſt Senatuſconſultum Pariſienſe, ſed & Laurentius Magius è Societate Ieſu Venetus ab Henrico petitus eſt Viſitator, atque exinde cognita Regi ſagaciſſimo Societas, quam hactenus nonniſi ex maleuolorum ſermonibus agnitam tulit in oculis, & eius ſe parentem eſſe, atque alumnum ſupra reliquos Principes Chriſtianòs oſtendit.

Henricus IV. Ieſuitas agnoſcit, & exindedeligit.

Periculosè tum Henricus Magnus ægrotauit, & per biduum ſine vllâ ſpe vitæ; quod Francos mirificè perculit: redditus eſt tandem precibus bono-

Morbus Henrici IV. periculoſus.

bonorum omnium, qui in hoc capite fortunas ſuas & incolumitatem verti, nec immeritò, judicabant.

Moritur Philippus II. Non idem contigit Philippo II. Hiſpaniarum Regi, qui ætatis 74. cum menſibus 4. Regni 42. menſe 9. Idibus Septembr. Eſculari objit, quò ſe Madrito ſuccollantibus famulis portari juſſerat. Erumpebant autem ex eius corpore vermes, & pediculi tantâ copiâ, vt per duos famulos, ſibi per vices ſuccedentes abſtergi vix poſſent; inter quos aliosque acutiſſimos dolores patientiſſimè toleratos, pientiſſimè mortuus eſt, qui ferè totum orbem, ſaltem ex parte, viderat ſuum, & cuius Imperio *Sol ſemper alluceret*. Succeſſorem reliquit filium ſuum *Succedit ei Philippus III.* Philippum III. Eugeniæ claræ Alberto Auſtrio jungendæ nuptijs Belgium; Nauarram, vti eius pater, reddi imperauit, ex facto ſuo, filij ſui facta non ſatis piè, prudenterque dimenſus.

Magna celebrātur matrim. Exinde magni momenti matrimonia celebrata ſunt, Philippi III. cum Margaritâ Auſtriacâ, Iſabellæ cum Alberto. Hic depoſitâ purpura in templo B. Virginis Hallenſis perrexit in Germaniam, vt Margaritam adduceret, quam & Ferrariam deduxit à Clemente magnificè ſuſceptam, vnde Pontifex rediit Romam. Tertio ab eius aduentu die ſic exundauit Tiberis, vt nunquam eluuiem ſimilem viderit Roma, nec parem Pontificis & Cardinalium liberalitatem in egentibus miſeriſque ſubleuandis.

Iauarinū intercepit Valuecurtius. Hoc quoque anno Iauarinum munitiſſima ciuitas per Valuecurtium nobilem Campanum fractâ portâ per catapultorium tubum, captum eſt; dubiâ tamen diu victoriâ quingentis Francis interfectis, mille ſexcentis Mahumetanis jugulatis. Mox à Schuuartzgenburgio Cæſarianorum duce obſeſſa Buda, parſque eius inferior capta, ſed obſidionem ſoluere propugna-

gnatorum virtus, annique tempeſtas ſæuior compulerunt.

Sigiſmundus Battorius magnâ animi leuitate deſerit Tranſyluaniam, vt in Sileſiâ Principatus Oppolienſem, & Ratiborienſem adiret, & adhuc majori repetit, facilè receptus à ſuis. Inde ad ſe aduocat Andream Cardinalem Battorium, vt cum eo de Tranſyluaniâ conſultaret, quam ei relinquere meditabatur; Princeps non ſatis firmus, & in quo conſtantia in negotiis ſuſpiciendis, & exſequendis ſemper expetita eſt. *Sigiſmundi Battorii leuitas.*

Sigiſmundus Poloniæ Rex cum modicis copijs in Sueciam imprudenter nauigat, regnum à Carolo patruo repetiturus; quem hic ludificatus eſt, donec majorem conflaſſet exercitum. Poſt aliquot prælia, victus terrâ marique Sigiſmundus Gedanum, ſeu Dantiſcum fugit. Ita Carolus eum exautorandum curat niſi mallet filium ſuum Ladiſlaum quinquennem dare in Sueciâ inſtituendum. Quod cùm negaſſet Sigiſmundus Carolo firmatum eſt regnum; cunctis in eius verba jurantibus, & perfidis Deo, hominem etiam hominibus perfidioſum Regem exoptantibus. *Sigiſmundus perdit regnum Sueciæ.*

Mortuus in Moſchouiâ Theodorus Dux Magnus reliquitque principatus ſui adminiſtrationem Gerniæ vxori ſuæ, & Patriarchæ Ruſſorum; illa dignitatem in fratrem ſuum Boriſium callidum hominem transferre voluit; hic dum ſe imparem clamitat, & onus omni induſtriâ deprecatur, aſſeruit ſibi, menſe Maio diebus Boriſius *phedorouitz-Godunouu*. Huic tamen negotij multùm exhibuit Demetrius quidam frater Theodori, quem hic ante cædendum curarat; tunc autem aut ſeruatus erat, aut ſe ſeruatum ſimulabat; & ſi fallacia fuit, huic impoſturæ ſuæ non furca, ſed diadema, pretium fuit. *Moritur Theodorus Moſchus.* *Succedit ei Boriſius* *Eum turbat Demetrius.*

Mortui ſunt hoc anno Benedictus Arias Montanus, egregiâ in edendis Philippi II. Bi- *Mortui Arias Monta-*

Diſſolutum eſt hoc anno matrimonium inter Sigiſmundum Battorium,& Mariam Auſtriacam, cauſâ in partibus judicatâ, atque vtrique parti factum ſatis, cùm nec vir conjuge,nec conjux viro ſatis contenti eſſent. *Diſſolutum matrimonium Sigiſ. Battorij, & Mariæ Auſtriæ.*

Tentata pax inter Turcos & Cæſarem coaleſcere non potuit, neutris conditiones juſtas proponentibus, aut admittentibus. Hoc tempore Cicala bellum gerebat in Perſas, nec ſatis rem Turcicam promouebat, ob annonæ penuriam, non in Græciâ modò, ſed & in Aſiâ. Disjecto conſilio pacis, Turcæ, ac Tartari, Chriſtianorum terras diripuere,& innumerabilem captiuorum adduxere multitudinem, cum pecoribus & armentis. Harum cladium ſpectator iners erat Schuuartzemburgius in ſuis caſtris, qui tandem permotus de ſe ſermonibus, ac propè conuiciis, in palantes hoſtes, & jam propè ſaturos prædæ mouit, eisque aliquot caſtra eripuit, minus vteis noceret, quàm vti ſuam velaret ignominiam. *Turcæ & Tartari Chriſtianos inertes expilant.*

Batauí nauigationem ſuſcipiunt in Nouum Orbem, quam diſplicere plurimùm Hiſpanis norant, claſſe octuaginta nauium. Verùm ea infelix fuit: exſcenſione enim factâ ad Canariam inſulam, & vicinas adjacentes, in eas flamma ferroque ſæuierunt. At in reditu claſſis magnâ ex parte tempeſtate periit, milites & nauicularij morbis abſumpti, aliquo tempore, ne quid auderent eiuſcemodi, popularibus ſuis injecere deſperationem. *Batauorum Nauigatio in NouumOrbem, infelix.*

Rediere hoc anno in Belgium poſt celebratas Valentiæ nuptias Albertus & Iſabella. Louanii more antiquo inaugurati, vbi audiuere Iuſtum Lipſium Plinii Panegyricum enarrantem, cujus lectionem præſentiâ ſuâ cohoneſtauêre, virum magnum, & tantis auditoribus digniſſimum. *In Belgium redeunt conjuges Albertus, & Iſabella.*

Hoc anno Henricus Ioyoſa factus Mareſchallus Franciæ, qui alias Capuccinorum veſtem exue- *Henr. Ioyoſa Mareſchal re-*

Iunis Capucinorum habitum. exuerat, eandem induit ſub alijs ſignis religioſiùs militaturus. Paulò poſt conſcendens in ſuggeſtum auditores ſuos in admirationem rapuit; ſed exemplo potentiùs, quàm verbo perorans; & ignarus licet (vix enim litteras puer deguſtarat) habitus eſt orator maximus, quia fieri poſſe, quæ dicebat, exemplo factiſque ſuadebat.

Edictum Nannetenſe promulgatum. Hoc anno 5. Kal. Mart. poſt multas difficultates Regis patienti ſapientiâ ſuperatas, obnitentibus Senatu atque Clero Edictum Nannetenſe promulgatum eſt, ſed eâ cautione, ne id Eccleſiæ fraudi eſſet, quod ſanctè promiſit Henricus. Quod cùm ingratiſſimum accidiſſet Clementi, Rex hunc ita demulſit, vt tandem fateretur Pontifex Henricum ſapientem Patrem eſſe, plus ei cordi ſalutem ſubditorum eſſe quàm plerique rerum iniqui æſtimatores putarent.

Nuptiæ Henricus & Margarita Valeſiæ irritantur. Actum eſt tum de matrimonio Henrici IV. cum Margaritâ Valeſiâ, quod plerique irritum volebant eſſe. Re accuratè diſcuſſa pronunciatum eſt has nuptias nullas eſſe, Regi conceſſum aliam vxorem ducere. Ferebatur eum propendere in Gabrielem Eſtræam ex quâ jam duos filios ſuſceperat, Cæſarem quinquennem, & Alexandrum anniculum; verùm hoc matrimonium Deus auertit, eâ mortuâ ex violentiſſimis appoplexiæ paroxyſmis, vultu in tergum detorto tantâ deformitate, vt hæc dæmoni quàm mulieri ſimilior videretur; vnde multa à popello jactata, & credita: Rex certè auditâ eius morte, poſt multas lacrymas ad ſe, Deumque redijt, quem huius caſus, & mortis autorem in Franciæ commodum agnouit, & veneratus eſt.

Gabriele Eſtrææ obitus.

MVNDI 5600. CHRISTI 1653.

In iubilæo Clem. VIII. pietas. Celebratum eſt hoc anno, mano etiam virorum Principum concurſu Iubilæum: certè tricies centena hominum millia tum Romam ve-

veniſſe in Clementis VIII. vitâ ſcribitur. Qui & tum oſtendit quantùm poſſet Rom. Pontificum pietas ad hæreticos ab errore deducendos. Multi enim Lutherani, & Caluiniani ex eius aſpectu, modeſtiâ, pietate ad aram facientis impia Sectariorum dogmata euomuere. Ferunt eum tum frequenter abluiſſe pauperum pedes, accumbentibus peregrinis miniſtraſſe, accommodaſſe aurem pœnitentibus; quibus etiam permoti Turcæ ad ſalutares aquas Baptiſmi acceſſere: Illis enim hæc viſa ſunt opera in tanto Pontifice miraculis omnibus potiora.

Nuptiæ Mariæ Medicea cum Henrico IV.

Actum hoc anno de nuptijs Henrici Magni cum Mariâ Medicæa filiâ Franciſci Ducis Etruriæ, quæ ſub tutelâ Ferdinandi patrui ſeruabatur; cui cum eas probaſſet Pontifex magno eſt petita ambitu, magno data, triremibus Pontificijs, Melitenſibus, & Florentinis, eam deducentibus Maſſiliam. Lugduni magnificentiſſimè recepta, Regem expectauit Sabaudico implicitum bello; cui cùm nupſiſſet, intra nouem menſes Delphinum dedit, ex æquo nobilis, diues, & fœcunda.

Sabaudus domitus Rege pacificitur.

Tum autem in Sabaudiâ gerebatur bellum, quoniam Carolus Emmanuel conditionibus pacis acquieſcere noluerat, nec reddere volebat Salutiarum Principatum, fretus ſibi promiſſis auxilijs ab Hiſpano per Comitem Fontanum Proregem Mediolanenſem, qui tandem miſerum Principem deluſit. Rex ergo Henricus per Deſdiguerium Sabaudiam occupauit, per Bironium Mareſchallum Breſſiam, dum otioſus Taurius ſederet Emmanuel opperiens Hiſpanicas copias, quæ nonniſi vtroque perdito Principatu recipere potuiſſet. Tandem Dux ad ſe rediit, & ſatius duxit paratiorem Henrici clementiam implorare, & permutato Principatu Salutiarum cum Breſſiâ, à ſe tempeſtatem amoliri, cuius erat Hiſpanus ſpectator, non auxiliator: Rex ex eâ pace, & permutatione

tione & fructum, & gloriam retulit.

Mornæus Pleſſius conuictus à Perronio.

Cùm Rex & Reginâ Pariſios rediſſet aliud concitatum eſt bellum, ſed incruentum, & quod Linguis & Calamis paratum eſt. Ediderat librum de Miſsâ, & Euchariſtiâ Philippus Mornæus Pleſſius Marlius, nobilis Normannus, Salmurij præfectus, magni inter Caluinianos nominis, ſed ita ſcripſerat, vt hic ſtylum, Miniſtelli huic materiam, & dicta Patrum ſuggererent. Cùm hæc adulterata eſſe queſtus eſſet Iacobus Dauiſius Perronius Epiſcopus Ebroicenſis, & pluſquam 500. loca corrupta ſe inueniſſe publicè profeſſus eſſet, dicam ei Pleſſius dixit, apud Regem; à quo aſſignati ſex Iudices tres Catholici, tres Caluiniani, qui de calumniâ, vel veritate ſtatuerent. Dicta ergo die conuenere actores coram Rege, Cancellario, atque iudicibus, excuſſiſque locis nouem, ſex ipſis horis, pronunciatum eſt omnium iudicio omnia aut corrupta, aut truncata, aut detorta, ac certamen in diem ſequentem rejectum eſt. Sed noctu ægrotauit Pleſſius, Pariſioſque deferri permiſſus, inſaluato Rege Salmurium fugit vnde auſus eſt effutire quæ victi ſolent hæretici tam veritatis inanes, quàm modeſtiæ. Vnus ex tribus Heterodoxis judicibus, hæreſin ejurauit, idemque feciſſet Caſaubonus, niſi eum innata ſuperbia prohibuiſſet; verùm quod non fecerat pater præſtitit filius, etiam Capucinorum Ordinem ingreſſus, vt ſibi, atque aliis bonus eſſet: Rex in fide confirmatus, eius deinceps laudator fuit, magno emptam hanc Collationem Pleſſius, cæterique hæretici voluiſſent.

Quã male ceſſerit hæreticis hæc collatis.

Mauritij Neoporrenſis victoria de Alberto.

In Belgio fruſtra pace tentatâ bellum recrudùit; Mauritius cum claſſe bis mille octingentorum omnis generis nauigiorum venit in Flandriam, vt Oſtendæ ſubueniret. Verùm inter hanc vrbem, & Neoportium *Nieuport* in pontis tranſitu magnam accepit cladem, Cum-

Cùmque ſapientiores Alberti duces cenſerent, huic tantùm intercludendum comeatum, vt ſe fame compulſus dederet, euicit oppoſita ſententia, vt hoſtis attonitus vrgeretur, nec ei ſui colligendi daretur tempus & copia. Igitur redintegratum certamen, in quo pænè victus Mauritius animum ſuis indidit ex deſperatione, ac grandem illam retulit victoriam Neoportenſem dictam: Albertus leuiter vulneratus, recedere compulſus eſt à ſuis. Nec eſt victos inſequutus Mauritius, ne ad eundem cum Alberto lapidem impingeret; nec multum profecit ex hac victoriâ, obſidionem Neoportenſem ſoluere coactus; reſtauratæ circa Oſtendam munitiones, victi victoreſque ſperare, & bellare perrexerunt.

Iacobi Scotiæ Regis periculum.

In Scotiâ Rex Iacobus in Gaurianâ conſpiratione tantùm non perijt, ad Perthum oppidum; ſeruatus eſt quia percuſſoribus, ipſi animus nequaquam defuit. Aduocauit enim domeſticos à quibus percuſſores trucidati ſunt, ſæuitum in eorum cadauera, nihil omiſſum, vt deteſtandi parricidii grauitas omnibus innoteſceret.

Hibernicum bellum aduerſus Tiranium.

Hibernicum quoque perſeuerabat bellum, & Tiranius Comes Catholicus, fretus Hiſpanienſibus auxilijs, totam ſibi fauentem experiebatur Inſulam. Ab eo victi Proreges Angli repugnabant magis, quàm aggrediebantur. Neque cæteris meliùs egit Comes Eſſexius gratioſiſſimus Elizabethæ; immò accuſatus ab inuidis conjectus eſt in turrim Londinenſem: vnde dimiſſus, iterumque vocatus in crimen perduellionis, præmij loco tulit à Reginâ amicâ ſuâ, ne publicè, & tortoris manu tolleretur. Eius loco miſſus Baro Montioius, vt res Anglicas vtcumque reſtituit, ſic Hibernicas penitùs non afflixit.

Rebellio Pappenſium præſidiariorum.

In Pannoniâ Chriſtiani ipſi res turbarunt ſuas. Qui enim erant Pappæ 1200. præſidiarij,

Franci & Gallobelgæ, ob rem benè geſtam ad Iauarinum nobiles, ideòque ſibi arrogantes omnia, tumultuati ſunt ob dilata ſtipendia; immò cum Turcis Albæ Regalis egerunt, vt ijs vrbem proderent, præfecto ſuo in vincula dato, electiſque ducibus nequiſſimis Finno atque Mothâ. Ab ijs Pappa Turcis prodita eſt, cum ciuibus Chriſtianis, qui obſiſtebant ſocij modeſtiores trucidati. Schuuarzènburgius ſtatim Pappam obſedit, vt ſeruaret arcem; at rebelles eruptione factâ, deſperatorum more pugnantes, & hunc, & multos Germanos interemerunt. Huic quoque ſuffectus Melchior Roderus paulò poſt obijt ex morbo; Subrogatus denique Nadaſtius, fugientes intercepit, plures repugnantes fortiter cecîdit, quoſdam captos omnibus ſupplicijs excarnificandos objecit, Pappa multo ſanguine Chriſtiano ſtetit.

Mercurij ad Caniſiam nobilis receſſus. Interea Turcis magno exercitu per Ibraimum Baſſam inuadentibus Hungariam oppoſitus eſt Dux Mercurius; petitus à Rudolpho, non illibenter ab Henrico conceſſus, qui eò perrexit cum Henrico fratre Comite Chalignio, & Ioanne Tillio fortiſſimo Belga legato ſuo, & multis nobilibus, quos Dei vel vana armorum gloria rapiebat. Eius prima expeditio, & magni nominis receſſus fuit ab vrbe Caniſiâ, quam obſidebat Ibraimus, & cui propter cœnoſas voragines, nunquàm afferri auxilium potuit. Verùm periculoſus receptus erat, inopiâ jam vrgente Chriſtianos, & per vias lutulentiſſimas. Eum autem ſic inſtituit Mercurius tormentis etiam bellicis ſubductis, vt apud peritos artis bellicæ æſtimatores, glorioſo certamini antepoſitus ſit, & coram hoſte numeroſiſſimo, nec non equitatu præualente ita receſſiſſe ingentis victoriæ habitus ſit loco. Caniſiam autem Paradiſius præfectus, citiùs quàm par erat reddidit, ideò capite multatus; Mercurius autem diffluentibus Germanis, penè ſolus relictus Viennam redijt, vbi

vbi ex morbo fratrem amiſit, factus tamen ſolo nomine Ottomanis terribilis, & ad Turcæ ardentiſſimas petitiones ex Hungariâ ab Henrico IV. reuocandus.

Motus in Tranſyluania Chriſtiani fatales.

Sigiſmundus Battorius iterum reſumpſit hoc anno Tranſyluaniæ Principatum, inuitatus à ſuis, & Hieremiæ Moldauiæ Deſpotæ viribus ſubnixus. Sed à Michaële Vuayuoda Vualachiæ, & Georgio Baſtâ Cæſaris nomine affectus eſt magnâ clade, cum Moyſe ciculo, fortiſſimo duce, ſed Ariano. Poſtea ſunt commiſſi inter ſe Baſta & Michaël, hic vt proditor ab illo ſublatus, ipſe Tranſyluaniam non tam regendam, quàm expilandam ſuſcepit. Zamoſcius ergo Poloniæ Cancellarius hiſce turbis immiſcuit ſeſe tum quòd Sigiſmundum affinitate contingeret, tum quia has regiones juris Polonici putabat eſſe, vnde atrocia enata ſunt bella, magnoque Turcorum commodo, ſeſe lacerauere Chriſtiani.

Legatio ex Perſide in Turcos.

Venit hoc anno Viennam ab Abaſo ex Perſide legatió, credita Ant. Sirleio nobili Anglo, vt Turcus ſimul ab Occidente, & Oriente impeteretur, quæ tamen plus pompæ, & oſtentationis, quàm fructus & vtilitatis attulit.

Clementis petitiones.

Petebat ab Henrico IV. Clemens VIII vt admitteretur in Franciâ Concilium Tridentinum, & expulſi Ieſuitæ reuocarentur, ſed obſiſtebat vtrique Senatus magnâ contentione; primum igitur obtinuit Senatus, alterum vt conſequeretur jam conceptus in hunc Ordinem Regis amor, & detecta ſanctorum hominum à ſolertiſſimo Principe innocentia prohibuit.

Controuerſia de Sebaſtian. Luſitano redivivo.

Denique hoc anno contigit celebris illa de Sebaſtiano Luſitaniæ Rege rediuiuo controuerſia, qui jam anno 1598. exeunte Venetias acceſſerat eodem vultu, ætate, ſtaturâ, ſermone cum eo, jurabantque eum ipſum eſſe qui aderant Venetijs Luſitani. Cùm Senatui hæreret aqua, dimiſſus eſt; dumque pergit in Luſitaniam,

niam, vbi jam aliquid turbarum, in Etruriâ à Duce Ferdinando captus, Hiſpanis traditus eſt, & Neapolin perductus, hic contumelioſè traductus eſt, inde miſſus in Hiſpaniam, vbi finem vitæ atque Tragœdiæ impoſuit. Hunc quidam Calabrum fuiſſe volunt, à Luſitanis excitatum, quod alij negant ob mitius ab Hiſpanis de eo ſumptum ſupplicium, illiuſmodi reis nequaquam parcere ſolitis, & tam leuem mulctam, certum proferunt eius innocentiæ teſtimonium.

L I-

LIBER XVII.

Ab anno Chriſti 1600. *ad* 1663.

exeuntem.

CAPVT PRIMVM.

DECAS PRIMA.

Ab Anno Chriſti 1600. *ad* 1610.

MVNDI 5654. **CHRISTI** 1601.

CLemens VIII. hoc anno F. Raymundum Pennafortium Catalanum Dominicanum Sanctorum faſtis adſcripſit, eiuſque feſtum diem 7. Idus Ianu. deſignauit. Sedauit & turbas aliquas exortas in Angliâ inter Religioſos & Sæculares Sacerdotes ex occaſionē Archipresbyteri plus juris quàm par eſſet ſibi arrogantis; adeo etiam ſuus eſt ſuperbiæ pænè inter martyres locus. *Canoniʐatio S. Raymundi Pennafortij.*

In Belgio ab Alberto Archiduce obſeſſa Oſtenda vrbs munitiſſima in Flandrico littore, quæ etiam aliquot annis reſtitit; quia obſeſſis *Obſidentio Oſtendæ.*

claudi mare non potuit, per quod ſemper commeatus, nouumque militem recepit, emiſſis vulneratis, ac defeſſis. Itaque Belgicis Ordinibus non eſt erepta Oſtenda, ſed Oſtendæ locus.

Mercurij in Turcas geſta.

In Hungariâ Ferdinandus Archidux cum ingenti exercitu Caniſiam anno ſuperiori amiſſam duobus menſibus obſedit, vnde pluuijs probè elutus, & frigore torpeſcens abſceſſit, relictis cum magno dedecore tormentis bellicis, impedimentis, atque vulneratis. Felicior ibidem Mercurius fuit: nam & Albam Regalem cepit, & accedentem ad eam recuperandam Turcam non ſemel profligauit, ab hac parte Mahumetanorum terror, & Chriſtiani nominis gloria.

Carolus Suecius repreſſus.

Carolus Suecus Sigiſmundi Poloni patruus Liuoniam Tyrannidi ſuæ voluit adjungere; verùm à Polonis fortiter rejectus, etiam & Carolum filium Nothum perdidit, in occupando regno quàm dilatando fortunatior.

Hiſpani parum fortunati.

Ioannes Aquilanus cum Hiſpanicâ claſſe deſcendit in Hiberniam, vt Comiti Tirænię, atque Catholicis ferret opem; ſed Hibernis parum auxilij conferentibus, ſæpè victus, ſe dedere compulſus, remiſſus eſt in patriam. Tirænius quoque pacem inire cum Elizabethâ coactus eſt, obtentâ præteritorum veniâ; & tandiu repugnauit, quandiu prudenter potuit. Nec felicior fuit Algeriana tum expeditio Hiſpanorum: miſſus enim in Africam cum 70. triremibus 10. Andreas Docia Algerium vidit, & abijt, quaſi vrbem tantùm ſalutaturus adueniſſet.

Natales Annæ Auſtriacæ, & Ludouici XIII.

Eo denique anno nata eſt Philippo III. 10. Kal. Octob. feſto die S. Mauritij Anna Maria Mauritia, & quinto poſt die feſto SS. Coſmæ & Damiani 4. Kal. eiuſdem menſis Ludouicus Delphinus poſtea XIII cui recens nato Pater Henricus IV. gladij capulum inſeruit dextræ, precatus, vt eo ad Dei gloriam, & Eccleſiæ vtilitatem

vte-

vteretur ; quæ vox non optantis , ſed vaticinantis fuit.

MVNDI 1655. CRHISTI 1602.

Clemens Pontifex damnauit opinionem quorundam Theologorum , qui putabant pœnitentem abſentem per litteras peccata ſua confeſſum abſolui poſſe : tum quòd abſolutionis verba præſentiam denotent ; tum quòd hoc tempore pœnitentis ſtatus ſit incertus abſoluenti. Sed major excitata eſt controuerſia , & difficilior de Auxilijs diuinæ gratiæ inter Dominicanos , atque Ieſuitas , magnis vtrimque ſtudijs agitata , cùm illi Molinæ opinionem vt hæreticam damnare vellent, in Tribunalibus Inquiſitionis , cui præſunt ; hi Catholicam eſſe defenderent . Selecti ergo viri magni qui coram Pontifice , ac Cardinalibus , alijſque judicibus diſceptarent, ſed ardore tanto & labore , vt ex ijs nonnulli interjerint . Verùm hæc pugna neque vnius anni , neque ſub eodem Pontifice , nec ab ijſdem pugilibus fuit ; quâ nulla eſt vnquam majoribus ſtudijs impugnata , atque defenſa , Ordinibus magnis venientibus in partes. *Abſolutio Abſentis damnata.* *Controuerſia de Auxilijs Gratiæ.*

Dum obſideretur ab Hiſpanis Oſtenda , Mauritius Grauiam ad Moſam oppidum permunitum duobus menſibus oppugnauit , ac cepit , vt Oſtendæ jacturam præueniret. *Gratia capta à Batauis.*

Mercurius magnâ gratulatione à Rudolpho Cæſare ſuſceptus eſt Pragæ , ob bellum ex æquò fortiter , atque feliciter confectum: dum redire parat in Galliam , vt hic conficeret equitatum , ad domandos Turcos idoneum , quorum jam artem bellandi penitùs inſpexerat , Norimbergæ acutâ febre correptus interijt , non ſine ſuſpicione veneni , ſibi ex inuidiâ propinati . Auditâ eius morte Ottomani Albam Regalem receperunt ; Chriſtiani vice *Mercurij Ducis obitus.*

verſâ tentarunt Budam; ſed huic oppoſitum Peſthum duntaxat obtinuerunt, cum ingenti prædâ Germanorum, majori gloriâ Caroli Gonzagæ Ducis Niuernenſis, qui hic fortiter depugnans illuſtri plagâ vulneratus eſt.

Conſpiratio Bullionij, Bironij, & Caroli Valeſii.

Pacem publicam Franciæ turbauit domeſticus tumultus excitatus à Mareſchallis Carolo Gontaldo Bironio, & Henrico Turrio Turenæ, ac Bullionij dynaſtâ, viris inquietioris ingenij, & pacis tempus exoſis. Bironium Iacobus Laſinius Æduus tentarat ab Hiſpaniæ Rege, promiſsâ filiâ, & ijs quæ polliceri ſolent, qui proditores labefactare volunt, horum ſequeſtro Comite Fontano. Cùm autem hæc conſpiratio detecta eſſet, nec eam ſæpè monitus Bironius Principi ſuo fateri voluiſſet, aliunde ſibi & filio ſi quid ei contingeret humanitus reformidanti ab homine forti juxta (& ambitioſo) damnato ampuxatum eſt caput prid. kal. Aug. à tortore Burgundo, ſicut huic à fatidico quodam prænunciatum fuerat. Ita vir ſui temporis bellicoſiſſimus, & aliàs vtiliſſimus Henrico, caput, quod vt Pater tormento bellico debebat, ſerui publici manu ignominiosè perdidit. Bullionius Caluinianus, & callidior periculum vitauit; & Geneuam primò, deinde Heilderbergam ad Palatinum confugit, vbi Proteſtantium operâ, anno 1606. Henrico reconciliatus eſt. Carolus quoque Valeſius Caroli IX. nothus, eiuſdem conſpirationis reus conjectus eſt in cuſtodiam; moxque dimiſſus, non quòd innocens, ſed quòd Principem bonum offenderat: qui poſt biennium alterius coniurationis poſtulatus, in Baſtiliâ annis 12. detentus, carcerem ſuum mutauit in Scholam, ex quâ exijt & doctior, & ſapientior.

Pax cum Heluetiis.

Henricus IV. ſocietatem cum Heluetijs amiciſſimè renouauit, quos promiſſis onerauit, ſed multò magis vino, eorum conuiuium dignatus præſentiâ ſua, & in capite menſæ perbibens bonis compatribus ſuis, quos eo facto ſibi magis, quàm

auro

auro deuinxit. Tum quoque Edictum in duella promulgauit, quibus intra paucos menſes quatuor virorum nobilium millia cæſi eſſe ferebantur: ſed vt erat generoſus & fortis, cùm laudaret admittentes duellum, nihili faceret, aut irrideret recuſantes, manu dextrâ quod ſiniſtrâ ſtatuerat improuidè diruebat.

Duella male repreſſa.

MVNDI 5656. CHRISTI 1603.

Ad finem anni huius Mahometes III. anno ætatis vndequadrageſimo, Imperij nono, mortuus eſt Conſtantinopoli, cùm priùs vxorem aquis, filium primogenitum laqueo ſuffocaſſet, ſicque animam duplici inquinatam parricidio dæmonibus euomuit. Paulò antequam interiret Scribani Baſſæ Aſiatici rebellionem extinxerat, & Ianizarorum tumultum in miniſtros Principis, quibus omnia perperam facta tribuebant. Aliquot eorum ſanguine extinctæ ſunt illæ turbæ, quæ ſemper apud Turcas laqueo, & morte ſedantur.

Mahometis III. obitus.

Succeſſit patri Achmetes annum ætatis 14. ingreſſus; cuius tamen frater minor occiſus non eſt ex Turcicâ conſuetudine; ſed incarcerem datus, donec frater filium genuiſſet. Tertium quoque huic fratrem fuiſſe aiunt Iucaiam dictum, qui ex matre Chriſtianâ natus, factus & ipſe Chriſtianus diu per Aſiam, & Europam vagatus eſt, vt ſibi copias conficeret, & ſolio deturbaret Achmetem, tam vano conatu, quàm vani erant, & incerti eius natales.

Achmetes ei ſuccedit.

Mortua eſt hoc anno Madriti Maria Imperatoris Caroli V. filia, Philippi II. ſoror, Maximiliani II. coniux, & mater Rudolphi II. ac Matthiæ, anno ætatis 75. meritis tamen, quàm annis grauior. Huic ætate prope par, ſed diſſimilis vitâ, obijt Elizabetha prid. Non. April. ex mœrore: quod ſe à ſuis deſpectam videret, alioquin annis ſatura, & ſanguine

Maria & Elizabetha moriuntur.

Anglorum Sacerdotum, quibus aditum in Angliam fruſtra prohibere conata erat.

Elizabethæ ſuccedit Iacobus. Succeſſit Elizabethæ Iacobus eius nominis Scotiæ Rex VI. Angliæ primus, qui ſe dixit eruditè Regem Majoris Britanniæ, cùm hâc inſulâ, quæ prius Albion, deinde Britannia Major dicta eſt, duo regna Angliæ, & Scotiæ contineantur. Ingreſſus Angliam detexit magnam coniurationem Anglorum procerum in caput ſuum, & Arbelam ſanguine regio natam, jam Reginam deſignatam. Verùm hæc extincta eſt multorum ſanguine, quorumdam carcere, ac bonorum jacturâ. Quo etiam tempore in his regnis exorta lues atrox ſubditorum de nouo ſibi Rege dato, atque ſeruato, lætitiam temperauit.

Chriſtianorum Hungarica & Tranſylvanica. Chriſtiani in Hungaria Turcos grandi clade proſtrauere, cuius fructus fuit Hathuanum oppidum receptum, illis peropportunum. Tranſyluania magnis motibus exagitata, cùm eam Moſes Ciculus Arianus, copijs Turcicis munitus, occupaſſet. Victus eſt tamen à Georgio Baſta, Rudolphi Cæſaris nomine eam adminiſtrante. Verùm cùm idem Moſes reparaſſet exercitum, multoſque ſibi proceres adjunxiſſet, iterum victus à beodem Baſtâ, & Radulpho Vvayuodâ Vvalachiæ, cum magnâ parte Tranſyluanæ nobilitatis interijt, ſicque magno nudatam præſidio Turcis fautoribus ſuis diripiendam regionem objecit.

Res Cheriſſorum in Africa. Obijt hoc anno Hametes Cheriſus Marochi, & Feſſæ Rex, cum annos totos 25. à prælio Alcazarienſi regnaſſet; ſubinde tamen turbatus à filijs Abdelmelechi. Succeſſit ei ſecundogenitus Buſſerius, delectus à patre, non tamen ſine vi: qui tamen ſuperior factus, fratrem ſuum Xequum, cui pater theſauros reliquerat, Feſſæ regnare indulſit; melior frater, quàm gentis huius genius poſtulabat.

MVNDI 5657. CHRISTI 1604.

Hoc anno Henricus Magnus Petrum Cotonum Ieſuitam ſibi à Confeſſionibus, & concionibus acciuit, quem filii ſui inſtar dilexit, vt patrem coluit, multis licet contra nitentibus. Nec ita multò pòſt Societatem IESV, quam (vti ſæpè profeſſus eſt coram teſtibus omni exceptione maioribus) impulſus calumniis hæreticorum, & impiorum, eiecerat ex Franciâ, poſtliminio recepit, & pectore, eamque ſic deinceps amauit, tantis cumulauit beneficiis, vt tam inexpectatam, tanti Principis beneuolentiam, & gratiam, non vno tantùm exilio ſibi redimendam putarent. Hanc autem hoc anno non tantùm in 14. vrbibus Franciæ reſtituit, ſed & in Palatio ſuo, atque cunabulis Flexiæ collocauit, vbi Collegium ſic dotauit, ſic rebus omnibus inſtruxit, vt nullum ſtatutum ſit in hoc Regno magnificentius, & quod conditoris ſui pietatem cum munificentiâ coniunctam nobiliùs eloquatur. *Ieſuitas reuocat Her. IV* *Flexienſe Collegium ſtatuit.*

Mauritius in Belgio dum fingit ferre ſuppetias Oſtendæ, quam premebat grauiter, omni arte bellicâ Ambroſius Spinola Genuenſis, dux ſui temporis peritiſſimus belli, Sluſas vicinum oppidum cepit, vt Oſtendæ iacturam ſarciret. Dedita ergo Oſtenda XI. Kal. Octobr. cum totos 39. menſes tenuiſſet obſidio, nec iam vrbs videretur, ſed vrbis cadauer; ſine domibus, ac propè ſine ſolo. In eâ obſidione 150. hominum millia periiſſe, vno menſe quinquaginta millia globorum ex maioribus tormentis exploſa fuiſſe perhibentur; tanta fuit Belgarum in vnius oppidi propugnatione, atque oppugnatione pertinacia. *Sluſa Capta, Oſtenda reddita,*

Pax inter Anglos, & Hiſpanos hoc anno coaluit, & reſtitutum commercium, ab vtràque gente diu, & ardenter concupitum. Ne tamen Catholici aliquid exinde ſperarent, *Pax inter Anglos & Hiſpanos.*

emiſſi, omnes carceribus Sacerdotes, & redire volentibus, & audentibus pœna grauior conſtituta, atque denunciata. Ab ijs autem liberi Anglo-Caluiniani, & Puritani, ſeu Rigidi Caluiniani, inter ſe depugnarunt, vti ſolent lupi, cùm canes abêgere.

Turcorum geſta in Hungaria. Turcæ receperunt hoc anno Peſthum, atque Hathuanum, non ſuâ fortitudine, ſed panico Chriſtianorum metu. Strigonium cùm ijdem obſediſſent Turcæ, repulſi ſunt turpiter, tantùm quia ſtatim vrbs dedita non eſt; ſed acriter defenſa, conceptam de eâ facilè occupandâ ſpem eliſit.

Tranſyluanicæ res. Turbatior fuit Tranſyluania, quia Stephanus Boſtkaius Hungarus cognatus Sigiſmundi Battorij, Zuinglianus, aut Caluinianus, Gabrielem Betlehemum, ex clade Moſaicâ ſuperſtitem ſibi adjunxit, vt coniunctis armis Baſtæ, & Cæſarianis obſiſterent. Quare hoc anno proſcriptus licet à Cæſare magnam huius regionis partem occupauit, quàm ſperabat quoque ſuo tempore Betlehemus.

Oſſati Card. mors Perronius & Marzatus Cardinales. Obijt hoc anno Arnaldus Oſſatus Cardinalis, magnæ in Regem Henricum fidei, & eximiæ prudentiæ, quam Itali quoque ſuſpexerunt. Nec ita multò pòſt electus eſt à Clemente item Cardinalis Iacobus Dauiſius Perronius Epiſcopus Ebroicenſis, vir eruditionis maximæ, multarumque aduerſùs hæreticos palmarum; cui adjunctus eſt Socius Anſelmus Marzatus eximius Theologus, & concionator, qui primus cilicium Capucinorum mutauit in purpuram.

MVNDI 5658. CHRISTI 1605.

Clementis VIII obitus ſuccedunt Leo XI. & Paulus V. Clemens VIII. Pontifex annos natus vndeſeptuaginta cum annis 13. & diebus 30. Eccleſiam ſanctiſſimè gubernaſſet, 5. Non. Martias, Sanctorum morte, qui eorum vixerat more pientiſſimè obijt. Suffectus ei kal. Aprilis Al- xan-

xander Medicæus dictus Leo XI. appellandus tamen X. diebus tantùm 27. oſtenſus eſt Eccleſiæ: in cuius locum 17. Kal. Iun. electus Camillus Burgheſius, nuncupatus Paulus V. vir egregijs moribus, & quo meliorem optare tum Roma non potuit.

Boſt Kaius rerum potitur in Tranſyl. uania.

Boſtkaius fractus licèt aliquot infauſtis prælijs, ope tamen Turcorum emerſit; & Comitijs celebratis Princeps dictus eſt; in Tranſyluaniâ tres tantùm religiones toleratæ, Catholica, Lutherana, Zuingliana. Regem quoque eum dixit Ottomanus coronâ miſsâ, quæ Ladiſlai Hungariæ Regis fuiſſe ferebatur, vt quoties Rex diceretur (niſi ingratus audire vellet) Turcorum meminiſſet.

Turcæ in Europa felices in Aſia infortunati

Turcæ in Hungariâ Strigonium occupant 35. dierum obſidione, Germanorum ignauiâ, quibus Dampetra Comes, vrbis Præfectus animos reddere non potuit ipſe generoſiſſimus. Sæuitum in deditionis authores, qui ſi à duce cæſi eſſent, melius eſſet his, illi, imperioque conſultum. Minùs felices in Aſiâ iidem Turci extitere; victi ſunt enim iterato certamine Cicala, & Baſſa Trapezuntinus, à Rege Perſarum. Adenum quoque Emporium in Erythræo mari jis ereptum eſt, quondam à Solymano occupatum. Legatione quoque Perſicâ Cæſar eſt admonitus ne pacem iniret cum Turcâ, quem victum, ac probè ſubactum in Aſiâ, ab Europæis facilè debellandum Rex Perſarum pollicebatur.

Carolus Suecus repreſſus à Polonis.

Carolus Suecus Rigam Liuoniæ vrbem obſedit; vnde repulſus à Polonis licèt inferioribus numero, eos non eſſe facilè tentandos didicit, ſeque ad fraudes pacis, quàm ad belli munia eſſe aptiorem.

Demetrius in Ruſſia rerum ſitur.

Demetrius ſiue verus, ſiue fictitius ex monacho miles, dictus proprio nomine Griſka, ſiue Gregorius Strepius, adjutus à Polonis Ruſſiam ſibi ſubdidit, mortuo Boriſio, qui in expedi-

tione

tione ex apoplexiâ perierat. Vxorem duxit filiam Palatini Sandomirienſis, cuius conſilio res ſuas promouit ad ſolium, ſicque partem eius filiam in ſocietatem Imperij venire voluit, tam gratus, quàm fortis & generoſus.

Pyramis Pariſina ſublata.

Pariſiis deiecta eſt Regis juſſu infamis illa pyramis excitata in areâ domus Petri Caſtelli perduellis, non tam ad percuſſoris, quàm ad Ieſuitarum innocentium ignominiam; quod optimi atque ſapientiſſimi Regis judicium Senatuſconſultis omnibus præualuit, & publicum fuit eorum innocentiæ teſtimonium omni ære perennius & marmore, quod tum conflatum eſt, atque ita conflatum, vt in eo nulla littera legeretur.

Atrox in Iacobum Anglum coniuratio.

Hoc anno Londini Robertus Catesbius, & Thomas Percius Angli nobiles, cum pluribus aliis ferè Catholicis, Regem Iacobum, & pleroſque Angliæ proceres tormentario puluere extuliſſent, atque diſcerpſiſſent, niſi patefactis mirabiliter eorum conſiliis, Deus oſtendiſſet, veram ſynceramque fidem non augeri Hæreticorum ſanguine, ſed Catholicorum. Captus inter cæteros Henricus Garnetus è Societate IESV Sacerdos ſeptuagenarius proditorum ſupplicio ſublatus eſt, & faſſus, ſe hanc coniurationem in ſacramentum pœnitentiæ nouiſſe, ſed diſſuaſiſſe. Eius ſanguinis gutta in ſpicam tritici decidens eius veram effigiem cum coronâ & cruce depinxit; quare à pleriſque cultus pro martyre, quem tanto miraculo Deus ipſe depinxiſſet.

Henr. Garneti ſupplicium.

Solis Eclipſis magna.

Solis Ecclipſin horâ primâ circiter promeridianâ tantam vidi puer quinquennis Abbauillæ, vt dies in noctem conuerſus eſſe videretur 6. Non. Octobr. cunctis attonitis nouitate rei, cuius rei, vt potè quæ tum me plurimùm affecit, memoriter memini.

Mors Theodori Bezæ.

Obiit denique hoc anno Theodorus Beza Geneuenſis Calypha, jam à duobus annis ſine mente, ſine memoriâ, natus annos octuaginta

ſex

ſex & ampliùs; ſed adhuc criminibus, quàm annis grauior.

MVNDI 5659. CHRISTI 1606.

Gambolatus Baſſa rebellis ſubactus.

Gambolatus Alepi Baſſa contra Achmetem rebellauit, & Cicalam Orienti Præfectum vicit Tripoli, & Damaſco vrbibus captis. Itaque ſe Syriæ Sultanum dixit; initoque cum Perſis fœdere Ægyptum quoque conatus eſt adjungere Syriæ. Sed tandem à Turcis profligatus, & deſertus à ſuis, veniam ab Achmete petere coactus eſt; quam obtinuit eâ lege, vt aduersùs Perſas militaret, & hoſtes haberet, quos ſocios elegiſſet.

Controuerſia de Auxilia terminat.

Paulus V. controuerſiam de Auxilijs, hoc anno quieſcere voluit, cùm Cardinalis Perronius, vir omni exceptione maior, eum admonuiſſet Dominicanorum ſententiam Heterodoxis placere magis, & ab eorum erroribus minus alienam oſtendiſſet, quàm opinionem Ieſuitarum. Itaque vtrique parti ſilentium indictum, permiſſum vtrique tueri ſententiam ſuam, vetitum alterutram Hæreſeos inſimulare, quo judicio lis adjudicata eſt Ieſuitis. Inhibitæ inſuper de hac materiâ ſcriptiones, & libri: ſed eas prohibitiones Ianſeniani magno Eccleſiæ damno violauêre, atque vt confutari poſſent, Catholicos vt idem facerent, prope nolentes coëgere.

Controuerſia inter Paulum V. & Venetos.

Pontificem inter & Remp. Venetam grauior eſt exorta lis, ob quædam jura, quæ ſua aiebat eſſe Paulus, negabat Senatus; eoque res proceſſit, vt vniuerſus Status Venetus ſubjiceretur interdicto. At impedijt Senatus ne id ex juris formulâ innoteſceret: quod tamen reſcire cùm viri aliqui religioſi, miſſo Romam nuncio, voluiſſent. receſſere Venetijs & turbas in hanc Vrbem inuexere. His autem cum præluxiſſent Ieſuitæ,

Electi Venetiis Ieſuitæ.

editum eſt Senatuſconſultum atrox, ne vnquam

de-

de jis reuocandis agere fas eſſet. Ita viri alioqui prudentes nunquam peccauerunt imprudentiùs, nunquam imprudentia ſeueriùs ab illa Republica, & pœnâ diuturniori caſtigata eſt.

Turbæ Anglicæ, & Scotiæ de Relig.

Turbatæ ſunt hoc anno, Anglia, & Scotia; hæc quòd ritus Anglici in illam inducerentur, authoritas eſſet adempta miniſtris, quorum aliqui frédentes compacti erant in carcerem, inter eos ſeditioſiſſimus Neluinus in turrim Londinenſem, vt hîc rabien ſuam, furoremque concoqueret: illa autem excogitato nouo juramenti genere, quod ab omnibus Anglis Catholicis exigeretur. Cùm id emitti poſſe viri quidam docti crederent, negauit ſemel, & iterum Paulus Pontifex, & eâ de re litteras vberiores Bellarminus dedit, quæ ſunt contrarijs litteris, à Iacobo ipſo Rege confutatæ, & hæ iterum à Bellarmino: quæ omnia nec vnius anni, nec vnius aut alterius hominis opera fuerunt.

Demetrius Dux Moſchoniæ cæſus.

Hoc amno Demetrius, quòd Germanis potiùs, & Polonis quàm ſuis Moſchis confideret, à ſuis cæſus eſt 16. Kal. Iunias, cadauer eius per vias lutulentas raptatum, ſine ſepulturâ proiectum eſt. Poloni quoque qui huic ſponſam adduxerant trucidati, eorumque ſuppellex direpta. Quæſita tum huic cædi πρόφασις, quòd Pontifici Romano adhæreret, quòd Ieſuitas amaret, quòd ritum Græcum exterminare cogitaret. Eius loco creatus eſt coniurationis Princeps, Theodorus Sueſkius, origine Boiarius, qui ſe Baſilium Ioannidem dixit. Finxere tamen Moſchi quidam Demetrium non eſſe cæſum, ſed profugiſſe in Hungariam, altero in eius locum ſubſtituto, vnde bellorum materies ſeditioſis, fabularum impoſtoribus ſuffecta fuit.

Succedit ei Baſilius Ioannides.

Sigiſmundus Polonus hæreticos retundit.

In Poloniâ quoque in Sigiſmundum Regem ab hæreticis facta conſpiratio, paratis eum exautorare, niſi quibuſdam articulis ſubſcriberet. Sed Rex fortis in eos ſine calamo, ſed cum armis irruit, & fugauit perduelles; quos tamen

cùm

cùm benignè tractaſſet, eos hac facilitate reuocauit ad officium ſuum, ſapienter tamen priùs vi depreſſos, vt hæc gratia ſponte data, non extorta videretur.

Boſtkaius qui Tranſyluaniam, Valachiam, & Moldauiam occuparat, morbis conflictatus, videns res Ottomanorum turbatas, pacem cum Rudolpho iniit, à quo & accepit partem ei relictam à Battorio. Eiuſdem quoque Boſtkai operâ induciæ vicennales Achmetem inter, & Rudolphum initæ ſunt; quibus iuratis objit ille anno exeunte. Huic autem Tranſyluani ſucceſſorem elegere Sigiſmundum Ragotzium Caluinianum, à quo dignitas hæc quæſita non eſt, ſed tantùm recepta. Approbarunt ſilentio ſuo hanc electionem Auſtriaci, qui potuerant impedire, cùm Boſtkaius ἄπαις mortuus eſſet, verùm quia dignus erat Principatu Ragotzius, huic relinquere, quàm diſceptare maluerunt.

Boſtkaio mortuo ſuccedit Sigiſm. Ragotzius.

Ambroſius Spinola in Belgio Grollam & Rhinbergam obſidione cepit, Mauritio huic cedente, cui par militari ſcientiâ non erat: & verò caſtra Spinolæ erant veræ militiæ ſchola, in quibus impunè titubaret nemo: quare hunc imitari conatus eſt Mauritius, nec eum puduit hoſtem habere doctorem; eius ſecutus exemplum factus eſt Maurit. us idea vigilantiſſimi, atque experientiſſimi Imperatoris.

Ambroſius Spinola magnus Imperator.

Eodem anno Louanij Martio exeunte mortuus eſt magnum litterarum, reique Chriſtianæ decus Iuſtus Lipſius, cui tum Europa paucos ſimiles pietate, eruditione vidit neminem.

Iuſtus Lipſius moritur.

MVNDI 5660. CHRISTI 1607.

Lis Veneta magni momenti, & quæ vergebat in ſchiſma, Anglicano geminum, hoc anno ab Henrico IV. compoſita eſt, per Cardinales Ioyoſam, & Perronium. Quamquam autem peteret Ioyoſa, & vrgeret Pontifex, vt Ieſuitæ reſtituerentur, id tamen nunquam impetrari potuit,

Lis Veneta extinguitur etiã non admiſſis Ieſuitis.

tuit, Venetis paratis eiurare potiùs Pontificem, & omne cum eo fœdus, quàm eos admittere. Itaque Paulus generoſus ille Præſul, & flecti neſcius, conſtantiæ ſuæ obliuiſci, & Religioſos viros, qui in eius authoritate defendendâ peccauerant, deſerere compulſus eſt; minori tamen expulſorum, quàm Papæ id tolerare coacti dedecore.

Carolus Suecus Rex denunciatus.

Poloni hæretici iterum & tertio rebellantes in Regem ſemper eum inuictum, mitemque ſenſerunt. Carolus autem Suecus contra nepotem ſuum electus, & jam inauguratus, huic etiam eripere Liuoniam voluit; certè eam fœde vaſtauit, jam minùs timendus, quia denunciatus hoſtis, neque par fortitudine Sigiſmundo.

Douauertiam Bauarus occupat.

In Germaniâ Vertia ſeu Douauertia ciuitas Imperialis ad Danubium, nidus hæreticorum, proſcripta à Cæſare ob Abbatem S. Crucis cum ſodalibus ſuis malè ab iis acceptum in ſupplicatione S. Marci. Hanc autem occupauit Maximilianus Bauarus, quia juris Bauarici olim fuiſſe dicebatur. Tunc quia hæreſi ſtimulante egit quod non debuit, quod noluit paſſa eſt cum jacturâ libertatis.

Iacta pacis Belgicæ fundamenta.

In Belgio jacta ſunt fundamenta pacis inter Albertum, & Belgicos ordines, quando ille paſſus eſt, vt cum his, tanquam cum liberâ Rep. ageretur, factis induciis in menſes octo quibus mirum eſt quàm oblectati ſint heterodoxi, eorumque fautores.

Mors Cardin. Baronij.

Denique mortuus eſt hoc anno ætatis ſexageſimo nono Cæſar Cardinalis Baronius, quem Centuriatorum maledicentiæ & fraudibus Deus obiecit, vnum quatuor gladiatoribus parem. Fuit is eruditionis magnæ, ſed ſanctimoniæ excellentioris, & qui eodem ardore à ſe Summum Pontificatum depulit, quo ſæpe numero, à quibuſdam prenſatus eſt.

Caro-

MVNDI 5661. CHRISTI 1608.

Carolus Gonzaga Dux Niuernenſis Legationem objit Romæ magnificentiſſimam, nomine Henrici IV. eò gratiorem, quò fuerat expectata magis. *Legatio Romæ Caroli Niuern.*

Creatus eſt hoc anno, aut veriùs reparatus Ordo S. Mariæ de Monte Carmelo, adnitente Henrico IV Eum inſtaurare conatus erat Aimarus Caſtus nobilis Hieroſolymitanus Eques, ſed eius conatus mors interciderat; primus igitur Magiſter eius tum creatus eſt Philibertus Nereſtangus, vir fortiſſimus, & ſcientiſſimus belli, cui adjunctus quoque Ordo Lazarinus in Galliâ. Hi equites centum debent eſſe, vxores ducere poſſunt, eorumque ornatus illuſtris eſt & pius, quique ſemper eos admoneat de B. Virginis cultu & patrocinio. *Ordo S. Mariæ de Monte Carmelo.*

Pax inter Hiſpanos, & Batauos coaleſcere non potuit, quod illi hos arcere volebant ab Indiis quò tamen iſti maximè ſpectabant. Et verò hoc anno recepere Legatos à Rege Sionis ſeu Siami potentiſſimo, qui bellatorum 300. millia educebat, ac bis mille Elephantos, & cui 5. aut ſex parebant Reges. Hæc Legatio qui in Indiâ poſſent oſtendit; vtinam cum Eccleſiæ minori incommodo. *Bataui in India potentes.*

Veniſſent ad arma Rudolphus Cæſar, & Matthias Archidux eius frater, collectis jam vtrimque copijs, niſi ille pacis amantior fuiſſet, & acquieuiſſet Legato Pontificis. Matthias vt flecti difficilior, plus obtinuit; Rudolpho ſua facilitas, & ad pacem propenſio nocuit. *Diſſident Rudolphus, & Matthias.*

Tranſyluania hoc anno ceſſit Gabriëli Battorio, Ragotzio eam cedente, quem tot turbarum, laborum, ac periculorum tædebat. Gabriel autem neglecto Cæſare confugit ad Turcos, quos potentiores agnouerat; & piè licèt educatus, atque Catholicè, defecit ad hæreſim, *Tranſyluania cedit Gabr. Battorio Caluiniano.*

reſin, pluſque apud eum potuit recens Caluiniſtarum conuictus, quàm patrui ſui vetus inſtitutio.

MVNDI 5662. CHRISTI 1609.

Ieſuitæ ab Henr. IV Peræ Collocati. Miſſi anno præcedente Patres Societatis IESV Conſtantinopolin, hoc anno ſtabilem ſedem Peræ, ſeu Galatæ, Collegiumque receperunt à Turcis, quia ſic flagitarat Henricus Magnus, cuius victoriæ & potentia tantum Ottomanis etiam intentabant metum, vt huic nihil denegandum putarent.

Fides in Perſide diſſeminatur. In Perſidem quoque Fides tranſlata eſt adnitente Rege Abaſſio, vulgo *Scha-Abas*, qui id Pontifici per litteras ſignificauit. Debebatur is fructus Goënſi Archiepiſcopo Alexio Meneſio Auguſtiniano, cum Ordinis eiuſdem viris egregijs, quibus & ſe Carmelitæ Deſcalceati coniunxere, à Rege tam bene habiti, vt Pontifex huic gratias habendas eſſe iudicaret.

Sigiſmundus Polonus rem bene gerit in Moſchos. Rex Poloniæ Sigiſmundus rem in Liuoniâ per Legatos ſuos, ipſe in Moſchos bene geſſit. Et Sueci antea victi ſæpè, tum etiam profligati ſunt, dumque Rigam obſident, turpiter abire compulſi, de vitâ ſuâ, quàm de victoriâ ſollicitiores. Sigiſmundus autem ſapienter vſus ciuili bello Moſchorum, quo Demetrius Suiſkium deturbare conabatur, cùm ille ab hoc victus eſſet, confugit ad Polonum, qui ei auxiliaturus Smolenſkum quondam Polonici iuris obſedit. Huic ſuppetias tulit Suiſkius, Polonoſque vexauit, ſed quantùm vires, furorque ſinebant.

Bellum pro Religione in German. Socordiâ Rudolphi bellum ciuile in Germaniâ ortum eſt. Proteſtantes enim in Cæſarem & Catholicos mouerunt, ſeque *Correſpondentes* dixerunt, quorum Dux erat Palatinus, Vicarius Anhaltinus. Aliunde Catholici inter ſe inierunt fœdus, quod *Ligam Catholicam* dixere, cui facile fuit reperire ducem.

Dux

Dux Iuliacenſis, Cliuenſius, Bergenſis Ioan: Guillelmus moriens ætatis anno 47. duos reliquit hæredes, Marchionem Brandeburgicum Lutheranum, & Ducem Neoburgenſem Catholicum; vnde Hæretici, & Catholici Principes venerunt in partes; nec qui hanc controuerſiam dirimere debuerat Rudolphus, huic ſedandæ par erat: quo cunctante, & æquitate dubiâ, omnia ad vim & arma ſpectarunt.

Bellum inter Brandeburgicum, & Neoburgenſem.

Hoc pariter anno diem clauſit extremum Magnus Etruriæ Dux Ferdinandus, & reliquit hæredem Coſmum II. annorum vndeuiginti, vel ipſo nomine, ne ab auitâ gloriâ degeneraret, inuitatū.

Ferdinando Tuſciæ Duci ſuccedit Coſmus II.

Mortuus quoque 12. kal. Febr. ætatis anno 68. Lugduni Batauorum, quò ſplendidè vocatus erat poſt Iuſti Lipſij diſceſſum Ioſephus Scaliger: obijt autem vti vixerat Caluinianus, vir ſanè doctus, ſed ſuperbiſſimus, quod vitium nunquam ab hæreſi disjungitur.

Mors Ioſephi Scaligeri.

Ibidem etiam extinctus eſt Arminius Theologiæ Caluinianæ Profeſſor, creditus Socinianus, cui hoſtis antea fuerat in eâdem Scholâ Franciſcus Gomarus Brugenſis, & qui eum excepit Vorſtius, vnde nati Arminiani molles Caluiniani, & Gomariani rigidi. Eorum præcipua controuerſia fuit de prædeſtinatione, & reprobatione; quibus ſe immiſcuit Theodorus Cornartius, Ordinum Secretarius, qui peccatum Originale negabat, & de ſuo quoque nomine ſectam effecit. Inter eos non tantùm linguâ, & ſtylo, ſed & armis certatum eſt, in quibus ſe paratos ſemper oſtendêre Caluiniani.

Arminius, Gomarus, Cornartius.

MVNDI 5663. CHRISTI 1610.

Abaſſus Perſarum Rex hoc anno aduersùs Turcos expeditionem ſuſcepit, eiſque Babyloniam prouinciam eripuit, cæſis eorum 20. millibus; paratus vltra progredi, ſi Chriſtiani voluiſſent, qui tum minus Chriſti commoda, quàm ſua curauerunt.

Perſa Turcos vincit.

Hic

Hic annus non Franciæ modò, ſed & Eccleſiæ, ac bonis omnibus funeſtiſſimus extitit. Cùm enim Henricus Magnus pararet exercitum, toti Europæ adeoque Aſiæ metuendum, inter plauſus, & magnificentiam coronandæ Reginæ dum luſtrat vrbem, ab amente ſicario vili ludimagiſtro Franciſco Rauailliaco Inculiſmenſi bis in corde percuſſus repentè interiit prid. Idus Maias, annos natus 57 regni ſui 21. Sic periit Henricus IV. verè, & ſine adulationes Magnus, Gallicæ gentis deliciæ, & Orbis amor, aut timor, qui ſibi hæreditate debitum regnum armis pepererat, vt duplici jure Rex Franciæ diceretur. Ex acerbiſſimis in percuſſorem quæſtionibus nihil extortum, niſi hunc inſaniiſſe; in eum nihilominus reſinâ, plumbo, ſulphure, forficibus candentibus, equiſque decuſſatis ſæuitum, & tamen nondum ſatis atrociter. Obtulerunt etiam ſe ad eum viuum excoriandum, ſic vt ei vita ad reliqua tormenta ſubeunda ſupereſſet, Lanij Pariſienſes; ſed laudatus eſt eorum in Principem amor, pœnâ reiectâ, quæ Barbaros ſaperet. Cor Regis, ſicuti juſſerat, Flexiam delatum eſt, & Patribus Societatis concreditum, quod mœſtiſſimi ſuſcepere, non tantùm vti Principis ſui, ſed & parentis optimi, à quo tot bona tantâ amoris ſignificatione ſuſceperant, vt ijs ſperare maiora non auderent.

Henricus IV. Cæditur à Rauailliaco.

Lud. XIII. Patri ſuccedit.

Statim parenti ſuo ſucceſſit Ludouicus XIII. qui debet eſſe XVI. ſub tutelâ matris Mariæ Mediceæ, poſt aliquot menſes inauguratus Rhemis; qui ſtatim dictus eſt Iuſtus, editis ab adoleſcente magnæ æquitatis exemplis. Illicò ſub eius regno cœpti exagitari Ieſuitæ, quos texerat Henrici Magni fauor; addictuſque flammis Io: Mariani liber, de Rege, & Regis inſtitutione; interdictus Roberti Cardinalis Bellarmini tractatus de poteſtate Ro. Pontificis, ſed impedita edicti promulgatio, & de emiſſo edicto Romæ ſe Reginam purgauit. Damnata deinceps & ali-

Exagitãtur Ieſuitæ.

qua

qua ſcripta vt Becani, Eudæmonis Ioannis Santarelli, quæ nunquam ſcripta eſſe prudens Societas exoptauit, cautumque deinceps, ne quis in hos lapides impingeret. Ludouicus tamen edicto ſuo Patrum innocentiæ proſpexit, neque paſſus eſt in æquitatis regno calumnias, & inuidiam aduersùs veritatem atque ſcientiam præualere.

Mauri eiecti ex Hiſpania

Turbata eſt eodem tempore Hiſpania, ſed tumultu Eccleſiæ vtiliori. Mauri enim omnes indidem faceſſere juſſi, qui ſollicitare Turcas, & Mauros Africæ aduerſum Philippum certum erat dubium an non Iacobum Anglum, & Henricum Francum inuitaſſent. Abjiſſe tum dicuntur varjis ex locis ſupra nouies centena Saracenorum millia: neque tamen hac grandi medicina penitus ſublatum eſt in Hiſpaniâ malum; gliſcit adhuc periculoſiùs, quia latet, & inde in Galliam, Angliam, Belgium occulrè diſpergitur. Tum quoque rogatus Philippus III. ſuppetias à Xequo Seripho aduersùs fratrem ſuum Zidanum, cepit eius induſtria Larachiam munitiſſimum Africæ propugnaculum, atque Hiſpanis hactenus perinfenſum; quod ſatis magnis auxiliis non poterat à Chriſtianis redimi, atque vindicari.

Larachiã ab Hiſpanis occupata.

Polonis hic annus fortunatiſſimus.

Polonis hic annus feliciſſimus extitit. Dum enim Sigiſmundus ipſe Smolenſkum oppugnaret, alius Volonum Polonorum exercitus, Moſchuam regni caput aggreſſus eſt, alius quoque cum Lithuanis multas reportauit victorias, capto etiam Suiſkin cum duobus fratribus; quando & Nouogardia Sigiſmundo ſe dedit, & Tartarorum Aſtracanenſium Chamus, rem Moſchouiticam deſperans, ſe quoque Polonis adjunxit. Denique Demetrius turbarum domeſticarum author & fautor Polonicæ victoriæ, poſtea futurus hoſtis, trucidatus eſt, ne quid Sigiſmundus, præſentis, aut futuræ fortunæ poſſet expectare.

In Italiâ hoc anno Paulus V. S. Carolum Bor-

romæum

Borromæi Canonizatio. romæum ſanctorum adſcripſit albo Kal. Nou. & eodie qui ſanctis omnibus ſacer erat. Quando patruelis eius Fridericus Borromæus excitauit nobilem illam Bibliothecam Ambroſianam dictam, euocatis vndequaque viris magnis, ex quibus Collegium conflauit; nec præſulis huius votis ſucceſſus defuit. *Bibliotheca Mediolanenſis.*

Inſtitutus Ordo Viſitationis. Franciſcus Saleſius Antiſtes Geneuenſis, vir in quo pietas ipſa; & Chriſtiana prudentia viuere videbantur, Ordinem Viſitationis B. Mariæ inſtituit, cui præpoſita eſt Franciſca Fremiota mulier ex æquo ſolers, ac pia. Antequam includerentur Moniales, iſtæ inuiſebant inopes; recluſæ ſuſcepere ſorores ægrotas, & quas morbus ab alijs ordinibus excludebat; ne vnquam carerent primæ ſuæ charitatis materiâ, ſic Ordinis ſui nomen implerent.

Vorſtius Hollandiã turbat. Hollandiam hoc anno turbauit Conradus Vorſtius ex Steinfurto, vbi Miniſtrum primarium agebat, vocatus Lugdunum Batauorum, vt Arminij demortui locum occuparet; ſed hic rejectus eſt, vt ſchiſmaticus à quibuſdam, ab alijs obſtinatiſſimè cultus multas turbas excitaſſet, niſi authoritatem ſuam, & potentiſſimas minas interpoſuiſſet Iacobus Magnæ Britanniæ Rex. Igitur adnitente hoc Principe Lugduno Batauorum præceps eiectus eſt vt hæreticus, ſcripta eius in Angliâ flammis exuſta. Receptus eſt nihilominus in alijs vrbibus vti vir de cælo lapſus, & perſecutionem paſſus ob fidem; multoſque etiamnum habet deliriorum ſuorum, atque errorum ſectatores.

CA-

CAPVT II.

DECAS SECVNDA.

Ab anno Chriſti 1610. *ad* 1620.

MVNDI 1664. CRHISTI 1611.

Obiit hoc anno Pariſijs anno ætatis 4. Dux Aurelianenſis Ludouici XIII. frater, pijſſimus puer, & jam maturus cœlo. Mortuus & Carolus Meduanus Henoticarum partium (quam vocabant *Ligam*) dux maximus, & ſub initium, prudentiâ ſuâ Henrico Rege potentior. Is ad tempus ſaltèm partis Galliæ Rex eſſe potuiſſet, ſi patriam ſuam cum Hiſpano partiri voluiſſet: verùm totam reſeruare legitimo Principi maluit; quo ſanè facto probauit, ſe tot prælijs & laboribus, non eius ſceptrum ambitiosè, ſed fidem religiosè quæſiuiſſe. Mortem eius grauiter tulit Maria Regis mater, quæ prudentibus eius conſilijs multùm indigebat, & manu; cùm Caluiniani in Conuentu Salmurienſi minitarentur arma; qui tamen tum duntaxat injecit metum. *Dux Aurel.anenſis moritur.* *Caroli Ducis Meduane obitus.*

Leopoldus Auſtriacus nomine Cæſaris collectum exercitum, vt Iuliacenſem Ducatum, adjunctaſque ditiones in officio contineret, donec ſtatuiſſet Rudolphus, præpoſterè eum in Bohæmiam, Pragamque conuertit: & quamquam eundem paulò poſt dimiſiſſet, Matthias nihilominus eodem cum magnis copijs aduolans Rex coronatus eſt, ſicque quodammodo exauthoratus eſt Rudolphus; quem tamen hæc parum pupugit infamia, cùm ex puſillanimitate ad illiuſmodi probra jampridem eius animus occaluiſſet. *Matthias fit Hungariæ Rex.*

Smolenſkum captur.

Expugnatum eſt hoc anno Smolenſkum, magna ab his partibus belli mora, ad quam vrbem perijſſe dicuntur, ducenta Moſchorum millia. Sigiſmundus in Poloniam redijt, Moſchouiam mox repetiturus cum filio Vuladislao, quem Moſchorum plurimi exoptabant Ducem.

Pruſſia datur clientelaris Brandeburgico.

Dedit & hoc anno idem Rex, Ioanni-Sigiſmundo Electori Brandeburgico Pruſſiam clientelarem, ſicque Poloniæ Regnum ab hac parte, nec minus amplum, nec minùs tutum reddidit.

Carolo Sueco ſuccedit Guſtauus Magnus.

Obijt hoc anno Carolus Suecici raptor Imperij, atque eò perfidioſior, quòd id nepoti patruus rapuiſſet. Mortuus eſt autem inito in Danos, & Suecos bello, quo hic Chriſtiano polin, illi Calmariam arcem munitiſſim m expugnarunt; vnde tantùm doloris hauſit, arthritide alioqui graui vexatus, vt paulò poſt expirarit. Eo demortuo cùm regni proceres plerique, in Sigiſmundum Poloniamque reſpectarent, Adolphus Guſtauus Caroli filius magnæ ſpei, atque audaciæ iuuenis conſilium interuertit, & veteranum Imperatorem, factione ſuâ Dux idem, & propè miles ſuperauit; & quis futurus eſſet aliquando vir, tum pænè puer oſtendit.

Ordo S. Vrſulæ Inſtitutus.

Inchoatus eſt hoc anno Pariſijs Ordo S. Vrſulæ ad inſtituendas puellas, curâ potiſſimùm & induſtriâ D. Bobiæ *de Sainte Beuue*, pientiſſimæ fœminæ, & ad Dei gloriam promouendam factæ. Quo pæne tempore alius ſimilis eſt excitatus Burdegalæ, dictus Congregatio B. Mariæ, à nobili matronâ Mariâ Leſtonacâ: aliuſque item ſub nomine Congregationis ſanctæ Virginis à Petro Fererio Auguſtiniano Parocho Matincurtio in Lotharingiâ, qui Ordines omnes ſuſcepere Puellas ad artes fœmineas ſimulque ad pietatem, & honeſtos mores magno cum religionis, & Chriſtianæ modeſtiæ fructu erudiendas.

Item & B. Mariæ duplex.

MVNDI 5665. CHRISTI 1612.

Achmetes à Deruiſio quodam monacho grandi lapide appetitus, periculum adijt. Cùm eo Batauici Ordines iniere fœdus; ſicut & Perſæ miſſo Legato: verùm cùm hic ignominioſæ paci ſubſcripſiſſet, redux in Perſidem capite minutus eſt, Legatus Turcicus remiſſus, bellum atrociùs recruduit. *Bellum Perſicum recrudeſcit.*

Hoc anno magna matrimonia contracta ſunt, inter Ludouicum XIII. & Annam Mariam Mauritiam Auſtriacam, & Philippi Principis Hiſpaniarum cum Elizabethâ Francicâ; nuptiæ tamen vtrimque dilatæ, ob immaturam conjugum ætatem. Diſplicuerunt illæ quibuſdam Proceribus, & cauſæ vel prætextus ſecutis tumultibus, extitere, quibus nunquam carent, qui regna turbare volunt. *Matrimonia Regum Franciæ, & Hiſpaniæ*

Majores excitaſſet turbas, vt in periculoſiori negotio, Edmundus Richerius Syndicus facultatis Theologicæ Pariſienſis, edito Libro de Eccleſiaſticâ, & politicâ poteſtate. Verùm hæ maturè compreſſæ ſunt à Iacobo Cardinali Perronio Archiepiſcopo Senonenſi, coactâ Pariſijs Synodo, in quâ liber iſte proſcriptus eſt, ſaluis tamen Iuribus Regis, & Eccleſiæ Gallicanæ. Confutatus eſt à multis ſeditioſus iſte Liber, ſed potiſſimùm ab Andrea Duuallio, doctiſſimo juxta, atque ſanctiſſimo eiuſdem facultatis Theologo. cui ſemper parem Academia illa nobilis exoptabit. *Richerius Eccleſiam turbat.*

Obijt hoc anno Pragæ 13. kal. Febr. Rudolphus Imperator anno ætatis vndeſexageſimo, cum menſibus 4. Imperij ab obitu Patris 35. menſe 3. vir pacis, & tranquillitatis, quam eius honor, & dignitas poſtulabant, amantior: Suffectus eſt ei mox Francofurti Idib. Iunij Matthias frater, jam Hungariæ, & Bohæmiæ Rex, qui mox ſedem Pragâ Viennam tranſtulit, for- *Rudolphus Imper. moritur.* *Succedit ei Matthias frater.*

titudine ſuâ, rebuſque geſtis aliam Imperio faciem inducturus.

Poloni victi à Moſchis. Polonis hic annus infortunatus extitit. Deſerti enim à Moſchis fœderatis, ob non perſoluta ſtipendia, à Moſchis hoſtibus qui nouum elegerunt Ducem Michaëlem *Phadorvvitz*, ſuperati ſunt ingenti prælio, quo Moſchuam ipſi, Vvladislaüs ſpem omnem Ducatus huius perdidit.

Turbatur Tranſyluania à Gyetzio. Turbatior etiam fuit Tranſyluaniæ ſtatus: cùm enim Gabriel Battorius miſiſſet ad Achmetem Andream Gyetzium, vt auxilia aduerſus Hungaros obtineret, hic obtinuit ab Achmete ſibi Principatum; juſſus ergo Mahometes Baſſa Battorium eijcere, Principem conſtituere Gyetzium. Sed Battorius ad Matthiam confugit, à quo ſuppetias obtinuit; at quominus bellum indiceretur Matthiæ, nimis audere Turcis viſo, Arabes tantùm rebelles impediuere.

Franciſco II. Duci Mantuano ſuccedit Ferdinandus frater. Mortuus eſt hoc anno Franciſcus II. Dux Mantuanus, ſine virili prole, cui ſucceſſit Ferdinandus frater Cardinalis, nondum inauguratus ſacris. Ortæ tamen ſunt turbæ inter hunc & Carolum Emmanuëlem Sabaudum, ob Principatum Montisferrati, quem deberi Mariæ filiolæ relictæ, ex eodem Franciſco, & Margaritâ primogenitâ ſuâ contendebat; cùm aliunde eandem ditionem putaret ſuam: quâ de re non ſcriptis tantùm, ſed & armis proprijs atque ſocialibus decertatum eſt.

Nouum iter ad Sinas tentatum. Tentabatur inter hæc nouum à Batauis per Oceanum Tartaricum ad Sinas iter, labore ſumptuque majore quàm fructu. Roëſſinus dux huius expeditionis, cùm in vaſtiſſimo mari vix inueniſſet lucem, nullas terras, multis ſuorum deſideratis redijt vnde diſceſſerat; hoc tantùm non vituperandus, quòd magna tentaſſet.

Abaſ-

MVNDI 5666. CHRISTI 1613.

Abaſſus Perſarum Rex hoc anno Turcos magnis cladibus affecit, & ſuis, & Arcomati Ducis ſui fortiſſimi auſpicijs;ac bene vſus victorijs ſuis ditionem ſuam ab Occidente promouit. Hæc cauſa fuit cur Achmetes Turcus Melitam omitteret, & paratas in eam copias conuerteret in Orientem, ne ſua perderet dum affectat aliena. Cozaki etiam à Septentrione eum vexarunt, & in quodam Euxini maris portu 24. eius trjremes incenderunt. Aliunde triremes Etruſcæ aliquot oppida Natoliæ ceperunt, ac diripuerunt. Hiſpani quoque eorum multas onerarias intercepere, multiſque Chriſtianis reddidere libertatem, Saracenis in eorum locum, & ignominiam ſuffectis. *Turcæ vbique male habiti.*

Pariſijs inſtituta eſt Congregatio Oratorii autore Petro Berullo, viro piiſſimo, & ad inſtituendos ad officia diuina Sacerdotes nato, atque facto; cuius curas & pium ardorem multùm promouit P. Petrus Cotonus Societatis Ieſu Regi à Confeſſionibus, & Concionibus, quo ille plurimùm vtebatur, etiam ingreſſurus Societatem, niſi aliter Cotono viſum eſſet, hanc Presbyterorum Inſtitutionem mirificè comprobanti. Dicta eſt hæc *Congregatio Oratorij Ieſu Chriſti Domini*, Eccleſiæ perutilis, & ad formandos Clericos valdè accommodata, diuerſa tamen ab eâ quam Romæ Philippus Nerius inſtituit, & Gregorius XIII. approbauit, vt maior eſſet in Eccleſiâ Dei famulorum varietas, atque nationum. *Congregati Oratorii Pariſ. inſtituta.*

Danus victoriæ ſuæ curſum contra Suecos tenere non potuit, acerbiſſimâ peſte, in eius exercitum graſſante, & Danis plus vitam ſuam, quàm gloriam curantibus. *Dani afflicti peſte.*

Gabriel Battorius vir aggrediendis negotiis, quàm perficiendis aptior, & conſtitutus inter *Gabr. Battorius caſus Betlehem*

Matthiam Imperatorem, àtque Turcam, quorum hunc metuebat, illi non fidebat ſatis, à Betlehemo Gabore Caluiniani, Græcique ſchiſmatis fautore profligatus, poſtea cæſus eſt à ſuis, non alterius criminis reus, quàm quod infelix eſſet, & nactus æmulum callidiorem, fideique ſequioris. Gabor tamen initio anteceſſoris ſui preſſit veſtigia, medius inter Cæſarem, & Achmetem, donec ab Ottomano Tranſyluaniæ Vvayuoda dictus, Matthiam ſpreuit, in quo plus inuidiæ, quàm virium agnoſcebat.

Gabor ei ſuccedit.

Cozaki hoc anno non tantùm Turcis metuendi, ſed & Moſchis, & Tartaris extitere, quorum concurſauere regiones, & prædarum diuites ad ſuâ redierunt. Pugnax hominum genus, atque ex rapto viuere ſolitum; quibus duntaxat eripi vita poteſt, quam in manibus habent, ideoque ſemper hoſtibus terribiles, quia deſperati, & alienæ vitæ domini, quia negligentes ſuæ.

Cozakorum depopulationes.

Denique mortuus eſt hoc anno Pragæ ex Apoplexiâ Sigiſmundus Battorius, quondam Tranſyluaniæ Vvayuodâ ſæpe depoſito, ſæpe reſumpto, ex incredibili leuitate animi, Principatu; quem tamen penitus reliquerat anno 1602. donatus arce Lobcouiciâ in Bohæmiâ, in quâ priuatim annis circiter vndecim vixit, in ſuâ calamitate, quàm fortunâ felicior, & tum contentus cum nihil, aut parùm ſperauit.

Moritur Sigiſmundus Battorius.

MVNDI 5667. CHRISTI 1614.

Ob obitu Henrici Magni (tantum valuit apud Francos tanti Principis recordatio) quatuor annis omnia ſatis tuta conſtitere. Ciuilium armorum, & motuum prætextus fuit Concinus Florentinus factus Galliæ Mareſchallus, eiuſque vxor Leonora, Reginæ collactanea in aulâ minus potentes, neque ſatis Principum, ac procerum reuerentes; Cauſa verò genius gen-

Ciuilis in Francia motus ob Concinum.

gentis inquies, maximè eum Regem non timet. Itaque ſeceſſionem tum fecere Princeps Condæus, Duceſque Vindocinenſis, Niuernenſis, Meduanus, & Mareſchallus Bullionius, qui primùm ſcriptis, mox etiam armis repugnauere. Verùm capti fuiſſent omnes, ſi qui præerat Regijs Copijs Mareſchallus Boſcodelphinus vti totâ militari ſuâ virtute, & exercitu potentiſſimo voluiſſet. Quare mox eſt inita pax, maximè cum Rex annos natus 14. 6. Non. Octob. adminiſtrationem regni de more ſuſcepiſſet. Tum autem, id exoptantibus proceribus, conuocata ſunt Pariſios magnâ Pompâ totius regni Comitia. In his cùm aliqua propoſita eſſent à Plebeio (ſeu vti vocant *Tertio* Ordine) de authoritate Summi Pontificis, repudiata ſunt a Clero, & Nobilitate, adnitente potiſſimum Cardinali Perronio, qui aduerſus hæc eloquentiſſimè perorauit; quare Paulus Pontifex & judicibus, & Oratori pietatem in ſanctam Sedem gratulatus eſt. Tandem anno ſequenti ſoluta ſunt hæc Comitia, peracta nullo alio emolumento, quàm vt multi conueniſſe, multa ſine vllâ emendationis ſpe aduerſus præpoſteram regni adminiſtrationem congeſta eſſe viderentur. *Comitia Regni Pariſijs.*

Diſſentiones inter Brandeburgicum, & Neoburgenſem fouerunt hinc Archidux, duce Spinola, inde Ordines, duce Mauritio, magni vtrimque, magniſque copijs fautores. Spinola etiam occupauit Aquiſgranum proſcriptum à Cæſare, propter tumultus excitatos, aduerſus Catholicos, atque vrbis hujus ciues ita repreſſi, vt ab ijs ſibi nihil Eccleſia metueret. *Diſſentio Brandeburgici, & Neoburgenſis augetur.*

In Germaniâ Francofurti ad Mœnum eſt concitata ſeditio inter ciues, Senatores quidam ejecti ab vrbe, quidam noui in eorum locum ſubſtituti. Sed mox autoritatem ſuam Cæſar interpoſuit, & prope armatus loquens, expulſos reſtituit, ſeditionis authores caſtigauit, oſtenditque quid eſſet diſcriminis inter Matthiam *Francofurti ſedata ſeditio.*

& Rudolphum Imperatores.

Bellum Italicum inter Sabaud. & Hiſp.

Italia etiam motus ſuos ſenſit commiſſis inter ſe Hiſpano, & Sabaudo, cùm hic eſſet auſus illi reſiſtere, Montisferrati patrocinium ſuſcipienti. Nec ſatis; cùm Mediolanenſis Prorex Subalpinam Regionem inuaſiſſet, Sabaudus inuaſit Inſubriam, præliis vtrimquei nitis, & aliquot vrbibus captis, maiori tamen Ducis gloriâ, quem Rex tantus primò impetu non potuiſſet opprimere.

Poloni commodè bellum gerunt in Moſchos.

Polonis hoc anno bellum commodè ceſſit. Moſchi enim eorum confederati accepto ſtipendio vtilem illis nauarunt operam, Smolenſkum ſeruarunt, & Neudam arcem occuparunt. Cùm autem apud eos Achmetes Turcus de Cozakis graſſatoribus queſtus eſſet, hi ſimulauere

Cozaki graſſantur in Turcos, & Tartaros.

regreſſum, omnia tamen priùs Conſtantinopolin vſque depopulati; vnde in Nagahienſium regionem irruperunt, in hanc quoque graſſati fædiùs, ex objurgatione Turcicâ, & Polonicâ prohibitione facti deteriores.

Abaſſus se bellei vincit.

In Perſide Abaſſus Rex Alqueuinum nepotem ſuum rebellem viuum cepit, & capite minuit: ejus quoque patruelem Cadum rebellionis eiuſdem reum prælio vicit, felicem qui non venerit in victoris manus, ex quo viuus nequaquam abijſſet.

Perſecutio Iaponica.

Copioſo ſanguine Martyrum hoc anno eſt irrigata Iaponia, quem Cubo profudit, incitatus à Dæmone, Angliſque ac Batauis Dæmone ipſo deterioribus. Hi enim Principi, alioqui naturâ ſæuo, & crudeli ſuaſerunt, Chriſtianos Iaponas jungi tantùm religione Luſitanis, & Hiſpanis, vt ijs aditum in Iaponiam aperirent, eoſque Regni ſui Dominos conſtituerent. Id autem confin-

Eius auctores Angl. & Bataui.

gebant, vt ijs aditum ad mercimonia in has inſulas præcluderent, aperirent ſibi. Crudelem calumniam, & Chriſtianis, ne dicam Barbaris indignam! quam auri ſacra fames apud homines ſacrilegos procudit.

Achme-

MVNDI 5668. CHRISTI 1615.

Achmetes cum Matthiâ pacem, aut potiùs inducias vicennales pepigit; ſed longè meliùs quam Rudolphus ſeruandas curauit, quia arma ſemper habuit parata, ipſe bellicoſior. Aliunde Turcus premebatur a varijs hoſtibus Mingrelijs, Georgianis, Perſis; ne tot hoſtibus circumfunderetur, cum eorum quibuſdam fœdus inire compulſus eſt; jam bellicâ virtute inter ſuos marceſſcente.

Achmetes pacem inire cogitur cum multis.

Celebres hoc anno Romæ ſuſceptæ ſunt Legationes, vna Iaponum longioquior ab Indare Rege *Voxu*, alia vt propinquior ita nobilior à Lud. Iuſto Rege Francorum, quam obijt Alexander Vindocinus Melitenſis Eques, & magnus Prior Tholoſæ, quem excepit Pontifex perhumaniter, quoniam in eo aliquid Henrici Magni conſiderabat.

Legationes Romam Iaponica, & Francica.

Romæ prid. Kal. Febr. obijt Romæ Claudius Aquauiua Quintus Societatis Ieſu Generalis, vir abſolutiſſimæ prudentiæ, & cui ſuus Ordo debet accuratam adminiſtrationem & Oeconomiam; adeo vt alter ejus parens ab Ignatio poſſit appellari.

Moritur Claudius Aquauiua Ieſuitarum Generalis.

Hic annus Valeſiæ familiæ funeſtus fuit: deſijt enim tum in viuis eſſe Margarita mulier erudita, & quod innatum fuit ejus familiæ, doctorum hominum Patrona. Separata ab Henrico IV. cui inuito, inuita nuptijs illegitimis conjuncta fuerat, poſtea annuente Pontifice ſeparata, retinuerat nihilominus vtcumque Reginæ inſignia, vt & nomen, quibus ſe & filiam Regis; & ſororem trium Regum, & Regis vxorem meminiſſet: Quo tamen anno Francia Reginæ vmbrâ ſpoliata eſt, veram feliciter accepit Annam, Mariam Mauritiam Auſtriacam ſapientiſſimam, & pijſſimam Principem, & in vtrâque fortuna magnum exemplar Chriſtianæ magnanimitatis, atque conſtantiæ. Eodem quoque

Mors Margarita Reginæ.

Anna Maria nubit Ludouico, Elizabetha Philippo.

tempore Gallia reddidit Hiſpaniæ ſæculi ſui lumen Elizabetham, breuioris quidam vitæ, ſed maximæ, & nunquam morituræ apud eam gentem virtutis.

Card. Ioyoſæ obitus.

Mortuus eſt hoc anno Auenione Franciſcus Cardinalis Ioyoſa, ſacri Collegij Decanus anno ætatis 54. Rothomagenſis Archiepiſcopus; vir prudentiſſimus, piiſſimus, doctiſſimus, vt arguit, ejus Bibliotheca, quæ partem illuſtrem facit Bibliothecæ Pariſinæ Societatis IESV; eidem porro Societati fuit addictiſſimus, & huius ſicut Eccleſiæ & Galliæ magnus protector, quique tam citò ad illarum commodum, & gloriam mori non debuerat.

Pax inter Hiſpanum & Sabaudum.

Pax inter Sabaudum, & Hiſpanum inita eſt adnitentibus Regibus Franciæ Angliæ, & Rep. Venetâ, renitente tamen Duce cui fecerant animos illatæ clades Hiſpanis, quorum ſpreuerat minas, eoſque fortiter armis depulerat, conſilio potiùs, & fortitudine, quâm numero copiarum.

MVNDI 5669. CHRISTI 1616.

Turcæ rem male gerunt.

Infelices bello vbique hoc anno fuerunt Turcæ, expoſiti deprædationibus Hiſpanorum, Florentinorum, Melitenſium in mari Interno, & Palude Mæotide, Cozacorum in Aſiâ, atque Perſarum, qui iis acceptas quondam clades, cum fœnore reponebant.

Tertium ciuile bellum inter Francos.

Hic annus tertiùm in armis ciuilibus Francos vidit, & oppoſita Lilia Liliis. Cùm enim fœdus incertum, & dubium, ictum eſſet inter Regem, & Principes, ſiue ob nouas molitiones, ſiue ob veteres nondum obliteratas, adnitente potiſſimùm Concino, qui tum omnia poterat in Aulâ, datus eſt Henricus Condæus partium caput in arctiſſimam cuſtodiam primùm in Regiâ Iuparâ, deinde in Baſtiliâ, denique in caſtrum Vicennarum. In vtroque porro càrcere bene vſus oblato otio, ſic excoluit omnibus diſciplinis inge-

Condæus datus in cuſtodiam.

genium, aliunde acre, ac magnum, vt detentionem iſtam, etiamſi parum iuſtam nonnulli putauerint, nemo tamen dicere potuerit fuiſſe regno, atque incluſo pernicioſam.

Renouatum eſt in Italiâ bellum inter Hiſpanum, & Sabaudum, cui cauſam dedit nouus Prorex Mediolanenſis Petrus Toletanus Caſtellæ Conneſtabilis; quod vt impediretur, aut certè ne deueniret ad vltima, multùm Pontifici, & Franciæ Regi per Legatos laborandum fuit; in quo tamen ſopiendo tantùm tempori conceſſum eſt, quàm induſtriæ. *Bellum Italicum iterum accenditur, & ſopitur.*

Vſkochi Croatæ gens crudelis, & dedita latrociniis, non inſultabat modò Turcis, ac Venetis vicinis, ſed Archiducem Græcienſem, cui ſubditi erant, nihili faciebant: quare appetiti ſunt bello iubente Ferdinando, quod quidem alacritate ſingulari ſuſcepere, immò & in Stiriam irrumpere conati ſunt: verùm aliquot cladibus ab Auſtriacis repreſſi, de audaciâ & feritate ſuâ multùm remiſere. *Vſkochi Croatæ ab Auſtriis repreſſi.*

Hoc denique anno M. Antonius de Dominis, quodam Societatis Ieſu, poſtea Segnienſis Epiſcopus, ac denique Spalatenſis in Dalmatiâ Archiepiſcopus, homo leuiſſimus, atque vaniſſimus, neſcio quo, œſtro percitus, fugit in Angliam, benignè ſuſceptus à Rege doctiſſimo, ipſe non ignarus. Hic duo concinnauit vægrandia volumina *de Rep. Chriſtiana*, in quibus multa ſtolidè effutiit aduerſus Pontificem, & Eccleſiæ adminiſtrationem. Hoc hæreticis viſum eſt opus palmare; quod tamen ipſe rejecit, ad ſanam mentem, ac lucidum ſaltèm interuallum reuocatus; neque enim ſe planè ſapuiſſe poſtea demonſtrauit. *M. Antonij de Dominis Apoſtaſia, & reditus.*

MVNDI 5670. CHRISTI 1617.

In Oriente cùm annos ferè 14. Achmetes Ottomanicum regnum adminiſtraſſet, id Oſmano filio ſuo impuberi (erat enim is tantum anno- *Achmetes moritur ei ſuccedit frater Muſtapha.*

rum 12.) moriens reliquit, ipſe natus annos triginta. Itaque è Cella raptus eſt ad Solium Religioſus Muſtapha, homo ſtolidæ pietatis, & vergentis ad inſaniam. In hac tantâ Imperij luce, tantâque Majeſtate, dum cerebro diminutus caligat, & titubat; dum crudeliter in omnes deſæuit, vt intelligant quid poſſit, dum delicijs illiberalibus indulget, ac ijs totus immergitur; oſtendit ſe magis idoneum eſſe Mahumetano Cœnobio, quàm Solio. Et verò anni ſequentis exordio, ſubſtituto in ejus locum Oſmane, exautoratus à Ianizzaris beneficij loco duxit repetere Cellam ſuam, nec inficere ſuo ſanguine Solium, quod iſtic hactenus nemo, niſi cum vitâ reliquiſſet. Verùm amenti, & ſtulto Eremitæ non ſua ſemel ſtoliditas profuit.

Oſmanes ſuccedit Muſtaphæ exauthorato.

Abaſſus Principes Chriſtianos corrumpere conatur.

Abaſſus Perſarum Rex, aliquot Chriſtianos Reges fruſtra conatus ad ſuum Mahumetem pertrahere, per inſidias eos ſuſtulit; alijs reſeruauit vitam, qui hanc ſuæ religioni prætulerunt. Inter Principes enituit Catharina Chriſtiana, quæ per tormenta, martyribus debitam palmam promerita eſt; à Patribus quidam Auguſtinianis, ſed longè melius à Spiritu ſancto ac pleniùs erudita, ac ſanctiùs corroborata.

Sueſſiones vrbs obſeſſa.

Ludouicus XIII. in Principes Franciæ confœderatos ſuum immiſit exercitum, cui præerat Comes Alueniæ, per quem vrbs Sueſſiones, & in eâ Dux Meduanus obſeſſus eſt; cùm aliunde Dux Guiſius cum alijs copijs cæteros rebelles vrgeret. Verùm tandem recidit malum in ejus caput, quod jam tribus ciuilibus bellis appetitum erat. Concinus Florentiæ quondam ciuis de plebe, in Galliâ Ancrenſis Marchio, atque Mareſchallus, eò potentiæ deuenerat, vt jam timeret neminem, omnium capitibus, & fortunis inſultaret impunè. Oſtentabat ſe ſuoſque nimiùm, vt à Rege & juuene, & ejus inimicis circumſepto (grandi enim apud Francos omnes flagrabat inuidiâ) diu tutus eſſe poſſet. Fama eſt hunc à

Concinus Ancrenſis Marchio ceditur.

Rege

Rege impellente potiſſimùm Luynio, qui ſe penitiùs in animum ejus inſinuarat, ſub ſpecie venationis, & aucupij, addictum eſſe neci. Alij Regem optimum & innocentiſſimum duntaxat imperaſſe malunt, vt in carcerem raperetur; hominem in Franciâ parendi Regiis Satellitibus rudem, dum tergiuerſatur, etiàm admotè capulo manu, & vitam inter ſuos tueri parat, inter ſuos eam amiſiſſe. Vtut ſe res habuerit glande plumbeâ trajectus interiit 8. Kal. Maias. Paulò poſt exhumatum ex Eccleſiâ S. Germani Antiſſiodorenſis à plebeculâ cadauer ejus raptatum, diſcerptum, conbuſtum ignominiosè. Regina Mater Bleſas tantiſper ſecedere juſſa, quæ nimis extuliſſe hunc terræ filium jactabatur. Eam ſecutus eſt Armandus Richelæus Lucionenſis Antiſtes, paulò poſt ad Epiſcopatum remiſſus, atque inde aliquantò poſt Auenionem relegatus, vbi ſancto vſus otio, vir incomparabilis ingenij, nec minoris eruditionis, opera ſcripſit immortalitate donanda, adeò vt hoc exilium tam ei fuerit graue, quàm toti Eccleſiæ ſalutare. Neque egeſtum tantùm in Concinum repentè, & tumultuosè, iampridem in eum collectum maleuolentiæ virus; animaduerſum quoque in eius domum ex Iuris formulâ, & Senatus Pariſienſis autoritate: vxor eius Leonora, inuidiâ, & odio, quàm criminibus grauior capite truncata publicè, flammis abſumpta eſt, liberi diſſipati; vnius familiæ citò nimis potentis & magnæ litatum eſt tranquillitati Franciæ, Principibus illicò certatim ad Regem aduolantibus.

Regina Mater Bleſas relegatur. Armandi Richelæi ſeceſſus.

Leonora vxor Concini cremata.

Bellum interea in Subalpinâ regione & Venetâ maioribus animis, quàm damnis gerebatur: Venetorum hoſtis erat Archidux Ferdinandus Græcienſis, Sabaudi Gubernator Mediolanenſis Regis Hiſpani nomine: ſed maior erat metus, vt periculum maius imminebat à ſociis, ab incentoribus, quàm authoribus belli. Petrus ergo Toletanus Vercellas obſeſſas, altero menſe ad deditio-

Bellum Sabaudicum & Venetum à Germanis & Hiſpanis.

tionem compulit; Sabaudus Gallicis inſtructus copijs aliquot oppida Mediolanenſis agri occupauit, hoſtemque obuium deleuit ſæpe, maiori tamen affectum dedecore, quàm damno. Archiducem Dux Oſſunæ Neapolitanus Prorex ſuperiorem Venetis effecit. Ille in oras Hadriani maris circumferens bellum, oſtendit Hiſpanorum Germanorumque bella iiſdem auſpiciis geri, nec Germanis dum vicinos appetunt aurum & conſilia Hiſpanorum deeſſe, nec Hiſpanis ferrum, & ſanguinem Germanorum.

Gomariani, & Arminiani in Hollandia.

In Belgio graues extiterunt, ex more, de religione motus, inter Gomarianos, & Arminianos, hos *remonſtrantes* vocabant, illos *contraremonſtrantes*: ſed Gomarianis fauebat Mauritius Comes, vt pote antiquioribus; multi tamen erant in partibus Arminianis viri eruditi, & magni. Fruſtra eos reconciliare conatus Iacobus Angliæ Rex, magnus controuerſiarum conciliator, vtrique etiam parti ſuſpectus fuit; nec ſatis charus vtrique, nec reformidatus.

Congregatio fratrum Ioannis Dei.

Hoc anno Romæ primùm inſtituta eſt Congregatio F*ratrum Ioannis Dei*, qui pauperibus ægrotis, & peregrinis alendis, & fouendis egregiam nauabat operam. Facti ſunt igitur hoc anno Religioſi, ſub regulâ S. Auguſtini, eorum conditor poſtea Beatorum adſcriptus eſt Albo per Vrbanum VIII. iampridem, & facilè receptus cœlo, qui tam ſæpè Deum aſpectabilem hoſpitio, lectoque ſuſcepiſſet.

Iubilæum Pauli V. & Lutheranum.

Paulus Pontifex hoc anno Iubilæum piè promulgauit, ad furorem Dei placandum, eius gratias obtinendas; Lutheranus Ioan. Georgius Saxo Elector paulò poſt ſuum quoque indixit impiè; quia tum annus centeſimus ab Lutheri Apoſtaſiâ defluxerat; curauitque cudendam monetam auream, & argenteam cum hac Epigraphe *Sæculum Lutheranum* 1617. quod diſputationibus friuolis, & compotationibus, non bonis operibus celebratum eſt.

Mul-

Multa hoc anno dicta ſcriptaque de Terrâ Auſtrali, non ita pridem per Hiſpanos detectâ, Americâ nequaquam minor, nec ei rerum copiâ decedens, ſi auri argentique copiam eximas, quam nonnulli quintam Orbis partem appellauere, ſic vocanda ſine dubio, ſi eius amplitudinis creditæ ratio habeatur.

Terra Auſtralis detecta.

Denique mortuus eſt hoc anno Auguſtus (veriùs Auguſtinus) Thuanus vægrandis hiſtoriæ ſcriptor, quam in manibus, & oculis ferunt Heterodoxi, eamque nobis obtrudunt ad calumnias in Pontificem, viroſque probos adſtruendas, & ſuos ab impietate atque ſceleribus vindicandos; ideoque hunc Eccleſia meritò expungit è ſuorum ſcriptorum numero; qui autem ei Sacramenta impertiit Parochus S. Andreæ de Arcubus, eumque ſacra ſepulturâ donauit, aut eius ſcripta nunquam legerat, aut dicendus fuit in Eccleſiæ defendendis Juribus præuaricator, qui huic morituro non injunxerit publicam, ſolemnemque palinodiam.

Moritur Auguſtus Thuanus.

MVNDI 5571. CHRISTI 1618.

Turcæ atque Perſæ magnis animis & copiis ad Ardauillam pugnauere, & prælio tam atroci, vt in eo vtrimque octuaginta millia ceciderint; plures tamen Ottomâni, quam Perſæ. Hi tamen illis obtulere pacem, & victoriâ nihil feroces, quam magnus Vizirus ſtatim accepit, non minùs ſibi, quam Imperatori ſuo neceſſariam.

Turca, & Perſa atrociter confligunt.

In Galliâ hoc anno receptæ duæ nobiles Legationes, vna Mauritij Principis Cardinalis Sabaudiæ, Ludouico XIII. gratias habituri de auxiliis, atq; inſuper petituri Victori Amedæo filio Ducis vxorem Chriſtianam, virginem expectationis maximæ, quam & ipſa ſuperauit. Susceptus eſt Mauritius magnificentiſſimè, quia ſic ipſe, ſic Legationis cauſa flagitabat. Venit quoque tum Lutetiam Legatus ab Oſmane, vt Regi faceret ſatis de Legato ejus malè accepto Conſtantinopoli, tem-

Legatio Sabaudica, & Turcica Pariſiis.

tempore Muſtaphæ, qui nec à ſe, nec ab aliis arcere potuerat injuriam.

Moritur Cardinal. Peronius.

Ibidem mortuus eſt ætatis ſuæ anno Climaterico Non. Sep. Iacobus Dauitius Cardinalis Peronius Archiep. Senonenſis Regi ab Eleemoſinis, meritò dictus *hæreticorum malleus*, cui eorum, ſine controuerſiâ par nemo fuit. Multa reliquit eruditionis ſuæ monimenta, ſed eius ingenio, atque eloquentia longè minora, & quæ in libris tantùm diſtant ab iis quæ fundebat ore, quantùm diſſidet viuus à mortuo. Cor ſuum addixit Patribus Soc. IESV Profeſſæ Domus, vt oſtenderet quanti eos faceret, à quibus nec viuus, nec mortuus amore disjungi voluiſſet.

Pax inter Venetos & Ferdinandum, Sabaudũ & Hiſpanum.

In Italiâ pax duplex inita eſt, duoque bella magni momenti ſublata. Ferdinandus enim jam deſignatus hæres Matthiæ non illibenter ad fœdus cum Venetis deſcendit, quia de Imperio magis, quàm de incertâ, vanâque victoriâ cogitabat. Petrus quoque Hiſpanus, territus minis Galliæ Regis, ad fœdus Vercellaſque reddendas cõpulſus eſt. Venetiis Ioanni Bembo Duci mortuo ſubſtitutus eſt Nicolaus Donatus, major Octuagenario, qui vix vno menſe Rem. adminiſtrauit. Minuſque huic commodi, quàm ſuæ familiæ attulit gloriæ. Itaque datus eſt ei ſucceſſor Antonius Priolus abſens, & in dimittendis copiis quibus præerat occupatus, vt exercitui Reſpublica ſuccederet.

Bellum Bohemicum concitatur.

In Germaniâ magnæ concitatæ ſunt turbæ ab hæreticis Bohæmis, qui impellente Comite Turrenſi Pragẽſes ad rebellionẽ inuitati ſunt, expulſis Patribus Societatis Ieſu, & tribus Cæſaris Conſiliariis ex præaltis feneſtris furiosè præcipitatis qui tamen damni nihil mirabiliter experti ſunt. Hinc Morauiâ, Sileſia, Luſatia ſollicitatæ ſcripſerunt copias, ducibus eodem Turrenſi, & Mansfeldio notho. Sed his ſuas Matthias fortiter objecit, duceſque maximos Buquoium, & Dampetram, ſeu Tampirium, qui licet minori præeſſent

eſſent exercitui, eum tamen animo, & alacritate fecerunt hoſtili ſuperiorem.

Hoc anno ſub initium Nouembris obiit Archidux Auſtriæ Maximilianus, Matthiæ Cæſaris frater ſexagenarius, cùm pauló antea Kleſeliùm Viennenſem Epiſcopum Cardinalem cuſtodiæ mancipaſſet, de quo maiores Romæ quàm in Germaniâ de morte Maximiliani tumultus extitere.

Maximilianus Archidux Auſtria moritur.

Rhæti, (*Griſones* vocant) Catholicos hoc anno malè vexarunt, Archipreſbyterum Sundrenſem in quæſtione necarunt, Curienſem Epiſcopum perpetuo mulctauerunt exilio, vnde factum vt à Catholicis arma ſumerent Hiſpani, luculento prætextu, de more; vt ſimul tuerentur Fidem, & res curarent ſuas, quas inter ſe ingenioſiſſime colligarunt. Quo tempore in eâdem Rhætiâ pridie Non. Sept. poſt ingentem terræ motum mons vicinus Plurium oppidum, in quo tria & amplius ciuium millia, cum duabus Eccleſiis, & aliquot Cœnobiis ſic obruit, vt nulla hujus veſtigia ſuperfuerint, quatuor tantùm vrbis hujus ciuibus turbinis impetu abreptis, vt teſtes calamitatis tantæ reſtarent.

Hiſpani Catholicos Griſonibus tuentur

Plurium oppidum obruitur.

In Belgio de Religione rixæ triſtiùs ſæuierunt. Cùm enim Gomariorum patrocinium ſuſcepiſſet Mauritius, factus tum Princeps Arauſicanus morte Philippi fratris ſui, Ioannes Barneueldius Hollandiæ Generalis Aduocatus vir prudentiſſimus, Hugo Grotius Syndicus Lugdunenſis, & aliquot alij compacti ſunt in carcerem. Inde cum copiis Hollandiam ac Vveſtfriſiam percurrit Arauſicanus, expulitque Prædicantes omnes Arminianos, & fauentes iis abdicauit Magiſtratu, vi vt credidit tum neceſſariâ, ne religionum varietate Ordines Belgici disjungerentur.

Arminiani malè habiti ab Arauſicano Principe.

In Scotiâ quoque prognatum eſt Schiſma ob adminiſtrationem Eccleſiarum, in quam noui ali-

In Scotia de religione tumultus.

aliquid induxerant Angli, Puritanis contra nitentibus; nec hoc tempore ſopitum eſt, ſed Regis prudentia repreſſum nonnihil, ſuo tempore in maiores, & periculoſiores diſcordias erupturum.

Cometes horribilis apparet.

Hoc denique anno ineunte Nouembri Cometes apparuit Lunâ plenâ longè maiori lumine illuſtris horribili caudâ: Conſtantinopoli ſub ſpecie viſus eſt acinacis: quid autem præcinuerit, iam pœnè ſentimus adhuc, & lugemus; ab hoc enim tempore Europa in armis, & lacrymis eſt.

MVNDI 5672. CRISTI 1619.

Matthiæ Imp. ſuccedit Ferdinandus II.

Bohæmi cum alijs hæreticis conſpirantes bello appetendi fuerunt, cùm neque monitis, neque minis poſſent ad officium reuocari. Inter has turbas moritur Matthias 13. Kal. April. ætatis anno 62. Imperij ſexto, cum menſibus nouem, vt anteceſſore ſuo melior, ſic deterior ſucceſſore; poſt cuius obitũ Ferdinandus eius patruelis, iam electus Bohæmiæ, atque Hungariæ Rex, vniuerſam eius hæreditatem adiit, annos natus quadraginta duos, & in quo nihil ad bonum, iuſtumque Principem deſiderabatur. Is primùm ſuis adhortationibus conatus eſt compeſcere ſeditioſos; at eorũ de more, vti hæreticorum, ex facilitate creuit audacia. Expulerũt enim, quos capitaliter oderant, Ieſuitas, Cardinalem Olomucenſem incluſere, obuia quæque diripuere; & tentaſſet Viennam Turrenſis Comes, niſi Mansfeldij clade deterritus eſſet, quem Buquoius malè mulctarat, & prudentiâ ſuâ, armiſque retuderat. Paulò poſt electus Imperator Francofurti Ferdinandus II. ſpes Cathôlicorum, & bonorum Germanorum erexit. Verùm ſtatim in eum inſurrexit Fridericus Elector Comes Palatinus Rheni, qui ſtimulante Elizabethâ coniuge, ſaltèm Rex eſſe voluit. Hæc enim Angliæ Regis filia vehementer angebatur ſe

Palatinus Comes in eum rebellat, & ſe Regem Bohemiæ dicit.

ſe marito Rege carere, & impares natalibus ſuis nuptias querebatur. Itaque vir vxorius Bohæmiæ Rex electus in conſeſſu tumultuario, ſibi atque vxori Pragæ feſtinantiùs & nondum firmatis rebus ſuis, coronam imponendam curauit Regnorum duorum Hungariæ ſimul & Bohæmiæ, quæ ſpe tantùm deuorarat. Sed hæc turpiter mox reuomere compulſus eſt; infelix Elizabetha nec Regina fuit, & deſiit eſſe Palatina, reliquamque vitam cum mimiro Rege ſuo in Hollandiâ trahens, ac propè victitans precariò, ſatis longas, & acerbas pœnas dedit, auidiùs, & incautiùs appetitæ dignitatis, atque Majeſtatis.

Gaborius Hungariã vaſtat, & Catholicos malè excipit.

Interea Betlehemus Gaborius Vvayuoda Tranſyluaniæ Caluinianus, aut veriùs nullius religionis, Ottomani cliens, inuaſit Hungariam, impoſito etiam ſibi diademate, quod Poſſonij, *Presburg*, reperit, Catholicis, & hominibus Deo ſacris crudeliter exceptis, vti Fridericus in Bohæmiâ fecerat; cùm ſit immanitas certus hæreſeos character, hæc ſanguine, & lacrymis Catholicorum, vt lacte, paſcatur.

Eſpernonius Reginã Matrem Bleſis abducit.

In Galliis relegata Bleſas Maria Medicæa, quanquam regio haberetur cultu, exulem tamen ſe magnam, & miſeram illuſtrem appellabat, ac carcerem ſuum fortibus Frãcis oſtentabat. Eſpernonius vir ingenij, & fortitudinis ſummæ, licèt naturâ paulò durior, & vulgò habitus μισογύνης, Dominæ ſuæ querelis inflexus eſt, cui in primâ regni tutelã egregiam nauarat operam. Crimen ergo non putauit eripere matrem filio, iram fortè ſimulanti; aut certè veniâ dignum ſcelus, effringere Regium carcerem, quem Rex optimus, optimæ matri Aulici gratioſi ſuaſione paraſſet. Eam porro ducit Inculiſmam, quò ſtatim Rex copias miſit, vt illam cum fautore ſuo, etiam per vim retraheret. Verùm cum reuocatus Armandus Richelæus ad Regem miſſus eſſet, ſic eius animum demulſit, vt penitùs placarat matris; qui deinde ſuauiùs ab eâdem exoratus, liberatori quoque nõ inui-

Richelæus Regẽ placat.

Condæus liberatur & reconciliatur Regi. inuitus, & ingratis veniam indulſit, Atque vt eſſet tum Franciæ lætitia plenior, & cumulatior, qui in arce Vicenarum ſeruabatur Condæus acceſſit liber ad Regem, paratum vti jam eius conſilio, & prudentiâ, quam ſibi longo otio, & diuturnâ codicum lectione compararat.

Impij Doctores in Francia mulctati. Detecti ſunt hoc anno in Gallijs non ſibi tantùm, ſed alijs impij, & morum, ſicuti religionis corruptores. Tholoſæ Luciolus Italus detectus clam docere nullum eſſe Deum, exuſtus eſt viuus. Pariſiis etiam Theophilus quidam Poëta melior, quàm Chriſtianus, eodem fortè ſupplicio interiiſſet, niſi fautores magnos in aulâ nactus eſſet, & alumnos, quibus perniciem, corporis ſaltèm, creditur accerſiiſſe.

Dordracena Synodus. Hoc anno habita eſt in Belgio famoſa illa Dordracena Synodus excitis ex Germaniâ, Angliâ, Belgio Miniſtris; quominùs enim venirent quoque Franci, Rex inhibuit. In hac Gomariani, & Arminiani lacerauerunt ſeſe, & illa tandem ſecta præualuit, quia ſic Arauſicanus peroptabat; non jam hîc armorum tantùm, ſed & religionis arbiter. Hi expulſi ſunt Belgio, eorumque præcipuus fautor Barneueldius, vti ſeditioſus, capite mulctatus. 3. Idus Maias Hagæ. Hugo Grotius carcerem, & paratam ſibi mortem, vxoris ſuæ fraude defugit, & virum magnum Muſis atque eruditioni reſeruauit; in quo vix hæretici quidquam fuit, præter externum cultum & nomen; quæ etiam parabat ejurare, vt ſignificauit mihi, & Dionyſio Petauio, idque feciſſet maturiùs, niſi ad Eccleſiam comitatior, licèt fortè imprudentiùs redire maluiſſet.

Barneueldius, & Hugo Grotius mulctati.

Ordo de Sacra Militia Chriſtiana. Hoc anno Viennæ in Auſtriâ nouus Ordo *de ſacra militia Chriſtiana*, ſuperiori tantùm informatus, perfectus eſt à Carolo Gonzaga Duce Niuernenſi Gallo, Adolpho Althano Germano, Ioanne Baptiſtâ Pretignano ſub patrocinio B. Virginis, S. Michaëlis, & S. Franciſci, ad comprimendas Turcarum in mare Internum excurſiones:

nès: magnum in ſpeciem opus, & majori inchoatum pompâ, quàm prudentiâ propagatum quod tandem etiam cum Chriſtianorum riſu euanuit, cum Mahumetanorum contemptu; quia aliud, quàm Dei gloriam, & fidei præſidium, præclari illi, ſi Deo placet, Ordinum conditores ſpectaſſe videbantur.

MVNDI 5673. CHRISTI 1620.

Bellum geſtum eſt hoc anno in Germaniâ, quo ætas noſtra nullum atrocius vidit: agebatur enim de duplici ſceptro, immò & de Imperio, & quod erat caput vtrimque mala, & vera Religio erant in partibus. Poloni enim & Hiſpani copias, Pontifex pecuniam Ferdinando; Angli & Batavi ſoppetias Palatino ſuffecerant. Fruſtra Rex Franciæ nobili Legatione ſollicitatus à Ferdinando, eos reconciliare per Legatos ſuos conatus eſt, adeò vtrimque animos vera, & falſa pietas efferarat, vt omnes arma ſpirarent, & ſanguinem. Inter hæc Ioannes Georgius Elector Saxonicus, Lutheranus licèt, Cæſari tamen addictus Luſatiâ occupauit; Ambroſius Spinola cum exercitu Hiſpanico Palatinatum ingreſſus in eo multa oppida, quâ vi, quâ deditione cepit: Dux Bauarus Cæſaris, & Catholici in Germaniâ ductor exercitus cum Bucquoio junctus Bohæmiam ingreſſus, vrbes aliquot ſibi vindicauit, demumque ad Pragam venit. Hic Dominicus à Ieſu Maria Hiſpanus Carmelita diſcalceatus cùm inueniſſet Imaginem B. Virginis, cui oculos ſuffoderant Hæretici, Catholicis animos addidit, & ardentiſſimâ oratione eos ad vindictam Deiparæ fortiter incitauit. Igitur initum eſt certamen, quo primùm vincere viſi hæretici grandi poſtea clade proſtrati ſunt. Hâc victoriâ dedita Praga, Bohæmia ſubjugata, reducta Morauiaq; Sileſia repreſſa, Germania facta eſt ſui Iuris, ac verè Catholica. Palatinus autem ex hac ſuorum ſtrage tan-

Bellum atrox inter Ferdinandum II. Comitem Palatinum.

Palatinus victus nūquam recepit animos.

tantùm timoris hauſit, vt nunquam illum depoſuerit, vnoque prælio, & perdiderit victoriam, & ſpem omnem alienæ ditionis inuadendæ, atque ſuæ recuperandæ dignitatis.

Poloni Belli & Turcici initia. In Vvalachiâ & Moldauiâ non minores extitere motus, cùm Oſmanes Compagium miſiſſet ad cædendum Gratianum Vvayuodam Chriſtianum Græcum, ſibi vectigalem. Hic enim Campagium vice verſâ interemit, & à Polonis luculentum recepit auxilium, quo fretus bis cum Turcis conflixit, primò feliciter, deinde malè, cæſus etiam cum multis nobilibus Polonis. Quæ cauſa fuit cur Oſmanes, jam quietus à Perſis arma conuerterit in Polonos; quæ hi tam fortiter depulerunt, vt non tantùm victoriam Turcis adimerent, ſed & eos aggrediendi voluntatem.

Hiſpani Griſonum ſocijs auxiliantur. Telina Vallis ditionis Rhæticæ, nexus Italiæ, atque Germaniæ, jugum hæreticorum excuſſit, cæſis aut depulſis eorum fautoribus. Cùm ſibi meritò à Dominis Griſonibus hi reformidarent, implorauere Feriæ Ducis auxilium; qui ſic eis tulit opem, vt miſeros Telinenſes ex Griſonum ſeruis, mancipia faceret Hiſpanorum, collocatis vbique arcibus munitiſſim s. Ea res Venetos, Heluetios, Francoſque meritò turbauit; quare primùm legationibus actum eſt, vt tam pinguis præda eriperetur Hiſpanis: verùm opus erat aliâ machinâ, vt hæc regio retinentiſſimis hominibus ſui atque alieni tolleretur.

Pugna Francorū ad Pontes Cæſaris. Inter hæc Franci dum ad Pontes Cæſaris, *le Pont de Ce*, in pago Andegauenſi bella gerunt, ludere videbantur; (quare hæc expeditio linguâ patriâ dicta eſt, *la Drolerie du Pont de Ce*) verùm hic ludus, in veras Hæreticorum lacrymas conuerſus eſt. Proceres enim irati Luynio, quem ex vltimâ nobilitate, cum duobus fratribus ſuis Chalnio, & Lucemburgio, perueniſſe videbant ad ſumma, illo etiam facto Conneſtabili, ad Reginam matrem confugere: hæc cum rebellibus, copias ſcripſit; ſed Cadomo diligen-

tiâ

tiâ Regis, & prudentiâ Condæi occupato, necnon Reginæ Matris exercitu ad Pontem Cæſaris, fœdè debellato, victi clementiam Regis implorarunt, qui ſic excepit Matrem, vt hæc illas ei copias coëgiſſe videretur. Septus rego Rex jam ingenti exercitu (copiæ enim omnes in vna caſtra confluxerunt) de mulctandis rebellibus hæreticis egit, quos idem Rex pientiſſimus capitaliter oderat & cum jis inimicitias, pæne cum lacte, ſuxerat. Tum Beneharnus, & Rupella, Caluinianæ religionis in Gallijs propugnacula, jampridem cum Romanæ Eccleſiæ jugo, Regium excuſſerant. Obediebatur vtrobique Regi tantùm imperanti placentia, aut certè jis mandatis, quæ Caluiniani Doctores Troſſuli, accincti gladio præſcripſiſſent. Enimuero id intolerandum viſum eſt exercitui Catholico, ex filij atque matris ad Andegauum conuenientibus copijs conflato. Alterutra non poterat imparata reſiſtere. Antepoſita eſt igitur vrbi prouincia, quam Rex fortiſſimus iniquiſſimâ anni tempeſtate, non tam paſſibus, quàm victorijs peragrauit. Reſtitutus vbique veræ Religionis ablatus jampridem cultus; aſperſaſque Borbonio nomini, atque familiæ Regiæ, ab Auiâ impotenti fœminâ maculas, ſapiens & religioſus nepos abſterſit.

Benebarnus inuaditur ab vtroque exercitu coniuncto.

CA-

CAPVT III.

DECAS TERTIA.

Ab anno Chriſti 1620. ad 1630.

MVNDI 5674. CHRISTI 1621.

Oſmanes aggreditur Polonos, & cum iis turpē pacē inire cogitur.

SEquenti anno Turcus Oſmanes Polonos aggreditur, cuius fortitudini ſi Ianizzari reſpondiſſent, nec Ladiſlaüs Sigiſmundi filius, cum ſuis, ſupra mortalium conditionem repugnaſſet, actum erat de Poloniâ, & ab hac parte de Chriſtianitate. Sed ita repreſſus Oſmanes, tam crebris cladibus eſt affectus, vt cùm grauiores expectaret à Sigiſmundo, qui cum ducentis millibus equitum mox adfuturus nunciabatur, cum Ladiſlao ægrotante licet, & rerum omnium egeno, non ſatis ex Ottomanicâ majeſtate deciderit. Centum millibus ſuorum gladio, totidemque morbo, alijſque caſibus abſumptis Conſtantinopolin rediit, Polonis vtique quàm ſuis placatior, quos inertes, & ignauos appellabat; quod ei mox vitâ ſtetit, & Imperio; quoniā erat ad accipiendā iniuriā, quàm ad inferendam paratior.

Bucquoius cæditur: Gaborius pacem init cum Cæſare.

In Hungariam veniens Bucquoius rem Cæſaream reparauit, vrbibus ei certatim ſeſe dedentibus; quando & Poſonium captum eſt. Verùm cùm hic in prælio ad Neuuenſolum ceecidiſſet, Gaborius multa recepit oppida. Pacem nihilominus oblatam accepit; ſed vtiliorem ſibi quàm glorioſiorem; cùm hac aliquot vrbes ſuæ adjunxerit ditioni, Coronam Hungaricam tam propriè, quàm metaphoricè reſtituerit.

Ludouicus autem in Galliâ bellum id temporis gere-

gerebat, & ſanctius, & ſi ſpectes initia, fortunatius. Fanum enim S. Ioannis Angeriaci, *S. Ioan d' Angely*, quia diutius reſtiterat Regi, muro ſpoliatum eſt, ad reliquarum vrbium hæreticarum terrorem. Cætera oppida ambulando recepta: & tum actum erat de Hæreticis in Francia, niſi Montem ipſi Albanum objeciſſent, locum naturâ, & arte munitum, plenumque propugnatoribus mori paratis aut vincere. Hæc tamen parum eis profuiſſent, niſi caſu traiectus plumbeâ glande Meduanus Catholici ductor exercitus occidiſſet. Tanta erat Ducis huius gloria, tanta bellicæ virtutis exiſtimatio, vt eo ſublato, præſente licèt Rege Gallis omnibus animi conciderint. Obſidio certè ſoluta eſt curante Luynio Stabuli Comite, occulto præuaricatore, ſimulque viro aulicarum rerum quam belli ſcientiore. Is autem paulò pòſt inglorius obijt; jam enim Regi cœperat minùs acceptus eſſe, neque ſatis æquis oculis reſpiciebatur, ob Montalbauenſe dedecus: ad eo gratioſis apud Principes ſemel titubare periculoſum.

S. Angeriacum capitur.

Cæditur Meduanus.

Montalbanenſis obſidio ſoluitur.

Moritur Luynius.

Rhæti procraſtinantibus Hiſpanis reſtituere Telinam Vallem, in ea armati irrupere, recuperaturi ferro, quam precibus & minis non poterant. Verùm ijs objecti cum lectiſſimis copijs Feria, & Leopoldus Auſtrius, aduenientès ita retuderunt, vt concordiam turpem inire coacti ſint, metu mali grauioris.

Rhæti repulſi ab Hiſpanis.

Fuit hic annus virorum illuſtrium morte celebris. Nam elatus eſt ætatis vnde ſeptuageſimo Sedis 15. cum menſibus nouem Paulus V. moribus incorruptiſſimis, & ſub quo Roma, quantùm poteſt reddita melior. Eius locum impleuit Gregorius X V. in quo ſupra Paulinas virtutes gratia maior, facilitas ſuauior êlucebant.

Paulo V. ſuccedit Gregor. X V.

Obijt hoc quoque anno, ætatis 62. Albertus Archidux, veris lacrimis defletus à ſuis Bèlgis: quo ſublato ſtatim eius vxor Iſabella velum, & veſtem Clariſſarum ſuſcepit, pietati vacatura

Albertus Archidux moritur.

deinceps dum Ambroſius Spinola, fortiter arma tractaret. Hic Iuliacum obſidens anno proximo ineunte cepit; Aurangio Principe nequicquam obſeſſis ſuccurrere conato: erat enim Spinola ſæculi ſui ſcientiſſimus Poliorcetes.

Spinola aliquas vrbes capit.

Interijt & Philippus III. Hiſpaniarum Rex ætatis 43. regni 23. reliquitque locum filio, eiuſdem nominis Quartò, annorum ſexdecim adoleſcenti, quem tamen virum ſtatim ſunt experti Dux Oſſunæ, olim Siciliæ Prorex, itemque Rodericus Calderonus. Hic ex humili fortunâ ad ſummam euectus, cùm omnia poſſet, non potuit ſaltem non carere multorum criminum ſuſpicione: at ſi ex morte de vitâ coniecturam capere licet, odio maiore flagrauit, quâm ſcelere. Oſſunenſis turbulenti vir ingenij ob res Neapolitanas, animi impotentiâ in vltimum diſcrimen adductas, carceri mancipatus eſt, vt per otium ad ſe rediret, animique ſui moribus præpoſteris fræna moliretur, atque procuderet.

Philip. III. Hiſp. rex moritur ſuccedit ei Philippus.

Sed & aliæ turbæ Hiſpanienſem aulam diſtraxerunt. Rex enim ſtatim ἑταῖρον habuit Comitem Oliuareſium, qui Ducis Lermæi, ſub Philippo III. Potentiſſimi locùm occupauit. Hic præuiſâ Principis ſui morte, ſapienter ad ſacram purpuram promoueri curarat ſeſe, quæ hunc à noui Regis iracundiâ texit, iuſſum ab aulâ tantùm recedere, in quâ tandiu propè Regis vices obierat.

Comes Oliuareſius Ducis Lermæi locum occupat.

Fortunatè hoc anno res Hiſpanis terrâ, marique ceſſerunt. Rex enim Marochi obſidens arcem ab ijs ſtatutam ad fluuium Mamoram prope Alarchiam, adueniente Hiſpanâ claſſe fugatus eſt: eadem claſſis paulò pòſt incidit in 32. Batauicas naues Venetijs redeuntes, elapſo iam tempore induciarum, quas aut cepit, aut demerſit; fortunâ primo aſpectu iis arridente, vt eos poſtmodum turpius irrideret.

Hiſpani de Mauris, & Batauis victores.

Nor-

Mortuus hoc anno Coſmus II. Magnus Etruriæ Dux ingenio, quam corpore vegetior. Reliquit liberos, multos magno inter ſe amore concordes quibus præfuit Ferdinandus II. decem circiter annorum puer ſub tutelâ Auiæ, Matris, & Patrui, quorum curæ, & ſtudia, Principis optimæ indoli reſponderunt. *Coſmus Mediceus II. moritur ſuccedit ei Ferdinandus II.*

Felicius item migrauit ad Deum Robertus Cardinalis Bellarminus Politianus, ferè octuagenarius, qui virtutibus ſuis & eruditione, plus honoris addidit ſacræ purpuræ, quàm ab illâ recepit; futurus etiam maior ſi voluiſſet, aut in ſanctiora tempora incidiſſet. *Card. Bellarminus obit.*

MVNDI 5675. CHRISTI 1622.

Oſmanes Turcus dum maiora molitur, quâm eius ætas, aut ratio regni poſtularet, exautoratus eſt à Ianizaris, & Spachij (hi equites ſunt, illi pedites in militiâ Ottomanicâ) quibus exterminatis nouam militarem diſciplinam cogitabat. Itaque ab iiſdem reſtitutus eſt in ſolium ſtolidus Muſtapha, tantùm vt nepotem ſuum cædendum curaret; quod vbi præſtitit, & quaſi impoſitam ſibi perſonam Regius morio non malè geſſit, deturbatus eſt, ei anno ſequente ſubſtituto Amurathe, huius nominis Quarto; & datus eſt in cuſtodiam dumtaxat, bis licet ſpoliatus regno magno apud Turcas eius vecordiæ, & ſtoliditatis argumento. *Oſmanes tollitur ſufficitur ei Muſtapha, & huic Amurathes IV.*

Hoc anno capta eſt à fortiſſimo Bauaricarum copiarum duce Tillio Hildelberga, Palatinatus Rheni caput, huiuſque vrbi, Bibliotheca conflata ex omnibus pæne Germaniæ Monaſterijs, ideo ſimûl & ſemel eorum præcipuo Domino Pontifici Romano reſtituta fuit. Romam itaque tota miſſa eſt, magna tamen deferentis incuriâ, qui codices exquiſitiſſimos diripi paſſus eſt, eamque maluit deferrj in Ve- *Capta Hildelberga, & Bibliotheca Romam defertur.*

T 2 bem-

bem librorum numero, quàm delectu copioſior.

Paſſi in Iaponia Martyres.

Paſſi ſunt hoc anno in Iaponiâ glorioſi Martyres Petrus de Suniga Auguſtinianus, Carolus Spinola Genuenſis, & Sebaſtianus Qui mura, primus è Iapo nibus Sacerdos, ambo Societatis I E S V, alijque multi nobiles lentis ignibus cremati, maioribus ſe flammis ardere docuerunt in animo. Multis etiam infantibus Chriſtianis demeſſa capita, qui ſe conſtantia maturos cœlo demonſtrarunt.

M. Antonius de Dominis Papæ reconciliatur.

M. Antonius de Dominis operâ Legati Hiſpanici, reconciliatus Ro. Pontifici, ab eo veniam obtinuit, & recinuit Palinodiam; homo magni ingenij, & maioris leuitatis, cui plus & Eccleſiæ carcer, quàm conceſſa libertas profuit.

Vignacurtius Magiſter Melitenſis obit.

Mortuus eſt hoc anno Magnus Ordinis Melitenſis magiſter Adolphus Vignacurtius, quem annis ferè duobus, & viginti magnâ cum laude prudentiæ adminiſtrauit, magiſtratu æquè ſancto, atque diuturno.

Moritur S. Franc. Saleſius.

Nec ita multò poſt exeunte anno eum ſecutus eſt Franciſcus Saleſius, Epiſcopus Geneuenſis, ætatis anno 56. ſedis 20. Lugduni, vir innocentiſſimæ vitæ, dignuſque qui die ſanctis Innocentibus ſacro moreretur. Singularis eius pietas, mirâ ſuauitate, & humanitate condita, multis & religioſis, & ſæcularibus profuit; cùm ex eâ neſcio quem horrorem deterſerit, & ſapienter oſtenderit aditus nemini ad excellentem ſanctimoniam eſſe præcluſos.

V. Sanctorum Canonizatio.

Gregorius XV. altero ſui Pontificatus anno. Iſidoro, Ignatio, Xauerio, Thereſia, atque Philippo, indigetibus quinque Sanctorum numerum auxit. Ignatij atque Xauerij fretus auxilio quibus tantum honoris procurarat Ludouicus XIII. hæreticos aggreſſus aut malè mulctauit, aut ad obſequium, & fidem redire compulit. Victus enim ad Rienſem Inſulam,

non

non tamen ſine periculo Regis, Subizius. Eidem quoque Regi ſe tum ſubmiſit Rohanius illius frater, reuocatus per Desdiguerium, quem Ludouicus Comitem ſtabuli mortuo Luynio ſuffecerat, multorum annorum, palmarumque Ducem. Rupellani etiam ipſi terrâ preſſi, ac mari domiti, juſſa Regis implere ſimularunt, & aliquid viſa eſt in vrbe tam ſuperbâ, rebellique, vel obſequij, ſimulatio. *Ludou. XIII. hæreticos ſibi parere cogit.*

Trepidatum eſt tamen in limite Campaniæ; quia Mansfeldius nothus, cum collectitiâ Germanorum prædatorum manu, per hanc in Belgium irrumpere moliebatur: at prohibitus eſt prudentiâ & fortitudine Ducis Niuernenſis Campaniæ Proregis latronibus iſtis cum exercitu ſemper imminentis, quos demum in aditu Belgij Gonzalo Cordubæ Hiſpano concidendos, diſſipandoſque tradidit. *Mansfeldius nothus exclusus Francia, victus ab Hispanis.*

Cregorius XV. Armandum Cardinalem Richelæum poſtulante Ludouico, & Maria Medicæa, ſed longè magis exigentibus tanti viri prudentiâ, & ingenio inter purpuratos patres adſcripſit, vt ſupra omnes emineret, eòque efferret dignitatem illam, quò vlterius promoueri non poſſet. Ciuitas quoque Pariſienſis de ſe tam illuſtris, facta eſt etiam ſplendidior Archiepiſcopatu, ſubſtracta Senonenſi, eique attributis ſuffraganeis Carnotenſi, Aurelianenſi, Meldenſi Epiſcopatibus. Huius primus Archiepiſcopus fuit Ioannes Franciſcus Gondius, nepos atque frater Cardinalium Petri, & Henrici Gondiorum, qui diu expectauit purpuram, quæ in eius nepotem, & corpore, & ingenio digniorem translata eſt. *Arm. Richelæus fit Card.* *Primus Pariſienſis Archiepiſcopus.*

MVNDI 5676. CHRISTI 1623.

Mansfeldius, & Halberſtadienſis duo Ger-

Mansfeldius & Halberſtadienſis victi, à Tillio.

maniæ funera, idoneos putarunt ſeſe, qui latrocinijs ſuis, ac deprædationibus vlciſcerentur Fridericum Palatinum Electoris dignitate ab Imperatore ſpoliatum. Verùm oppoſitus eis Tillius Fortiſſimus, & experientiſſimus copiarum Cæſarearum ductor latrones iſtos ſic contudit & contriuit ad Statabum, vt quo diffugiſſent, eorum reliquæ, Germania ipſa diutiùs ignorarit.

Bauarus ſpoliis Palatini exornatur.

In Comitijs Ratiſponentibus Electoratus Palatini in Ducem Bauariæ translatus erat, cuius & ditio creuerat, huic adjuncto Palatinatu ſuperiori, eiuſque potentiam domus Auſtriaca, cui addictiſſimus erat ille Princeps putabat eſſe ſuam. Turbabat etiamnum Hungariam Gaborius; cum quo tamen factæ ſunt induciæ; quas minùs Imperij gloria, quàm neceſſitas poſtulabat. Denique tum Vallis Tellina Summô Pontifici conſignata eſt, vt bellum inter Francum & Hiſpanum, Sabaudum & Venetos componeretur; cui præpoſitus eſt Marchio Bagnius, vir bonus, & prudens, & ſic omnibus acceptus, vt eo meliorem nec ipſi Griſones exoptarent.

Vallis Tellina Pontifici conſignatur.

Caroli Angli iter in Hiſpaniam ſine fructu.

Carolus Vvaliæ Princeps Iacobi Angliæ Regis filius vnicus Mariam Philippi IV. filiam poſtulauit vxorem, atque eam vt obtineret, per Galliam cum quatuor ſocijs incognitus tranſijt, & Madritum venit: eas etiam nuptias probabat Pontifex, quaſi profuturas Eccleſiæ, aut ſaltèm nequaquam nocituras Cur autem hæc non coaluerint, incertum, Anglo & Hiſpano ſibi inuicem cauſam abrupti matrimonij objicientibus; ambo certè rei, aut non innocentes.

Illuminatorum ſecta in Hiſpania oppreſſa.

Vrgebat tum in Hiſpaniâ *Illuminatorum* ſecta, inquinatiſſimum hominum genus, & dediti ſſimum orationi, quæ ſolâ mente peragitur, qui & Sacramentorum, & alia Chriſtianæ pietatis opera poſthabebant. Verum

ſeptem

ſeptem eius authores igni traditi, in alijs excitatos libidinis ignes extinxerunt.

In Germaniâ quoque, horum monſtrorum feraciſſimâ, nata eſt ſecta vocata *Fraternitas S. Crucis à Roſa*, cuius profeſſores ſe inuiſibiles, & incognitos dicebant, omnia indulgentes corpori, fœdiſque voluptatibus veneris & infra ventrem addictiſſimi: Lutherani omnes, Empirici, ſimul & Magi; quo ex contextu, quid mali non expectandum fuit? *Fraternitas S. Crucis à Roſa.*

Obijt tum Gregorius XV. ætatis 72. ſedis 2. cum quinque menſibus, magno bonorum omnium mœrore; quem vtcumque ſedauit ſublectus eidem Maphæus Barberinus vir eruditiſſimus, dictus Vrbanus VIII. qui tam diuturnum, quâm vtilem Eccleſiæ geſſit Pontificatum. *Greg. XV. ſuccedit Vrbanus VIII.*

MVNDI 5677. CHRISTI. 1624.

Vallis Tellinæ negotium non ſatis procedebat ex fœderatorum voluntate, & Bagnius cui commiſſa erat hæc ditio ab Hiſpanis circumcluſus, illam ijs ſeruare potiùs, quâm Pontifici videbatur: cum Marchio Coĕurius Eſtæus Legatus Regis Franciæ ad Heluetios & Rhætos depoſitâ Legati perſonâ, & Imperatoris aſſumptâ, eam nomine ſui Principis, Sabaudi atque Venetorum, armis fortiter inuaſit, atque intra duos menſes totam occupauit; querente Pontifice grauiter, quaſi per Francos contemptus eſſet apertè, cùm tamen priùs, occultè licèt, magis ab Hiſpano ſperneretur, & taceret. *Vallem Tellinam occupat Marchio*

Vrbs Breda in limite Brabantiæ egregiè communita ab Hiſpanis duce Spinola, magnis operibus circumuallata, longa quidem, & in annum ſequentem protractâ, ſed certâ, ſecurâque obſidione ad deditionem compulſa eſt. *Bredam capit Spinola.*

Conceptionis Ordo à Duce Niuernenſi inſtitutus confirmatur.

Tum etiam confirmatus eſt à Pontifice Conceptionis Ordo inſtitutus à Duce Niuernenſi, maiori pompâ, quàm emolumento, & cuius præter nomen nihil audiuere Mahumetani, quorum in perniciem comparatus erat.

Damnati Antiperipatetici.

Damnati ſunt hoc anno Pariſijs, noui quidam Antiperipatetici, Chymiſtæ, Medici, eorumque prohibitæ theſes, quibus turbabatur potiùs, quàm illuſtrabatur Academia.

Henr. Lothar. obit, relictis duabus filiis; Nicolea Carolo nubit.

Mortuus eſt 13. Kal. Auguſt. Henricus Lotharingiæ Dux, anno ab obitu Patris decimo ſexto. Reliquit tantùm filias duas quarum natu maior Nicolea nupſit Carolo patrueli ſuo filio Franciſci Comitis Valdemontij, fratris Henrici, cui aut dotalem attulit Lotharingiam, aut ſaltem ei debitam firmauit, cùm Maritum aut vxorem nemo negare poſſet eſſe Duces Lotharingiæ.

F. Paulus Seruita mortuus coli vetitus.

Frater Paulus Venetus Seruita Summi Pontificis magnus hoſtis, ipſiſque hæreticis Sanctæ Sedi longè infeſtior, & cucullatus Lutheranus, anno ſuperiori mortuus, iſto à plebeculâ Venetâ Sanctorum honores conſequutus eſſet, niſi ſub Anathematis pœnâ prohibuiſſet Vrbanus ad eius ſepulchrum appendi Anathemata, & coli Venetijs, qui Romæ ignibus (vt creditur) addictus foret.

De Dominis poſt mortem comburitur.

Et verò compar eius, ac propè æmulus marcus Antonius de Dominis in Dalmatia Spalatenſis Archiepiſcopus, Apoſtata quondam, & ad relictos Anglos per ſummam leuitatem reſpectans, Romæ in cuſtodiam datus eſt; vt per vim deſipere prohiberetur. Hic ſenex, & Ventrioſus contraxit morbum, ex quo paulò pôſt mortuus eſt, Sacramentis omnibus Eccleſiæ munitus. Nihilominus inquiſitorum judicio, cum ſuis ſcriptis in campo Floræ crematus eſt igne mortuus; quem fortè viuus nunquam effugiſſet.

Pax inter Ferd. Imp.

Hoc anno demum pax inita eſt inter Ferdi-

dinandum Imperatorem, & Bethlehemum Gaborium Principem Tranſyluaniæ, qui titulum Regis Hungariæ depoſuit, eiuſque adminiſtrationem, ſeruatis tamen aliquot vrbibus, quandiu viueret, & quas vt Princeps Imperij poſſideret; eâ tamen lege, vt nihil negotij Catholicis Caluinianus, aut potiùs nullius religionis Dynaſta faceſſeret; conditionibus ſine dubio vtrimque honeſtis, & quæ omnes belli pertæſos innuerent. *& Gaborem.*

Tartari Podoliam, & Ruſſiam Nigram, ſeu Rubram infeſtantes, tandem in Polonos, & Cozakos inciderunt, à quibus grandi ſunt affecti clade, multis ſuorum deſideratis, ac primario duce. Ita jam de reliquijs exercitus ſui ſeruandis, quàm prædæ ſollicitiores, maturiùs vtique quàm venerant patriam ſuam egentes atque vulnerati repetierunt. *Tartari grassatores repreſſi à Polonis.*

Batauí hoc anno Hiſpanicam claſſem 30. nauium ad Limam oppidum Peruuiæ, 12. tantùm inſtructi nauibus vicére, ac magnâ ex parte depreſſere. In Braſiliâ quoque cum 9. nauibus occupauere. Sinum omnium Sanctorum, & vrbem S. Saluatoris expilarunt magnis refectam diuitijs, capto etiam Prorege cum filio, Epiſcopo, & alijs primarijs viris, quos in Hollandiam, victoriæ ſuæ fercula, ſubmiſere. Verùm ſtatim aduerſus eos parauit ingentem claſſem Philippus, cui præfecit Fridericum Toletanum. Hic Batauos auxiliatores cum 36. nauibus præuenit vrbem ijs eripuit: & quod caput fuit, hæreticorum ac rebellium audaciam faſtumque repreſſit. *Batau vincunt Hiſpanos ad Peruuiam & Braſilian.*

In vrbe Mexico Nouæ Hiſpaniæ lis exorta inter Proregem Syluefium, & Archiepiſcopum, de Iuribus Eccleſiæ, publicam rem in vltimum pæne diſcrimen adduxit. Iuſſus enim vinciri Archiepiſcopus, fortitudine ſuâ Proregem detruſit in carcerem, causâque coram *Turba Mexicana inter Arch & Proregem.*

Rege in Hiſpaniâ excuſsâ, pietas & Religio, ſeueritati, atque impotentiæ præualere.

MVNDI 5678. CHRISTI 1625.

Barberinus Legatus à latere.

Venit in Franciam Legatus à latere Vrbani VIII, nepos Franciſcus Barberinus, vt diſſidentes inter ſe Francos, Hiſpanos, & Genuenſes reconciliaret; nullo tamen alio operæ pretio, quàm vt veniſſe, & magnificè receptus eſſe videretur.

Subizius & Rohainus reconciliantur Regi.

Subizius & Rohainius inquietiſſimi fratres, & hæretici, populos ad rebellionem ſollicitarunt, & terrâ, marique prædas egerunt. Sed Subizius ad Reacum ſeu Ream Inſulam Rupellæ vicinam terrâ marique victus eſt à Mommorantio Franciæ Architalaſſo. Itaque ambo compulſi ſunt à Rege veniam petere, quæ ijs conceſſa eſt, quia nocere poterant, Rex ſubditorum, quàm ſui voluit videri ſollicitior.

Salica lex in Lotharingia.

Salica lex de ſucceſſione maſculorum in Ducatum Lotharingiæ, in Comitijs Lotharingicis hoc anno admiſſa eſt. Huic etiam ſubſcripſiſſe perhibetur Nicolea, ſed coacta; reclamauit certè eius ſoror, & adhuc lis eſt ſub Iudice, magnis vtrimque propugnatoribus defenſa, & quam vis tantùm, & potentia decident.

Carolus Vualliæ Princeps ducit Mariam Henricam.

Carolus Vvaliæ Princeps Mariæ Henricæ Francicæ nupſit, Catholicis exultantibus, trementibus hæreticis, vanis vtriuſque partis & ſpe, & timore.

Iubilæum Romæ. S. Elizabetha Canonizatio.

Iubilæum promulgatum Romæ, multos etiam Principes acciuit in Italiam, quibus præcelluit Ladislai Poloni pietas multis gratijs per Pontificem honorata.

Ibidem Eliaabetha Portugalliæ Regina tertij

Andreas Abelinus & Felix Cantelicius. Arati.

tij Ordinis ſancti Franciſci in ſanctarum Album relata eſt 8. kal. Iunias. Beatos quoque dixit Vrbanus Pontifex Andream Abellinum Theatinum, & Felicem de Cantelicio Capucinum, magno omnes Eccleſiæ plauſu acceptos.

Genuenſes pacem à Francis redimunt.

Hoc tempore Reſpublica Genuenſis appetebatur à Francis ob iniurias Sabaudis illatas, nec Hiſpani, quorum in poteſtate, vel tutelâ Genua eſt, aut volebant, aut poterant reſiſtere. Et Franciſcus quidem victor, perrumpere paratus omnia, jam imminebat vrbi, neque jam de finibus, & ditione, ſed de muris agebatur. Metu itaque ciues perculſi diſcrimen quod armis & ferro amoliri non poterant, conſilio, & auro diſcuſſerunt. Vt ſe res habuerit, non eſt huius operis dicere; id tamen taceri non poteſt, vt publicum nimis, ex illâ expeditione Francos ignominiæ, ac dedecor s plenos cum ſuo Duce redijſſe. —

Moritur Iacobus Angliæ Rex, cui ſuccedit Carolus filius.

Anno vitæ vndeſexageſimo, Regni Anglici 22. obijt Iacobus Rex, Princeps amantiſſimus Pacis, adeòque addictus procurandæ inter vicinos concordiæ, & hæc eius ſollicitudo ab illis rideretur, & apud plebeculam abiret in prouerbium. Mortuus eſt quoque Mauritius Arauſicanus Princeps, cui ſucceſſit Henricus frater, cùm ipſe ἄγαμος obijſſet, neque duxiſſet vxorem, quam impedimentum viri bellatoris appellabat, ipſe tantùm intentus in bellum, in quo vir magnus euaſit, factus tandem longo vſu multiſque damnis acceptis bonus Imperator.

Mauritio ſuccedit frater Henricus.

Pax inter Turcam, & Cæſarem.

Ferdinandus creatur Rex Hungariæ.

Renouatâ inter Ferdinandum, & Amurathem pace, eique inſerto etiam Gabore Tranſyluano, idem Ferdinandus filium ſuum Regem Hungariæ curat eligendum, qui coronatus eſt Sopronij ætatis anno 17. Nec enim Hungari admittere vllum voluerunt

T 6 Re-

Regem aut ceſſione , aut hæreditate ; idque ſapienter indultum eſt eorum pertinaciæ, quam ſolâ facilitate bonus Princeps poſſe credidit emendari.

Chriſtianus Danus victus à Cæſareis.

Chriſtianus Daniæ Rex Dux electus Proteſtantium inferioris Saxoniæ , vt Palatinum reſtitueret , tam malè à Cæſareis Ducibus exceptus eſt Tillio , & Vvalſteinio , vt dum alteri prouidet , parum ſibi conſuluiſſe putaretur.

Melitenſium ad Leucadem infelix expeditio.

Melitenſes Equites ſuſceptâ ad Leucadem , *Sainte Maure* , expeditione, vrbem occuparunt quidem , ſed cruento certamine : eamque incendere compulſi ſunt. In reditu cum 5. triremibus occurentes Biſertinis ſex , è ſuis amiſere duas , tres plane conquaſſatas , & inutiles Melitam reduxere ; ſed non omnes Equites quorum multi cæſi , aliquot captiui relicti ſunt , ſiue ea militum , ſeu Ductorum culpa fuit , cum magno Ordinis dedecore copulata.

MVNDI 5679. CHRISTI 1626.

Bagdetum recuperant Perſæ.

Bellum hoc anno geſtum eſt magnâ contentione, atque ardore Turcos inter , & Perſas , cum hi Bagdetum ſuo reſtituiſſent Imperio , illi perditum ferrent impatientiſſimè ; quare & Vizirem ſuum Amurathes exauthorauit , atque ei , quem fortiorem , & ſapientiorem putabat, ſubſtituit alium . Babylonem vulgo hanc vrbem inepti vocant , quaſi Bagdetum veteris Babylonis ruderibus impoſitum ſit , & non Seleuciæ quæ eluitur Tigri vt Bagdetum , cùm Euphrates Babylonem interſecaret ; de quibus tanta eſt inter Geographos controuerſia, quanta tum fuit inter Perſas & Ottomanos.

Beatur Vrbinus S. Sedi oſtitutus.

Creuit hoc anno Pontificia ditio Vrbinate Ducatu , qui ab hac parte Patrimonium Eccleſiæ

decor-

denormabat, ſponte cedente Franciſco Maria de Rouerâ, quem tum tutiùs à Romano Pontifice, ſe viuo poſſideri, quàm à mortuo expectari iudicauit.

Incile à Moſa ad Rhenum.

Tentatum in Belgio opus audax, Incile quo deriuabatur Rhenus in Moſam, & commercia Batauorum inhibebantur, quod incredibili partium labore, atque ſumptu tentatum eſt, atque impeditum.

Multi proceres in Francia conie-cti in carcerem.

In Galliâ Vindocini fratres duo, Mareſchallus Ornanus aliique proceres in regni perniciem aliquid moliti, coniecti ſunt in carcerem; vnus Chalæſius caput perdidit, non cuius animus, ſed lingua fuerat ſceleratior, atque nocentior. Sueſſionenſis Comes, maturè, & ſapienter fugit; Dux Aurelianenſis cuius cauſa fuerat hæc inita conſpiratio, non modò nihil paſſus eſt mali, ſed & accepit Mariam Borboniam coniugem, filiam vnicam Ducis Montiſpenſerij, è Regio ortam ſanguine, formâ, & prudentiâ adhuc, quàm genere illuſtriorem. Quem autem deprimere conati fuerant iſti coniurati Cardinalem Richelæum, extulerunt magis: nam ab eo tempore Rex illum pluris fecit, expertus ſingularem in hoc negotio diſſuendo eius prudentiam; ideo vt ſe deinceps illi regnumque administrandum permiſerit, frementibus licèt multis, & aduerſus eum lapidem omnem mouentibus, quos ille nihil veritus, aut tacere compulit, aut nimis renitentes exterminauit, quaſi regno aut Principi ſuo pernicioſos; mirabili politices genere, & cui Theologi quidam ſunt adſtipulati, de quorum doctrinâ poſteritas iudicabit.

Card. Richelæus apud Regem poteſt omnia.

Gaborius cũ alijs in Cæſarem conſpirat.

In Germaniâ quoque aduerſus Cæſarem noua eſt facta conſpiratio, cui Betlehemus Gaborius Turcos quoque ſuos permiſcuit, vir quietis impatiens & nullius apud homines, vt apud Deum fidei. Huic conjunxere conſilia

ſua,

Mansfeldius nobis victus a Vualsteinio.

ſua, atque vices Mansfeldius; quem hoc anno ad Pontem Diſſauienſem Vualſteinius deleuerat peditatu eius cæſo ad internecionem, equitibus ægre cum ipſo duce dilapſis. Reparauit nihilominus ſtatim exercitum, & per Germaniam populabundus in Hungariam ad Gaborium venit cui latronum ſuorum reliquias commiſit. Ipſe dum ad Venetos pergit, in Boſnia mortuus eſt morbo; Attila. Germaniæ vulgò nuncupatus, cui graſſando, deſolandoque vix ceſſit, huic etiam morte diſſimilis parum.

Paulò poſt moritur.

Christianus victus grandi clade a Tillio.

Chriſtianus Daniæ Rex, qui Palatini ſuſceperat patrocinium, in agro Brunſuicenſi a Tillio duce Cæſareo victus, ſuos pænè omnes duces, 22. tormenta bellica, 66. Signa militaria & quod caput fuit exiſtimationem ſuam perdidit, non ab hoſtibus deinceps tantùm, ſed à ſuis deriſus ignominiosè.

Rusticorum in Austria rebellio & pœna.

In Auſtria deſæuiit 70. millium ruſticulorum furor, quos armarat deſperatio. Hi legatos quoque miſerunt impudenter ad Imperatorem, & æquo pæne iure egerunt cum ſuo Principe: quâ audaciâ, nobiles (quorum in perniciem coniurarant) contra ſe accenderunt, à quibus fracti ſæpe, atque profligati, aut fame enecti ſunt in ſyluis, aut ex arboribus in viâ militari conſitis, popularibus ſuis terricula, pependerunt.

Gustaui Adolphi initia.

Pertinent ad hoc tempus Guſtaui Adolphi magni Succiæ Regis initia; quando hic in Pruſſiam nauigans Gedanum valdè terruit, vnde & poſtea rediit cumulatus gloriâ, viſus par eſſe Sigiſmundo Polono. Corraſit & tum vndique pecuniam, quâ fretus & auro Gallico, ſic eius aſpectu inflammatus eſt, vt huius ſplendore perculſus magnas intulerit in Germaniam tenebras, diuini humanique iuris perturbationem.

Hoc

MVNDI 5680 — CHRISTI 1627.

Hoc anno iterum majori conatu tentatum Bagdetum à Turcis, Calilo Vizire, majori horum ignominiâ defenſum atque ſeruatum. Tum autem Conſtantinopoli Cyrillus Patriarcha, ex Turco, Græco, Caluiniano hybrida, homo verſipellis, atque ſceleratus, adoleſcentes Græcos miſit in Hollandiam inſtituendos, qui deinceps per Græciam, quod hîc combiberant Caluinianum ſpargerent virus. Huius præuaricatoris nomine edita profeſſio Fidei; ſed qualis hæc porro? miſſa videlicet ab impio, & ad impios, etiam optima quæque corrumpere ſolitos.

Bagdetum iterum tentatum à Turcis.

Cyrilli patriarchæ professio fidei.

Pariſijs duella repreſſa ſunt, nobilibus gladiatoribus publicè tortoris manu capite minutis: Franciſco Mommorantio Butteuilio, & Franciſco Roſmadeco Comite Capellarum, duorumque pœna, & ipſis, & multis alijs ſaluti fuit.

Duella duorum ſupplicio repreſſa.

Antonij Santarelli Societatis IESV liber hoc anno à Pariſienſibus Theologis damnatus, turbarum aliquid commouit, Richerianis Theologaſtris erigentibus caput; ac in Pontificem paratis inſurgere. Verùm eos egregiè retudit Franciſcus Cardinalis Rupifucaldius, magnus Eccleſiæ patronus, cui ſe auxiliatorem quoque præbuit Cardinalis Richelæus, à quo tamen hæc tempeſtas in Societatem concitata, non improbabiliter credebatur; ſed vbi hanc vergere in detrimentum Eccleſiæ vidit, ſapienter ſedauit; & faſſus eſt poſtea ſe Societatem tum non agnouiſſe ſatis cognitam impenſiùs amare, ac ſibi obſtringere beneficijs deſtinare vt, hanc ſarciret iniuriam.

Santarelli Iſuitæ liber damnatus.

Turbæ tum quoque Viroduni concitatæ ſunt per Franciſcum Lotharingum vrbis Epiſcopum, dum Anathemate perculit aliquos, qui Regis nomine hac in vrbe ſtatuerent Arcem; quod qui

Turbæ Virodunenſes ob Arcem.

quidem locis publicis affixum Præſes tolli juſſit, lacerari, & publici ſerui comburi manu. Epiſcopus prouocauit ad Cæſarem, eiuſque tum auditæ querelæ, ſed omiſſum remedium, quod non poterat abſque majori malo adhiberi.

Angli ad Ream inſulam appellunt.

Appullerunt hoc anno ad Ream inſulam (hæc veteribus Geographis Reacus eſt) permixti rebellibus Francis Angli, à Rohanio, & Subizio concitati, duce Buckimgamo, priuatis iniurijs accenſo; & illam occupaſſent, niſi fortiſſimum, & ſcientiſſimum rei militaris præfectum nacta eſſet Ioannem Sanbonetum Thoraſium. Is enim non modò cum hoſtibus, ſed cum fame, rerumque omnium penuriâ menſibus quatuor luctatus, oſtendit quò Francica fortitudo pertineret.

Thoraſius Arcem S. Martini, egregie tuetur. Angli in Rea inſula deuicti duce Schombergio.

Rex interea cum exercitu ſtabat in littore; at æſtuario latiſſimo dirimebatur a ſuis. Magni Richelæi conſilio factum, vt eò nauiculæ, atque cymbæ ex vicinis omnibus oris appellerent, quibus impoſitus miles Francus animatus oculo Regis contemptis Britannorum Liburnicis ad varias inſulæ ſtationes fecit exſcenſionem. Is demum collectus à Schombergio magni nominis, majoriſque virtutis duce, S. Martini arcem, Thoraſiumque liberauit, & Anglos naues ſuas non ſatis celeriter repetentes oppreſſit, extremo exercitus agmine disjecto, atque trucidato. Sic Rupella Ream inſulam ab hoſte Gallico tentandam curauit, nullo alio opere pretio, quàm vt ſe magis ream oſtenderet, & juſtum furorem optimi Regis excitaret, quem inertem, & inanem non fuiſſe, mox erat aſpectura.

Horribilis Apuliæ terræmotus

In Apuliâ exeunte Iulio menſe, ingenti motu terra contremuit, horis quinque: quo tempore multa ſunt abſumpta hominum millia, cùm fortunarum omnium jacturâ; ædes ſacræ profanæque corruerunt, inter quas Venturius vrbis Sanſeueri Epiſcopus mirabiliter ſeruatus

eſt,

eſt, ne deeſſet afflictiſſimo gregi paſtor, qui eum ſolaretur.

Danus hoc anno planè retuſus eſt à Tillio, & Vvalſteinio; quando & S. Norberti Archiepiſcopi corpus ex vrbe Magdeburgo exportatum eſt Pragam, vt hic coleretur, neglectum illic à Lutheranis, quibus incautis magnum eſt ereptum præſidium.

S. Norberti corpus elatum Magdeburgo.

Poloni, & Sueci ſub magnis ducibus, Regibus ſuis Sigiſmundo, & Guſtauo fortiter pugnauerunt: ſed præualuere tandem Poloni, Guſtauo, & Magno Sueciæ Mareſchallo vulneratis; cruentâ tamen victoribus victoriâ, quæ ſic horum extulit animos, vt illorum nequaquam deprimeret.

Sigiſmun. Rex Guſtauum ſuperat.

MVNDI 5681. CRISTI 1628.

Conſtantinopoli Angli & Batavi hæretici pacem turbare conati ſunt inter Ferdinandum, & Turcos. Cùm nihil obtinuiſſet, Ven. adiuncti Ieſuitas expellere conati ſunt Græciâ: verùm obſtitit eorum conatibus Regis Franciæ Legatus Ceſius, & vnus tribus alijs legatis ſuperior extitit, quia cauſam optimam fortiſſimi Regis, ipſe bonus ac fortis defendebat.

Angli & Batavi turbant Conſtantinopoli.

Rupella hoc demum anno grandi indaginē cincta eſt, multiſque arcibus, & præſidiis circumuallata non ad terrorem obſeſſorum, & obſidentium tutamen modò, ſed & ad horum quoque voluptatem. Ita tamen incluſis fauebat mare, vt ab eo rebelles ſperarent omnia, nec jam Regijs eſſet duntaxat cum hominibus, ſed cum teterrimi Elementi furijs depugnandum. Quid ingenia non poſſunt ſupra conditionem mortalium elata? Richëlæus æſtum hunc aggere lapideo putauit frænari poſſe, & audacibus eius conſiliis reſpondit euentus. Relicto itaque tantumdem ſpatij, quantùm ſatis eſſet ad emittendas aquas è continenti difluentes,

Rupella munitionibus circumuallatur.

Moles extruit ur in æſtuario Rupellano.

reli-

reliquam æſtuarij partem, ducto ab vtroque littore diuiſit muro, ex lapidibus impolitis, & grandibus, quos inter aqua ſe maris inſinuans cum algâ, intritam calce omni arenâque tenaciorem conuehebat. Sic Stetit opus Rupellanis incluſis, & Anglis auxiliatoribus metuendum. Ne quis autem aditus, exituſve ſupereſſet ad fauces, quas agger interruptus relinquebat; in ijs depreſsæ ſunt magnæ naues probè ſaburratæ, longis craſſiſque trabibus inter ſe cohærentes, quibus irrumpens claſſis Anglorum implicaretur, ſi tamen priùs eminentes e mari proceras arbores, huic oſtio prætentas, & brachia ferro armata longè objjcientes (*candelabra* vocabant artifices) multo molimine, majorique diſcrimine perfregiſſent. Et verò bis Angli viderunt, & mirati ſunt molem, ac diſploſis fruſtra in eam tormentis, quaſi ſuæ expeditionis obicem ſalutarunt. Sed quid tantum Anglos appello? immo quis Rupellam capi præter Ludouicum, & Richelæum optauit? Hiſpani ipſi (quod Francis magno crimini vertunt) Hugonotis fauebant tantùm non apertè, atque oblatis magno apparatu auxilijs ſapienter metuendi qui eam obſidebant nobiles Galli, & proceres tentari volebant, non expugnari Aſylum ſuum ſi quando Regem offendiſſent, Richelæus tamen diuini vir ingenij eorum omnium diuerſa conſilia, atque pugnantia traduxit ad ſua, & Rupellam capere nolentes licet atque reluctantes ingenioſè compulit expugnare. Itaque fame maliſque domiti Rupellani, non jam homines; ſed viua cadauera, quæ ſibi inuicem faciebant terrorem, & accipiebant poſt quindecim menſium obſidionem Regi ſe humaniſſimo, exeunte huius anni Octobri, dediderunt. Nihil imperatum vrbi ab optimo Principe grauiùs, nihil quod exigeret tam atrox atque diuturna rebellio: disjecta tantùm propugnacula quæ hanc fouerant, &ac-

Candelabra præte(n)ta medio aluei.

Fame domiti Rupellani ſe dedunt.

& accenderant diruta, omnibuſque prouiſum modis, ne ſi maxime vellet, ipſa ſe perderet & dum pateret vndecumque, furori duntaxat, & coniurationibus occluderetur.

Rohanius proſcriptus.

Interea furebat in Occitaniâ Rohanius, in cuius caput aureorum 50. millia pronunciata ſunt; remedium in hac forti gente ſemper improbatum, & ex quo ſemper pronuncians plus hauſit dedecoris, quàm appetitus incommodi. At prudentiùs in eum miſſus Condæus cum Mommorantio, & Ventadutio, cum nuſquam paſſi ſunt conſiſtere. Multis vrbibus captis, laqueo & furcis ſæuitum in rebelles qui & Catholicis repoſuerunt vicem, feliciùs vtique mori turis. Verùm cùm Rex vbique præualeret, viſa eſt intempeſtiua crudelitas iſta, ac deinceps cum ijs actum mitiùs; quæ facilitas, armorum oſtentatione condita, multos reuocauit ad Eccleſiam inter quos excelluit Dux Tremolius Richelæi qui eum inſtituit ſapienter, & eruditè dedocuit, nobile ferculum.

Rebelles facilitate domiti.

Fœdus pro Palatino inutile.

Nouum eſt tum conflatum inter Anglos, Danos, Suecos, Batauos de Palatino reſtituendo fœdus; inutile tamen, præualentibus vbique Tillio, atque Valſteinio. Danus ad Volgaſtum Pomeraniæ ſ fugere compulſus eſt; multæ vrbes captæ à Tillio atque Papenhemio, qui egregiam in his bellis nauauit operam, vir ſupra Germanos ſuos intrepidæ fortitudinis, & expeditæ.

Dantiſcani bello Suecico malè accepti.

Inter Suecos & Polonos continuatum eſt bellum, fortunâ tamen illis ſecundiore, his aduerſâ; ex quâ Gedanenſes plus incommodi recepere, dum tentantur, atque defenduntur; ſieque hoſtium, atque ſociorum rapinis patuere, quas minuere boni Duces poſſunt, penitus impedire, deſperant.

Vincentij Mantuani obitu Italia turbata.

Italiam mors Vincentij Mantuani anno ſuperiori exeunte fato functi, hoc anno turbauit. Hæreditatem enim eius adijt Carolus Gonzaga

Dux

Dux Niuernenſis, cuius filius Dux Rethelius Mariam filiam Franciſci, fratris Vincentij, hoc jubente, duxerat vxorem. Reclamabat tamen Ferdinandus Gonzaga Dux Guaſtallæ, ſicut & Margarita vidua Ducis Lotharingiæ, ſoror natu major trium vltimorum Ducum Mantuanorum, totamque ſibi hæreditatem vindicabant: Sabaudus quoque ſibi Montisferratenſem ditionem depoſcebat, & rationes ſuas armatus offerebat. Imperator optabat hanc dirimere litem, Hiſpanus turbare, Francus tollere: verùm Hiſpanus præualuit. Gonzales enim Cordubenſis, Mediolani præfectus Caſale S. Euaſij obſedit; Sabaudus huic concors, Trinum & Albam cepit; Niuernẽſis nequicquam expectabat auxilium à Ludouico quem Hugonoti rebelles diſtinebant in Galliâ, difficili bello. Verum hoc maturiùs finitum eſt, quàm expectabant aut optabant Catholici Principes, &, ſi Deo placet, acerrimi hæreticorum oppugnatores.

Multi eius hæreditatem penſant.

MVNDI 5682. CHRISTI 1629.

Iam inchoatus erat hic annus, & hoſtes in Italiâ hyeme; Alpibuſque freti magna moliebantur: vtrumque cùm contempſiſſent Franci, & montibus ſuperatis, etiam Seguſium, *Suze*, cepiſſent, viſæ tantùm Italiæ, & Caſali pacem reſtituerunt. Eam enim vrbem ſtatim Hiſpanus liberam deſeruit, & gratiæ loco duxit, non eſſe Mediolanenſis agri vrbem aliquam ab exercitu victore, & inexpectato tentatam, quam, ſine dubio imparati perdidiſſent.

Franci hyeme Alpes trajiciunt & hoſtes turbant.

In Gallia poſt Rupellam captam, quæ ciuitas jam ſui juris vellet eſſe? certatim ergo ſe dedebant Hugonotorum vrbes, muroſque dejiciebant ſuos, jam Regis nomine & amore, quàm propugnaculis ac mœnibus tutiores. Priuaſium tamen inſigni temeritate auſum eſt reſi-

Vrbes Hugonotorum ſe dedunt, præter Priuaſium.

reſiſtere, & occludere portas Regi victori; ſed ſtatim agnouit periculoſum eſſe Principi ad veniam prono, & facili reſiſtere; ſic enim exceptum eſt, vt ex vrbe buſtum fieret, atque morticinum.

Huius mali cauſa, & author Rohanius extitit, dum ab Anglis & Hiſpanis expectat auxilium; qui nec poterant dare, nec volebant, videlicet nec dantibus, nec accipientibus profuturum. Tandem ipſe deſperans Hereticorum negotia, ſe ſubmiſit Regi, ſed paulò tardiùs, quàm vir ſapiens, & benè affectus in regnum debuiſſet: ideoque juſſus eſt Galliâ faceſſere, nec ſibi, nec Regis ſubditis, quandiu in eâ viueret, ſatis tutâ.

Rohanius paulò tardiùs ſe ſubmiſit Regi. Ideo Regno cogitur exire.

Hoc item anno pax inita eſt inter Anglum, & Francum, cùm jam hic nihil, ille timeret omnia. Eadem inter Danum & Cæſarem coaluit, hunc victorem, illum ſæpe profligatum, ſed vtrumque diuturno fatigatum bello. Inter Polonos, & Suecos non pax, ſed induciæ conſtitutæ ſunt neutris pacem, ſed tempus ad bellum reparandum exoptantibus.

Multa huius anni fœdera.

Sanctorum numerum auxit hoc anno Andreas Corſinus Florentinus Carmelita, & Epiſcopus Fæſulanus; Beatis quoque indigetis adſcriptus Cajetanus Thienæus, alter Theatinorum conditor, & in eo antepoſitus etiam Collegæ Romano Pontifici; quoniam Beatos, ab omnibus recepta probataque virtus, non dignitas quantumuis ſumma & illuſtris, efficit.

Andreæ Corſini Canonizatio. Caietani Thienæi Beatificatio.

Captæ ſunt à Batauis in Brabantiæ limite Boſcoducus (ſic Syluam Ducis patriâ linguâ Flandri nuncupant) & Veſalia in Cliuiæ Ducatu: hæc intercepta nocte; illa menſibus quatuor oppugnata, & deficiente tormentario puluere ſeſe dedere coacta, quamquam ciues nihil intentatum, nihil inauſum reliquiſſent. Ceſſit vtraque Hollandis magno Rei Hiſpanicæ damno majori dedecore.

Boſcoducus Veſalia capta.

Dux

Ducem Mantuanum Lud. defendit aduerſus Hiſpanos, & Caſarem.

Dux aliâs Niuernenſis, tum Mantuanus appetitus eſt bello ab Imperatore, & Hiſpanis, ducibus Ramballo Comite Collalto Foroiulienſi & Ambroſio Spinolâ jam præfecto Mediolanenſi; verbo quoniam Princeps Imperio non ſatis ſe ſubmiſiſſet; re, quoniam Francus erat, & Auſtriacæ familiæ metuendus. Verùm fretus armis Ludouici expertus eſt, ſaltem hoc anno, amicum Franciæ Regis Dynaſtam, quicunque ſit ille, haud Hiſpanum reformidare, ſimul, & Imperatorem.

Moritur Cardinal. Berullus.

Mortuus eſt deniquè hoc anno Petrus Berlulus Oratorii Francici conditor, Creatus Cardinalis a b Vrbano, Rege Ludouico tolerante potiùs quàm exoptante; ſed id poſtulauerat enixiùs Maria Medicæa Regis mater, vt hunc opponeret Richelæo, quem iam odiſſe cœperat; quoniam odio quo flagrabat illa in Niuernenſem, hic nolebat velificari, nec quis olim fuerat, ſed quis jam eſset glorioſè cogitabat. Obijt autem Petrus inter ſacro-ſancta Religionis noſtræ myſteria, quæ inchoata non potuit abſoluere; vir ſine dubio pius, & cui nec purpura, nec eius amicis profuit.

MVNDI 5693. CHRISTI 1530.

Bagdetũ à Turcis malè tentatum.

Bagdetum hoc quoque anno de more tentarunt Turcæ Duce Viſiro Coſerono; qui multis ſuorum amiſſis redire turpiter compulſus eſt, atque Amurathis inter pellicum greges otiantis, delicias abrumpere.

Sabaudicum bellum inchoatum.

Inchoatum eſt hoc anno ab ipſo Armando Richelæo Cardinali bellum aduerſus Sabaudum, qui tergiuerſationibus ſuis, & artibus plus nocebat Franco, quàm vi, & armis. Itaque huic denunciatum eſt bellum, occupato Pinarolio. Rege Gratianopolin accedente, vniuerſa Sabaudia jugum eius accepit, præter arcem Mommellianam. Mommorantius quoque trajecit Alpes, & non ſemel fuſis hoſtibus Salucias occupauit. Rex Lugdunum

Ludou. XIII. morbus.

dunum regreſſus, ægrotauit periculosè, vixque & non niſi pæne per miraculum ex fati faucibus emerſit; tandem recepit valetudinem ſuam Franciæ intus & foris omnino neceſſariam.

Interim Mantua à Venetis non ſatis prouidè, ac diligenter ſeruata, atque inſuper afflicta peſte, per Germanos intercepta, experta eſt Barbarorum rapinas, luxuriam, crudelitatem, ædibus omnibus prophanis, & ſacris turpiſſimè compilatis. Dux, & Eſtræus in arcem confugêre, vnde fide datâ receſſere Ferrariam. Huius cladis nuncius Carolum Emmanuelem Sabaudum intra triduum ſuſtulit anno ætatis vndeſeptuageſimo, Principatus quinquageſimo, virum ingenio magnum, cupiditate majorem, cuius tamen vires & potentia non reſpondebant conſilijs; & ſine dubio futurum majorem, niſi ditio eius tenuior inter duos Reges nimiùm potentes eſset conſtituta, quorum vires ipſe perſtringere non potuit ingenio.

Mantua ca'p: à Germ.n.

Moritur Carolus Emmanuel Dux Sabaudus

In oppugnatione Caſalis S. Euaſij minus felix fuit Ambroſius Spinola, quàm Colaltus in expugnatione Mantuæ: habebat enim repugnantem ſibi Thoraſium gentis Gallicæ decus, & gloriam. Nam ad hanc vrbem ſæpe malè mulctatus obijt inglorius Spinola, vir alioqui bonus & fortis, & dignus exitu fortunatiore, & Principe minus credulo, apud quem calumnijs oneratus, tempore extinctus eſt. Ei è viuis ſublato ſucceſſit Marchio Sancta crucius, cui tandem vrbs dedita cum arce ſeruatâ tantùm ad tempus Acropoli, donec ex Franciâ veniret auxilium. Et verò id paulò pòſt adfuit ſub tribus Mareſchallis omnia perrumpere paratiſſimis. Cùmque jam eſsent in procinctu acies, hinc animoſior Gallica, Inde Hiſpana numeroſior intra muntiones ſuas, 7. Kal. Nouembr. eas Iulius Mazarinus, magno Franciæ bono, majori fortè Hiſpaniæ, crebro itu, redituque conciliauit, & quid aliquando facturus eſset in Purpurâ,

Moritur Ambroſ. Spinola

Vrbs Caſale, deditur Sancta. Crucio.

Caſalis obſidio ſoluitur pax inter Frãcum, & Hiſpanũ initur.

purâ, tùm priuatus oſtendit.

Guſtauus Suecus immittitur in Germaniam. Guſtauus Adolphus Sueciæ Rex pecunijs Francicis inuitatus, & artibus boni Monachi (qui in Clauſtro ſuo religioſiùs oraſset, & ſanctiùs) vt Ferdinandum Imperatorem incubantem Italiæ diſtraheret, Imperij ſeſe tumultibus, & controuerſiis implicuit, bellumque ſuſcepit toti Germaniæ, adeoque Eccleſiæ pericuLoſiſſimum: ex quo tamen vtraque Dei duntaxat vniusope contra omnium expectationem emerſit incolumis, non tamen ſine aliquâ jacturâ, atque dedecore.

Cardinales dicti Eminent. Eminentiſſimi titulus hoc anno Cardinalibus eſt conceſsus jubente Pontifice, vt non tantum purpurâ, & colore, ſed & nominis nobilitate ab alijs diſtinguerentur.

Pernambucum occupatum; Mexicus aquarum eluuione diruta. Bataui denique in Braſiliâ Pernambucum occuparunt, atque munierunt, ditionis huiuſce potentiſſimum propugnaculum. Quo tempore Mexicus vrbs, regni cognominis in Nouâ Hiſpaniâ caput, aquarum eluuie ſic deformata eſt, vt pulcherrimæ vrbis veſtigia vix agnoſcerentur.

CA-

CAPVT IV.

DECAS QVARTA.

Ab anno Chriſti 1630. *ad* 1640.

MVNDI 5684. CRHISTI 1631.

ERupere tandem hoc anno domeſticæ diſſentiones in aperta odia, atque denũnciata Cardinalem inter Richelæum, & Reginam Matrem; felicem planè fœminam, ſi tantum hominem, aut non adhibuiſſet rebus ſuis, aut non reliquiſſet. Sed cum eum, vti ſeruum perutilem, dediſſet illa filio ſuo; hic Regis auxiliatoris glorioſi Miniſter, quàm fœminæ odio flagrantis ſeruus eſſe maluit. Regina indignè ferens minùs apud filium poſſe maternum amorem, quàm Cardinalis ingenium, fugit in Belgium; quò perrexit & Dux Aurelianenſis, jam infenſus Cardinali: ſed hic ita jam ſibi Regem demeruerat, vt eum parentis haberet loco, atque in eius gratiam, & matris, & fratris, ac propemodum obliuiſceretur ſui.

Diſſenſiones Reginæ matris & Richelæi.

Richelæi Cardinalis prævalet.

Incubuit & hoc anno magna tempeſtas in Germaniam à Septentrione. Guſtauus enim Suecus diu collectas in regno ſuo vires, & paulò ante paratas in Pomeraniâ, tandem exeruit, junctuſque Saxonis, vno prælio ad Lipſiam, quid poſſet, oſtendit. Ita Cæſarianos cecidit, vt eum jam vinci negarent poſſe, atque fugæ ſ tis legitimam putarent cauſam, in armis vidiſſe Guſtauum. Sic Sueuiam, Bauariam, Alſatiam, Palatinatum, Vveſtphaliam deambulando depopulatus eſt, maximè ex quo ad Lyci fluuij tranſitum deuicit Tillium. Hîc dux fortiſſimus, & experientiſſimus globo minoris tormenti vulneratus paulò pòſt obijt, cum magno Cæſaris, & Catholicorum dolore. In eius

Lipſienſe prælium quo Guſtauus victor.

locum reſtitutus eſt, antea exauthoratus Vvalſteinius, illi non inferior fortitudine, ſed fide atque pietate. Itaque Suecus impunè per vniuerſam Germaniam pertraxit exercitum, initio pellitum, egentem, ſuſpenſiſque fune è collo gladijs, mox Eccleſiaſticorum maximè ſpolijs locupletem, quorum in bona, ceu vacuam poſſeſſionem, ſibi jure belli debitam, inuolabat. Iamque eò progreſſus erat, vt pænè ſocijs quoque metuendus eſſet, Rhenoque pertranſito, eos etiam contemnere videretur, ſine quorum auxilio inter Gothicas niues torperet, atque venaretur: at inſpectis aliquot Gallorum copijs, eas tentari non poſſe ſine periculo, judicauit, & Ludouicum non paucioribus, neque minoribus illuſtrem victorijs, eſſe Guſtauo parem. Itaque in Germaniam jam magnâ ex parte ſuam retroceſſit, vt hîc victorias ſuas firmaret, atque potentiam.

Populatur Germaniam.

Traiicit Rhenum, & reprimitur viſis Francicis copijs.

Inter hæc menſe Maio Magdeburgum jamdiu obſeſſum, à Tillio primum, deinde à Pappehennio expugnatum, totum pæne in cineres abijt, ſiue hos ignes victor ex irâ, ſeu victus injecit ex deſperatione, quos vehemens ſtatim procella circumtulit. Hoc profuit vbi miſerrimæ corpus præſulis ſui S. Norberti perdidiſſe.

Magdeburgum capitur, & incenditur.

Italica pax hoc demum anno firmata eſt: Mantua reſtituta Duci Niuernenſi, tum etiam Mantuano, eique data, vti vocant, Ducatus *in ueſtitura*, quæ jure non poterat denegari, & ſi negaretur, erat armis Francicis extorquenda. Eius item Ducis, cum Sabaudo, vtcumque compoſitæ lites; vt & cum Marchione Guaſtallenſi; ſicque omnia à Gallis erepta Sabaudo liberaliter reſtituta ſunt, Rege ex hoc bello ſibi nihil præter gloriam reſeruante. Pinarolium tamen ab eo emit. Ludouicus cum Peroſâ valle, idque ſic communijt, eamque viam per Alpes deduxit, vt Antiquis Romanis faciat inuidiam, & Franci quando volent, cum tormentis bellicis & impedimentis iter expeditum in Italiam inueniant.

Pacatur Italia. Franci Pinarolium emunt, & muniunt per Alpes viam.

Exeunte

Exeunte hoc anno,& 18. kal. Ianuar. Veſuuius mons inter horrendos mugitus,atque tonitrua inteſtina, terribiles flammas euomuit, iiſque permixtos lapides ignitos cum cinere, qui in mare vſque Ægæum fertur eſſe delatus. Erupit quoque ex montis cratere fluuius bituminis inflammati, in ſeptem riuos mox diſſectus, obuia quæque ad mare vſque exurens, & in fluctibus ipſis,duodecim dierum ſpatio aquas ipſas accendens, depaſcenſque. Ex oppoſitâ verò montis parte erumpentes aquæ fœtidæ, atque bullientis torrens, multa loca inundauit, atque fœdauit. Quæ clades anno ſequenti menſe Februario renouata mirificè Neapolin perculit, & eius pleriſque ciuibus pœnitentiam extorſit, quantumuis in malo induratis. Portus naues omnes ſuas vidit in ſicco, aquis ſupra modum recedentibus, quas ignis iſte Tartareus exederat. Tandem vrbs liberata etiam timore per Reliquias S. Ianuarij vrbis huius celeberrimi patroni,cui jam pridem vrbs tanta, ac ſæpe periclitari ſolita, ſuam debet incolumitatem.

Viſuuimum incendium.

Neapolis tandem metu liberata.

MVNDI	CHRISTI
5685.	1632.

Hoc anno demum Germanis poſtliminio animus redijt, poſt aliquot velitationes etiam cum victore Sueco congredi auſis,ad Luzenam, duce Valſteinio. Atque in primâ acie ita Suecos excepere,vt hi ſe vinci poſſe,dum molliùs repugnant, innuerent. Pupugit ea res audacem Guſtaui animum, & qui hactenus Germanorum terga, non vultum vidiſſet, procurrit ad frontem copiarum, non jam magni exercitus Imperator, ſed pæne gregarius miles, aut certè ductor Rorariorum. Hic dum vilem plebeculam cædit, omnium telis appetitur, incertum à quo, Rex tantus, miles inglorius occubuit, ætatis duodequadrageſimo, ita vulneratus,atque deformatus,vt vix à domeſticis agnoſceretur. Quin etiam cum vitâ tot victorijs illuſtrem perdidiſſet exercitum, niſi prudentiorem ipſo Imperatore Legatum nactus eſſet, &

Guſtauus ad Luzenam cæſus.

præſtantioris ingenij Bernardum Veimarium Saxonem. Is enim ſapienter occultatâ Regis nece, ſimulatoque duntaxat vulnere, Suecos ad vindictam Regij ſanguinis accendit, iiſque hac arte non incruentam, ac prope Cadmeam ſeruauit victoriam.

Veimarius reportat victoriam.

Treuirenſis Archiepiſcopus damno admonitus vicini ſui Moguntini, cuius ditionem Suecus fœdè diripuerat, ſuis rebus conſulere ſtatuit, & à Ludouico, Franciſque ſuppetias, & præſidium petere. Itaque eis non tantùm Hermanſteinam Arcem è regione Moſellæ in Rhenum confluentis munitiſſimam tradidit, ſed & Treuiros vrbem committere decreuit. Eius tamen Canonici Hiſpanum præſidium euocauere: quare vrbs à Franciſ obſeſſa, capta, ac legitimo Domino reddita fuit, Gallis interim ſub Archiepiſcopo, huic inuigilantibus, & nequid aut à Sueco; aut à Cæſare damni pateretur, accuratè prouidentibus.

Treuirenſis Arch. Francorum implorat opem.

Sigiſmundo ex Apoplexiâ mortuo ætatis anno 66. regni 45. Ladislaüs, ſeu Vvladislaüs IV. ſucceſſit, magni parentis, major filius, & cui res in adoleſcentia fortiter, prudenterque geſtæ, pacem diuturnam, quietemque peperere.

Sigiſmundo Polono ſuccedit filius Ladislaus IV.

Hoc item anno Fridericus Palatinus, quondam Elector, eius nominis. V. ætatis anno 37. obijt Moguntiæ, ex peſtilenti morbo, cùm nihil propiùs eſſet, quàm vt à victore Sueco reſtitueretur; turbarum Germanicarum primus, ac præcipuus author, quarum tamen pœnas dedit peracerbas, eò redactus, vt precariò, ac prope emendicato viueret, ex Palatino Rex, ex Rege mendicus, ac nihil.

Fridericus Palatinus moritur.

Irrupit demum hoc anno Dux Aurelianenſis cum Duce Mommorantio ab Occitaniâ in Gallias, quaſi Regem vi erepturus ex manibus ſui Richelæi; is enim ciuilibus hiſce tumultibus prætextûs inanis, ac ridiculus fuit. Verùm ſtatim ab vtroque emiſſus cum expeditiſſimis copijs veteranus Ductor Schombergius, oſtendit quantùm ſapientia præualeat audaciæ. Nam vallo latiſ-ſimo

Bellum ciuile in Occitania. Victus Dux Aurel. & captus Mommorantius.

ſimo per èquum bellicoſiſſimum ſuperato, progreſſum longiùs à ſuis, & grauiter vulneratum, ad Caſtrum Ariani Mommorantium viuum cepit, Principem indignum conſilij, defluentibus copijs; paciſci cum Rege fratre, parum honeſtis conditionibus impulit. Et verò vbi primùm is potuit, in Belgium refugit. Neque enim hærere poterat in regno, cuius tranquillitati, vti ferebatur, litatum erat ſanguine Mommorantij, hominis ſibi amore coniunctiſſimi, cui rebellionis conuicto Tholoſæ caput, ex juris formula reſectum eſt. Sed quidquid dedecoris intulerat Serui publici manu illata nex, pietas abſterſit; atque adeo religioſè, ſanctèque mori, omnibus victorijs, nobilis verè Chriſtianus anteferat. *Mommorantius capite plectitur Tholoſæ.*

MVNDI 5686. CHRISTI 1633.

Vrbs Conſtantinopolis triſtiſſimo eſt fædata incendio, menſe Septembri, quo tertia pars vrbis creditur deflagraſſe. Inter cætera damna quamquam litterarum rudes, queruntur Turcæ abſumptam eſſe Bibliothecam, quã Muphti, qui tum rei ſacræ præerat, eiuſque, Anteceſſor compararat; viri quidam minus eruditi, ſed luſci cæcis præcellentes. *Incendium Conſtantinopolitanum.*

Hic annus Germaniam totam in armis vidit, Cæſarianis eam pacare, ac priſtinæ dignitati reſtituere; Suecis hanc turbare, atque diripuere volentibus. Guſtaui enim locum occuparant Veimarius, Hornius, & Banèrius, ſub præcipuo Regni Suecici adminiſtro Aretio Oxenſternio, in quibus Sueca felicitas, atque fortitudo viſæ ſunt refloreſcere. *Germania turbatur à Suecis.*

Mouit & eodem tempore Ludouicus XIII. aduerſus Carolum Lotharingum in multis eidem ſuſpectum: maximum tamen eius crimen erat Aurelianenſi Duci ſororem ſuam Margaritam vxorem dediſſe: ſororis felicitas fratri, ſuâ ditione ſtetit. Coactus eſt enim Gallis eam cedere Carolus, à quibus illam ſeruare non poterat, ſua- *Lud. XIII. occupat Lotharingiam.*

dente hoc ipſi Cardinali Richelæo, qui eum oratione ſuâ delinierat, & magna amoris ſignificatione eum reconciliauerat Regi; quare huic tradere ſollicitatus erat ſororem ſuam: verùm eam ſimulato habitu ad ſuum Aurelianenſem in Belgium abire paſſus eſt. Nanceium inſuper conſignauit Ludouico, quam vrbem diu ſeruare poterat, ſi Regis armis, & Cardinalis conſilio repugnare auſus eſſet. Hanc ſicut & Lotharingiam dum poſtea recuperare cupijt alieniſſimo tempore, pæne totam deſolauit, ac perdidit, malus traditor, ac pejor recuperator.

Nanceium ei traditur à Duce Carolo.

Legatio Crequij Romam.

Romæ ſuſceptus eſt magnificè Dux Crequius Franciæ Mareſchallus, ſui prope temporis ſcientiſſimus belli, & Italiæ terror. Tunc autem damnata eſt opinio Galilæi Florentini, excogitata per Nicolaum Copernicum, quâ in orbis vniuerſi centro Sol locatur immobilis, circa quem alij planetæ, adeoque terra ipſa circum ageretur. Exploſa eſt ergo ab Inquiſitoribus ſacris, vt oppoſita codicibus ſacris; Iſque cum pollicitus eſſet eam damnare, & nihilominus ſcripto etiam docuiſſet, atque vulgaſſet, ſeptuagenarius licèt incluſus eſt carcere, non quia hæreticus, ſed quòd fidem datam in re tanti momenti fefelliſſet.

Opinio Galilæi damnata.

Carolus Rex Britan. coronatus in Scotia.

Coronatus eſt hoc anno Carolus Magnæ Britanniæ Rex in Scotiâ 7. kal. Iulias, quando & rogatus eſt habitum præſcribere omnibus publico Officio vel politico, vel Eccleſiaſtico defungentibus, cùm antea nullâ publicâ diſtinguerentur notâ: vnde inter homines ſeditioſos & φιλονείκους, multæ exortæ ſunt contentiones, quæ demum in miſeri Regis caput reciderunt.

Scotia turbatur.

Ladiſlai Poloni fortitudo.

Ladiſlaüs polonus hoc anno Moſchos Smolenſkum obſidentes commiſſo prælio, grandi repulit clade, eoſdem Lithuaniam, ſicut & Tartaros ditionis ſuæ prouincias infeſtantes, per Duces ſuos profligauit; ipſe tamen periclitatus ſæpe, quia non tantùm conſilio, ſed & manu pugnabat.

Obijt hoc anno Iſabella Eugenia Clara, magnum

gnum pietatis exemplar,& cuius precibus, atque ſanctimoniæ pax Gallum inter & Hiſpanum debet adſcribi. Succeſſor ei datus eſt Ferdinandus Infans Cardinalis, Philippi Regis frater ſed tantùm Gubernatoris titulo; qui hoc anno Mediolanum venit, nonniſi ſequenti in Belgium meſe Oct. magnificentiſſimè ſuſceptus, quod id eius natales, & de eo concepta expectatio poſtulabant.

Iſabella Eugenia clara moritur.

Infans Cardinalis Eug. ſuccedit.

MVNDI 5687. CHRISTI 1634.

Agnouit Ducem alium hoc anno Lotharingia Franciſcum excardinalem ductâ Claudia, Nicoleæ ſorore, pro Carolo, pactis tamen non ſatis conſtantibus,& certis. Itaque de titulo diſceptabant fratres, re fruebatur Ludouicus, qui Caroli vxorem diſſidentem à marito Pariſijs magnificè haberi juſſit; non quia placebat illa, ſed vt eius coniugi metus intentaretur. Metis autem à Rege conſtitutus eſt Senatus (Parlamentum vocant) qui regionibus hiſce jus diceret, & alijs quæ in hoc tractu ſperabantur. Nam Ludouici patrocinio ſubmiſerant ſe Alſatiæ pars magna, Epiſcopatus Baſileenſis, Spira, & Philippoburgus, oppida à Sueuis reddita, adeo vt Francus ab hac parte belli, ac pacis arbiter appellaretur.

Franciſcus Lotharingus Claudam ducit.

Parlamentum Metenſe.

Dux Aurelianenſis degens in Belgio cum ſuis rerum omnium egenis, aliunde multis appetitus iniurijs post obitum Iſabellæ à miniſtris Hiſpanis, ne nouas, & majores adueniente Cardinali Infante deuorare cogeretur, quaſi ad venationem proficiſcens cum Equitibus ſex redit in Franciam, inſalutatis hoſpitibus ſuis. Receptus eſt à fratre Rege perhumaniter, pollicitus amorem Richelæo, eiuſque matrimonium & à Rege, & à Senatu irritum declaratum eſt, quod inſcio principe contractum eſſet. Eâ de re acriter vtrimque diſputatum eſt, cum ab vtraque parte, docti, & ingenioſi fautores ſteterint; qui nunquam Principibus deerunt, qui eorum partibus, quæcunque ſint illæ, patrocinentur.

Dux Aurelianenſis Franciam repetit.

Diſceptatio de nuptiis Ducis Aurel.

Vualſteini Dux interimitur. In Bohæmia non ſatis generosè Albertus Dux Frislandiæ Comes Vvalſteinius ſublatus eſt magnus Cæſarianarum partitum reſtitutor, & ductor cui potentia potiùs, & inuidia, quàm agitata cum hoſte conſilia nocuiſſe perhibentur. Certè ſi mortem eius Ferdinandus imperauit, ſiniſtrâ ſibi manu præſcidit dextram: & verò auditâ eius morte dicitur collacrymaſſe; quas tamen lacrimas quidam putant fuiſſe ſimiles Cæſarianis, viſo Pompei capite, defluentibus.

Ratiſpona Sueeis eripitur. Ratiſponam ad Danubium ciuitatem permunitam, tum Suecici juris Ferdinandus Hungariæ Rex, & Maximilianus Bauariæ Dux conjunctis exercitibus obſedêre. Nuſquam viſa propugnatio generoſior; obſeſſi enim quadringenties ſexagies in obſidentes eruperunt; ſeptem generalibus oppugnationibus tētata mœnia, cuniculis, & tormentis disjecta Fruſtra Veimarius, & Hornius opem vrbi afferre conati ſunt, & ad auertendum Maximilianum in eius Bauariam irruperunt: tandem ſeſe dedere coacta eſt deficiente puluere tormentario; propugnatores honeſtè dimiſſi quorum bis mille quingenti perierant, cùm oppugnatores ſupra octo millia perdidiſſent; quorum tamen jacturâ principes non malè emptam tam nobilem ciuitatem putauerunt.

Sueci victi ad Norlingam à Cæſareis, Belgis & Lotharingis. Hinc ad Norlingam obſidendam Cæſareus perrexit exercitus, cui Cardinalis Infans copias adjunxit, quas ducebat in Belgium, & Carolus Lotharingus ſuas, jam ductor Bauarici exercitus fœderati Catholici. Cùm his tamen tantis copijs numero longè diſpares prælium Sueci commiſere 8. Idus Sept. quo totis decem horis acerrimè pugnatum eſt. Obruti numero victi Sueci ſuorum octo millia in acie, nouem in fugâ perdiderūt, quatuor millia capti, inter quos Hornius, cum 80. tormentis bellicis, ſignis militaribus ducentis, atque omnibus impedimentis. Actum erat de Suecis, ſi deſperaſſent viri fortes, neque ſe ad meliora tempora viri rei militaris ſcientiſſimi reſeruaſſent.

Hi

Thomas Princeps Sabaudus Card Infantis iungitur.

Hoc tempore Thomas Sabaudiæ Princeps, Francis eiuratis confugit ad Cardinalem Infantem, & ſecum infelicitatem detulit, quam mox eo Duce non ſemel Hiſpani ſunt experti.

Pax inter Moſchum & Polonum inita.

Pax denique hoc anno inter Moſchos, & Polonos inita, quâ hi titulum Ducatus Michaëli Federovvitz ceſſere, illi Smolenskum; Nouogardiam; Bialam, & alias arces, cum ampliſſimis earum territorijs; quod quid eſt quàm pacem turpiſſimam emere, & dedecus honeſtioribus verbis obuelare?

MVNDI 5688. CHRISTI 1635.

Amurathes Reuanum occupat.

Amurathes Turcorum Imperator in Perſidem cum ingenti exercitu mouit, cepitque Reuanum nobilem vrbem, quam expeditionis huius vberem fructum Imperator non nimis ambitioſus exiſtimauit.

Fœdus inter Hiſpanos, & Francos abrumpitur.

Fuit is annus fœdere Gallos inter, & Hiſpanos violato celebris. Prætextus fuit Treuirenſis præſul Francorum ſocius datus in vincula; cauſa Hiſpanorum calliditas, qui bellum ſpargebant in omnes populos quieti, & eos committere videbantur inter ſe, vt fractis & attritis recentes, & integri ſuperuenirent. Irrumpunt itaque denunciato per Fecialem bello, Galli in Belgium, ducibus Caſtillionæo, & Brezæo, quorum iter ad Batauos dum intercludere Princeps Thomas Sabaudus parat, cum Hiſpanis ad Aueinum Brabantiæ expertus eſt quàm periculoſum ſit occurrere primæ Gallorum impreſſioni. Perdiderunt enim quatuor millia ſuorum cæſos, quingentos captiuos cum omnibus tormentis, ſignis, ac bellico apparatu, & quod grauiùs fuit, bellicæ laudis exiſtimationem, cum fugiſſent, vbi nulla cauſa videbatur fugæ. Poſtea victores Batauis iuncti, captoque Tillemontio, *Thienen*, (vbi ſæuitum Turcico more) ita diffluxere, vt tantus, ac talis exercitus, ſolo terribilis aſpectu, per jocum ab hoſtibus Gallicis vulgò quæreretur.

Prælium Aueinenſe.

V 5 Eo-

Quatuor Francici exercitus eodem tempore.

Eodem tempore Ludouicus quatuor alios parabat exercitus cum ſtupore totius Europæ, in Lotharingiâ, Germaniâ, Italiâ, Valle Tellinâ ſub quatuor Ducibus, Inculiſmenſi, Cardinale Valeta, Crequio Mareſchallo, atque Rohanio, quibus omnibus nec defuit animus, nec pugnandi voluntas, licet quibuſdam annona, aut occaſio, omnibus fortuna defuerit. Nam Regi quoque

Rex in Lotharingiam cum Euocatis redire cogitur.

ipſi cum Volonibus, & Euocatis in Lotharingiam redeundum fuit, in quâ multi rebellarant, ſubnixi auxilio Caroli Ducis, & Ioannis Verdani Bauaricarum copiarum ducis. Verùm hic omnia Regis oculus pacauit, atque reſtituit.

Valettam redeuntem à Germania carpit Galaſius.

Valetta Vvermario junctus, in Germaniam ingreſſus ferociter, non ſatis de reditu cogitauit, aut Heſſiis nimis confidit, quiei defuere: itaque rediit ſine tormentis bellicis, quæ defodit, aut projecit in lacus; at cum pluribus vulneribus, quàm ſpoliis, agmen eius vltimum Galaſio importuniùs carpente. Hic autem junctus Lotharingis multa ſuorum millia perdidit peſte, atque fame, neque ſatis cum Lotharingo concors, nulla re geſtâ, inhonorus in ſuam rediuit Germaniam.

Fruſtra tentata à Crequio Valentia.

Crequius cum Sabaudo, & Eduardo Parmenſe junctis, plus terroris intulit Hiſpano, quàm damni, fruſtraque Valentiam tentauit, quæ tum trium Ducum conatibus, & copiis præualuit. Rohanius paulò felicior fuit, Hiſpanis Germaniſque deuictis, locisque aliquot in Valle Tellinâ munitis; omnes denique veræ vel falſæ gloriæ diuites redierunt ad Regem, cui tum

Vallis Tellina defenſa à Rohanio.

impoſitum eſt; vel hic certè imponi ſibi patienter tulit, cum tam veris quàm falſis victoriis, & nunciis populus in officio contineatur.

Petrus Seguierius fit Cancellarius.

Sub finem huius anni Haligrio Cancellario ſucceſſit Petrus Seguierius, cui eloquentia parem, nec audiuit Curia nec Regia, cuius & linguæ eruditio, virtuſque reſpondebant. Acceperat jam ab annis tribus Sigilla regia, tum re hoc anno, etiam nomine, longè antea merito ſuo, & bonorum

norum

norum omnium votis, Cancellarius Galliæ fuit,

In Germaniâ quantùm minuebantur Suecorum vires, tantùm Imperatoris augebantur, huicque ſe Spirâ, Vormatia, Vlma, Francofurtum, Moguntia, aliæq; vrbes dediderant. Sed longè plus eis nocuit Georgius Saxoniæ Dux præuaricator, ex eorum fæderato factus hoſtis, & Cæſarei exercitus Imperator ſub Summo Duce Rege Hungariæ; à ſuis Lutheranis vehementer improbatus; ſed tũ pluris hic res ſuas fecit, quàm religionem.

Res Suecorum delabuntur Cæſaris eriguntur.

Induciæ demum inter Suecum, & Polonum ad 26. annos confectæ ſunt: Pruſis Polono, & Brandeburgico. Liuonia Sueco ceſſit, cum ingenti contentionum, bellorumq; materiâ.

Induciæ inter Polonum, & Suecum.

MVNDI CHRISTI
5689. 1636.

Henricus Condæus Burgundiæ Prorex in Burgundiæ Comitatum ingreſſus Dolam obſedit audaciùs, quàm feliciùs. Reſtiterunt enim ſupra ciues Dolani, & collectus ex indigenis exercitus, ſuppetias oſtentabat vrbi. Itaque ſoluere obſidionem compulſus eſt, ne ipſe inuolueretur, & concideretur. Interea Hiſpani maioribus animis, & copiis inuadebant Picardiam, atque vno impetu Capellam Caſtelletum oppidula munita, ſolo aſpectu ad deditionem compulerant. Nec qui Sommonam tuebatur Sueſſionenſis Comes cum duobus Mareſchallis, & paruo quidem, ſed luculento exercitu, fortitudine ſuâ, copiis ſuis, & ruſticorum auxiliis vti voluerat, fortè præuaricator occultus. Itaque Picardiæ pars rebus omnibus circumfluens, aut ignauiter, aut perfidè relicta eſt hoſti, qui Corbeiam ſtatim, ad turpem deditionem compulit, & jam ſine metu Francici exercitus (hic enim vltra Oeſiam quaſi hunc fluuium tutaturus, meticuloſè tranſierat) omnia cæde rapiniſque miſcuit. Ingens igitur eſt à Rege intra paucos dies conſcriptus exercitus; cuius tantùm aſpectu fugatus hoſtis, multâ præda grauis abſceſſit, Cor-

Dolam obſides fruſtra Condæus.

Hiſpani Picardiã malè ſere vatam vaſtant.

Corbeiã capiunt & muniũtur ab Hiſpanis.

Ludouicus ingenti exercitu Hiſpanos repellit, & recepit Corbiam.

beia deinde majoribus operibus circumſeſſa, & grandiori exercitu, quam eius flagitabat obſidio. Itaque recepta eſt faciliùs quam ſperabatur, neque in eâ propugnanda ſe ſatis fortes Hiſpani, Belgæque præſtiterunt, neque prout exigebant, quas magnis ſumptibus, & incredibili labore excitarunt munitiones. Raptim ergo in ſuum Belgium receſſerunt, imminentibus eorum tergo Francicis copiis: hyemi debent, viiſque luculentiſſimis quod non ſint eos Galli Bruxellas vſque proſecuti, & quam intulerant Sanguiterſæ, *Santerre*, depopulationem, cum fœnore toti Flandriæ, adeoque Brabantiæ repoſuerunt.

Eduardus Dux Parmæ, & Veimarius Pariſios veniunt.

Lutetia vidit hoc anno Eduardum Parmæ Ducem Ludouico XIII. gratias agere, quòd eius armis, ab Hiſpanicis tutus extitiſſet, atque ex propugnatore, factus eſſet oppugnator. Eodem quoque venit Barnardus Vveimarius, magnus ille Imperator, ac prope Guſtaui ſucceſſor, qui hanc vrbem cum admiratione vidit; ſed improbauit, vt bellicis rebus atque temporibus minùs aptam; verùm judicio quod minus ſaperet politicum prudentem, quàm virum militarem.

Hiſp. S. Ioannis de Lucio emporium diripiunt.

In Aquitanico limite Hiſpani emporium S. Ioannis de Lucio, locum immunitum, ſed commercio vtriuſque gentis diuitem occuparunt, ac diripuerunt. Finxerunt quoque id magnis operibus cingere; ſed cum res operoſior videretur, & majoris ſumptus, locum cum veſtigijs auaritiæ, & crudelitatis reliquerunt.

Bataui SchеinKũ arcem recipiunt, alii alia loca.

Bataui hoc anno poſt diuturnam obſidionem Scheinkum arcē munitiſſimā ab Hiſpanis receperunt, multo ſanguine, labore, ſumptibus redemptam. In Germaniâ quoque Elector Saxonicus Magdeburgū, aut veriùs eius cadauer recuperauit Moguntiam Comes Donaüs. Interim ab Vrbano

Fruſtra pax tentatur.

VIII. tentata pax per Cardinalem Ginetrum; ſed triennio toto, nihil hic egit, quam vt multùm temporis ac laboris, inutiliter terreret, nondum

ſatis

ſatis vtramq; partem atrritam eſſe deprehenderet.

Ferdinandus Imperator Ferdinandum Erneſtum jam Hungariæ Regem, creandum, & inaugurandum inſuper curauit Regem Romanorum, annos natum duodetriginta, in Comitijs Ratiſponenſibus. Hæc electio à multis eſt improbata, quòd Elector Treuirenſis detineretur captiuus, & Bauarus Palatini loco ſubſtitutus eſſet. Verùm in his negotijs magnum occupaſſe locum, & vi retinere poſſe, ſummi inſtar juris eſt. *Ferdinãdus Erneſtus creatur Rex Romanorum.*

Occidit denique hoc anno ad propugnaculum nullius nominis in Italiâ magnus ille Thoraſius, rebus præclarè geſtis, quàm morte fortunatior. Taceretur omnino loci nomen niſi ad Fontanettam Thoraſius cecidiſſet. *Thoraſius interimitur.*

MVNDI 5690. CHRISTI 1637.

Neuum is annus ſuggerit Imperatorem, nouumque Ferdinandum, huius nominis III. cui detulit Imperium, non Auſtriacum, tum odioſum nomen, & jam minoris, ob acceptas clades exiſtimationis, ſed propria fortitudo, quam reſtituendæ paci Germanicæ idoneam plerique judicabant; nec ſuâ ſunt expectatione deluſi. *Ferdinãdus III. creatur Imperator*

Obijt autem Pater eius Ferdinandus II. Viennæ anno ætatis 61. Imperij vndeuigeſimo, vir omnino pius, & meliori tempore, magiſque pacato dignior: ſub quo tantùm adiere periculum in Germaniâ religio ſimul & Imperium, vt Dei tantùm manu, tecta ſeruataque videantur. *Ferdinãdi II. Obitus.*

Tum Comes Harcurianus vir audaciſſimæ felicitatis Leronem, & Lerinam (Sanctæ Margaritæ, ſanctique Honorati hodie dicimus) inſulas aggreſſus, occupatas ab Hiſpanis, reſtituit regno, mirantibus eas capi potuiſſe, qui perdidiſſent, & negantibus ſibi rem fuiſſe hominibus, ſed cum laruis, atque lemuribus. Idem ergo de Leocatenſi expeditione adſtruant, *Lero, & Lerina inſula à Francicis recepta.* *Leocate obſidio ſoluta.*

ſtruant, quâ Haluinus Occitaniæ Prorex, ſiue auxilio vicinarum prouinciarum, collectitio tantùm milite, Hiſpanos vægrandibus ſuis propugnaculis, & munitionibus exuit, eorumque caſtris eſt ante potitus, quam quâ parte inuaderentur cogitarent.

Vrbes aliquos à Francis occupatæ.

Neque ab aliis partibus fortunatiores Hiſpani fuerunt. Yuoſium enim & Damuillerium pèr Caſtillionæum Ducem, Landreſium Capellam bellicas vrbes (immunitas enim prætereo) eodem impetu per Valetam, & Candalam fratres oppugnatas perdidere: vbique hoc anno & in ſuis oppugnationibus, & propugnationibus infelices.

Mors Lametii, & Kamburij.

Sed ne quid diſſimulemus Capellam recepimus duorum virorum jacturâ ipſo Belgio pretioſiore, & quod lugendum magis, damno cum dedecore coniuncto. Cum enim ex hac vrbecula erupiſſet hoſtis, ad eius aſpectum prætorianus Regis miles turpiter fugit, quâ in fugâ contritus eſt, & cæſus à noſtris Buſſius Lametius fortiſſimus ille, atque conſtantiſſimus Hermanſtinæ arcis propugnator. Dum autem ſuis animos reſtituere conatur Ramburius, heros incredibilis audaciæ, & alacritatis, flagitioſè deſertus ab iiſdem, erumpentium omnium globos vnus excepit, quibus multis tranſuerberatus locis brachium primò, deinde etiam vitam perdidit. Vir etiam inter tumultus bellicos religioſiſſimæ pietatis, cuius nomine ſæpe Belgium Hiſpanicum contremuit, ad primas & ſummas militiæ dignitates promouendus, niſi eas ſoli virtuti ſuæ, non nuptiis debere voluiſſet.

Mortui Duces Sabaudiæ, & Mantuæ.

Obierunt & eodem tempore Sabaudiæ, Mantuæque Duces, partium diuerſarum ſemper, id vnum habuere commune, quod impacati ambo, tranquillo ſatis fine quieuerunt. Carolus Gonzaga ſucceſſorem reliquit ex filio nepotem ſexennem, ac ſine pompâ ſepeliri voluit in habitu S. Franciſci, mortuus vti vixerat pientiſſimè,

& di-

& dignus qui Principum aſtus & delitias multo felle dilutas ſentiret. Victor verò Amedæus ſub tutelâ matris deſeruit liberos duos, Ludouicum Amedæum ſeptennem, qui tum Dux ſalutatus eſt, & Carolum Emmanuelem qui fratri mortuo ſucceſſit, eiuſque nominis Secundus dictus eſt. Sortiti ſunt ambo matrem Tutricem ſapientiſſimam fœminam, cuius ingenium, prudentiam, religionem in hac Regione Inalpinâ nemo ſatis mirari potuit, atque venerari: quæ Regij ſanguinis Francici fœmina, ita cum Francis, Hiſpaniſque, amicis & hoſtibus vixit, vt nec amori nimis, nec odio indulgeret; ſed ſic illos amaret ex innato affectu, vt hos ex ratione non offenderet, efficeretque vt in eius capaciſſimâ mente concordiſſimi Principes viuerent, quorum diſcordias vix caperet Orbis terrarum.

Ducissa Sabaudic. prudentia.

MVNDI 5641. CHRISTI 1638.

Hoc anno fannaticus ille Cyrillus Patriarcha Conſtantinopolitanus Græco Caluinianus, ab Vrbis Præfecto coniectus in carcerem, ad fauces Boſphori (Caſtrum ſeptem Turrium dicunt) atque ex turri in mare præcipitatus, tantum aquæ ſorbuit, quantùm ex Caluini ſordibus hauſerat veneni, morte ſublatus impiorum. Reſtitutus eſt in Sedem Cyrillus alter ex Iberiâ, quem ille detruſerat, capitalis eius hoſtis, ſed qui cum eo pecuniâ vt Turcorũ ſubditus, non eruditione, atq; pietate, vti Chriſtianus diſceptauit.

Cyrillus Patr Conſt. Necatur.

Succedit ei Cyrillus deiectus.

Amurathes hoc anno Bagdetum obſedit; & quadraginta dierum oppugnatione acerrimè verberauit: disjectis mœnibus quadrùplici aſſultu totius exercitus, eam demum quarto expugnauit, exeunte Decembri, atque vniuerſos eius propugnatores, & ciues trucidauit, deſideratis tamen ſuorum 40. millibus; & fortè plu-

Bagdetũ capit Amurathes.

plures amiſſurus erat, niſi Perſarum Rex, bello Mogorico implicitus eſſet; ſicque clades illa plus Perſis damni, quàm dedecoris attulit.

Veimarii & Guebriantii de Cæſareanis victoria ad Reinsfeldum.

Bernardus Vveimarius Rhinsfeldium in agro Baſileenſi cum copijs Suecicis, & Francicis obſedit: ſed adfuerunt Sabellus Cæſareus, & Ioannes Verthius, Cæſarei duces, Enckenfortius, Speerreuterus, Furſtenbergius, alijque, qui commiſſo certamine primùm ſuperiores extitere: verùm eodem poſt quatriduum reſtituto, magnâ ſunt affecti clade, multis interfectis & captis, inter quos antedicti Duces quinque, cùm multis Tribunis, atque Centurionibus. Vveimario tamen hæc victoria non incruenta fuit; qui tamen eâ ſapienter vſus, eius præmium Rhinsfeldium, Neoburgum, Friburgum Briſigauiæ, & aliquot alia oppida cepit, temporis huius habitus præſtantiſſimus Imperator, cuius tamen tum ſine dubio dextra, & fortè caput Guebriantius fuit.

Briſacum occupatur.

Exinde Briſacum, vbi egregio ponte nectitur Rhenus, & ſine quo bellum à Gallis in Germania vix geri poteſt, maximè Guebriantij conſilio, & fortitudine, ſæpe reiectis hoſtibus, ſeſe dedere compulit, rebus omnibus jam deſtitutum; quod vt ſeruarent nihil omiſere Bauari, & Cæſariani, ſed horum conatibus Guebriantij virtus, & Vveimarij felicitas præualuit.

Fontarabia tentata infeliciter.

Fontarabiam malè tentarunt Duces duo Condæus, & Eſpernonius, cauſam rei malè geſtæ alteri alter adſcripſit; certe opus erat minimùm alterutriùs, & inferioris infamiâ vt tantùm dedecus relineretur, de quo Hiſpani tantas tragœdias excitauere, & meritò Franciſ etiam ex ſuis theatris inſultauere.

Sicut & S. Audomari ciuitas.

Nihilo glorioſior extitit S. Audomari obſidio, ſoluta non minori infamiâ, quia premebatur à duobus ducibus, pari Imperio; in quo ſæpe minus poteſt gloria, quàm inuidia; auxilia

lia recepit Hiſpanica quoniam alter alteri non eſt auxiliatus; alteruter, ſine dubio, hanc vrbem Francici juris effeciſſet.

Ludou. XIII regnum ſuũ B. Virg. conſecrat. Naſcitur Ludou. XIV.

Ludouicus XIII. hoc anno B. Virgini magno eius feſto in cœlum tranſlatæ, regnum conſecrauit ſuum: accepit illa munus, at ei reddidit Delphino auctius. Anna enim Regina non ita multò poſt enixa, diu expectatum Ludouico dedit hæredem; populus Adeodatum dixit, & tum populi vocem, Dei vocem eſſe comprouauit euentus.

Rohannij & Crequi i Ducũ obitus.

Perdidit & eodem anno Gallia, eodemque menſe magnos Duces duos, Rohannium, & Crequium, dignos ambo fato honeſtiore: ille enim ex vulnere ad Rhinsfeldium accepto, vbi inter volones pugnauerat, obijt; hîc Bremam Italiæ dum parat defendere, globo tormenti bellici contuſus, & vrbem amiſit & vitam.

In Calabria terræ motus horrendus.

In Calabriâ exeunte Martio horribilis terræ motus vrbes Conſentiam, Stilianum, Nicaſtrum aliaſque proximas cum omnibus pagis concuſſit, & aliquot penitus obruit. Certè Nicaſtri Dux Aquini cum vxore ſuâ inuolutus eſt, Solus Epiſcopus & Capucinorum præpoſitus (*Guardianum* vocant) euaſere mortem, vnde cladis huius magnitudinem colliges.

Turba Polonica.

In Poloniâ turbatum nonnihil, quod Vuladiſlaüs Ordinem militarem 72. fratrum inſtituere decreuiſſet, Radziuilius huic tam conſtanter obſtitiſſet in Comitijs Varſauienſibus, vt Rex non tantùm hoc conſilium, ſed & conſilij cogitationem deponere compelleretur. Interea Caſimirus Regis frater electus Luſitaniæ Prorex, dum in hoc regnum feſtinat incognitus per Galliam, interceptus, & Lutetiam perductus in honeſtâ cuſtodiâ lautè habitus eſt, donec precibus fratris, & Legationi Polonorum conceſſus eſt: hoc ei ſtetit parum prudens, & curioſa peregrinatio.

Captus in Franc. Caſimirus Polonus.

Turba Scotica ob Relig.

In Scotiâ longè maiores turbæ concitatæ ſunt; quoniam in his agebatur de Religione, quæ

falſa

falſa homines efferare ſolet. Miniſtri enim audaciores facti, ex lenitate Regis de ſuo iure nimis remittentis, fœdere ſuo (*Conuenantum* Barbarè Barbari dicebant) in vltimam audaciam prorupere, atque ita ſe geſſere, vt ſatis innuerent, quo feratur Caluini ſpiritus, Regiæ maieſtatis exoſor, atque Democratiæ, aut veriùs Anarchiæ fautor acerrimus.

MVNDI 5692. CHRISTI 1639.

Cyrillo ſufficitur Parthenius.

Cyrillus ab Iberiâ Patriarcha Conſtantinopolitanus ob turpiſſimam pecuniarum exactionem, in fœdum carcerem meritò coniectus, ſucceſſorem habuit Parthenium Metropolitam Hadrianopoleos, tam populo, Cleroque probatum, quàm Cyrillus vterque fuerat odioſus.

Hiſdiniũ captu à Melleræo

Heſdinium munitiſſimam vrbem in Atrebatenſi regione cepit Melleræus, ſæculi huius noſtri Poliorcetes, bellicæque artis, & Tormentariæ magiſter ſcientiſſimus; eam enim eò ipſe perduxit, quò vltra promoueri non poſſit. Creatus eſt Franciæ Mareſchallus à Rege in eodem, quod euerterat propugnaculo, vt illuſtrius eſſet ex loco beneficium. Eodem tempore Theodonis-Villa, *Thionuille*, pariter obſeſſa Gallorum effugit manus, quoniam diſparibus copiis, nec ſatis bene inſtructis tentabatur. Ad eam bellicum apparatum, ac Ducem, & quod vtroque grauius fuit, exiſtimationem Franci perdidere.

Theodonis Villa tẽtate infeliciter.

Salſulæ capta, & perditæ.

Salſulæ, *Salſes*, feliciores extitere Condæo, quàm Dola, & Fontarabia, non tamen Galliæ; hæ enim velociùs perditæ ſunt, quàm captæ; tantùmque in hanc vrbem præſidium immiſſum eſt, vt ſtatim dejiceretur.

Veimarij mors. Banerius, & Guebriantius ei ſuccedũt

Veimarium Saxonem peſtilens afflauit morbus, & abſtulit, cui nobilis ſepultura index magnæ victoriæ Briſacus eſt. Eo ſublato Banerius Suecici ductor Imperij animos extulit, & ſibi hactenus occaſionem defuiſſe non fortitudinem, factis oſtendit, reſtituitque partes ſuas Veimarij

fato

ſato prope labeſactatas; ſed majoris momenti fuit præſentiâ Ducis Longauillæi, qui maturè ex Italiâ in Germaniam tranſlatus erat; maximi autem & primi Guebriantius Armoricus, cui vix parem Gallia vidit, Suecia ſine dubio neminem. Hunc Veimarius ferebat in oculis, & animam vocabat ſuam, à quo rebus deploratis animos hauſerat, & cui moriens equum bellatorem & arma Heros, Heroi veterum Germanorum more legauerat. Hâc autem hereditate ſe digniſſimum deinceps oſtendit, quem niſi immatura mors abſtuliſſet, Gueſclinium alterum, quem ſanguine contingebat, Galliæ, atque toti Occidenti repræſentaſſet, Ducemque ad confundendos Ottomanos aptiſſimum, ob fortitudinem magnæ religioni colligatam.

Turbabat inter hæc Regionem Inalpinam Princeps Sabaudus Thomas, & Hiſpano coniunctus, nepotem ſuum, atque eius exagitabat matrem, Taurino occupato, cuius arx ægrè ſeruata fuit. Fugit ergo in Sabaudiam Ducíſſa, vnde & fratrem Ludouicum conuenit Gratianopolin, quo acceſſerat, & fortis, & bonus frater. Itaque oppoſitus eſt Thomæ Valeta, maximè ex quo Longauillæus in Germaniam tranſire juſſus erat. Verùm eundem Valetam ſubitus morbus extinxit, atque extulit pientiſſimâ morte, & quæ plus Cardinalem ſaperet, quàm virum militarem, quam conditionem ipſe moriens ſapienter improbauit, & eiurauit. *Princeps Tho. Sabaudiam turbat.* *Cardinalis Valeta moritur.*

Princeps Palatinus Rheni auditâ Vveimarij morte dum Briſacum occupaturus pergit per Galliam, ignotus ex Angliâ, Molinis interceptus, & iter ſuum abruptum vidit, & patefacta conſilia, & ſuſcepta imprudenter, & imprudentiùs exſecutioni mandata. *Palatinus Princeps interceptus.*

Carolus Angliæ Rex magnam ſuſcepit expeditionem, ſed quam exoſus bellum, & pacem deamans, non ſatis fortiter abrupit: miniſtris poſt eius diſceſſum de more rebellantibus, quos nunquam *Expeditio irrita Caroli Regis Angliæ.*

quam lenitas in officio continuit, multò minus ad id reuocauit.

MVNDI CHRISTI
5693. 1640.

Amurathes IV. moritur. Mortuus eſt hoc anno Conſtantinopoli 6. Id. Febr. anno ætatis 32. Imperij 17. Amurathes IV. Turcarum Imperator, ex crapulâ, cum apud Vizirum ſe vino, & aquâ viuâ jngurgitaſſet, contra votum ſuum, quod coram ſuo Muphti nuncuparat, vt arthritidem leniret, quâ cruciabatur acerrimè. Succeſſit ei frater Ibraimus annos natus duodetriginta, & jam addictus neci, qui timorem non poſuit, niſi viſo cadauere fratris, cuius ſe demum morte viuere intellexit.

Succedit ei frater Ibraimus I.

Moritur Scha-Sophi Perſes. Obijt & eodem ferè tempore Scha-Sophi Rex Perſarum, duobus relictis filijs, alio ſeptenni, qui ſucceſſit patri, altero quadrimo. Mors eius tam læta Turcis fuit, quàm Perſis luctuoſa, ob excitatas ab Ottomanis munitiones, quas eo mortuo deijcere ſe poſſe deſperabant.

Hic annus fortitudine Harcuriani Comitis, prudentiâque Richelæi, honeſtiſſimus accidit Galliæ. In Italiâ enim Caſale vaſtis, altiſſimiſque operibus ab Hiſpano circum-ſeptum, audaciâ incredibili perruptum eſt, ac diſcuſſa tertiùm repetita vrbis huius obſidio.

Caſale liberatur ab Harcurio.

Taurinũ captum à Franc. Eodem ductu, eodemque Duce Taurinum captum, quamuis pauciores obſiderent; quàm obſiderentur, & præterea Leganeſius Marchio, cum grandi exercitu Francis incubaret. Verùm Sabaudi incluſi Hiſpanique auxiliatores repreſſi maximè imperterritâ Mothæ-Hodancurtij alacritate; probatumque ad magna gerenda, nil opus eſſe magnis exercitibus ſed Ducibus, & animis.

Atrebatũ occupatũ à Franc. Atrebatum ampliſſima ciuitas, & firma ad deditionem compulſa eſt, Richelæi ſolertiâ hoſtes deludente. Diſperſit enim Gallicos exercitus, quorum duces Mareſchalli Chalneus, Caſtillioneus, & Milleræus, ire redireque juſſi, ſed incerti quò tenderent, eodem tempore ad Atre-

Atrebatum conſederunt . Nihil non eſt molitus Cardinalis Infans, vt magnæ vrbi , fidiſſimæque auxiliaretur . Commeatum obſidentibus intercludere conatus eſt ; per Hallerium Mareſchallum accepere : perrumpere voluit vallum Gallicum ; audaciores tranſcendere auſos cecîdere vel obtriuere generoſiſſimi fratres Vindocini Mercurius, atque Bellefortius . Cùm aliud poſſet nihil , vrbi depoſitæ atque deploratæ Infans lacrymas dedit, & abijt; Gallus potitus eſt tantâ vrbe , tam nobili , magno populorum ſuorum gaudio , hoſtium terrore , qui ad terram vſque peruaſit; quæ hoc anno in Belgio , ſicut & in vicinâ Germaniâ motibus inſolitis agitata contremuit.

Auxit & gaudium Francorum altera Regis proles maſcula , Dux Andegauenſis , ſolatium magnæ matris, & optimi fratris amor , qui cum ad res magnas, cum ſingulari vtrimque amore adoleuit. *Dux Andegauenſis naſcitur.*

Turbauit tamen nonnihil Franciam liber quidam Paræneticus , *Optati Galli* titulum præferens, *de Cauendo Schiſmate* , omnium Præſulum judicio damnatus, & confutatus , jubente Richelæo eruditiſſimo libello, qui tamen Romæ minùs placuit, nec eſt in Galliâ probatus ab omnibus : adeò de his rebus vtrimque ſcribere periculoſum viris eruditis, & quid ſentiant publici juris facere ; itaque in hoc negotio ſecuriùs ſibi, Muſiſque canitur. *Optati Galli liber confutatus.*

Erupit tunc tempris in apertum Catalanorum deſperata rebellio, quos ad libertatem natos Hiſpanorum auxilia , & Hibernorum quorumdam militum impietas ad arma compulit Hi tum ejuratâ Hiſpano fide , non ſine magnâ cæde , multoque ſanguine , & tutelam implorarunt Ludouici , & quàm eſſent vtiles Principi , cui ſe adjungerent, paulò pòſt Comitatus Ruſcinonenſis perpetuâ jactura inſigniter oſtenderunt. *Deſperatio Catalanorũ & rebellio.*

Atque

Atque vt vtrimque Caſtellani premerentur quod jampridem meditabantur, ſuppeditato ſibi per Francos & Batauos apparatu militari, Luſitani ſibi Regem creauere Ioannem Bragantiæ Ducem, de cuius jure multi ſemper dubitarant. Tunc autem tantâ coniunctione animorum vbiq; terrarum Rex ille receptus eſt, vt in hoc negotio, de Dei digito nemo dubitet, niſi qui Deum ſemper à ſuis partibus ſtare velit ambitioſiùs.

Luſitani ſibi Regē eligunt.

Res Germanicæ hoc anno conſtitere, quia Duces Banerius Suecus, & Picolomineus Cæſareus, dum pugnandi quærerent copiam, nihil magis quàm pugnam reformidabant. Tum quoque Pontifex pacem deſperare cæpit, Ginneto Cardinali reuocato, & relicto tantùm Legato ſuo, ne querelis relinqueret locum, & ne paternæ ſollicitudini defuiſſe videretur.

Deſperatur pax German.

Carolus Angliæ Rex hoc demum anno ſenſit ſe leniùs cum ſuis Scotis egiſſe: in quos dum bellum parat, agnouit ſeruiùs Puritanos potentiores in Angliâ, ab ijs ſtare. Progreſſus eſt tamen cum exercitu Eboracum vſque, vbi de pace conſultatum eſt; ſed cuius ſpecie deluſus Princeps, bonique cum illo omnes ſummam & vltimam perturbationem in hanc inſulam imprudenter inuexerunt.

Carolus Angliæ Rex ſeriùs agnouit errorē ſuum.

Hoc denique anno Tartari, atque Moſchi mutuis ſe excurſionibus, atque graſſationibus fatigarunt: hòc atrocioribus, quia vtraque gens ad rapinas, cædeſque nata, dum accipit, & reponit damna, ditauit milites improbos, ſubditos innocentes attriuit.

Tartarorum, & Moſchorū excurſiones

CA-

CAPVT V.

DECAS QVINTA.

Ab anno Chriſti 1640. *ad* 1650.

MVNDI 5694. CHRISTI 1641.

ARiam, *Ayre*, vrbem munitiſſimam, ad deditionem compulſam fortitudine ſuâ, paulò pòſt Hiſpanorum patientiâ Francus perdidit; & meliorem ſe, de more, oppugnatorē præſtitit, quàm propugnatorem; verùm diuturna obſidione Francus vrbem, Hiſpanus exercitum perdidit. *Aria capta & recepta.*

Res meliùs ſucceſſit in Catalaniâ, Duce Mottâ Hodancurtio homine impigro, atque forti; cui ſatis èrat audire Hiſpanos adeſſe, vt eos aggrederetur atque conficeret. Is egregiè vſus alacritate nouorum ſociorum, & amore quo eum proſequebantur, rem Gallicam ad ſummum gloriæ promouit, multùmque terroris intulit vicinis regionibus, cum exiguâ Gallorum manu, quam ipſe magnam & inuictam fortitudine ſuâ præſtabat. *Hodancurtij res geſtæ in Catalania.*

Hactenus cum hoſte tantùm externo, nunc etiã cum domeſtico pugnandum fuit. Ludouicus Borbonius Sueſſionenſis Comes, Gallique aliquot fœdus iniere cum Bullionio Duce, & id fouebat Hiſpanus, miſſo duce Lamboyo. Vt ferè fit in ciuilibus bellis, primùm rebellibus fortuna fauit. Mareſchallus Caſtilionæus victus recedere coactus eſt. Sed victoriæ reliquias dum auidiùs colligit Sueſſionenſis, vel à ſe, dum rete caſſidis auræ colligendæ gratiâ ſclopo attollit, vel à ſuorũ aliquo, vel oſtium (nam id incertum) interfectus eſt Primario duce ſublato diſſipatæ partes, oſtēdère deinceps nihil præter nocendi voluntatem. *Comes Sueſſionēſis rebellat, & interficitur.*

Hoc item anno Romanus Pontifex contrà Parmenſem Ducem, fulminibus Eccleſiæ primò dein- *Ro. Pōt. in Parmenſem bellũ gerit.*

deinde & Regum, agere decreuit. Pugnatum hîc animis Romæ nouæ, non veteris; victoriæ fere nullæ, niſi quas panicus terror peperit. Captæ tamen aliquot vrbes quia peiori defendebantur, quàm oppugnabantur, modo. Maiori ergo tumultu, quàm fructu ab jis gentibus bellum gerebatur quæ hodie ſunt ad pacis, quã belli opus aptiores.

Banerius rem malè gerit in German. Sueci Banerio duce irrumpunt in Palatinatum Superiorem, & tum poterant occupare Ratiſponam, ſi in vnum coniunxiſſent vires ſuas, & vincere, quàm populari maluiſſent. Tum ergo Cæſareis dedere copiam colligendi ſui; qui mox Picolomineo duce irruentes in Slangium, eum cum lectiſſimo Suecici Equitatus flore ſe dedere compulerunt. *& moritur.* Itaque Banerius fugienti ſimilis receſſit in Miſniam, vbi junctus eſt copijs Veimarianis; & ſi huic inſtitiſſet Picolomineus, actum erat de Suecis in Germania. In hoc receptu ſeu fuga Banerius contraxit morbum ex quo obijt 13. Kal. *Torſtenſonius ei ſuccedit.* Iunias Halberſtadij, quo ſe deferendum curarat, ſibique ſucceſſorem dixit Leonardum Tortenſtonium abſentem, cuius vices obirent tres præcipui duces Sueci, inter quos eminebat Vrangelius, dignus poſtea qui totis exercitibus imperaret.

Vrbes fruſtra tentatæ. Hoentiuilla totâ æſtate à Sparrio obſeſſa eſt, qui demùm hanc exercitu valdè debillitato, & cladem timente deſeruit. Neque fortunatiùs à Luneburgico Haſſis & Veimariis tentata Vvolfenbutelia, fortiter per Ioannem Reuſchenbergium defenſa; quæ tamen demùm inundata eſſet, niſi adueniens auxilium fluminis obicem diſcuſſiſſet.

Rex Anglicanæ turbatiſſimæ. Res Anglicanæ fœdè turbatæ ſunt à Parlementarijs, quorum plerique Puritani Scotis rebellibus fauebant. Fouit & malum Rex imprudens, cum paſſus eſt Parlamentum, vt vocant, perpetuum declarari, donec turbæ penitùs ſedatæ eſſent, inter turbulentos homines iſtos nunquam defuturæ. Hoc decreto Regis authoritas penitùs labefactata eſt; tum enim dari in cuſtodiam

Guill.

Guill. Landius Archiep. Cantuarienſis, & Hiberniæ Prorex fautores Regis; huic etiam tortoris manu caput amputatum eſt, atque immanitati tantæ Carolus ſubſcribere coactus eſt. Inſtituta eſt & quæſtio de Regina; quare hæc conſultura etiam vitæ ſuæ, quaſi deductura filiam ſuam Guill. Arauſicano deſponſatam ſeceſſit; at Rex in tutiora fugit loca non jam Rex, ſed Regis larua, cuius authoritate ad omne nefas hæretici rebelles abutebantur. *Regis authoritas penitus infringitur.*

Bruxellis menſe Nouembri obijt Cardinalis Infans, cùm annis ſeptem Belgio præfuiſſet tam charus ſuis, quàm infortunatus, & cuius mors ei paratas turpiſſimas inſidias abrupit. *Cardinalis Infans obit.*

MVNDI 5695. CHRISTI 1642.

Hoc anno repentè caput extulit nouus Gallicarum copiarum ductor, ac propè maximus Guebriantius, cui animum cum armis hæreditario jure relinquere viſus erat magnus Veimarius. Is cum Lamboyo cis Rhenum congreſſus in agro Kempenſi, magnis refertum copijs ita proſtrauit, vt non modò ceperit viuùm, ſed eius militem omnem aut ceciderit, aut inter ſuos conſcripſerit. Victi exercitus fortunam experta eſt regio, vbi prælium commiſſum eſt: in eâ Guebriantius vixit, vt in ditione jam ſuâ, magno vbiquè pietatis, magno moderationis exemplo: vir in quo nihil ad antiquorum Heroüm gloriam, & exiſtimationem defuit, præter vitam diuturnam. *Guebriantius Dux magnus.* *Kempensem refert victoriam.*

Ab alterâ Galliæ parte Perpinianum egregijs operibus ab ipſo Rege circumſeptum eſt. Non aliter capi poterat arx Hiſpaniæ impoſita ſaxo, quàm fame; at illam Hiſpanico more obſeſſi tolerauere. In eâ obſidione dum Rex ludit cum ſuis (in his enim caſtris omnia vſque ad delicias reperiebantur) Galli ludendo vrbes etiam inexpugnabiles à Regibus ſuis capi poſſe docuerunt. *Perpinianum capitur à Rege.*

In limite tamen Belgico, vnde longiùs Rex aberat, fortuna paulò viſa eſt iniquior. Propè Ho- *Pugna infelix ad Honecurtium.*

Honecurtium pagi Cameracenſis, ad Hiſpanos tranſijt, quia copiarum Gallicarum ductor, majori audaciâ, fluuio vti pro vallo noluit; vir alioqui magnus & ſtrenuus, & ſolitus hoſtes aggredi, non numerare; ſed qui tum didicit ſuo & multorum damno non eſſe omnia ferro atque animis militum tribuenda, callidum Imperatorem, forti nonnumquam anteponendum eſſe.

Ramburij Iunioris cædes. Inter eos qui hoc prælio interierunt, ſatis lugeri non potuit Ramburius Iunior annorum duodeuiginti adoleſcens, & jam robuſtæ, & corroboratæ fortitudinis, qui cùm ſibi cognomine Legione ſic excepit hoſtem, vt eum vinci poſſe doceret: noſtris autem copijs diſſipatis, bis ſuos reſtituit; immo & tertiùm eos cum parte Prætorianorum: tantùm cæſus, quia reparare prælium conabatur, cùm jam nullum eſſet prælium, ſed fuga, etiam ductorum exemplo firmata.

Sammarsij, & Thuani ſupplicium. Turbata eſt intereà Aula inteſtinis motibus; qui planè latuiſſent tamen, niſi ſumptum de duobus viris maximis Sammartio & Thuano ſupplicium, eos occulti cuiuſdam criminis reos arguiſſet. Mortui ſunt ambo tam fortiter & piè, vt ab ipſis inimicis ſuis lachrymas expreſſerint; Rex ne commotus quidem eſt, ardentiſſimo amore, in atrociſſimum odium commutato, quod vel verum vel confictum crimen accenderat.

Richelæus Cardinalis moritur. Exeunte anno obijt magnus Richelæus excellentiſſimi vir ingenij, atque conſilij, cui Gallis ad hoc vſque tempus prudentiâ ſuperior Hiſpanus faſſus eſt ſe non eſſe parem. Obijt vti vixerat, fortiter, atque ſapienter, relicto pleriſque ſui deſiderio, viris eruditis maximè, quibus omnibus ipſe præcellebat. Id tanto viro vnum defuit, ad exitum non perducere bella, quæ tantâ ſuæ gentis gloriâ inchoaſſet. Id ſi feciſſet, vt ſpes oſtentabat, quàm acceptus vixerat Regi, tam Gallis omnibus charus interijſſet.

Maria Medicæa obit Coloniæ. Præceſſerat eum paulò antea, mortua Coloniæ, inter opera Chriſtianæ pietatis & patientiæ, Maria

ria

ria Medicæa, Ludouici XIII. mater, Henrici Magni conjux, rerum tamen omnium egena; quæ cùm Cardinalem Richelæum nimis extuliſſet, dum eum poſtea parum conſultè deprimere nititur, eò demum ſe redactam vidit, illius ingenio & acerbitate, vt cui nihil olim ad delicias defuerat, rebus etiam ad vitam neceſſarijs indigeret, omnium præterquam filij atque ſerui miſericordiam concitaret.

Coningkmarchius rem fortiter gerit in Germaniâ: eum ſecutus Tortenſtonius ſummus copiarum Suecicarum ductor Gloſgauiam Majorem *Groſglogauu*, inuadit & capit. Mox etiam Franciſcum Albertum Brandeburgicum ad Suidniciam profligat, & cædit, ſicque totâ Sileſiâ potitur. Inde Morauiam ingreditur, & Olomucium regionis caput occupat. Iamque majora cogitans in Saxoniam regreditur, & Lipſiam obſidet: cui cùm ſuppetias ferre Archidux Leopoldus, & Octauius Picolomineus niterentur, ambo victi ſuâ clade illuſtrarunt eumdem locum, quem Guſtauus victoriâ ſuâ de Tillio nobilitarat. Hujus dedecoris teſtimonium fuit capta Lipſia: verùm vt id ambo victi duces eluerent Maldonianam legionem, quæ prima fugiſſe ferebatur, notarunt ignominiâ, gladio in Duces eius animaduerterunt, in ſigniferos laqueo, in reliquos milites decimatione: Maldonius ipſe datus in carcerem, Pragæ demum decollatus oſtendit quantùm ea clades Cæſarem pupugiſset.

Sueci Cæſarianos profligant ad Lipſiam.

Tum jacta fuiſse videntur fundamenta Germanicæ pacis, selectis vrbibus Oſnaburgâ & Monaſterio, & huic gnauiter allaborante Daniæ Rege, qui ſe demùm imprudentem huius ſequeſtrum agnouit; armis Suecicis appetitus.

Fundamenta iacta pacis Germanicæ.

In Angliâ pauci tantum Catholici fauebant Regi, cæteri Parlamento, quod ad ſe ſtatim traxit omnia vectigalia. Rex itaque Londinum reliquit, & vt eò redeat precibus armatis inuitatur. Cùmque tum idem filiam ſuam Arauſicano

Rebellant omnino in Regem ſuum Angli.

Principi dediſset vxorem, veriti rebelles auxilia Batauica in Scoticum fœdus jurant, expediunt arma, in ſpeciem ne opprimerentur, reuerâ vt Principem ſuum regno, vitâque ſpoliarent.

MVNDI 5696. CHRISTI 1643.

Lud. XIII. moritur.

Poſt Matrem & Cardinalem Richelæum non diù in viuis ſuperfuit Ludouicus XIII. ſeu quòd eius viſcera tabe corrupta diffluerent, ſiue quòd animum tantis negotijs imparem ſollicitiùs admoueret: ſenſit autem ſe lento confici morbo, & vt erat ad pietatem factus, mori voluit, vt vixerat, ſanctè. Vota pro eius incolumitate totâ Galliâ fuſa ſunt; ſed jam debebatur cælo: vnde etiam meliùs res Gallicas, quàm è terris curaret. Succeſſit ei filius Ludouicus XIV. ſub tutelâ ſapientiſſimæ Matris, quæ aſſumpſit ipſa Ducem Aurelianenſem totius Regni cum ſummâ poteſtate vicariùm, eòque abſente Principem Condæum conſilij caput. Sed inſuper eius filij, Ducis Anguinij, manu indigebat Gallia. Vbi enim Hiſpani Regem extinctum eſſe audiuerunt, illicò Regiam obſederunt Rupem, quâ ſibi aditum in regni præcordia victores aperirent. Enimuerò id ferendum non putauit Anguinius, in Campaniâ Francici Imperator exercitus, cui rudimentum belli fuit maxima victoria. Is cum Hoſpitalio atque Gaſſione fortiſſimis atque experientiſſimis ductoribus, eos aggreſſus, tantâ deleuit clade, vt ſi ea victoribus innotuiſſet, actum erat de Belgio. Deletus eſt enim omnino eorum peditatus, qui ab hoc tempore reparari non potuit. Auxit cladem Comitis Fontani mors, in quo viſa eſt emori Hiſpanicæ & Belgicæ ſtatariæ pugnæ gloria; oblatâ hic ab hoſte vitam reſpuit, & cum totâ legione ſuâ concidendus fuit; ſed facta major eſt in fugâ cædes ſparſis per ſyluas ruſticis, qui locorum gnari fugientes jugularunt, ſeu ſpe prædæ, ſiue vindictæ cupiditate. Quare nemora quibus Belgium & Francia diſtinguntur diù cladis huius Hiſpanicæ monimenta ſeruauere.

Succedit ei ſub tutela matris Lud. XIV.

Victoria Anguinij Ducis ad Rupem Regiam.

Quæ fœda fuerit hæc clades.

Viſum

Viſum eſt porrò ſatis hoc anno, relinere dedecus ad Villam Theodonis acceptum:fuitque vrbs illa monumentum Anguianæ victoriæ, quæ fuerat Feuquerianæ cladis. Temperauit tamen hæc gaudia magni Imperatoris Franci ad Rotteuillam cædes Ad hanc enim minori tormento ictus Guebriantius paulò pôſt interijt ex vulnere. Is quantus eſſet magis morte ſuâ, quàm victorijs patefecit. Hoc enim ſublato diſſipatus eſt eius exercitus, capti Duces, impedimenta direpta, ſic vt vno eius capite Gallici nominis gloriam verti atque contineri Germania judicarit.

Villa Theodonis capta.

Caſus ad Rotteuillam Guebriantij.

MVNDI 5697. CHRISTI 1644.

Sperauerat hoc anno pacem Europa, ſed ſpes ſtatim omnes conciderunt. Venerunt enim Monaſterium magni Feciales Franci Hiſpanique (Plenipotentiarios barbarè dicimus) qui ſe hîc oſtentarunt magnificè, vt nihil agerent.

Pax fruſtra tentatur.

Bellum Francis longè meliùs ceſſit: nam capta eſt in Flandriæ, vt aiunt, fronte Grauelinga, auſpicijs Ducis Aurelianenſis, cuius in hoſtilem regionem prima irruptio oræ huius maritimæ potentiſſimo propugnaculo Belgis ſtetit.

Grauelinga capitur.

Cepere & in agro Spirenſi Philippopolim arcem magni nominis, per Ducem Anguinium, præter vrbes magnas ad Rhenum. Sed antea Dux idem magnâ victoriâ Bauaris atque Cæſareis terrorem injecerat ad Friburgum, & oſtenderat neque opportunitatem loci, neque numerum prodeſſe hoſtibus, quoties à tam forti Principe inuaderentur.

Philippopolis capta.

Victoria Anguinij ad Friburgum.

Dedit & hoc anno locum Vrbanus VIII. Ioan. Baptiſtæ Cardinali Pamphilio, qui dictus eſt Innocentius X. ſic reliquit Sedem ſuam vir mitioris ingenij generoſiſſimo Pontifici, & cuius animo & ingenio, in ſuis turbis Eccleſia multùm indigebat.

Innocentius X. ſuccedit Vrbano VIII.

Obierunt & hoc anno Iſabella Francica, filia Henrici IV. vxor Philippi III. ætatis anno 42. ſicut & Cæcilia Renata Vilnæ, annorum 33. ſoror

Iſabella & Cæcilia Renata moriuntur.

Ferdinandi III. ambæ ex æquo piæ & nobiles, maritiſque ſuis uculenta materies lachrymarum.

Bellum Sueco-Danicum. Inchoatum eſt hoc anno bellum Sueco-Danicum, à Tortenſtonio in Iutiâ, ab Hornio in Schonia, vt ancipiti malo Danus diſtraheretur; & verò vtrobique malè mulctatus eſt. Ac ne quid deeſſet ad eius cladem, claſſis etiam Danica fugata vel depreſſa ad Fremeram inſulam, expugnata ſpoliataque alia inſula Bortholmia; tam feliciter inchoatum bellum, vt Danus nihil, omnia Suecus expectaret. *Cauſa belli huius.* Cauſa expeditionis huius varia traditur, ſollicitatus à Dano Moſchus in Suecos, detentæ naues in Sundico freto, data pecunia duci Cæſareo, vt Pomerania inuaderetur: verior, inuidia vtrique innata genti, & à primâ hominum memoriâ; illatis ſubinde cladibus & damnis ventilata.

Tranſyluanicum bellum. Eodem ferè tempore exortum eſt bellum Tranſyluanicum, ſollicitato à Suecis Georgio Ragotzio Vvayuoda Tranſyluaniæ, vt Hungariam inuaderet cum ingenti exercitu. Eius tamen impetum repreſſit Comes Bucheimius, ſeu Buquoius dux Cæſareus, licèt paucis inſtructus copijs, ſed animis ingentibus & prudentiâ. *Ragotzius repreſſus à Buquoio.* Immò & anno ſequenti eundem Georgium malè mulctatum compulit ad pacem; quam auidè recepit Cæſar, ad depellendos ex Germaniæ viſceribus Suecos ſapienter intentus, & cui bellum hoc vnicum pluſquam ſatis erat.

Polonorum victoria de Tartaris. Stanislaüs Conjecpolſius Dux militiæ Polonicæ grandem victoriam retulit de Tartaris Tauricis, qui collectis equitum quadraginta millibus ad Oczacouiam irruperant in Podoliam. Eos autem ingenti deleuit cladè, quam Podolienſes, Moldaui, Cozaki, Zaporauenſes abſoluere, damnis grauibus acceptis efferati, & atroces direptæ ſuæ regionis vltores.

Rex Angliæ mittit auxilia ad Eboracum. Eboracum obſidetur à Scotis, & Parlamentarijs. Huic vrbi vt Rex ferret auxilium, Rupertum Principem Palatinum in eos immittit cum 30. millibus

libus armatorum. At huic rebelles occurrunt, & prælio duabus horis ante noctem inchoato, & in ſequentem diem continuato Regios vincunt, eiſque tormenta bellica,& impedimenta omnia eripiunt:peditatus omnis conciſus aut captus,magna pars equitatus cum Rege fugit Oxonium, parum vtile obſidioni ferendæ,aut inane potiùs auxiliũ.

Guillelmus Landus Archiep. Cantuarienſis accuſatus, quòd videretur in Eccleſiam Romanam propenſior,&addictior Carolo,atque Parlamenti conſilia parum probaret, publicè in Londinenſi foro perdidit caput,ſupplicio,quod atrocioris,& funeſtioris præludium fuit. *Arch. Cantuarienſis capite minuitur.*

Denique Regina Britanniæ, Henrici Magni filia committere ſe coacta eſt mari minùs infido, quàm in ſe ſuoſque experta eſt Caluinianos; qui ne quid intentatum relinquerent, nauem quã vehebatur filia,conjux, & mater regum, tormentis bellicis impetiuerunt. Timendum hominum genus,qui neque Deum, neque Dei viuas imagines, nec inanimes venerantur. *Regina Britanniæ dirè ab Anglia tractata.*

MVNDI 5698. CHRISTI 1645.

Fuit & hic annus triſtibus ac lætis intermixtus, ſed triſtia præualuere. Obijt enim Cleri Gallicani decus & gloria Cardinalis Rupifucaldius, vir integræ commodæque pietatis. Erat ille Eccleſiaſticis bonis non diues, eius tamen in pauperes, reſque Deo ſacras effecit amor, vt munificentiâ ditiſſimos quoſque ſuperaſſe videatur: ſiue id tribuas ſapienti eius parcimoniæ, ſeu meliùs cauſam refundas in Deum, liberalitate cum homine ſibi conjunctiſſimo depugnantem. *Card. Rupifucaldius obit.*

Melitenſes equites perterrefacti Ottomanico apparatu Valonæ in portu Albaniæ, ad ſuam inſulã defendendam cucurrere. Fruſtrâ; detonuit enim illa tempeſtas in Cretam, Venetamque ditionem. Quis credat? ad hanc vſque diem durat hoc bellum. Venetique prudentiâ & fortitudine ſuâ perfecerunt, vt jam Turcam Europa reformidare de- *A Turcis inchoatur Creticum bellum.*

ſierit, cuius pars exigua non conatus eius modò repreſſerit, ſed eidem victrix, & domina maris inſultarit. Hoc nihilominùs anno perdidere Caneam munitiſſimam vrbem, non virtutis, ſed commeatus inopiâ, eâque potiti ſunt Turcæ, non quia fortes, ſed quia rerum omnium copiâ circumfluebant.

Canea capitur.

In Hiberniâ Catholica religio, dum nimis exultat, peſſum ijt. Eam enim ingreſſus Legatus Pontificius majori pompâ, quàm viribus atque pecuniâ, nondum ſatis bene ordinatis rebus in Inſulâ, eam imprudens diſtraxit in partes, quibus demum Hæretici magno Chriſtianitatis & Inſulæ damno præualuere.

In Hybernia hæretici præualent.

Obijt & hoc anno dum redit ad Suecum, cuius in Galliâ legatus erat, litteratorum decus & gloria, Hugo Grotius, cui inter Catholicos moriendi voluntas non defuit, ſed facultas. Is enim illam ipſam quam tenemus, animo (vt mihi faſſus eſt) profitebatur fidem, & quominus id publicè faceret, ſtudium alios ſecum adducendi compellebat. Dum de alijs cogitat, oblitus ſui, forſan malè perijt.

Hugo Grotius moritur.

Verùm longè certiori ſpe ſalutis ſuæ mortuus eſt 13. Kal. Nouembr. Dangutij in domo huic à Rege donatâ, ob regiam pecuniam domi, militiæque ſanctiſſimè adminiſtratam, Franciſcus Subletus Nucetius, *Des-noyers*, magni Richelæi dextera, ſine quo nihil vnquam hic Cardinalis egit, etiam aliqua ipſe ſine Cardinali: vir inter aulicos tumultus religioſiſſimus, & inter maxima belli paciſque negotia ſaluti ſuæ, rebuſque pietatis addictiſſimus. Nec hunc Aula, nec Aulam ipſe ferre potuit; in quâ ſi viuere, & diſſimulare potuiſſet, feliciorem & meliorem fortaſſe; ſine dubio, minùs turbatam reliquiſſet.

Obit Franciſcus Sublетus.

Motta in Lotharingia arx munitiſſima, impoſita Saxo, poſt quinque menſium obſidionem, Francis ſe dedit. Iidem occupauere Mardicum, mox perdidere. Hulſtum Bataui intercepere feliciùs, & ſapientiùs conſeruauere.

Motta vrbs deditur.

Maria

Maria Ludouica Niuernenſis Princeps, in quâ pietas, pulchritudo, dignitaſque certabant, a Ladislao Poloniæ Rege deamata, & poſtulata, magnificentiſſimâ quàm Gallia vidit vnquam legatione, hoc anno magno Principi nupſit; verùm paulò tardiùs, quàm res Polonica poſtularet.

Lu lou. Niuernenſis nubit Ladislao.

Philippus Chriſtophorus Elector Treuirenſis, jam decennio captiuus, vrgentibus legatis Franciæ atq; Sueciæ reſtituitur libertati. Hiſpani quoque Treuiros reſtituêre domino ſuo; inter quem & Clerum mox graue diſſidium exarſit. Ille enim Canonicos ſuos præbēdis, vt vocant, ſpoliauit: at hi ad Cæſarem & Pontificem prouocauere; tandemq; inter eos inita eſt concordia vtriq; parti, atq; ciuitati jā ſatis miſeræ, ſine dubio, neceſſaria.

Arch. Treuirenſis liberatur.

Torſtenſtonius relicto in Daniâ Vrangelio redit in Germaniam Olomutium à Cæſarianis obſeſſum liberaturus: ei occurrit in Bohæmia Hartzfeldius cum Cæſaris exercitu, qui & victoriam & libertatem perdidit. Imperator auditâ ſuorum clade Viennam fugit, vt copias reparet; at Suecus ſapienter vſus victoriâ ſuâ multas vrbes Bohæmiæ, Morauiæ, Sileſiæ occupauit, vt fructuosè de Cæſare triumphaſſe videretur.

Torſtenſt. de Hartzfeldio victoria.

Turenius Halâ captâ, dum ſpargit bellum, à Mercio Bauaricarum copiarū duce inuaditur, & operâ potiſſimùm Ioannis Verdāni vincitur ad Mergentheimium: multi capti duces Turenij, hic ægrè cū reliquiis exercitus ſui ſe recipit in Haſſiam, junctiſque Coningſmarchio, & Haſſicis copiis reparat exercitum; quem demum aduenìens cum nouo ſupplemento Anguinius effecit idoneū, vt cū Bauaricis victricibus copiis congrederetur.

Victus Turenius ad Mergentheimium.

Et verò hic mox ad Nordingam cum Cæſareis, oblatâ occaſione tanto ardore depugnauit, vt qui hactenus fortitudinem eius ferre non potuerant, hîc ejus conſtantiæ ceſſerint; ex victis ſuperfuiſſet nemo, niſi nox eorum texiſſet fugam, pugna diuturnior minùs plenam victoriam reddidit.

Anguinij ad Nordlingam victoria.

Hoc anno pax inita eſt inter Danos, Suecos, &

Danica pax.

Batauos, ſed Danorum damno, portorijs eorum imminutis ex Sundicô freto, quod Regni eius tutor eſt & alumnus.

Harcurii in Catalania victoria.

Harcurius Comes Prorex Cataloniæ Marchionem Mortaram vicit & cepit, cum plerisque ductoribus, & magnâ parte Hiſpanicæ nobilitatis. Andreas Cantelmus cum equitatu Balaquerium confugit, vbi ſtatim obſeſſus ad deditionem compulſus eſt, ab eodem Harcurio, non minùs forti, quàm fortunato.

Nouus Moſchouiæ Dux Alexius.

Mortuus eſt denique hoc anno Michaël Fedorouicius Moſchouiæ Dux, incertum an morbo repentino, an veneno: ſucceſſit ei filius Alexius Michalouicius, qui ſtatim Comitem Vvaldemarum dejectum à Patre, & attritum recepit in gratiam, ne odium hæreditarium cum Principatu recepiſſe videretur.

MVNDI 5699. CHRISTI 1646.

Turcorum, & Venetorum prælia.

Turcæ ex Boſniâ in Dalmatiam excurrunt, & Venetos vexant: quin & illorum præfectus intercipit Nouigradum: at qui hanc rediderat Martinius Strikius capite pœnas luit maturatæ deditionis. Iaderenſes viciſſim Ottomanos exagitant, atque diripiunt, iiſque rependunt vicem. Veneti feliciores mari fuere; Thomas enim Moroſinus bis

Turcæ in Creta præualent.

Turcos prælio nauali vicit, exegitque tributum ab Inſulis Ægæi maris. Nihilominus Turcæ vires nauticas reparauere, & in Cretam reuerſi, Caneã à Venetis obſeſſam liberauere atque inſtruxere commeatu: mox ad Rethimum fuſis Chriſtianis etiam hanc vrbem fructum retulere victoriæ.

Vrbes multæ à Francis captæ.

Franci hoc anno potiti ſunt Curtraco, Vinoxberga, Mardico; Curtracum etiam Gaſſio ita communiit, vt eam belli ſedem conſtitueret, vnde Flandros exagitaret; vir impigræ fortitudinis, & præſens, abſens metuendus hoſti; & tunc imminens, cùm procul abeſſe putaretur.

Anguinius Dunkerkam capit.

Quo tempore miles reducitur in Hiberna, Dux Anguinius ſuâ & milites bene vſus alacritate,

com-

compulit paucis diebus ad deditionem Dunkerkam cum Marchione Ledæo, vtiliſſimum Flandris totius Belgij emporium; quod tanti Principis fortitudine comparatum, poſtea faciliùs eiuſdem defectione perditum eſt.

Morauiâ totâ potiuntur Sueci, præter Brinnam vrbem, quæ fortiter eis reſiſtit. Tum Torſtenſtonius excuſatâ valetudine abdicauit ſe ſummâ militiæ Suecicæ præfecturâ; cui ſuffectus Guſtauus Carolus Vrangelius ſtatim eâ ſe dignum oſtendit magnâ Germaniæ parte peragratâ: ſed dum obſidere parat Auguſtam Vindelicorum, prohibitus à Leopoldo Archiduce copias Auſtriacas nondum planè attritas eſſe intellexit. *Torſtenſtonio ſuccedit Vrangelius.*

Aliunde Ferdinandus Franciſcus Ferdinandi III. Imperatoris filius, ipſe poſteà dicendus IV. 5. Id. Aug. Bohæmiæ Rex coronatur ſpectante patre, cuius hæreditatē excepturus erat, nō infelicitatē. *Ferdinan. Rom. Rex*

In Italia Caſimirus Ladiſlai Poloniæ Regis frater, contemptâ ſæculi pompâ, Societatem IESV ingreſſus, ex eâdem retractus eſt ad purpuram. Is tamen nec Ieſuita fuit nec Cardinalis, ſed poſteà Poloniæ Rex ad magnas calamitates, cladeſque reſeruatus. *Caſimirus Polonus fit Ieſuita, & Cardin.*

Ibidem Barberini nepotes Vrbani, quondam potentiſſimi, ab Innocentio ſucceſſore exagitati, fugerunt in Galliam, afflictorum commune perfugiū: vbi eorū alter acceptiſſimus Regi, nec patriā nec curiæ Romanæ honores deſiderare debet. *Nepotes Vrbani VIII. fugiunt in Galliam*

Interim Thomas Sabaudus ejuratis jam Hiſpanis, cum ingenti claſſe, & exercitu viginti millium armatorum, occupat in Etruriæ littore Portus S. Stephani, atque Telamonis & Orbitellum munitiſſimam vrbem obſidet; ſed eam defendit Carolus Gatta Hiſpanus, donec in eius auxilium veniret Neapolitana claſſis; itaque Thomas coactus eſt copias reducere in Pedemontium, perdito Breſſæo Architalaſſo, maximæ ſpei adoleſcente, & jam ſuprà ætatem forti, atque ſapienti. At paulò pòſt Mareſchallus Melletæus, lectiſsimis in- *Expeditio Francor. in Tuſcia.* *Breſſæus Architalaſſus cæditur.*

ſtructus copiis, & pulcherimo belli apparatu Portũ longũ *Portolongone* in Iluâ inſulâ cepit, & Populoniũ *Piombino* in cõtinente; Italiæ ſine dubio ſtæna, & quæ inſaniâ noſtrâ ciuili perdidimus.

Ilerdam fruſtra obſidet Harcurius. In Hiſpaniâ hactenus felicem Harcurium fortuna deſtituit. Obſedit enim fruſtra Ilerdam, *Lerida*, menſibus quinque; eique ſuperueniens cum viginti millibus armatorũ Leganeſius Marchio, nõ modò huic eripuit gloriam, tot ante victoriis paratam, ſed & tormenta bellica & impedimenta.

Rebelles in Anglia prævalent. In Angliâ Farfaxius obſidere parat Oxonium, quare Rex fugit mutatâ veſte in caſtra Scotorum: Oxonium occupatur, Iacobus ſecundo genitus Regis, & Dux Eboracenſis in triumphum abducuntur Londinum exinde rebelles in Britannicis inſulis omnia potuere.

Mutius Vitelleſcus moritur. Fuit hic annus magnorum morte funeſtus: obiit enim Mutius Vitelleſcus Prępoſit. generalis Soc. Ieſu, vir magnæ & ſuauiſſimæ prudentiæ; cui ſucceſſit Vincentius Caraffa, ſolidę ac vegetæ pietatis. Mortua eſt & Maria Imperatrix ſoror Philippi III. ex ſubita epiphora, dum redit ex venatione cum Cæſare; cuius ex aluo exempta filia Maria dicta eſt, quæ ſacris aquis eluta ſtatim ad meliorem fortunam tranſiit.

Et Maria Imperatrix. Philippus quoq; IV. Hiſpaniarum Rex perdidit filium ſibi cognominem, annorum ferè ſexdecim adoleſcentem, deſtinatum Cæſaris filię maritũ, quem puſtulę intra quatriduum magno Hiſpanorum luctu extulerũt.

Infans obitum Hiſp.

Henr. Condæus obit. Denique extinctus eſt ſub finem huius anni inter filiorum ſuorum belli, paciſque victorias & plauſus Henricus Princeps Condæus, eodem regni, quo ſuæ familiæ damno; quem perdidit Gallia, cùm eo potiſſimùm indigeret. Erat enim belli ciuilis mora: & ſi vixiſſet longiùs, nec vidiſſet ille liberos in cuſtodiam datos, neque Gallos armatos in patriam timuiſſet.

MVNDI 5700. CHRISTI 1647.

Turba Neapol. Tumultuatum hoc anno in vtriuſque Siciliæ re-

regno, ſed Neapolitanæ turbæ & grauiores, & diuturniores extiterunt. Exortæ ſunt illæ propter vectigalia impoſita minutis rebus, vt pomis & oleribus; quæ vt aboleret, & priuilegia Ferdinandi & Caroli V. ſeruanda curaret, ſe patriæ liberatorem profeſſus eſt vilis homuncio Thomas Agnelus (Maſamelum vulgus appellabat.) Hic ſtipatus plebe vectigalia ſuſtulit omnia, & vt idem præſtarent Prorex & Archiepiſcopus, vi & armis impulit. Cæterùm compoſitis rebus ſe dementem eſſe docuit, quare cæſus eſt à quatuor nobilibus, vt tumultuari ſimul, & inſanire deſineret. Eo cæſo nihiloſecius durauit tumultus, dum nobilitas imminui quoque vectigalia poſtulat: quare ad turbas illas fouendas emiſſus è Gallia Guiſius, popularitate innata familiæ ſuæ fouit eas, quandiu potuit, neque ſtationem ſibi concreditam, niſi cum libertate, deſeruit.

Auctore Thoma Agnelo.

Guiſius eas in bas fouet.

Vrangelius obſidet Lindauiam in Menauiâ inſulâ, & lacu Acronio; verùm hæc egregie defenditur; itaque ſoluere cogitur obſidionem, moxq; fœdus init cum Bauaro, atque in Bohæmiam redit. Hîc Egram vrbem capit, & mouet in Cæſarianos; quare defuncto Galaſſio ſubſtituitur Melander, qui turbatur fœdere Bauarico, recreatur ſeditione Vueimarenſium. Hi ſtipendiorum defectu Gallos ejurare parabant: quare Turenius vi eos domare parat; vim illi vi repellere decreuerunt, ac diligenter ſua muniuere caſtra: tandem Coningſmarcius eos duplici ſtipendio ſedauit, ſuiſque copiis adjunxit. Vrangelius relinquit Bohæmiam, ac venit in Haſſiam: hunc ſequitur Melander, & Marpugum expugnat; arx ſeruatur tamen, à qua graue periculum adiere ipſe & Marchio Badenſis, ſeptem tormentis bellicis in eorum domum (ſimul enim degebant) eodem momento diſploſis, quibus ambo grauiter ſauciati ſunt. Vrbs itaque militi diripienda relicta eſt, vt ſaltem hoſti minùs vtilis eſſet.

Variæ res geſtæ Suecorum in Germania.

Ferdinandus IV. in magno Procerum conſeſſu

Ferdinandus coronatur.

Rex

Rex Hungariæ. Rex Hungariæ coronatus eſt, vbi ſumptibus parcitum non eſt, vt Imperij diuitiæ etiam difficilimis temporibus oſtentarentur.

Varia Principũ funera. Obiit hoc anno Henricus Fridericus Princeps Arauſicanus, cui ſucceſſit, in Præfecturâ militari Belgicorum Ordinum, filius Guillelmus. Mortuus quoque Chriſtianus V. Daniæ Rex, cui ſucceſſit frater Fridericus Archiep. Bremenſis, dictus anno ſequenti Fridericus III. cùm ipſe Chriſtianus V. occupaſſet Regiam ſedem Chriſtiani IV. Caſimirus item Elector Moguntinus dedit locum Philippo Epiſcopo Herbipolitano; hique omnes morte ſuâ hunc annum illuſtrarunt.

Moritur Gaſſio Mareſchalus. Denique Gaſſio Franciæ Mareſchallus vir artis bellicæ ſcientiſſimus, & audax, quantùm Gallica fortitudo finit, dum gregarij militis partes agit, palumque reuellit, tranſitus obicem, globo plumbeo trajectus ad Lentium modicam vrbem interijt, nec loco, nec mortis genere præclara eius facinora, ac bellicam gloriam ſatis æquantibus.

MVNDI 5701. CHRISTI 1648.

Lentiană Anguinij victoria. Sed anno ſequenti, eius manibus multo hoſtium ſanguine ad eamdem vrbeculã litauit Condæus; vir acer conſilio atque manu, & cui adhuc fuit idem & vincere & pugnare. Superiori quàm certatum eſt die, hoſtes quaſi ineſcare proſpero ſucceſſu fortuna voluit, ſed cùm ſeriò ventum eſt ad pugnam, Gallica fuit. Profligatus enim Leopoldus exercitus magnam partem, omnia impedimenta, & tormenta bellica perdidit. Immo captus eſſet niſi maturiore fugâ Auſtriaco nomini

Pariſinæ turbæ ca. pto Bruſello. conſuluiſſet. Actæ ſunt Pariſijs de tantâ victoriâ ſolemnes gratiæ: quæ tamen capto Bruſello funeſtatę ſunt. Is Tribunus plebis de Senatore habitus in Aulâ, eo die datus eſt in cuſtodiam: ſed includẽtibus illico Lutetia carcer fuit, ciuibus armatis vias, & angiportus omnes occludentibus. Itaq; redditus populo, metuq; ſolutus poteſtatis regiæ, à quibuſdã omnia euertere volẽtibus, abreptus eſt,

qui

qui eius ingenio populari abuſi sũt ad magnos tumultus in vrbe regiâ, adeoq; toto regno cõcitãdos. Vrangelius hoc anno in agris Brunſuicenſi & Mindenſi refectis copiis; receptoque cum ſeptem millibus armatorum Tureuio, primo vere Danubium trajicit, atque haud procul Auguſtâ Vindelicorum cõgreſſus cum Cæſareis, Bauaris cunctãtibus, illos conjicit in fugã. In illo prælio lethaliter vulneratus Melander dux Auguſtæ obiit. Inde totâ pæne Bauariâ potitus eſt victor Vrangelius, Lyco & Iſarâ fluuiis tranſitis, Oeno tantum repreſſus eſt; paulò pòſt tamen fortiùs retuſus à Picolomineo in locũ Melandri ſubſtituto, & Ioanne Verdano, per quos cohibita eſt licentia Suecorum.

Vrangeli de Melandro victoria.

Melander obiit ex vulnerib.

Sueci repreſſi.

Conjngſmarchius poſt cæſum Melandrũ regreditur in Palatinatum Superiorem, vnde in Bohæmiam irrumpit. Tum primo impetu arcem Pragenſem, & Paruam vrbem occupat, ſed ab Nouâ vrbe, & vetere fortiter rejectus eſt ab huius Præfecto Coloredo, cui ſicut & Suecis venerunt auxilia, pace tamen mox firmatâ, neutris profutura.

Praga tentatur à Suecis.

Feliciùs aliunde pugnauit pro Cæſare Lamboius, Erneſtum enim Haſſiæ Langrauium, commiſſo prælio, cecîdit ac cepit apud Geiſecam vrbem Vveſtphaliæ; quam tamen dum occupare parat, rejectus eſt. Poſteâ feliciùs Brendebendam arcem cepit ac diruit; conſertâq; iterum aduerſus Haſſos pugnâ, victus eſt, Cadmæâ tamen hoſti victoriâ.

Lamboius Erneſtum vincit.

& poſtea vincitur.

Ferdinandus III. ad ſecundas nuptias tranſiit, duxitque Mariam filiam Leopoldi Tyrolenſis. Verum hæc anno ſequenti mortua eſt enixa filiũ dictum Ferdinandum Carolũ Ioſephũ, cuius natales de matris ejus morte luctus vtcumq; temperarũt.

Nouæ nuptiæ Fer. III.

Intereà dum Gallia turbaretur, pax exoptata diù accidit Germaniæ, 9. Kal. Nouemb. obſignata, & ſequenti die publicata; probroſa illa quidem Imperio atque Eccleſiæ, ſi quidem, vt Gallum omittam, Suecus, Haſſius, Brandeburgicus aliquid decerpſere: ſed repudianda non erat, ne maius vtrique, tempore ipſo, dedecus inureretur; partis ja-

Pax Germanica.

ctura ſapienter tota eſt ſeruata Germania.

Ladislao IV. ſuccedit Caſimirus. Hoc denique anno Iunio menſe, dum plures adhuc ſibi ſponderet annos, obiit Ladislaüs IV. Poloniæ Rex morte repentinâ regnumque ſuum reliquit Caſimiro fratri, qui ſub huius anni finem Rex a Polonis non difficiliter dictus eſt. Nam paulò antè Duce Bogdano Chmielnicio ortum à Coſakis bellum, Regis morte in manifeſtam defectionem tranſiit. *Bellum Coſacku oritur.* Hi autem Tartaros Præcopenſes ſibi ſocios adſciuere, & iis juncti Poloniam deſolarũt, cæſis apud Conſtantinouiam Sarmaticis copiis: Caſimiro autem tantùm nocuit fratris incomparabilis fortitudo, quam adæquare propter iniquitatem temporum, dum viſus non eſt, contemptus eſt: vir alioqui magnus, ac regno pacatiore, hoſtibuſque minùs reformidandis dignior.

MVNDI 5702. CHRISTI 1649.

Veneti in Turcos feliciter pugnant. Turcæ cum anno ſuperiore Vizirum interemiſſent, & deinde Imperatorem: filiumque eius Mahometem annorum 16. ſibi præfeciſſent, in magnis turbis verſabantur, maximè cùm Veneticum bellũ magno Ottomanorum dedecore gereretur. Nulla enim nauis ex Ægæo mari appellebat Conſtantinopolim, nulla egrediebatur ex portu, excubantibus ad fauces Helleſponti Venetis triremibus. Euocant ergo in auxilium ſuum claſſem Africanam: cuius audito aduentu Iacobus de Riuâ Præfectus Venetæ Claſſis in ejus occurſum progreditur. Claſſis quoque Conſtantinopolitana ventis ſecundis vſa erupit ex faucibus Ægæi maris. Eam cùm quæreret Riua inuenit in portu Foggiano, jam conjunctam claſſibus Africanæ, atque Rhodienſi: nihiloſecius eam tormentis impetit, eiuſque quinque deprimit. Earum præcipua & maxima plena pyxidibus pyrobolariis, cùm flammam concepiſſet, Centurio Iacobus Santorinus ad eam enauit, præſcidit funes, eamque inflammatam in claſſem Turcicam immittit, atque incolumis redit ad ſuos. *Audacia Iacobi Santorini* Turcarum multi flammis abſumpti, plures

hau-

hauſti fluctibus, Iacobus audaciæ ſuæ magnum à Senatu præmium retulit.

Sub initium huius anni, Galliæ Reginam, magni animi, Deoque confidentiſſimam fœminam puduit ſe, Regemque filium quaſi captiuum detineri: ſuſcepit itaque conſiliũ plenum audaciæ, & ſubducere Regem, & tantam vrbem prohibere commeatu, non totis decem millibus armatorum: ſed ijs præerat Condæus diligentiâ ſuâ & alacritate grandis inſtar exercitus. Vrbi conſternatæ fecerunt animos Principes aliqui, virique fortes, qui magno tumultu magnâque pompâ viſi ſunt. Suburbanitati latè illata vaſtitas, in ruſticulos magnâ acerbitate ſæuitum, qui tum innocentes *Dominorum ſuorum deliria* luerunt. Occupata ſunt inſuper vicina oppida, Sandionyſium, ponteſque S. Clodoaldi & Charentonius. Ad hunc, quia commodior erat vrbi, pugnatum acriter: ab vtrâque parte ductores cecidere Caſtilionæus & Clanleuius, hâc morte, locoque mortis digniores. Intereà Pariſinis annona malignè ſuggerebatur, ſed ſuggerebatur tamen; & ſatis ea fuiſſet omnibus, ſi omnes ad diem viuere voluiſſent; ſed dum quidam ſeponunt cibaria, metu futuræ, præſentem fecere penuriam. Itaque malis, fameque domitâ plebecula infantes morituros oſtentans, petebat pacem, extortura ni daretur. Et ab eâ non refugiebant Duces vtrimque Pariſinorum ſpolijs & auro locupletes. Sed vt fabula meliùs perageretur, accitus eſt etiam Hiſpanus hoſtis, ne quid intentatum videretur. Cùm non procul abeſſet, pax vtrimque coaluit, Rexque ſapienter ſubditos minùs domitos, quàm Hiſpanos videre maluit.

Obſidetur Lutetia cùm eam Rex deſeruiſſet.

Euocatur in auxiliũ Hiſpanus.

Aquitanos jam naturâ feros efferaſſe credebatur Eſpernonius; neque vllâ arte componi potuerunt motus, quamdiu illum Proregem ſenſerunt. Datus eſt itaque eis Condæus Princeps, quem dũ nimiùm deamant, & ſe & eum propè perdiderunt: tantum intereſt Regibus dare populis Legato: aut nõ exoſos nimis, aut nimis gratioſos. Sub

Condæus præficitur Aquitaniæ.

Moritur Chalnius Mareſchallus.

Sub finem hujus anni interijt ex apertâ viâ per vulnus calculo Chalnius primus tùm Franciæ Mareſchallus, vir ex tenuibus initijs gratiâ fratris Luynij perductus ad ſumma, nec ijs indignus propter ſummam animi vtrâque fortunâ moderationem. Reliquit vxorem virilis ingenij fœminam, quæ non paruam ſui conjugis felicitatem gratiamque perfecit.

Leodium reuocatur ad obſequium ſui Principis.

Ferdinandus Elector Colonienſis & Leodienſis Epiſcopus, Leodium vrbem jampridem ſibi rebellem, ad obſequium vi & armis reuocare parat. Obſeſſi ergo & malè habiti cum Maximiliano Principe paciſcuntur, recipiunt Præſulem ſuum, paucorum ſupplicio abolita rebellio; ita reſtricta priuilegia, vt neque concedentibus; neque recipientibus deinceps obſeſſe poſſent.

Ioan. Caſimirus inauguratus ducit Aloyſiam.

In Poloniâ inauguratus Rex Ioannes Caſimirus ducit relictam fratris ſui Aloyſiam Mariam, vt bis Regina diceretur: mox mouet ipſe in Coſakos & Tartaros, qui ad 300. millia conuenerant, cum ijs ita pugnat, & tantâ Polonorum virtute, vt eorum incredibilem ediderit ſtragem; quâ perculſi petiere pacem, quæ eis conceſſa eſt eâ lege, vt Coſakorum numerus ad 40. millia reuocaretur; ſic priuilegia ijs confirmata, loca aſſignata, ijſque præfectus Dux Boguſlaüs, ſeu Bogdanus Chmielnicius, & alia quædam quæ fœderis diplomate continentur, quæ nec breuitas, nec prudentia commemorare ſinit.

Et vicit Cozakos Tartaris junctos

Rex Angliæ venditur Anglis, à Scotis.

Carolus Angliæ Rex Oxonio relicto, confugere coactus ad Scotos, ab his pecuniâ venditur Anglis rebellibus; vt, exemplo Iudæ, majoris criminis eſſent rei. Addidere tamen conditiones aliquas, videlicet vt Angli Regi ſuo primo quoq; tempore dignitatem reſtituerent, nec ipſi regnum adimerent, ſed ad libitum, & contra patrias leges imperandi voluntatem. Et verò exceptus eſt à ſummo rebellium duce Thomâ Farfaxio perhonorificè, indeque tranſlatus in inſulam Vectim; arcemque Careſbrocham, nihil præter libertatem

Ducitur in inſul. m Vectim.

pote-

poterat deſiderare. Interim agebatur cum eo de conditionibus pacis; cùmque nihil propiùs eſſet, quàm vt emitteretur, militiæ Principes, atque ex ijs duo Angliæ funera Farſaxius & Cromvuelus, libellum ſupplicem offerunt Parlamento, quo de multis criminibus Rex accuſabatur. Eorum hæc erat ſumma; accendiſſe ciuile bellum, Parlamentum opprimere voluiſſe, externa quæſiſſe auxilia, Germanos equites, pedites Hibernos conſcripſiſſe, impoſuiſſe vrbibus præſidia vt τυράννως regnare detineret, ceremonias Papiſticis ſimiles induxiſſe, imperaſſe grauiſſima vectigalia atque portoria; promiſiſſe Scotis quatuor Prouincias Angliæ Boreales & Londini direptionem, ſi vel Parlamentum tollerent, vel eius abjicerent authoritatem. Cùm huic libello non reſponderetur, Farfaxius & Cromvuelus cum exercitu Londinũ aduolant, & vrbe recepti, ex Parlamento ſibi ſuſpectos Regis fautores ejiciunt, ac Carolum ad judicium adducendum curant. Quid plura? fertur in eum capitis ſententia, eique triduum, vt ſe paret ad mortem, conceditur. Hoc euoluto tempore conſtituitur Theatrum, & in eo Regi per duos tortores perſonatos ſecuri caput abſcinditur. Inde tollitur penitus Parlamenti pars melior & prima, dicta Superior Domus *La Chambre haute* conflata ex proceribus regni; retinetur tantùm altera Inferior dicta, *La Cambre baſſe*, quæ Legatos populorum & vrbium continet; ex ijs delecti quadraginta viri conſtituendæ Reipublicæ gratiâ, qui cœtus *Conſilium ſtatus* appellatur, eique præficitur Oliuarius Cromvuelus, vir magni planè ingenij atque nequitiæ, qui tum ſui criminis pretium, ſi non nomine, ſaltèm re tulit diadema.

Accuſatur Rex.

Damnatur & capite minuitur.

Mutatur Angliæ ſtatus.

Cromvuelus præeſt conſilio ſtatus.

Eidem Cromvuelo committitur Hibernicum bellum; ſuperatur Ormontius Hiberniæ Prorex, & regij ductor exercitus, qui tum Dublinum obſidebat. Hic rem optimè gerit Cromvuelus, nec tantùm obſidionem Dublini ſoluit, ſed & vrbes reli-

Cromvuelus fit Prorex Hiberniæ.

Carolus Vualliæ Princeps Rex à Scotis acclamatur. reliquas jugum nouæ Reip. ſubire cogit. Quibus auditis Scoti jam proditionis Regiæ pœnitentes Regem acclamant Carolum Vuалliæ Principem, qui tum cum fratre Duce Eboracenſi verſabatur in Hollandiâ, eumq; miſsâ legatione ad regnum, & ſimul ad magnum diſcrimen acceſſunt.

MVNDI 5703. CHRISTI 1650.

Condæus, Contius, Longauilleus dantur in cuſtodiam. Vt reſidet aliquando mare, quò poſtmodum truculentiùs concitetur, ſic Pariſinis reddita pax, vt poſteà diuturnioribus aſſlictarentur malis atque grauioribus. Iis initium dedere in cuſtodiam dati Principes Condæus, Contius, & Longauilleus, auctoribus, vt exiſtimatum eſt, fœminis; conſilij tamen arbitro Antiſtite Corinthiaco, hoſte Condæi denunciato: qui præterquàm quòd à Principe & naturâ & rebus geſtis præferoci violatus erat, in his tumultibus ad magnam fortunam properabat. His duobus ſtimulis incitatus, vltione & gloriâ, vir intrepidus alioquin, atque vnius negotij, tres vno impetu taleſq; viros includendos curauit. Die quo capti ſunt Principes, feſti tota vrbe excitati ſūt ignes: quis enim negaret eos & Præſuli, & Duci Belleſortio, homini populari, ſiue optantibus, ſiue etiam depoſcentibus.

Bellum Burdegalenſe. Intereà magnæ in Aquitaniâ concitatæ ſunt turbæ, ex pueri Principis Anguinij, Condeæq; matris miſerorū aſpectu. Ad eas comprimendas Rex ipſe cum copijs adfuit: ſed Burdegalenſes Duce Bullionio freti, & rem Condæam vrbemq; ſuam fortiter defenderunt. Neque ſpes erat hanc capi poſſe, quamquam ad eam obſidendam adhibitus eſſet Mellerçus, cui in capiendis vrbibus ætas noſtra parem non habuit. Siue igitur hic cunctātiùs nec ſe toto ageret: ſeu generoſiùs illi, & ſuprà ciues repugnarent, obſidio parū procedebat; Regina ſapiētior ipſis rebellibus fuit. Videbat enim Hiſpanos rē facere ſuam, jam cepiſſe in limite Picardiæ Capellam; Populonium, Portumque longum, *Portolongone*, in Iluâ inſulâ, quæ nobis vrbes

Fruſtra obſidetur Burdegala. Pax conficitur.

alias

alias multo ſanguine ſteterant. Obtulit ergo tam honeſtas fœderis cõditiones, vt deſiperent obſeſſi niſi eas reciperent. Burdegalenſibus pax conceſſa, cum obliuione præteritorum; facta poteſtas Condææ, recipere ſe cum filio Montem-rotundum *Mouron*; vbi ſecurè viueret, donec Principes ſoluerentur: hujus enim gratiæ tum quoque ſpes oblata eſt. Hi tamen paulò poſt, quia cõſilia fugæ agitare dicebantur, ex caſtro Vicenarum, Marcuſium primò, deinde in arcẽ Portus gratiæ tranſlati ſunt; vnde tamen de omnibus admoniti per ſibi addictiſſimos homines atq; fidiſſimos res ſuas expediere, & vincti & ſoluti, ſuis aduerſarijs mollioribus, nec ſatis rerũ Francicarũ gnaris affecti ſunt reformidandi, adeoque ipſi terribiles Regi.

Mutatur Principale carcer.

In limite Picardiæ nondum poſuerat arma Turenius, Principumque libertatẽ armatis precibus poſtulabat. Contrà eum progreſſus Mazarinus ad Rethelium, ita per ſuos duces retudit, vt de ſe deinceps, quàm de captiuis ſollicitior eſſet.

Tu[illegible]e[illegible]us ad Rechelium vi[illegible]ctus.

Hæc victoria Principum carcerẽ firmare poterat feciſſetque, niſi qui parauerant cuſtodiam, eamdẽ perfregiſſent. Eos enim vt flecterent incluſi Principes, & nuptias, & Purpuram, & montes aureos pollicebantur, quo libertatem conſequerentur; certi omnia polliceri, nihil dare, illis qui Principes liberos captiuoſq; fortunæ accõmodarent ſuæ.

Agitur de liberandis Principibus.

Suſcepta eſt ingẽti pompâ Madriti filia Cæſaris Maria Anna, Regi Hiſpaniarũ Viennæ deſponſata eo majori gaudio Hiſpanorum atq; Germanorum, quod Auſtriaca domus his nuptijs firmari videretur, & aduerſus potẽtiſſimos aduerſarios cõmuniri

Maria Anna Madriti recipitur.

Coronata eſt menſe Octob. Chriſtiana Regina Sueciæ magnificentiſſimè explicatis Germaniæ ſpolijs. Huic deſtinabatur ſponſus Carolus Guſtauus Palatinus; ſed quia hæc celebs viuere decreuerat, idem deſtinatus ei ſucceſſor, huiuſmodi hæreditate, ac nuptijs digniſſimus.

Chriſtiana Sueciæ Regina coronatur.

Treuirenſe diſſidium inter Archiepiſcopũ, atq; Canonicos, quia ſic præſcripſerant Conuentus

Treuirẽſe diſſidium ſopitum.

No-

Norimbergenſis, & Imperator, tum ſopitum eſt per Electores Moguntinum & Colonienſem, effectumque ne inde tumultuum materies oriretur, quæ Germaniã, Belgium, Franciamq; turbauerat.

Iubilæum Romæ. Celebratum eſt hoc anno Iubilæum Romæ magno Chriſtianorum concurſu. Tum autem Pontifex damnauit Germanicam pacem, quâ nouus Electoratus conſtitutus erat, & Eccleſiæ bona abalienata, quæ fieri debuiſſe, ſe inconſulto, negabat Innocentius; ſicque materiam nouo bello ſuffecit, quoties Auſtriaca domus, ad ſua repetenda parata videbitur. *Papa improbat pacem Germanicam.*

Londini dejectæ ſunt Iacobi & Caroli ſtatuæ vt Regiæ Tyrannidis monimenta; affecti inſuper ſupplicio, aut acti in exilium, qui Regiæ authoritati ſauere videbantur. Oliuarius Cromvuelus cum 20. millibus armatorum mouet in Scotos; hoſtes denunciatos Anglicæ Reipub. qui caſtra ad Dumbarum collocarant duce Dauide Leſleo: hic collatâ acie victi Scoti Sterlinum fugêre, quam tamen vrbem milite refertam aggredi victor auſus non eſt, ſed Edimburgum occupauit. Nihilominus anno ſequenti 3. Idus Ianuarij coronatus eſt Rex Carolus Schonæ, vbi Scotorum Reges inaugurari ſolent, vnde Iuſtoniam perrexit ad ſuas copias, reparaturus bellum maioribus animis, quàm prudentiâ. *Regia dignitas aboletur in Anglia. Scoticum bellum paratur. Carolus Schonæ coronatur.*

Memmij fratres duo moriuntur. Is denique annus in exitu ſuo literatis hominibus luctuoſiſſimus extitit: perdiderunt enim intra quadraginta dies fratres duos Memmiũ & Auauxiũ, doctiſſimos ambo, ambo magnos eruditorum virorum fautores. Natu major Memmius præſes infulatus modis omnibus in Senatu Pariſiẽſi fouit eloquentiam, liberaleſque diſciplinas: eaſdem aluit & in Galliâ & extrà Galliam Auauxius, honeſtiſſimis perſunctus legationibus: qui & regio præpoſitus fiſco, ex eo nihil præter benè adminiſtrati gloriam retulit; & quod diuitem præfecturam eodem ardore ad ſe depuliſſet, quo ab alijs vulgò prenſari, retinerique ſolet. *Auauxij virtus*

C A-

CAPVT VI.

DECAS SEXTA.

Ab anno Christi 1650. ad 1660.

MVNDI 5704. CHRISTI 1651.

QVæ feſtis ignibus Principum carcerem ſalutarat Lutetia, jam depoſcebat faces, quibus eum incenderet; nec eorum libertatem plebs poſtulabat modò, ſed & Senatus ipſe, numeratis tamen potiùs, quàm ponderatis ſuffragijs. Cùm itaque Mazarinus Lupum, vt aiunt, teneret auribus, conſilium capit deſperationis pleniùs, quã vtilitatis. Relicta vrbe conuolat Portum Gratiæ, *le Havre de Grace*, & libertatem Principibus offert, quam vltra denegare non poterat. At illi jam aliunde moniti, munus vt ab hoſte recipiunt, parantque reditum in vrbem, vt ei penitus occludant. Is itaque magnis itineribus, & omnia circumſpiciens Sedanum fugit, inde petiturus Coloniam, dum tempeſtas deferueſceret; & qui eum capitaliter oderant, conuerſis in ſeſe odiis, ei in hanc vrbem iterum aperirent viam. Redeũt ergo Lutetiam ſoluti Principes, eiſque obuiam effuſa Ciuitas vniuerſa, illatam alias accenſorum ignium ſarcit injuriam. Conſtricti videbantur fuiſſe, vt jam legibus omnibus ſoluerentur, nec jam rogare gratias, ſed imperare: Si quid Regina negaret, ab eorum fautoribus Senatus decreta, operarum Bajulorumque cœtus, ſeditiones, obtentæ catenæ, viarum obices intentabantur. Hæc quia parum, aut nihil curabantur Condæus ad Bagaudarum Caſtrum (Fanum S. Mauri Foſſatenſis ho-

Soluuntur carcere Principes.

Recedit Mazarinus.

Redeunt Parisios Principes.

hodie dicitur) ſecedit iratior. Putabat ſeceſſionē ſuam, grandes minas eſſe; ſed vbi contemptas vidit, ipſe prenſare plebeculam, venientes ex vltima populi fæce, vino lautiјſque excipere, appellare blandiùs etiam interpolatrices, & propolas, eò denique ſe demittere, quò ſolent, qui ad ſumma enituntur, & vltima.

Maio-i-ºas Lud. XIV. Interea venit dies, quo nullus fuit hâc tempeſtate celebrior, vt optatior. 7. Idus Septembris aſcendit in Senatum Rex de more anno ætatis 14. ineunte, ſui Iuris arbiterque regni pronunciandus, & venit cum vniuerſa Nobilitate in equis & ſtragulis ſerico, auro, argentoque diſtinctis. Tum dies conuenit cum vultu populi ſerenus, & abſque nubilo, niſi quod defuere fratres duo Condæus, & Conſius, atque vt Dioſcuri præſentes, ſic imminentem abſentes illi præcinuere tempeſtatem. Quærebantur porro omnium oculis, & linguis: reſpondebant eorum amici fautoreſque, metum mortis aut carceris eos arcuiſſe Regio palatio, non potuiſſe huic intereſſe ſuſpectæ celebritati, ſuſpectos Principes, abſque vitæ, vel libertatis periculo

Receſſus Condæus & Conſius. His diſſeminatis rumoribus in Prouincias ſibi commiſſas abeunt, Contius Biturigas, Condæus Burdegalam, repugnaturi ſi appeterentur bello, aut etiam prouocaturi, ſi fortuna ſatis populique fauerent.

Marſinus Cataniam deſerit. Exarſit igitur ex illâ ſeceſſione bellum duplex, Aquitanicum ſimul & Catalanicum, ciuile atque externum, vnius hominis defectione. Marſinus Leodienſis, vir bellicoſus & acer, tum Cataloniæ Prorex, concreditas ſibi à Rege copias, ab Aulâ ſibi metuens, quæ nihiloſeciùs à Mazarino abſēte regebatur, ad ſuum Condæum deduxit, quæ & Aquitanici exercitus quaſi fermentum extiterunt & Barcinonem ſociam vrbem, atque amicam Hiſpanis, cum magno Gallici nominis dedecore, prodderũt. Vt ijs prouideretur malis, emiſſi ſunt Duces duo maximi, Hodancurtius, & Harcurius;

hic

hic lectiſſimis ſtipatus copijs , ille ſolo nomine, & Catalanorum amore munitus . Et Harcurius quidem Condæum non ſemel repreſſit , immo coniecit in fugam , Heroem alias ſemper inuictum, quandiù pro Rege pugnauit. Hodancurtius confectis ægerrimè copijs , & ferè abſque pecuniâ, per Hiſpanorum aciem , Barcinonem obſeſſam irrupit, eamque tutatus eſſet , niſi in eâ impreſſione periculoſum vulnus accepiſſet. Ea plaga Barcinoni grauior , quàm ipſi propè morituro accidit. Dum enim omnia ipſe obire ſolitus militiæ munera, detinetur lecto, nec amicos & Gallos ſuo accendit exemplo , vir ad miraculum fortis , oſtendit quàm pretioſa vnius hominis anima ſit, quâ vnâ vrbium ſæpe populorumque ſalus contineatur.

Harcurius in Aquitaniam mittitur.

Hodancurtius in Cataloniam.

Inter hæc belli damna etiam à viris alioqui ſapientibus (ſi tamen ſapere in tumultu ciuili licet) rei litterariæ graue inflictum eſt vulnus. Bibliotheca enim Mazarina, quâ nulla ferè fuit in Europâ libris inſtructior , ad omnium eruditorum vſum comparata magnis impenſis , maiorique Naudæi Bibliothecarii labore , Senatus juſſu vænijt, atque inter plures diſtracta , nunquam deinceps coaleſcere potuit . Muſarum pari damno , ac dolore .

Bibliotheca Mazarina vænit.

Obijt & eodem anno viuens Bibliotheca P. Iacobus Sirmondus Societatis IESV, quondam Ludouico XIII. a Confeſſionibus , vir incomparabilis memoriæ , atque ingenij , nonagenario maior , famæ tamen , quàm vitæ longè diuturnioris.

Moritur P. Iacob. Sirmondus.

Neoſtadij celebratum eſt matrimonium Cæſaris Ferdinandi cum Eleonorâ Mantuanâ, eâ pompâ, atque magnificentiâ, cui vix quidquam ſimile vidit vnquam Germania.

Ferdinando nubit Eleonora Mantuana.

Exortum eſt hoc anno Brandeburgicum bellum , in quo maximè videbatur agi de religione . Marchio enim in Montenſem regionem hoſtiliter ingreſſus , Duc. in Neoburgicum damnis ali-

Bellum inter Brand. & Neoburg.

aliquot affecit. Quamquam autem vtrimque collectæ eſſent ingentes copiæ, pax nihilominùs confecta eſt per delectos à Cæſare Feciales, intentantes arma Cæſaris, ei qui hanc admittere recuſaret.

Carolus mouet in Cromvuellum.

Carolus Scotiæ Rex conſecratus, confecto exercitu numeroſo, amiſſum à parente ſuo cum vitâ regnum recuperare nititur, & deijcere Cromvuellum: certatum vtrimque primò leuibus prælijs, ſed ferè ſemper cum damno Scotorum. Rex tandem Vigornum vrbem occupat, vnde copias ſuas Londino parat admouere: verùm Cromvuellus, eius abrupit iter, commiſſoque alacriter prælio, Scotos omninò profligat: in hoc certamine cæſa eſt magna pars Scoticæ nobilitatis; multi etiam capti inter quos generoſiſſimè dimicans Hamiltonius, grauiter vulneratus, morte ſuâ ſecurim Anglicanam fugit, ac turpe ſupplicium. Vrbs Vigornum eodem impetu capta, ex quâ Rex fugit per aduerſam portam, vt olim ſine regno, nunc ſine ſubditis, & fugit in veſte plebeiâ, quò meliùs lateret inter Anglos, metu mortis ſemper animis obuerſante, donec Deppam, & Francicum littus attigit, ſpectator futurus Gallicarum miſeriarum, ipſe miſerior.

Vincuntur Scoti.

Rex fugit in Galliam.

Caſimirus Cozacos & Tartaros ſuperat.

Hoc anno Poloni de Coſakis, & Tartaris ſimul junctis nobilem retulere victoriam, ad Conſtantinouiam 15. ferè paſſuum millibus à Camenicia *Kamieniek*, 4. Kal. Iulias. Decertatum eſt acriter diuturno prælio, cùm ſuis adderent animos, hinc Tartarorum Chamus, inde Caſimirus cum lectiſſimâ Poloniæ nobilitate. Occupata inde Kiouia, & aliquot vrbes aliæ; quare compulſus eſt Præfectus Coſakorum pacem petere; quo nullus fructus fuit certior, & euidentior plenæ victoriæ.

Maximiliano Elect. Bauaro ſuccedit Ferdin. Maria.

Denique hoc anno mortuus eſt Maximilianus Elector Bauariæ Dux, ætatis anno ſeptuageſimo octauo, vir ex æquo religioſus, & prudens, & ſupra reliquos Germaniæ Principes bene animatus

in

in Catholicam fidem: reliquit filios duos Ferdinandum Mariam, & Franciſcum Ignatium, hunc paternæ virtutis, illum & Principatus hæredem; qui duxit Adelaidem Sabaudiæ Ducis ſororem, in quâ virtus cum pulchritudine decertauit.

MVNDI 5705. CRHISTI 1652.

Huius anni principio Lodouicus Rex Cardinalem Mazarinum, ſponte exulem, accerſijt, vt non tantùm animo, ſed & corpore ſuis conſilijs intereſſet. Redijt ille victori ſimilis, tribus Polemarchis ſtipatus, lectiſſimiſque copijs; quibus cùm obſiſtere poſſent Principes, & factionis Duces (abruptis videlicet pontibus, oppidiſque per quæ huic tranſeundum erat, milite firmatis) ei potiùs aperire viam, quàm claudere viſi ſunt. Sic ad Regem glorioſior poſtliminiò redijt, quàm contemptior exierat, & expertus eſt in tumultibus Gallicis vitare primum impetum, certum iter eſſe ad victoriam; in Franciâ res turbari facilè, facilè conquieſcere, & iſtic motus quamcumque in partem incubuerint, non eſſe diuturnos. *Redit Mazarinus in Aulam.*

Harcurius interea Condæum in Aquitaniâ ſequebatur, fugienti quàm pugnanti ſimiliorem; vſque adeò Heroem illum diſſimilem ſui reddiderant & miles, & cauſa. Neque tantùm in ſe infelix Condæus, ſed ſuis quoque ducibus fuit. Fouebat eius partes Dux Rohanius Andium Prorex, & huic Andegauum magnam vrbem, & populoſam, regionemq; ad ciuilia bella in primis vtilem conſeruabat. Verùm ad eam ciuitatem accedens cum paruo Regis exercitu Mareſchallus Hoquincurtius, docuit, ad comprimendos ciuiles motus, ſatis eſſe plerumque Regium nomen, & autoritatem, ſi viris fortibus, & audacibus committantur. *Harcurius Condæum fugat.* *Rohanius Andegauum perdit.*

Eodem tempore Corinthiacus Archiepiſco-

pus inter Principes, Regemque medius, dum vtrique parti oſtentat ſeſe, vtriuſque partis fauore creatus eſt Cardinalis, atque his tumultibus, & ingenio ſuo purpuram debet.

Radiſius fit Cardinalis.

Veris initio in Franciæ quoque præcordia incendij ciuilis flamma penetrauit. Nemurſius enim, & Belloſortius ad Montem Argium, ciuile bellum de more ſatis feliciter inchoarunt, ſub auſpicijs Ducis Aurelianenſis. Is pacis quàm belli erat amantior; ſed qui eum circumſtabant nolebant pacem: horum conſilijs, & aſſiduis adhortationibus, dum non ſatis fortiter reſiſtit, abreptus eſt. His auditis Condæus rem Aquitanicam pæne deploratam reliquit Contio fratri, emenſâque magnâ Galliæ parte, ignotus Lutetiam venit, eam belli maximi conſtitutus ſedem, ſi bellum ſolus adminiſtraſſet. Verùm hoc animis non ſatis concordibus geſtum eſt. Dum hic itaque non modò cum armatis, & Regijs, ſed cum occultis, ſuiſque luctatur, multùm laboris, atque periculi ſubijt, vt tandem nihil egiſſe videretur.

Regij victi ad Montem Argium.

Condæus venit Pariſios.

Regiæ demum copiæ ad Stalioclitam (Stampas hodie vocant, *Eſtampes*) præualuere: & nihil propiùs erat, quàm vt hac vrbe concluſus Principum exercitus ad deditionem compelleretur; cum Franciam ingreſſus Carolus Lotharingiæ Dux, quaſi belli arbiter (hoc enim vltimum in malis fuit, vt ab hoſte remedium quæreretur) rem vtcumque compoſuit, & Regios omnia poſſe, Principes omnino atteri prohibuit. Sic huius aduentu bellum reparatum magis, quàm ſublatum eſt; & quis tum eſſet in Gallos & tum Gallia vidit, & poſtea ſenſêre Campani, atque Pariſini.

Regij ad Stampas praualent.

Carolus Lotharingus Franciam ingreditur.

Interim Lutetiæ habita eſt ad Sanctæ Genouefæ ſupplicatio, quâ nulla viſa eſt ex hominum retro memoriâ celebrior. Neque enim jam pluuia, aut ſerenitas, ſed pax expoſcebatur, ſine quâ dies ſereni, aut rigui fruſtra deſiderantur.

Ad S. Genouefa ſupplicatio.

Ab

Ab eo tempore (ſeu hanc eis mentem iniecit bona Patrona , ſeu malis domiti tandem ſapere didicerunt) hos ſibi tumultus , & diuturnam Regis abſentiam diſplicere Pariſini demonſtrarunt . Quod cùm innotuiſſet Ludouico , Principum copias , vrbis vicinitate fretas inuadi , cædique imperat ; atque ex ijs ſuperfuiſſet nemo niſi Condæus præfuiſſet . Iam enim obruendas numero ſubduxit ſapienter in S Antonij ſuburbium , eaſque domibus , & hortorum muris , ſeu veriùs ſuâ fortitudine , ac prudentiâ texit . Pugnatum à ſummo manè ad veſperam obſtinatiſſimè , dum hinc oculo Rex , inde Condæus etiam pugnaret manu , & Dux , & ordinum ductor , & miles . Inclinante in occaſum Sole , ſaltèm Regij numero ſuperiores erant , cum in victores Baſtilia detonans (Arci ad portam ſancti Antonij hoc nomen eſt) eorum impetum retudit , neque omnia , vt creditum erat , in vrbe ſtare à Rege ſignificauit . Hæc tormenta bellica collibranda curarat Aurelianenſis Ducis primogenita filia , Virgo ſupra fœminam fortis : quæ inſuper perfecit eloquentia ſua populari , vt deletis Condæi copijs pateret vicina porta , eripereturque victoribus Regijs , victus Principum miles , atque eius impedimenta . Quæ ſi clauſa perſtitiſſet , vti ſperabatur , hoc die , ſine dubio bellum ciuile profligatum erat .

Pugna ad S. Antonij ſuburbium.

Aperitur porta Condæi copijs.

Quarto ab hinc die cædes eſt edita longè funeſtior, quâ non milites , ſed viri ſapientes & boni crudeliter interierunt . Ad domum Vrbanam , vt vocant , cùm plerique conueniſſent cordati ciues ex omnibus ordinibus , malis quibus vrgebatur ciuitas remedium quæſituri , eos adorti permixti operis , ac mediaſtinis milites pugionibus, Sclopis, fuſtuario inermes mactauerunt ; vnde ingens in hanc vrbem luctus , magnaſque omnes pæne familias redundauit . Hac cæde , quia eam videbantur vel imperaſſe Principes , vel certè , cùm facilè poſſent , non impedijſſe,

Cædes funeſta ad Domum Vrbanam.

Res Principum euertit.

Res Principum euertit.

afflixere rem penitus ſuam ; & ab eo tempore boni omnes ab ijs refugere , vel vt ab improbis , vel vt non potentibus ſatis , pari vtrobique periculo publicæ tranquillitatis . Paſſim ergo concurrebatur ad Regem , ſed occultè : quominùs enim id apertè fieret , vnus impediebat metus , non diuturni magiſter obſequij . Nam Senatus Parienſis pars non melior , ſed maior repugnabat, & eo freti Principes , ac reliquijs exercitus ſui pacem optantibus metum incutiebant . Hunc tandem penitus diſcuſſit facilitas Regis . Ad eum enim cum acceſſiſſent Legati Pariſienſes , tantâ amoris ſignificatione recepti ſunt , vt carere diutiùs tam boni Principis aſpectu , atque præſentiâ magno crimini ducerent . Re itaque Principum nondum benè compoſitâ recipiendo Regi aſſignatus eſt dies 12. Kal. Nouembr. Et Condæus quidem eum diem opperiri noluit , ſed ad Hiſpanos ſe conferens oſtendit in ſe omnia magna eſſe vſque ad deſperationem . Aurelianenſis Dux cum in Vrbe reſtitiſſet , inde diſcedere cum filiâ compulſus eſt maturius , quàm eorum dignitas, nataleſque poſtulaſſent. Senatores quidam eandem quoque aleam ſubierunt ; inter cæteros Bruſellus , quanquam Iuris conſultiſſimus , turbis tamen hiſce Gallicis , quàm Iuredicundo notior . Condæus interea vt oſtenderet quid in ſe Gallia perdidiſſet , neque ſolus ad Hiſpanos , & egens , ſed cum aliqua Franciæ partè acceſſiſſe videretur Rethelium , Fanumque Sanctæ Manehildis *Sainte Meneboult* vrbes capit , tum non ſatis munitas : quaſi verò parum Gallis eſſet amiſiſſe inter hos tumultus ciuiles Dunkerkam , Barcinonem , Caſale , atque in Italiâ , Flandriâ, Catalaniâ , defixa eſſe Francici dedecoris, atque leuitatis monimenta . Nunquam enim ciuilibus diſcordijs inſanimus gratis , ex ijs ſemper Hiſpanus proficit , has expectat ; nos ex damnis noſtris nunquam ſapere diſcemus .

Legati Pariſini benè accepti à Rege.

Rex Pariſios redit.

Condæus abit ad Hiſpanos.

Damna Ciuilis huius belli.

Ne-

Neque hoc anno tantùm damna belli, ſed & pacis experti ſumus. Amiſimus enim litteratorum decus Dionyſium Petauium Societatis IESV, virum cui parem Orbis terrarum vidit neminem, omnibus diſciplinis ad miraculum excultum, ſed adhuc virtute maiorem, cuius eruditionem non Catholici modò, ſed & hæretici ſuſpexere, ac meritò reformidauere hoſtem erroris, atque hæreſeos capitalem.

Moritur P. Dion. Petauius.

Quamquam omnia in Aulâ quieſcere, ac ridere viderentur, fuit tamen huius anni finis Cardinali Radeſio, *de Retz*, luctuoſus. Is dum ad magna feſtinat, Jamque Mazarino æqualis, non vult habere parem, æmuli ſui conſilio datus eſt in cuſtodiam Vicennarum; dum Mazarinus priſtinum recipit & ſeruat gradum, tam acceptus Regi, vt magis eſſe non poſſit, neque inimicorum ſuorum artibus depulſus ex Galliâ, niſi vt in Regis pectus & animum altiùs penetraſſe videretur. Nullus eſt profectò repertus vnquam in quem & plures, & atrociores libelli prodierint, quos ille dum deſpexit, viſus eſt confutare; atque in ſuo hæſiſſe gradu tot impellentibus Francis, externum hominem, tantoque flagrantem odio, vix ipſa poſteritas credet.

Cardinalis Radeſus includitur.

Mazarinus omnia poteſt in Aula.

Catholicam fidem hoc anno profeſſus eſt Erneſtus Landgrauius Haſſius, eiuſque coniux Eleonora Maria Comitiſſa Solmenſis, ambo jam veræ Religionis inter Germanos lumina, & quibus Eccleſia Romana trans-Rhenum, plurimum debet.

Erneſtus Haſſius fit Catholicus.

Mortuus eſt tum Philippus Chriſtophorus Elector, atque Archiepiſcopus Treuirenſis, & Spirenſis Epiſcopus, cui in Francos amor, in Hiſpanos odium, ſuâ ditione, atque libertate ſtetit.

Moritur Elector Treuirenſis.

Hoc anno ægrè reſtitutum eſt Friderico Palatino Frankendalium 8. kal. Maias, & non niſi numeratâ præſenti pecuniâ, quàm ſibi perſolui tardiùs Hiſpanus exoptaſſet.

Frankendalium reſtituitur.

In Angliâ paratæ ſunt pecuniæ ad alendos tres exercitus Anglicanum, Scoticum, & Hiberni-

Bellum inter Anglos & Batauos.

nicum,quod Reſpublica naſcens exigebat,ne opprimeretur in cunis. Eodem tempore aduerſus Anglos à Batauis parabatur ingens claſſis ſexcentarum nauium, quarum ſingulæ triginta minimùm tormenta bellica deferrent, cuius erat Præfectus Herpertus Trompius naualium Ducum huius ætatis præſtantiſſimus. Hoc apparatu Batauus ſibi Pelamidum piſcationem parabat vindicare, quam ſibi arrogabat Anglus, nec iure nec animo, nec viribus inferior.

Coſaki iterum rebellant in Polonos. Chmielnicius Dux Coſakorum iterum Tartaris iungitur, eorumque Chamo, quos tamen primo impetu Poloni vincunt: verùm cùm centum Tartarorum millia ſuperueniſſent, viciſſim ſuperati ſunt Poloni. Camenicia tentata ſepties, illæſa perſtitit, naturâ loci ſimul, & virtute propugnatorum. Habitâ ſunt igitur Varſauica Comitia, in quibus Regi decreta pecunia, Coſakis retundendis, & ſeruandæ Poloniæ omnium judicio neceſſaria.

Legatio Sinica Martini Martinij. Hoc anno Romam vênit ex Sinis Legatio, quam obijt Martinus Martinius ex Soc IESV, miſſa per Iungliæum Imperatorem Sinarum, cuius Mater & filius primogenitus, dictus Conſtantinus, cum Principe Eunuchorum Achille Pangâ, jam Chriſtianis aquis erant eluti, idemque mox de ſummo Principe ſperabatur. Hic porrò Martinius vir ingenio maximus Atlantem Sinicum, & Hiſtoriam gentis huius, ex ſynceris monimentis eruta Typis vulganda curauit in Europâ, magno eruditorum plauſu, & voluptate ſuſcepta.

Franc. Picolomineus moritur. Obijt tum Romæ Franciſcus Picolomineus Soc. IESV Generalis vir ſapientiſſimus, cui ſucceſſit Alexander Gottefridus; eique ſtatim poſt Goſvuinus Nikelius Germanus, vitæ quàm adminiſtrationis diuturnioris.

MVNDI 5706. CHRISTI 1653.

Pugnant Angli & Batavi. Bellum Maritimum ſuperiori inchoatum anno, etiam in vtroque mari, hoc continuatum eſt. An-

gli hactenus Domini maris, gentem naualibus certaminibus illuſtem ferre nolebant: Batavi duce Trompio experientiſſimo Imperatore oſtēdēre hos vinci poſſe,qui vincere non potuerant, & dubiam reliquiſſent aleam prælij. Ita enim pugnatum eſt vt neutra pars ſe fateretur victam, vna ſibi defuiſſe diem, altera puluerem tormentarium quereretur, ad plenam perfectamque victoriam. Ad Iluam Inſulam in Tuſco littore ſuperiores Batavi Anglos mari Mediterraneo maiori dedecore, quam damno depulêre. Sed in Atlantico eorum fortuna viſa eſt decreſcere, ex quo Dracus Anglus iis oppoſitus eſt: primo enim certamine victores,altero naues,& militem, tertio Herpetum Trompium globo tormenti bellici diſcerptum perdiderunt, Ducem omnium iudicio maximum, atque huius populi ſpem, & gloriam. Eo ſublato quamquam bellum magnâ claſſe reparatâ ſimularent,atque huic nouum Ducem præfeciſſent Iacobum Guaſſenarium;nihilominus quaſi victi pacem turpiter poſtularunt, & ignominioſiùs impetrarunt.

Cæditur Trompius.

Batavi pacem petunt.

In Polonia bellum aliud geſtum eſt longè funeſtius,& quia ciuile, & quia inter magnos hoſtes Ottomanorum,Poloni non excipiebant, tractabantque Coſakos, vti fortes viros & miſeros, quibus cauendum,ne fiat iniuria:arma itaque in Tartaros, atque Turcos, tantâ rei Chriſtianæ gloriâ, & toties expedita, in dominos ſubditi conuerterunt, Moſchiſque coniuncti rem Polonicam pæne in vltimum exitium præcipitârunt.

Coſacki Polonos vincunt.

Turbatum eſt etiam nonnihil in Ottomanico Imperio; ſed de more tumultus iſte paucorum Procerum cruore reſtinctus eſt.

Turba Turcica.

Motus quoque in Heluetiis ex leuibus initiis Catholicos inter, & Hæreticos in graue bellum erupit:tenuit duobus annis iſta contentio;& duraret adhuc, niſi Galliæ Regis Legatus vir ingenio potens, atque linguâ pacis ſequeſter interceſſiſſet, & vtriuſque partis ſanguinem Principi

Motus Helueticus.

ſuo ſolertiſſimè, atque ſapientiſſimè referuaſſet.

Principes Condæi parum felices. In Galliæ vtroque limite Condæi fratres parum felices extitere. Contius in Aquitania, rebelles ab Vlmo dictos, *l'Ormee* (quod in locum conuenirent vlmis conſitum) ſupplex prenſare cogebatur, & per eos rem ſuam vtcumque tueri. Frater eius & natu, & deſperatione maior in agro Campano hibernare conatus, reiectus eſt, ſicut & ex agro Sanguiterſenſi *Santerre*, in quem irruperat; atque vtrobique fortis & acer viſus eſt de more, verùm non ſatis fortunatus.

Veneti Turcos ſuperant. Veneti etiam hoc anno. (quod pæne incredibile) non modo pares Ottomanis, ſed etiam ſuperiores euaſere. Eorum enim deuictam claſſem etiam obſedere in Rhodienſi portu, & cepiſſent totam, vel incendiſſent; niſi aquatum exiſſent: his aquis longè petendis, paratum huic claſſi Mahumetanæ reſtinctum eſt incendium.

Rex duas recipit vrbes, vnam perdit. Eodem quoque anno in Gallijs compulſæ ſunt ad deditionem vrbes duæ, Mozomum, *Mouzon*, Fanumque Sanctæ Manehildis *Sainte Menehoult*; Hiſpanus Francis vnam eripuit, Regiam rupem, *Rocroy*, ille felicior, hi iuſtiores; quia hi ſuis armis receperunt ſua: ille etiam alienis copiis, & alieno duce Condæo; rapuit aliena.

Cromuuellus Protector omnia poteſt in Anglia. Cromuuellus initio huius anni pace vbique per Britannicas inſulas compoſitâ, Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ regnorum protector renunciatus eſt, nomine minùs ambitioſo, ſed quo regia poteſtas omnis callidiùs occultabatur. Et verò oratione habitâ in Senatu oſtendit ſe muneri ſuo, atque dignitati commiſſæ nequaquam defuturum; ſtatimque verbis adjunxit facta. Nam milites immiſit in Senatum, Parlamentum emendauit, iis exauctoratis qui turbas ciere poſſent, leges judicibus dedit, ex quibus pronunciarent; ea deniquc perfecit; quæ hactenus Reges Angliæ fieri poſſe deſperant.

Ferdin. IV Rex Roman. Ferdinandus Franciſcus, filius Ferdinandi III. Rex

Rex Romanorum eligitur Auguſtæ Vindelicorum, jam Bohæmiæ Rex, & Elector; ac Sedi ſuper aram collocatæ, de more imponitur; inauguratuſque mox Ratiſponæ ingenti pompa, deinceps Ferdinandus IV. haud diu tamen appellabitur.

Hoc denique anno Ianſenii Yprenſis Epiſcopi quinque dogmata tanto ambitu, & ſumptibus à quibuſdam Doctoribus propugnata, tanquam aliena à fide Innocentius X. proſcripſit, finemque impoſuit controuerſiæ tantoque vtrimque ardore, & ſtudiis exagitatæ. Sed mirum! quæ fuerant antea Ianſenij hæc dogmata, eiuſque nomine ab eius fautoribus tanquam Catholica Romæ coram Pontifice, atque judicibus defenſa, ſtatim atque damnata ſunt, ex Ianſenij libris jactantur euanuiſſe; ſicque noua expectantur à Ianſenianis Eccleſiæ fulmina. Quod profectò qui confingunt, qui ſic tergiuerſantur, oſtendunt ſe amore magis partiũ duci, quam ſtudio veritatis. *Dogmata v. Ianſenij Romæ damnata.*

MVNDI 5707. CHRISTI 1654

In Aquitania pertæſus belli, turbarumq; Contius, vt doceret obliteratã eſſe penitus ſuperiorũ temporum recordationem Martinoſſiam duxit vxorem, factus ex hoſte Mazarini nepos, magnâ huius Cardinalis gloriâ, cuius ſanguis, etiam cum ſanguine Regio, hiſce nuptiis miſcebatur. *Contius ducit Martinoſſiam.*

Dependit tum pœnas deſolatæ Galliæ, agriq; Pariſini Carolus Lotharingus, & eas dedit Gallis ab hoſte, à quo in eorum ditionem, & perniciem immiſſus erat. Deluſus enim fraudibus Arſcotani, & Garciæ, raptus eſt in cuſtodiã Bruxellas, immo, & in Hiſpaniam relegatus, quò à ſuis copiis remotior, longiùs à libertate disjungeretur. Purgarunt ſe de hoc carcere per libellũ emiſſitium Hiſpani: quaſi verò vægrandibus etiã libris hoc factum in Duce, & ſocio, & fautore relinquerent. Verũ illi nõ inſipienter omninò, quos amicos timent, hoſtium habent numero, atq; loco. *Carolus Lotharingus includitur ab Hiſpanis.*

Melleræus Mareſchallus, acceptâ fide Rideſium

Fugit Radæus Nannetas. ſium Cardinalem affinem ſuum quaſi liberum, ſecum Nannetas, ex Caſtro vicennarum deduxit. Is tamen fidem à captiuo datam putauit falli poſſe; eluſiſque cuſtodibus, vbi primùm potuit ex Caſtro Nannetenſi fugit, & per Hiſpaniam ad Pontificem Romanum perrexit; nec itinere, nec fugâ ab omnibus ſatis probatis.

Harcurius redit ad Regem. Qui item antea Briſacum receperat ſeſe ex Aquitaniâ fugienti ſimilis Harcurius, vbi res ſuas in tuto collocatas vidit, & ſubmiſit ſe Regi, & quàm fortis eſſet, non agendo tantùm, ſed & patiendo demonſtrauit.

Recifum Luſitani recipiunt. Luſitani in Braſiliâ, ſub Caſtellanis infirmi, jam ſui juris reſumpſerunt animos, & Batauos gentem bellicoſam, huic agro per vim inſertam capto Recifo, *le Recif* (arx eſt naturâ magis, quàm arte munita) fortiſſimè depulerunt; ſimul ſe fortes, liberoſque profeſſi.

Ludou. XIV. Rhemis inauguratur. Eodem menſe Ludouicus XIV. inaugurabatur Raemis, & Chriſtina Suecorum Regina Vpſaliæ deponebat diadema, pari hinc gaudio, inde mœrore ſubditorum. Interfuerunt Ludouici ſanctæ vnctioni præter Galliæ proceres, Angliæ Regina, Carolus Scotiæ Rex, eiuſque duo fratres Eboracenſis, & Henricus Claudioceſtriæ Duces, atque ex huius cerimoniæ aſpectu, & fortunæ ſuæ recordatione, plus mœroris, quàm voluptatis hauſere. Chriſtina autem poſtrema filia Guſtaui Adolphi, ex Mariâ Eleonora, filia Sigiſmundi, *Chriſtina Sueca abdicat regnum.* Electoris Brandeburgici, coronâ depoſuit ſuam, juſque omne Suecici Regni, in Carolum Guſtauum tranſtulit, qui & tum Eduigin Eleonoram filiâ Principis Holſatiæ duxit vxorem. Chriſtina autem jam priuata venit Holmiam, inde Hamburgum, inde in Belgium & Bruxellas, comite ſibi cariſſimo Pimentello, vbi magnificè ſuſcepta ab Archiduce Leopoldo, & ſicut recipientis, receptæque dignitas exigebant. Hîc autem Luthe-*Venit in Belgium.*rum priuatim eiurauit, Catholicâ profeſſa fidem operâ Ioannis Baptiſtæ Guemes Dominicani,

qui

qui in Sueciâ diſſimulato cultu ab Epiſtolis fuerat, & à Secretis, quæ tum primum vulgata ſunt.

Hoc fermè tempore Ferdin. IV. Rex Hungariæ, & Bohæmiæ, jamq; dictus Cæſar à diebus 40. anno ætatis 20. ex puſtulis obiit, & regna terræ permutauit cœlo, magno Rei Chriſtianæ luctu, cuius in gloriam, & felicitatem adoleſcebat. *Ferdin. IV Cæſar moritur.*

Satanacum, *Stenay*, dum obſident Galli per Fabertium fortiſſimum juxtà, & prudentiſſimũ ducem, nihil propiùs factum eſt, quàm vt Atrebatũ magnam vrbem, munitamq; perderent. Circumſeſſum enim erat tot, ac tantis operibus, & quod caput erat Condæo vrbis oppugnatore, ſimul, & caſtrorum Hiſpanorum propugnatore, vt ſine periculo obſidionis ſolutio tentari non poſſe videretur. Nihilominus S. Ludouico Franciæ Regi dies ſacer per puteos bellicos, foſſam, aggerem, arma Francis aperuit viam. Capta omnia hoſtiũ tormenta bellica; & Hiſpanorum, Belgarumque fugiſſet nemo, niſi Condæum ſimul ductorem habuiſſent & militem: huius cõſilio & fortitudine ereptus eſt victoribus Gallis tantus exercitus; per Gallum ſtetit, quò minùs Galli plenâ victoriâ potirentur. Huius tamen prælij qualiſcumque & probroſioris quàm damnoſioris præmia fuere in Hannouio Pago Querceium, *le Queſnoy*, in Lotharingiæ limite Claromontium; hoc dirui placuit, quin ſeruatum non proderat, receptum incommodabat; illud ita firmatum eſt aggeribus, & milite, vt hoſti deinceps inieceritdeſperationẽ. *Satanacũ capitur.* *Atrebatũ obſeſſum liberatur.*

Mortuus eſt paulò pòſt Ludouicus Ioinuillæus, vulneratus in Atrebatenſi certamine, annos natus 33 ſupremus Franciæ Cubicularius, magno totius Aulæ, & Galliæ luctu, quarum erat amor, atque deliciæ, & in quo veteres illi, magnique Guiſij reuiuiſcere videbantur. Reliquit filiolum cognominem ſibi, bonorũ ac præclaræ indolis ſuæ hæredem, qui jam ad illuſtres virtutes innatas familiis Guiſianæ, atq; Valeſiæ nobiliter adoleſcit. *Ludouici Ioinuillæi obitus.*

Eodem ferè tempore Moſchi ditionem Polonicam *Moſchi Poloniam Franci :.*

cam

Neapol. Regnum inuadunt. cam aggrediebantur, & Galli Neapolitanum regnum, ſed exitu diſſimillimo. Smolenſkum ceperunt illi Idib. Octobris, tutamen, & clauſtra Lithuaniæ. Hi ad Caſtrum Marinum, *Caſtel-à Mare*, fecerunt exſcenſionem, nullo alio operæpretio, quàm vt Neapolin terrerent, & Pleſſæum Bellerium magnæ experientiæ, & fortitudinis ducem perderent, cuius jacturâ ipſa non eſſet emenda Neapolis.

Alexius Moſchus Smolenſkum ingreditur. Alexius Michalouicius magnus Moſchouiæ Dux, cum filio ſuo Smolenſkum ingreditur, vbi imaginem B. Virginis quondam ex Roxolaniâ eò delatam magnâ veneratione coluit, huicque rem bene geſtam adſcripſit. Inter hæc Luſcus quidam Lubecæ deprehenſus eſt, qui ſe Magnum Moſchouiæ Ducem fingeret. Hic per Sueciam deductus eſt Moſchuam, vbi capite truncatus, objectus eſt lacerandus feris canibus, qui Moſchouiam diſtrahere ciuili bello conatus eſſet.

Brema occupatur à Suecis. Brema tum à Koninkmarſio variè tentata, Suecis ſe dedit: vrbs magna, atque munita, ſed heterodoxis obſtinatioribus plena, habere meruit dominos, Germaniæ totius depopulatores.

Protector Legationibus honoratur. In Anglia Protector Cromuellus omnium fermè Europæ Principum Legationibus cohoneſtatus eſt, qui inter ſe diſcordes in tantùm dedecus conuenire potuerunt. Cùm igitur huic jam deeſſet nihil præter Regis nomen trecentos ſatellites Sclopis armatos ſibi corporis cuſtodes adhibet: reijcit tamen *Maieſtatis* appellationem, *Celſitudinis*, aſſumit ex odio aduerſus Reges, quorum ad excidium ſe vocatum putabat à Deo. In eum multę ſunt exortæ coniurationes, ſed inanes: quid enim aliud in nouâ Reip. formâ, & maximè inter Anglos expectaretur?

Pax inter Anglos & Batauos. Tum denique inter Protectorem, & Belgicos Ordines pax inita eſt vtriſque neceſſaria; his quia ſuis hoſtibus erant impares, illis quia externa bella, & ab hoſte vicino erant periculoſa, ſubditis nouo jugo nondum aſſuefactis.

Hoc

MVNDI 5708. CHRISTI 1655.

Hoc anno Mahometes IV. filius Ibrahimi mortui 1648. natus ipſe 1642. Imperij Turcici recepit inſignia, annorum 13. & menſium 4. adoleſcens. Facta eſt eius inauguratio magnâ pompâ, ſed apparatu Barbarico, in quo non diuitiæ, & magnificentia, ſed ordo defuit. Ab hoc tempore per Vizirum, & Baſſas Imperium adminiſtratum eſt, ſed vt à pluribus, hoc eſt peſſimè, regi ſolet. Quare in eo ſtatim tumultuatum; ideoque demeſſa multis capita, multis neruo fauces eliſæ. Ianizari autem, & Spachij, non authoritate, ſed vberiori ſtipendio incitati ad bellum Venetum, oſtenderunt quid ab ijs expectandum eſſet, quos pecuniæ ſtudium, non amor gloriæ, & honoris ad bella rapiebat. *Mahometes IV imperare incipit.*

Lotharingi quamquam alium jam nacti Ducem, Hiſpanis nihilominus pugnabant; ijſque conueniendi Gallos voluntas non deerat, ſed occaſio: ſub anni huius initium cùm ſe obtuliſſet illa, quædam Legiones, & alæ transgreſſæ ſignum alijs ſuſtulere; nec finis tranſeundi fuit, donec exeunte anno copias omnes ſuas nouus Dux ipſe Franciſcus ſecutus eſt. Reformidabat enim meritò idem cum fratre ſuo laborum præmium, ab ijs, apud quos impunè nimium nemo poteſt. *Lotharingi ad Francos tranſeunt cum Duce Franciſco.*

Sub anni quoque huius principium 7. Idus Ianuarij Innocentius X. finem viuendi fecit, ex febricula ad hydropem accedente; Pontifex ſupra ætatem, & indolem gentis ſuæ fortis, atque propoſiti tenax; ſub quo Ianſeniani dogmatis aſſertores, aut ſe receperunt Oues in caulas Petri, aut ab ijſdem Lupi diſceſſerunt. Nocuit tantùm eius exiſtimationi Olympia Maldachina, vxor eius fratris; quam cùm nimis poſſe paſſus eſſet, calumniarum materiam, in ſuſpicioſâ gente nonſ atis prudenter viſus eſt declinare. *Innoc. X. moritur.*

Occu-

Succedit ei Alexander VII. Occupauit eius locum 7. Idus Aprilis Alexander VII. qui anteceſſoris ſui clauſerat oculos, ab eo morituro nunquam diſceſſerat; quo meliùs & ſanctiùs Pontificatum adiit nemo, maiorem nullus tantæ dignitatis rectè adminiſtrandæ ſpem concitauit. Cùm enim ceremoniarum Magiſter, ſedem eius in medio altari de more collocaſſet, eam ipſe retraxit ad Euangelij cornu, negauitque ſe eo ſeſſurum loco, vbi Corpus & Sanguis Chriſti conficerentur. Tum quoque ſibi Sarcophagum parari juſſit, vt mortis cogitatio ſemper oculis eius obſeruaretur; affines ſuos, pauperes dixit, quibus vt Chriſto, ita ſibi propinquiores & coniunctiores eſſe nullos aſſeruit: ita denique exorſus eſt, vt ſi finis reſpondeat initio, *Sanctitatis* nomen ſibi cum aliis Summis Pontificibus commune, peculiare faciet & proprium, nec vitæ innocentiſſimæ atque pientiſſimæ terminis continebitur.

Leopoldus Ignatius fit Rex Hungariæ. Sub initium quoque huius anni Leopoldus Ignatius Ioſephus filius alter Ferdinandi III. ſubſtitutus eſt in locum demortui fratris, & 5. Kal. Iulias Poſſonij, *Presbourg*, Hungariæ Rex coronatus in ſe Germanorum omnium ſpem, animoſque conuertit.

Chriſtina Sueca Romam iter. Hoc etiam anno Chriſtina Sueca ex Belgio venit Auguſtam Vindelicorum, indeque Oenipotem vbi Lucas Holſteinius vir eruditiſſimus huic nomine Pontificis occurrit, ipſa profeſſionem edidit Fidei ex Formulâ Concilij Tridentini. Venit inde Tridentum, Veronam, Ferrariam, Bononiam, Imolam, Lauretum, vbi B. Virgini ſceptrum coronamque ſuam religioſiſſimè conſecrauit; Denique Romam ingreſſa eſt 10. Kal. Ianuarias per Flaminiam portam, quæ fuit ipſi Porta Triumphalis.

Tumultus Heluetiticus. Tumultuatum eſt apud Heluetios occaſione Religionis Catholicæ, & Romanæ quam Aretenſes quidam inter Suitios abiecerant: eorum autem quidam mulctati ſunt, quidam fugêre ad

Ti-

Tigurinos, à quibus repetiti cùm non redderentur, paratum eſt bellum graue inter Hæreticos, atque Catholicos;, quibus pagi reliqui diſtracti auxiliatores acceſſerunt; eò majori periculo, quòd de Religione ageretur.

Landrecium captũ cum alijs vrbibus. In Flandriâ bellum ſatis feliciter adminiſtrauit Gallus, captis Landrecio, Condato, Fano S. Giſleni, vrbibus, aut arte, aut naturâ munitis. Non ita ceſſit Italicum: Ticinum enim re infectâ deſeruit; fortè quia copijs Gallicis quidem, ſed duobus, & Italicis vtebatur. In hac obſidione tamen ſe fortiſſimè geſſit Alphonſus Mutinenſis, eique nihil præter fortunam ad magnam exiſtimationem defuit.

Victoria Venetorum de Turcis. Victi ad Seſtum, Abydumque Turcæ per Venetos locum hunc ſuâ clade quàm fabuloſo amantis naufragio celebriorem reddiderunt. Hanc victoriam magni fecit Eccleſia, eâque ſe inter clades ſuas, vtrumque conſolata eſt. Carolus enim Suecus rebellibus quibuſdam Polonis junctus, eam in Sarmatia exterminaturus timebatur: victus atroci prælio Caſimirus, iterumque Poloni, Cracouiam omnes fugere compulſi fuerant. *Carolus Suecus Poloniã inſtat.* Captæ etiam à victore vrbes inclytæ Varſauia, Cracouia, Thorunum, vt alias omittam eundo, atque redeundo interceptas, prodentibus omnia Palatinis quibuſdam, aliàs ad regionis tutelam creatis.

Naſcitur Carolo filius. Quo die autem ſe Carolo Thorunum reddidit, eidem natus eſt ex Heduige coniuge Carolus filius, cui Sueci fortunam Alexandri inter victorias Philippi parentis ſui quondam nati ambitiosè ſpoponderunt.

Vilna intercipitur à Moſcho. Moſchus Schiſmaticus hoc tempore Lithuaniam ſanguine, terroreque compleuit. Vilnam primariam eius vrbem ceperat, eam tantùm ingredi auſus. Cauſa cladis fuere Radzeuillius Poloniqne propugnatores; qui hoſte aduentante, dum ſatis præſe non ferunt audaciæ, metum ciuibus injecerunt, à quibus vrbs deſerta

ſerta venit in Moſchorum manus; vnde iidem per vniuerſam prouinciam latiùs, & ſecuriùs cædes, & incendia ſparſerunt.

Francus, & Anglus pacem ineunt cõtra Hiſpanum.

Eodem tempore Francus cum Anglis pacem inijt, Hiſpanus abrupit, rebus ſuis ita poſtulantibus, atque ita disjunctis, vt eoſdem ſocios habere non poſſent. Vter autem horum id fructuoſius præſtiterit, Belgæ poſtea ſenſerunt, atque judicarunt.

Protectori naſcitur ex fortuna audacia.

In Anglia plurimi contra Cromvvellum conjurarunt, qui ex vanis ſuis & atrocibus conſilijs nihil præter pœnam retulere. Soluit ipſe Parlamentum Pridie Idus Febr. ſicque magnâ ſe ſollicitudine exſoluit, & metu. Scotos etiam Montanos perdomuit, cùm ijs quidquam inferri ex campeſtribus locis ſeuerè prohibuiſſet. Atque vt ſibi aſtringeret Hiberniam, ei præfecit filium ſuum Henricum, cui ſedem aſſignauit Doblinum. Iam ergo domi pacatis omnibus etiam ad ſocios curam, & conſilia conuertit: neque enim ſe Britannorum tantùm, ſed & vallium Pedemontanarum Protectorem geſſit, aduerſus Sabaudum, à quo earum incolæ malè tractari propter religionem ferebantur. Quare hos hæreticos miſsâ etiam pecuniâ juuit, & Regi Franciæ vallium illarum patrocinium propè minacibus litteris commendauit: quas tamen diſſimulandas Mazarinus Cardinalis exiſtimauit, vir majoris, quàm Gallica fortitudo patiebatur, tolerantiæ.

Antonius Nicolaius moritur.

Hoc denique extinctus eſt anno in ſupremâ Pariſienſi Rationum Curiâ Princeps Senatus Antonius Nicolaius, vir integritatis ſummæ, & ſublimioris eloquentiæ: qui moriens æternum ſui deſiderium, mœroremque reliquiſſet, niſi magni parentis locum maior filius Nicolaüs hæres virtutum eiusatque facundiæ, ſextùs huius familiæ, in hoc nobiliſſimo cœtu Primus Præſes ſtatim impleuiſſet. Sub huius autem auſpicijs hoc opus prodijt, quoniam publicus

eſt

eſt litterarum Mecœnas, domus eius commune hoſpitium eruditionis.

MVNDI 5708. CRISTI 1656.

Pax inter Polonũ & Suecum fruſtra tētatur.

Interea Polonica ditio Suecorum & Moſchorum fœdis excurſionibus patebat, immo & Tartarorum, qui auxiliatores crudeliùs, quàm hoſtes ipſi ſæuiebant. Et Imperator Suecum cum Polono reconciliare omni ope conatus eſt; verùm hic erat abjectior, ille erectior, quàm vt inter ſe ex Regum dignitate conuenirent. Omiſsâ itaque mentione pacis Polonus ex deſperatione vires hauſit; ac demum ſeriùs agnouit Suecus tum maximè metuendos eſſe viros fortes, cùm ſperare deſierunt.

Poloni animos recipiunt.

Enimverò celebratis à Carolo Sueco, & Caſimiro in Poloniâ Comitijs, ab illo Varſauiæ, ab hoc Lubouiæ in finibus Sileſiæ, Poloni ad ſe redierunt, ac ſibi libertatique ſuæ pugnare decreuerunt. Gedanenſes etiam cremauere ſuburbia ſua (Nouam vrbem ipſi vocant) & vltima quæque pati, ne Sueco ſe dederent, animosè ſtatuerunt. Cùm tamen Marchio Brandeburgicus, & Sueciæ Rex conueniſſent, & nouo ſe fœdere deuinxiſſent, Caſimiri res deploratæ videbantur: ſed hominibus, non autem Deo, qui ex eo tempore in illius partes tranſiit. Cæſarnecius enim Polonus 4. Idus Martij ad Iaroſlauiam Carolum tantâ affecit clade, vt eum Varſauiam ſe recipere compulerit, non victum tantùm, ſed & fugitiuum. Nec ita multò poſt Sueci etiam perdidere Varſauiam, & omnem Poloniæ prædam, quam in hanc vrbem conuexerant. Eas quidem ſecundo flumine deferre cogitabant in Pruſſiam; verùm Poloni conjectis in Viſtulam multis, & grandibus arboribus, eum innauigabilem reddiderunt, jam non tantùm fortes, ſed & induſtrij, nec tantùm tueri ſua, ſed & recuperare paratiores.

Cæſarnecius vincit Suecos.

Ne-

Polon iā Sueeis ſuperiores, & Moſchis pares.

Neque tamen Sueci deſponderunt animos; ſed victoriarum ſuarum memores, aut vincere, aut perire decreuerunt. Commiſſum itaque prælium duobus diebus totis continuarunt, ex quo pars vtraque victrix, pars vtraque victa diſceſſit, ſi vtriuſque gentis ſcriptoribus adhibenda fides. Certè ab eo tempore, res Polonica feliciorem curſum tenuit. Caſimirus enim non iniquis cum Moſcho conditionibus pepigit; iiſdem relicto Smolenſko Lithuaniam, Podelaſſiam, & Ruſſiam Rubram, ſeu Nigram recepit; ac 17. kal. Decembr. magnificè ſuſceptus Gedani, ſe Regem eſſe demum intellexit.

Christiana Romæ confirmationis recipit Sacramentū.

Romæ hoc anno Chriſtiana Suecorum Regina ab Alexandro VII. Pontifice ſacro Confirmationis oleo delibuta, eius quoque ſuſcepit nomen; vt eius eſſet in Chriſto Pater, qui eſſet Orbis terrarum.

Peſtis in Italia grauis.

Peſtis hoc anno peracerba Romæ ſæuiit, atque Neapoli, cui remedium non humana vis, & induſtria dedit, ſed allatum eſt per Sanctos Indigetes auxilium, quo & ſublata eſt ex corporibus lues, & animis eſt major infuſa pietas, atque religio.

Duo Venetiarum Duces clari.

Hic annus tres vidit Venetiarum Duces, quorum duo fato functi ſunt, Contarenus, & Cornarus, ſed hic intra dies viginti ſui Principatus elatus eſt. Suffectus eſt ei ſtatim Bertuccius Valerius, à quo parata eſt claſſis ingens, cui præpoſitus eſt Laurentius Marcellus. Hic inito nauali certamine ad Dardanellas Turcos profligauit quidem, ſed globo tormenti bellici confractus interiit. Bardo ërius mox tamen eius occupauit locum, à quo penitus claſſis Turcica deleta eſt atque depreſſa. Victoriæ duplicis præmium fuit occupata Tenedos, acceſſiſſet, & Lemnos ſi vel tentata foret; vna inſulâ ſecuriùs frui, quàm duabus incertò Veneti ſapienter maluerunt.

Pax inter

Badæ inter Helueticos pax eſt compoſita per Lega-

Legatos Francos, Hiſpanos, Batauos, & Sabaudos, quibus hæc adeo neceſſaria tantique momenti viſa eſt, vt in eâ perficiendâ, tot viri magni operam ſuam bene collocatam exiſtimarent.

Heluetios compoſita.

Turcæ in Croatia ſuſi, fugatique ſunt, dum plùs de prædâ, quàm de prælio cogitant. Comitia tum celebrantur Pragæ, vbi Eleonora Mantuana Imperatrix coronata eſt, ſicut & Rex Bohæmorum Leopoldus, vt duorum principum inauguratione, fieret illa celebritas illuſtrior.

Turcæ in Croatia victi.

Eodem anno Lupia, & Aquiſgranum vrbes de cœlo tactæ deflagrarunt: in hac abſumpta omnia præter Capucinorum Cœnobium: Colonienſium tamen, & Alexandri Pontificis in eâ quondam hoſpitis liberalitate reſtaurata, pulchrior Phœnicis inſtar, ex ſuis cineribus emerſit.

Vrbes duæ de cœlo tactæ.

Ioannes Auſtrius hoc anno deſignatus Belgij Præfectus Genuam appulit, magno perfunctus à Mauris Latronibus periculo; inde terreſtri itinere venit in Belgium, vbi non minora pericula à Francis adiit, ſubiturus majora niſi hunc incredibilis Condæi fortitudo texiſſet.

Io. Auſtrius venit in Belg.

In Angliâ quamquam & armis, & ſcriptis vbique Protector impeteretur, præualuit tamen, & quem per vim, & iniuriam conſecutus erat, Principatu apud ſuos, & exteros ſe dignum oſtendit; quorum hi fœdus & amicitiam eius prenſarunt ambitiosè; illi ſe huic ex animo, volenteſque ſubmiſerunt, & Protectorem nomine, re quaſi legitimum Dominum agnouerunt, atque coluerunt.

Protector tandem præualet.

Ibidem exorta eſt Trementium ſecta (Angli voce patriâ Quacrios *les Quaq ers* vocant) quod inter orandum toto corpore contremiſcerent. Eorum author & Parens Iacobus Naylos inſidens equo, vrbibus, ac pagis, inſtar Prophetæ recipiebatur, populis huic effuſis obuiam reli-

Trementes in Anglia repreſſi.

religioſè, & pueris *Oſanna* occidentibus. Verùm tandem juſſu Cromvvelli captus, exceptus eſt verberibus per compita vſque ad Ἀτιμωτιμ'ατ, ceſſantibus tantùm terroribus, vel ex defatigatione, vel commiſeratione.

Comitia cleri Gallicani. Idibus Februarij inchoatus Gallicanorum Antiſtitum cœtus, vix ſequenti finitus eſt anno; durauitque longiùs, quàm vtilitas cleri, dignitaſque poſtularent.

Valencenarum ſoluitur obſidio. Valentinianæ (hodie Valencenas, *Valenciennes*, nominamus) in Hannouio tractu, geminis caſtris à Gallis obſeſſæ, interfluente Scaldi fluuio, Europæ totius in ſe oculos conuerterant. Sed Hiſpani, quod armis tantùm non poterant, conſilio & arte perfecerunt. Cùm enim deprehendiſſent majori quàm par erat parſimoniâ, cuncta ad hanc obſidionem parata eſſe, ſuo fluuio infra, ſupraque vſi, & eius aquis ſcitè retentis, atque laxatis, minoribus caſtris majorum commercia, atque auxilia ſubſtraxerunt. Tum oppugnarunt illa, majori tamen oppugnantium, quàm propugnatorum ſtrage, ſed expugnarunt tamen: his ne potirentur effecit Turenii Mareſchalli ſingularis prudentia, receſſum ſapienter, & fortiter imperantis; attamen cum tormentorum, & Gallicæ exiſtimationis jacturâ; quam nihilominus idem Turenius recuperatâ Capella, vtrumque reparauit.

Capella recepta.

Condatū Francis perit. Sed & acceſſit dedecori damnum: Condatum enim vicinum oppidum magnis operibus communitum, viriſque bellicoſiſſimis plenum, deficiente commeatu, ſtatim ad deditionem compulſum eſt, in auctuarium Valentinianæ victoriæ; mirantibus ipſis hoſtibus, Gallos aliena tam ardenter appetere, vt ſua negligere videantur.

Quercetū Regis præſentia ſeruatur. Periclitabatur item & Quercetum, *le Queſnoy*, niſi huic Ludouici Regis fortitudo ſubueniſſet. Eò enim ipſe profectus cum exercitu, & hoſticum

cum ingreſſus; tantùm terroris injecit Hiſpano; vt hic de Condato, Valencenis, Cameraco ſollicitus Querceti obliuiſceretur, & diu iſta durauerit obliuio. Quercetum enim hoſtilibus licet oppidis circumſeptum, Gallicum eſſe perſtitit, quia ſemel in armis tantum Principem vidit.

Valentia capta.

In Italiâ fuit Gallus, quàm in Flandria fortunatior. Cepit enim Valentiam ad Padum, munitiſſimum locum, ſed obſidione tam diuturnâ, vt eam capi poſſe plerique deſperarent. Tum Francici juris effecta eſt, quando minùs expectabatur, Gallica fuit, quia hanc occupari poſſe Galli non deſperarant.

Moritur Matthæus Molæus.

Denique fuit hic annus multorum illuſtrium morte funeſtus. Pariſiis enim ſub initium huius anni obijt Matthæus Molæus, quondam primus Præſes Senatus Pariſienſis, in Gallicis tumultibus vltimis vir confidentiſſimæ probitatis; cui & commiſſa fuerant Regia ſigilla, erepta Petro Seguerio Cancellario tantùm, quia ſic temporum iniquitas poſtulabat. Mortuus quoque Erricus Oxenſternius Suecus vir prudentiſſimus, ex calculo, majori tamen dolore Caroli Regis, quàm ſuo. Item & fato functus eſt Princeps Thomas Auguſtæ Taurinorum XI. kal. Febr. febri correptus in obſidione Ticinenſi, quæ eum 150. diebus torſit, vt pientiſſimè moreretur. Obiit inſuper, ſed impiorum morte, Dreſdæ 15. Kal. Nouembr Io. Georgius Saxo Lutheranus Elector; cui ſucceſſit Ioan. Georgius, eius primogenitus ex Sibyllâ Brandeburgica, ambo Principatus ſui quàm religionis ſollicitiores. Elatus quoque Ioannes IV. Luſitaniæ Rex 5. Id. Nouembr. Olyſippone, relicto filio Ioanne Alphonſo ſub tutela matris Sidoniæ, ſororis Ducis Medinæ Sidoniæ, in quâ fœmineū nihil præter ſexum fuit, omnia virilia, & muliere majora. Ad hæc in inſulâ Cretâ ſublatus eſt Horatius Parmenſis juuenis acerrimus,

Erricus Oxſternius.

Princeps Thomas Sabaudus.

Georgius Elector Saxon.

Ioan VI. Luſit. Rex.

Horatius Parmēſis.

mus,

mus, prælio nauali in Turcos celeberrimus; qui moriens tantùm doluit, ſe reddidiſſe naturæ vitam, quam Deo, & bellis Ottomanicis addixerat. Demum vt piè credimus Petrus Gaſſandius receptus eſt cælo mortuus, quod tam ſæpe oculis luſtrauerat viuus. Fuit enim magnus Aſtrologus, nec Philoſophus minor, cui multùm Philoſophia recens, fortè & plùs antiqua debet, ab eo doctiſſimis commentariis illuſtrata.

Petrus Gaſsēdius

MVNDI 5710. CHRISTI 1657.

Turcæ Tenedon inſulam, Venetis eripiunt.

Capta Tenedos à Venetis arcem eis dederat vnde Turcis inſultarent, & quaſi obſeſſam tenerent Conſtantinopolin: itaque eam totis viribus Ottomanus oppugnauit; at tantùm eam cepit, non fortitudine ſuâ, ſed loci propinquitate, quæ plerumque ignauos homines fortibus effecit ſuperiores.

& Lemnon.

Lemnos quoque inſula, facta etiam Venetici juris, eandem ſortem experta eſt, quamquam eamdiu armis in Turcos Veneti, diutiùs mendaciis apud Chriſtianos propugnarint. Suis enim litteris multo tempore Occidentales deluſere; & faſſi ſunt tantùm ſe illam perdidiſſe, cùm periculum eſſet, ne cum eâ inſulâ, etiam eorum periret exiſtimatio.

Fanū S. Giſleni occupant Hiſpan.

Sperauerunt anno ſuperiori Hiſpani Fanum S. Giſſeni; ſed in hunc dilata ſpes eorum eſt: nec hoc oppido potiti eſſent, niſi ad eorum pertinaciam acceſſiſſet Hibernorum proditio, qui militabant nobis. Itaque hoſte domeſtico externoque vrbs oppreſſa, Gallis periit, abſque dedecore tamen, duobus ferè menſibus circumſeſſa, & cum ſuppetias hiberna tempeſtas præſcinderet.

Alex. VII. in Venetos liberalitas.

Alexander VII. quam verbo pollicitus erat Venetis opem reuerâ cumulauit: eos enim & pecuniâ juuit, & milite, bellumque Ottomanicum cauſam Eccleſiæ judicauit. Ita ſibi deuinctam

uinctam eâ liberalitate Remp. impulit ad opus & Pontifice, & Alexandro Pontifice dignum.

Iam ab initio huius ſæculi propter Rom. Sedem Societas IESV ab omnibus Venetæ ditionis vrbibus extorris erat, & altè ſedebat animo Senatoribus nunquam eam recipere, quod ab ea deſerti eſſent, cùm non viderentur à viris ſapientibus, & bene affectis in Remp. deſendi. Tam intererat Romanæ Sedis, quàm Societatis hanc immutari ſententiam; idque ſibi cordi eſſe & publicè, & priuatim tam ſæpe ſignificarat Alexander, vt Veneti Pontificem optimè de ſe meritum non amarent, niſi votis eius ſubſcriberent. Id fecere tantâ obſequij ſignificatione, vt dubites vtrùm ardentiùs rogarit Pater, an filij demiſſiùs tam boni Parentis precibus obtemperarint. Quare refixum eſt magnâ ſuffragiorum conſenſione decretum; recepti vbique Ieſuitæ tam ſplendidè, tam amicè, vt jam de exilio conqueri non poſſint; videantur tantùm ab eâ ditione abfuiſſe diutiùs, vt in eâ & magnificentiùs habitarent, & humaniùs colerentur. *Ieſuitæ Venetiis reſtituuntur.*

Veris initio magnus in Franciâ fuit apparatus belli; & verò Cameracum petebatur, muniſſima tractus Belgici ciuitas, tam à Gallis aliena, quàm ad reſiſtendum imparata. Capta erat vrbs tanti nominis, niſi Gallis, Gallus Condæus obſtitiſſet. Et in eo caſu non ſolùm fortis, ſed & fortunatus fuit: nam quâ parte expectabatur non venit. Vrbem ingreſſus, eam aſpectu ſuo recreauit, & milite; atque ex eâ propè exijt audaciùs, & feliciùs, quàm eandem ſubierat. *Cameracum Condæus ſeruat Flandris.*

Ad Mommedium igitur arma Francorum conuerſa ſunt, quod Montem Maledictum niſi dixiſſent veteres, quoniam ad hunc locum victus fuerat Valentinianus Imperator, hoc nomine Galli victores appellarent, qui arcem *Mommedium capitur.*

affixam ſcopulo tot ductorum ſanguine oppugnarint, vt illis meritòſimiles victorias Hiſpanus apprecetur.

Fanum S. Venantij deditur, Ardra ſeruatur.

Fanum S. Venantij dum Turenius acriter premit, Ardra vrbecula longè melior Gallis perijſſet, ſi quod facilè poterat, hoſtilis ductor ad diem repugnaſſet. Et verò velociorem horis viginti quatuor deditionem Gubernator Elander capite luit, vt ſunt apud Hiſpanos præmia militiæ, ſuppliciaque, quàm apud Francos certiora,

Burburgum captum munitur.

Burburgum ab ijſdem Francis in Flandria occupatum, quaſi expeditionis huius racematio fuit: quod oppidum diligenter quidem, ſed more Gallico communitum eſt.

Mardicum cedit Anglis.

Item paulò antequam miles dimitteretur in hiberna, præmium auxilij ſui Anglus recepit Mardicum captum auſpicijs Gallicis, vbi propugnaculum excitat Flandris hoſtibus minùs aggeribus ſuis, quàm Angliæ vicinitate metuendum.

Alexandria tentatur infeliciter.

Inter hæc in Italiâ Principes Contius atque Mutinenſis Alexandriam in pago Mediolanenſi obſidione cinxerant ijs copijs, quæ cladem expectare viderentur. Deerat enim illis non tantùm miles, ſed & pecunia. Belii itaque neruis membriſque Duces deſtituti medijs in conatibns ſuccidêre, minori tamen damno, quàm dedecore; cùm in eos recedentes hoſtis plùs contumeliarum, quàm plumbi effuderit.

Victoria Venetorum de Turcis miſera.

Veneti ad hæc anniuerſariam de Turcis retulere victoriam, ad Seſton & Abydum (*Dardanellas* vocant) de more congreſſi, magnam illam quidem, ſed ex parte miſeram. In eâ enim perdidere Mocenicum magnæ virtutis, & experientiæ ducem; qui cum multis nobilibus, nauis ſuæ accenſo puluere tormentario, deflagrauit; infauſtis illis ignibus tantæ victoriæ malè prælucentibus.

Fuit

Fuit & hic annus militiæ Gallicæ, togæque luctuoſus: objerunt enim magna vtriuſque lumina Belleuræus, Princeps Senatus Pariſienſis, & Motta Hodancurtius Franciæ Mareſchallus: huic ad omnes victorias tantùm materia defuit; illi ad omnes dignitates ætas diuturnior. Mortuus eſt porrò vterque religioſiſſimè; & minùs obeſſe pietati militares, aut forenſes tumultus pientiſſimâ morte ſuâ Imperator Præſeſque optimi viri docuerunt.

Mortui Belleuræus & Hodancurtius.

Neque verò domus Principum damni huius, atque luctus extores fuere: immò Lotharinga vna familia, duo magna capita perdidit. Nicolea enim hæres Lotharingiæ à pleriſque credita ineunte hoc anno, morbo quo pridem exagitabatur, vel potiùs animi mœrore extincta eſt: Princeps optima, atque marito vxoris amantiore digna, & fortunatiore; à quo deſerta, eundem nihilominus in Cantecrucianis, & Hiſpanienſibus vinculis deamauit. Obijt & eodem anno exeunte Carolus Ellebouij Dux bonus Imperator, ac fortis, inprimiſque religioſus, ad demerendos animos factus à naturâ. Quorum teſtes lacrymæ ſunt in eius funera à Picardis profuſæ, & diuturnus quo abſumptus eſt morbus, morſque eminùs viſa, quâ ſperari non poteſt religioſior.

Mors Nicoleæ Lotharingæ, & Caroli Ducis Ellebonij.

Ludouicus XIV. vt ſuis, & toti terrarum Orbi oſtenderet quantopere recens enata Ianſenianorum ſibi ſecta diſpliceret, eandem iterum à Summis Pontificibus Cleroque Gallicano damnatam Pariſienſis Senatus decretis exterminandam objecit; vt qui hactenus Romana fulmina riſerant in Chriſtianiſſimi Regis ditione, bruta non eſſe intelligerent. Effecere tamen calliditate ſuâ, & tergiuerſationibus, vt ſaltèm impunè laterent, & commodiora ſuis ſpargendis erroribus tempora, non inſipienter opperirentur.

Ianſenianorum hæreſis à Rege proſcripta.

Burdegalæ aut caſu, aut de cœlo accenſus puluis tormentarius, qui publicos in vſus, non ſatis prudenter in vrbis medio ſeruabatur, plùs

Burdegalæ incendium.

ciuibus terroris incuſſit, quàm damni. Nulli autem magis, quàm Muſis nocuit, labefactato magnâ ex parte Ieſuitarum Collegio, quod vti ſperatur, liberalitate Regis, & ciuium magnificentiùs exſurget.

Condæus ægrotat in Flandria. Denique ſub hujus anni finem periculoſiſſimè Condæus Princeps ægrotauit in Flandriâ: quando inter ſe plurimùm diſſidentes Franci, atque Belgæ in id vnum conuenere, vt ardentiſſimis precibus huic à Deo valetudinem impetrarent.

MVNDI 5711. CRHISTI 1658.

Rebellat Baſſa Aleppenſis. Aleppenſis Baſſa rebellat in Ottomanum Sultanum cum 70. millibus armatorum, & multis Baſſis conſpirantibus, quibus animos facit Princeps, qui ſe Amurathis filium jactat, Hic vindicatis ſibi Aſiæ, & Syriæ vectigalibus, etiam ad Iconium, *Cogne*, nobilem victoriam retulit; quâ tamen vſus eſt malè: quare anno ſequenti hæc factio diſſipata eſt, multi ſe dedere compulſi, qui nihilominus cæſi ſunt à Turcis, qui tantùm fidei ſeruant, quantùm ſuæ res exigunt.

Veneti parant ſe ad bellum Turcicum. Veneti aliunde ſe parant ad bellum, quod jam annos ipſos 13. tenet, omnibus prolixè ſufficientibus pecunias, quibus Dux ipſe prælucebat; quo exemplo nullus eſt modus ad permouendos populos facilior, atque potentior.

S. Xauerius patronis Neapolitanis accenſetur. S. Franciſcus Xauerius ediderat tam multa miracula, quibus Neapolin exemit peſte, vt ciues eius ſe ingratos putarent, niſi hunc vrbis ſuæ Patronis accenſerent. Id præſtitere tantâ pompâ, atque magnificentiâ, vt vix quidquam ſimile Neapolis viderit neque vnquam editum ſit in hac ciuitate ſpectaculum, quod plùs ſimul oculos, animumque refecerit.

Bertucio Sub anni huius initium elatus eſt Bertuccius Va-

Valerius Dux Venetiarum, dotibus animi & corporis ad adminiſtrandam Remp. ornatus: cui mox ſucceſſit non inferior Pezarus delectus ex numero Senatorum, quorum ſinguli ad majorem ditionem regendam videntur idonei.

Valerio Venet. Duci ſuccedit Pezarus.

Trinum in Italiâ receptum eſt à Marchione Villa, viro hac ætate Equeſtris militiæ peritiſſimo. Mortara quoque honeſtiſſimis conditionibus reddita eſt 8. kal. Sept. Duci Mutinenſi; qui mox pridie Idus Octobr. moriens magnum Francis ſui deſiderium reliquit.

Moritur Dux Mutinenſis.

Valentia munitiſſimus in Longobardia locus, egregiè munitus à Francis, bis fruſtrà tentatus ab Hiſpanis docuit, nec vrbem propugnatoribus, nec vrbi propugnatores defuiſſe.

Valentia reſiſtit Hiſpanis.

Kal. Nouembr. Sanctorum numerum auxit S. Thomas de Villanoua Auguſtinianus, qui ad inſulas ſacras magna miracula detulerat, & virtutes miraculis majores.

Canonizatio S. Thomæ à Villanoua.

Obſidetur à Turrenio Dunkerka, cui vt faceret animos, vt ferret auxilium ex vicino Ludouicus, Mardikum venit. Nec Hiſpani ſuis defuere ducibus Ioanne Auſtrio, & Ludouico Condæo; quorum ille majori animo, quàm prudentiâ ſine tormentis bellicis in Francos irruit; hoc fruſtra diſſuadente, Condæo & Turrenij prudentiam indicante. Neque deluſus eſt expectatione ſuâ Condæus. Relictâ enim obſidione cum omnibus ferè copijs, & tormentis bellicis Turrenius adfuit, & 17. Kal. Iulias, *ad Dunas*, vt vocant, tanto ardore aggreſſus eſt hoſtem, vt eum magnâ deleret clade, tribus millibus abductis, pluribus cæſis. Condæus equo ſuffoſſo tantum captus non eſt dum ſuos colligit, & ter prælium alacritate ſummâ redintegrat. Huius victoriæ fructus fuit dedita Dunkerka per Baſſecurtium eius præfectum, cùm Leidenſis Marchio paulò anteà, ex vulneribus interiiſſet. Rex Ludouicus eam ingreſſus Lokartio Angliſque ex pacto commiſit, quando vellet

Victoria Turrenij ad Dunas.

DunKerka capta Anglis relinquitur.

pecuniâ redimendam;quo pacto neque ſocijs, neque ſibi, neque religioni defuit.

Lud. XIV. morbus & ſanitas. Secutæ ſunt Dunkerkæ fortunam Berga S. Vinoci.Furnæ.Dixmũda,tantæ victoriæ duntaxat appendices.Verùm huius gaudium Regis turbauit morbus.Is tam atrox fuit, vt pæne ſalus eius medicis deplorata videretur:præualuit tamen firma Principis habitudo, potentiſſimis adjuta remedijs,quibus Ludouico ſalus,ſimul & Franciæ reddita eſt.

Ioan. Auſtrius iterum victus. Quamuis autem Ioannes Auſtrius ſibi vehementer à Francis reformidaret, & accuratè ſibi, ſuiſque præcaueret,illorum tamen diligentiâ, & alacritate in vltimum diſcrimen impulſus eſt: nam ad Brugas tormenta omnia ſua bellica, & ſupellectilem perdidit,& ſine dubio captus eſſet, niſi reſeruare ſuo Principi, fugâ non ſatis honeſtâ,bonum Imperatorem maluiſſet.

Grauelinga cum aliis dedita. Conſternatis hoc caſu Flandris, Feritatis Mareſchallus vir impiger, & magni animi 6. Kal. Aug. Grauelingam vrbem Belgij munitiſſimam obſedit, & cum paucis copijs 3. Kal. Sept. ad deditionem compulit. Aliunde ſecutæ ſunt vrbis huius fortunam Aldenardâ, & Menenium, turmis Hiſpanicis cum Lignio deletis. Ypræquoque grandis ciuitas, cum his duabus redditæ Turrenio, cuius aduentus ſatis fuit, vt tres illæ vrbes legitimè, honeſteque redderentur: tantùm prodeſt Imperatoribus bonis fortiter vti ſuâ victoriâ,& hoſtium timore,ac infelicitate.

Agger Francicus fortiter relictus. Agger Francicus, *le Baſtion de France* in Africa non procul ab Hippone *Bonne*, relictus eſt à Piquetio, quoniam hunc inuadere Algeriani decreuerant: extulit tamen ille ſecum omnia, Turcis egregiè retuſis,quibus nihil reliquit præter plagas,& ignominiam.

Lud. XIV. Lugdunum adit Ludouicus XIV. cum Aulâ Lugdunum perrexit, vbi magnificè ſuſceptus eſt: eum inuiſit Aula Sabaudica, multo honore, magno amore re-

recepta. Quæ cauſa autem fuerit huius itineris Regij, reſcijt tantùm qui id curauerat Cardinalis Mazarinus; neque nos cum multis conjectoribus hîc vaticinari volumus.

Victus Danus cum Suecis turpem pacem init.

Fionia inſula, *Fuhnem*, capta eſt à Suecis, in quâ Danus multa tormenta bellica, naues aliquot, & plurima ſigna perdidit, initio huius anni. Quare majorem veritus cladem, turpioremque jacturam 3. Kal. Martias cum victoribus iuijt fœdus, non tantùm inhonorum, ſed & perniciosum, dare coactus Schoniam prouinciam, quâ nectebatur cum Sueco; vt ab eo deinceps non tantùm armorum metu, ſed & ipſo mari, & freto Sundico dirimeretur.

Bataui de Suecis victores.

Bataui cum Suecis prælio nauali confligunt, & hos ſuperant, ſed Cadmeâ victoriâ, Sueci enim perdidere vndecim naues, Bataui ducem ſuum, tota claſſe longè meliorem, & vtiliorem.

Leopoldus Ignatius creatur Imperator.

Menſe Iulio Leopoldus Ignatius Francofurti electus eſt Imperator, exteris pleriſque contranitentibus occultè; Principibus Germaniæ dignitatem hanc prenſare non auſis, quæ plus diuitiarum, & virium flagitat, quàm voluntatis & ambitionis.

Ragotzius Turcis animosè reſiſtit.

Ragotzius Vvayuoda Tranſyluaniæ delet grandem Turcorum exercitu, virtute ſuâ potiùs, quàm numero copiarum: at ne potiretur victoriæ fructu, idem Turcus impedijt, ingreſſus in Tranſyluaniam cum quinquaginta millibus armatorum, multis inſuper adjunctis Tartaris inuitatis ad prædam. Itaque ad montes fugere compulſus eſt, vnde petijt à Venetis auxilium, quod hi negarunt, ne eo deuicto, in Venetam ditionem belli huiuſce tempeſtas detonaret. Neque tamen Ragotzius deſpondit animos, ſed virtute ſuâ fretus Turcis obſtitit, ac propè par fuit, tandem à ſuis, propè admotâ vi, pacem coactus poſtulare, ſed quæ fortibus viris concedi ſolet.

Fœdus Pol. & Brandeb. Polonus pacem init cum Marchione Brandeburgico, vtrimque ſine dubio expetitam, ac fermè neceſſariam: idem quoque præſtare cum Cozakis rebellibus parat, quos exſcindere, nihil aliud eſt, quàm vna manu, ſibi alteram amputare.

Pacem cum vicinis Polonus init. Thorunium à Suecis quondam occupatum, fortiter defenſum eſt ſex ipſis menſibus à Iuniore Oxenſternio, ac tandem redditum Polono conditionibus perhoneſtis; ex quibus propugnator tantùm gloriæ retulit, quantùm oppugnator percipiet vtilitatis.

Obſidio Pacis Auguſtæ ſoluitur. Obſidio Pacis Auguſtæ, *Badajos*, poſt menſes quatuor à Luſitanis turpiter ſoluitur, vnde magnus Olyſippone mœror; qui tamen delinitus eſt nuncio victoriæ de Batauis ante Goam in Indiâ; quam quidem externam, domeſticæ libenter antepoſuiſſent.

Moritur Cromvvelius, relicto Ricardo filio ſucceſſore. Oct. Kal. Iunias magna detecta eſt Londini aduerſus Protectorem coniuratio, cuius exitus multorum carcer fuit. Sed paulò pôſt alia major patefacta eſt, quâ Rex Angliæ Carolus cum equitibus mille, peditum ſeptem vel octo millibus euocabatur; huic cautum multorum ſupplicio, quorum ſanguine Cromvueli ſecuritati litatum eſt. Quem tamen homines tollere nequaquam potuerant, jam ab ijs ſecurum exterminauit Deus Idibus Sept. relicto filio Ricardo dignitatis ſuæ, non ingenij, & induſtriæ ſucceſſore: quare hic tanto impar oneri ſtatim ſuccubuit. Mortuus autem ſepultus Regiâ Pompâ, docuit Tyrannos aliquos atque ſceleratos, ſaltèm vſque ad obitum, in hac vitâ eſſe fortunatos.

In Iamaya, ex Angli vexant Hiſpanos. In Iamaycâ inſulâ vexati ſunt grauiter Hiſpani per Anglos: qui ſic oſtendêre ſopitos eſſe domeſticos tumultus ſuos, cùm tam longè ſpargerent bellum, & hoſtibus tam potentibus, etiam in alio Orbe inſultarent.

Alep-

MVNDI 5712. CHRISTI 1659.

Aleppenſis Baſſa fultus Pſeudoprincipe ſuo terroris plurimùm Turcis injiciebat: quare huic larue offerebantur dignitates magnæ, vt hoc rebellionis fermentum tolleretur. Verum callidiores erant ambo, vt infidis Aulæ Turcicæ pollicitationibus ſibi paterentur illudi. *Syriaci tumultus Turcos angunt.*

Mox tamen eiuſdem Baſſæ res nutare cœperunt: quare hic fugit ad Baſſam Mortazam, qui tum præerat Syriæ, eique quinquaginta millia armatorum pollicebatur. Verùm ab eo captus, cum præcipuis triginta rebellibus, caput ſpemque omnem ſuam perdidit. Eorum præfixa contis capita è regione Turcici palatij (*Serallium* vulgò dicunt) diro ſpectaculo crudelem Sultani animum refecerunt. Ab aliis paulò aliter hæc hiſtoria ſcribitur; & ferunt quidam hunc rebellem interceptum eſſe Alexandriæ ad Iſſum, (hodie *Alexandretta* dicitur) cum ſuis ducibus Septemdecim, quò venire Sultanus ipſe finxerat hoc negotium compoſiturus: at captis inſidioſè, juſſu Viziri demeſſa eſſe capita, & Aleppum ad terrorem ſudmiſſa. Verùm hæc tam dubia ſunt, quàm huius Baſſæ mors certa fuit. *Baſſa Alepenſis tollitur.*

Quieuit tum nonnihil Aleppenſe bellum: ſed huic ſuffecto Duce mox recruduit. Filius enim Vſſaim Baſſæ nactus theſauros patris, quos aſtutè ſubduxerat, copias ſcripſit, quæ nunquam diuitibus in Turciâ deſunt, vbi omnia ex auro, & pecuniis pendent. *Reparatur bellum Alepenſe.*

Moroſinus Venetæ claſſis præfectus Methonem, *Modon*, munitiſſimam Poloponneſi ciuitatem occupauit: cepiſſet & Coronem, *Coron*, niſi aliâ expeditione vtiliori diſtractus eſſet; videlicet occupandis Helleſponti faucibus (Dardanellas dicunt) & *Veneti feliciter in Turcos pugnant.*

præcludendo Turcis Ægæo mari; quod jam ſæpe præſtiterant Veneti, pari dedecore, damnoque Turcorum.

Nouus Dux Venetiarum.

Ioannes Peſarus Dux Venetiarum obiit kal. Octobr. annos natus vnum atque ſeptuaginta: cui 3. Idus menſis eiuſdem, ſubſtitutus eſt Dominicus Contarenus, hac dignitate, & hoc tempore digniſſimus.

Palauicinus fit Card.

P. Palauicinus è Societate IESV 4. Idus Nouembr. recepit purpuram propter excellens ingenium, atque intimam cum Alexandro Summo Pontifice familiaritatem: ſicque tanta dignitas amoris ſimul, & meriti præmium fuit.

Ingens terræ motus in Calabria.

Oct. Idus eiuſdem menſis magnus contigit in Calabriâ terræ motus maximè ad Cantazarum, Sorianum, Miletum, Squilacium, quo multæ corruerunt domus, obtriti plurimi; mortem omnibus, pleriſque vltimum Orbis exitium opperientibus.

Mors Nemoroſi, & Seruientij.

Perdidit hoc anno Francia viros illuſtres duos Henricum Ducem Nemoroſium, & Abelem Seruientium, ambo diuturno elatos morbo: hunc quidem 13. kal. Mart. annos natum 66. magni ingenij, firmiſſimique virum, & in multis negotiis cum magnâ laude verſatum: illum 19. kal. Febr. decurrentem annum 30. indolis aureæ, & quem ſibi vindicarat Eccleſia: verùm vt familiam propagaret ſuam, vocatus ad nuptias neutri profuit, multiſque propter ſuauiſſimos mores, ſui deſiderium reliquit.

Pax inita inter Francos, & Hiſp.

Menſe Maio ineunte armorum indicta eſt ſuſpenſio Francos inter & Hiſpanos, vicinæ pacis, & vtrimque diu expectatæ prænuncia. Et verò 5. kal. Aug. venit ad Emporium S. Ioannis de Lucio, Iulius Cardinalis Mazarinus: acceſſit & eodem ferme tempore ad limitem Hiſpaniæ Ludouicus Haroſius, magni duo Ludouici, & Philippi Feciales,

quos

quos *Plenipotentiarios* vocant. Ab iis delecta eſt inſula Hoſpitalia in Vidoſsâ flumine, quam olim ad duellum aduerſus Carolum V. Franciſcus I. delegerat. In eâ Idibus Aug. conſtructis cubiculis duobus, magnâ pompâ inchoatæ ſunt collationes, quæ demum 7. Idus Nouembr. abſolutæ ſunt, vtrimque pax obſignata, cuius vinculum fuit Mariæ Thereſiæ cum Ludouico XIV. matrimonium; quoniam Pax, cœli donum, rarò ſola venit Deo, & ferè ſemper multis muneribus aliis comitata.

Intereà magno ardore etiam inter hyemis frigora bellum gerebatur à Suecis contra Danos: ab illis enim 9. kal. Mart tentata eſt Hafnia, ingenti vtrimque cæde: ſed rejecti Sueci bismille de ſuis, cum ductoribus aliquot, trucidatos reliquere; Dani perdiderunt dumtaxat mille: quo tamen certamine illorum repreſſus eſt ardor, hi facti ſunt ad pacem recipiendam paratiores, ne iterum periclitari cogerentur. *Tentatur à Suecis Hania.*

Aliunde Stetinum, Pomeraniæ caput, à Marchione Brandeburgico atque Cæſareis impugnatum eſt, & Sueci nouo ſunt appetiti bello, vt Danis tacitum ſaltem afferretur auxilium. Verùm Sueci in Dania, & Germania ſe ſemper ſui ſimiles præbuere, hoc eſt fortes, & ad bellum inferendum, ac recipiendum natos. *Sueci inuaduntur in Pomerania.*

Nihilominus ſub finem anni huius iidem Sueci victi ſunt à Danis in Fionia inſula, *Funhen*, quam aliàs occuparant, ac fœdè diripuerant. Quare quæ Elſenore ſoluerat Sueca claſſis, vt opitularetur ſuis, auditâ huius inſulæ jacturâ rediit, ne maritimo dedecore, terreſtre cumularetur. *Sueci Fionia iuſ. depelluntur.*

Ragotzius Transylunanus victus à Baſſa Budenſi, ſuorum quatuor millia cæſos perdidit, duo millia vidit abduci captiuos; ne- *Ragotzius victus à Turc.*

que tamen ſpem abjecit; & victus & victor factus terror Ottomanorum.

Eluæ Obſidio ſoluitur.

Decimo-ſeptimo Kal. Febr. ſoluta eſt Eluæ obſidio, quam vrbem ſpe jam deuorarant Hiſpani, Luſitani fortiter tuebantur. Hi enim ſuis auxilium tulere, atque illorum quatuor millia cecîdere, & cladem ad Pacem Auguſtam cum fœnore repoſuere. Hiſpani enim, præter militem, perdidere omnia tormenta bellica, & impedimenta, cum ſexcentis millibus aureorum, quæ nuper aduenerant ad ſtipendium. Demulſit tamen hanc cladem vtcumque Indicæ claſſis aduentus, cuius auro nihil eſt ad reparanda damna, bellique caſus aduerſos paratius.

Angli tumultuantur.

Angli cum claſſe triginta ſex nauium, ad Sundicum fretum accedunt, vt ſequeſtri pacis, ſed Danis meritò reformidandi. Verùm iidem dum alios reconciliare nituntur, aut ſimulant, domeſticis tumultibus laborauere. Cum enim Scoti duce Mukio, & Angli duce Lamberto copias junxiſſent, ineunte Maio Nouum Parlamentum diſſoluerunt, reſtituerunt Vetus. Tunc fractum Reip. Anglicæ ſigillum, Protector Ricardus exautoratus: & ne aliquid auderet (quod tamen propter eius ignauiam, & imbecillitatem animi minùs reformidandum erat) aſſignatum eſt ei vnde lautè viueret, cum hæredibus ſuis. Aſperſum eſt etiam aliquid eius matri, vt Oliuarius Cromvvellus, qui ſibi multos pararat amicos, de Angliâ bene meritus videretur. Mukius intereà Lambertuſque rerum potiebantur conjunctis exercitibus: ſed demum præualuit Mukius ingenio, & ſagacitate, mox etiam Angliæ regnum magnâ virtutis laude, majori moderationis, ſapienter reparaturus.

Richardus exauthoratur.

MaKius hic omnia poteſt.

In-

Incendium atrox 9. kal. Aug. Conſtantinopoli duobus diebus ſæuijt, quo 70. domorum millia, cum 20. aut 30. hominum millibus abſumpta ſunt: Inchoatum extra vrbem muros ipſos traſcendit, eamque latè decurrit. Incenſæ ſunt etiam aliquot Meſquitæ, atque templa; bonis omnibus exuti plerique mercatores. Quare hic magni concitati ſunt motus, paratis egentibus obuia quæque diripere: Ideo Xanto quidam à Viſiro ſtrangulari juſſus, qui orationibus ſuis hos accendere videbatur; nec inane fuiſſe remedium oſtendit euentus. *Incendiũ atrox Coſtantino.*

Obſidebatur à Venetis Canea, & Chriſtiana breui fuiſſe videbatur; ſed huic opportunum auxilium Turcæ intulerunt. Inde ad Candiam pugna conſeritur, in quâ fortiùs, quàm feliciùs Chriſtiani decertarunt. Iam enim propè victores, & occupaturi Nouam Candiam, ſine causâ fugerunt. Panico timore correpti; quo nihil eſt in prælijs vulgarius, vt damnoſius nihil. *Canea ſeruatur a Turcis.*

Oppugnata fuit hoc anno per Venetos Chalcis, vulgo *Negrepont*, quam tamen capere ſtatim deſperarunt: itaque Scyathum, *Sciatto*, Inſulam aggreſſi caſtrum eius cepere, atque diruere. Tentata quoque Cythera, *Cerigo*, ſed damno Chriſtianorum, Turcis animoſiùs, quàm ſperabatur obſiſtentibus. *Veneti aliquos inuadunt loca in Ægeo Mari.*

Syri fratres duo qui vocabant ſe Emiros Sidonis, *de Sayde*, cum multis Baſſis rebellarunt, parati tendere Conſtantinopolin, vt armati eorum capita poſtularent, qui mala Sultano conſilia ſuggererent: verùm irriſi ſunt à Viſiro, eorum capita ſperante ſine bello, & ſimiles fore patri, qui ſub Amurathe cæſus erat, quia conſilium miniùs audax, ac temerarium ſuſceperat. *Syri Fratres in Turcũ rebellant.*

Fuit hic annus duobus Magiſtris Melitæ fatalis, pari Chriſtianorum mœrore, ac voluptate *Meliteſes boua ſuæ repetunt à Batauis.*

Mahu-

Mahumetanorum. Subſtitutus Laſcaris initio ſui magiſtratus ſcripſit ad Batauos, & Ordinis ſui bona ab iis exegit 17. Kal. Octobr. quas ſine dubio contempſiſſent heterodoxi, niſi his adjuncta eſſet authoritas Chriſtianiſſimi Regis, quam meritò Bataui metuebant ac venerabantur.

Nuptiæ Parmenſis cum Margar. Sab.

Tertio Kal. Maias celebratæ ſunt nuptiæ inter Parmenſem Ducem, & Margaritam Sabaudam, ſed quæ magno vtriuſque coniugis atque ditionis diuturnæ non fuerunt.

Veſuuium incendium.

Nocte inter ſextum & quintum Nonas Iulias incenſus montis Veſuuij crater cineres, & lapides cum fumo copioſo euomuit: cinis ille pleriſque in locis ad duos pedes humum contexit: quia tamen hæc ſine terræ motu exierunt, caſus hic plus terroris intulit Campaniæ, quàm damni.

Card. de Lugo moritur.

Obiit hoc anno 11. Kal. Sept. Cardinalis de Lugo Ieſu Theologus illuſtris & magnum purpuræ decus, ac Societatis IESV ex quâ extractus erat. Mortuus eſt autem ex calculo, ætatis anno 65. & maturiùs quàm eius eruditio, atque ſapientia poſtulabant.

Condæus Lud. XIV. adit & ab eo recipitur.

Condæus Princeps cum vxore ſuâ, ac liberis in Franciam poſtliminiò rediit, ex quâ tantùm corpore (magno tamen Hiſpanorum commodo) diſceſſerat. Et verò vt reconciliaretur Principi ſuo, ab eo ſeruati in Flandriâ Hiſpani, beneficij memores nihil omiſerunt, recuſarunt nihil, datis etiam vrbibus aliquot, vt de eo inter articulos pacis ageretur. Exceptus eſt peramicè à Principe Longauillæo per quem perductus eſt ad Regem Aquas Sextias, vbi 6. Kal. Febr. ſuſceptus eſt à Ludouico cum incredibili totius Aulæ voluptate, cuius in partem Cardinalis Mazarinus venit, aut venire ſimulauit.

Maſſiliæ Arx ſtruitur.

Duodecimo kal. eiuſdem menſis Dux Mercurius cum exercitu Regio ad Maſſiliam accedit; vrbem ſponte patentem ingreditur cum

co-

copiis, nullo repugnante; includit eius tormenta bellica, ſpoliat magiſtratus ſuis inſignibus; locum denique ſtatuit, ad Arcem extruendam, quæ ciues in officio contineret; quia viſi non erant ſatis obſequentes, & priuilegiorum quàm par erat amantiores.

Nuptiæ celebratæ ſunt inter Mariam Thereſiam & Ludouicum XIV. per procuratorem Ludouicum Haroſium, Fontarabiæ 3. Nonas Iunias. Nec ita multò pòſt 8. Idus eiuſdem menſis in Phaſianorum inſulâ duo ſeſe Reges magnâ amoris ſignificatione ſalutauerunt, & tradita eſt ſuo Ludouico à patre Philippo ſua Thereſia. Tertio poſt die matrimonium perfectum eſt in æde S. Ioannis Lucij eâ pompâ, quam Francia & Hiſpania ſimul exigerent. Terra ipſa gaudium ſuum teſtari viſa eſt XI. kal. Iulias ingenti concuſſione, quâ de Pyrenæis montibus Lemonicum vſque contremuit. Eo motu euanuere Balnea calida *Bagneriarum*, diſſipatis ignibus, qui aquas illas calefaciebant, & materiam vberem Philoſophorum diſputationi relinquentibus.

Nuptiæ Mariæ Thereſiæ, cum Lud. XIV.

Terræ motus ingens.

Septimo kal. Sept. eâ pompâ recepti ſunt Pariſiis Rex, & Regina, cui parem fortè nunquam Orbis, ſine dubio, nunquam Lutetia viderat. Septem Triumphales Arcus à ſuburbio S. Antonii ſparſi ſunt: Ciues ſplendidè veſtiri in ſexdecim Legiones diſtributi, à Throno Regio in Suburbij capite ad Aream Delphini diſpoſiti ſunt, ad ornatum pompæ ſimul, æque præſidium. Salutarunt Regem & Reginam excelſo ſedentes in Solio omnes tantæ vrbis Ordines atque Magiſtratus, ad eos in equis pulcherrimè ſtratis, & officij ſui ſplendidis veſtibus incedentes. Pars huius pompæ pulcherrima Cancellarius fuit totus collucens Auro, cum Sigillis Regiis in Equo deportatis, & Magiſtris libellorum ſupplicum, ornatis non tantùm ad dignitatem, ſed & ad magnificentiam.

Magnificentiſſimus Reginæ, & Regis ingreſſus Pariſios.

tiam. Nunquam viſi Principes, Proceres, Aulici, Venatores, Miniſtri, Pueri honorarij Regij veſtiti ſplendidiùs. Muli etiam Regis, & Cardinalis Mazarini cum ſtragulis opere Phrygio intertextis auro atque argento ſpectantium oculos diſtinuere. Sed omnium inſtar fuit currus Triumphalis Reginæ, cui ſimilem Iunoni ſuæ nunquam poëtæ confinxerant, & cui tamen pulchritudine ſuâ, & palæſtra Regina pretium addidit. Sequenti die actæ ſunt Superis gratiæ: pompa enim præcedentem totum tenuit; quam videre & demirari ſine nauſca, vno die fas fuit, nemo poſſit multis diebus narrando commemorare.

Moritur Gaſto Regis patruus.

Inter tot gaudia fuit tamen hic annus multorum illuſtrium virorum morte funeſtus. Obiit enim die B. Virgini Purificatæ ſacro Gaſto Ludouici XIII. frater, XIV. patruus, Bleſis, quam in vrbem ſeceſſerat, vt Aulâ neglectâ, ſibi tantùm, ſalutique vacaret ſuæ. Vir ingenij maximi, & cui ad magna gerenda tantùm occaſio defuit; miniſtris ideò ſuſpectus ſemper, ne eorum voluntates Regias, quod facilè poterat, authoritate ſuâ, induſtriâque turbaret, & infringeret. Obiit ſanctiſſimè relictis filiis Virginibus tribus, quibus de cœlo pater bonus adfuit, eiſque illuſtres nuptias, & Ludouici cognati paternam beneuolentiam impetrauit.

& Franciſcus Hoſpitalius.

Duodecimo kal. Iulias mortuus eſt Lutetiæ, quam Præfectus adminiſtrabat, annos natus 77. Franciſcus Hoſpitalius prælio Regiæ Rupis, & auxilio Atrebatenſi notiſſimus; vir commodiſſimis moribus, & qui morte ſua multis lacrymas ſynceras elicuit.

Item P. Petrus Vincentius à Paulo.

Eodem quoque anno extinctus èſt ibidem 9. Kal. Nouembr. anno vitæ ſuæ innocentiſſimæ 85. P. Vincentius de Paulo Generalis *Miſſionariorum*, vt vocant; quos viuus per Franciam, Italiam, Poloniam, Sabaudiam, Africam in 30. domos ſparſerat. Vir verè humilis,

quæ

quæ nota eſt nunqua fallax eminentiſſimæ ſanctitatis. Præceſſerat eum 8. Idus Octobr. Petrus Gouellus Kerioletus, quondam Senator Armoricus, magnum Victricis Gratiæ ferculum, qui Iuliodunenſibus Energumenis Virginibus ſalutem ſuam debet, & Dæmoni huic ob vitam præteritam, parum Chriſtianè traductam, ex earum ore procaciùs inſultanti. *& Petrus Kerioletus.*

Nocte quæ intercurrit 8. & 7. Kalend. Martias Gottemburgi obijt Carolus Guſtauus Sueciæ Rex, Regno ita conſtituto, vt in eo poſt obitum regnare videatur. Sic mortuus eſt ſapienter, qui fortiter vixerat, & in quo Magnum Guſtauum reuixiſſe Polonus, Danus, Germanus indoluere. *Carolus Guſtauus Sueciæ Rex obijt.*

Eo mortuo, qui eius erat mora, pax inter Polonum, & Suecum conciliata eſt, obſignata 6. Idus Iunij, cum Batauj jam parati eſſent in Suecos irruere. Inſuper Imperatorem inter & Marchionem Brandeburgicum fœdus initum eſt: adeo vt ab eo tempore Europa Chriſtiana quieuiſſe videatur. *Pax ſumma in Europa.*

Chriſtiana olim Sueciæ Regina in eam reuocata eſt, vt regni Comitijs intereſſet. Illa 15. Kal. Sept. Hamburgum venit cum exiguo comitatu, ne regnum reſpectare, & vt Regina acceſſiſſe putaretur. Eò cum appuliſſet, inuitata eſt à Suecis, vt Catholicam eiuraret fidem; ſed eos, eorumque verba contempſit, immò nec intereſſe voluit Orationi Funebri Regis, ne eorum heterodoxâ concione, aures ſuæ polluerentur. *Chriſtiana intereſt Comitijs Sueciæ.*

Imperator petit à Pontifice conſilium de bello Turcis inferendo, qui Tranſyluaniâ jam magnâ ex parte occupatâ inſultare parabat Hungariæ. Sed verbo conſilium; re pecunias, & auxilia poſtulabat. *Imp. à Pontif. petit Auxilium.*

Ragotzius obſidet Hermenſtendium in quâ incluſus degebat æmulus eius Barklæus, quam vrbem ad deditionem compulit ineunte Maio. *Ragotzius Capit Hermenſtadium.*

Inde

Inde 1500. Ianizari exiere, cum duce ſuo in cuſtodias detruſi. Ipſe ex bonis matris demortuæ hæreditatem accepit, vnde ſuas reficeret copias, quod de eius funere dolorem pæne omnem abſterſit.

Victor internimitur. Septimo kal. Iunias pugna conſeritur ad Pleſembergam propè Hermenſtadium, quam Turcæ parabant obſidere: hic atrociter & obſtinatè depugnatum, victoria Chriſtianis ceſſit cum eorum 700. duntaxat, illorum ſex millia cecidiſſent, Ragotzius autem cum 17. ſuâ interemiſſet manu, quatuor lethalibus plagis vulneratus, ſubductus à duce Prætorianorum ſuorum perductus eſt Varadinum, vbi obiit 8. Idus Iunias; vir fortiſſimus & audaciſſimus, atque ad Turcos penitus debellandos, etiam horum judicio idoneus, ſi Chriſtiani conſpirare potuiſſent.

Varidinū occupatur à Turcis. Hoc itaque mortuo Varadinum obſident Ottomani: quare vt vidua Ragotzij auxilium obtineret aliquas Imperatori tradit arces. Aliunde Comes Barklæus occupat Zeackmarium Caſtrum, quod Turcis concedere deſtinat. Turcæ ſoluunt obſidionem Varadini, ſed eam iterum reſumunt, à quâ cum fortiter eſſent repulſi, tandem 6. Kal. Sept. eâ potiti ſunt, cùm jam tribus menſibus eſſet oppugnata; &, quod mirandum magis, contra ſuam conſuetudinem conditiones datas obſeruarunt accuratè. In hac vrbe nihil deerat, præter numerum propugnatorum; reddita eſt ne impetu occuparetur, & barbarico ritu tractaretur; extorta eſt à propugnatoribus deditio, eam paratis tueri, vel mori.

Comes Barleus victus a Conſtant. Nono Kal. Octobris Comes Barclæus reſtituitur Vvayuoda Tranſyluaniæ ſub tributo quinquaginta millium Thalerorum, & aliquot alijs conditionibus. Suos itaque modis omnibus conciliare ſibi viſus eſt, eoſque addixit ſibi, donec à Vvayuodâ Conſtantino, qui occuparat

locum

locum Ragotzij profligatus, ſenſit arma ſuis artibus, & blanditijs præualere. Fugit itaque Varadinum; ſed cum non potuiſſet conuenire cum huius vrbis præfecto, in aliam ſe recepit arcem. Sultanus his auditis ſe Principem Tranſyluaniæ dixit; ſed reclamauit vniuerſa Nobilitas, parata Turço reſiſtere, ſi Cæſareis auxilijs juuaretur.

Anno exeunte, Varadinum relinquebant ciues, & agros circumpoſitos Ruſtici, quòd à Turcis malè haberentur. Huic itaque malo prouiſum à ducibus accuratè, & facilè juſſis eorum acquieuere milites jam fame preſſi, quo nullum eſt ad refrenandam militarem licentiam potentius remedium. *Varadinū à ciuibus deſeritur.*

Quarto Kalendas Iulias Moſchouitæ Duce Kouuaneſkio victi à Polonis ſuorum octo millia perdidere, diſſipatus eſt eorum Equitatus, tormenta capta 40. militaria ſigna. 120. Obſeſſa Vilna; Iakouitij obſidio ſoluta victis iterum Moſchouitis. Cladis huius authores fuere Cæſarnekius, & Sapitha Palatinus Vilnenſis. Quo nuncio adeo eſt turbata Moſchouia, vt ſi eſſent auſi Poloni vti felicitate ſua, illa eſſet in vltimum perducta diſcrimen. *Moſchouitæ à Polonis victi.*

Sexto Kalend. Octobr. Moſchouitæ & Cozaki aliam accepere cladem, quæ duobus diebus continuata eſt, & propiùs factum nihil quàm vt omnes internecione delerentur. Quare ſub initium eiuſdem menſis Cozaki Poloniæ Regi ſubmiſerunt ſeſe, polliciti etiam ſe contra Moſkouitas tutores ſuos, cum optaret, depugnaturos. Moſchouitæ pariter, nè interirent fame, cum eo fœdus ignominioſum percuſſerunt, pacti quater centies librarum millia ei perſoluere, pro damnis illatis, vrbeſque omnes Vkrainæ, quas ceperant cum omnibus tormentis bellicis atque munitionibus. Multos tamen ex illis Ruſſis abduxere Tartari Crimeenſes, vt eos venderant, Polonis non potentibus ſatis, *CoſaKi & Moſchouitæ iterum ſuperati turpē pacē ineunt.*

vt

vt tantam iniquitatem prohiberent.

Mukius prævalet. In Britanniâ qui Parlamentum exautorarat Anglicus exercitus acſi bi jus omne arrogarat in regnum, eodem exutus eſt per Mukium Imperatorem Scoticarum copiarum, duces Hibernici exercitus, & Viceadmiralium claſſis. Sic reſtitutum eſt legitimum Parlamentum, alia inducta eſt in Regnum Britannicum facies.

Carolus II. Rex Angliæ reuocatur & magnificè Londino recipitur. Octauo Kalendas Aprilis Epigraphe inhonora Regi cæſo ſublata eſt, honorifica reſtituta, bonis omnibus huic operi applaudentibus. Omnia tum hîc poterat Mukius, qui tamen ſua ſic occultabat conſilia, vt hæc quò vergerent, nemo tum ſubodoraretur. Sub initium Aprilis Lambertus Regij nominis hoſtis infenſiſſimus, & geminus Cromvuello, deſertus à ſuis, dedere ſe coactus, Londinum pertractus eſt. Igitur 15 kal. Iunias, paratis omnibus prudentiſſimè, Londini Rex acclamatur Carolus II. repoſitæ Patris eius imagines, & Aui, per Cromvuellum ignominiosè ſublatæ; juſſu duplicis Cameræ, ipſe perhonorificâ Legatione reuocatus in Angliam, authoribus præcipuis nobilis huius facti Mukio, & Montacuto Thalaſſiarchâ. Rex ergo Anglicanâ ſuſceptus claſſe, Hagâ Comitis & Batauiâ ſoluens, cum duobus fratribus ſuis Eboracenſi, & Claudioceſtrenſi Ducibus appellit Dubrim; *Douures*, pridie Nonas Iunias, cui Mukius occurrit cum quatuor Nobilium millibus eumque Cantuariam deduxit, vbi 4. diebus hæſit, donec omnia ad eius ingreſſum Londini pararentur; quod & peractum ſingulari omnium ordinum voluptate; decretumque vt dies ille 8. Octobris memoriâ perpetuâ, ſolemnique recoleretur; quoniam eò maximè Tyrannis extincta eſſe videbatur.

Henricus Dux Gloceſt. iꝰ moritur. Decimo-tertio Kal. Nouembr. obiit ex variolis Henricus Stuartius Claudioceſtriæ Dux, annos viginti natus, magnæ expectationis juuenis, & ad magna natus; futurus altera fratris Regis manus,

nus, cum hic duabus manibus multùm indigeret.

Hariſonius mulctatus. Crõvuellus aliique exhumanti ignominioſè.

Eodem anno, morte mulctati ſunt aliquot, qui ſetentiam capitis in Carolum I. pronunciarant; quorum præcipuus Hariſonius ſupplicio atroci dignior, niſi aliud præſens rerum ſtatus exegiſſet.

Ineunte Decembri ſtatutum vt cadauera Oliuarij Cromvuelli, Iretoni, Pridij, & Bradſhauij refoderentur, imponerentur crati, & Tyburnum vſque ignominioſè raptarentur, vt hic ſub Furcis publicis cum eorum pheretris infoderentur. Pauló pòſt tamen in Regem, & Mukium detecta conſpiratio atrox, & infanda die Natalis Domini eruptura, per ſex millia coniuratorum, quorum præcipui dati ſunt in vincula; verùm & inter eos aliqui innocentes, & qui accurrerant, audito periculo, allaturi Regi auxilium. Quare ſapienter imperatum militibus omnibus Sacramento ſolutis, vt Londino ſtatim abſcederent ad 20. lapidem, mulctandi grauiter & rebellium pœnâ, ſi propiùs acceſſiſſent. Quo Decreto, non tantùm coniuratio, ſed & coniurationis ſementis extincta eſt.

Fœda in Regẽ & MuKiũ coniuratio

CA-

CAPVT VII.

PARS DECADIS SEPTIMÆ.

Ab anno Chriſti 1660. ad 1663. exeuntem.

MVNDI 5714. CHRISTI 1661.

Holſtei-nius morit. ROmæ circa initium Februarij obijt Holſtei-nius Germanus, vir eruditus, & veterum codicum inueſtigator ſolers. Scripſit hæredem ex aſſe Franciſcum Cardinalem Barberinum; Reginæ Chriſtinæ legauit M M. SS. Codices aliquot, ſicut & Pontifici, cuius fuerat Subbibliothecarius Vaticani, vt doctiſſimum hunc locum non ſeruaſſe tantùm, ſed etiam auxiſſe diceretur. Seponi tamen juſſerat aliquid ex ſuis bonis, quod inopibus Suecis Catholicis diſtribueretur quotannis, vt eſſet charitas eius diuturnior, ac meliùs collocata.

Nuptiæ Puellæ Aurelianenſis cum Duce Etruriæ. Aurelianenſis puellæ 14. Kal. Maias cum Magno Etruriæ Duce contractum eſt matrimonium; magno ambitu prenſatâ Regij ſanguinis pulcherrimâ virgine, magno conceſsâ. Florentiæ 12. Kal. Iunias cùm eſſet ſuſcepta magnificè, X. nuptiæ conſummatæ ſunt, eâ celebritate, quæ Sponſæ natales, Maritus par Regibus exigerent.

Turci a Venetis repreſſi. Ad Iaderam, *Zara* Dalmatiæ, ineunte Martio, Veneti Turcos populatores tantâ retuderunt clade, vt ijs audaciam, ſubditis ſuis adimerent metum.

Terræmotus in Romãdiola. Terræ motus ingens 5. Idus Martias Romandiolam concuſſit, adeò vt circa Rauennam mille viri interierint, & ſexagies centies librarum millibus damnum æſtimatum ſit: tanto vide-

videlicet pretio in his regionibus terra concutitur.

Quarto Kal. Aprilis Franciſcus Saleſius Geneuenſis Epiſcopus à Sanctâ Sede relatus eſt in Beatorum album, cui jampridem totius populi conſenſu adſcriptus erat; Sanctorum numero, ſi nunc conſuetudo ferret Eccleſiæ, in ipſo funere ſuo, atque exequijs adnumerandus. *Beatificatio Franc. Saleſij.*

Veneti Melitenſibus triremibus adjuncti Octobri menſe celebrem de Turcis retulere victoriam, multis eorum nauibus depreſſis aut captis ad Milum inſulam. In hoc certamine Equitum S. Ioannis virtus potiſſimum enituit, & illorum audaciæ hæc eſt adſcripta victoria. Bis mille quingenti Chriſtiani vinculis exempti ſunt, eorum loco adſtricta Turcarum tria millia, rarò vnquam pugnatum fortiùs, & fructuoſiùs. *Venetorũ, & Melitenſium de Turcis victoria.*

PARISIIS. 8. Idus Febr. dominico die ignis in Luparam atrociter ſæuiens, aſpectu ſanctiſſimi Sacramenti repreſſus eſt, extinctus omninò militum diligentiâ. Ortum erat incendium ex porticu picturarum, vbi telæ pingebantur, ad ſpectacula, & quia tempus vrgebat, ſuppoſito ſiccabantur igne, qui demum telis gummi εὐπυρωτοι illitis adhæreſcens, repentè euaſit ad ſummâ, cum ingenti Regiæ domus huius periculo. Statim reparatum damnum; quæ fuerat incenſa porticus, & huic coniuncta pars ædium refectæ magnificentiùs, nouum ex hoc igne dumtaxat ſplendorem acceperunt. *Incendiũ Luparæ.*

In Caſtro Vicennarum 7. Idus Martias obijt ex morbo diuturno Iulius Cardinalis Mazarinus, annos natus vndeſexaginta, victurus ſine dubio diutiùs, niſi ſe laboribus improbis attriuiſſet vir ingenij magni, & maioris fortunæ, quâ Principibus, Senatoribus, totique adeò Franciæ ſuperior, ideò tantùm depreſſus eſt, vt *Moritur Car. Mazarinus.*

altiùs

altiùs attolleretur : quo nullus maiori vnquam Gallorum flagrauit odio, nemo id contempſit feliciùs, & glorioſiùs.

Henrietta nubit Duci Aurelianenſi. Pridie Kal. Aprilis Pariſiis nuptiæ celebratæ ſunt inter Principem Andegauenſem, & Henriettam Britannici Regis ſororem, excellentiſſimæ formæ virginem, ſed majoris adhuc pietatis, & ſanctimoniæ.

Octauo kal. Aug. Pariſiis obijt ætatis anno 59. *Eſpernonius moritur.* Bernardus Fuxius Dux Eſpernonius, magni patris, magnus filius; quos in magnâ fortunâ natos, hæc tandem ambo deſtituit, ſed vt fortunatiùs morerentur.

Nanneis detinetur Ludouici iuſſu Fuquetius. Nonis Septembribus Ludouicus, qui eâ de causâ Nannetas perrexerat, vt Calonefo propinquior eſſet, quam munijſſe præſidio Fuquetius ærarij Præfectus jactabatur, & vt eâdem faciliùs reciperetur, eundem Fuquetium includi juſſit, vt ab eo rationem fiſci Regij repoſceret. Hinc poſteà hic ductus eſt Andegauum, inde Ambaciam, ac deniquè Pariſios, in Arcem Vicennarum, & Baſtiliam. Erat hic magni ingenij, ſicut & magnificentiæ, quæ demum Regis perſtrinxit oculos, & animum. Quaræ ærarium ipſe ſuum, cum delecto probatorum virorum conſilio, adminiſtrare decreuit, & vti opera Ioannis Baptiſtæ Coluberti, aliàs Mazarinæ domus, & Gazæ Præfecti, & in hoc munere caſtè, integreque verſati, cuius induſtriâ, & labores res ſuas ſatis implicatas expedire conſtituit; ſtatuto inſuper Iuridico Conuentu extraordinario (*Cameram Iuſtitiæ* vulgo dicunt) 30 Nonas Decembr. quæ de Fuquetio, Publicanis, & Regijs quæſtoribus ſtatueret. Atque hæc cauſa tot ambagibus, & nodis implicita eſt, vt eam anni ferè duo nondum extricarint. *Iuſtitiæ Camera inſtituitur.*

Thereſia Regina Delphinũ parit. Ineunte Nouembri, ſub horam 6. matutinam Regina Franciæ puerperij doloribus excruciari cœpit, inter quos horâ duodecimâ,

præter

præter minuta ſeptem, Delphinum feliciter enixa eſt. Soluti ſtatim rerum capitalium Rei; data quoque pecunia ad eos dimittendos, quos ciuilia negotia carceribus detinebant. Selectus Crequius Dux Romam Legatus, qui eum nuncium deferret ad Pontificem: denique actæ Deo gratiæ publicæ, atque ſolemnes, quòd & tantùm munus, & tam citò dediſſet.

Incendiū Sāmaclouianum.

Sub initium Decembris contigit atrox San-Maclouij in Armoricâ incendium, quo intra horas 14. domus 220. deflagrarunt, pleræque mercibus refertiſſimæ. Ferunt damnum ſexagies centies librarum Turonicarum millibus æſtimatum. Receptæ tamen mox decem cymbæ pecunijs, ex claſſe Indicâ graues, malum vtcumque leuarunt: 500. nihilominùs familiæ redactæ ſunt ad inopiam hoc incendio, nunquam grauius hæc ciuitas in pace recepit incommodum.

Malacē. ſiſeluuies.

IN HISPANIA 10. kalend. Octobr. fluuiolus *Gualda-Medina* Malacam alluens, ſic intumuit, & tanto impetu præcipitauit, vt mille ſexcentas domos euerteret penitus, tria millia ſic labefactaret, vt ſine diſcrimine non poſſent incoli. Hominum duo millia huius vorticibus hauſta ſunt, tantùm eſt illatum damni, vt id immiſſum à Deo nemo poſſet inficiari.

Mortuo Infante Hiſpano; alter naſcitur.

Kal. Nouembr. obijt Hiſpanus Infans tribus hebdomadis cum morbo difficili luctatus: poſt ſex tamen dies editus alter Infans mœrorem prioris abſterſit, qui xi. kal. Decembris ſacris aquis elutus dictus eſt Carolus, adjunctis huic primario nomini ſecundarijs aliquot ex pietate nominibus, vt Ioachimi, Ioſephi, Antonij, Leonardi &c. vt hæc eſſent aduerſus mortem, fraternæ ſimilem, amuleta.

Moritur Lud. Haroſius.

Decimo-quinto kal. Decembr. obijt Madriti anno ætatis ſuæ ἀνδράκλας Ludouicus Haroſius, cùm morbo diebus 7. vel 8. luctatus, &

nihil aliud exoptans poſt conſtitutam pacem, quàm eam ciuitatem, quæ *Pacis viſio* dicitur.

Et Comes Fonſaldanius.

Decimo kal. Decembris Cameraci mortuus eſt Comes Fonſaldanius annos natus 63. Legationibus, prælijſque notiſſimus; ſed pacis quàm belli artibus melior.

Cometes in Batauia.

In Belgio diebus aliquot apparuit Cometes Hagæ Comitis, ab horâ noctis alterâ ad ſeſquiquintam, qui vanis coniectoribus amiſſas ad Texeliam naues viſus eſt prænunciare.

Pax inter Batauos, & Luſitanos.

Pax inita eſt 8. Id. Aug. inter Batauos & Luſitanos, vtilis vtriſque, ſed his neceſſaria magis, ne ab hoſte ſimul remoto, atque propinquo grauiùs attererentur.

Algeriani Piratæ graſſantur impunè.

Sub huius anni finem Algeriani multas naues Batauorum, Anglorum, Francorum, Italorum intercepere: & ſinguli hi populi piratis illis longè ſuperiores nondum conuenire potuerunt, vt hanc ditionum ſuarum, atque Chriſtianitatis peſtem exterminarent.

Monaſterium ciuitas cum ſuo præſule pacē init.

Fœdus initium eſt 4. kal. April. inter Epiſcopum & ciues Monaſterienſes, ſed quod his eriperet omnia, illi omnia concederet ciuitate penitus ſpoliatâ libertate: ſicque fœdus iſtud, victoria potiùs, quàm pax appellandum fuit.

Rex omnia poteſt in Dania.

Hoc anno Daniæ Rex ſummam in regno ſuo conſequutus eſt authoritatem, cùm antea in adminiſtratione ditionis ſuæ penderet à nobilibus, ac ferè precariò regnare videretur. Tum autem excidêre priuilegijs ſuis nobiles illi Danicorum Principum tutores, & agnouerunt tandem Monarchicum Ariſtocratico ſtatui præualere.

In Tranſyluania magni tumultus.

Tranſyluania vehementer agitata eſt ob tres Principes huius tractus, qui Conſtantinopolin misêre pecuniam, vt hunc quiſque ſibi Principatum vindicaret. Verùm jam illum aſſeruerat ſibi Chiminus Ianoſius, receptus

ptus in Comitijs, & ſub tutelâ Cæſaris etiam aſſentiente ore tenus Barclæo, qui ſe huic imparem profitebatur. Parat autem Chiminus quingenta Thalerorum millia, Ottomanis numeranda, quorum jam quadraginta habet ad manum; certus tamen obolum nullum mittere, niſi Princeps conſtituatur. Quamquam autem huic ſe ſubmiſerit Barclæus, & inſignia Principatus ei conceſſerit, fauet tamen occultè fratri ſuo rebelli, & ruſticis cum hoc coniuratis: reſpectat etiam Turcam, & an inde lux aliqua ſuis rebus affulgeat, vt eius litteræ interceptæ docent, eò timendus magis, quò meliùs ſuas fraudes occultat, & dum ſuas æmulo ſtruit, eius callidè deuitat inſidias.

Moldauus Vvayuoda recuperauit ditionem ſuam, exturbato Principe, quem ei Turca præfecerat: quare arma ſua Ianoſio coniungere parat, ob affinitatem ſibi, atque fortitudinem valdè neceſſario. *Sicut & in Moldauia.*

Ad Belgradum conueniſſe dicuntur Turcorum centum quinquaginta millia, cuius exercitus Rorarij, jam duos pagos incendere. Horum locorum dominus, Serinus Comes, vir fortis, & audax in eos progreditur vlturus iniuriam, vel fraude vel virtute. Ianoſius bis jam deletis ruſticis eorum trecentos interfecit; quâ tamen clade, minùs domiti, quàm efferati videntur eſſe. Monitus itaque Epiſtolam ſuam à Sultano amicè receptam eſſe, ſtatim ad eum miſit quingenta Thalerorum millia; ſicque omnia fauſta ſperare juſſus. Hic autem inter Turcam & Cæſarem diu fluctuauit anceps, ita tamen, vt metum inijceret magis Ottomano, quàm huic adhæreret. Vbi autem res ſuas in tuto collocatas vidit, Turcam eiurauit, in clientelam Imperatoris tranſiit, perſolutis 500. Florenorum millibus, de more, vt eius armis defendatur. At ſtatim Turcus vltor adfuit; ſed adeo malè à duobus hiſce Vvayuodis mulctatus, vt jam de *Ianoſius deluſo Turca acquieſcit Cæſari.*

pace cogitare ſimularet, ignominioſâ profectò, cùm Tranſyluanis multùm prædæ reliquiſſet, paucos è ſuis reduxiſſet, omnes vulneribus debililatos.

Turci proficiunt Tranſyluaniæ Abaffiō.

Atenim ſub initium Nouembris, ab indigenâ proditore deducti Ottomani repetiere Tranſyluaniam, quâ parte minùs expectabantur. Itaque totam factam ſui Iuris commiſere Michaëli Abaffio filio Magiſtratus Hermenſtadienſiis, quem magni faciebant & Principem huius regionis deſtinabant Huic quoque ſubmiſerunt ſe Saxones indigenæ: Verùm Seclerij duce Becchio, Ianoſio paruere, qui Germanico fretus auxilio Turcicum Vvayuodam egregiè vexauit, & docuit ſe nondum ſuo excidiſſe Principatu.

Vilna Arx à Moſchis ſeruata.

In Polonico Regno quominus Arx Vilnenſis caperetur impedijt Poloni militis perfidia, qui locum indicauit obſeſſis in quem cuniculus agebatur; vt huic oppoſitum contrafoderent. Moſchos tamen vehementer angebat Tartarorum verſus Sinas in Occidentem expeditio; quorum Chamus Polonum rogarat, ne cum Moſchis fœdus iniret, ſed eos inuaderet ab Occidente, dum ijs ab Oriente, refertus omnibus copijs, ſuperueniret; ſicque victus alterutri, vel vtrique ſuccumberet.

Moſkus fruſtra Polonum tētat.

Moſkus itaque territus ad partes ſuas trahere Cozakos conatus eſt: at horum Dux Legatum illius vinctum pedes, ac manus miſit in Poloniam, nec ei niſi luculentâ reſpondit iniuriâ. Hanc tamen concoquere coactus eſt, & omnia tentare vt ſaltem obtineret pacem cum Sueco, quam in rem implorată etiam Francorum Regis operâ magnum eius timorem, & inſolitum ſignificauit.

Polonorū de Moſchis Victoria.

Nonis Nouembr. victi Moſchi à Polonis ad Glenbokiam, *Globioken* Lithuaniæ, plures 12000. perdidere (alij 18000. numerant) quin-

quinquaginta tormenta bellica, ſex millia curruum, cum omnibus impedimentis. Tum quoque triginta Tartarorum millia cum Cozakis in Ruſſiam parabant irrumpere; ſed tantam ſpem, ſicut & tantæ victoriæ fructum rebellio Polonica meſſuit. Sarmaticæ enim copiæ ſeditioſæ in tres quaſi exercitus diuiſæ, patriam ſuam fœdè diripuerunt; & vt Nobilitatem ad partes traherent ſuas, parcebant eius agris, Regis & Eccleſiaſticorum bona rapiebant; non jam rebelles tantùm, ſed & ſacrilegi.

Rebelles Poloni omnia turbant.

Ineunte Decembri Caſtrum Vilnæ diu obſeſſum Polonis redditum eſt. Cùm autem Gubernator ignem pararet inijcere pulueri tormentario, vinctus eſt à ſuis (quorum tamen aliquot, ſuâ interemit manu) & oblatus eſt Caſimiro. In hac Arce nihil defuit, præter militum fidem, quæ ſi reſpondiſſet Præfecti ſui fortitudini, Moſchi ſine dubio Polonos irriſiſſent. At hi jam victores eis illuſere, & Kiouiam obſedere, vltima quæque interminati Moſchis, quorum jam non timebant arma, perfidiam execrabantur.

Arx Vilnenſis redditur.

In Angliâ rebelles quidam dicti *Fanatici* arma corripuere: in eos præpoſitus Londinenſis (*Maiorem* illi vocant) duas cohortes peditum, & alam Equitum immiſit, à quibus cæſi ſunt, atque diſſipati. Cùm iterum collegiſſent vires, & audaciam, iterum victi, magnâ ex parte perierunt. Eorum teſſera militaris erat, *Viuat Dominus Ieſus*, ſeque diuinitùs vocatos aiebant vt *Monarchicos* delerent, quos appellabant *Carnales*, & pacatâ Angliâ, ſperabant ad alias tranſire gentes, vt eis Principes eriperent, omniaque relinquerent imperitæ plebis arbitrio. Eorum caput erat Viennerius, cupparum, & doliorum faber, inter inſanos inſaniſſimus; qui tandem captus 6. kal. Febr. cum aliquot alijs proditorum pœnâ perijt; nonnulli tantùm ex Furcis publicis, ad ſociorum ſuorum terriculum, pependerunt.

In Anglia Fanatici refuſi.

Cromvuellus cũ præcipuis Regiæ cædis au thoribus exhumatus.

Sententia anno ſuperiori aduerſus Cromvuellum, eiuſque gregales pronunciata, hoc 5. Idus Febr. in rem deducta eſt. Cadauera enim eorum refoſſa, raptata, mutilata, cum Sandapilis, ſub patibulis infoſſa ſunt, populo eos maledictis omnibus impetente. Tum autem Rex Carolus, magnam partem equitum ſuorum Præſidiariorum remiſit; 200. tantùm retinuit, cum Equitibus Fratris ſui, & Ducis Albæmalæ; vt oſtenderet tectum ſe beneuolentiâ populorum, non indigere prætorianis, & ſe his paucis vallari, non ad Præſidium ſed ad Majeſtatem.

Carolus II. coronatus Londinum magnificè ingreditur.

Carolus II. Angliæ Rex 5. Nonas Maij coronatus eſt Vveſtmonaſterij; indeque Londinum ingreſſus eſt vrbem quatuor arcubus triumphalibus exornatam: Anglicana nobilitas, totaque Regia domus in equis pretioſè ſtratis apparuit veſtita magnificè, nihil omiſſum vt ingreſſus Franci Regis Lutetiam æquaretur; quem tamen hic vt tempore, ſic ſplendore & apparatu, longo interuallo ſecutus eſt.

Scoti rebelles mulctati.

Menſe Iunio in Scotiâ nobiles quidam, & Miniſtri Lezæ Majeſtatis rêi vltimo ſunt affecti ſupplicio: verùm tum dedêre pœnas non nocentiores, ſed infeliciores; ex quibus Arguilius Marchio, diu tergiuerſatus, meliorem ſe vitiligatorem, quàm mortis contemptorem præbuit.

Iniuria facta Stadeë, Londini, ſit ſatis.

Sexto Idus Octobris Baro Batteuillæus Hiſpani Regis apud Anglos Legatus Stradeo Comiti Franci Regis Oratori luculentum dedecus inuſſit, eiuſque currum, contra morem, dum Suecus Legatus ſubiret Londinum, per vim præceſſit, Franciſ à vili plebeculâ auro Hiſpanico corruptâ ignominioſe ac crudeliter repulſis. Franciæ Rex iratus Hiſpanum Legatum juſſit ab Aulâ recedere, paratus iniuriam vlciſci bello, niſi abundè ſibi ſatisfieret: quod ita factum, tantâque demiſſione Regis Hiſpaniæ,

Ludo-

Ludouici gloriâ, vt vtraque maiori dedecore redimenda videretur.

MVNDI 5715. CHRISTI 1662.

Perſarum Rex intentat bellum Ottomanis, & irruptionem in Turcicam ditionem cum centum octuaginta millibus armatorum, niſi reſtituatur ſibi Bagdetum: ad quam vrbem equitum viginti duo, peditum quadraginta millia ſtatim admouet. Eodem tempore Ianizari tumultuati ſunt Conſtantinopoli, petentes augeri ſtipendia ſua, & poſt annos decem militiæ, ad dignitates promoueri; quibus turbis nullæ adhuc contigere Ottomanico Imperio pernicioſiores. *Perſarum Rex Bagdetū inuadit & Turcā*

In ITALIA 4. Idus Ianuarij obijt Honoratus II. Monœci Princeps, Dux & Par Franciæ, cui ab annis viginti addictiſſimus erat, expertus ipſe fidem eius & potentiam, cum ſuâ gloriâ, & ſubditorum vtilitate coniunctam. *Princeps Monœci moritur.*

Veneti more conſueto, hoc eſt fortiter, atque feliciter, cum Turcis depugnarunt: quibus accedit gloriæ plurimùm hoſti tam potenti tandiu repugnare, nec eius diuitijs, & viribus obrui. Sed & graue tum ijs intulere damnum: Synodiam enim Alexandrinam diuitijs refertiſſimam, interceperunt, nec eos conſiſtere paſſi ſunt Ægæo mari, non tantùm bonis, ſed partâ tot victorijs gloriâ ſpoliatos. Tum autem eadem Reſpublica cum Sabaudiæ Duce renouauit fœdus, eâ lege vt nomine Cyprij Regis abſtineret, & ſupprimendum curaret librum, quo jus eius in Cyprium Regnum probabatur. Tumque facilè neglectus eſt vanus de nomine titulus, quia nulla erat de re controuerſia. *Veneti malè Turcos accipiunt.*

Romæ 13. Kal. Sept. Dux Crequius Chriſtianiſſimi Regis Legatus malè acceptus eſt, & *Crequius Dux Legatus ma-*

habitus Romæ Vrbem deſerit.

contra Iusgentium in eius vxoris currum multi ſunt ſclopi diſploſi, quorum glandibus fœminæ primariæ traiectæ veſtes, puer honorarius interfectus. Ex Ambone cum ſe Legatus videndum præbuiſſet, vt tumultum reprimeret, in eum quoque coniectæ glandes, feneſtræ palatij eius turpiter impetitæ, Corſis militibus cum vexillo, & Tympanis ad eum obſidendum, & Francos male mulctandos accurrentibus. Nec tantùm ſed & incluſus eſt palatio ſuo; imperatum vt ei cibaria malignè ſufficerentur & vnde magna eius familia, vix victitare poſſet. Tum denique in Vrbem inducta ſunt quatuor aut quinque armatorum millia ad inferandam vim, vel propulſandam. Quibus contumelijs, redundantibus in Principem ſuum, ipſe permotus Vrbem deſeruit, & Montem Flaſconem in ditionem Magni Ducis Etruriæ receſſit, ne turpiùs, & atrociùs in eum peccaretur. Quamobrem Rex ex Franciâ remiſit Legatum Pontificium 30. ſtipatum equitibus ad pontem vſque Bellouacenſem Sabaudicæ ditionis limitem, prohibitum cum Francis agere, quandiu in Franciâ verſaretur. Hæc autem quò recident, boni omnes expectant, & timent.

Legatus Pontificius remittitur

Obitus Petri de Marcâ.

Pariſiis 3. kal. Iulias obijt Petrus de Marca, à Rege ante quatuor menſes deſignatus Archiepiſcopus Pariſienſis, vir vndequaque doctus, & propter ſingularem eruditionem ſuauiſſimis moribus conditam Eccleſiæ Gallicanæ decus, & gloria. Eius opera perleget nemo, qui eum licèt valde ſenem, tardiùs mori debuiſſe conqueratur. Ei ſucceſſor eſt electus à Rege Perefixius olim Rutenenſis Epiſcopus, & Regis præceptor, digniſſimus hanc Eccleſiam adminiſtrare, qui tam accuratè tanti Principis ſtudia rexiſſet, atque iuuentutem.

Caroli

Carolus Lotharingiæ Dux ditionem ſuam

con-

conceſſit Franciæ Regi, conditionibus vtilibus ſibi, verùm quas eius propinqui vehementer improbarunt, cum magno licèt tantæ familiæ honore coniunctas. Ex hoc tamen dono, anno ſequenti, bellum, ſed vnius hebdomadis, extitit.

Lothar. Ducis cũ Rege pax ita.

Hiſpaniæ Rex per Legatum ſuum Comitem Fontanum Regi Franciæ in Luparâ, ob Anglicanam controuerſiam cumulatiſſimè ſatisfecit, exautorato Batteuillâ, & primo loco Franciæ Legatis vbique relicto. Cuius ſubmiſſionis Legatos Principum omnes qui Pariſiis aderant teſtes eſſe Rex voluit, vt eſſet apud omnes populos res illa teſtatior. Id moleſtè quidem Hiſpanus tulit, ſed ſapienter, modeſtè tantum apud Generum queri contentus.

Hiſpania Rex Lud. ob contro-uerſiam Anglica-nam ſatis-facit.

Sedani 16. kal. Iunias mortuus eſt pientiſſimè, atque conſtantiſſimè vti vixerat Fabertius Franciæ Mareſchallus, per omnes militiæ gradus perductus ad ſummum, cùm duodeſeptuaginta obſidionibus interfuiſſet; cuius domus & præfectura nobilitatis Franciæ illuſtris Schola fuit, ipſe idea veri, perfectique bellatoris. Cuius ingenio & induſtria quatuor annis ante publicam pacem, in ditione ſibi concreditâ pax ſumma fuit: ipſe magnis & infimis charus, quoniam omnes modeſtiâ, & fortitudine ſuperauit.

Mors Fabertij Mareſchalli.

Pariſiis Nonis Iunij celebrata eſt illa Panegyris (*Carruſelum* Barbarè vocant) quæ in hanc vrbem pænè totam Franciam acciuit, quoniam in eâ Ludouicus XIV. diuitias ſuas, & gloriam omnem explicaturus erat. Aulicorum præcipui in quatuor turmas diſtributi ſunt, ſplendidiſſimè veſtitas omnes in equis magni pretij, omnes habitu, formaque diuerſas. Primam agebat Rex ipſe ſub veteris Imperatoris Romani cultu, lapillis & gemmis ita circumfuſus, vt totum Orientem exhauſiſſe videretur: Secundæ præerat Condæus Princeps, habitu Turcio: Tertiam regebat

Le Carõ ſel de 1660. i

Aa 5 An-

Anghuinus Indus : Quartæ Dux erat Guiſius Americanus , cui pediſſiqui 24. vrſorum habitu famulabantur . His ſubditi equites , pueri honorarij , famuli omnes eodem cultu exornati incedebant , tantâ magnificentiâ , vt Franciæ totius diuitiæ , cum præcipuis eius incolis eò confluxiſſe putarentur . Semel in Aream ingentem horti Regij , paratam in Theatri formam inductæ ſunt quatuor illæ turmæ , ſemel & per Vrbis celeberrimas vias traductæ , quia centies ſpectatorum oculos , ſine nauſeâ , paſcere debuerunt.

Rex prouidet frugum inopiæ.

Neque tamen tum plebeculæ , ac ſibi crediti populi tot inter , & tam ſplendida negotia Rex optimus voluit obliuiſci . Cùm enim accepiſſet in pleriſque ſibi ſubditis regionibus frugum ſæuire penuriam horrea publica juſſit aperiri , atque ex feracibus prouincijs in ſteriles grana comportari , magnis ſumptibus ærarij ſui , maximo labore Summi Quæſtoris Coluberti ; ſed tum non ex charitate tantùm , verum ex juſtitiâ neceſſarijs.

Bononienſes rebelles mulctati.

Bononienſes in Picardiâ egregiam Regi ſuperioribus bellis nauarant operam ; at priuilegia ſua , non ſatis ex Regis dignitate defendebant , eaque non precibus vti ſubditi , ſed vti rebelles armis extorquere volebant , & negantes reſiſtere , eorumque prauis conſilijs acquieſcere , vt hoſtes excipiebant . Miſſæ ſunt igitur ad eos reprimendos copiæ : quibus viſis illico ſe miſeri dediderunt : pauci ex furcis ſuſpenſi ſunt ad exemplum , plures infelicibus addicti tranſtris , beni remiges effecti ſunt , qui agricolæ mali , & rebelles eſſe voluerant.

Filiola Regi naſcitur, & moritur.

Septimo Idus Nouembr. nata eſt Ludouico XIV. Filia Anna Elizabetha , magno parentum gaudio , Lutetiæ , & totius Regni , quod tamen diebus 23. cum eius vitâ terminatum eſt.

Quarto kal. Decembr. vti aliàs conuentum erat

erat Ludouicus Dunkerkam ferè quinquagies centies librarum Turonicarum millibus ab Anglis redimit, & ſic eos in ſuas Inſulas compegit. Vrbem ergo ipſe ſubijt 4. Nonas eiuſdem menſis, eodemque conſilio Franciæ ſimul prouidit, & Eccleſiæ.

Redēpta à Rege DunKerKa.

Fuit autem hic annus Franciæ ſimul & Eccleſiæ funebris fato functis duobus Epiſcopis, qui Telonenſem Epiſcopatum ſanctiſſimè adminiſtrarant, Iacobo Daneſio, eiuſque ſucceſſore Petro Pingræo, ſanctimoniâ & virtute, quàm infulâ, & dignitate illuſtrioribus. Pingræus certè, qui damnatos ad remum conatus erat modis omnibus ſaltèm in alterâ vitâ reddere fortunatos, cum iiſdem, & in eodem Cœmeterio ſepeliri voluit, vt neque corpore nec animo, ab ijs jam felicioribus operâ ſuâ disjungeretur.

Mors duorũ Epiſc. Telonenſium.

Cùm Hiſpaniæ Rex ageret in Bono Seceſſu, regiâ domo (voce patriâ *Buon Retiro* vocant) inuentus eſt in aulâ Theatrali funis pyrius accenſus, qui in quauor, aut quinque libras tormentarij pulueris deſinebat. Creditum hæc collocata eſſe juſſu Marchionis Lechij, *de Leiche*, primogeniti filij Ludouici Haroſij moleſtiſſimè perferentis rerum adminiſtrationem ereptam ſibi, atque in Ducem Medinæ Turrium, *de las Torres*, eſſe tranſlatam. Statim ergo huic ſunt iniectæ manus, & perductus eſt Segobiam vt per otium de eius innocentiâ, vel crimine ſtatuatur: quo in caſu ſemper Hiſpani *lentè feſtinant*.

Paratur periculum Hiſpaniæ Regi.

Paratur magna alacritate bellum Hiſpanos inter, atque Luſitanos: ad hos confugêre fortiſſimi milites Franci, & quibus pruriebant manus: illis præfuit Ioannes Auſtrius, qui primo impetu aliquot occupauit vrbes; verùm tandem, more ſuo, Luſitani ex damnis audaciam collegere.

Bellum inter Hiſpanos, & Luſitanos.

Pax inter Luſitanos & Anglos, ab vtriſque

Pax inter Anglos, & Batauos. magna lætitiæ ſignificatione ſuſcepta eſt: verùm à Luſitanis longè maiori, vt potè qui ſperarent ab Anglis auxilium vt euidentiùs, ita multò certius, atque ſecurius.

Gratioſus Luſitaniæ Regi Italus expellitur. Eques Luſitaniæ Regis Italus, Antonius Maria Contius, juſſu procerum Regni captus à duodecim Satellitibus in celocem deductus eſt; quæ ſtatim hunc in Braſiliam detulit, 16. kal. Iulias. Rex Iunior id grauiter tulit, multoſque conſilij huius tantùm ſuſpectos remouit ab oculis ſuis; quibus Aula turbata eſt, non ſine regni periculo, cui Hiſpanus cum magnis copijs imminebat.

Controuerſia inter Anglos, & Batauos Mercatores. Societas Indiæ Orientalis Londinenſis rixata eſt cum Societate item Indicâ Orientali Batauicâ, vulgò *Eſt Inde*: res tamen vltra ſcripta non proceſſit; quia vtrique pernicioſa erant arma, ad quæ non niſi ægrè mercatores confugiunt.

Fœdus Frãcicum & Batauicum. Renouatum eſt hoc anno Francos inter, & Batauos fœdus; quando horum Legati mirati ſunt prudentiam Regis, atque ſagacitatem, ideoque intellexere Francorum amicitiam, ſibi nunc magis, quàm naſcente ſuâ Rep. neceſſariam.

Archidux Carol. Ioſeph. hæres Arch. Leopoldi. Archidux Carolus Ioſephus dictus eſt hæres Archiducis Leopoldi, & Magiſter Equitum Teutonicorum renunciatus eſt, quæ dignitas apud Germanos honoris eſt magni, multarumque diuitiarum.

Mors Arch. Leopoldi. Leopoldus Archidux patruus Imperatoris hoc anno magnâ cum pietate obijt Viennæ 12. Kalend. Decembr. eiuſque mors vitæ inter bona opera contritæ, ſine dubio reſpondit.

Filius naſcitur Bauaro Duci. Sexto Idus Iulias Electrix Bauariæ filium enixa eſt, qui mox dictus eſt Maximilianus, adiunctis alijs vndecim nominibus, vt plures in cœlo ſibi cognomines patronos adſciſceret.

Quam-

Quamquam agerent de pace Cæſariani, atque Turcæ, vtrimque tamen expediebantur arma, & ab æquis rerum æſtimatoribus expectabatur bellum, quoniam Turcus occupare decreuerat Tranſyluaniam, Cæſar retinere. Fauebat Turcis Michaël Abaffius, ab iis electus Vvayuoda; Cæſari, inimicus Michaëlis Chiminus Ianoſius, infenſiſſimus hoſtis Ottomani: verùm hic ab illo captus eſt, proditus à ſuis, qui poſteà detecti quatuor equis decuſſatis lacerati ſunt. Cùmque hoc caſu ſperaret Principatum Abaffius, rejectus eſt à Tranſyluanis, & ab iis maximè, à quibus ſperabat auxilium: vſque adeò gens illa inconſtans eſt in ſuis odiis, & amoribus. *Tranſyluania in duas partes diſtracta.*

Turcus ita reſpondit Cæſaris Legato, vt bellum illi denunciare videretur: quare hic ingentes copias parat, & ad impugnandum idoneas. Itaque cùm Claudiopolin *Clauſenbourg* obſediſſent Ottomani, in eius auxilium accurrere Germani: nec tantùm liberarunt vrbem, ſed & obſidentium, tumultuoſius recedentium agmen extremum deleuerunt, & oſtenderunt hoc bellum non tantùm perfidè, ſed & ignominiose à barbaris inchoari. *Turcus in Trãſyluania vincitur.*

Caſimirus Varſauiæ Comitia Regni Polonici conuocauit, vt in iis quæreretur modus, quo rebelles Poloni reuocarentur ad officium, & obſequium. Porro hi diuiſi erant in factiones duas, quæ tamen in eo conueniebant, vt timerent ambæ, ne ſibi præterita ſtipendia denegarentur. Sed earum vna volebat Eccleſiaſticorum imminui bona; altera, quo tum reperiebatur ſtatu conſiſtere, nec immutari quidquam, niſi peruerſam fiſci adminiſtrationem. Verùm his petitionibus adjunxere, vt Cancellarius exautoratus mulctaretur, eiuſque judicia majori æquitate retractarentur. *Caſimirus rebelles ad obſequium conatur reuocare.*

Sub huius anni finem reconciliati videbantur eſſe cum Rege fœderati rebelles, promiſſis ab eo veterum ſtipendiorum nomine ſeptuagies *Rebellionem Polonicam tollere Rex nititur.*

cen-

centies librarum millibus, & aliquot pannis, eâ lege vt Regi ſe nouo Sacramento obſtringerent, & cum ſuis ducibus in hoſtem progrederentur: quo fœdere ex rebellibus graſſatoribus Caſimirus vtiliſſimos Poloniæ milites efficere conabatur. Verùm facilè erat hanc pecuniam polliceri, ἀδύνατον inuenire, atque numerare.

Moſchus cum Polonis pacem quam verent initi rupit.

Tum ergo Moſchus qui priùs honeſtiſſimas pacis conditiones repudiarat, audito hoc fœdere, preſſuſque populationibus Cæſarnecij jam æquas poſtulat, atque rejicitur. Itaque in Cozakos conuertit arma, quos impotenter vexat, ac diripit: Hi à ſuo Rege petunt auxilium, & ni juuentur, cum hoſte fœdus interminantur. Cùm ergo & ſe fortiter tuerentur, & recepiſſent opem, miſit alios ad Caſimirum Legatos Moſchus, qui cum eo quibuſuis conditionibus deciderunt. Verebatur enim prudenter, non tantùm Polonorum arma, ſed & ſuorum rebellionem, ob ſeditiones de monetâ æreâ concitatas, in quibus ſupra ſex hominum millia interierant. Certè duo millia aut morte, aut carceribus multati fuerant, ſed ſine vllâ ſpe domeſticæ pacis, aut emendationis.

Anglia ordinatur.

IN ANGLIA actum eſt de redditibus Regis, fiſcoque conficiendo, more ſo ito per vtramque Cameram Superiorem, & Inferiorem Parlamenti. Damnati tum quoque ab hoc tres judices qui ſententiam in Regem cæſum pronunciarant. Reſtituti quoque Scotiæ Archiepiſcopi, & Epiſcopi, iiſque adminiſtratio Eccleſiarum, atque Religionis, vt olim, commiſſa; Miniſtris ejectis qui pertinaciùs obſiſtebant. Damnati inſuper *Quaqueri* ſeu *Trementes* primùm pecuniariâ mulctâ, deinde exilio, ac cætus obire prohibiti. Denique ſic ordinata vtriuſque Britanniæ regna, vt in ijs regnaſſe ciuile bellum omnes inficiarentur.

Ab

Ab hoc ergo tempore Angli cœperunt eſſe terribiles exteris, & maxime Barbaris, qui cum jis fœdus prolixiſſimâ voluntate percuſſerunt. Idibus enim Octobris Baſſa Tunetanus cum jis contraxit amicitiam: 15. kalend. Nouembr. Tripolitanus: Algerianus tergiuerſatus eſt propter conſpirationem decem millium captiuorum in ergaſtulis huius vrbis. Porrò cæſi ſunt omnes immaniter; & qui eos in arcem inducere pollicitus erat Dominicanus Sacerdos terrâ viuus obrutus eſt, priùs atrociter tortus; quà in quæſtione conjuratorum indicauit neminem, mirantibus etiam qui eum excruciabant, & fidem quam oderant, in co-laudantibus. *Angli Barbaris terribiles.*

Nouembri menſe detecta eſt Londini conſpiratio pluſquam decem millium conjuratorum, aduerſus Regem, Eboracenſem, alioſque addictos Regiæ Majeſtati; qui Londinenſem turrim occupare, & vrbem Regiam ferro flammiſque miſcere ſtatuerant; eorum plerique erant Anabaptiſtæ, Preſbyteriani, Quakertij, & alij eiuſdem furfuris homines, inter impios impijſſimi. *Coniuratio ingens in Regē.*

MVNDI	CHRISTI
5716.	1663.

Sub initium anni huius, Ægyptius Baſſa aduerſus principem ſuum rebellauit, & in eum ingentes contraxit copias: quem niſi ſuorum tollat conſpiratio, & perfidia, potitur regione, quam ei Sultanus facilè non eripiat, vt pote tam rebus omnibus abundantem, quàm ſitu naturâque munitam. *Ægyptius Baſſa rebellat in ſuum principem.*

Pontifex à Rege Franciæ irato ſibi metuens,

tuens, parauit exercitum ſub tribus Marchionibus, quos jam ſequuntur hominum tria millia, Confidit & Cæſari plurimùm, à quo petijt auxilium; quod ſi recipiat, expectabit bellum, ſi denegatur, ad omnes conditiones deſcendet, quas à Filio Pater iniquas non expectat, & ſaltèm tempore illatam Francis obliterari poſſe ſperat ignominiam; ſicque in gentis huius facilitate adjunctâ prudentiæ ſuæ, auxilioque diuino collocat omnia. Neque fruſtra: quid enim non expectet ab optimo Filio bonus Pater, ad omnia, ſi res exigat, ſe demittere paratus?

Pontifex ſibi à Frãce timet.

Exercitum nihilominus Chiſij parant vt ſe tueantur, & magnis ſumptibus quid poſſint, oſtentare conantur, diuino tamen, quàm humano præſidio tutiores.

Chiſij copias parant.

Pridie Idus Maij Taurini ſuſcepta eſt magnificentiſſimè Princeps Valeſia, vxor Sabaudiæ Ducis, quando nihil omiſſum ad Pompam, in ea Aulâ, quæ Franciam conatur imitari; & tum ſe viſa eſt ipſa ſuperare. Paulò poſt tamen temperauit hæc gaudia Duciſſæ Parmenſis obitus, ex puerperio, cujus nuncius eò maiori cum dolore ſuſceptus eſt, quò longiorem ei vitam omnia pollicerí videbantur.

Valeſia Princeps Taurini recepta.

Duciſſæ Parmenſis obitus.

Romæ 15. Kalend Auguſti mortuus eſt Antonius Diana Theatinus, anno ætatis 77. ex ἰσχουρία, cui multi editi libri magnum, confecere nomen, maius conſequuturus, ſi diutius ſuperuixiſſet, cùm longè plures, non tam promitteret, quàm minaretur.

Diana Theatinus moritur.

Cardinalis Imperialis, in quem pars culpæ in Legatum Francicum admiſſæ non modica reijciebantur, repulſus à Genuenſibus, atque Lucenſibus, ac faceſſere iuſſus, didicit eſſe longas Franco Ludouico manus, & ad

Card. Imperialis pœnas da Lal Frãcie Regi.

ad eius tuendum ius, atque gentium, non tantùm ſubditos, ſed etiam alienos paratos eſſe; nec eius cultum & amorem Alpibus contineri.

Quinto Idus Auguſt. natus hæres Magno Tuſciæ Duci ex filiâ Ducis Aurelianenſis, conceptam de tam nobilibus nuptiis lætitiam cumulauit, & caſtiſſimos vtriuſque nobiliſſimi coniugis amores, hoc pignore arctiùs iunxit. *Hæres naſcitur M. Duci Tuſciæ.*

PARISIIS Simon quidam Morinus Albamalenſis, hæreticus fanaticus 17 Kalend. Aprilis exuſtus eſt viuus, cùm iam ab annis, 20. væſaniæ ſuæ, multos ſibi ſocios, etiam Sacerdotes duos, adſciuiſſet. Spiritum-Sanctum ſe putabat eſſe, atque ex hoc errore multos alios deducebat, atque defendebat malitiosè. Quare cum deprehenſus eſſet ingeniosè deſipere, & contagiosè, viſa eſt abolenda ignibus hæc publica, & ad multos pertinens inſania. *Morinus hæreticus exuritur.*

Pridie Idus April. Anna Regis mater tentari febribus cœpit, tantâ cum optimi filij ſollicitudine, tam accuratis, & communibus populi precibus; vt ex hoc morbo, non tantùm Ludouici, ſed & Galliæ mater agnoſceretur. *Anna Regis Lud. mater ægrotat.*

Exiit Pariſiis ſexto Idus Maias, vt reliquam luſtraret Franciam, Daniæ Princeps, à Rege perhumaniter exceptus, & omnibus Gallis acceptiſſimus; non tantùm ob natales illuſtres, ſed & dignitatem corporis, ac regiam formam, ſingulari morum ſuauitate conditam; quæ & experti, & mirati ſumus. *Daniæ Princeps luſtrat Franciã.*

Obijt Rothomagi 5. Idus Maias Henricus Dux Longauillæus, Princeps ingenij magni, atque prudentiæ, quæ demum eximiâ illuſtrique pietate condiuerat. Hâc primogenitum ſuum, ita volentem, obtulit Societati IESV, paratus & totam ei conſecrare domum, ſi ſic Deo collibitum *Dux Lõgauillæus moritur.*

tum eſſet; & paulò ante mortem, ita paratus mori vt honoribus, atque diuitijs nullo vnquam modo implicatus fuiſſe videretur. Vno verbo ita vixit, ita obijt, vt Princeps eius vitâ nullam illuſtriorem optare poſſit, nullus Chriſtianus mortem ſperare meliorem.

Lud. XIV. breuis & acutus morbus.

Ludouicus XIV. Rex ægrotauit tam periculoſè ex variolis, quàm breuiter: ſicque eius ſubditi afflictiſſimi, eodem pænè tempore, triſtes & alacres, illum & ægrotaſſe, atque conualuiſſe didicerunt.

Comitatus Auenionenſis, & Vindaſcinus adiudicantur Regi.

Aquenſis Senatus 7. kalend. Aug. edixit Comitatus Auenionenſem, & Vindaſcinum *d'Auignon, & de Venaiſin*, membra eſſe antiquæ Prouinciæ, nec abalienari, diſcerpique potuiſſe. Quare 5. kal. eiuſdem menſis Princeps huius Senatus, cum aliquot Senatoribus Auenione illius adiere poſſeſſionem; huius autem Carpentoracti, quod eius eſt caput ipſis kalendis. Submiſere ſe Regi Archiepiſcopus Auenionenſis, & Vaſinonenſis Epiſcopus; Cabellionenſis enim, & Carpentoractenſis vacabant; muſſantibus omnibus, & quò iſta vergant opperientibus.

Montauſerius Prorex Normanniæ.

Comes S. Mauræ Mantauſerius delectus à Rege, vt eius nomine Normanniam adminiſtraret, donec hæres Longauillæus huic regendæ per ætatem eſſet idoneus 8. Idus Auguſti Rothomagi magno populi plauſu, & concurſu nobilitatis exceptus eſt; ſed eruditorum longè maximo, qui in eo Muſas, & amœniores litteras illuſtri & excelſo loco collocatas, eidem ſunt gratulati.

Marſalũ deditur Ludo.

Marſalum in Lotaringiâ à Comite Guichio, & Pradello prætorianæ cohortis ductore circumſeſſum 7. kalend. Auguſti, Lud. Regi 3. Nonas Sept. redditum eſt, ſeu ſeruandum, ſeu diruendum. Munitiſſimus hic erat à naturâ, & arte locus, & aliquot menſium opus, vt vi ad deditionem compelleretur. Verum

Verum cùm eò Ludouicus progreſſus eſſet, etiam ipſâ famâ diligentiùs, hac vrbe etiam potitus eſt, antequàm eam videret; vt breuem Cæſaris Epigraphem belli Pontici *veni, vidi, vici*, breuiaret, & *veniſſe, atque viciſſe*, gloriaretur:

Ioannes Auſtrius XI. Kalend. Iunias Eboram cepit, deletis priùs grandi clade Luſitanis, quos & arce conſtructâ arcere penitus Eborâ ſtatuit. Verùm victis ſtatim rediit animus: ſexto enim Idibus Iunij ducibus Villa-Flore, & Schombergio irruerunt in Hiſpanos in duas partes diuiſos, & ſingulatim eos aggreſſi duplici certamine nihil interrupto, deleuerunt. Qui non ſatis prudenter ſepararat copias Ioannes Auſtrius, eas fortiter & animosè tutatus eſt, miles quàm Dux melior, duobus equis ex quibus pugnabat ſuffoſſis: verùm tandem tertio fugere compulſus eſt, ne magnam cladem, Imperatoris jacturâ cumularet. Sicque 12. kal. Iulias Ebora recepta eſt à Luſitanis, jiſdem conditionibus quibus fuerat occupata, ſed victo Hiſpano magis inhonoris. Marſinus autem, eodem tempore Madritum ingreſſus, nouam ſpem Hiſpanis injecit; Dux omnium judicio bonus, nec ſibi tantùm, ſed & alijs fortis.

Ebora capitur, ac recipitur.

Victi ad Eboram Hiſpani.

In *Batauia* ſub initium huius anni grandis contigit eluuies, quibuſdam ruptis aggeribus qui ſæpiùs hic magno damno, majori timore franguntur.

Hollandica, eluuies.

Agnouit tandem Imperator ſe ab Ottomano callidis petitionibus eluſum eſſe, ab hoc contritum eſſe tempus, donec rebelles Baſſas ſuſtuliſſet; quibus exterminatis jam apertè minatur. Quare prudenter Vienna munitur, & ſuburbia eius diruuntur, quæ hoſti prodeſſe queant. Huic enim vrbi non ſine causâ timetur, Turcis tam vicinis atque potentibus, vt impune omnia poſſint audere.

Turcus Cæſarem ludit.

Guil-

Guill. Hassius moritur. Guilelmus Landgrauius Haſſiæ obijt 7. Kal. Aug. ætatis anno 55. relictis ſex liberis, quatuor maribus, duabus fæminis, dministratione Regionis ſuæ vxori ſuæ commiſsâ, adiunctis huic Conſiliarijs, vt eam amaſſe, nec liberos neglexiſſe videatur.

Initium belli Hungarici. Sub initium Iunij parant ſe Turcæ ad inuadendam Hungariam; ac principio disjicere parant munitionem Comitis Serini, quâ ſe fortis eius frater incluſit, dum Serinus ipſe fatigabit obſidentes. Et verò Cæſarei ad reſiſtendum fortiter accingunt ſeſe, jamque auxilia Comiti Serino ſubmiſere, cui tamen prohibuerunt Turcos inuadere, niſi cùm ipſi bellum, damnis euidentibus, indixerint.

Vizirus Belgradū venit inchoaturus bellum. Vizirus Belgradum jam acceſſerat, cum ingenti exercitu, hoc eſt quinquaginta equitum, peditum centum millibus, qui ex Thraciâ educti eſſe perhibentur. Verùm ſi operoſum fuit eos extrahere Conſtantinopoli, erit ſine dubio difficiliùs, eoſdem eò reducere. Certè aquis impeditij jam parum profecere eorum tormenta bellica, ſic infixa ſunt luto, vt aut frangenda, vel infodienda iudicentur. Iauarinum autem jam egregiè communitum eſt à Cæſare, ab hac parte ingens belli Turcici mora: Vienna nihilominus rebus omnibus inſtruitur, etiam cibarijs, quaſi ad vicinam obſidionem; quia loco tanti momennti, non ſatis cautè, prudenterque conſulitur.

Rebelles Poloni inter ſe diſſidentes reuocātur ad obſequium. Confœderati rebelles Poloni, in duos erant diuiſi exercitus; vnus circa Lempertum vrbem morabatur, vbi ſeptuagies centies librarum millia, ſeu 7. milliones expectabat: alter Lithuanicus in duas factiones ſectus erat, Alam Dextram & Siniſtram, minus metuendas, quia minus concors, at ſibi ipſe intentans, & accipiens metum. Cæſi enim fuerant Alæ Dextræ ductores quidam, quorum vltionem flagitabat Sini-

Siniſtra ; hanc autem exigi nolebat Dextra, ſicque ſe ream ſceleris huius quodammodo fatebatur, Verùm hæc quoque Dextra, vt ſolent improbi, ſibi demum concors, & ὁμόγνωμος non fuit : in eâ enim quidam acceptâ pecuniâ receſſere ; reliqui in eos tanquam militiæ deſertores animaduertêre, atque ex Iuris formula damnatos necauere. Sicque præualuit Ala Siniſtra, quæ & captos aliquot milites Alæ Dextræ ob interfectos Duces ſuos morte mulctauit, Regi parauit obſequi, & vt idem Ala Dextra præſtaret, effecit. Quo nuncio Rex excitatus adhibitis Cozakis, & Tartaris cæteros rebelles ad obſequium reuocare ſtatuit, ne tam periculoſæ rebellionis diuturnitate Polonia magis turbaretur. Porro in auxilium Caſimiri, præter Cozakos, quadraginta Tartarorum millia conuenere ; quibus cùm adjuncti eſſent Lithuanici rebelles, veriti reliqui ne opprimerentur, 6. Nonas Iulias Regi ſuo reconciliati ſunt ; 4. pax vtrimque firmata, cum regni totius incredibili lætitiâ. Orata, quoque Regina, vt omnibus Regis amorem, ac præteritorum veniam impetraret ; vtrumque præſtitit, non inuita, cum id exigeret turbatiſſimus Poloniæ ſtatus, nec niſi externâ expeditione turbæ domeſticæ poſſent extingui.

Angli degentes in inſulâ Iamaica, graſſantur in Cubam inſulam, hicque S. Iacobi occupant vrbem, tam flagitioſè, ac turpiter defenſam ab Hiſpanis, quàm ab hoſtibus generoſè, ac fortiter oppugnatam. *Angli in America victores*

In Hiberniâ exeunte menſe Iulio magna eſt detecta aduerſus Ormondum Proregem conſpiratio, cuius coniurati extremo mulctati ſupplicio Regis partes, quas euertere parabant, firmauere ; vbique ſermè jam in Britannicis inſulis fide & amore in Regem perfidiæ, atque odio præualentibus, & rebellibus aut ſupplicio exanimatis aut metu. *Coniuratio Hibernica in Proregem.*

Paran-

Parantem his aliquid addere retinet Bibliopola, jam ab aliquot diebus, & folijs, huius operis opperiens finem. Acquieſcamus itaque petitioni eius non iniuſtæ, ne hæc vltima pars nimiùm excreſcat, & denormet hiſtoriam, à nobis ſummâ animi æquitate ſuſceptam, atque tractatam.

FINIS.

IN·

INDEX
QVARTÆ PARTIS
TOMI QVARTI.

A

ABAFFIVS, 556. 586.
Abaſſus Perſa. 406. 413 416. 420
Academia Lugd. Batau. 297
Achmetes Turca. 393. 419
Adenum. 190
Adiaphoriſtæ. 211. 247
Ægyptius Baſſa rebellis. 568
Hierem. Æmilianus. 175
Æneas Syluius. 12. 16
Ænobarbus Pirata. 177. 185
Æthnæum Incend. 268. 311
Agger Franciſcus. 534
Thomas Agnellus, 493
Georg. Agricola. 231
Agria vrbs. 222. 369
Henr. Corn. Agrippa. 182
Albamalenſe prælium, 354
Albanus Dux. 270. 274. 313. 322
Albertus Archidux. 381 433
Albertus Pol. Rex. 81. 92
Albertus Piggius. 101
Albinus Scotus. 89. 112
Alph. Alburquercius. 106. 111. 120. 122. 127. 130. 136
Petrus Albuſſonius. 60. 106
Alenconius Dux. 305. 311. 314. 317. 324
Alexander ab Alexandro. 108
Alexander Medicæus. 188
Alexander VI. 80. 91. 99. 104
Alexander VII. 520. 528. &c.
Alexander Polon. Rex 111
Alexius Moſchus. 450
Fr. Almeida. 109
Aloyſia Sabauda. 149

Al-

Alphonſus Arrag. 15
Alphonſus Rex Congo. 77
Alphonſus Luſit. Rex. 54. 63
Alphonſus II. Rex Neap. 84. 87
Aluarus de Luna. 8
Amaratus Prior Caſt. 131
Georg. Ambacius 97. 119
Ambianum captum. 372. receptum. 373
Amedæus III. 44
Amurathes III. 294. 364
Amurathes IV. 476
Anabaptiſtæ. 16
Andelotius. 236. 277
Anglia ordinata. 566. 567
Anna Auſt. Reg. Fr. 390. 417. &c. 569
Anna Britannica. 71. 76. 94. 131
Anna Elizabetha. 563.
Dux Andeg. Lud. XIV. frater. 477
S. Andreæ caput. 21
Andreas Auria ſeu Doria. 176. 190. 209. 248
Andr. Alciatus. 217
Andronicus Theſſalon. 45.
Angelus Politianus 86
Annunciata Florentina. 66
S. Antonius Florentinus. 17
Pugna ad S. Antonij ſuburbium. 509
Antonius nothus Luſit. Rex. 244. 312. 315. 322. 368
Antuerpia obſeſſa. 331.
Antiperipatetici. 440
Petr. Appianus. 223
Aquauiua Soc. IESV General. 417
Aquiſgranum incenſum. 525
Arauſicanus Princeps. 304. 311. 320. 327
Henr. Frid. Arauſicanus, 494
Ardra, 530
Aria, 479
Bened. Arias Montanus. 379
Armaniacus Card. 332
Armaniacus Comes. 48
Arminius, & Arminiani. 405. 422. 425
Arnoldus Ferronus. 256
Arquenſe prælium. 343
Arſenius Epiſc. Monembaſiæ. 115
Aſparrus. 149
Aſtracanum. 228
Ateſtina familia. 42
Cæſar Ateſtinus. 374
Atrebatum captum. 476. 477. liberatum. 517
Auauxius. 502
Fanum S. Audomari. 472
Aueinenſe prælium. 465
Edmundus Augerius. 325
Ant. Auguſtinus. 334
Ioan. Auratu. 340
Puella Aurelianenſis. 10
Terra Auſtralis. 423
Io. Auſtrius Caroli V Nothus. 284. 291. 302. 305
Io. Auſtrius. 533. 534
Contron. de Auxiliis. 391. 399
Azores Inſulæ. 321. 325

B

BADVRIVS. 191
Bagdetum. 266.442. 447.454.471
Baiardus. 149
Baiazethes II. 62. 82. 123
Mich. Baius. 315
Balanius. 365
Franciſc. Balduinus. 293
Io. Balues Cardin. 33. 34. 61
Banerius. 474 480.
Barbaroſſa. 189.200.202. 210
Barbareni exules. 491
Barcinone redditur Hiſpanis. 510
Barclæus Dux Tranſyl. 545.546.555
Baronij Card. mors. 402
Bartaſius. 349
Barterius. 358
Baruicum. 21
Baſilica Vaticana. 112
Io. Baſilius Moſchus. 110.316 317.328
Baſilius Ioannis. 400
Batteuillæa iniuria Stradeo. 558. ſatisfactio. 561
Gabr. Battorius. 403. 413
Sigiſmundus Battorius Tranſyl. 181. 358. 375. 379.387.414
Steph. Battorius Valachus. 38.50.59
Stephanus Battorius Pol. Rex. 298. 315. 334
Batauica eluuies. 371
Belgium fœderatum. 302
Belgradum liberatum. 10
Belieurius Præſes. 530
Io. Bellæus Cardinal. 248
Bellæus Langæus. 101
Bellarminus Card. 344. 380.435
Bellerius Pleſſæus. 518
Petr. Bembus. 130. 210
Beneharnus occupatur. 431
Phil. Bergomenſis. 106
Bernaluedius. 428
Phil. Beroaldus. 120
Bertuccius Dux Venet. 532
Petr. Berullus. 413
Card. 453
Theod. Beza. 214. 249. 398
Beſſarion Cardin. 45
Bicocenſe prælium. 153
Bironius pater cæſus. 355
Bironij filij mors. 342
Bibliotheca Florentina. 80
Bibliotheca Mazarina. 505
Bibliotheca Mediolanenſis. 408
Bibliotheca Palatina. 435
Bibliotheca Vaticana. 435 550
Bladus. 22.23
Blondus Hiſtoricus. 26
Bohæmicum bellum. 424

Bb Anna

Anna Bolena. 168.177. 185.186
Bonſiniius Hiſtoricus. 68
Pro. Bonæ Spei. 70
Bonamicus. 223
Boniuetus Admiralius. 155
Bononienſes rebelles, 562
Petr. Borbonius. 48
Roderic. Borgia Card. 46
Cæſar Borgia. 86.94 95. 105.106
Boriſius Moſchus. 379
Lud. Borbonius rebellis. 155.157.165
Fr. Borbonius Anguinius. 102
S. Borromæus Card. 245. 299.328.408
Boſcodocus capta. 453
Steph. Boskaius. 396. 397.401
Boſnia occupata. 24
Bothuelius. 269
Braſilia detecta. 99
Brema dedita Suecis. 518
Brezæus Seneſch. 30
Brezæus Archithalaſſus, 491
Briſacum captum. 427
Briſſonetus Card. 89
Barnabas Briſſonius. 362
Io. Brodæus. 256
Bruſſellus captus. 494
Buchananus. 193.322
Bucquoius cæſus. 432
Guill. Budæus. 196
Bullionius Dux. 392
Burdegala. 213 500.532
Annas Burgius Hæret. 242
Buſſius Lametius. 470

C

CÆDES Pariſina. 509
Cæſarnecius. 528
Caffa. 51
Caietanus Card. 182.344. 345
Caitbeius Sultanus. 69
Calcarium pugna. 429
Ambroſ. Calepinus. 107
Caliſium vrbs. 370
Phil. Callimachus. 90
Caliſtus III. 9.16
Ioan. Caluinus. 117.180. 183.192.197. Inſtitutio eius. 183. 199. mors. 258
Caluiniani rebelles. 245. 252
Ambr. Camaldulenſis. 76
Camera Imperialis. 89
Camera Iuſtitiæ. 552
Cameracum occup. 365. ſeruatum. 529
Ant. Campanus. 45. 57
Campianus. 314.318
Campobaſſius. 53
Campſon Sultanus. 102. 114.137
Cænea capta. 488. ſeruata. 541
Caniſij Catechiſmus. 228
Capella recepta. 526
Magnus Capitaneus, V. Gonſaluus.
Capiſtranus. 11.12
Capucini. 165.169
Carionis Chronicon. 263
Vinc. Caraffa. 492

Ca-

Caranza. 242
Hier. Cardanus. 302
Cariaualus Card. 28
Carloſtadius. 101.154
Carlota Cypr. Reg. 70
Carolus V. Imper. 99. 112. 138. 143. 171. 230. 232
Carolus Philippi II. Fil. 273
Carolus VII. ſeu victor. 22
Carolus VIII. 64. 83. 84. 85. 87. 93
Carolus IX. 247. 262. 271. 275. 295
Carolus X. electus. 343
Carolus Audax ſeu *Pugnax* Dux Burg. 33. 40. 54
Carolus Bituricenſis. 45
Carolus I. Scotiæ & Angliæ Rex. 462. 468. 486. 498. 499
Carolus II. 500. 505. 548. 558
Carolus Emmanuel. 383. 470
Carolus Emmanuel. 471
Carolus Sueciæ Rex. 40
Carolus Sueciæ Gubernator. 366. 390. 397. 402
Carolus Guſtauus Sueciæ Rex. 521. 545
Carolus Lotharingiæ Dux. 508. 515
Caruſelum Pariſinum. 561
Caſale. 452. 455. 476. 510
Barth. de Las Caſas. 163
S. Caſimirus Polonus. 67
Caſimirus Rex Polon. 81
Io. Caſimirus. 473. Ieſuita, & Card. 491. Rex Polon. 496. 498
Caſimirus Pal. 300
Georg. Caſſander. 258
In Caſſiopea nouum ſidus. 291
Sebaſt. Caſtallio. 256
Ioan. Caſtellus. 362
Catalanorum deſperatio. 477
Ambroſ. Catharinus. 223
Catharina Reg. Cypri. 72
Catharina vxor Henr. VIII. 185
Catharina Medicæa. 341
Cazanum. 219
Cerdaniæ Comitatus. 25
Ceriſolenſis pugna. 102
Centuriatores Magdeburg. 248
Baſil. Chalcondyles. 130
Chalnius Mareſchallus. 498
Cheriſſorum Imperium. 121
Chiminus Ianoſius. 555
Chios inſ. 264
Chriſtiernus Danus. 143
Chriſtiana Sueciæ Reg. 501. 516
Chriſtianus IV. Daniæ Rex. 340. 442
Cicala Baſſa. 369. 370
Moſes Ciculus. 394

Iſidorus Clarius. 231
Claudia Lotharinga. 463
Clemens VII. 148. 157. 181
Clemens VIII. 353. 396
Io. Cochlæus. 223
Alanus Coëtiuitius Card. 10
Gaſpar Colignius, 249. 277. 289
Chriſt. Columbus. 82. 111
Cometes. 161. 426
Phil. Cominius. 45. 71. 117
Comitia Auguſtana. 171
Comitia Aurelianenſia. 246
Comitia Bleſenſia, 301. 303
Comitia Pariſienſia. 415
Comitia Rothomagenſia. 371
Comitia Suecica. 545
Comitia Varſauica, 566
Dauid Comnenus. 20
Compactata Germaniæ. 23
Complutenſia Biblia. 136
Conceptio B. Virg. Immacul. 52
Concinus Mareſchallus. 414. 418. 420. 421
Confluentina pax. 31
Congo Regnum. 68. 79
Congreg. FF. Ioannis Dei. 422
Congreg. Oratorij S. Phil. Nerij. 298
Congreg. Petr. Berulli. 413
Concilium Lateranenſe V. 125. 126. 132. 140
Concilium Tridentinum. 204
Concordata Franc. I. & Leonis X. 135
Ludouicus Condæus. 245. 246. 277
Henricus Condæus. 337
Henricus Condæus eius fil. 418. 428. 492
Ludouicus Condæus antea Anguinius dictus. 497. 500. 503. 508. 510. 514. 532. 542
Coningmartius. 495
Conradus Pelicanus. 232
Conſtantinopolis obſeſſa. 5. 6. capta. 7
Contius Princeps. 500. 503. 514. 515
Ant. Maria Contius. 564
Controuerſia Pauli V. & Venetorum. 399. 401
Conuentus Magni *les Grands Iours*. 175
Gonzales Corduba. 437
Cophti. 250
Corbeïa capta. 467. 468
Iacobus Cordius. 8
Victoria ad S. Io. Cormeriarum. 71
Cornartius. 405
B. And. Corſinus. 453
Franc. Corteſius. 147
Coſmus Medicæus. 188. Magnus Dux dicitur. 279. moritur. 296
Coſmus. 51. 405. 425
P. Petr. Cotonus Soc. IESV.

IESV. 395
Coſaki. 414. 416. 512. 513
Thomas Cranmerus. 228
Crequij Mareſchalli mors 473
Crequius Legatus Romę. 560
Guill. Croius Ceurius. 148
Mart. Cromerus. 111. 344
Cromvuellus. 499. Protector, 514. 518. 522. 525. 536. exhumatur. 549. 558
Cruciatæ Bulla. 64
Cuba Inſ. 574
Cucullatus morbus. 119
Cuiacius. 349
Curtracenſe prælium. 335
Curtracum. 490
Nicol. de Cuſa Cardin. 19
Cyprium bellum à Selimo. 280
Cyrillus Patr. Conſt. 443 471

D

Damuilleria. 470
Daniæ Rex prçualet. 554
Daniæ Princeps. 570
Franc. Dauid. 309
Dauid Georgius. 162
Petrus Daneſius. 173
Daneſius Epiſc. Telonenſis. 563
Demetrius Deſpota. 16. 21
Demetrius Moſchus. 397. 400
Delphinus naſcitur Lud. XIV. 552
Deſdiguerius Comes Stabuli. 437
Diana Pictauienſis. 236
Diana Theatinus. 569
Dilimentes Perſa. 182
Dionyſius Cartuſianus. 43
Diu vrbs Indiæ. 187
Ditmarſi. 243
Diuortium Cathar. & Henrici VIII. 168. 170. 133
Dola fruſtra tentata. 467
Pater Dominicus à Ieſu Maria Carmel. 429
M. Ant. de Dominis. 419. 436. 440
Domitius Calderinus. 45
Donauertia Catholica. 402
Dordracena Synodus. 428
Franc. Dracus. 316. 331
Dragutes. 222
Drocenſis pugna. 253
Druſi. 329
Fr. Duarenus. 244
Dubrauius. 226
Dudithius. 345
Duella repreſſa. 393
DunKerKa. 491. 510. 533. 563
Dunkerkenſe prælium. 533

E

ad Eboram viaſ Hiſpani. 571
Eduardus Marchiæ Comes. 21
Eduardus Angliæ Rex. 41.

42. 51. 65. 209
Ioan. Baptiſt. Egnatius. 226
Eguinarius Baro. 217
Petr. Elcius Martyr. 315
Elizabetha Regina Angliæ. 304. 318. 331. 335. 337. 339. 340. 393
Carol. Ellebouius. 531
Enthuſiaſtæ. 161
Epidaurus. 19
Epiſcopi noui in Belgio. 239
Io. Epiſcopius Melit. 318. 319
Emmanuel Luſit. Rex. 90. 150
Emiri Syri. 541
Eluaſium vrbs. 540
Deſiderius Eraſmus. 144. 187
Erneſtus Haſſius Catholicus. 511
Erricus Suecus. 247. 276
Bern. Eſpernonius. 552
Cl. Eſpencæus. 287
Io. Ekius. 102

F

Fabertius Mareſch. 561
Factio Boni Publici. 28. 29
Famaguſta. 283
Fanatici Hæret Angli. 557
Fara vrbs. 366
Farellus. 183
Farſaxius. 492
Mich. Federouicius Moſchus. 465. 490
Fernelius Medicus. 238
Ferdinandus. 18. 25. 29
Ferdin. Arragonius. 100. 137
Ferdinandus Cæſar. 164. 173. Imp. 238. 259
Ferdin. II. Imp. 426. 429. 469
Ferdin. III. Imp. 426
Ferdin. IV. 491. 514. 517
Ferdin Rex Neap. 84
Ferdin. II. Rex Neap. 87
Ferdin. Medicæus. 405
Ferdin. Medicæus II. 435
Arnoldus Feronus. 256
Fionia Inſula. 535. 539
Fiſcherus Epiſc. Roffenſis. 184
Flexienſe Collegium. 395
Florida detecta. 127. 264
Fœdus Carol. Loth. cum Lud. XIV. 561
Fœdus Franc. & Batau. 564
Fontarabia malè tentata. 472
ad Fontem Francicum pugna. 364
ad Forum Nouum pugna. 88
Foſcharus Dux Venetus. 14
Fonſaldanius obit. 554
Friburgenſis victoria. 485
Francia Antarctica. 231
Francia Noua. 159
Frangetus. 155
Frankendalium redditum. 511
Frid. Palat. Comes. 426. 429
Fridericus II. Danus. 340
Frid. Rex Neap. 90. 102. 107

Fri-

Fridericus Saxo. 147
Fracaſtorius. 226
S. Franciſcus de Paulâ. 48.63.113
Franciſcus I. Franc. Rex. 133.160. 161. 165. 167. 211
Franciſcus Delphinus. 186
Franciſcus II. Rex Fr. 241.247
Franc. II. Dux Mantuæ. 412
Franc. Maria de Rouera. 441
Franc. Dux Britanniæ. 71.
Franc. Loth. Excardinalis. 463. tranſit cum ſuis ad Francos. 510
Fraternitas S. Crucis à Roſâ. 439
Frumento pluit. 217
Io. Bapt. Fulgoſus. 59. 65
Fuquetius. 552

G

GAborius. 413. 427. 441.445
Gabrielis Eſtræa. 382
Rob. Gaguinus. 100
Io. Galeacius. 53
Galilæi opinio. 462
Franciſc. Gama. 198
Henricus Garnetus. 398
Garſias Medicæus. 254
Petrus Gaſca. 207.215
Petr. Gaſſandus. 528
Gaſſio Mareſch. 495
Gaſtinea Crux. 286
Gaſto Fuxius. 123.124
Gaſto Lud. XIII. frat. 463. 544
Gaurina conſpiratio. 385
Theod. Gaza. 45
Valentinus Gentilis. 225
Gemma Friſius. 231
Gemiſtus Pletho. 45
Genebrardus. 328.371
Genua, & Genuenſes. 19. 103. 209. 212. 298. 310
Georg. Bohæmiæ Rex. 15. 28. 32.34.35.41
Georgius Clarentiæ Dux. 52
Georg. Elector Saxo. 527
S. Georgij de Mina Caſtrum. 63
Georg. Monachus. 146. 148
Germanica pax. 495
Conrad Geneſrus. 254
Ioa. Geſſen Abbas. 44
Geuſiorum rebellio. 267. 270
Giarraddenſis Victoria. 115
Petr. Gallius. 231
Nicol. Gingi. 62
Lilius Giraldus. 223
Fanum S. Giſleni. 521. 528
Goleta Arx. 184.201
Gonſal. Ferdinandus. 90. 110.112.136. V. *Magn. Capitaneus.*
Gonſaluus Syluerià. 247
Gomarus. 405.422
Carol. Gonzaga Dux Mant. 470
Granata. 77.78
Granſor[illegible]um. 52
Grauelinga. 485 534
Gregorius XIII. 288. 330
Gregor. XIV. 348.352
Gregor XV. 433.439
Griſones 430. Vid. Tellina-Vallis.

Io. Gropperus Cardinal. 244
Hugo Grotius. 428
Guarinus Veronenſis. 18
Guebriantius. 472. 474. 481 485
Arturius Gufferius 148
Guicciardinus. 197
Guill. Landgr. Haſſius. 571
Guinegatenſis pugna. 59
Henr. Guiſius. 197.301
Franc. Guiſius. 104. 233. 235.236.246.251.254
Henricus Guiſius. 337. 340
Guiſius Card. 338
Henricus Guiſius. 361
Gurgueſius. 273
Guſtauus Suecus Luth. 156.247
Guſtauus Magnus. 410. 442.456.459
Guſtauus Ericſon. 146
Carol. Guſtauus. 501. &c.
Gyetzius. 412
GyrgiKo. 25.28

H

HAdrianus VI. 152. 156
Hafnia. 539
Halberſtadius. 438
Harcurius Comes. 469. 490.504.507.516
Hariſonius. 540
Hariadenus, V. *Barbaroſſa*.
Achil. Harlæus. 324
Lud. Haroſius. 553
Heluetij. 147. 392. 513. 525
Henricus II. Fr. Rex. 241
Henricus III. 275. 293. 294.295.342
Henricus IV. 326. 327. 329. 343. 351. 356.357. 359.360.362.406
Henricus Angliæ Rex. 29. 39
Henrinc. VII. Angl. 68. 117
Henric. VIII. Angl. 117. 148.179.195.209
Henricus Scotiæ Rex. 268.269
Henricus Gloceſtriæ Dux. 548
Henricus. 4. *Liberalis*. 9
Henric. Card. Rex Luſit. 308. 312
Henric. Dux Loth. 440
Hermolaus Barbarus. 78
Heſdinum captum. 474
Hildeberga capta. 435
Hodancurtius. 479.504. 505
Holſteinius. 550
Honecurtienſe prælium. 481
Honoratus II. Monæci Dux. 559
Horatius Parmenſis. 527
Franc. Hoſpitalius. 544
Mich. Hoſpitalius. 246. 293
Hugo Grotius. 488
Hungaricum bellum. 571
Huniades. 11
Hydruntum captum à Turcis. 61

I

Iacobus Clemens. 342
Iacobus Nothus Cypri Rex. 13.16.20.47
Iacobus II. Scotus. 19
Iacobus III. Scotus. 19 57.72
Iacobus IV. Scotus. 72. 130
Iacobus Stuartius Angliæ Rex. 268. 322. 325.394
Ialof. 72
Iamayca Inſula. 336
Ianoſius Chiminus. 555. 556
Iarnacenſe prælium. 277
Ianſenij Propoſit. v. 515. 531
Iaponica Legatio. 529 perſecutio. 334. 416. 436
Ianus Parrhaſius. 130
Iauarinum. 378
Iaytza vrbs. 24
Ibrahimus I. 476
Ibraïmus Baſſa. 182
Ieſuitæ Martyres. 283. exagitati. 361. 362. 363.367.406. eiecti Venetijs. 399. recepti. 529
S. Ignatius Loyola. 148. 213.233
Ilerda obſeſſa. 492
Illuminatorum ſecta, 438
Imitatio Chriſti. 43
Imperiales, Vrbes Henrico II. datæ. 218
Incendium Conſtantinop. 461.541
Incile Moſæ in Rhenum. 441
India Chriſtiana. 99
Indulgentiæ. 141
Indus. 333. annorum. 191
Infans Cardinalis. 481
Ingreſſus Lud. XIV. & Thereſiæ Lutetiam. 543
Innocentius VIII. 67. 80
Innocentius IX. 352
Innocentius X. 485. 519
Inquiſitio. 59.119
Inſanum bellum. 69.70
Interim, Caroli V. 211
Inuincibilis claſſis Philippi. 339
Lud. Ioinuillæi obitus. 517
Ioanna Lud. XII. vxor. 94
Ioanna Reg. Nauarræ. 288
Ioannes Auſtrius. 525. 564
S. Ioan. Bapt. Manus. 66
Ioannes Bapt. Mantuanus. 71
Ioannes Dei. 287
Ioan. Medicæus Card. 254
Ioan. Pierius. 217
Ioannes Suecus. 356
Ioannes Rex Arragonum. 60
Ioan. II. Luſit. Rex. 63
Ioan. III. Luſit. Rex. 150.235
Ioan. IV. Luſit. Rex. 527
Ioan. Nothus Comes Morauiæ. 250. 270. 281
Annas Ioyoſa. 335
Henricus Ioyoſa Capucinus.

cinus. 355.381
Ioyoſa Card. 418
Iſabella Caſtellana, 38. 107
Iſabella Eugenia Clara, 381.463
Iſmaël Sophi. 96.152
Iſidorus Ruthenus Card. 7
Iubilæum Sixti 33. annorum, 51
Iubilæum Lutheranum, 422
Iulius II. [105. 118. 121. 128
Iulius III. 216.229
B. Iuſtinianus, 9
Auguſtinus. Iuſtinianus, 137
Iuſtinianus Longus, 6. 7

K

KAlendarij Gregoriani reformatio, 323
Kempenſis victoria, 481
Kereſtienſis pugna, 369
Iacob. Kennetus, 32
Kerioletus, 545
Albertus Krantzius, 141

L.

LAdiſlaüs Hung. Rex, 14
Ladiſlaüs fil. Huniadis II. 14
Ladiſlaüs IV. Polonus, 432.460.496
Læuineus Torrentius, 368
Lamboyus, 495
Lancea Chriſti, 79
Guil Landus Arch. Cant. 481.487
Landreſium vrbs, 470. 521
Lanoyus, 165
Larachia capta, 407
Latiniacum, 347
Laurentius Medicæus, 80
Laurentius Valla, 35
Lauretana Hiſt. 71. Domus, 61
Lautrechius, 153.167
Laynius Soc. IESV præpoſ. 243.249
Lechius Marchio, 563
Lemnos Inſ. 528
Lentiana Victoria, 494
Leo X. 128.150
Leo XI. 397
Leo Iudas. 101
Leocata, 469
Leodium, 36.498
Leonardus Aretinus, 45
Leonora vxor Concini, 421
S. Leopoldus Marchio, 68
Leopoldus Archidux, 565
Leopoldus Ignatius Imp. 535
Lepantina victoria, 284
Lermæus Dux, 434
Leſcutus, 155
Leucus, 96.442
Libertinorum ſecta, 162
Liga, 300.342.351
Aloyſ. Lipomanus, 244
Iuſtus Lipſius, 401
Lipſienſe prælium, 11. 457.11.483
Liuonicus Ordo extinctus, 250

Lokartius Anglus, 533
Londinenſis con.uratio, 567
Henric. Longauillæus, 500.503. obitus, 570
Lotharingus Card 296
S. Lucæ Corpus, 24
Lucretia Neapol. 12.22
Ludouicus Amedæus, 471
Ludouica Niuern. nubit Ladiſlao, 489
Lud. Delphinus, 12
Ludouicus XI. 22.25.29. 40.63.64
Ludouicus XII. 94.133
Ludouicus XIII. naſcitur, 390. Rex, 406. obit, 484
Lud. XIV. naſcitur, 473. Rex, 484. 510. 516
Ludouicus Hungarus, 163
Luparæ incendium, 551
Luſitani Regem eligunt, 478
Luſitaniæ regnum prenſant, 308.309
Lutetia obſeſſa, 271. 342.346. ab Anguinio, 497
Lutherus naſcitur, 66. Hæreticus, 103.104. 141. 147. 154.156.158. 161. 179. moritur, 205
Luynius, 421.433

M

MAgdeburgum, 458
Mahometes Codabenda, 299
Mahometes II. 5.15.37. 47.51.61.62
Mahometes III. 364. 393
Mahometes IV. 519
Majoritas Lud. XIV. 504
Malecenſis eluuies, 553
Rob. Malateſta, 38
Malaxus Scriptor, 287
Malecontentorum factio, 294
Mammaluci, 137. 140. 146
Mansfeldius Nothus, 437 446
Aldus Manutius, 375
Petrus de Marca, 560
Marcellus II, 229
Maria Burgunda, 63
S. Maria de Victoria, 285
Maria Medicæa, 383.457. 482
Maria Regina Scotiæ, 237.259. 267. 268.269. 274. 281. 282.286.333. 334.335
Maria Reg. Angl. 225, 237
Marinianenſis pugna, 134
Marloratus, 249
Maronitæ, 329
Marpurgenſe colloquiũ, 170
Marſalum deditum, 571
Marſinus Dux, 504
Martinengus Machinator, 151
Petr. Martyr. Anglerius, 102.249
Maſſiliæ Arx, 542
Andr. Maſius, 293
Matthias Boh. Rex, 409
Matthias Coruinus, 11. 15.35.38.51.75

Matthias frater Rodulphi. 304.306
Matthias Imp. 403. 411. 426
Matthæus Legat. Æthiop. 127.132
Matutinæ Pariſinæ. 289
Mauritius Dux. 372
Lud. Maurus. 84. 97. 98
Maximilianus. 54. 69. 71
Maximilianus. 252. 256. 302
Mazarinus. 503.507.511. 551
Medicæi. 17.58
Petr. Medicæus. 80
Meduanus Dux. 342.343. 346.352.370.274. mors. 409
Meduanus filius. 433
Phil. Melanchthon. 148. 162 247
Melander Dux. 495
Melita. 172.260
Meliapor. 156
Memmij fratres. 502
Mercurius Dux. 347. 362. 376. 386. 390. 391
Meridianus I. 83
Metæ obſeſſæ. 221. Parlam. 463
Methone. 337
Mexicum. 158.441
Mich. Angl. Bonarota. 259
Michouius Hiſtoric. 111
Militius. 144
Miniſtri vnde dicti. 180
Mirabilis annus. 336
Mitylenæa virgo. 13
Mocenicus Dux. 47
Matth. Molæus. 527
Io. Molanus. 332
Carol. Molinæus. I. C. 257.261
Molinenſe Edictum. 266
Mommorantius. 149. 272
Mommoratius. 461
Mommedium. 529
Monaſterium Vrbs. 181. 184.554
Moncontnrienſis pugna. 278
Monenius. 213
Mongomerius. 278
Monobaſſia. 19
Monpenſerius. 89.102
Mont. albanum. 413
ad Montem Argium victoria. 408
ad Montem Latericum pugna. 30
Monſtrum Scoticum. 75
Montecuculus Comes. 186
Ambroſ. Morales. 349
Moratum. 52
Morinus Hæret. 569
Mornæus Pleſſius. 384
Montauſerius. 570
Mortonius, 306.318
Moſchou. Imperium. 60
Motta Arx. 488
Mulceaſſes. 201
M. Ant. Muretus. 332
Muſtapha Baſſa. 312
Muſtapha Sultan. 420 435
Muſkius Dux. 540.548

N

Nanceium. 53 462
Nannetenſe Edictum. 377.382
Nauarræ Regnum. 126
Ant. Nauarræ Rex. 257
Mart. Nauarrus Aſpilc.

piſc. 242 334
Petrus Nauarrus. 116
Nauclerus. 100
Frid. Nauſea. 223
Neapolitanus Morbus. 89
Nemoroſius Iunior, 538
Neoportuenſis victoria. 334
Nicolaus V. 9
Nicolea Lothar. 440. 531
Ant. Nicolaius. 522
Nicol. Nicolaïus, 522
Nicoſia capta, 281
Auguſtinus Niphus, 130
NiuernenſisDux fit Mantuanus. 454
Rob. Nobilis Cardinal. 244
Nonius Pintianus, 223
Norligenſis pugna, 1.464. 11.489
Noſtradamus, 268. 269
Nouarienſis Clades, 128
Noueſium, ſeu Nuſſia, 50
Nuptiæ Ducis Aurel. 463
Nuptiæ Ducis Andeg. 592
Nuptiæ. Lud. XIV. 543

O

OBeliſcus Sixti. 333
Octauius Parmenſis, 217. 306. 309. 310. 317. 327. 347. 353. 354
OdetusFuxius, 153
Oecolampadius, 161
Oliuareſius Comes, 174
Olympia Maldachina, 424
Onuphrius Panuinius, 519
Optati Galli liber. 477
Oratorij Congregatio. 276
Orbitellum, 413
Ordo S-Iacobi, & Calatrauæ, 84
Ordo Capucinorum. 163.169
Ordo Concept. Ducis Niuern. 440
Ordo Fulienſium, 333
Ordo S. Lazari, 262
Ordo S. Mariæ de Monte Carmelo, 403
Ordo S. Mariæ duplex, 410
Ordo S. Mauritij, 289
Ordo S. Michaëlis, 38
Ordo Minimorum, 48
Ordo S. Spiritus, 310
Ordo Somaſcharum, 175
Ordo Equitum S. Stephani, 243
Ordo Viſitationis, 408
Ordo S-Vrſulæ, 410
Orlandus Laſſus, 295
Ornanus Mareſchallus, 441
Orontius Fineus, 177. 231
Oſmanes, 420. 432. 435
Oſſatus Cardinalis, 380. 396
Oſtenda, 389.395
Ottomanus, I. C. 349
Ouiedo Patriarcha, 231
Erricus Oſtxenſternius, 527

Oxyachantes floret, 289
Petr. Oxomenſis, 60

P

Frid Palatinus, 460
Palauicinus Cardin. 538
Parienſis Cardin. 60
Papienſis pugna, 159
Pappienſes milites, 385
Phil. Theophr. Paracelſus, 199
Pariſienſis I. Archiep. 437
Guill. Parrius, 326
Steph. Paſquerius, 262
Patræ, 368
Paulus Æmil. Hiſtor. 145
Paulus Mediol. Arch. 19
Paulus II. 29.42
Paulus III. 181.215
Paulus IV. 229.239.243.244
Paulus V. 397.433
Pax Auguſta, *Badajos*, 336
Pax tota Europa, 545
Nic. Penotus, 45
Pera, 8
Ant. Pereſius, 352
Perpinianum captum. 481
Iac. Dauitius Perronius Card. 396.424
Io. Peſarus Dux Venet. 538
Perſonius, 314
Peſceſium, 21
Petrus Aloyſ. Dux Parm. 208
Petrus Medicæus, 34
Dionyſ. Petauius, 511
Peutingerus, 210
Franc. Philelphus, 45
Philippopolis, 485
Philippus Archidux, 102.110
Phil. Burg. Bonus, 8. 12. 22.32
Philip. II. Hiſp. Rex, 212
Phil III. 378.434
Philip. IV. 434.563
S. Philip. Nerius, 366
Franc. Phœbus, 65
Phranzes Hiſt. Græcus, 35
Iacob Picens, 12
Ioan. Picus, 70.86
Fr. Picolomineüs, 512
Pilei Rubri Card. 23
Pineus Dux, 345
Pingræus Epiſc. 563
Pſeudo Concil. Piſanum, 121. 125. 129. 130
Piſciaſenſe Colloquium, 249
Anna Piſeleua, 102
Pius II. 16 17 27
Pius III. 105
Pius IV. 243.263
Pius V. 266.288
Pizarrus, 163
Barth. Platina, 28.45
Plurium vrbs hauſta, 425
Podiebraccius, 14.15
Poggius, 18
Politicorum factio, 294
ad Pontes Cæſaris pugna, 430
Populonia, *Piombino*, 492
Portolongone, 492
Ant. Poſſeuinus, 316
Guill. Poſtellus, 319
Priuaſium, 452
Proteſtantes, 170.218. 219

Pu-

Puritanorum origo , 276
Pyramis Pariſina , 363. 398

Q

QVaKertij , 525
Quercetum , 526
Quinque SS. Canonizatio , 436

R

RAdeſius Card. 508. 511. 516
Georg. Ragotzius , 486
Sigiſmund. Ragotzius , 401
Ragotzius , 535. 539. 545. 546
Ramburius , 470
Ramburius Iunior , 481
Petr. Ramus , 289
Raphaël Volaterranus , 105
Raphaël Vrbinas , 259
Ratiſpona Suecis erepta , 464
Rauennenſis pugna , 124
Raymundus de penna forte , 389
Rea Inſula , 448
Rebellio Anglicana , 483
Rebellio Polonica , 556. 571
Reciffum , 516
Recollecti , 177
Reginaldus Polus , 219. 227. 237
Io. Regiomontanus , 51
ad Regiam Rupem victoria , 484
Religioſorum priuilegia , 139
Renatus Siculus , 20
Requeſenius , 292. 295. 301
Beatus Rhenanus , 210
Rhodus obſeſſa , 60. capta . 151
Petr. Riarius Card. 49
Ricardina Fl. 34
Ricardus Angliæ Rex , 65
Ricardus Dux Eboracenſis , 21
Ricardus Protector , 536. 540
Armandus Richelæus Cardin. 421. 427. 441. 457. 482
Richerius turbat , 411
Dauid Riccius , 258
RoKyſana , 14. 41
Rodolphus Hũgariæ Rex , 290
Rohannius Dux , 451. 453. 473
Rohannius Inſertus , 507
Romegaſius eques Melit , 318
Petr. Ronſardus , 331
Rotteuilla capta , 485
Rudolphus Rex. Ro. 298. Imp. 302
Rudolphus Imp. 403. 404. 411
Rupella , 292 capta , 449
Rupifucaldius Cardinal. 487

S

SAbaudus an Rex Cypri? 70.71
M. Ant. Sabellicus, 113
Sacrum Cereris, *Sarcerre*, 292
Sadoletus, 110.130
B. Saleſius, 436 551
Salſedana coniuratio, 320
Salſulæ, 474
Salutiarum Principatus, 338
Sanazarius, 172
Sanctio Pragmatica, 33
San Maclouianum incendium, 553
San-Marcius, 482
San-Quintina Clades, 234
Sanguis Chriſti in trid. paſſ. 24
Santarelli liber, 443
Sauonarola, 91.95
Iul. Scaliger, 238
Scanderbegus, 8. 21. 29. 33
ScenKium Arx, 468
Sebaſtianus Luſit. Rex, 307. 308. rediuiuus, 387
Sebaſt. Fiſcherus, 332
Selimus I. 123 145
Selimus II. 165.294
Semeïra, 185.186
Senæ vrbs, 222. 227. 229
Septa Pariſina, *les Barricades*, 337
Seguerius Cancellarius, 466
Mich. Seruetus, 174. 225
Seruientius, 558
Sexdecemuiri Pariſini, 352
Sfortia Dux Mediol. 125. 185
Ant. Siculus, 46
Sigiſmundus Malateſta, 23
Sigiſmundus Pol. Rex, 132
Sigiſmund. Auguſt. Pol. Rex, 212.289
Sigiſmundus III. Pol. 336.356. 363. 400. 404. 407.449.460
Sinicum iter, 139. 336. 512. nouum iter, 412
Sirletus Card. 332
Iacob. Sirmondus, 505
Sixtus IV. 43. 58. 66. 67
Sixtus V. 330 Biblia, 347. Theſaurus, 348. mors, 348
Io. Sleidanus, 233
Sluſæ captæ, 395
Smalcaldicum Colloquium, 170 Conuentus, 189
SmolenſKum, 410. 462. 465.518
Societas Ieſu, 181. 193. 194. 196. 230. 261. 529
Solymanus, II. 145. 265
Paulus Soauis Polonus 440
Sophala regnum, 109
Sophia Moſchi vxor.
Ambr. Spinola, 301.434. 455
Carol. Spinola, 436
Stamparum obſidio, 508
Staphylus, 259

Thom. Stapletonius, 380
Steph. Vayuoda Tranſ. 108
Rob. Stephanus, 244
Stero Suecus, 127
Stetinum obſeſſum, 339
Stipendia militaria, 107
Io. Sturmius, 309
Subizius, 488
Franc. Subletus Nucetius, 448
Sudor Anglicanus, 68
Sueſſiones obſeſſæ, 420
Sueſſionenſis Comes, 479
SulaKa, 216
Supplicationes Henrici III. 325
Supplicatio ad S. Genoveſam, 508
Suſpenſio armorum Fr. & Hiſp. 538
Surenenſe colloquium.
Laur. Surius, 309
Sueuo-Danicum bellum.

T

TAmmaſius Rex Perſ. 299
Tanneguidus Caſtellus, 22
Ruardus Taperus, 244
Tarentinus Princeps, 25
Torq. Taſſus, 368
TeKel, 115
Tenedos capta à Turcis, 528
Terræ motus Conſtantinop. 114
Terræ motus in Romandiolâ, 550
Terræ motus in Calabria 538
Terræ motus in Apulia, 448
Terræ motus in Francia, 543
Tertia pars *le Tiers party*, 350
Teruana exſciſa, 224
Theatini, 158
S. Thereſia, 276.324
Andr. Theuetus, 231
Theodonis Villa, 474
S. Thomæ Apoſt. Corpus. 156
S. Thomas Cantuar. Arch, 192
Thomas Deſpota, 16,21. 28
Thomas à Kempis, 43
Thomas Morus. 184
Thomas Sabaud. Princeps, 465.475.527
Thoraſius, 448.469
Thorunium, 536
Chriſtoph. Thuanus, 323
Auguſt. Thuanus, 428
Tillemontium captum, 465
Tillius Dux, 449
Andr. Tiraquellus, 238
Tirœnius Comes, 383
Titelmanus Capucinus, 187
Titulus Crucis, 79
Petr. Toletanus, 224
Toletus Cardin. 366. 372
Torſtentonius, 480.489. 491
Trapezuntinum Imper. 20
Trementes hæretici, 25
Concil. Tridentinum, 204
Trinum, 533

Trithemius Abbas, 145
Triuultius, 98
Trompius Dux moritur, 513
Truchefius, 325
Tunetanum regnum, 291. 295
Turenius, 501. &c.
Turcicum bellum in Venetos, 487
Hadr. Turnebus, 265
Fr. Iuſtus Turnonius Car. 254
Turre Cremata Card. 37
Iacob, Tuſſanus, 137. 210

V

VAlentia vrbs Ital. 466.527.533
Valencenæ, 526
Valerius Viterbienſis, 45
Marg. Valeſia, 417
Valetta cæditur, 355
Valetta Card. 466.475
Laur. Valla, 35
Vallis Tellina, 438.439. 466
Valſteinius Dux. 449. 464
Valuecurtius, 378
Vanocia Pellex, 81
Ioann. Varadin. Epiſc. 75
Varadinum Turcicum, 545.546
Vaſco Gama, 92
Ioan. Vaſæus, 217
Vaſſiacenus Tumultus, 251
Vaſtius Marchio, 198. 206
Vatablus, 173.210
Bernardus Veimarius, 460.472.474
S Venantij Fanum, 530
Veruinenſis Pax, 376. 377
Veſalium captum, 433
Veſuuinum incendium, 458.541
Petr. Victorius, 334
Vincentius Dux Mant. 451
P. Vincentius à Paulo, 544
Vindocini fratres, 441
Vienna, 23.68.171
Vignacurtius Eques, 436
Phil. Villierius, 151.152. 155.182
Villa Theodonis, 485
Vilna capta, 521. Arx. 557
Viretus, 183
B. Virgini Francia ſacra, 473
Virginia Reglo, 331
Mutius Vitelleſcus, 492
Gerardus Vohetus, 372
Volfangus Lazius, 232
Volfangus Muſculus, 256
Volſæus Cardinalis, 157 169
Vorſtius hæreticus, 408
Vrangelius Dux, 491.495
Vrbanus VIII. 439.485
Vrbinas Ducatus, 442
VſkoKi Croatæ, 419
Vſlaim Baſſa rebellis, 532 536
Vſumcaſſanus, 13.47.49. 57
Valinghamus, 349
Georg. Vvicelius, 174
Vvladiſlaüs Bohæ. Rex, 41.50.75
Vladiſlaüs Hungariæ Rex, 138

Xa-

X

S. XAuerius. 181. 196. 198. 200. 203. 215. 223. Neapolis protector. 532

Franc. Ximenius Archiepiſc. Tolet. 92. 109. 116. 141

Y

YVoſium captum. 470

Yuriacenſe prælium. 346

Z

ZAmorinus Galecutanus. 108

Zemes Turcus. 62. 72

Zigethum captum. 265

an in Zytho Miſſa. 75

Zuinglij hæreſis. 144. 161

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SUPPLEMENTUM

AD

ANNALES

ET

CHRONICON

PHILIPPI BRIETII

AB ANNO 1663.

Uſque

AD ANNUM 1692.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CONTINVATIO CAP. VII.

DECAD. VII.

COEpti ſunt poſt multa vtriuſq; partis molimina, quibus bellum parari videbatur, in oppido Pontis Bellovicini in finibus Galliæ & Sabaudiæ tractatus pro pace inter Pontificem Alexandrum, & Ludouicum conciliandâ, brevique interrupti & reſciſſi, quod Rex conſtanti animo inter cœtera quibus ſibi ſatisfieri prætendebat Status Caſtrenſis reſtitutionem Parmenſi Duci evincere vellet. Inde cœperunt Gallicæ copiæ Italiam verſus progredi exiguis turmis, ſed quæ omnes in ditionem Parmenſem convenientes iuſti exercitus numerum, & vices obirent. Claſſis item Gallica ſub Belfortio Duce maria Genuenſe, & Etruſcum oberrans exſcenſionem in aliquod ſtatûs Eccleſiaſtici littus minabatur, ſollicitis interim Pontificiis delectus in Germania, & Heluetia habere, quibus ſeſe contra invadentem tuerentur: ſed qui vlterius non ſunt progreſſi, quod iis tranſitum Veneti denegarent, aliquibus exceptis, qui Tergeſte Anconam tranſvecti ſunt.

Cœpti & rupti tractatibus. Exercitus Gallicus contendit Italiam.

Tentata eſt Haphniæ proditio, cuius inſidiis in Friderici Regis caput coniurabatur. Antequam tamen occaſione matureſceret Regi detecta, Corvitio Comiti Alefeldio, qui eam ordiebatur, exilium & bonorum mulctam concivit, ipſo fuga ſibi ſalutem parante. Diſſipati pari vindictâ complices, ut propterea Fridericus ſecundâ fortunâ utens ſecurus ad mortem uſque regnarit.

Inſidiæ Regi Daniæ poſitæ

Directis tandem Neoſolium verſus Turcarum copiis, cœptaque à Viziro eius obſidione per Auguſtum menſem valida primum defenſione ſervatur Civitas, ſed præcipiti Comitis Adami Forgatii animo (qui frequentibus, at parum proficuis eruptionibus obſidentes laceſſebat)

Neoſoliū obſeſſum, & captū.

imminutis præſidiariis, nec audente ob inæquales vires Montecuculo aleâ tentare immitendi ſubſidij, tandem Arx ſummi momenti Viziro deditur Septembri exeunte, ſicque ruptus agger, qui ne in interiores provincias inundaret hactenus hoſtem coercuerat.

Aliæ item urbes in Hungaria

Præluſum Neoſolii obſidione aliarum in Hungariâ ſuperiori urbium caſui; vix enim Nitria, Leventium, & Nouigradum Infideles viderunt, cum precipiti ſe deditione iis ſubmiſere, excurrentibus inde non in Hungariam ſolum, ſed Moraviam, & Sileſiam Tartarorum manipulis, qui has provincias cœdibus & rapinis miſerè fœdarunt.

Iudei Chriſtianis inſultantes puniuntur.

Singularis inter tot Chriſtianorum exitia modeſtiæ exemplum Sultanus edidit, qui cum Adrianopoli inter feſtas acclamationes ob devictas vrbes inſolentem aliquorum Iudeorum proterviam (qua victis & victorum religioni inſultabant) obſervaſſet, eos fuſte percuti, & ſupplicio inſultus retundi imperavit.

Cæſar Ratiſbonæ.

Cæſar Leopoldus ut in Turcas ſubſidia ab Imperii Ordinibus impetraret, & impetrata acceleraret ad Comitia Ratiſbonenſia ſe contulit, eo maiori adactus neceſſitate quod Hiſpanos Luſitanico bello implicitos, ſibi tenui auxilio adfuturos præſciret.

Turcæ repreſſi in Croatia.

Capto Neoſolio, & Oppidis ſupradictis cum Vizirus ſuo potiturus triumpho aulæ ſe reſtitueret, Ally Liecca Præfectum cum novem armatorum millibus dirigit in Croatiam, hoc mandato ut viam ſibi quovis conatu in Italiam rimaretur: ſed occurrente cum ſolis ſexcentis militibus Petro Comite Zrinio non ſolum a meditato progreſſu vetitus eſt Præfectus, ſed commiſſo prælio peſſimè habitus, deſideratis Turcarum mille ducentis qui preſenti neci addicti ſunt, & trecentis aliis tractis in ſervitutem, inter quos aliquot præcipuæ notæ Duces numerabantur.

Ite,

Iterato adhuc Infideles certamine idem Zrinius repreſſit ad Muræ fluvii littora, quo ſe in Styriam penetraturi effuderant; ſolito enim ardore Comes actus, eos incautos ita aggreſſus eſt, ut equites bis mille, qui prævii iam flumen traiecerant ſubito impetu conſterneret, partim cæſos partim in flumen præcipites retruſos, & merſos; ceteris ſolo terrore in fugam adactis, è qua ſe retrahere amplius non tentarunt. *etiam ad Murā fluvium.*

Acatholici Lucernę & aliarum Vallium in ſubalpinis incolæ aliquot locis occupatis inter montium prærupta in iis ſeſe munire contra Ducem Allobrogum cœperunt, priſtinam ei fidem & obedientiam detrectantes: Aſt immiſſis in eos copiis ſub Marchione S. Damiani, occupatis excedere, & ſolito ſubeſſe iugo coacti ſunt. *Tumultus hæreticorū in Subalpinis repreſſi.*

Oeniponti fatis conceſſit Ferdinandus Carolus Archidux Auſtriæ lineæ Tirolinæ, vnicâ relictâ filiâ Claudiâ Fœlicitate, quæ poſtea Leopoldo Cęſari nupſit. Ipſi in principatu ſucceſſit fraterno iure Sigiſmundus Franciſcus, qui tertio ab hoc anno improlis obiens, aridum in ſe hunc Auſtriacæ Domus ſurculum terminavit. *Obitus Archiduc. Tyrole &.*

Auguſtæ item Taurinorum vitæ multis laboribus exercitæ finem habuit Chriſtina Francica Allobrogum Ducis mater, præmortuâ ipſi Margaritâ filiâ, Ranutii Secundi Parmæ Ducis uxore, qui ei Iſabellam Eſtenſem ſubſtituit Franciſci Mutinenſis Ducis filiam. *Ob. Chriſtina Francica.*

MVNDI 5717. CHRISTI 1664.

Impatiens hybernæ quietis Zrinius collectâ ſuorum Hungarorum manu inter Savum, & Dravum flumina excurrens omnem incendiis, & rapinis Turcarum ditionem funeſtavit, Turcis ipſis, ubicumque obvios habuit, ad interne- *Excurſio Zrinii in Sclavoniam.*

cionem deletis. Sic latè deſolatâ Sclavoniâ, data ignibus Quinqu'Eccleſienſi Civitate, & deſtructo ingenti Ponte Eſſekano, ſpoliis & captivis dives, & audacis facti pompâ illuſtris ad ſtativa remeavit.

Caniſſa fruſtra à Chriſtianis obſeſſa. Eiuſdem Zrinii conſiliis accelerata eſt præmaturo apparatu Caniſſæ obſidio, accinctis ad expugnationem cum Gentilibus Hungaris iis etiam copiis, quas Cæſari militaturas Imperii Proceres deſtinarant. Aſt remorante conatus immiti tempeſtatis rigore, & feſtinatis a Viziro Vrbi obſeſſæ auxiliis, ſoluta obſidio eſt.

Pax inter Pontificē, & Regem Galliæ redintegrata. Agitata vanis ſpe, & metu multorum controverſia inter Alexandrum Pontificem, & Regem Ludouicum, tandem die 12. Februarij finem accepit Tractatu Piſis in Etruria habito, quo Pontifex rerum actarum excuſationes per Cardinalem Nepotem Pariſios ad Regem tranſmitteret, Gentem Corſicanam ab Sedis Apoſtolicæ militiâ Edicto perpetuo arceret, & Pacis redintegratæ memoriam & pacta in marmore ſculpi Romæ procuraret. Rex perpetuâ obliuione ſepeliret vim Oratori ſuo illatam, & Avenionenſem Civitatem, Comitatumque Viudaſcinum, Eccleſiæ ex integro reſtitueret.

Claſſis Gallica exſcendit in littus Africanū. Dux Belfortius cum Claſſibus Gallicâ & Melitenſi inexpectato inſultu Africano littori appellit, & Gigerim nullius vel nominis, vel opportunitatis locum (quippe qui portu, & cœteris ad Arcem extruendam neceſſariis careret) occupat; Vnde non multo poſt à Barbaris impetitus turpi fugâ ſe ſubducere coactus eſt, relictis quinquaginta tormentis æneis, quæ meditatæ arcis defenſioni inſervitura iam depoſuerat.

Præſidia Zecheleidæ, & Claudiopolis ſe dedunt Abaffio hæretico. Diſtentus aliis neceſſitatibus Cæſar, quod prompta ſtipendia præſidiariis Zecheleidæ, & Claudiopolis in Tranſilvaniâ non miniſtraret, utramque ſummi momenti vrbem Michaeli Abaffio prodiderunt, qui hæreticus Princeps pro-

provinciam occupare Turcarum auxilio fretus, procuratâ etiam Kimino Ianoſio Catholico morte, cœperat.

Vi armata adegit Moguntinus Elector Erfordiam Civitatem ad primæ obedientiæ Sacramentum, cui ſe ſubducere a multis iam annis cœperant. Hæc Svecorum armis olim ſub Guſtavo occupata cum diu eorum in Germaniâ Imperii ſedes fuiſſet, & pace pactâ legitimo ſuo Principi parere debuiſſet, ſe pro libera Imperii Civitate habere cœpit; vnde cum nec minæ nec ſententiæ eam ab uſurpatæ libertatis ambitione retraherent, annuente Cæſare, & auxiliantibus Rhenani Circuli Principibus ad detrectatam ſubiectionem coacta eſt. *Erfordia Moğūtino Electori parere coactia.*

Laboravit internis diſſidiis Polonia, ſatagente multis moliminibus Reginâ Caſimiro Regi ſeſe abdicare parato Gallum Principem ſubſtituere. Lubomirskius Summus Regni Mareſcallus in exoſæ novitatis authores magno Clientum, & faventium numero ſtipatus inſurrexit, reſque in ciuilis belli periculo verſabatur, cum Moſchorum armis ad caſtra revocatus Caſimirus bellum gerere, & animos alio abſtrahere coactus eſt. Non infelici Marte tunc Moſchis repugnarunt Poloni, receptis multis trans Boriſtenem vrbibus, quas iſti occuparant, quo factum eſt, ut ſeriò Moſchorum Dux de Pace cogitarit, cuius etiam tractandæ cauſa caduceatores ſuos delegavit in Lituaniam. *Diſſidia ciuilia inter Polonos* *& iſtorum bellum cū Moſchis.*

Eyderum Caſtrum Emdenſis in Friſia Comitis novi inter Batavos, & Monaſterienſem Epiſcopum belli cauſa fuit, Epiſcopo ob aliquot ſibi obœrati Comitis debita caſtrum vi occupante, & Batavis iniquè ferentibus ſibi ſubditi Principis arcem ad alienum dominium transferri. Armis ergo repugnare cœperant cum gravioribus curis diſtracti de bello ſibi ab Anglis illato cogitare coacti ſunt. *Item Batanorū cū Epiſ. Monaſterienſi*

Carolus Angliæ Rex queſtus Inſtitores ſuos

durius

[illegible] Anglorum cum Batauis.

durius haberi a Batavis ubicumque Mercimoniorum cauſâ per Africam, & Americam inſimul convenirent, de pace conciliandâ iam diu per communes Oratores egerat. Sed nullâ ſe concordiæ viâ aperiunte, quo ſe de illatis damnis (quæ milliones quinque librarum excedere aiebat) eis bellum indixit, quod variis incurſionibus, mutuiſque navium depredationibus hoc anno geſtum eſt, ſervatâ ad annum ſequentem maiorum virium colluctatione, quæ inter utriuſque claſſes exercita eſt.

Alcãtara à Luſitanis capta, & Hiſpani profligati.

Vrbem Alcantaræ in Hiſpania Luſitani poſt aliquot Hebdomadarum obſidionem cœperunt, Ducemque Oſſunium exercitus Præfectum paulo poſt ad caſtrum Roderici profligavere. In hoc prælio Hiſpani maximè pedites contriti ſunt, & tormenta impedimentaque omnia caſtrorum victoribus ceſſere, ob quæ Oſſunius a Rege exauctoratus, & ad maiorem fidei, & diligentiæ allatæ dilucidationem iuſſus eſt detineri. Valuere & aliæ ſuſpiciones in mente Philippi Regis, qui propterea magnates aliquot ab officiis, & rerum adminiſtratione prohibuit, relegato etiam ad privati nominis diverticulum ipſo filio Ioanne Auſtriaco, ne ſi (quod ipſe ſibi anxie tunc timebat) inter bellorum anfractus moreretur, is armorum potens aliquid contra Hæredis legitimi iura auderet.

Mariũ unio tẽtata a Rege Galliæ.

Illuſtri facinore moliri cœpit Rex Ludovicus Oceani cum Mediterraneo unionem, effoſſo canali qui Garumnæ iungeret, unde navibus tranſitus liber pateret a ſinu Lugdunenſi in Aquitanicum mare. Cœpti tamen famoſus magis quam utilis exitus fuit, ut poſt immenſa pecuniæ, & laboris diſpendia compertum eſt.

Neglectâ a Cæſare Arcis Zrinuarienſis defenſione, quamvis de eâ multum ſatagere videretur, Montecuculus, hæc poſt aliquot dierum obſidionem, in Turcarum manus devenit. Ideo autem Arcis huius neglecta defenſio eſt, quod

eam

eam Zrinius Comes abſque Cæſaris conſenſu tumultuario opere conſtruxiſſet, eaque potius uteretur ad predas coacervandas, quas ab ditione Turcica inquietus etiam in pace milesabigebat, quam quod regionis Auſtriacæ iuſtæ ſecuritati inſerviret. Inde auctis Turcico Præfecto animis dum dirutâ arce Auſtriam irrumpere impatiens tentat, reſque tota in tranſitu Arrabonis fluvii verſare videretur inſigni clade a Montecuculo ad S. Gotardi pagum frangitur, occiſis cruentâ ſtrage Infidelium ſexdecim millibus dum flumen aut traiicere, aut fluminis tranſitum ſociis ſternere, ſatagunt. *Clades Turcarum ad S. Gotardum.*

Inſignis victoriæ die 1. Auguſti habitæ non ſpernendam partem ſibi attribuere auxiliares Galli, in Hungariam a Rege Ludovico ſub Comitibus Foliadeo, & Colineo tranſmiſſi, quorum opera veterano Germanorum robori adiuncta, aliquot turmis novi delectus diſſipatis non tantum pugnam reſtituit, ſed illuſtri triumpho exercitum fœderatum cumulauit.

Secuta decem poſt dies pax inter Cæſarem & Ottomanos Germaniæ, & Italiæ ſecuritatem (cui multum a truculento infidelium furore timebatur) conciliavit; præfeſtino forſan tantæ victoriæ fructu, quippe quæ captato proſperi ſucceſſus auſpicio luculentioribus pactis ſtatui poſſe viſa eſt. Nitriam & Leventium iam prius Comes Souchius recuperarat, ruperatque Budenſem Præfectum qui ei obſtare nitebatur. Conceſſa novis articulis Sultano quæ alibi cœperat, nempe Neoſolium, cuius vice Leopoldus aliam Arcem ei vicinam confinis regionis ſecuritati opportunam extruere poſſet; non ita Zrinianum Fortalitium, quod ruinis ſuis ſepultum iaceret. *Pax inde ſecuta, quibus pactis.*

Belli Hungarici finem excœpere Cæſaris nuptiæ ſancitæ cum Margaritâ Philippi Hiſpaniarum Regis filiâ, quam poſt Claſſe in Italiam delatam celebri pompâ per reliquum iter Vien- *Nuptiæ Cæſaris cum Margarita hiſpanica.*

nam uſque deduci Cæſareus coniux curavit.

Mors Co. Zrinij.

Obiit inter Venationis delicias, queis ſe poſt bellicos ſudores, dederat, Nicolaus Comes Zrinius, Apri ut dictum fuit, quem inſectabatur, fatali morſu, ſed forſan ſecretiori vindictâ iuſſus occidi, quod res novas, & publicæ quieti noxias moliri non ſine causâ crederetur.

& Vilelmi Principis Auriaci.

Fortuita ſclopi minoris exploſione vulneratus Vilelmus Princeps Auriacus vivere item deſiit in Olandia, & quod tæderet Batavos ſub huius domus auſpiciis vivere, quæ inter eos regiâ paulo minus authoritate florebat, filio ſuperſtiti ſuetos honores, & hæreditariam authoritatis ſucceſſionem denegarunt. Res grandium (ut poſtea dicetur) motuum occaſio, cum hic poſt aliquot annos clientum ſtudiis, & quaſi ſeditioſâ vi ad priſtinam potentiam redintegratus eſt.

Henrici Ducis Guiſij.

Diem pariter obiit ſuum in Gallia Henricus Guiſiæ Dux, Neapolitani Regni ad Galliæ regem transferendi tentatâ operâ orbi notus, cuius etiam ſeceſſionis Hiſtoriam commentario a ſe ſcripto edidit, e carcere dimiſſus in quem poſt vanum cœpti exitum coniectus ab Hiſpanis fuerat.

Caroli Ioſephi Archiducis Auſtriæ.

Sic præmaturâ morte Lintii deceſſit e vivis Carolus Ioſephus Leopoldi Cæſaris frater, Paſſavienſis, & Olmutienſis Epiſcopatuum Adminiſter, & Supremus Magiſter Ordinis Teutonici. Hic ad Belgii gubernacula a Rege Philippo deſtinatus, eo ſe conferre quamprimum cogitabat cum febri correptus eſt; tanto grauiori domus Cæſareæ iacturâ quod unico Stolone deinceps Auguſta proſapies floreret.

Rebellio Avenionenſium in Pontificem.

Repentino ſeditionis æſtro anno exeunte rebellarunt in Vicelegatum Pontificium Avenionenſes occaſione cuiuſdam Edicti, quod Vrbis privilegiis contrarium prætendebant. Seditionis capita fuere Conſules ipſi, qui cum in Edictum proteſtati eſſent, e publico palatio tam

quam

quam adminiſtrandæ Iuſtitiæ valedicerent, exierunt: unde armis correptis Plebs præſidiarios Italos eliminavit, ipſoque Vicelegato obſeſſo ad Regem Galliæ pro dedendâ civitate deſtinavit. Aſt Ludovicus neglectis rebellium precibus Duci Mercurio vicinæ Provinciæ Gubernatori iniunxit ut vim ſeditioſis inferret, ni priſtinæ ſe obedientiæ reſtituerent; pacta demum pace iis conditionibus ut Pontifice noxam remittente milites Pontificios ſolitis excubiis aſſiſtere paterentur, eius Vicelegato ſexaginta apparitorum præſidium ære proprio deinceps exolverent, tormenta, & cætera belli munimenta reſtituerent, nec ultra ſolitis ſe tributis ſubducere molirentur. *quibus pactis ſedata.*

Incœpit die 15. Decembris ingens Cometes in cœlo videri caudâ occaſum, & Septentrionem verſus protensâ, & curſu directo raptus in Occidentem. Dicturientes Aſtrologi multa inde portenderant, quæ (ne iis umquam fides adhibeatur) adamuſſim comperta ſunt falſa. Damna enim & ruinæ, quorum index Aſiaticis populis eorum iuditio fuerat, nuſquam iis probata, quin ipſi otio, & pace ad voluptatem potiti ſunt. *Cometes in cœlo viſus.*

MVNDI	CHRISTI
5718.	1665.

Famoſo illuxit incendio redeunti a Bello Hungarico Mahumeti Biſantium, in quo abſumpta plura domorum millia, & peculiari iactura fere totum ignibus flagravit Regiæ Matris Gyneceum. In hoc immenſum periiſſe gemmarum & pratioſiſſimæ ſupellectilis pondus fama vulgavit, digno plane tot divitiarum impendio, quas infami laſciviæ, vel ſtolidæ ambitioni paſcendis plurium annorum, & Miniſtrorum rapinæ conquiſierant. *Incendium Biſantinum.*

Mutuis ſe damnis Pontifex Alexander, &

Diſcordia inter Pōtificem & Venetos. Reſp. Venetorum preſſere, retentis utrimque ſubditorum nauibus, quæ in alterutrius portus diverterant. Anſam huic diſcordiæ præbuit ius a Venetis pretenſum ſuper omnes onerarias quæ Adriaticum excurrunt, a quo indemnes Pontifex ſuos Subditos volebat: ſed intercepto his litibus commercio, ſucclamantibuſque pro Pace populis, utrinque relaxatum quod alterius detinebatur, & antiquis rationibus ſarta firmitas & robur manſit.

Peſtis Lōdini. Exorta hoc anno Londini in Angliâ peſtis, quâ acerrime per plures menſes graſſante deſiderata ſunt hominum nonaginta ſeptem millia, qui pro ſola tantæ urbis Civium quinta parte numerabantur.

Geſta in Dalmatia & Creta. Delatâ a Venetis Marchioni Chironi Franciſco Villæ è ſubalpinis evocato Summa Peditum præfecturâ, inito Magiſtratu Dalmatiam primum luſtravit: ſed quod Turcæ ob anni præteriti cladem, & peſtem exortam nihil magni molirentur, ſolis velitationibus alicubi certatum eſt, eodem Marchione in Orientem properante ubi Candiæ imminentes Turci plus timoris inferebant. Intercœptæ iis ab Andreâ Cornelio aliquot onerariæ quæ arma, & commeatum ad ſuos ferebant: ſed maior urgebat metus ne Vizirus Bello Hungarico expeditus eo ſe conferret maturandæ obſidionis gratiâ, cui ne impares Veneti manerent delectus a Pontifice, Cæſare, & aliquot aliis Principibus impetrarunt.

Bataui navali prælio ab Anglis victi. Bellum Indixerat Batavis Carolus II. Angliæ Rex anno præterito, eo pretextu quod Anglis in exercendo mercimonio adverſi, eis damna non levia intuliſſent, ſed forſan verius ut inquietos ſubditorum ſuorum animos averteret a domeſticis machinationibus, quibus ſummo publicæ tranquillitatis periculo intenti, omnia Londini turbabant. Armis itaque tractari cœptis, ambæ Claſſes huius anni menſe Junio cum in conſpectum veniſſent, Batavi inſigni ſunt

clade

clade ab Angliscontriti, triumphante Iacobo Duce Eboracenſi, qui Caroli Regis frater, & Anglorum Archithalaſſus erat, & celebratâ Londini (quamvis gravi peſte Vrbs affligeretur) variis ludis, & feſtivis ignibus victoriâ.

Variis agitata eſt motibus Aula Gallicana, quorum aliqui fidem, alii Regis ipſius perſonam attigere. Sedis Apoſtolicæ Nuncius Robertus promulgatis in eos qui hæreſis Ianſenianæ fautores fuiſſent aliquibus edictis, ſibi Pontificis Delegati titulum apud *Regem*, & *Regni Ordines* aſſerebat, quod quanto iniquius a Rege acceptum eſt, eo gratius Popularium auribus arriſit, qui antiquam Ordinum authoritatem agnoſci, eâque regiam temperari potentiam videbant. Ephimerâ tamen voluptate ſpei publicæ blanditum eſt, iuſſo ſcripto apparitoris manibus lacerari, & obtruſo minitantis Regis indignatione, ore eorum qui ſimile quid attentare umquam auderent. *Varii rumores in Aula Gallica.*

Maiori Fidei Catholicæ periculo Sorbonicum Collegium intonuit in Librum quemdam, qui de Pontificis auctoritate infallibili diſſerebat. Sed a Clero non diu poſt congregato repreſſa Cenſura eſt, ne deſultorio ingenio probare viderentur quod nuper ſolemni, etſi tacito conſenſu damnarant; cum ſcilicet Ianſenianorum Hæreſim ſolo, & infallibili Pontificis judicio ritè percuſſam voluere. *Circa Librũ de Infallibilitate Pontificis.*

Nec Gynecæo regio ſui defuere tumultus, quod inſolentiori quorundam aſſultu impetitum eſt. Favebat propenſiori affectu Rex Ludovicus puellæ cuidam nobili, quæ Amaſiæ titulo, & favoribus gaudebat. Gratiæ invidere primum, & ſecretis obmurmurare dicteriis cœperunt inter præcipuos Marchio Vardenſis vnius Prætorianorum cohortis ductor, & Comes Guiſcius Ducis Grammontenſis filius. Inde ad publicas oblocutiones devenire, & caſum Amaſiæ moliri occultis machinationibus. Sed re detectâ u- *Proceres aliquot exilio mulctati.*

trumque Rex aulâ excedere iuſſit, quam irrequietis artibus exagitabant, turpi etiam exilio eliminato Miniſtro quodam Pontificio, qui inutilibus Epiſtolis apud Italos Aulæ regiæ otioſa hæc negotia traducebat.

Mors Philippi IV. Hiſpan. Regis. Mors Philippi IV. Hiſpaniarum Regis die Septembris 17. ſecuta fidem viſa eſt feciſſe nefandis auguriis, quæ ex ultimo Cometa traxerant aliqui, cum eius occaſione ea ſint exorta bella quæ multis late provinciis exitium attulere, præterquam quod tentata primum fœlicibus armis alea, maioribus poſtea bellis anſam aut prætextum miniſtravit. Obiit Philippus non pœnitendæ famæ Princeps; quippe qui a naturâ ad virtutes eximias formatus, hoc uno eas fœdare viſus eſt, quod voluptatibus plus æquo deditus duobus ſucceſſiue Miniſtris 44. annorum regnum permiſit, quorum incuriâ Provincias rebellare, & infœlicibus armis quaſi ſemper ſua bella geri indoluit.

cui ſuccedit Carolus II. filius. Acclamatus eſt poſt funera Patris Philippi Carolus nomine II. quadriennis puer, ideoque ſceptro regendo impotens; vnde rerum ſumma ex Regis teſtamento ad Matrem Marianam devoluta, cui iuuandæ conſiliis ſuis ſex regni Proceres ſunt pariter deſtinati. Inſolita regiminis forma (quippe Hiſpanorum ab aliquot ſeculis nullus Rex ætate minor ſceptris admotus eſt) non ſpernendam timendi occaſionem miniſtrare pluribus viſa eſt. Magnatum tamen animos tunc repreſſit Belli Luſitanici quod gerebatur, & Gallici quod poſtea exortum eſt, neceſſitas, ſolâ rerum domeſticarum concordiâ toleranda.

Obitus Sigiſmundi Archiduc. Auſtriæ. Pari fato vitam cum morte mutavit Sigiſmundus Auſtriæ Archidux Lineæ Tirolenſis ultimus; ideo forſan gravi tantæ domus iacturâ ſine liberis mortuus quod eius nuptias iam cum Heduuige Auguſtâ Palatini Sultzbachienſis filiâ pactas Leopoldus Cæſar moraretur ne affini

ſuo

ſuo prius filii naſcerentur quam ſibi, & ſic ob prioris ortus privilegium lis de Imperio inter utriuſque hæredes emergeret. Tyrolenſis Principatus Cæſar Oenipontum delatus dominium iniit, quem cœteris Statibus, quos Succeſſionis titulo in Germaniâ poſſidebat, adiunxit.

Fatis item conceſſit Carolus Mantuæ Dux in ipſo iuventutis flore viribus effætus, quas inter illicitos amplexus ita extenuavit, ut reparari nullâ arte potuerint. Ex Clarâ Eugeniâ Auſtriacâ unicum reliquit ducatus heredem Ferdinandum Carolum annorum tredecim, qui & ipſe hactenus prole carens graui de ſucceſſione controverſiæ materiam (ſi improlis obierit) miniſtraturus eſt. *& Carol. II. Mantuæ Ducis.*

Solemni ritu Divis ab Alexandro VII. adſcriptus eſt Franciſcus Saleſius, nuper Epiſcopus Genevenſis, mellifluæ Sanctitatis vir, quam multis in Libris ubertim explicavit, & Inſtituti Monialium ſub Viſitationis Mariæ titulo, & D. Auguſtini regulâ Author. *Franc. Saleſius Divis adſcriptus.*

Hoc anno Rex Ludovicus æmulatus Hiſpanorum, & aliorum fœlices in Aſiâ, & Americâ progreſſus claſſem Indias verſus deſtinavit inferendæ Coloniæ gratiâ in Inſulam S. Laurentii, vulgo *Madagaſcar* dictam, pone Africam in Oceano Æthiopico iacentem. Hanc novi Coloni, regii filii nomine inſignitam, Delfinam nuncuparunt, & ne auſpicia huic Gallorum populationi deeſſent Oratores Rex ad vicinos Orientis Principes deſtinavit, Regem maxime Perſarum, & Mogolienſem Imperatorem, cum quibus ampliſſimis donis conciliatis fœdera, & amicitias pepigit. *Rex Ludovic. Colonos mittit in Inſulam S. Laurentij.*

Infructuoſâ magis legatione novum Oratorem Biſantium direxit qui a Viziro ob privatas ſimultates Genti infenſo indecorè habitus eſt, & variis contumeliis contra ius gentium affectus. *Orator Gallicus male Biſanti. habitus.*

Mutuis ſe Legationibus Leopoldus Cæſar, & Ma-

Munia Legatio Cæſaris, & Sultani propaci ſancita.

Mahumetes Turcarum Tyrannus honeſtarunt ad pactæ pacis ſecuritatem, & oſtentandam Gentis utriuſque potentiam. Ablegatus a Cæſare Biſantium Leſleus Comes, qui 42. Nobilium ſervitio, & 23. aliorum præcipuæ notæ Dynaſtarum comitatu ſtipatus incredibili pompâ Barbaris illuxit, ad Turcici Oratoris probrum, qui ignobili ſuccinctus mancipiorum catervâ Viennam deductus, ibi putidæ auaritiæ, & ruſticanæ ferocitatis latum ſpecimen explicuit. Oblata Cæſaris nomine ingens auri, argentiq; ſupellex undecim millium librarum pondo, quam Sultanus Tentorio, tapetibus, equis, ephippiis, & armis, non inconcinnè pro Gentis imperitiâ fabrefactis compenſavit.

Pugna Hiſpanis ad Villam Vitioſam perdita.

In Luſitaniâ obſedit Hiſpanus Exercitus Villam Vitioſam, iamque captâ urbe arci imminebat cum Luſitani obvii eum ad certamen provocarunt. Pugnatum utrinque acerrimo concurſu, & perruptis Luſitanorum Ordinibus ad tormenta bellica occupanda Hiſpani proceſſerant, cum aucti novis copiis Luſitani ſub Comite Sciombergio pugnam inſtaurarunt, eo ſucceſſu ut qui mox pene victi, iam victores ſuos ſuderint, fugatis & inſigni clade attritis Hiſpanis, qui equites bis mille quingentos, & peditum ſex millia deſiderarunt, Caſtris, cunctiſque exercitus impedimentis amiſſis.

Rex Ludouicus Batauis fœderatus

Afflictis ſuccurrere Batavis Rex Ludovicus anno hoc exeunte inſtituit, pacto cum iis armorum fœdere contra Anglos, & Epiſcopum Monaſterienſem, miſſque in Hollandiam gallicis copiis ſub Comite Pradellio. Sic fata ſimultatis, & amicitiæ vices politicas alternant, fiuntque hodie armis coniuncti, qui heri attritos ſeſe mutuis cladibus volebant, iterum ad damna mutua erupturi cum flexilis, & lubrica temporum conditio alia conſilia ſuggeſſerit. Huius belli commercio Peſtis quæ ſolos Anglos hactenus vexarat, in Hollandiam illata eſt, &

inde

inde per Galliam, & Germaniam dilatata, multiplici populorum damno, quorum capite ſæpius irrequietæ Principum ambitioni litatur.

Civiles motus in Polonia.

Intercepti in Poloniâ contra Moſchos armorum progreſſus diſcenſione civili, quâ multi Nobiles Authore Lubomirſchio in factionem Regi, & regiæ Gubernationi contrariam abierunt. Armis correptis Rex Caſimirus fruſtrâ tentatâ animorum conciliatione fœderatos inſequitur ad Racham Vrbem, ubi cum inæqualibus iſti copiis ſeſe ad pugnam adigendos viderent, Reginæ ſupplicarunt ut pacem iis exoraret. Remiſſi ingenii Rex dum eis gratiam ſuam indulgere certis quibuſdam conditionibus parat, iterum fœderati ad nova conſilia deficiunt, adnitente in primis Lubomirſchio, cui ſtipendia delectis a ſe militibus grandi ære ſolvenda incumbebant; vnde cum ſeſe tractationis obtentæ periculo ſubduxiſſent, eos denuo Caſimirus inſectatur verſus Turoniam, ubi cum medias inter paludes adacti pugnam declinare nequirent, intercedentibus Epiſcopis aliquot, tandem Regi obſequia, & fidem ſpopondere, reiectis ad proximam dietam, quæ ſequenti anno haberetur, iis, quæ obtendebant, gravaminibus, quibus ex Ordinum arbitrio conſuleretur, depoſitis interim armis, & excedere iuſſo extra regni fines Lubomirſchio, cui ſpes facta in futurâ Dietâ propriæ redintegrationis cauſam exaudiri.

quibus pacificis ſedati.

Propoſitio Comitiis Ratisbonenſibus facta.

Facta a quibuſdam in Comitibus Ratisbonenſibus propoſitio, quæ Electoribus etiam inuito Cæſare authoritatem aſſereret eligendi Romanorum Regem; non modicæ turbationis anſam præſtitit, quod ſic non obſcuris indiciis manifeſtus eorum affectus fieret, qui Leopoldo alieni ſanguinis ſucceſſorem obtrudere conabantur.

Opelenſis, & Ratiboren. Du

Non minori inquietudine eiuſdem Cæſaris animum turbavit petiti Viennæ per Gallicum Ora-

emtus à Rege Lud. præteriti.

Oratorem Ducatus Opelenſis, & Ratiborenſis in Sileſia, quos Regi ſuo a Polonorum Reginâ emptionis titulo conceſſos aſſerebat: Sed iis a Cæſare ære numerato redemptis (qui olim Coronæ Polonicæ oppignorati fuerant) petitionis importunæ difficultas expedita, & averruncata pericula quæ timebantur.

MVNDI 5719. CHRISTI 1666.

Cydonia inutilis obſidio.

Tentata eſt a Venetis tempeſtivo inſultu Cydonia, ut ab obſidione Candiæ Infideles diverterentur. Retuſis ergo hoſtibus qui iam Cretenſi agro inſidebant, facta eſt primum in vicinum Vrbi locum exſcenſio, repreſſique aliquoties præſidiarii, ſed iniquâ cœli tempeſtate, & nimia imbrium eluvie afflicti Veneti rem infectam deſerere coacti ſunt. Compenſavit paulo poſt inutilem obſidionem duodecim navium commeatûs plenarum præda, quâ Claſſis Venetæ Præfectus in Maliaco ſinu poſitus eſt.

Naves 12. Turcis captæ.

Veneti copias Candiam inferunt.

Advolantes Veneti quo periculi maioris metus vocabat copias in Candiæ littore deponunt, ut firmatis ibi vallo & aggere caſtris ab obſeſſæ Vrbis mœniis longius hoſtem diſtraherent. Laceſſiti hic & velitationibus, & atrocioribus pugnis infideles ſummâ ſemper Chriſtianorum fortitudine, & frequenti victoriâ: ſed audito quod Barbari quinquaginta Triremium Claſſe novos delectus in Cretam invexiſſent, puniciſque Navibus inſidias Corcyræ, Cephaleniæ, & Zacyntho molirentur, ſubductâ militum parte, & cœteris in Vrbem obſeſſam illatis, repetitum cum claſſe æquor, quæ eorum conatibus obſiſteret.

Melitēſes à ſuppetiis Ven. Reip. ferendis diſtinētur.

Denegatâ Melitenſibus Triremibus in Venetâ Claſſe dexterâ, quæ iis dum Pontificiis permixtæ fuerant ob Sedis Apoſtolicæ reverentiam, erat conceſſa eadem a ſupetiis ferendis hoc an-

no remigrantes deſtitere, captantes prætextum obſequendi Margaritæ Hiſpanici Regis filiæ, quæ Leopoldo Cæſari iam ante biennium deſponſata per Mediterraneum vehebatur Mediolano in Germaniam tranſitura.

Pax Epi. Monaſt cũ Batauis.

Coactus potius quam ſuaſionibus tractus eſt ad pacem cum Batavis Epiſcopus Monaſterienſis, quod ſe iiſdem fœderatum dediſſet Rex Ludovicus: Sed hoc quamuis fœdere aucti Batavi non melioribus auſpiciis pugnavere hoc anno in Anglos, quorum Claſſem cum ad ora Tameſis intercipere tentaſſent, tantâ iterum ſunt clade affecti, ut per omnia pene Oceani littora diffractarum navium reliquiæ diſperſæ ſint. Nec unus hic novercantis fortunæ inſultus victos detrivit; nam Angli fugitantes inſecuti in ipſo Vlienſi portu centum quinquaginta onerarias, quæ merces in Moſcoviam inferre deſtinabantur, ignibus abſumpſere.

Noua conflictu ab Anglorum Claſſe profligatio.

Incendium atrox Londini.

Tantæ iacturæ partem mutuam viciſſim Angli experti ſunt, cum Londini improviſo incendio tredecim domorum millia conflagrarunt, abſque templis & ædibus uſui publico deſtinatis. Quod tanto damno ſævire caſus non ſolent, deſperato hoſtium ſuorum furori incendium Angli attribuerunt, quod forſan meliori coniecturâ alii Anglis ipſis dedere, quorum bene multi in varias hæreſes diſtracti pluſquam Vatiniano odio, & Vrbes, & Magiſtratus ipſis inſenſos proſequuntur.

Noua Polonorum ſciſſura, & reconciliatio.

Sancita animorum anno præterito inter Polonos reconciliatio firma perſeverare nequivit; recrudeſcente irarum ſtimulo, qui ad novos inſultus altercantes concivit. Eâ tamen fortunâ utens Rex Caſimirus, quæ iam diu partibus ſuis faverat, fœderatos eo adegit, ut ad pacem obtinendam denuo ſupplices advenirent; pacto novis articulis armiſtitio, uſque dum accedente Ordinum conſenſu integra pax inſtauraretur. Coactus eſt Lubomirſchius veniam

de-

deprecari, & excuſationes factorum Regi obtendere, ſed id cum fœderatis evicit ut altis animis a Rege & Reginâ meditata Succeſſoris in regnum intruſio proſcriberetur, ſarta tectaq; ab ipſis agnoſceretur Ordinum libertas abdicanti ſe vel morienti Regi, eum deligendi ad coronam quem ipſi mavellent.

Bremenſis Ciuitas Suecis ſubiecta. Afflicta modis multis Regis Svecici iuſſu Bremenſis Civitas ut pleno ſe iure ei ſubiectam agnoſceret; tandem Ordinum Belgii fœderatorum, Electoris Brandeburgici, & Principum Brunſuicanorum interuentu eam iuravit Svecis obedientiam, quâ prius Imperio obſtricta fuerat. In ipſo Imperio etiam ſuffragium ferendi, & locum in Dietis obtinendi iuri valedixit; pactis tamen ad finem uſque currentis ſæculi duraturis tantum, quod ſperaret ſibi annos & tempora eam opem laturos quam vires nequiverant.

Diſceptatio de aliquib. Padi Inſulis. Lignandi & piſcandi ius in & circum aliquas Padi Inſulas Mutinenſem inter & Mantuanum Duces altercandi primum fuit occaſio, inde a diſceptatione ad arma deveniendi. Res privatis inſultibus agitata conſcriptis tandem copiis, re tormentariâ, & mutuis in confines fluvio pagos incurſibus gerebatur, cum Mediolani Prorex Caduceator accedens arma compeſcuit, redintegratæque pacis pacta, ſua auctoritate firmavit, regiis armis in poſterum vindicanda, ſi ab alterutro violentur.

Iter Chriſtinæ Reginæ in Sueciam. Româ Sveciam hoc anno remeavit Chriſtina, Holmiæ regni comitiis pro Caroli Regis inauguratione habendis adfutura; in iiſque reſervatorum ſibi iurium in abdicato regno vindex, ne cuiuſvis mutationis prætextu vellicarentur. Rebus ex animi ſententiâ compoſitis Romam demum ad ſuſceptæ Religionis, & genialis libertatis uſum reverſa eſt.

Motus in Hungaria. Inſolito fidei & modeſtiæ exemplo Summus Portæ Ottomanicæ Vizirius Comitis Balaſſi

præces

preces, & obſides reſpuit, quibus eum in perduellionis ſuæ partem, & ad Hungariæ invaſionem pertrahere conabatur. Hic Comes Vatiniano odio in Regni Adminiſtratorem Palatinum furens ſeditioſo delectu copias ſcripſerat, quibus dum arces, & oppida Regi ſuo rebellis occupare pergit, regionemque incendiis & cladibus miſcere, a Palatino Regii exercitus ductore obſidetur primum, ſeſeque coactus dedere ad priſtinos carceres, e quibus iam ſemel elapſus fuerat, Viennam remittitur.

Genuenſes ad cōmercia cum Turcis admiſſi.

Peculiari Turcarum Tyranni indulgentiâ Reſp. Genuenſis per ditiones Turcicas propriis nomine & Vexillis mercimonium inſtituere permiſſa eſt, quod antea ſub Gallici Regis auſpiciis exercebat. Res ſummæ plena invidiæ id præcipue præſtaſſe creditur ut gente Gallorum ob id infensâ, graviores poſtea ſimultates inter utramque ſuccreverint.

Nitardus Ieſuita ad ſummi Inquiſit. munus in Hiſpania aſſumptus.

Præluſum eſt in Aulâ Hiſpanicâ exteris iacturis interno diſſidio, cum Regina ducta privato affectu Everardum Nitardum è Ieſuitarum Societate (qui ipſi erat a confeſſionibus) ad Summi Inquiſitoris locum primo, inde ad præcipuam regni adminiſtrationem admovit. Huic rerum arbitrio, cum ſecretis obtrectationibus populi, & publicis querelis Magnates iam quaſi ad defectionem uſque ſeſe opponerent, omniaque averſis animis turbarentur, tandem coacta fuit Regina in aulam revocare eos Rerum Adminiſtros, qui auctoritate, & rerum experientiâ Conſilia moderarentur.

23 Turcarum oneraria ad Cydoniam capiuntur.

Ramadanus Ægypti Sangiacus Andreæ Cornelii e ſummâ Claſſis præfecturâ redeuntis Venetias triumphum ſua captivitate decoravit. Hic Caſtris Turcicis ſubſidia cum 23. Navibus illaturus in Cretam Venetas Naues prope Cydoniam offendit, a quibus male habitus, cum re, ſuis victis, deſperatâ in naviculâ depoſitis Magiſtratus inſignibus fugam pertentat, inter vi-

ctrices triremes deprehenſus, victoriæ pignus præcipuum, pompæque Cyteriæ futurus Venetias abducitur.

Obitus Abas II Regis Perſarum.

Hiſpahami obiit die Sept. 25. Abas nomine II. Rex Perſarum, non ob egregias animi dotes tantum quibus fœliciſſime per plures annos ſuum Imperium rexit, memorari dignus, ſed etiam ob propenſam in Chriſtianos voluntatem quos ſolitis vexari calumniis, & iniuriis numquam aſſenſus eſt, immo omnes quotquot Perſidem ſuo tempore peragrarunt humaniſſimis fovit officiis.

& Annæ matris Regis Galliarũ Ludov.

Pari deceſſit fato Pariſiis Anna Auſtriaca Regis Ludovici mater, virtutum omnium quæ Principes decent, nitidiſſimum exemplar, ſed inopportuno caſu vitæ erepta, eo præſertim tempore quo materna auctoritate, & officiis ſuborientia belli (quod non diu poſt acerrimum flagravit) ſemina compeſcere, interminatiſq; hactenus diffidiis inter utramque gentem (quæ armorum uſu quotidie exaſperantur) fomenta minuere potuiſſet.

MVNDI	CHRISTI
5720.	1667.

Vizirus in Cretam traiicit.

Deluſis tandem longo Tractatuum involucro Venetis, quibus ſpes dabatur dimidiatam Cretæ Inſulam retinendi, ut remiſſiori curâ Candiæ obſeſſæ ſubſidia providerent, Achmetus ſummus Vizirus improviſo appellit ad Caſtra, & auctis numero atque largitionibus animis militum, novo robore promovet, ſeu verius ſtrictam incipit Vrbis Candiæ obſidionem.

Mors Alex. VII. Pont.

Diem Romæ ſupremum obiit 22. Maii Alexander Pontifex Maximus, longo ægritudinum cruciatu ad extremum effœtæ valetudinis perductus, & ob non adæquatum principiis finem diverſo a primis plauſibus famæ præconio elatus. Vir quamdiu privatæ ſortis aleam luſit, omni-

omnigeni erga ſuos affectus victor, & ideo ſacro principatu viſus digniſſimus: dum frænis imperii adhibitus eſt, quod inanibus ſtudiis ſe a curis neceſſariis pateretur diſtrahi, & intempeſtivis diſpendiis magnifica moliretur, & maxime quod iniquæ temporum ſorti mederi negligeret non ita acceptus obiit.

Suffectus ei ſequenti Iunio Iulius Cardinalis Roſpiglioſus, qui congruum placidis ſuis moribus Clementis nomen aſſumpſit, & ſtatim animum conciliandis Principum diſſidiis applicuit, deſtinato interim ingenti ære numerato Venetis pro Cretenſi defenſione, & aliquibus quas in promptu habere potuit, copiis.

& electio Clem. IX

Maioris belli non leve minatus eſt periculum exortus inter Sabaudiæ Ducem & Genevenſem Remp. motus, qui velitationibus inter utroſque propter ditionum fines agitatus eſt. Alio item laboravit diſſidio idem Subalpinus cum Genuenſi Rep. quæ Ducis arma irritata in ſe ab Rege Ludovico timuit, quod hic non æquis oculis intueretur cœptum a Genuenſibus exerceri nomine & auſpiciis propriis mercimonium cum Turcis, qui Genuenſes, olim ſub Gallicis vexillis mercati eſſent. Vtraque tamen lis brevi ſedata eſt, & parvo ſanguine mutuæ vindictæ litatum.

Diſſidium Ducis Sabaudiæ cũ Genevenſi, & Genuẽſi Reb. pub.

Ingenti terræ motu penè tota Epidauri, vulgo *Raguſii* Civitas corruit die 6. Aprilis, cum ob tempeſtivas horas multi ex Incolis adhuc in lectis detenti domorum ruinas, vel incendium (quod inſimul flante validiſſimo vento exortum eſt) evadere nequiverunt. Periere hominum circiter quinque millia, vix non ſepultâ in propriis ruderibus civitate, quæ hoc nomine conſpicua quod peculiaris ſit Reip. caput. Eodem Terræmotus impetu nutarunt confinis regionis Vrbes & oppida fere omnia, maxime Neocaſtrum, Antibarium, Vulcinium, Aſcrivium, & Butua (hæc duo pene ſolo æquata ſunt) & non

Epidauri terræ motu deſtructio.

Vene-

Venetias tantum, ſed late per vicinas & remotas Provincias inſolitæ huius excuſſionis terror excurrit.

Vrbes aliquot in Belgio a Gallis captæ.

Indicto tandem Hiſpanis bello ob prætenſa in Belgium uxoris nomine iura Rex Ludovicus, poſtquam eos, & longo apparatu, & præviis Scripturis de animi cœptis præmonuiſſet, Tornacum, Aldenardam, Cortracum, Inſulas, & alia quædam non minoris momenti oppida cœpit, ita incuriis defenſionis propriæ Hiſpanis, ut pauculas copias obiicere ſub Campiductore Marſino (qui levi negotio a Rege retuſus eſt) vix potuerint.

Pax inter Anglos & Batauos Bredæ facta.

Illata in Tameſim Claſſis Batavorum multas Anglorum naves flammis donavit, parique incendio exſcenſionibus in littora factis pagos & villas aliquot abſumpſit: Sed orditis iam antea a Regibus Ludovico Galliæ, & Friderico Daniæ tractatibus Pax tandem Bredæ 31. Iulii ſancita eſt iis pactis ut quæ alterutra pars flagrante bello occupaſſet, ea ipſi ius eſſet retinendi.

Coniuratio in Cæſarem eluſa.

Coniuratum hoc anno in Cæſaris Leopoldi caput ab aliquot Hungarici regni Proceribus, qui irrequietis animis agitati, quod pace minus eis probatâ ferociendi libertatem ademiſſet, tumultuari primum variis incurſionibus in pacatos Turcas, & Vngaros, tandem ad inſidias Cæſari moliendas rebelli furore devenerunt. Arriſit eis ſæviendi occaſio dum Cæſar Sponſæ ex Italiâ properanti levi familiarium manu ſtipatus occurreret per Styriam, locatis in itinere inſidiis qui male comitatum confoderent: Aſt ſervante Numine etſi inſcius Cæſar maiori, quam putabatur, celeritate uſus inſidias declinavit, & ſoſpes Viennam cum uxore deductus eſt.

Singu-

MVNDI 5721. CHRISTI 1668.

Singulari fatorum peripetiâ Alfonſus Luſitaniæ Rex regno, & Vxori ineptus utrumque fratri Petro concedere coactus eſt, ſoluto ab Eccleſiaſticis legibus Matrimonio, cui impotens a naturâ iactabatur, & translato a ſubditis ad alium ſceptro, cui regendo neceſſariis ingenii viribus careret. Recluſus primum in carcere Alphonſus, inde in Inſulam Terzeram deportatus, ubi poſt ſtolidæ vitæ curſum diem inglorius obiit.

Petrus Luſitaniæ Rex exaſto fratre inauguratus.

Indictum a Gallis bellum Hiſpanos coegit pacem cum Luſitanis inire die 13. Febr qui Luſitani tunc pleno ſe iure in libertatem aſſertos viderunt, cum acceſſere ii ad eiuſdem libertatis auctoramentum, qui ipſos ut rebelles hactenus habuerant. Reſtituta omnia quæ utriuſque regni fuerant antequam coaleſcerent in unum tempore Philippi II. excepto Ceutæ Fortalitio in Africâ quod Hiſpanorum iuri relictum eſt.

Pax inter Hiſpanos & Luſit.

Tractis primum ſecretis ad defectionem artibus iis quorum Provinciæ ſervandæ cura incumbebat Rex Ludovicus die 11. Febr. medias inter nives Burgundiam invadit, & perfunctoriâ defenſione uſos (ut Populis illuderetur) recipit in deditionem.

Burgũdiæ Comitatũ Rex Galliæ invadit.

Nomen tandem dedit Religioni Catholicæ Henricus a Turre Alvernia, vulgo *Mareſchallus Turrenius* dictus, inſigni ad eam uſque diem ſui nominis gloriâ ob ſummam rei militaris peritiam conſpicuus, ſed ob eiuratam Calvinianorum Hæreſim futurus deinceps illuſtrior. Hic a multis tentatus ut errores ſectæ deponeret, ab Abbate tandem Albretino, ſuo ex fratre Nepote eruditiſſimo ſingulariter edoctus de omnibus articulis, omnibuſque eâ quâ pollebat vi ingenii penſatis, publice Roma-

Converſio Henrici Turrenii Principis.

nam fidem profeſſus eſt, ſummis regni totius, & maximè Regis Ludovici gratulatione & plauſu, quippe qui Neophitus in omnium admiratione, & amore eſſet.

Inſignis Venetorum victoria de Turcica Claſſe ad Fodellam.

Inſigni victoriâ ſibi nomen fecit VI. Idus Martii Laurentius Cornelius Claſſis Venetæ Præfectus. Hic intentus hoſtibus viæ præcludendæ, qua Caſtris Turcicis Cretam obſidentibus ſuppetiæ & commeatus advenrabant, audito quod Durachus Beius grandis famæ Pirata cum triremibus duodecim in portu Fodellæ conſiſtens ſibi repentinum minaretur inſultum, eum noctu convenit, & tanto cum ſuis ſelecti roboris militibus impetu incautum aggreſſus eſt, prælatâ militibus accenſarum facium multitudine, quas etiam pice, & aliis materiis illitas (quæ ignem non facile perderent) in hoſtes vibrari iubebat, ut extincto Duracho quinque eius triremes caperet (fugatis partim, & ſubmerſis aliis) in quibus mille Chriſtiani inventi libertate donati ſunt, eorum vice tractis in captivitatem Infidelibus, qui in victoris poteſtatem devenere.

Alia 4. Navium de integra Turcicarum Claſſe victoria.

Pari fiduciâ, & ſucceſſu ſeſe paulo poſt egregiè tutatæ ſunt quatuor Melitenſes naves, contra ſupremum Turcicæ Claſſis Architalaſſum, in Inſulâ exigui nominis prope Paron, ubi claſſis vela Cretam factura morabatur. Infeſſæ enim à 40. triremibus non ſolum portum intortis rudentibus, & obtruſis navigiis ita firmarunt, ut in illum irrumpere nullo umquam conatu Infideles potuerint, ſed etiam Claſſiarios ter mille, qui iuſſo Architalaſſi factâ in proximum littus exſcenſione, eos impetebant, ita repreſſerunt, ut illi poſt acris prælii inutile tentamentum re infectâ abſcedere cogerentur.

Diſſidium inter Ducē Lotharin. & Elect. Palat.

Digladiatum in finibus Lotharingiæ, & Palatinatus multis aſt minutis præliis inter Ducem, & Electorem ob prætenſa ab hoc iura quædam in partem ditionum quæ Duci Lotharingiæ pare-

parebant. Sed conceſſo ab utroque pacis Arbitrio Regibus Galliæ, & Sveciæ res compoſita, & ſedatum bellum eſt.

Novo & quod pauci imitentur exemplo Caſimirus Poloniæ Rex regno valedicit, vir in multis leviuſculæ mentis notâ punctus, quippe qui vivente fratre Vladislao altaribus ſeſe dicaſſet, dein nullâ (quæ viſa ſit) cauſâ ductus, & Societati Ieſuitarum, & purpuræ Cardinalium renunciaſſet, antequam fratris obitu ad ſceptra regenda vocaretur. Hic artibus vxoris, quibus ſe totum agi patiebatur, exactis inter civiles, & exteros tumultus annis viginti, tandem vel tædio, vel levitate animi, quem inter tot bella & diſſidia deſpondebat, neglectis & populorum votis, & Principum fere omnium ſuaſionibus coronam depoſuit, contenditque in Galliam, ubi a Rege Ludovico liberaliter exceptus, & opiparis ditatus Eccleſiaſticorum Beneficiorum proventibus de cætero vixit, nullis tamen Religioſæ vitæ, aut voluntate, aut deſiderio obligatus.

Abd'cat ſe ſceptro Polonico Rex Caſimirus.

Peperit Belgicarum Provinciarum, quas Rex Ludovicus invaſerat, periculum fœdus triplex inter Anglos, Svecos, & Batavos, qui communibus auxiliis Catholico Regi ſuccurrere decreverunt. Excivit Anglos pridem Batavis infenſos ſolus tot victoriarum, queis Rex Ludovicus florebat, livor, Svecos ad fœdus traxit ingens vis pecuniæ quam Batavi de Belgii caſu ſollicitı profudere, ut periculum a ſe removerent. Reipſa Pax paulo poſt, die ſcilicet 2. Maii Aquiſgrani ſecuta huius fœderis opus fuit, quam Rex Ludovicus conceſſiſſe videri voluit officiis Clementis Pontificis, qui eam enixis precibus, & ſuaſionibus procurabat Hac pace Ludovicus reſtituta Hiſpanis Burgundiâ, ea omnia quæ in Belgio cœperat ſui Iuris fecit.

Fœdus triplex inter Anglos, Svecos & Batavos.

Pax Aquiſgrani ſancita.

Glande plumbeâ percuſſus 13. Iulii interiit Emmanuel Mendoſa Prorex Sardiniæ, in quem

Prorex Sardiniæ occiſus.

exortâ primum ſeditione, & tranſmiſſis ad Regem Calaritanæ Civitatis, & regni nomine gravaminibus, quod Nuncius in reditu periiſſet inſidiis ſublatus, dum incautus Vrbem obambulat Sclopis ex occulto diſploſis interficitur. Immiſſa è viciná Neapoli Claſſis repentino terrore effecit primum ne in apertam defectionem gens rueret, dein ut ſedato tumultu pœnas darent quicumque in coniurato facinore partem aliquam habuiſſe comperti ſunt.

Piramis Corſicæ gent. inſamis Romæ diruitur.

Clementis Pontificis ſuaſu Rex Ludovicus aſſentit dirui Pyramidem, quæ aliquot iam annis Romæ ſteterat, oſtentabatque inſigni vindictâ proſcriptam ab Apoſtolicæ ſedis ſervitio Gentem Corſorum, quæ aliquando Oratori Gallico inſultarat. Viciſſim permiſit Pontifex columnam, & Crucem revelli ab areâ D. Antonii templo viciná, quam Clemens VIII. ob memoriam Henrici IV. ad fidem converſi ſtatuerat, quæque ignominiam Genti Gallorum videbatur inurere, cuius Rex qui Eccleſiæ primogeniti titulo gloriatur aliquando hæreſis labe infectus fuiſſet.

Europam luſtrat Princeps Etruriæ.

Hiſpaniam, Luſitaniam, & Angliam hoc anno luſtravit Magnus Etruriæ Princeps animo cæteras Europeorum Principum aulas inviſendi: Sed quod Lundini uxorem Hiſpanici Oratoris prius ſalutaſſet quam uxorem Gallici (quod Regi Ludovico omnino diſplicuit), ne ulterius ſe inutilibus diſſenſionibus implicaret, in Italiam revocatus eſt.

Suppreſſio 3. Ordinũ, & pecunia Venetis conceſſa.

Suppreſſit Clemens Pontifex tres Regularium Ordines nempe Canonicorum S. Georgii in Algâ, Ieſuatorum, & Eremitarum D. Hieronymi Congregationis Feſulanæ, ut ex divenditis eorum patrimoniis æs collectum Venetorum Reip. cederet, levandis expenſis quas in defendendâ Candiâ ferebat. Collecta ex iis ducatorum nongenta & amplius millia, nec ſic tamen afflictis rebus proviſum ſatis, cum hoc unico anno in

mili-

militum delectibus, in commeatuum & cæterarum munitionum apparatu milliones quatuor & ſexcenta nonaginta duo millia ducatorum numerati ſint.

Suffectus votis Polonorum, & ipſo profeſto Michaelis Archangeli die Rex inauguratus eſt Michael Koributh Dux Viſnovicenſis, qui diffidentibus animis circa exteri alicuius Principis electionem inter multos qui ſuffragia ambiebant ipſe ſui quaſi incuriuſe lectus eſt. Non diu poſt in uxorem recepit Mariam Eleonoram Leopoldi Cæſaris ex patre ſororem cum qua ſterili matrimonio ducto, ipſe brevi regno annorum duorum perfunctus obiit.

Regis Poloniæ Michaelis Electio.

Et nuptiæ cũ Maria Eleonora Auſtr.

Maximo turbavit luctu Cæſaris aulam Ferdinandi Venceslai e Margaritâ Imperatrice filii primogeniti mors, quæ tenellum Principem aliquot iam menſes natum præmaturo funere eripuit; ſpemque ex eo conceptam ardentibuſq; votis lactatam acerbo dolore funeſtavit.

Mors Fer. Vẽc. fil. Cæſ.

Ibidem fortuito incendio Palatii Cæſarei pars maxime conflagravit, ea præſertim quæ Gyneceum erat, lenitâ ædium iacturâ inſigni miraculo, quo Deus ſuæ Crucis particulam medios inter ignes illæſam voluit. In huius portenti memoriam Eleonora Ferdinandi III. Imperatoris Vidua, (inter cuius ſuppellectiles ambuſtas illæſum crucis lignum remanſerat) ad inſtar Equeſtrium Ordinum Nobiliorum Mulierum Societatem inſtituit, quarum pietati præcipue incumberet Crucem venerari, geſtato eiuſdem aureo labaro ceu numiſmate, quod ex humero ſiniſtro penderet.

Crucis pars inter ignes illæſa.

Rerum tædio quæ parum ſuis proſpere geri in Candiæ obſidione videbantur Mehemetes Sultanus Adrianopoli Lariſſam contendit, animos copiis aucturus præſens, aut ſaltem vicinior. Audierat longæ obſidionis laboribus fractos publicis obtrectationibus vani ſibi tentaminis probrum augurari, ideoque imminere

Lariſſam venit Turcar. Rex Candiæ obſidionẽ acceleraturus

periculum ne cum antiquæ fœlicitatis diſpendio re infectâ diſcederetur. Sciebat Marchioni Villæ ſuffectum non minoris nominis Archiſtrategum obſeſſis Ducem, qui conſumptâ in Caſtris ætate omnia bellicæ artis miſteria noverat. Viderat ſuppetias militum è Germania & Italia in Vrbem obſeſſam non ſimul immiſſas: imo alias in Galliâ inſtaurari audiebat, quæ novo robore res obſeſſorum firmarent. Reipſa non diu poſt ſcilicet ſub Novembris initia Candiam appulere quingenti & amplius è Galliâ Nobiles Viri, & ducenti emeritæ militiæ Duces ſub Longovilleo Comite S. Pauli, & octingenti Lotharingi milites ſub Equite Arcurtio, qui menſe Decembri ſecuto eruptione in obſidentes factâ inſigni clade inter ſuos aggeres Turcas oppreſſerunt, mille & amplius ex iis deſideratis, quamvis non incruenta Gallis victoria ſteterit, multis eorum pari ſtrage ſublatis.

Eruptio Gallorum è Candia Turcis funeſta.

MVNDI 5722. CHRISTI 1669.

Varia auxilia Candiã miſſa.

Sub anni principium a multis Europæ Dynaſtis, maxime a Germanis & copias auxiliares, & generis omnis munitiones, ſimul cum ære numerato recepere Veneti, quæ obſeſſæ Candiæ immitterent, frangendæ Turcarum proterviæ, qui excurrente iam vigeſimo ſtrictæ obſidionis menſe maiori in dies furore Vrbem laceſſebant. Aſt ſplendidioribus auſpiciis communi ſpei illuxit Rex Ludovicus, qui ſeptem peditum millia, & quingentos equites ſub Franciſco Vindocinenſi Duce Belfortio Galliæ Architalaſſo, & vexillis Pontificiis in Cretam deſtinavit, ea omnium gratulatione & plauſu ut quaſi ad proximam Vrbis obſeſſæ liberationem geſtirent. Copiæ Candiam appulſæ quo maiori effectu vires in hoſtium perniciem explicarent pari cum cæteris auxiliaribus, & terrigenis conſenſu

Rex Lud. 7000 militũ mittit in Cretã.

cer-

ceſſate & operari ſuadebantur: Aſt Gens impatiens moræ, & individuæ gloriæ ambitioſa dum 24. Iunii in caſtra obſidentia erumpit primo quidem impetu & ſtationarios vicinos mœniis, & quoſdam remotiores proſternit, deteritque, aggeribus, quos ad ſui tuitionem excitarant, præſenti operâ ſolo æquatis: ſed dum acrius inſiſtit, inopino caſu cado nitrati pulveris accenſo, trepidare primum (quod ſolum omne ſuffoſſis cuniculis excutiendum putaret) hinc cœpit retrahere pedem, quod dum Turcæ advertunt, receptis animis ingenti ſuorum numero ita fugitantes intercipiunt, ut eos ſepelire non expugnare ſint viſi; deſideratis mille & amplius Gallis, & quod luctuoſius Belfortiorum Duce, qui ad extremum intrepidus dum circumquaque diſcurſans agmina reſtituere ſatagit, animuq; meticuloſis reddere, inter cōfertos hoſtes cadit, & deteritur, itaut corporis nulla pars quâ agnoſceretur potuerit inveniri.

Eruptio Gallorum infalix.

Dux Belfortius occiſus.

Recruduere in Hiſpaniâ tumultus ob continuatam Everardo Nitardo rerum gerendarum adminiſtrationem, contra quam & Magnates, & Populi denuo ſucclamarunt. Queſtus eſt præcipuè ſe negligi Ioannes Auſtriacus, demortui Regis Philippi nothus, ſed ab eo in morte Reginæ commendatus, quique de regno ob præſtita ſervitia meritus bene ſe extero poſthaberi intoleranter ferebat. Demandata ei idcirco Belgii Provincia, eaque miniſtrata quæ ad res bene gerendas neceſſaria dixiſſet, ingentis ſcilicet auri, & militum copia: ſed cum ut navim conſcenderet iter in Belgium facturus expectaretur moras primum nectere, & impedimenta cauſari cœpit, hinc renunciatâ Provinciâ ad ſuum *Conſuegræ* exilium reverſus eſt. Spargi cœptæ non diu poſt per aulam ſcripturæ, quæ gubernationis formam, & dicteriis Ieſuitæ perſonam pungebant. minæ & forſan coniuratio in eiuſdem caput auditæ, quibus cum irritata

Noui tumultus in Hiſpania

Ioan. Auſtriacus Belgii gubernation reſpuit.

Iuſſus trudi in carcerem.

Fugit.

reuertitur cum 300. equitibus.

Nitardus aula excedere coactus.

ritata Regina fremeret, Ioannem Auſtriacum iubet conijci in carcerem, ibique detineri donec laborum patientiâ eruditus humilitatem didiciſſet. Sed res plena periculi iubebatur. Non ſolum Ioannes inſidias edoctus fugâ in Arragoniam eas declinat, quin conductis ære proprio equitibus trecentis Madritum verſus rediit, & iam tunc non ſecretis murmurationibus ſed inſectatione publicâ Ieſuitam eliminari non tam poſtulat quam imperat. Fauebant poſtulationi omnium præter paucos deſideria; unde cum præſens urgeret timor ſeditionem excitari, quâ omnia Suſdeque miſcerentur, annitentibus maxime Cardinali Arragonio, & Nuncio Apoſtolicæ Sedis Borromeo annuit Regina Nitardi exauctorationi, & diſceſſui, qui propterea in ipſa rhedâ Cardinalis (ne ab inſolenti plebe iniquum quid pateretur) in Cantabriam primum, inde Romam dimiſſus eſt.

Ioan. Auſtriacus fit Prorex Aragon.

Sublato prætextu motus componi debuerant, ni Ioannes Auſtriacus ulteriora profeſſus petere, quæ priuati potius commodi, quam publicæ utilitatis ſpeciem præferrent, iuſſus eſſet arma deponere; quod cum primo detrectaſſet, tandem ſuadente iterum Cardinali Arragonio, qui ad eum pacis conciliator miſſus eſt, ab armis & vi intentandâ quieuit, collatâ ei regni Arragoniç gubernatione, in quo & omnibus prouinciis quæ illi coronæ aliquando paruerant vicariâ Regis auctoritate omnia pleno iure adminiſtraret.

Montis Ethnæ incendiũ & pagorum aliquot ruinæ.

Grandi incendio antiquos Siciliæ timores renouauit, & auxit Æthneus Mons die 7. Martii, dum in plures voragines apertus circumquaque ignes, ſaxa, & cineres euomuit. Aliquot confines pagi repetitis terræ concuſſionibus, aut quaſſati, aut attriti in propriis ruinis ſpargentibus late terrorem nubium denſâ caligine, & fragoribus, ut propterea ſub ruinis fatiſcere tellus videretur, & quaſi in imminenti univerſalis

ſalis

ſalis defectionis periculo Catanenſes cæterique confines populi Deo piando enixiſſimis precibus, & ſupplicationibus litarint.

Claſſis Chriſtiana inſultus in Turcas.

Iterato conatu die 24. Iulii ab universâ Chriſtianorum Claſſe ad Cretam in Turcas Candiam obſidentes pugnatum eſt. Numerabantur præter Naves Venetas auxiliares Triremes 29. ſcilicet ſeptem Pontificiæ, totidem Melitenſes, & Gallicæ quindecim. Omnes in ſemicirculum explicatæ ad ea littora quæ Infidelium Caſtris, & munitionibus viciniora erant, & continua exploſione verberantes non leve damnum iis attulere, ſeu tentoria ſubruendo, ſeu obvios manipulos metendo, ſeu denique confundendo aggeres, & tumulos, è quibus eorum tormenta bellica detonabant in Vrbem. Decreta erat fieri ex Vrbe decem millium militum eruptio, qui confuſos tormentorum ruinâ, & fragore Barbaros a tergo inſilientes contererent: ſed re attentius perpensâ quod periculum maius viſum eſſet, quam ſperata inde victoria quæ aliquorum gregariorum vili ſtrage, & forſan neceſſariæ ad ulteriorem Vrbis defenſionem militiæ damno redimeretur, ſolo Navium inſultu res peracta eſt, rabido furore vibrantibus ſua pariter tormenta barbaris, quæ tamen vix alicuius momenti offenſionem Chriſtianæ Claſſi intulere.

Meditata, nec facta terreſtris eruptio.

Maurocenus Belli Duce circa Candiæ ſtatũ conſulit.

Dum quotidie Candia ad maiores anguſtias redigeretur, reſcire cupiens Maurocenus, cui rerum ſumma incumbebat quid actu opus eſſet, quo hoſte longius ſubmoto Vrbs obſeſſa liberius reſpiraret, Generalem Ducum omnium conventum 21. Auguſti inſtituit, ut collatis conſiliis quod magis probatum omnibus, id exequeretur. Viſa inſolens multorum millium militum eruptio indubitato effectu profutura, ut extruſis infidelibus ab iis cuniculis, quos in labefactatis mœnibus occupabant, tutior Vrbis ambitus novis aggeribus repararetur. Sed præ-

Decernitur partē urbis exſcindere, & reliquā interio

ſidiariis ad eum numerum redactis, qui tantæ multitudini integrâ propugnaculorum cuſtodiâ non ſufficerent, omnium ſuffragio approbante ſtatuit partem civitatis exſcindere, & reliquam novis munimentis & foſsâ ita cingere, ut eam ex integro expugnandam ſibi Infideles ſentirent. Sicque tuto expectare auxilia quæ portu Veneto ſoluta ſub Duce Mirandulano advenire dicebantur. Novalea Gallorum auxiliarium Dux milites ſuos commodare huic operæ rogatus, ſaluti, & ſecuritati communi neceſſariæ; quod ſibi a Rege Ludovico præſcriptum morarum tempus præterire non poſſet cauſatur, immo ſuorum diſceſſum molitur, & urget, neglectis Ducum omnium precibus, qui hoc tot militum nervo deſtituti Vrbis excidium brevi & ineluctabili fato futurum augurabantur. Monitus hunc diſceſſum Vizirus vix Galli naves conſcenderant cum fremente impetu obſeſſos oppugnat, eâ tamen animorum contentione exceptus (nihil obſtante tot præſidiariorum diſceſſu, ob quem Vizirus conſternatos cæteros autumabat) ut de litis ſummâ in hoc inſultu diſceptari videretur.

Vizirus nova impreſſione Candiam oppugnat.

Orator Turcicus in Galliā.

Multis hactenus contumeliis laceſſitus Biſantii Gallicus Orator tandem a Rege ſuo revocatur minarum pleno in Barbaros. At iſti ne pacis ſpem omnino intercluderent mutuum Oratorem Pariſios deſtinant, ſed eâ & conditionis vilitate (quippe qui unus ex prætorianis miles) & rei familiaris anguſtiâ adeo humilem, ut accedente præſertim ruſticano morum tenore probro potius quam decori utriſque eſſe viſus ſit.

Tractatus Inſulis in Belgio.

Inſulis in Belgio haberi cœpit tractatus de componendis Regis Ludovici prætenſis iuribus in eos Hiſpanis ſubditos, qui bona aliqua poſſidebant in eo regionis tractu qui Gallis ultimâ pace conceſſus fuerat, quoſque Rex Ludovicus inter ſuos habitare iubebat, alioquin poſſeſſis

exuen-

exuendos. Aſt annitentibus Principum triplici fœdere unitorum miniſtris, cœptis deceſſit Ludovicus, permiſſumque ubi melius libuiſſet eos habitare, qui in alterutrius ditione aliquid retinerent.

Oratorem pro pacis, & commerciorum ſecuritate deſtinavit hoc anno Britanniæ Rex ad Taffiletæ Regem Fezzæ, & Marochii regnorum invaſorem, qui tanto obſequentis fortunæ faſtu tumebat, ut Oratorem ſit dedignatus admittere, niſi ſe ad indigna mancipiorum obſequia demitteret, quo & actum eſt ut Orator re infectâ ad propria redierit.

Rex Taf. ſ e Orator. Angl. reſpuit.

Eventu fœliciori idem Carolus Angliæ Rex duos, Nobilium ſcilicet, & Plebeiorum Ordines (Superiorem, & Inferiorem Parlamenti Cameras vocant) pacavit, conciliatis diſſidiis, quæ de iuris dicundi authoritate inter utrumque vigebant: meliori forſan conſilio eos mutuis odiis permiſſurus, cum vix paribus animis conſentiant quin regiæ dignitati, maieſtatem, & iura detrahere parati ſint.

Rex Angliæ duas Parlamẽti Cameras parat.

Vitâ tandem deceſſit Henrica Maria Borbonia Caroli I. Britanniæ Regis vidua, Mariti infœlici ſorte adeo, & tot annis iactata ut proprio filio ad thronum revocato conſors reſtitutæ fœlicitatis eſſe neglexerit. Iure quidem: Quibus enim oculis eos miraretur Anglos qui marito probroſam necem intuliſſent, totique familiæ ſuæ excidium viribus omnibus eſſent aliquando moliti?

Obit Henrica Maria Angl. Regina.

Nouiſſimo tandem conatu poſt auxiliarium omnium diſceſſum Candiæ decertatum eſt, a ſexcentis novi delectus accenſis quos poſtremâ navigatione in Vrbem invexerat Dux Mirandulanus iis a Senatu Præfectus. A portu Veneto ſolverant mille quingenti milites, ſed cæteri variis ægritudinibus aut mortui, aut detenti ſunt quin Cretam appellerent. Aliquot adhuc Hebdomadibus contra recrudeſcentes quotidie

Candia deditio.

hoſtium inſultus Vrbs defenſa eſt; ſed tandem deficientibus & ſolo in quo ſe tutarentur, & auxiliaribus aliis, quibus ab occupatis expelli Infideles poſſent die 6. Septembris de deditione tractari cœptum eſt communi omnium voto, multiſque ultro citroque diſceptatis ceſſa eſt Barbaris Inſula, exceptis Sudæ, Garabuſarum, & Spinæ longæ arcibus, & oppidis littoralibus cum ſuis diſtrictibus, relaxata mutuo Turcarum conſenſu Venetorum Reip. Cliſsâ Arce cum cæteris oppidis, quæ ceu in Dalmatia, ecu in Albania durante bello occupaſſet.

Quibus pactis.

Quantum æris & hominum conſumptũ in hac obſidione.

Inſumpſere Veneti in hac celebri obſidione, quæ tribus annis continuata eſt Nummûm Scutatorum millionesquatuor & amplius, iis expenſis exceptis, quibus omnis generis munitiones comparatæ. Periere militum Chriſtianorum viginti novem millia octoginta octo, Turcarum ſeptuaginta millia, præter ruſticorum, & captivorum triginta & octo millia, qui in ſuffodiendis cuniculis, aggeribuſque, & tumulis excitandis operam præſtitiſſe coacti ſunt.

Sancti adſcripti Petrus de Alcant. & Magdalena de Pazzis.

Faſtis Sanctorum adſcripſit Clemens Pontifex Petrum de Alcantarâ Franciſcani Ordinis, & Mariam Magdalenam de Pazzis Monialem Carmelitici; nec multo poſt ipſe Pontifex, ſcilicet die 9. Decembris vivere deſiit: Vir ſingulari morum comitate præditus, & perſpectæ probitatis, quam ardenti tum pacis inter diſſidentes Principes conciliandæ, tum ſervandæ Candiæ zelo multis, & luculentis argumentis teſtatam reliquit; erga ſuos citra odium, erga omnes ultra votum liberalis, idenque omnium plauſu (quod rariſſimæ fœlicitatis in Principatu eſt) elatus.

Obitus Clementis Pap. IX.

Veni.

MVNDI 5723. CHRISTI 1670.

Ventilatis per menſes quinque conſiliis tandem a Purpuratis Patribus eligitur in Summum Pontificem Æmilius Alterius, a precedente Pontifice dum in extremis ageret factus Cardinalis, ob idque & ipſe Clementis nomine inſignitus. Vir etſi per multa Curiæ officia exercitus, tenuis tamen nominis, & exiſtimationis, immo tantæ modeſtiæ ut oblatum Pontificatus honorem ſinceris votis renuerit, ſuffragiis & precibus offerentium pene coactus, ut eum admitteret. *Electio Clem. X.*

Erumpere cœperunt hoc anno primum Meſſanæ, meditatæ diu, & iam tunc matureſcentis rebellionis ſemina, cum poſt repetita molimina Senatus Vrbani in Iura, & Magiſtratus regios, ille Armorum Duci (eum *Stratico* vocant) res ſeverâ vindictâ reparare nitenti publicâ fronte obſiſtere auſus eſt. Coniurarant ex omni Civitatis gradu homines, ſub pretextu privilegiorum ſeſe in omnimodam libertatem aſſerere, ſibique putidum *Sectæ* nomen arrogarant, elicito ab omibus iuramento ſe nulli cuiquam ordini, vel decreto (quod Regis nomine proponeretur) aſſenſuros, niſi re cum ſociis communicata ab iis de præſtanda approbatione abſolveretur; Inde quotidianæ inter Proregem, & Senatum altercationes, proſcriptis, & eluſis hac petulantiâ iis fere omnibus quæ indemnem Regis authoritatem facerent; Quin immo inſolenti temeritate fuerant varii a Senatu carceris, & equulei pœna afflicti, qui de principis reverentiâ loqui vel impoſita officia exequi non timuerant. *prima Rebellionis Meſſanenſis ſemina.* *Senatus Vrbanus Regis Miniſtri contrarius* *cuius iuſſu varij Regi obſequentes affliguntur.*

Pari impatientis genii æſtro coniurarunt in Cæſarem, & Patriam Petrus Co. Zrinius, Franciſcus Chriſtophorus Marchio Frangippanes, & Franciſcus Comes Nadaſti præcipuæ inter Hun- *Coniurat in Cæſarē & Patriam.*

Hungaros Nobilitatis una cum Eraſmo Comite a Tattembach Styrio, & multis aliis, quibus cum pax nuper a Cæſare cum Turcis ſancita minus arrideret, quod ferocis indolis homines bella magis appeterent, ſibique vana ſpe ſceptra & principatus pollicerentur: Collatis cum ſummo Turcarum Viziro conſiliis, & repetitis legationibus ſubſidiis imploratis rebellionem tandem moliri cœperunt. Delectus habere, arces, & oppida quâ minis quâ armis invadere non deſtiterunt, uſque dum Leopoldus, cuius vitæ iteratas inſidias etiam poni curaverant, neglectis quæ eatenus inutiles probabantur adhortationibus eos detineri, & detrudi iubet in carcerem, immiſſis in Hungariam copiis ſub Comite Spancavio, qui & arces recepit, & urbes quæ rebellibus ſecretò faverant, vel favere meditabantur, terrore & armis compeſcuit, domito & præſidiis Germanis ſuppoſito Regno Hungariæ, quod antea quaſi precario Leopoldus adminiſtrabat.

quos Cæſar detineri iubet

Leviuſculo bello conflixere inter ſe in Germaniâ Epiſcopus Monaſterienſis, & Dux Brunſuicenſis lineæ Viſerbetanæ; quod hic Vrbem Hoxterenſem Epiſcopo ſubiectionis Sacramento obligatam, ſuis ſub auſpiciis rebellare permitteret. Res vicinorum Principum ſtudiis poſt diſceptationes aliquot armis factas compoſita eſt, maxime Reip. Batavorum, quæ Caduceatores ſuos ad pacem conciliandam deſtinavit. Non otioſo tamen delectu arma ſumpſere Principes Brunſuicani; occaſione enim captâ Brunſuicum Vrbem ditionis ſuæ præcipuam (quæ ſe pro liberâ a multis iam annis gerebat) aggreſſi, eam ad deditionem, & ad primæ ſubiectionis ſtatum redegere.

Motus in German.

Vrbi Brunſuicenſis Ducibus ſuis parere coacta.

Inſolita aquarum exundatione Danubius, & aliquot circa Viennam fluvii Auſtriam ita oppreſſerunt, ut non arbores, armenta, & pagi ſolum ſepulti in aquis remanſerint, ſed homi-

Inundatio fluminum in Auſtria & Tyroli.

num

num in eis non exigua multitudo pari ruina interierit. Tirolis Provincia hoc, & alio flagello attrita eſt, repetitis ſcilicet Terræmotibus, & eluviis, quibus Oeniponti, Hallæ, & alibi templa, & domus bene multæ corruerunt

Tumultuatum etiam cum aliquot Nobilium cæde in Dietis Polonicis, quas Dietinas vocant, quæque ad univerſi regni Comitia præviæ ſolent haberi ad eorum delectum, qui in Generali conſeſſu res publicas debent decernere. Manifeſta erumpebat cum publicæ pacis periculo multorum invidia in Regem, qui cum gentilis foret inexpectato ſucceſſu ad ſolium evectus lippis oculis a multis videbatur. Ratihabitum tamen eſt annitentibus ſanioris mentis proceribus Regis matrimonium, & ſancita cum Moſchorum Duce pax, cui rebellantes Coſachi non ſolum bellum indixerant, ſed etiam arce Aſtracanâ iam aut captâ, aut in rebellionis ſocietatem cum adiacentibus Tartaris tractâ damna potiora minabantur. *Tumultus in Polonia* *Pax Polonor cum Moſchis.*

Exorta eſt in Provincia Novempopuloniæ in Gallia popelli ſeditio ob graviora tributa, ſed facili a regiis copiis negotio repreſſa eſt, cæde eorum ſecutâ, qui tumultus, & inobedientiæ auctores fuerant. *Seditio Novempopuloniæ in Gallia.*

Obiit in Dania Fridericus nominis III. Rex variâ fortunâ exercitus, nec eiuſdem fortunæ aut favoribus, aut iniuriis impar, quippe qui atrociſſimum bellum ſibi a Svecis illatum viriliter ſuſtinuit, ob idque hæreditariam familiæ coronam a Statibus regni conſecutus eſt; & pacatus nullis ſe florentis vitæ vitiis paſſus eſt labefactari. Homo ingenio mitis, & religioni ultra Principum curas addictus, cuius rationes, & momenta crebris lectionibus ſcrutabatur, ſæpius auditus dicere ſi ſuâ meliorem noviſſet, eam ſe regno etiam contempto ſecuturum; hoc uno infœlix quod mentis dubiæ ſcrupulos nemo Catholicus abſterſerit. Succeſſit ei filius *Mors Friderici III Regis Daniæ.* *cui ſuccedit filius Chriſtianus V.*

Chri-

Chriſtianus nomine, Quintus.

Mors MunKii Angli. Fatis item in Angliâ conceſſit qui ſupremus olim armorum Præfectus Munkius, hoc nomine famoſus, & bene merens quod Regi Carolo, & fratribus a cæde Patris exulibus viam ad regnum repararit. Maius forſan quam quod ipſe Carolus putaret ex hac Munkii morte damnum expertus eſt, dum neglectis quæ prius fœdera eius conſilio inierat, ſervabatque, vicinis Gallis quin in Belgio proficerent, in fomenta miniſtravit; unde gliſcente inter ſtorias ulteriorum acquiſitionum ambitu, ſenſim eo devenit, ut Europæ totius bello merſæ ſtatus hodie defleatur. Obſtetricari

Vnde Carolus Angliæ Rex animum mutarit. dita eſt huic Caroli mutationi eiuſdem S Philippi Aurelianenſium Ducis coniux, dum Rex Ludovicus ſpecie luſtrandorum r limitum in agrum Bononienſem pervenit Angliam traiiciens, quaſi fratrem viſitat eius animum ad nova conſilia adduxit.

Mors Ferd. II Ducis Etruriæ. Deceſſit Florentiæ Ferdinandus II. Ma Etruriæ Dux, eique ſucceſſit Filius Coſmu mine III. is qui varias Principum aulas grinando luſtrarat.

Molimen de reducẽdo Rege Alfonſo in Luſitaniã Tentata ab aliquibus libertas Alphonſi gio Luſitaniæ throno exturbati, quem Vli nem reducere, turbaſque ob id excit re gebant. At molimen exilio coniuratorum punitum eſt, reque infecta Alphonſus in ſuo Angræ carcere perſeverare coactus eſt.

Carol. IV. Dux Lotharingiæ ditione privatus. Carolus IV. Lotharingiæ Dux quod contra initos cum Ludovico Rege tractatus copias aleret, crederecturque nova in eum moliri, a Marchione Forillio regis iuſſu pene Nanceii interceptus die Auguſti 26. ignobili ſe fugâ ſurripuit, occupatâ armis Gallicis repentinâ invaſione Lotharingia, quæ nec ipſi Carolo, nec hæredibus eius hactenus reſtituta eſt.

Mors Franc. Princ. Lotharingii. Viennæ in Auſtria die 27. Ianuarij deceſſerat Franciſcus præfati Caroli Ducis frater, vir per

omnia

omnia probatæ pietatis, qui tamen novercantem ubique fortunam expertus eſt, primum S. R. E. Cardinalis, & Tullenſis Epiſcopus, poſteâ renunciatâ purpurâ & Clero, Claudiæ Conſobrinæ Coniux, & Caroli V. Ducis Lotharingiæ Pater.

Coſachi Turca con auxilia poſcunt in Polonos.

Interna Polonorum diſſidia Turcam Chriſtianorum turbationes in eorum damna convertere intentum excivere, ut inquietæ Coſacorum Genti ſe adiutorem, & rebellionis defenſorem polliceretur. Iſti malo Doroſenski genio ſeducti in Regem, & Remp. moliri non deſiſtebant, acri tamen Ioannis Sobieski zelo ſemper retuſi, qui tunc ſummus Rêgni Mareſcallus, ad tronum poſtea elatus eſt. Vizirus a Doroſensko evocatus ſeſe cum exercitu verſus Poloniam movet; ſed Rege Michaele cum Equitum millibus ſexaginta occurrente, res legationibus primum tractata, deinde ad novas Aulæ Ottomanicæ turbationes ſine ſanguine compoſita eſt. Deluſus ſua ſpe non domitus fuerat Doroſenskius; unde cum ab armis non abſtineret a Regii exercitus Ductore Havinsko delectus eſt.

Doroſenſchius Coſachorum Dux victus.

Nupſit hoc anno Ferdinandus Carolus Mantuæ Dux . . . . . Vaſtallenſi, urbiſque, & ditionis totius inveſtituram hoc matrimonio a Leopoldo Cæſare accepit, annitente præſertim Eleonorâ Imperatrice, quamvis altera ſupereſſet Mariæ Soror, quæ poſtea Vincentio Principi Gonzagæ ſociata, ducatus partem æquo iure ſperare debuiſſet. Grandi tamen fœnore iure ſuo Vincentius ad tempus privabitur, ſi decedente improli Ferdinando ipſe utrumque principatum aliquando habiturus eſt.

Dux Mantua fit nuptiis ſuis Vaſtallæ Dux.

CA-

CAPVT VIII.

DECAS OCTAVA.

Ab Anno Chriſti 1670. ad 1680.

MVNDI 5724. CHRISTI 1671.

P. Nitardus Romæ Hiſpan. Orator.

ROmæ Hiſpanicæ Coronæ Orator apparuit Everardus Nitardus, qui quod Reginæ Regnum moderantis favore immodico uti viſus eſſet, Aulæ Magnatibus exoſus factus, & collatum magni Inquiſitoris munus coactus relinquere tandem a Reginâ legationem exercendam obtinuerat. Res diu in ancipiti Pontificis animo verſata eſt, ſed perſpectâ conſtanti Reginæ voluntate Everardum promovendi, eum Pontifex Archiepiſcopum Edeſſanum *in partibus* primum, poſtea annitente eadem anno ſequenti S. R. E. Cardinalem renunciavit.

Quinque Sancti Canoniz.

Quinque Beatorum Apoſtoli, quos ſolemni ritu Sanctorum numero aſcripſit, auſpicari Pontificatum ſuum voluit Clemens X. Hi fuere Caietanus Thieneus, Philippus Benitius, Franciſcus Borgia, Ludovicus Bertrandus, & Roſa Limenſis; qui omnes inſignium quatuor Ordinum, quos viventes voverant, plauſibus, & feſtivis pompis elati Orbem Chriſtianum ſanctiori lætitiâ impleverunt.

Motus in Dalmatia compoſiti.

Sancita inter Remp. Venetam, & Mahumetem Pax non levibus ſimultatibus agitata eſt in finibus Dalmatiæ & Boſniæ, qui cum incertis dominis furente bello paruiſſent, difficili iudicio legitimo Principi adiudicabantur. Irrupere mutuis incurſionibus utriuſque ſubditi in adverſas provincias, parumque abfuit quin ſedatum incendium recrudeſceret. Aſt tanto ſan-

ſanguine parta quies alternâ patientiâ ſolidatur, peculiari tractatu habito ſub tentoriis die Oct. 24. ubi poſt iterata iurium examina deciſæ ſunt communi conſenſu controverſiæ, quæ hoſtiles incurſus exciverant.

Exorta eſt Meſſanæ Popularium Seditio adverſus Nobiles, quorum varias domos, & palatia flammis donarunt, quod eos crederent avaris queſtubus frumenta (quorum cariorem annonam probabant) alio divertere. Rei occaſionem nactus Armorum Regius Præfectus (hunc *Stratico* vocant) populares fovet adverſus Senatum, quem in Regis auctoritatem attentare ſupra dictum fuit: Aſt inſurrectum eſt a Nobilibus in Præfectum qui fugâ ſibi conſulere coactus eſt. Aucta annonæ caritas a Prorege Neapolis, qui frumenta Meſſanam invehi prohibuit; unde Senatus armatis navibus Claſſiarios aliquot mittit prædatum in Calabriam, & ubicumque potuiſſent, quorum & integræ defectionis timore promiſſa frumentorum copia eſt. Hac iterum remoratâ, iterum populus in Nobiles quaſi publicæ Calamitatis Auctores, vel complices inſurgit, tentatâ cæde *Iuratorum*, quorum officio huius copiæ cura incumbebat. Repulſi a Nobilibus Populares aliquot eorum domos iterum ſuccendunt, freti maxime Præfecti incitamentis, & præſentia, qui animos iis addebat deleturus hunc Nobilium, & Senatorum Ordinem, aut eos ſaltem prohibiturus a gubernatione Civitatis, in quam regiæ auctoritati adverſantes ſeſe uſurpatâ poteſtate iamdiu intruſerant. Requies tandem conciliata eſt pactis aliquot articulis inter utroſque, quibus ab officio preſentes Adminiſtri arcebantur, novâ inductâ regiminis formâ, & maxime impetrato Proregis Lignii Principis in civitatem ingreſſu, qui Panormi hactenus morabatur, & cuius nota indolis Clementia faciliorem animorum conſenſum promoveret.

Nova Meſſanæ ſeditio.

Annonæ caritas diſſidiorum cauſa.

Pax inter Senatum, & Popu.

Nec

Nova Seditio, & domorum incendium

Nec ſic tamen Seditioſorum ira deferbuit; Die enim 11. Aprilis, in quem ſecunda Sanctioris Hebdomadæ feria incidebat, ſuſpicione iniectâ Præfectum nova moliri, maxime quod milites Hiſpanos ad propugnaculorum Vrbis præſidium intrudere vellet, tumultuari denuo Nobiles cœperunt libertatum, & iuſtæ defenſionis prætextu; unde & renovata domorum ipſorum incendia, quas Populares Præfecto velut plebis contra Senatum fautori, adiuncti flammis dederunt. Exilio, & bonorum iacturâ mulctati plures è nobilitate quos Præfectus id poſcentibus popularibus proſcripſit, inſignitis *Merlorum* nomine, qui regiis partibus favebant, & *Maluizorum* titulo, reliquis & maximè Nobilibus, qui pro urbis (ut aiebant) privilegiis, & libertate nitebantur. Finem tandem tot diſcordiis, quarum horror numquam ſedatâ fame creſcebat, attulit Proregis Lignii in Vrbem adventus die 3 Maii, qui largâ frumentorum copiâ advectâ, revocatis quos Præfectus exulare coegerat, & eliminato ipſo Præfecto velut ſeditionum, & tumultuum fomite animos utriuſque partis ſedavit, mulctatis ſolum aliquibus ex ordine Nobilium, qui nova moliri poſt ſtatutam pacem attentarunt.

Exulare multi Nobiles coguntur.

Vrbi pacat Princeps Lignius.

Co: Zrinij & ſociorũ rebellium mors.

Tandem poſt inutiles queſtus, & mendicata a variis Principibus officia queis mortem deprecarentur, coniuratæ rebellionis pœnas ultimo dedere ſupplicio Viennæ Franciſcus Comes Nadaſti, & Neoſtadij Petrus Comes Zrinius, & Franciſcus Chriſtophorus Marchio Frangipanes die ultimâ Aprilis. Diluere tamen proditionis, & perfidiæ præteritæ infamiam chriſtiana & conſtanti mortis acceptatione, ad quam ſe humili pœnitentiâ præpararunt. Cæſus iis enſe carnificis iugulus, & bona fiſco devoluta, quæ tamen hæredibus pietas Cæſaris, exceptis arcibus & locis munitis (ne iis ad novam defectionem uterentur) conceſſit. Dilatum

chriſtiana & cõſtans.

Eraſ-

Eraſmo Comiti Tattembachio per aliquot menſes ſupplicium, ob natam cum Brandeburgico Electore controverſiam de aliquibus feudis, quæ ſibi hac morte devolvenda præſumebat. Poſt hæc Leopoldus antiquum regni ſtatum mutavit, ſuppreſſis Palatini, Iudicis Curiæ, Banni, & aliis officiis, quorum auctoritate, & reverentiâ aut cœpta, aut promota fuerat rebellio. Repetita per totum Regnum ab hæreticis templa quæ iſti Catholicis eripuerant: & quod Sectarum Adminiſtri, quos *Prædicantes* vocant, de Cæſaris dignitate, & Iuſtitiâ obloquerentur, è regno faceſſere iuſſi ſunt, Arceſque Caſſoviç, & alibi excitatæ, quibus lubrica Gens fidem ſuam contineret.

Status regni Hungariæ mutatus.

Directus a Cæſare Lutetiam Comes Vindiſgratz, qui Regem Ludovicum eo officiis ſuis adduceret ut ereptam reſtitueret Carolo Duci Lotharingiam, maxime quod nuper ſolemni Epiſtolâ Ratisbonenſibus Imperii comitiis ſcriptâ teſtatus eſſet ſe nihil ſibi hac invaſione arrogaturum, immo Cæſari ipſi ſpopondiſſet non ultra Hebdomadas aliquot hanc ſe reſtitutionem dilaturum. Res tamen tota inter promiſſa, & officia ſubſtitit, Comeſque domum redire otioſus Orator coactus eſt, Duce interim Coloniæ Agrippinæ protrahente vitam inter ea Principis exulis incommoda, quæ tamen eius animum a novis molitionibus non abſterrebant.

Repetita ab Cæſare Carolo Duci Lotharingia,

ſed fruſtra

Orta inter Electorem, & Colonienſem Civitatem diffidia grande prope bellum in Germania ſuſcitarunt, Electore Regis Ludovici arma & patrocinium, Civitate iuris & libertatum ſuarum vindicem Cæſaris & Imperii Ordines depoſcente. Rumorum Auctor Vilelmus Furſtembergius, publicâ (quod rarum in Germano Principe) fide Gallis devotus, qui ſibi inter has turbationes Electoratus ſucceſſionem aucupabatur, inclinante præſertim Electore ad

Diffidium inter Electorem & civitatem Colonien.

Vilelmus Princeps Furſtembergius Gallis devotus.

volun-

voluntatem eum ſibi ſucceſſorem deligendi. Aſt utrumque Cæſaris operâ interceptum eſt; immiſſis enim copiis ſub Marchione Granenſi vetitus tunc eſt Elector Civitatis libertate abuti, indeque prohibitus ipſe Furſtembergius a conſequendâ dignitate, quamvis & Electoris expreſſo conſenſu, & acrioribus molitionibus res quaſi iam acta eſſet.

Turca in Poloniam obſ. Kamenecium obſident, & capiunt.

Diſtractus exteris negotiis non diſſuaſus fuerat anno præterito Vizirus a fovendis rebellibus Coſachis; unde hoc anno reverſus in Poloniam cum ingenti exercitu obſidet primum, & incuriis ad defenſionem Polonis, tandem Camenetium capit die 27 Auguſti; indeque Vſiatinum, & obſecundante cœptis fortunâ obſidione Leopolim cinxit. Ne tot damnis affecti tandem Poloni expergiſcerentur Sinonia arte Vizirus iis pactis tractatus obtrudit, non veritus tamen depoſcere ut integræ Vcrainæ, Podoliæ, & Boruſſiæ ſibi provinciæ concederentur. Quid facerent Poloni vatinianis odiis a communi ſalute procurandâ abſtracti? Quod nefandum dictu eſt, Provincias pacto tributo redemere, probroſaque pace tunc ſunt temporis mercati, ne ulterius armis vapularent; iis proſtitutis & derelictis in manibus Barbarorum quæ ipſi cæpiſſent, tota ſcilicet Podolia.

Tributo Poloni pacē a Turcis redimunt.

MVNDI 5725. CHRISTI 1672.

Reſpub. Hollādia pene a Ludov. Galliæ Rege deleta.

Meditatum aliquot annis bellum in Batavos Rex Ludovicus orditur tribus exercitibus, in quibus centum viginti millia militum ſtipendia merebant. Vrbe Traiecto, quam primam Ludovicus occupare deſtinarat, ob difficultatem obſidii præteritâ cis, & citra Rhenum Veſaliam, Buricum, Orſoyum, Emmericum, Recz primo inſultu terret & recipit præſidiis retentis: Prima Rimberga iuſto conatu tutari ſe auſa

ſa levi negotio ſubigitur; inde Duisburgum Vltrajectum, Zutphania, Arnehemium, Neomagum, Gravia, & alia minoris momenti oppida, tam rapido victoriarum curſu, ut Batavi de dedendâ Regi Republicâ cogitare, & tractare cœperint, a deditione hoc uno deterriti quod immodica nimis, elatus tanto ſucceſſu Rex ambiret.

Rhenum natando traiicit Condeus cum exercitu.

Audaci cœpto Condeus Princeps Rhenum traiicere nutantibus equis, oppoſitumque littus ſervantibus Batavorum copiis (quas repentino fundit impetu) & tentat & perficit, aperitque ſibi viam ad Schenchianæ Arcis obſidionem, Hanc ſitu, (utpote quæ aquis quaſi undequaque circumfuſa) & generis omnis munitionibus defenſam ſolo 24 horarum ſpatio ſubigit, vulnere, quod tunc in manu excepit, probante quod tot ſtupenda non præter humanis auxiliis ſed hominis manu efficerentur.

Arcem Schēchianā recipit

Elector Brādemb. Gallis infenſus reprimitur.

Elector Brandeburgicus quod Ludovicus Rex Veſaliam ditionis ſuæ licet Batavorum præſidio munitam ſubegiſſet, ei hoſtis efficitur, ducto Rhenum verſus 25000. militum exercitu; ſed intempeſtivo conatu acri per Turrenium vindictâ repreſſo iterum aut amicus, aut impotens ſequeſter eſſe cogitur.

Navale prœliū ad Angliæ littora.

Vocati a Gallis in Belli ſocietatem Angli cum Batavis navali certamine contendunt, Iacobo tunc Duce Eboracenſi, & Comite Eſtreo fœderatarum Claſſium ex una parte Architalaſſis, & Adriano Ruitero idem ſuper Hollandos munus obeunte. Acri utrimque ardore menſe Maio ad Angliæ littora certatum eſt, & ob æquales animos, vireſque pari ferme utrimque iacturâ diſceſſum, niſi quod Angli plures e Nobilitate cæſos numerarint.

Ep. Monaſterienſ moves in Batavos.

Bernardus Monaſterij Veſtphalorum Epiſcopus ob novas ſimultates, & non antiquata iura, quæ nomine Eccleſiæ ſuæ pretendebat, ſit Batavis infenſus, ob idque eorum hoſti Ludovico fæde-

fœderatus propriis copiis aliquot oppida velut primi occupantis prædam ſibi attribuit, quæ paulo poſt tamen mutato fortunæ curſu deſerere coactus eſt.

Fratrum De Vith cædes.

Seditioſo plebis tumultu Hagæ Comitum fratres Cornelius, & Ioannes De Vith trucidantur, quod auro Galliæ corrupti peſſum ire omnia (ii quibus maxime publici regiminis cura incumbebat) permittere crederentur. Pari ſeditione aliis in locis eorum clientes, & amici ſublati ſunt, evecto eadem plebis conſpiratione ad ſupremam Armorum Præfecturam Vilelmo Henrico Principe Auriaco, cuius ab avitâ dignitate depreſſionem enecti curaverant.

Vilelmus Auriacus Armorum Præf. Dux.

Narden fruſtra obſidet.

Auriacus novo Reip. decreto *Statholder* factus (ſic ſtatus arbitrum, & ſummum Moderatorem vocant) Nardenſem Vrbem formatâ obſidione recipere aggreditur, ſed illato a Luxemburgico Duce Vrbi ſubſidio, impetitus non ſine ſanguine re infectâ diſcedit. Idem experitur apud Carloreum, quam Vrbem, quod preſidio ſuo deſtitutam crederet, pariter aggreſſus eſt: ſed primo obſidionis die eruptione ab obſeſſis incredibili animi ardore in eum factâ, turbatus, ſuadente etiam tempeſtatis rigore, quæ iam in hyemem declinabat, iterum inutilis tentamenti dolore, vel pudore affectus, cæptum inglorius deſerit.

& Carloreum.

Borri Hereſiarchæ abiuratio.

Romæ ſolemni execratione deliria ſua eiuravit Hæreſiarca Ioſephus Borri, qui anno præterito captus in Germania, ubi hæreſes ſuas diſſeminabat, & a Cæſare traditus Pontifici, poſt ſalutares pœnitentias, & exhortationes, ad ſanam reſipiſcens mentem, tandem ut vanitates ſuas abiuraret adductus eſt. Cæſaris Leopoldi in eum pietas a Pontifice obtinuerat, ut eius vitæ, quamvis ſcelerum multorum complici, parceretur; ſervatus ideo quod multo meliora ad corporum ſalutem Medicus miniſtraret, quam quæ ad animarum ſanctitatem ſolidâ

lidâ Apoteoſi ſibi Paraclitus propinarat.

Ingenti Terræmotu Ariminenſis in Æmiliâ civitas nutavit, multæq; domus in eâ aut excuſſę aut labefactatæ ſunt die Aprilis 14. ſub fatiſcẽtium domorum ruinis periere homines quaſi centum, totidemque ſauciati; ſed occultâ infectione putidus aer multò plures corrupit, qui ſecutis poſtea ægritudinibus obiere. *Terræmotus Ariminenſis.*

In Genuenſium Remp. conſpiravit Raphaelinus a Turre ejuſdem Nobilium unus, & vano ductus prætextu novam ; quam antiquam vocabat; regiminis formam in eam inducendi. Rem contuliſſe cum Carolo Emmanuele Allobrogum Duce creditus eſt, qui tunc ob finium ſæpius agitatam controverſiam in Genuenſes movebat. Brevi molitionum periodo Turrius fortunam ſuam circumſcripſit; In primo enim ingreſſu interceptus, cum irruptionem in ditiones Reip. aliquot fautorum manu ſtipatus tentaret, vix ſibi fugâ ſalutem paravit. Sed maiore conatu Dux in Genuenſium fines ingreſſus poſt multas inter utriuſque copias concertationes, locorumque reciprocam expugnationem, tandem pacem redintegrare coactus eſt, iubente potius quam ſuadente Rege Ludovico, qui rerum arbiter a Genuenſibus quæſitus abſolutâ auctoritate pacis articulos, eoſque utrique parti obſervandos ſub indignationis ſuæ offenſâ præſcripſit, mancipatis dein ſibi copiis, quæ utrique militaverant. *Coniuratio in Rẽpub. Genuenſẽ, & eiuſdẽ bellum cum Duce Sabaudiæ.* *ſedatum à Rege Galliæ.*

Rebelles quorum multitudini parcitum in Hungariâ fuerat ſola Anteſignanorum nece, ſub Balaſſio comite Vrbem Kalô intercipiunt, enecto non ſolum Germanorum præſidio, ſed Catholicis omnibus qui in Vrbe reperti ſunt. Quod tunc abſentes Cæſaris copiæ non obſiſterent, latè miſcent rapinas; & incendia, freti maxime Abaffii Tranſilvaniæ Principis auxilio, qui Cæſari & Catholicæ religioni *Noui motus in Hũgaria* *Rebelles aliquot urbes capiũt.*

pariter infenſus, fidei & regni ruinas toto virium anniſu promovebat. Iis deditur ſeditioſo aliquorum Civium conſenſu Eſpereſia Civitas; quibus initiis in ſpem adducti alias Vrbes in rebellionis partem tranſituras, vulgatis in Cæſarem famoſis libellis animos, & fidem corrumpere ſatagunt. Sed immiſſis ab inferiore, (ubi hactenus diverterant) in ſuperiorem Hungariam copiis non ſolum re... Eſpereſia, & frenatæ aliæ Vrbes ne cæpta ... atem venirent, ſed iſtis in rebellium poten... retruſis, Varadinum uſque Turcicæ ditionis ... aliquot etiam loca Tranſilvano eorum fautori ſunt erepta, quæ, niſi a fovendis rebellibus abſtineret, ſpes redimendi præcludebatur.

à Cæſaris copiis repreſſi.

Mors Margaritæ Imper.

Diem clauſit Viennæ in Auſtriâ Margarita Leopoldi Cæſaris coniux, de eo bene & Imperio merita, quibus Ferdinandum Venceslaum anno 1667. pepererat, niſi ſequenti immaturus obiiſſet. Reliquit tamen Mariam Antoniam filiam, quæ anno 168.. Maximiliano Emmanueli utriuſque Bavariæ Duci & Electori nupſit.

MVNDI	CHRISTI
5726.	1673.

Hiſpani à favendo Batavis revocãtur.

Hiſpani quod proximus iis arderet Æucalegon vicinis Belgio Batavis ſuppetias ferunt; ſed ducto Bruxellas verſus a Rege Ludovico exercitu auxiliares copias revocare Montercius Comes Belgii Prorex cogitur; properante tunc ad obſidendum Traiectum Rege, quod poſt dies 13. ſtrictæ obſidionis in deditionem recipit.

Cæſar & Imperij Comitia bellum Gallis denunciant,

Cæſar item Leopoldus quod vicina Ludovici Regis arma non indemnes Imperii provincias minarentur, & ipſe Batavis conſentit auxilia, tracto in Belli Societatem Imperio, quod in Ratisbonenſibus Comitiis Regi velut aliena-

rum

rum ditionum invaſori, & pacis impotenti iurato fœdere bellum indicit. Ludovicus ideo, & quod Lotharingi, ob novam imperii declarationem ſibi priſtinam libertatem pollicentes tumultuarentur, eo contendit; indeque in Alſatiam, ubi Colmarium Sceleſtadium, & reliquas urbes (quæ vulgo nomine Imperialium audiunt) ſubigit, occupatâ interim per Marchionem Rupefortium Trevirenſi Civitate, & immiſſo in Franconiam Turrenio, qui adventantem Cæſaris exercitum aut debellaret, aut moraretur. Sed Comes Montecuculius Cæſarianorum Dux ad Herbipolim Gallos aut fractos, aut eluſos primo citra Rhenum regredi coegit; hinc Proceribus Imperii qui eis faverant ad Cæſaris partes reductis Principi Auriaco unitus Bonnam Colonienſis Præſulis arcem primariam expugnavit, & reliquam eiuſdem Electoris ditionem recepit.

quiſubig. Ciuitate. Imperial. Alſatiæ,

& Treuirim,

ſed citra Rhenum retrudūtur

Cæſarei Batauis vniti ditionē Colonienſem recipiunt.

A fœderatis Gallis, & Anglis ne dumterriti Batavi claſſem per oſtia Tameſis in Anglos immittunt, ubi quædam littoribus vicina diripuere. Aſt Britones ſub Roberto Principe Palatino in mare egreſſi, & Gallis uniti, bis & ter cum Architalaſſo Ruitero confligunt, pari ubique ardore, & damno, poſt quæ Rex Carolus ſuorum iuſſu pluſquam conſilio Batavis reconciliatur.

Navalis pugna triplex, & Pax Anglorum cū Batauis.

Ludovicus a fœderatis ſuis deſtitutus omnia quæ Batavis oppida eripuerat retentis ſolis Traiecto, & Gravia deſerit, retractis non ſine periculo præſidiis, quæ tamen ex Vrbibus bellicas omnes munitiones, & ingentem pecuniarum vim titulo redimendi excidii emunxere. Apparatus quoque navalis intermiſſus eſt minuendi cauſa diſpendii, littoribus fidei, & cuſtodiæ populorum creditis.

Rex Batauis 31. oppida reſtituit.

Hiſpani in Cathalaunia non infelici Marte adverſus Gallos repugnarunt, deductis eo

Mars Hiſpan fauet in Cathalaunia.

veteranis copiis quæ in Luſitania iis militarant; unde a Rege Ludovico eo pariter immiſſus eſt Sciombergius, qui & ipſe Luſitanis militans pari ſingularis gloriæ famâ arma tractaverat.

Raptus Principis Furſtembergii.

Pacis Coloniæ Agrippinæ tractari cœptæ ſpes evanuit raptu Vilelmi Principis Furſtembergii. Is Ludovico Gallorum Regi plus æquo devotus, qui contribulibus Germanis favere debuerat, eos a Cæſare avertere ſatagebat. Colonienſi Epiſcopo (cuius rerum erat Adminiſter) pridem Auctor ut ditionis ſuæ oppida Regi Ludovico parandis in Batavos munitionibus concederet, tunc Coloniæ Principum Miniſtris, qui ad pacem conciliandam convenerant, ſuaſor ne bello adverſus Gallos cœpto faverent. Vnde eum & ingens pecuniæ pondus, quam poſtea ut ſuam Rex repetiit, efferri per armatos milites Cæſar imperavit.

Prorex Hungariæ ob ſeveritatem abdicatur magiſtratu

Quod in Hungariæ regno ſummus Teuthonicorum Equitum Magiſter Joannes Gaſpar Ampringhenſis (quem Cæſar Proregem, & rerum adminiſtrum anno præterito conſtituerat) duriuſculè in hæreticos animadverteret, & ſeveriori cilio regeret populos, ſucclamantibus iſtis Cæſar cœptum tenorem ſuſpendit abdicato proregi magiſtratu; unde rebelles qui anno elapſo male habiti hoc mutire altius non audebant de pace cum Cæſare conciliandâ per Comitem Bargozium agere cœperunt; quamvis ad optatum exitum ob novas turbationes res nequiverit adduci.

Legatus Ducis Moſchou ad Pontif.

Inſolito humanitatis officio legatum ad Summum Pontificem deſtinavit magnus Moſchorum Dux grandia pollicitus in rei Chriſtianæ favorem contra Turcas, maxime ſe promptum offerens Polonis Belli ſocium in eoſdem repugnantibus. Sed quod Cæſaris titulum Duci ſuo a Pontifice dari præſumeret, irritus, & irritatus Legatus Româ re infectâ diſceſſit.

Poloni Moſchos.

Eandem armorum unionem Polonis ipſis Mo-

Moſchus per ſingularem Legatum obtulerat, quæ intempeſtivo contemptu fuerat a regni Ordinibus reiecta. Sed Turcis pactum tributum poſcentibus, & propter gentis verecundiam id negantibus Polonis, iterum ad arma deventum eſt Rege Michaele ſe copiis Ducem præſtante, & pacis novæ ſpernente pacta, quæ hoſtis offerebat. Inde eductus eſt exercitus, & Ioannes Sobieski Summus Regni Mareſchallus jam cum aliquibus copiis ad recipienda aliquot loca præceſſerat; cum Rex Michael fatis cedere coactus eſt: quo tamen nihil cœpta remorante, & tractis in Polonorum Societatem Valachiæ, & Moldaviæ Principibus, clade ingenti & quatuordecim millium ſtrage Turcæ prope Coctzinum attriti ſunt, reliquo exercitu ad Tyræ fluvii (vulgo Neiſter) tranſitum novâ internecione deleto, ubi partim merſi, partim confoſſi quinquies mille alii perierunt. Recepta Coctzinienſis Civitas, & Camenecium obſeſſum, ſed quod iam immitis tempeſtas, & proxima de Regno conſtituendo, eligendoque Rege Comitia aliò animos avocabant re infectâ diſceſſum eſt.

auxiliares reſpuunt.

Regis Michaëlis obitus.

Inſignis Turcarum clades ad Coctzinũ.

Iacobus Dux Eboracenſis Caroli Britannorum Regis frater non incertâ etſi non publicâ Religione Catholicus Mariam Eleonoram Alphonſi IV. Mutinæ Ducis filiam in uxorem recipit; res tamen irarum plena Regni Ordines in *Parlamento*, ut vocant, congregatos adduxit, ut importunis officiis Regem adigerent ad revocandam eam, quæ Catholicis conceſſa pridem fuerat, libertas fidem ſuam profitendi, immo exilio, & Officiorum iacturâ mulctandi eos qui alienam ab Anglicâ religionem ſectarentur, quo factum ut multi præcipuæ etiam Nobilitatis viri ex Angliâ diſceſſerint.

Iacob. Eboracenſis Dux Eleonoræ Eſtēſi nubit.

Catholici ab Anglia eliminati.

Coniuratum eſt in Luſitania in Regem, regiæque adminiſtrationis formam ab aliquot Proceribus, qui moliminum ſuorum inſolen-

Coniuratio in Petrũ Luſitaniæ regni adminiſtr.

tiam morte anno proxime ſequenti luerunt Intereà Rex, ceu Regni Moderator (a Regis enim nomine, quamdiu Alphonſus frater ſupervixit abſtinuit ſemper) convocatis Regni Ordinibus adverſus ſeditioſos popoſcit auxilia, quæ ei etiam conceſſa ſunt, obtinuitque ut filia, quam unicam tunc temporis habebat pro legitima Regni hærede ab iis agnoſceretur.

Nuptiæ Cæſaris cũ Claud. Fœlicit. ∞ Oeni-pontana.

Ad ſecundas nuptias tranſiit Leopoldus Cæſar cum Claudiâ Fœlicitate Ferdinandi Caroli Archiducis Oenipontani filia, cum qua tamen vano fœlicitatis omine breve, & ſterile matrimonium duxit.

Noua rebellio Drepani in Sicilia.

Nedum Meſſanenſes a præteritis ſeditionibus quieti vivebant, tumultuante ſemper repetitis, etſi minus apertis molitionibus Senatu in regios Miniſtros, quin immo Drepanenſes hoc anno novam rebellionem orditi ſunt, eo diſcrimine quod Meſſanæ Nobiles, Drepani Populares in regis auctoritatem inſurrexerunt. Immiſſus in eos a Prorege Lignio triremium Sicularum Præfectus Baionenſis Marchio cum copiis aliquot, quarum terrore adducti Drepanenſes Hieronymum Fardellam Seditionis Auctorem in eius manus tradiderunt, qui eum morte mulctavit, damnatis ad triremes viginti aliis, qui præcipui inter cœptæ rebellionis complices numerabantur.

oppreſſa.

Diſſenſionis ſemina inter Regẽ Ludou. & Rẽp. Genuenſem.

Excitari in mari Liguſtico vapores cœperunt, qui in nebulas primum mutati, inde converſi in fulmina Vrbi Genuenſi excidium attulere. Navis Hollandica ex eius portu egreſſa non longe inde Gallicam prædata eſt, vigente inter Regem Ludovicum, & Batavos bello, quod his offenſionibus locum præbebat. Queſtus eſt Ludovicus navim hoſtilem arma, & munimenta bellica Genuæ providiſſe ſibi, quæ Reſpub. divertere potuiſſet, maxime in Regis ſubditos deſtinata; unde & triremis una eiuſdem Reip. a decem Galliarum triremibus capta

Maſſi-

Maſſiliam abducta eſt. Dum de pace conciliandâ per Oratorem Genuenſem apud Regem Ludovicum agitur, novo accidit caſu ut aliæ triremes Gallicæ circa Genuam velificantes, navem unam Anglicam prope urbis propugnacula in anchoris ſtantem offenderent, quam dum hoſtili licentiâ ſubigere ſatagunt, exploſa a vicino propugnaculo tormenta bellica ius azili in gratiam obſeſſæ navis tuentur, & triremes Gallicas ſe ſubducere cogunt. Iſtæ abſcedentes navigia aliquot Genuenſium in vetitæ prædæ vindictam ſecum rapiunt; ſed nec ſic Regis iræ ſatisfactum, qui novâ indignatione fervens Reip. extrema omnia minabatur, niſi deſtinata aliquot Nobilium legatione pro pace, & veniâ exorandâ tandem Rex precibus, & obſequiis Reip. maximeque Caroli Britanniæ Regis interventu placatus deferveſceret, ingruentibus aliunde bellis, quæ arma diſtrahi non ſuadebant.

MUNDI 5727. CHRISTI 1674.

Ludovicus Galliarum Rex conventis ſecreto fœdere Helvetiis ne ſuppetias ferrent; & immiſſo in Cæſarianos Turrenio, qui eos item a ſuccurrendo provinciæ diſtineret Comitatum Burgundiæ menſe Maio invadit, & brevi Hebdomadarum curſu eius pauca oppida, quorum muri necdum integre è priſtinis ruinis emerſerant, vi & metu ſubigit. *Rex Lud. Burgund. occupat.*

Turrenius Cæſarianis obvius ad S. Sequanum in Palatinatu cum eis æqua pugnâ decertat; Sed eos prope Francofurtum aliquanto durius habet; unde tota Electoris Palatini ditio miſere prædis Gallorum militum diripitur, recipientibus ſe in ſilvas incolis cum uxoribus, & liberis unde viciſſim in Gallos ſæviunt. Ob eam regionis vaſtationem, eò quod indignam Nobili Duce crederet Carolus Elector Palatinus, miſit ad *Cæſarei male a Turrenio habiti.* *Palatinatus diripitur.*

 Turre-

Electorad ſingulare certamen Turrenium provocat.

Turrenium, qui eum ad ſingulare, inter utrumque, certamen provocaret, ſed Turrenius detrectato duello victorum privilegio uti perrexit.

Io. Caſim. Sobieski Rex Pol.

Die 20. Maii Polonorum Comitia Ioannem Caſimirum Sobieski Coczinienſi victoriâ illuſtrem, & tunc ſummum Regni Mareſchallum Regem ſalutant, elato ſub finem anni præteriti Rege Michaele qui vix duobus annis regnarat.

Sciöberg. in Catalaunia victus.

Continuo arriſit Hiſpanis ſucceſſu bellum in Catalauniâ, ubi nedum Sciombergius cunctando reſtituit rem, quin & ipſe prælio victus amiſit exercitum, bis mille aut cæſis, aut in poteſtatem hoſtium adductis, reliquis fugatis. Victoriæ prætium ceſſit Hiſpanis Belgardia non ignobilis Civitas, obſidione coacta ad priores dominos redire; omniaque pro Gallis conclamata, ni ob novam Meſſanenſium defectionem copias abduci alio neceſſe fuiſſet.

Meſſanenſium ſeceſſio à fide Regis Cathol.

In apertam tandem ſeceſſionem ab Hiſpanici Regis fide ruit poſt iteratos, alibique deſcriptos, tumultus Meſſanenſium Civitas, explicatiſque rebellionis vexillis ſe extero Principi dedidit. Laborare inteſtinis diſſidiis pergebant Nobiles, & Plebei, iſti regiis Miniſtris illi faventes Senatus auctoritati quam violentis præſumptionibus plus æquo imminutam iactabant. Accidit ut quodam die quem a ſacrâ Epiſtolâ dictum feſtivis pompis celebrabant pictura publice expoſita cerneretur, in eaque ad

Qua occaſione.

Regis Catholici pedes duo ſimulacra cum hac epigraphe: *Cadit Falſitas, Surgit Veritas*. Quod hac falſitate ſugillari crederent aliqui Armorum Præfectum velut detritis machinationibus oppreſſum iacentem, obmurmurare primo cœperunt, dein inſultare ei qui picturam expoſuerat, minati domui excidium, niſi ea feſtine occuleretur. Adverſam tamen offendere aliorum multitudinem, quâ ut rei bene actæ gra-

gratulantes minas minis retuderunt: brevi partium ſtudiis diſſidio ad civilis internecionis periculum adducendo, niſi auctoritate Senatus animi tunc ſedarentur. His auditis Prorex Baionenſis Marchio qui tum Panormi morabatur, ad ſenſum priorum qui murmuraverant interpretatus picturam, expoſitorem eius tradi iubet in carcerem, quò cum ab Armorum Præfecto inſigni ſtrepitu raperetur, tota Civitas gravi ob id indignatione ſuccenſa pro libertate captivi orare primum Armorum Præfectum, dein quod gratiam negaret vim adhibere ſtatuit. Præfectus quo ſe contra ſeditioſos tueretur armis, & militibus repleri Palatium ſuum imperat, eoque vocari Senatum, quem quaſi Seditionis auctorem durioribus verbis obiurgatum dimittit: ſed famâ prius per Vrbem dilatatâ Senatum in Palatio a Præfecto vocatum, mactandum iri, cæco impetu ſeditioſi in illud convolare cœperunt, iamque vim inferre meditantur, cum eius timore Præfectus novas copias ex Arcibus eductas ad ſe vocat, omniſque generis etiam tormentorum æneorum apparatu ſe ſuoſque in palatium receptos munire ſatagit. Senatores quaſi ex hoc ſibi & urbi metuerent exitium, iubent æris campani ſonitu populum ad arma excitari, ipſique per urbem equitantes, idem hinc præcibus, hinc iuſſionibus urgent; poſt quæ ad palatii obſidionem accincti verſus illud progredientes militares Præfecti copias offendunt, cum quibus congredientes è ſuis aliquos occiſos amittunt, ſed longe plures è regiis militibus trucidant. Palatii obſidione cœptâ in ſeditioſos tormenta bellica ex Arcibus vulgo *Caſtelli*, detonuere, ſed levi damno accurrentibus interim in Vrbem è vicino agro Ruſticis, quorum operâ urbis propugnacula, & muros Senatus occupari fecit, eaque feſtinatione omni parati, quibus ne regiis obſeſſis auxilia aliunde adventarent provideretur.

Armorum Præfectus obſidetur in Palat.

Prorex urbem cogere meditatur

Interea Prorex Baionenſis Marchio in urbem ſe conferre parat, armiſque & vi agere ut illa ad prima obſequia, & fidem vel invita cogeretur. Ad eum legationem præmittunt Meſſanenſes pacem exoratum; ſed Legatis male a Marchione acceptis, iterum ſeditioſi tanto furoris æſtro feruntur ut obvios quoſque (qui a regiis partibus ſtare crederentur) per urbem trucident in deſperatæ pacis vindictam, publicis, & circumquaque miſſis ſcripturis obteſtati ſe ad ultima adactos pro communi ſalute tuendâ ea præſtare quæ ineluctabili neceſſitate opportuna viſa ſint. Hinc advenientem cum Navibus Proregem a portu tormentorum exploſione arcent, coguntque ſe ſubducere, miſſo interim Romam verſus, qui Oratori Gallico Civitatis mentem exponat in eo ſitam ut ſe Regi Ludovico dedere parata ſit, dummodo ab eo deprecetur auxilia quibus hanc deditionem tueantur.

qui arcetur à portu ſubeundo.

Pugna atrox in Belgio

Acerrimo in Hannonia ad Oppidum Senef marte pugnatum eſt inter fœderatos exercitus ex una, & Gallos ex alia parte, & quaſi internecinâ ſtrage odio vatiniano furentes ſe mutuo confecerunt. E Gallis queis Condeus Princeps imperabat, multa hominum millia deſiderata, inter quos præcipuæ Nobilitatis Viri. Non minori forſan fœderatorum damno, queis una gloria ſuperfuit, quod poſt 17. horas conflictus ultimi ex acie receſſerunt.

Turrenius ad Argentoratum à Cæſareis fractus.

Cæſarei Argentoratum verſus progredientes, ut per urbis pontem ulterius in Alſatiam, & Lotharingiam penetrarent, eo Turrenium advocarunt qui viam eis præcludere toto virium anniſu laboravit. Officiis minisque egit Turrenius ut ſuorum cuſtodiæ crederetur Pons, ſed a Cæſareis præventus urbem Imperio addictam in ſe tormentis bellicis ſævientem expertus eſt; unde etiam longius diſcedere nulla interpoſitâ morâ feſtinavit. Paucis tamen milliaribus inde

de interceptus iniquo marte cum eiſdem Cæſarianis pugnavit, deſideratis ſuorum millibus quatuor, & omnibus exercitus ſui impedimentis amiſſis, quamvis non incruenta Germanis victoria ſteterit, qui mille ducentos ex ſuis in eodem prælio cœſos deſiderarunt. Aucto iterum novis copiis Cæſareo exercitu, quas Brandeburgieus Elector adduxit, ad Cæſaris fidem reductæ quaſi omnes Alſatiæ Civitates, quas Galli ad ſe traxerant; ſed dum ad Briſaci obſidionem accingunt ſe Cæſarei, qui fractos, & fugientes Gallos inſequi debuerant, iſtis novas vires reſumendi ſpatium concedunt; unde redintegrato, & aucto exercitu ex copiis, quæ ſumma celeritate ad eum e Belgio convolarunt Turrenius denuo in Alſatiam reverſus, & urbes diſtractas recepit, & Cæſareum viciſſim exercitum ſeſe ultra Rhenum recipere coegit. *qui male utuntur victoria.* *Turrenius auctus copiis coercendit trãs Rhenum.*

Dum acies ſeſe paulo ante Argentinenſem pugnam obſervarent, audito quod per Lotharingiam quingenti Nobiles extremo delectu in Provinciâ Andegavenſi recenſiti (vulgo *Arriereban*) regis iuſſu ad Turrenii Caſtra celerarent, eos Dux Lotharingiæ Carolus, qui exauctoratus tamen, & ditione privatus propriis tamen copiis in Exercitu Cæſareo militabat, immiſſis per invia montium aliquot equitum ſuorum cohortibus ita eos incautos oppreſſit ut ferre omnes enecti, reliqui 150. armorum iure captivi manſerint, direpto a Victoribus omni impedimento quod ut Nobiles ingenti pratioſæ ſupellectilis & pecuniarum cumulo ſecum vehebant. *Quingēti Nobiles in Lotharingia deleti.*

Singulare per id temporis perfidioſæ proditionis periculum tentavit in Gallia Eques Rohanius, ob maiores familiæ ſuæ, qui olim Armoricæ imperaverant, Principis titulo gaudens. Hic ligurito quod non leve erat patrimonio inter laſcivientis vitæ diſpendia de prodendo Hoſtibus Normanniæ Oppido, quo in *Proditio Equitis Rohanij.*

Galliam irreperent, tractavit: ſed re detectâ captus & capitali ſupplicio die 28. Novembr. affectus eſt; pari pœnâ mulctatis aliis quibuſdam qui proditionis complices fuerant. Nequitiæ maximæ, maximam Deus prærogavit miſericordiam, dum is qui pietatis hactenus & ipſum nomen ignoraſſe videbatur tantâ delictorum contritione mortem excepit, ut non veteranus peccator, ſed religioſiſſimus (qualis ad martyrium ſe diuturna devotione paraſſet) Athleta viſus eſt.

Gravia deditio Auriaco Principi.

Die 28. Octob. poſt protractam ad tres menſes obſidionem ſeſe Gravienſis Civitas Principi Auriaco dedidit, illuſtri animoſæ fidelitatis exemplo, quo extrema omnia non virili ſolum ſed pene furioſa conſtantia Vrbis Gubernator Comes Chamillius ſuſtinuit; in eâ quippe urbe urbium fere omnium quas Rex Ludovicus Batavis renunciare coactus fuerat, ſpolia aſſervabantur; unde obſtinata obſidentium, & obſeſſorum in impugnando, ſeu repugnando conſtantia.

Rex Sueciæ movet in Elect. Brād. & Rex Daniæ Cæſ. fœd. ratu.

Rex Sveciæ Carolus, ut Gallis gratificaretur Bellum Electori Brandeburgico, & Cæſari ei fœderato indicit, ſed eodem fere tempore Chriſtianus Daniæ Rex in Cæſaris partes tranſiens novi hoſtis periculum novi fœderati acceſſu compenſavit.

Emericus TeKelius novus Rebell. Dux.

Primo conflixit prælio novus Rebellium Hungarorum Dux Emmericus Tekelius (famoſo poſthac nomine ob pertinacem animi perfidiam Orbi prodendus, qui nedum inter iteratas infidelium clades, regnumque integrum armis Cæſareis domitum, eiſque præreptum, ad reddendam legitimo Principi fidem reſpicere potuit) Irrito qui cœptus fuerat tractatu, & quo Bargozius Comes eos Cæſari reconciliare nitebatur, ad liberam hæreſis profeſſionem obtinendam, pro quâ ſe arma ſumpſiſſe iactabant, Oratorem a Sultano impetrarunt, qui Cæſaris

ani-

animum ad hanc pudendam gratiam inflecteret: ſed annitente Cæſare religionem Catholicam ſartam tectam conſervari in ſuis ditionibus Rebelles ad inſitas adacti pugnare coguntur, victique abſcedunt; vulnerato in fronte Tekelio, ut ſic præfracta eius cervix erubuiſſe didiciſſet.

In fronte vulneratur pugnans.

Inglorie Claſſium Batavicorum expeditiones

Batavorum Claſſis Architalaſſus Cornelius Tromp poſt explorata labore inutili Normandiæ, & Armoricæ littora Inſulam, huic adiacentem invadit, & inutili operâ ab obſeſſâ arce inglorius diſcedit. Eodem ſucceſſu tentat Adrianus Ruiterus aliâ Claſſe Inſulam Martinicam in Americâ, ignobili uterque moliminis famâ, quod pluribus provinciis exitiale minati fuerant.

Co. Succhius & Lubcouitz Princeps de fide ſuſpecti.

Comes Succhius Gente Gallus, ſed Cæſari inter ſupremos exercitus Præfectus merens, & Lubcouitzius Princeps eidem Cæſari a Secretis, & rerum gerendarum primarius Adminiſter, ambo ſuſpectâ fide laborantes ab officiis remoti ſunt; primo Viennam evocato ut obiecta dilueret; ſecundo aulâ extruſo, & in patriam Bohemiam relegato ſub cuſtodiâ.

MUNDI 5728. CHRISTI 1675.

Iubileus Romæ populorum concurſu celebratur.

Hic annus plenariæ remiſſionis Iubileo Sacer Romam verſus ex omnibus provinciis ingentem peregrinorum concurſum excivit, nihil remorante bello quod ciſmontanas provincias divexabat, quin etiam aliqui Principes è Germania Deo hac peregrinatione litandi causa eo ſe conferrent. Res ſolitâ ceremoniarum pompâ in primariis templis peracta eſt, eo maiori populorum attentione, & reverentia quod hæc ſacra peragi non niſi recurrente anno vigeſimo quinto ſoleant.

Martyres Gorcomienſes Romæ canonizati

Inter præcipuas ſacri ritus pompas immenſis prope expenſis parata illa eſt, quam Sanctorum faſtis

faſtis a Clemente Pontifice adſcripti ſunt 19. Martyres Gorcomienſes è variis Cleri tum regularis tum ſecularis ordinibus. In iis enim templis, in quibus celebrata eſt, ſuadente id incredibili populorum concurſu, quorum pietati & admirationi ſatisfactum quærebatur, omnimodæ religionis exempla edita ſunt, ſeu magnificentiſſimo altarium apparatu, ſeu devotiſſima ſupplicationum ſerie, ſeu muſicæ accentibus arte omni exquiſitis, ſeu denique repetitâ concionum varietate, in quibus eruditiſſimis panegyribus Divorum laudes efferebantur.

Pariſios redit Magna Etrur. Duciſſa.

Pariſios relictâ Etruria remigrare voluit Margarita Aloyſia Aurelianenſis Coſmo III. Magno Duci coniux, nullis aut ſuaſionibus, aut precibus remorata quin meditatum regreſſum exequeretur. Gentis Italicæ indoles liberiori Gallorum ingenio adverſa, eo Principem fœminam adduxit in Aulâ Gallicâ educatam, ut inviſam auſteritatem excuteret, genialeque gentilium ſuorum contubernium etiam acquiſito Imperio præferre facilis, & prompta inveniretur.

Obitus Caroli Emmanuelis Ducis Sabaudiæ

Immaturâ, & deploratâ morte deceſſit Auguſtæ Taurinorum die 12 Iunii Carolus Emmanuel Allobrogum, & Subalpinorum Dux in ipſo vividæ ætatis flore: Princeps Virtutum omnium quæ Reges decent, maximeque morum Comitatis cultu ornatiſſimus, ſuiſque pariter & exteris ob id in ſummo exiſtimationis, & affectus prætio habitus. Victorium Amedeum filium annis imparem ut Status regeret, ſub curâ matris reliquit cui pacem, & ſubditorum liberale regimen enixiſſime commendavit, hac ſingulari fœlicitate communem moriendi neceſſitatem beans, quod a primo levis ægritudinis aſſultu obitum ſibi quaſi divino perculſus æſtro prædixit, eumque forti & religioſo animo excepit. Regnum pacis artibus maxime commendavit; dila-

dilatato Auguſtæ ſuæ Taurinorum ambitu, immo grandi, & eleganti civitate extructâ in qua vetus renovaretur. Academiam item condidit in quâ ceu equos regere, ceu ea omnia addiſcere quæ ingenuos decent promptum Nobilibus eſſet; variaque tum ad Aulæ ſplendorem, & voluptatem, tum ad variarum Vrbium ſecuritatem extrui curavit, eo diſpendio ut ingentis patrimonii Regem, & venuſtate, & arte, ut ſcientiſſimum ſe exhiberet. *pacis artibus commendatiſſimi.*

Tranſactis reliquis anni præteriti menſibus in variis ceu pacis reiectæ oblationibus, ceu conatibus mutuis ea loca occupandi quæ Meſſanenſibus ſuppetias invehi, aut faciles, aut difficiles efficerent, Civitas in ſummâ annonæ penuriâ victitabat, etſi iam de Gallicis auxiliis ſecurior facta per Comitem Valbellenſem cum die 3 Ianuarii viſus eſt portum appellere Valavotienſis Marchio ſex armatis navibus inſtructus, & onerariis tribus, cum omnimodi commeatus copiâ, nullo obice impeditus exſcendere a claſſis Hiſpanicæ Præfectis qui cum 22. navibus, triremibus 19. aliiſque navigiis circa Meſſanam velificantes de Imperio inter ſe intempeſtivâ ambitione contendebant. Fugavit hic Marchionis adventus multos ex omni Civium ordine etiam præcipue Nobilitatis, qui cum rebellionis notam execrarentur ſeſe ex Vrbe proripientes aliò commigrarunt. Vrbis capta Regis Ludovici nomine poſſeſſio, & conſignata auxiliaribus Gallis ea omnia ſeu arces, ſeu munitiones quæ ad Vrbem tutandam conferrent: Sed cum proceſſu temporis invecti commeatus iam deficere cepiſſent, opportuno adventu ediâ iam denuo afflictos exhilaravit Ducis Vivonii adventus, qui Prorex Meſſanenſium a Rege Ludovico dictus audaci cœpto claſſem Hiſpanicam ſibi viam præcludere tentantem paucis ab Vrbe milliaribus, licet viribus impar, diſiecit, & incolumis die Apr. 12. cum *Meſſanâ appellit cum commeatu Valavotienſis Marchio.* *Item Dux Vivonius cum Proregis nomine.*

one-

onerariis octo, & armatis navibus novem portum penetravit.

Obitus Cōtar. Ducis Venetiarū cui ſucceſſit Nicolaus Sagredo.

Fatis Venetiis conceſſit Dominicus Contarenus Reip. Princeps, Vir antiquæ frugis, & exempli ad ſeveros mores compoſiti, eique ſucceſſit in Principatû Nicolaus Sagredo D. Marci Procurator, non tam legationibus quas Madriti, Viennæ, & Romæ obierat inſignis, quam ob morum comitatem omnibus acceptus, quos liberali affectu, & regiæ pompæ oſtentatione ultra ſeverum gentis genium demerebat. Vtrumque maximâ & publici, & privati eius nominis gloriâ enituit; dum Vrbes Reip. ſubiectæ novo Principi obſequia, & gratulationes delaturæ Oratores ſuos in Vrbem deſtinarunt, ea magnificentiâ a Duce exceptos, ut pene triumphantis Romæ, Regumque Populo Romano amicorum ingreſſus imago videretur.

Legation. Vrbium ſubiectarum ſalutatus.

Auranis fruſtra a Barbaris obſeſſum.

A paucis militibus Hiſpanis egregie defenſa eſt contra ingentem Barbarorum multitudinem Arx Auranenſis in littore Affricano, quam hactenus cum quibuſdam aliis non levi diſpendio ſervarunt Reges Hiſpanici, ut aliquis Barbaris metus è vicino hoſte maneat, eos ab audendo in adverſas Hiſpanias remoratus. In eadem Libia Muleius Achmetus Iſmaelis Fezzæ, & Marochii Tiranni (regnum enim uſurparat) Nepos Avunculum e regno extruſit cæſo eius exercitu; uleiſcente Deo Impiorum crimina peiorū armis, qui humanâ fœlicitate in cœli contemptum abutuntur. Ingenti item clade Turci Arabes rebelles prope Hieroſolimam in Paleſtinam conterunt; reliquos tamen è profligato exercitu ita in Monte Carmelo munivit locorum aſperitas, ut hoc vulnere exanimari rebellio nequiverit.

Muleius Fezzæ Tyrannum ſolio excludit.

Turci rebelles Arabes profligant.

Rex Ludo varias urbes in Belgio ſubigit.

Feſtinâ profectione Rex Ludovicus delatus in Belgium ibi antequam Fœderati de armis ſumendis cogitarent, præviis incendiis ruris aperti, quibus hominum 25000. ſe in ſylvas recipere coacti ſunt, ſui iuris fecit ceu terrore,

ceu

ceu obſidionibus Vrbes Dionantum, Huionum, Limburgum, Thænas, & Phanum S. Trudonis, inde in Galliam revertitur: Celebri militaribus Archiſtrategis exemplo obſtetricem victoriæ ſollicitudinem, fruſtraque eos fortunæ favores præſtolari quos piger in ſtadio curſus remoratur.

Arci Leodienſi aureo cuniculo illabitur Comes Eſtradius, eamque Gallici iuris facit; vixque non intercipitur in ea Vrbe Cardinalis Badenſis, qui eo venerat ut illam leviori rationum, & precum pondere ad Cæſaris partes inclinaret.

Arx Leodienſis a Gallis intercepta.

Dum propter Rhenum hoſtili ſe exercitus Cæſareus, & Gallicus curſu, & recurſu exagitant, Tureniuſque locum captat quo caſtra tueatur adverſus Montecuculum, qui eum cis Rhenum repellere ſatagebat, ignito maioris tormenti globo percuſſus vitam improviſâ clade amittit; hoc uno inglorius quod levi induſtriâ hoſtis eum peremerit; ipſe in minori officio obeundo elatus, qui tot pugnas & pericula imperterrito ſemper animo luſtraſſet.

Mors Turenij.

Periculoſis ab extero bello ſeditionibus Rex Ludovicus revocatur, dum Britanni, eorumq; exemplo Occitani ob graviora ſolitis tributa tumultuantur. Eâ tamen qua ſemper propitia ſorte utebatur Rex, ſeditioſos Anteſignanis carentes ſeverâ repreſſit vindictâ, docuitque ſubditos, queis abſolutâ auctoritate Princeps imperat, dum ei ingenium, & vires ſuppetunt, ad omnimodam ſervitutem natos eſſe.

Tumultus in Gallia repreſſi.

Vario marte, Poloni, Turcis, Tartaris, & Coſacis repugnarunt mutuis ſe certaminibus & locorum obſidionibus atterentes. Doroſenſchius Rebellium Dux dum Regi Polono fictæ pacis tractatus obtrudit, ab eodem cæditur cum trium millium militum ſtrage, & Paulociæ Vrbis iactura, Tartaris etiam pari clade affectis circa Braslaviam; ubi incauti quieſcebant decem capti-

Poloni in Turcas vario marte confligunt.

ptivorum Chriſtianorum millia abducentes, qui omnes in primam libertatem aſſerti iuverunt, ut tria equorum millia Tartaris ipſis fugientibus eriperentur. Aliunde Tartari Sboroviam vi capiunt, exciſâ urbe & civibus omnibus abductis, quod & ipſum Turcæ Turonopoli præſtitere: ſed dum Leopolim verſus contendunt a Rege ita funduntur, & cæduntur, ut per plura millia regio occiſorum cadaveribus cooperta viſa ſit.

ingenti clade afficiunt ad Leopolim.

Rex Sveciæ Carolus indictum bellum proſecuturus ditiones Brandeburgicas invadere cœperat; ſed eo perveniens cum veteranis ſuis, & Cæſaris copiis Elector novos Svecorum delectus ita fudit, ut ſex millia eorum in primo prælio cæderet, quam cladem iis poſtea bis, & ter refricuit; indeque ad obſidionem progreſſus Ratznavium, Volgtadium, necnon & Inſulas Voliniam, & Vſedonenſem capit, ſola Stetini deditione fruſtratus, quam Vrbem cum impotentibus ad vim inferendam armis, proditione tentaſſet, re detectâ terribili exemplo proditores vivos cremari iuſſit Gubernator. Ducatus Verdenſis, & Bremenſis una exceptâ Stadia urbe. Principibus Brunſuicanis, & Monaſterienſi Epiſcopo ceſſerunt, quo tempore Rex Daniæ Chriſtianus Claſſe Svecorum deletâ in Viſmarienſi portu onerarias omnes, & navigia quæ inibi erant incendio deſtruxit poſitâ urbi obſidione, quæ quod ſitu, & munimentis egregiè eſſet defenſa tandem præſidiariorum fame ad deditionem coacta eſt.

Brandeb. ſ. ſis Suecis varias vrbes eripit.

Bremenſis Duc. Suecis ereptus

quorũ claſſis itẽ funditur à Rege Daniæ

Viſmaria à Danis capitur.

Die Iulii 25. Meſſanam novi generis omnis commeatus è Gallia illati ſunt, claſſe grandioribus octo navibus ad bellum armatis, & navigiis 24. conſtante cui Almeraſius Eques præerat. Vrbs octoginta hominum millibus referta auxiliares Gallos eo adigebat, ut continuo commeatu eam foverent, quod vix extra muros quid retineret quod ferendo paucorum victui

Novi commeatus Meſſanam invecti.

ctui ſufficeret. Vnde cum hæc ſubſidia cariori prætio obſeſſis venirent, & Galli gentis ſuæ genio in contubernio mulierum familiari liberius indulgerent, brevi in eos Populus famis & libertatis ſibi vetitæ impatiens obmurmurare primum, hinc etiam inſidias, & proditiones moliri cœpit, quibus ad priſtinam Hiſpanorum fidem eliminatis novis auxiliaribus ſeſe reſtitueret.

Inſidiæ Gallis poſitæ à coniuratis Meſſan.

Hæc inediæ impatientia, animorumque in gentem ſuam averſio, Vivonium Ducem impulit, ut de dilatando diſtrictu, cœteriſque Regni Siculi Vrbibus ſubigendis conſilium iniret; unde die 16. Auguſti 26. grandioribus navibus, 24. triremibus, & aliis navigiis inſtructus portu ſolvens ſe videndum Cataneæ, Siracuſis, & Panormo obtulit, multa pollicitus & minatus, ut Vrbes ad partes ſuas traduceret. Sed prævià famâ edoctæ quot in anguſtiis Meſſanenſes vicitarent, velut deridiculæ eius oblationes reiectæ, & tormentorum exploſione minæ retuſæ ſunt, unde re infectâ Dux cum claſſe Meſſanam rediit.

Vivonius Cataneam & alias Vrbes Siculas fruſtra tentat

Favit tamen Gallorum votis paucorum proditio ut Auguſta in eorum manus deveniret, occiſo Arcis Præfecto per quam in urbem admiſſi ſunt: ſed cum plebem ad tranſtra vi rapuiſſet Vivonius, nec civibus parcens, eos invitos militibus ſuis (quorum bene multi lue venerea interibant) accenſeret, odio in Gentem conciliato, hoſtis pluſquam amicus eis imperavit.

Qui tamē Auguſtam recipit.

Alternis victoriis, & damnis contendere Hiſpani cum Gallis in Catalonia, ubi Sciombergium a Gerunda quám obſidebat non incruento prælio diſpulerunt, recuperaruntque Figuerias; ab eo viciſſim Vrbe Belgardienſi expulſi, quam auctus novis copiis Sciomberghius obſedit, & cœpit.

Vario marte à Gallis & Hiſp. pugnatur in Catalonia.

Occiſo Turrenio feſtinus Rex Ludovicus exer-

Condeus Princeps Turenio ſuffectus.

xercitui ſuo (qui in Germaniâ merebat) alium Ducem præficere, qui res nutantes auctoritate, & imperio contineret, eo Condeum Principem deſtinavit, qui cum deluſis hoſtibus tutus è Belgio in Alſatiam (quo Galli poſt mortem Turenii ſe recipere coacti fuerant) perveniſſet, Cæſareos Dux Lotharingiæ Carolus ad Trevirenſis vrbis obſidionem duxit, in quam cum Mareſcallus Chrichius ſuppetias inferre, etiam perruptis obſidentium Caſtris, tentaſſet inſigni clade affectus eſt, & in eadem Trevirenſis Civitate, quo exercitu amiſſo ſolis tribus aſſeclis comitatus aufugerat, captus eſt. Hanc victoriam quæ res Cæſaris reparare potuerat, extruſis Imperio Gallis, corrupit Carolus Dux ſummus exercituum Præfectus, qui paſſus ſe numeratâ pecunia ſeduci ne Galliam invaderet, armis per turpe otium abuſus eſt. Mortuus paucis ab hinc hebdomadibus Alembachii vili prope Confluentiam pagello, ubi ſe Treviri captâ quaſi iocoſus detinebat. Obiit 75. annos natus Princeps per omnia vitæ fœlicis, & infœlicis momenta exercitus, ingenio ſuo irrequieto traductus ne pacatus viveret, virium imbecillitate eo adactus, ut hoſtis potentiam ferre, ſeſeque tueri non poſſet.

Chriquius bello victus, & in expugnata Vrbe Treuir. captus

Mors Caroli IV. Lotharin. Ducis.

à Ioſephi Ducis Guiſij.

Extinctâ itidem in Gallia eiuſdem Lotharingicæ Stirpis Linea Guiſia obitu Franciſci Ioſephi Ducis Guiſii, qui familiæ illius ultimus vixit, quæ ſuperiori ſæculo Catholicorum in hæreticos Anteſignana ob exorta inde bella inter utroſque Regibus ipſis ſuſpicioni affectati imperii, dein acerrimo odio fuit.

Claſſis integra vndis abſorpta in mari Baltico

Anni dies ultimos clauſit funeſta Maris eluvies inſolitâ fluctuum agitatione tumeſcentis, quæ in ſinu Baltico claſſem 36. onerariarum Batavicarum abſorpſit, inque Gedanenſi portu alias undecim naves mutua alliſione contrivit. Neque hic ruinarum finis; ruptis etenim aggeribus Oceanus Hollandiam invadens latum

regio-

regionis tractum, in quo pagi quadraginta cum omnibus hominibus, & iumentis oppreſſit, furente interim per adiacentem provinciam ventorum procellâ, quæ arbores, domoſque ingenti populorum tremore revulſit. *Maris eluvie 40 pagi oppreſſi in Holl.*

MVNDI 5729. CHRISTI 1676.

Cœptus hic annus in mari Siculo navali pugna, quæ 8. Ianuarii commiſſa eſt inter claſſem Gallicam, & Hollandicam, Vivonio ductante primam, quæ frumentorum copia onerata erat, & Architalaſſo ſecundæ Ruitero, qui ab Hiſpanis conductus in eorum auxilium, & ut a Meſſanenſibus Commeatus averteret, huc fuerat progreſſus. Polliciti & ipſi Hiſpani fuerant ſe vigintiquinque Batavicis navibus parem ſuarum numerum addere, ut communi concertatione advenientia Gallorum ſubſidia diverterent: ſed ea, quâ hactenus laborare viſi ſunt, rerum ſuarum incuria effecit, ut unam tantum navim, & triremes aliquot educere potuerint; unde factum eſt, ut cum ſuperiores viribus (quod facile poterant) non fuiſſent, pari damno ſit utrimque diſceſſum, Gallis nihilominus portum, & urbem Meſſanenſem ſubeuntibus, ubi quam ardentiſſimis votis ob extremam inediam expectabantur. *Pugna inter claſſes Gall. & Holland.* *pari utri. uſq; damno*

Non diſtinuit hoſtiles exercitus hyberna tempeſtas, quin variis ſeſe aggreſſionibus in Germania, & Belgio exagitarent. Bello iam tunc cœpto geri, non æquali virium concertatione, ſed vatiniano furore, omnia iuſta, & iniuſta tentata ſunt, quo damno maiore hoſtis afficeretur. Ditionem Bipontinam quæ in finibus Palatinatus, & Lotharingiæ ſita, rebus bello gerendis opportune favere videbatur, inexpectatâ vi occupari fecit Rex Ludovicus, prætextumque invaſioni præſtitit Ducis ipſius ætas *Hyeme pugnatum in Germ. & Belgio.* *Invaſio ditionis Bipontinæ.*

pro-

proveƈta, qui cum haƈtenus improlis eſſet, hæreditaſque ſpeƈtaret Regem Svecum bello Gallis iunƈtum, ſe eius Statum occupare Galli profeſſi ſunt, vt illum fœderato Principi ſervarent, vetarentque ne Cæſar ob intentatum ſibi bellum eo Regem exueret. Dux armis impar ut ſe tueretur tunc exulare coaƈtus eſt, ſed nec ei poſtea aut cuiquam haƈtenus (cui ius in Ducatum maneat) ditio reſtituta eſt.

Condeũ & Buchainũ à Gallis capta.

In Belgio, quo ſe feſtinata profeƈtione Rex Ludovicus contulerat, Condeum cœpit, Buchainumque a Philippo Aurelianenſium Duce obſidione cingitur. Huius expugnationem per aliquot hebdomadas remoratus eſt Vilelmus Princeps Auriacus, qui Hiſpanorum, & Batavorum Dux pugnæ aleam cum Rege Ludovico tentare velle viſus eſt, ob idque Aurelianenſem cum exercitus ſui parte fecit evocari. Sed res tota inutili pugnæ apparatu peraƈta eſt, Buchainumque captum, poſt quæ Ludovicus immiſſis in Germaniam ad ſuos copiis, quæ quominus in Belgio bellum negligeretur abeſſe poterant, Pariſios rediit.

Variæ obſidiones in Belgio.

Traieƈtum Vrbem Auriacus, & Fœderati Hiſpani, reduƈto in Galliam Ludovico obſidere incipiunt, ſed vano brevis moliminis exitus, eos a cœpta obſidione removente Sciombergio, qui in eorum caſtra irrumpere paratus, eos ad vaſa colligenda adegit. Non ſic Humerius Mareſcallus, qui cum ſolis Prætorianis cohortibus Vrbem Ariam (Aire) obſediſſet, eam ad deditionem coegit, uti & Mareſcallus Chriquius Arcem Bullionenſem in finibus Leodienſis ditionis, a quo & exturbati Germani, qui Bipontanam Civitatem obſidere cœperant.

Galli vrbẽ Montis Belicardi occupant.

Montis Belicardi Vrbem, quæ ditiunculæ in finibus Burgundiæ & Alſatiæ ſitæ, caput eſt, Principique è Vittembergenſium Ducum familia orto parebat, occupauit nomine Ludovici Regis Luxemburgius Dux, eliminato inde Principe,

cipe, qui ſe apud vicinos Helvetios recepit. Huius tamen ut & Bipontini Ducis ſe Protectorem edixit Rex Ludovicus, eoque animo ditionem occupare, ne in Cæſareorum manus incideret.

Novo marte pugnatum eſt die Aprilis 22. in mari Siculo Queſnio Comite Gallis imperante, eodemque qui ſupra Ruitero fœderatis Hiſpanis, & Batavis. Per ſolidum diem tormentis bellicis, incendiis, aliiſque offenſionibus, quibus ſeſe claſſes impetere ſolent, actum certamen eſt, multis ultro citroque incurſionibus, quibus quandoque una, quandoque altera pars vincebat: ſed tandem mortuo Ruitero qui fortiter pugnans, & imperans, extinctus eſt, maiori damno affligi fœderati viſi ſunt, qui paulo poſt in Syracuſanum ſe portum recepere. *Nova pugna in mari Siculo.* *Mors Adriani Ruiteri.*

Acri laboravit peſte Melitenſis inſula, ob idque aquâ & igni ei a vicinis populis interdictum. Vix non ad integram ſolitudinem redactus eſt ſcopulus in quo deſiderata hominum decem millia, quique præter unius civitatis paucorum mapalium incolas recenſere poteſt. *Peſtis in Inſ. Melitenſi.*

Die Iulii 22. Romæ longæ decrepitatis ægritudine (numerabat enim vitæ annos 86.) deceſſit Clemens Pontifex vir probæ mentis, ſed non adeo potens ſui ut alterius ſuaſionibus aliqua facere abnueret, quæ numquam probavit. Ad ultima tamen vitæ adductus nullis flecti precibus potuit, ut ea vellet quæ principatus auctoritati ut licita uſus approbare viſus eſt. Succeſſit ei paucas poſt hebdomadas votis Cardinalium examinatus ut optimus Benedictus cognomento Odeſcalcus, qui Innocentii XI. nomine inſigniri voluit, patria Comenſis, ſed eo rerum terrenarum contemptu ut cœlo originem eius referres: ita abundanti præviarum virtutum exemplo Orbi notus, ut dignitati non impar fauſta, & ſolidæ pietatis digna omnia polliceretur. Hæc a primis diebus aſſeruiſſe viſus eſt, *Obitus Clem. X.* *ei ſuccedit Innoc. XI.*

eſt, dumneglectis iis quæ carnis, & mundi eſſent Pontificatus adminiſtros eos ſolos voluit, qui virtutum calculo probarentur, divitiarum, & gloriæ adeo temperans, ut nec ſibi, nec ſuis quidquam è principatu arrogarit, niſi quod curas & laborem exigeret.

Philisb. a Carolo Duce Lothar. captũ & Luxẽburg. Dux delesus.

Carolus V. Lotharingiæ Dux V. extinctiq; anno præterito alterius Caroli Nepos, Præfectus ſumma auctoritate copiis quæ ad Rhenum Cæſari merebant, non ſolum Philisburgum urbem munitiſſimam formata obſidione capit, ſed inſigni clade afficit Luxemburgium Ducem, qui neglecto Condeo Gallico exercitui (Lonoii præcipui Regis Ludovici Adminiſtri favore) præpoſitus Vrbi obſeſſæ inferre ſuppetias moliebatur.

Variæ urbes Suecis ereptæ,

Novercantem experiri Armorum Fortunam hoc anno perrexit Carolus Sveciæ Rex, cui Brandeburgicus Marchio, Epiſcopus Monaſterienſis, & Principes Brunſuicani fœderati Anclam, Lochetirtium, Stadenium, & alia oppida variis obſidionibus eripuere. Exſcenſione

qui Daniæ regem profligant in Scania.

tamen in vicinam Scaniam factâ cum Rex Daniæ Chriſtianus ibi de inferendis novis Sveco damnis ſatagit ab eodem prope Lundinum pugnans conficitur, maioribus iacturis præmendus, niſi incurii ob partam victoriam Sveci Arce Elſimburgenſi occupata, eidem copias recolligendi, repetendique naves otium conceſſiſſent.

Pax inter Polon. & Turcas.

Pax tandem poſt longos tractatus die Oct. 15. ſancita eſt inter Remp. Polonorum, & Othomanicam Portam, obſtetricante ei Tartarorum Chamo ceu Principe, quamvis pro utriuſque Gentis genio intercontinua hoſtilis odii experimenta exiguam ſui ſpem facere videretur. Hac

quibus pactis?

reſtitutum Poloniæ decus, abolito Tributi nomine, quod tempore Michaelis Regis pactum fuerat, redditaque Reip. Podolia, uno excepto Cameneccio cum eo diſtrictu quem Rex deſignaret.

guaret. Vcraina item eidem Reip. aſſerta, minori eius parte Doroſenſcho derelićta, qui eam ſub Sultani fide retineret, priſtinæque libertati reſtitutis quindecim millibus Polonorum, quos durante bello captivos Turcæ abduxerant. Sic regnum vindice dextera reſtauravit Ioannes Caſimirus Rex tanto nominis ſui terrore, & gloria, ut eum Barbari ipſi tunc Acies Polonicas præcedentem humili obſequio coluerint, deinceps que coram eo mutire non ſint auſi.

Turcæ Regem Caſimirũ venerãtur.

Claſſi Hiſpanicæ in portum Panormitanum receptæ Vivonius Dux novis copiis auctus inſultat, immiſſis in eam celocibus incendiariis, quorum opera decem ceu naves ceu triremes flammis abſumptæ, maleque habitæ aliæ quam plures. Defecit tamen Vivonium præcipuus facinoris fructus, quo ſperabat ſe inter confuſos hoſtes in portum illapſum a Panormitanis receptum iri, quorum exemplo ſibi cæterarum Siciliæ Vrbium defectionem ſpondebat.

Claſſis Hiſpanica flammis abſumpta.

Otioſis conſultationibus tempora terentes Hiſpani die Octob. 18. Taurominam in Sicilia amittunt, quæ ſitu egregiè munita exiguo præſidiariorum numero defendi potuiſſet. Novus Siciliæ Prorex Caſtri Roderici Marchio, ut tam ſupinæ negligentiæ culpam a ſe averteret, eam in aliquos præcipuæ notæ Dynaſtas retorquere non erubuit, quos etiam ut perfidiæ reos iuſſit detineri: ſed brevi aliquot menſium curriculo ad extrema vitæ perductus, eos innoxios verbo & ſcripto famæ reſtituit; mirabili rerum Hiſpanicarum peripetiâ, quâ non ſolum urbem recipere vetabantur, quæ Gallorum tum laſciviis, tum uſuris oppreſſa ſe ad eorum fidem reducere continuis ſeditionibus ſatagebat, immo continuis iacturis terra marique præter communem rerum ordinem atterebantur.

Taurominia à Gallis capta.

Vnicâ ex ſe ſobole fœminea relicta Viennæ die Apr. 8. diem ſuum obit Claudia Fœlicitas ſecunda Cæſaris Leopoldi coniux, qui cum

Obit Cæſ. coniux, qui ad novas nuptias tranſit.

 prole

prole maſculâ hactenus deſtitueretur ad tertia vota inſequente Decembri tranſiit cum Magdalena Tereſia Palatini Neoburgenſis filia, eius qui in Electoratu defuncto Carolo Rheni Palatino ſucceſſit.

Mors Annæ Medic. Oenipont.

Ibidemque etiam die Octob. 12. diem clauſit Anna Medicea Ferdinandi Archiducis Oenipontani Vidua, quæ quod ſibi proprium legare potuit hoc totum contulit Cæſaris puellæ nuper ex Claudiâ genitæ, & ſibi Nepti.

& Nicolai Ducis Venetiar.

Vix menſes decem & ſeptem Reip. Venetorum præfuerat Nicolaus Sagredo cum XVII. Kalendas Septembris fatis cedere coactus eſt, relicto ſui ingenti deſiderio, quod vir principatu ob egregias animi corporiſque dotes digniſſimus haberetur. In eius locum duo ſucceſſive delecti ſunt, quorum primus Aloyſius Priolus oblatam dignitatem ob provectioris ætatis incommoda recuſavit, alter Ioannes Sagredo ab eâ collata ſeditioſo popelli tumultu excluſus eſt. Hic ob acre ingenium, & antiquæ frugis profeſſam ſeveritatem, & annitente forſan occulta aliquorum invidia, traductus velut magiſtratui. Impar, famæ tamen commendari meruit tum ob generoſum deſtitutionis ſuæ contemptum, tum ob egregia quæ de Turcarum Imperio Commentarios edidit, multaque alia Anecdota cum quæ lubenter meritâ tanti viri laude legerentur, niſi ea vulgari hactenus quidam reſpectus prohiberent.

cui ſuccedens Io. Sagredo populi ſeditione deſtitutus.

Gueldriæ, & aliquot fœderatorum Statuum Provinciis Auriacum pro abſoluto Principe acceptare paratis, immo eius dominium impatienti ſeditione expoſcentibus, ſtatus de concludendo bello, quod Principi fautores & amicos parabat, ſerio egerunt, fœderatoſque impulere ad renovandos pacis tractatus, qui iam olim Coloniæ cœpti fuerant. Neomagum ad Vahalim ad conventus locum electum eſt, ſed integer annus excurrit priuſquam de ſolido Pacis

Auriacus aliquot Provinciis expetitus in Dominum.

Neomagū eligitur ad pacem tractandam.

cis tractatu ageretur, variis obortis difficultatibus circa numerum, tituloſque eorum qui ad vota conferenda admitterentur.

MVNDI 5730. CHRISTI 1677.

Quamvis ea, quâ in bello gerendo celeritas Rex Ludovicus utebatur fortunam maxime demereret, nihilo tamen citius Belgæ Batavis fœderati de accelerandis defenſionibus inibant conſilia; unde etiam hoc anno ingentibus eos jacturis affecit. Vix enim quidquam de ſumma aſperitate hyems remiſerat cum Valencenæ urbs Hannoniæ maxima obſeſſæ ſunt, generis omnis offenſionibus eo collatis, ut antequam ſuppetiæ pararentur, urbs cogeretur ad deditionem. Tanta præcipue tormentorum majorum vi in muros actum eſt, ut mille trecenti globi ærei ingentis ponderis uno die in eos ſint exploſi; unde & factum, ut poſt immiſſum terrorem dum impreſſione valida in anteriores munitiones Galli incurrunt, eoſque erumpentes obſeſſi ſatagunt arcere, refugientibus iſtis in urbem, eam inſimul obſidentes ſubirent; reque improviſo timore, & confuſione actâ, vix præſidiarii vitam ſibi deprecantur incolumem, urbique & civium direptioni Rex parceret. *Valencen. capta.*

Inde victor Ludovicus cum partem exercitus ſub fratre Philippo Aurelianenſium Duce in Phanum S. Audomari immiſiſſet, ipſe cum reliquo exercitu ac Cameracum obſidendum feſtinat; quam Vrbem utpote vaſti ambitus ideoque difficilioris defenſionis levi negotio cum cœpiſſet Arce exceptâ, fratre interim Aurelianenſis cum Auriaco Principe Vrbi obſeſſæ ſuppetias parante ad Oppidum Seneſ pugnare cogitur; ſed iſto ad turpem fugam adacto, urbeque Audomaropoli receptâ, Rex tandem & ipſe Arce obſeſsâ poſt menſem potitur, poſt quæ bello par- *Cameracũ & Audomaropolis capta.*

tis duabus celeberrimis urbibus victor, ad aulæ ſuæ delitias revertit.

Dux Loth. Carolus in Gallias penetrat.

Carolus Lotharingiæ Dux ſeptuaginta hominum millibus Præfectus, quos Cæſar tum ex ſuis, tum ex auxiliaribus Imperii copiis collegerat, nedum Lotharingiam recuperare, immo in Gallias penetrare deſtinabat; ea rerum hoc anno bene gerendarum fiducia, ut in aliquot ſuis vexillis epigraphem inſculpi curaret, qua ſpem ſibi ſecuram pollicebatur. Huius periculi nunciis exterritus Ludovicus vaſtari Alſatiam provinciam quâ Duci tranſeundum erat, generis omnis commeatu ſabduci, cunctas præter paucas urbes dirui, lato que incendio ruricolarum pagos, & villas abſumi imperavit. Nihilo tamen ſecius, nec Chriquii (qui cum exercitu res cunctando reparare ſatagebat) molitionibus remoratus, traiectis cum exercitu ſuo Moſellæ & Moſæ, fluminibus, ad fines Campaniæ Dux pervenit: ſed ne ultra progrederetur ad ferendas Duci Saxoniæ Eiſenak ſuppetias coactus eſt reverti; quo tenui tantæ excurſionis fructu animatus Criquius, pauliſperque dum plane Cæſareorum impetus deferveſceret ſuſtinens, iis in hyberna diſtributis Briſcovienſem tractum invadit, & Friburgum eius primariam urbem improviſâ obſidione, feſtinatiſque impreſſionibus poſt dies octo in deditionem recepit.

Friburgũ a Gallis captum.

Tumultus in aula Hiſpanica.

Totâ hyeme laboratum eſt in Hiſpania interno eius aulæ diſſidio, quod tandem poſt varias contentiones novam rerum ſpeciem peperit. Exauctoratus, carcerique addictus VI. Calendas Februarij Ferdinandus Valenzuola Villaſerienſis Marchio, qui hactenus regni totius arbiter, ea (quam ſub Marianæ Reginæ auſpiciis captaverat) auctoritate abuti dicebatur; unde multorum, qui publica, & privata negligi exceptâ unius hominis ambitione iactabant, querelæ. Vocatus ad præcipuas gubernationis curas

ras Ioannes Auſtriacus Regis Caroli frater, qui pridem Regni Siculi procurationem recuſarat, rogataque Regina libero ſe oſtraciſmo ſubducere, ſed iuſſi ſunt faceſſere alii item rerum Adminiſtri, qui regni iacturarum auctores, vel complices audiebant. Vis ingens auri, argenti, gemmarum, & prætioſæ ſupellectilis ex unius Ferdinandi mulctâ regio fiſco addicta eſt, veteri, & ſemper novo exemplo quo homines liberalis fortunæ illiciis capti ſibi improvido fœlicitatis abuſu ruinas moliuntur.

Ioan. Auſt incenſe. bus gerendis Præfectus.

Nova regiæ auctoritatis adminiſtratione ſuſcepta ſe Rex Hiſpaniæ Carolus, Anteceſſorum mori obſecutus in Aragoniam contulit, ubi & benigno omnium complexu, & immenſo prope gratiarum effluvio ita populos illos demeruit, ut fauſta omnia ſibi è mutato rerum ordine auſpicarentur. Suadebat hos regi affectus Ioannes Auſtriacus cui probe notum erat averſos populorum animos auſteram execrari regiminis formam, quæ pridem Philippum, & Succeſſores rerum adminiſtros propriis aut voluptatibus, aut utilitatibus intentos ab hominum aſpectibus ſubduxiſſet. Publicæ tamen fœlicitatis prima hæc experimenta corrupit late graſſata per Hiſpaniam lues, quæ vix vertente anno eſt ſedata, reperto eius ſanandæ remedio quod promptiſſimum fuerat, expreſſus ſcilicet è malis limoniis ſuccus, quodque hactenus ignorabatur.

Rex Hiſp. Carolus in Aragoniâ.

Copiis in Catalonia Præfectus Montereius Comes grandi ardore, ſed non pari fœlicitate cum totius fere Nobilitatis Hiſpanicæ delectu pugnavit in Navaleam Gallici exercitus Ducem. Illum tempeſtive cis pyreneos delatum, ut ab regionis ruinâ deterreret, Montereius pugnam coactus cum eo conſerere. Res in Fluvioli tranſitu collique cuiuſdam occupatione verſabatur cui Navalea inſederat. Hic Nobiles Hiſpani incautâ impreſſione irrumpentes in ho-

Montereî in Catalonia clades.

ſtem glandium maiorum grandine a detonante bombardarum procellâ metuntur: unde cum utrinque acri marte exercitus pugnant, tandem imminuti Hiſpani, ne durius quid paterentur retrahunt pedem, deſideratis ſuorum tribus millibus, & Gallorum longe minori numero qui regione potiti, eâ ad hyberna uſque militari licentiâ potiti ſunt.

Auranum fruſtra obſeſſum.

Auranum denuo Barbari obſederunt in ora Africæ, novoque molimine tentarunt arcem ſibi importunam revulſiſſe. Eo immiſſa ſunt a Rege Catholico auxilia, quibus claſſem ſuam e vicinâ Luſitaniâ ſociari iuſſit Petrus Regni Adminiſter, quâ communi annisu hoſtis depelleretur. Sed ſolo virium fœderatorum apparatu res peracta eſt egregiâ Enneconis Toletani arcis gubernatoris virtute, qui Barbaros internecina aggreſſione erumpens diſiecit antequam auxilia adventarent, quæ nihilo ſecius liberali Caroli Regis munificentia in Claſſis Luſitanicæ Præfectos donata ſunt.

Diſſidia Romæ inter Pontificem, & Regum Oratores.

Tumultuatum Romæ inter Pontificem, & Oratores Hiſpanicum, & Gallicum, quod peſſumdata Principis auctoritate iſti milites conſcribere, & rapere etiam invitos non deſiſterent. Acribus utrimque diſceptationibus actum, acrioribuſque factis, dum vicina Siculæ diſceſſionis neceſſitas Oratores eo adigebat, ut ſuis quocumque modo ſuccurrerent, Pontifex indemnem Romæ (ut par erat) ſuam tueretur auctoritatem. Agitata his motibus quæſtio effecit ut Pontifex quâ radicem malis omnibus præcideret, abolitam vellet eam diſtrictuum

Immunitates diſtrictuum abolita.

immunitatem quam Oratores circum palatia ſcribebant, in quibuſque ius azili prætendebant omnibus in eos confugientibus ſacrum, & inviolabile. Solemni perinde vetuit edicto exterorum Principum inſignia præ ianuis figere; quaſi hæc contra publicæ Iuſtitiæ miniſtros quorumvis criminum vindictam arcerent. Quod

ut

ut tunc acerbam quærelarum ſegetem ſic poſtea, dum ſanioris Iudicii ſenſus maturuere, fructus optimos parturiit: Eliminatis Roma Chriſtiani Orbis Capite iis omnibus piaculis, quorum licentiam indemnem ſibi ex his azilis barbara procacitas præſumebat.

Barbaro tyrannidis abuſu Epidaurenſem Remp. oppreſſam hoc anno voluit Portæ Othomanicæ Vizirus eo prætextu quod graſſante Cretenſi bello, & pactis ſe tributis ſubduxiſſet, & ea Venetis præſtitiſſet auxilia quæ gravi Caſtris obſidentibus damno fuiſſent. Averruncatus tamen eſt Barbarorum furor eâ arte, quæ debiliorum eſt, precibus ſcilicet, officiis, & ære numerato, quibus redempta belli incommoda, & placata latrantis Cerberi fames. *Turca Ragusiis infestus.*

Laboravere hoc anno Veneti inſolitis aquarum eluvionibus, annonæque caritate Italia tota; unde ægritudinum ea multitudo, quæ de imminenti peſte ſuſpicionem iniecit, quæ tamen lues ſolos Hiſpanos, Danos, Svecos, & Turcas affricuit. Subalpini præcipue frumentorum inopiâ afflicti, unde gravis Principi fœminæ Ducis filii ditiones regenti cura incubuit populis opitulandi, quod tamen præſtitit egregiè, convehi iuſſis ex Hollandia, & Polonia frumentis, in quæ regium ærarium liberaliſſime contulit. *Eluvies & Annonæ caritas in Italia.*

Chriſtianoſtadii in Scania iam ab anno præterito poſt Elſimburgum captum obſidionem Sveci formaverant, hybernaque tranſegerant in Caſtris cum Rex Daniæ urbi obſeſſæ ſuccurrere, utriumque periculum cum hoſte facere inſtituit. Feſtinus igitur è ſtativis copias educere vix inceſſus ſui fama Svecos obſidentes perculerat, cum abiectâ obſidionis curâ ſeſe iſti proripuere; quo facto Rex ipſe Malmoenſem urbem obſidere ſtatuit, vallumque, & aggeres circa eam extrui imperavit. Præmiſit ad ſuorum auxilium Rex Sveciæ Carolus claſſem, *Alterna ſe clade Dani & Sveci conficiunt.*

quæ obvios Danos incurrens ab eis conſerto prælio detrita eſt, & Inſula Rugia occupata: Hinc Malmoenſes præſidiarii ad infitas redacti poſt edita conſtantiſſimæ fortitudinis experimenta ſe Regi Chriſtiano dedidere: Tardiori ad ſupetias ferendas Svecorum Rege Carolo qui terreſtribus copiis cinctus eo præceps ferebatur, Qui obſeſſos redimere nequivit, victores alternâ ipſe victoriâ potitus, ſtravit obſidionis laboribus fractos, & imminutos, cæſis eorum bis mille quingentis, & fugatis reliquis quos vix Rex Chriſtianus Landſcronium reducere potuit.

Malmoe capta.

Stetinum ab Elect. Brandeb. captum.

Stetinum in Pomerania poſtquam ea omnia paſſum eſſet quæ in longa ſolidi fere anni obſidione ferre ſolent obſeſſi, maxime inediam, quæ præſidiarios, & cives ad edendos non equos ſolum, ſed canes, feles, mures, & quidquid turpius mandi poteſt, adegerat, ſe tandem Brandeburgico Electori dedidit, ſingulari obſtinatæ fidei exemplo, quo extrema omnia perpeti (priuſquam de deditione cogitarent) decreverunt. Prætium victoriæ Electori fuit Pomeraniæ totius arbitrium, quæ dein Imperio eius paruit.

Carloreum fruſtra ab Auriaco tentatum.

Qui infauſtis auibus ſuppetias ferre Audomaropolitanis obſeſſis tentarat Auriacus Princeps, eodem eventu Carloreum obſedit, cum iam quaſi rebus omnibus actis ad ſtativa hyberna copiæ Gallicæ ſe contuliſſent. Sed qui alios intercipere præſumpſerat, incredibili Gallici exercitus celeritate ipſe interceptus eſt, Luxemburgio Duce adeo res omnes accelerante quatenus novam adornaret pugnam, ut cito citius Auriacus cum ſuis ad propria receſſerit.

Sub

MVNDI 5731. | CHRISTI 1678.

Sub anni initium Eleonoram Cæſaris ſororem viduamque Michaelis Regis Polonorum in uxorem accepit Carolus Lotharingiæ Dux tunc Summus Cæſareorum exercituum Præfectus, meritiſque erga Cæſarem ob præſtitas operas longe clariſſimus. Quo parem tantis nuptiis Statum tueretur attribuit ei Leopoldus Tirolis Provinciam adminiſtrandam cum pleno dominiorum fructu, iuſſo familiæ ſuæ ſedem fixiſſe Oeniponti, ubi olim Archiduces Auſtriæ lineæ ſecundogenitæ aulam ſuam habuiſſent.

Dux Lotharing. Eleonoræ Auſtriæ nubit.

Attentus Romæ Pontifex ea obſervari, quæ circa diſtrictuum immunitates ſtatuerat, quas omnino volebat aboleri, non tantum puniri ſuſpendio iuvenem imperavit, qui contra publicos Vrbis apparitores ſe tutari ſecus ædes Oratoris Veneti auſus eſſet quin caperetur, ſed etiam exilio mulctari al quos præcipuæ Nobilitatis Viros, qui iiſdem apparitoribus vim inferre præſumpſerant. Novum ibidem Venetæ Reip. Legatum admittere renuit, quod a quibuſdam eius familiaribus in eoſdem publicæ Iuſtitiæ adminiſtros eſſet peccatum; ineluctabili conſtans voluntate, & ſibi Romæ exhiberi obedientiam, & criminoſis facinoribus viam præcludi, quæ impunitis his azilis patebat.

Innoc. Romæ ſuum contra immunitates decretum ſevere tuetur.

Inſigni numeroſi comitatus pompa Regis, & Reip. Polonorum Orator (quem obedientiæ vocant) ſe videndum Romæ præbuit Princeps Ratzivilius, quo, ut Pontifici Regni nomine obſequeretur, ſe contulerat. Inſolenti tum exteræ gentis cultu, tum prope immenſâ divitiarum oſtentatione ita oculos omnium demeruit, ut vix pari ſpectaculo ſe interfuiſſe pauci meminiſſent. Non Indigno Pontificis, & Pontificatus decore exceptis Polonis ut mutuis ſibi honoribus ſatisfactum gratularentur. Epiſcopos item

Princeps Radzivilius Polon. Orator ad Pontif.

Ep Græci & Arm. ad Innoc.

Græcos, & Armenos ſuarum Provinciarum nomine obſequentes ſibi hoc anno habuit Innocentius, tanta nominis, & pietatis fama Orbi Catholico notus, ut certatim ei Populi & Principes delatum honores feſtinarent.

Rex Angl. fruſtra paci conciliãdæ laborat

Tota hyeme laboravit Rex Angliæ Carolus, ut pacem inter Regem Ludovicum, & Fœderatos componeret, a ſuis Anglis vix non coactus ut in eum ipſe moveret arma, quod otii amans & propenſæ voluntatis in regem averſo animo detrectabat. Propoſiti tamen armiſtitii pacta, nec Regi, nec Fœderatis arriſerunt, unde accelerată profectione Rex delatus in Belgium urbes Gandavenſem, & Yprenſem obſidione cogit, poſtquam ſimulatis aliis obſidionibus vires Hiſpanorum diſtraxerat, ut urbibus queis periculum incumbere videbatur, proſpicerent.

Rex Lud. Gandavũ, & Ypr. cæpit.

Eius item auſpiciis in eodem Belgio Lævia occupata, ſcalis noctu admotis, quin ſummi momenti Vrbem arce etiam munitam præſidiarii eâ (qua par erat) curâ cuſtodirent. Iuris pariter Gallici facta eſt Puicerda in Cathalaunia confinis regionis caput, impotenti ad ſuppetias ferendas Montereio, in quem Navalienſis Dux movebat.

Lævia Hiſpanis erepta, & Puicerda.

Dux Lotharingiæ Carolus copiis Imperii Præfectus dum Rhenum contendit Friburgum in Briſcovia anno præterito a Gallis captum recepturus, obvium habet Chriquium, cuius arte, & meditata pervertitur obſidio, & pugnandi copia adimitur Duci, qui de rerum ſumma prælio decernere ab obſidione deterritus quæritabat. Res ideo caſtrametationibus utriuſque exercitus, & velitationibus, alternis victoria, & damno peracta eſt, exceptis locis aliquibus minoris momenti quæ utriſque ceſſerunt.

Chriquius Cæſareos ab obſidione Friburgenſi deterret.

Summis Cæſaris, & ſuorum votis expetitus, lucem tandem Viennæ aſpexit VII. Calendas Auguſti Ioſephus Cæſaris, extincto pridem

Naſcitur Cæſ. filius Ioſephus dictus.

Ven.

Venceslao, primogenitus in ſpem regnorum, & Imperii, quæ hactenus Gentem Auſtriacam præ cæteris Auguſtam ſingulari tot ditionum, & dignitatum acceſſu decorarunt.

Peruſiæ & Oropili tumultuatum eſt popelli ſeditione ob annonæ caritatem, dilapidataque aliquorum horrea qui frumentorum nundinatione communes miſerias mercari crediti ſunt. Res tamen facili negotio repreſſa, & vigili Pontificis curâ proviſum, ne avari deinceps Gubernatorum queſtus pauperum inedia cibarentur.

Tumultus ob annonæ caritatem Peruſiæ & Viterbii.

Novis Barbarorum inſultibus Epidaurienſes laceſſiti pro ſuppetiis ad Pontificem, alioſque Principes recurrunt, & varia tum copiarum, tum numeratæ pecuniæ ſubſidia exorant. Vanus tamen ſecuritatem peperit timor quæ ex pacato hoſte ſecuta eſt.

Epidaurienſes à Turcis laceſſiti.

Novo itidem diſſidio Rex Galliæ Ludovicus, & Genuenſis Reſp. laborarunt, ob expetitam, nec datam Claſſi Gallicæ a tormentis igniariis ſalutem ea formâ quæ novis pactis a Rege depoſcebatur. Afflictum proinde eſt hoſtili Claſſis exploſione S. Remi in ora maris occidua oppidum, globiſque maioribus & incendio fœdata, vel attrita ſunt multa ex iis palatiis quæ hæc littora ornabant. Ludovico tamen Reip humilitate, & pœnitentia piatum, quo facto prima pax reſtituta.

Claſſis Gallica Genuæ ſit infenſa.

Sveci in Rugiam Inſulam reducti quam anno præterito amiſerant eam Danis prælio attritis recipiunt, militibus aliò traductis quos armorum iure captivos inibi ad deditionem coegere. Sed Danis ea iterum hoc anno ceſſit, nova iſtorum exſcenſione in eam factâ, qui aliquot etiam alias inſulas, & urbes in Scania iis ademere, fugatâ eorum claſſe in Baltico ſinu, & illatis opportune ſuppetiis Chriſtianoſtadio, quod Sveci obſederant. Iſti aliunde Elſimburgum, Chriſtianopolim, & aliquot alia oppida ſubegere

Sveci, & Dani mutuo attriti.

gere, alternante victorias fortunâ, ut utriſque imperare dignoſceretur.

Rex Lud. Meſſanẽſes deſerit.

Infructuoſæ pertæſus protectionis quam hactenus Meſſanenſibus Rex Ludovicus prorogarat, diſpendiorumque quæ in iis alendis ſuſtinere cogebatur, eos tandem propriis fatis relinquere ſtatuit, copiis ſuis in Galliam revocatis, quæ quotidianis eorum & inſidiis, & coniurationibus ſuberant. Rem meditabatur periculi plenam, timendum enim ne rebelles eorum diſceſſum intuiti, quorum auxiliis hactenus ſteterant, imminenteſque ad defectionis vindictam Hiſpanos, deſperato auſu omnia Surſ deque miſcerent, ipſoſque conficerent auxiliares Gallos. Vnde immiſſus Foliadeus Dux ut copias educeret, finxit primo ſe vicinarum Vrbium obſidiones moliri, quo prætextu iuſſis naves ſubire copiis, ſe è civitatis aſpectu proripit, ibique ſubſiſtens Conſules ad ſe vocatos, quaſi rem cum eis maioris momenti collaturus, eos regis voluntatem edocuit, qui diſpendiorum, & lubricæ eorum fidei pertæſus Vrbem propriis deinceps auſpiciis permittebat. Biduum vix Conſules exoravere in quo liceret iis è Meſſanenſibus Claſſem conſcendere, qui Hiſpanorum clementiam deſpondentes libero ſe exilio ſubducere vellent. Vnde factum eſt ut quadringentæ quinquaginta è præcipuis familiis Vrbem deſerentes Maſſiliam appulerint, e qua urbe, protractâ paucorum menſium morâ, novo iterum exilio, & tota Gallia faceſſere iuſſi ſunt, eo vel cauſa, vel prætextu quod portum Maſſilienſem prodere, & incendere ſtatuiſſent.

450 familiæ Meſſanenſium diſcedunt in Galliã

Rebelles Hungari varias urbes occupant.

Reiecta a Rebellibus Hungaris pace & venia quas iis Cæſar Germanico bello diſtractus obtendebat, illi interim ſub Duce Tekelio Caſſoviam primum, dein Tokaium, & Eſperias vanis obſidionibus fatigarunt. Sed Altſolium aggreſſi urbem tandem cœpere, cuius exemplo ſe reliquæ (quas Montanas vocant) iis Civita-

tes

tes dediderunt. His defectionibus territus Cæſar, & quod impiâ ſævitie rebelles omnia circumquaque poſita direptionibus, & incendiis funeſtarent, nova regni Comitia ſpondet, in quibus eorum gravaminibus auditis de opportuno remedio ex abundanti clementia provideretur; cui ſponſioni obaudientes tandem a graſſando abſtinent.

Auriacus Luxemb. fundit.

Dum naſcituræ Paci aſſidua Miniſtrorum cura Neomagi obſtetricatur iamque ad partum res matura prodire cœpiſſet, mutuis ſponſionibus datis, & acceptis, ſed nondum in publicam lucem emiſſis Luxemburgium Ducem Montium in Belgio latæ obſidioni incumbentem Auriacus Princeps cum fœderato exercitu aggreſſus fundit, eunique clade maiori affeciſſet, niſi concluſæ pacis nuncio remoratus arma deponere cogeretur. Huius pacis pactis quam Batavi Auriaci Principis excreſcentis in dies apud Populos gratiæ, & auctoritatis timore precipiti IV. Idus Auguſti ſanxerunt Traiectum, & aliquot alia inferioris notæ oppida recepere, lubenter inclinante Ludovico ad voluntatem iis gratificandi ut eorum fœderatos communibus auxiliis deſtitutos ad duriora pacta adigeret.

Pax Batavi cum Rege Lud. ſancita.

Inſequente Septembri propriam Hiſpani cum Ludovico Rege pacem pepigere, & amiſſis aliis quæ ab incæpto bello Rex cæperat, recepere Gandavum, Limburgum, Carloreum, Binchium, Athum, Audenardam, Cortracum, Leviam, Phanum S. Giſleni in Belgio, & Puicerdam in Catalonia, non abutenda fœlicitate uſi, qui plura amittere cedente bello potuiſſent.

Hiſpani item pacem cum Lud. Rege concedunt

Decedit Venetiis Baptiſta Nanius D. M. Procurator, vir ingenij per multas rerum ſummi momenti tractationes exerciti, quas domi foriſq; ad varios Principes Legatus obivit. Inſignes edidit commentarios, in quibus ævi ſui Hiſtoriam complexus eſt, ob quos nulli melioris notæ Scriptorum ſecundus audivit, præſumpta civium

Baptiſta Nani Hiſtoriographi obitus.

vium ſuorum exiſtimatione, & affectu ad ſupremum Reipublicæ clavum evehendus, ſi diutius vixiſſet.

MVNDI 5732. CHRISTI 1679.

Pax Cæſ. & Regi Ludov.

Qui in pacem Batavis, & Hiſpanis cum Ludovico Rege ſancitam conſentire anno præterito Cæſar abnuerat, Nonis Februarii huius ineuntis convenit, ceditque civitati Friburgenſi in Briſcovia, ut Philisburgi ad Rhenum arcem reciperet. Eadem pacis pacta Cellis ſanxere Principes Brunſuicani cum Carolo Sveciæ Rege, cui occupata in Bremenſi Ducatu relaxarunt: ut & Rex Daniæ Chriſtianus Brandeburgenſiſque Elector peculiaribus tractatibus ad S. Germanum prope Pariſios, queis Pomeraniam, aliaque omnia erepta (exceptis Præfecturis quibuſdam) eidem Carolo Sveciæ Regi, annitente Ludovico, reſtituere; iniquiori tamen animo quod provincias integras, quas dominiis ſuis adjecerant, nullâ fere compenſatione ſublevati relaxare tenerentur.

Regibus Dano & Sueco,

Iſti & Elect. Brād. & Brunſuicani Princ.

Rebelles denuo Hung. infeſtant.

Qui rerum neceſſitate adacti rebelles Hungari ad pacem inclinare viſi fuerant, dato eorum Delegatis ad Regni Comitia aditu, novis Tekelii Anteſignani ſuggeſtionibus, & Abaffii Tranſilvanorum Principis auxiliis erecti, induciis, & armiſtitio neglecto rurſus ad arma rediere, ſolitiſque direptionibus omnia fœdarunt. Repreſſi tamen, ſed levioribus pugnis a Lesleo Copiarum Cæſaris Duce, uſque dum obortâ, & graſſante per Regnum, vicinamque Auſtriam peſte deferbuere hoſtiles inſultus, ſicque in coactæ quietis otio reliquum anni tranſigeretur.

Peſtis in Hung. & Auſtria.

Turcæ à Moſchis profligati.

Turcæ ſub finem anni præteriti a Moſchis prope Cecrinum profligati non melioribus hoc

hoc anno auſpiciis pugnarunt variis præliis attriti, quæ, & locorum alternæ expugnationes, ne accurate differantur Gentis utriuſque barbaries efficit, quæ vix moliminum ſuorum præter confuſam famam quidquam miniſtrare ſcripturis ſuevit.

Delati catholici ob conjurationem in Regem Angliæ

Famoſa ſingularis hominis temeritate traducuntur in Anglia Catholici, quaſi rei proditionis in Regem Carolum, quem conjurato facinore efferre ſtatuiſſent. Titus Oates Calvinianorum ad Catholicos, & ab iſtis ad primæ hæreſis ſectatores transfuga, accuſationis auctor fuit, eo ſolo diris & ſuppliciis devovendus, quod nullum repererit qui ſuæ adſtipularetur criminationi. Quaſi tamen de re neceſſariis argumentis probata ſtatuere geſtiens plebeus Parlamenti Ordo urgebat Catholicos omnes Angliâ eliminari, cui furori cum aliquorum vita & exilio litatum eſſet, pax aulæ reſtituta eſt.

Rex Hiſp. Carol. nubit Mariæ Aloyſiæ Aurelian.

Ad ſancitæ pacis inter Hiſpanos, & Gallos firmamentum Rex Carolus Mariam Aloyſiam Philippi Aurelianenſium Ducis filiam in uxorem duxit, celebrato pompâ ingenti matrimonio, & deductâ per totum iter eâ, quæ decuit magnificentiâ (quamvis non abſque averſi cordis dolore) Regina, quæ gentilis libertatis uſum ſeveris Hiſpanici Gynecei legibus commutabat.

& Carol. Suecorum Eleonoræ Danicæ.

Nubit item Carolus Svecorum Rex Vlricæ Eleonoræ Chriſtiani Danorum Regis ſorori, eodem pacis firmandæ deſiderio, quod inter eos quam inter priores populos ad ſinceram pactorum obſervantiam efficaciori ſolet impulſu præſtitiſſe.

Mors Ferdin. Elect. Bavari, & Ioannis Auſtriaci

Fatis conceſſere Monachii Ferdinandus Maria utriuſque Bavariæ Dux, & Madriti Ioannes Philippi Hiſpaniarum Regis nothus; uterque florentis ætatis, cum neuter quinquaginta annos attigiſſet; ideoque variis vulgi judi-

iudiciis iactati. Hic ſummâ tandem rerum potitus Hiſpanicam Monarchiam regere iam ab anno 1677. cœperat: & (ut ſolet in aulâ variis geniis, & affectibus diſtractâ) cum multorum etiam præcipuè notæ Dynaſtarum invidiâ: unde oborta eſt, invaluitque ſuſpicio ei acceleratum fuiſſe arte aliqua ſupremum diem.

MVNDI 5733. CHRISTI 1680.

Mors Elizabethæ Palatinæ VI. Idus Februarii obiit Elizabetha Friderici V. Electoris Palatini (eius qui Bohemiæ Regnum affectavit) filia, inter ſeculi Heroas digna ideo cenſeri quod humanioribus literis apprime culta, Philoſophiæ potiſſimum Carteſianæ addicta ad effœtam uſque ſenectutem ſummo ſtudio vixit. Auguſtæ item Vindelicorum deceſſit incunte anno Ioannes Fridericus Dux Hanoveranus familiæ Brunſuico-Luneburgenſis, & Religioni Catholico-Romanæ contra gentis ſuæ inſtitutum adſcriptus, *& Io. Friderici Duci. Hanoverani.* cuius etiam profeſſionis Catholicæ uxorem duxerat Benedictam filiam Odoardi Palatini Rhenani itidem Catholici. Filias (quas ſolas habuit) reliquit ex ſe Annam, Ameliam, & Vilelminam, religionis quidem paternæ hæredes, ſed velut infirmioris ſexus, a dominiorum ſucceſſione excluſas.

Cometes viſus. De Cometa, qui hoc anno per menſes plures viſus eſt, plura commentari, & ſcriptitare non deſierunt Nugivenduli, vano ut ſolet conjecturarum exitu, qui tamen hactenus otioſos ab inutilis ſcientiæ ſtudio abſterrere nequiuit.

Delfini nuptiæ cũ M. Anna Chriſti. a Bavara. Nubit Mariæ Annæ Chriſtinæ Bavaræ Ludovicus Galliarum Delfinus, pridie nonas Martii in Campaniæ confinibus a Rege, Aulæque primoribus ea pompa excepta, Pariſioſ-

ſtoſque deducta, quæ tantas nuptias deceret.

Incendiũ Veſuuij

Inter obſtetricantes horrendos concuſſæ terræ mugitus ingentes flammarum globos è feruidis viſceribus peperit Veſuuius Mons in Campania, quibus non vicinæ tantum Parthenopi, ſed ad triginta millia paſſuum poſitis circumquaque urbibus, & pagis minæ incuſſæ ſunt. Solo tamen timore vicino periculo litatum; totaque elementorum ira in cineres ſparſos deferbuit.

Malaca terræmotu diruta

Acriori damno in Malacam in Vandalitiâ civitatem Terræmotus ſæviit, dirutâ inibi maxima domorum parte, attritiſque inter rudera incolis, qui improviſas ruinas declinare nequiverant.

Nouus Eq. Melis Magiſter Greg. Caraffa

Defuncto ſummo Melitenſium Equitum Magiſtro Cottonero, votis omnium ſuffectus eſt in Magiſtratu Gregorius Caraffa Neapolitanus, iis virtutum, & meritorum decoribus inſignis, quæ tot Gentium affectus demeruiſſent.

Bellorum motus in Hungaria

In graſſantes rapinis, cœdibus, & incendiis rebelles Hungaros (nihil eorum pervicaciam remorante peſte, quæ ſævire pergebat) Cæſareas hoc anno copias duxit Comes Æneas Caprara, vario ut ſolet armorum eventu. Huic dum aliquando deeſſet, quo ſtipendia militibus numeraret, inſolentiq; pervicacia rebellaſſet præ cæteris cohors integra, his nil territus propria ipſe manu ſeditionis Anteſignanum obtruncat, iubetque ob oculos ſuos decimum quemque totius cohortis militari ſupplicio enecari, quo ſingulari auctoritatis experimento, & tumultuantes reliquos compeſcuit, & ſartam tectam Duci reverentiam coegit exhiberi.

Inſigne Comitis Caprara facinus

Obſidio Tingitana

Impatientes Mauri Tingitanam arcem velut Gaditani freti ſpeculam oris lybicis incubare, eam vi ſumma aggrediuntur, ſed pari repelluntur ardore ab Anglis præſidiariis;

riis; unde obſtinata Barbarorum pervicacia qui urbis expugnationem moliri non deſtiterunt, uſque dum inſigni clade anno ſequenti afflicti, re tandem infectâ ab obſidione diſceſſere.

Rex Lud. Regnum luſtrat

Otio pacis uſus Ludovicus Galliarum Rex, & partas ultimo bello urbes, & magnam regni ſui partem circumeundo luſtra, iis ubique imperatis circa finitimarum Vrbium munimenta, quibus tutæ a quocumque inſultu redderentur. Hac abundanti curâ factus cæteris Principibus exemplum, ea tempore pacis parandi, quæ ingruente bello fruſtrâ diſideres, niſi prævio ſtudio illa provideris.

Rex Sueciæ citatur ad homagiũ Regi Gallico exhibendũ

Inſtructæ Metis in Mediomatricibus Cameræ ſententiâ citatus Rex Sveciæ Carolus Bipontini Ducatus homagium Regi Ludovico præſtare, ſi cum annis ſuperioribus Gallico præſidio occupatum recipere vellet; cum id ſoli Cæſari deberi contenderet Carolus, ab eadem Camera iuribus ſuis privatus renunciatur; promovente hac viâ Ludovico in ditiones alias bene multas adiudicatam ſibi rationem, quod hactenus Orbi inauditum, populorum omnium ſtupore exceptum eſt.

CAPVT IX.

DECAS NONA.

Ab Anno Chriſti 1680. ad 1690.

MVNDI	CHRISTI
5734.	1681.

Variarum Vrbium incendia

FOrtuito fere tota conflagravit incendio Nidronienſis Civitas in Norvegia, vixque aliquibus ædificiis præter Arcem flammæ pe-

per-

perceerunt. Bruxellis item in Brabantia domus quingentæ eodem igne conſumptæ, & nongentæ Alboi in Finlandia, ut hic annus fatali urbium rogo ſe notandum præbuerit.

Caſale ſibi a Mantuano Duce permiſſum, & Argentoratum partim minis, partim armis ad ſuas partes tractum occupat Rex Ludovicus, gravi Cæſaris dolore, qui utramq; civitatem Imperio addictam ſe inſcio, & Imperii Ordinibus inconſultis ad aliud dominium traduci non poſſe contendebat. Sic Rheni, & Eridani geminâ arce potitus Ludovicus ſe Germaniæ, & Italiæ nova poteſtate auctum, & timendum una die oſtendit, eo bellorum periculo, quæ iam tunc omnes inde eruptura ominati ſunt.

Caſalium & Argentoratum Rex Lud. occupat

Abrogata a Luſitanis lege qua exterum Regem ſibi accire vetabantur Regis præſertim Ludovici officiis, in ſpem coronæ obtinendæ deſignatur Regis Petri filiæ unicæ ſponſus Victor Amedeus Allobrogum, & Subalpinorum Dux, cuius etiam nuptiarum, & profectionis in Luſitaniam ingenti ſumptu apparatus inſtruitur. Verum quominus res perduceretur ad exitum multa deinde dicta, & facta animum Ducis avocarunt, maxime ne dum ipſe inter exteros longe diſſitus ſub dubiæ provectionis ſpe propria negligit, hæc alienis cederent.

Dux Sabaudiæ deſignatur Infantis Portugallæ coniux

VIII. Kal. Iunii citatus nomine Regis Ludovici Rex Hiſpaniæ Carolus, quatenus Chinienſis Comes, ut pro Comitatu eidem Lud. intra 40. dies homagium profiteretur, ſi ſecus faxit Comitatu privandus Cameræ Metenſis ſententia, quæ ditionem ut Barrenſis Ducatus feudum Regi Ludovico attribuerat. Neglectâ citatione, ineunte Iulio immiſſus cum copiis Comes Biſſius qui præſidiarios Hiſpanos ex urbe Chinienſi extruderet, cui cum pacis amore, & quod geminam alteram irruptionem in Flandriam, & Hannoniam minarentur Galli, ceſſiſſet Vrbis Gubernator, eadem armorum vi occupata a

Comitatus Chinienſis à Rege Ludouico occupatus

Comite ea omnia ceu caſtra, ceu oppida, quæ feudi appendices dixit.

Illeſſi m Luxēburgū a Gallis quorum aliqui cæduntur. Cum multiplici dein militum ſtatione incubarent eædem Gallorum copiæ Vrbi Luxemburgenſi, quod Comitatus Chinienſis *dependentias* (ut aiunt) ſe ad civitatis huius mœnia extendere dicerent; ideoque è vicinis pagis cibaria, & commeatus in urbem inferri vetarent, irruptione in Stationarios factâ Hiſpanus armorum Præfectus aliquos eorum cæcidit, quod amplam querelarum ſegetem, pacique publicæ non leve periculum creavit.

Cæſar ad Comitia Hungarica Edimburgum ineunte anno Cæſar ſe contulit, ubi in indictis a ſe Comitiis ea omnia Hungaris clementer exhibuit, quæ vel nutantem, vel fractam eorum fidem ad priſtinæ devotionis zelum redintegrarent. Oblata reſtitui Palatini dignitas, nominatique a Cæſare tres è præcipua Nobilitate Gentiles, quorum cum propriis ſuffragiis retinerent qui magis amaretur. Permiſſum feligi alios qui leges patrias, & gentis privilegia ſcrutantes ea Cæſari proponerent, in quibus ſe contra ius gravatos arbitrarentur, in omnibus exaudiendi quæ iuſta Clementia probaſſet. Reiecta ſolius Emmerici Tekelii impudentia, qui abſens ſuis epiſtolis auſus eſt Cæ- *Rebelles iniquè poſtulans.* ſari imponere ſolvenda Turcis tributa, quæ ipſe ſpopondiſſet, templaque hæreticis; & rebellibus omnibus bona fiſco addicta extorquere. Palatini dignitate voto omnium inauguratus eſt Eſteraſius Comes, ſed ſciſſa adverſis opinionibus comitia nil aliud inſuper preſtitere; a conſiliis ad arma vocantibus Turcis, qui Tekelio uniti *Veſernum Tochaium*, & aliquot oppida occuparunt, alia vanis obſidionibus fatigarunt. *occupant aliquot loca.* Cœſi, & retruſi demum in Turcarum ditiones Barbari ab exercitu Cæſaris, qui Neuſtadio quo diverterat Edimburgum reverſus ibidem Auguſtam uxorem v. Idus Decembris Hungarica coronâ decorari voluit, qua celebri- *Auguſta Hungariæ Corona donata*

tate

tate finis Comitiis impoſitus eſt, annoque novis induciis quas denuo Cæſar rebellibus conceſſit.

Miſſus a Cæſare Pariſios Co: Mansfeldius, ut de Argentorati occupatione quereretur frigida reſponſione excipitur Vrbem Alſatiæ (quæ Provinci a tractatu Veſtphalienſi Gallis ceſſerat) partem armis a Rege Lud. vindicari potuiſſe. *Cæſar Pariſios queſtum mittit de Argent. occupatae*

Innocentius Pontifex inſolito moderationis exemplo fatigatis Vrbis, & fere Orbis totius Catholici votis, quibus Purpuratos Patres adlegi Eminentiſſimo Collegio exoptabant omnes, tandem exactis in Pontificatu annis quinque, ſexdecim Cardinales Kalendis Septemb. renunciavit, inter quos inſignis doctrinæ merito conſpicui Raymundus Capiſuccus Sacri Palatii Magiſter, & Laurentius Brancata Ord. D. Franciſci, & Vaticanæ Bibliotecæ cuſtos Præfectus cucullum purpura commutarunt. *Pontifex 16 Card. tandem renunciate*

Inſtituto in Vrbe Cortracenſi Congreſſu, ut novæ inibi Regis Ludovici prætenſiones elucidarentur Pro Regis Catholici parte exhibita eſt ſeries ſexcentarum, & amplius Vrbium, Arcium, & Oppidorum, quas ab ultima pace ſancita occupari vi & armis iuſſiſſet Rex Ludovicus velut eorum, quæ ipſi Neomagenſi conventione relaxata fuerant, appendices; cuius poſtulationis, reſtitutioniſque in integrum repetitæ difficultas congreſſui, & diſceptationibus finem attulit. *Cortracenſis congreſſus.*

MVNDI 5735. CHRISTI 1682.

IV. Calend. Maii obiit Theodorus Alexovitius Moſchorum Dux ætatis annorum 25. ideoq; veneno elatus creditus. Inde Prætoriani, aliique ad numerum 30. millium ſeditione facta palatium armis invadentes ſuſpectos de Principis cæde crudeliter necarunt, direptis eorum domibus, aliorumque qui in iniuſta regni ad- *Theodor. Moſchor. Duc. mors.*

mini-

miniſtratione iis favere crediti ſunt. Succeſſerat Theodoro Petrus Alexovitius mortui frater decennis; ſed quod enecatorum aliquos protegere voluiſſet ſolio exturbatus illum alteri fratri Friderico, ſibi annis maiori, ſed oculis capto cedere coactus eſt, quod novarum litium materiam miniſtravit, tuentibus aliquibus huius maioris natu, cœci licet, iura, aliis potiorem etſi natu minoris idoneitatem.

d. que ſuc. c ſſore diſ. ſidia.

Filii Leopold. Cæſ. & Delfino naſcuntur.

Cæſari filius Secundogenitus v. Idus Iun. & Delphino Galliarum VIII. pariter Idus Auguſti naſcuntur, dato Leopoldi nomine Cæſareo Archiduci, & continuato infimul cum Ducis Burgundiæ titulo nomine Ludovici ei, qui ſceptris Gallicis gerendis ortus privilegio deſtinabatur, velut eius fœlicitatis, & gloriæ hæredi, quæ hactenus tanto ſæculi plauſu Patrem, Avum, & Atavum conſecuta eſt.

Alger. ēſes à Rege Lud. male habiti.

Inſoleſcentes quotidianis navium direptionibus Algerienſes tandem hoc anno Rex Ludovicus punire ſtatuit, immiſſa in eos claſſe quæ urbem ignivomis glandibus miſere fœdavit. Dum tamen omnes de Barbarorum prædonum azilo proxime extirpando ſibi gratulantur, ſoli ſibi cum eis pacem ſtatuit Ludovicus, quæ levibus Infidelium promiſſis fundata in novas cito offenſiones erupit.

Ruinoſæ pluribus locis maris tum inūdationes, tum procellæ.

Ingentia tum navibus, tum regionibus damna fluviorum eluviones, & maris procellæ in variis Belgii, Galliæ, & Germaniæ locis crearunt; ut hic annus ſingulari tot ruinarum calculo funeſtus manſerit. Præcipue afflicti Amſtelodenſes, Batavique cæteri qui iacturam ſe feciſſe his aut procellis, aut inundationibus viginti millionum pondo proteſtati ſunt.

Liberat m ab Obſidione Luxemburgum.

Inſeſſum novis Regis Ludouici copiis Luxemburgum ab iis denuo liberatur, proteſtante Rege ſe ab urbe obſidenda ſuperſedere ut Regi Catholico promptum eſſet Cæſari auxilia ſubmittere in quem Barbaros bellum parare audiebat.

bat. Oh fœlicem Leopoldum ſi quæ longe adhuc poſito hoſte pietas parcebat, hæc eo imminente,& bellum internecinum gerente a promovendis prætenſis iuribus abſtinuiſſet.

Solemnia Cleri Gallicani Comitia.

Irritata eſt, quæ iam pupugiſſe cœperat, animorum diſſenſio inter Pontificem Innocentium, & Ludovicum Regem Cleri Gallicani Comitiis, quæ non ſolum prætenſum Regi *Regaliæ Ius* in omnes Regni ſui Eccleſias, ſuis ſuffragiis ad ampliſſimum arbitrium permiſerunt, ſed etiam multa ſuis Gentilibus propinarunt velut de fide dogmata circa Pontificis auctoritatem, ob quæ Innocentius ſummopere indoluit.

Mors Caramuelis.

Fatis tandem reſoluto in mortem corpore conceſſit eruditorum ævi ſui Phænix Ioannes Caramuel: Vir portentoſi, & per omnes ſcientias exerciti ingenii, cuius omnimoda experimenta dedit innumeris prope libris, in quibus Encyclopediam abſolviſſe viſus eſt. In metaphyſicis, abſtractiſque ſtudiis apprime verſatus ſubtiliſſima quæque rimatus eſt, non minus Philologicis, Politicis, hiſtoricis deditus, quorum luculenta ſpecimina itidem ſcriptis vulgavit: ob hoc unum forſan laude minori proſequendus, quod ad ſæculi uſum in moralibus ſe liberius vagari permiſerit, multis editis, & vulgatis opinionibus, quæ pronæ ad vitia hominum voluntati viam ſternere viſa ſunt. In Belgio, maioribus tamen Hiſpanis ortus Monachus vixit ex Ordine Benedictino ad Ciſtercienſis Congregationis regulas traductus ut Abbas eſſet. Inde ad Epiſcopatum Nolanum in Campania, & ex hoc ob aeris inclementiam ad Vigevanenſem in Inſubria a Philippo Rege evectus eſt, ubi inter indefeſſi ſtudii labores octogenario maior obiit; maioribus dignitatibus aliquando a Pontifice Alexandro VII. deſtinatus, niſi maxima omnia merenti minimum quid, memorari indignum obſtitiſſet.

& multa.

Cæſar de Turcarum animo circa Rebelles Hun-

Cæſa‑ Vicennalis Inducias cũ Turcis fruſtra renovari cõtendit.

Hungaros quos iam publicis auxiliis fovere cœperant certior evaſurus Biſantium Albertum Comitem Capraram ablegavit, qui & Barbaros ab iis iuvandis compeſceret; & iam finiri proximas viginti annorum inducias inter utrumque Imperium novi armiſtitii pactis redintegraret. Aſt dum inutili ſuaſione Comes Vizirum flectere Biſantij laborat Tekelius Rebellium Anteſignanus ſub oblatæ reconciliationis ſpe nuptias Ragozianæ Viduæ a Cæſare impetrat, cuius diuitiis auctus novam cum Baſſa Budenſi armorum unionem ſtatuit, tractiſque ad ſui ſequelam, ferro & igni in renitentium facultates regni Proceribus Caſſoviam obſedit, & capit XVIII. Kal. Octob. Inde Eſperias, Leventium, & Filexum, ubi tandem Principis inſignia Sultani nomine, clamidem ſcilicet, frameam, & ſariſſam ceu clavam accepit; poſt quæ Tokaium, & ſi quæ minoris momenti oppida erant in Hungaria Superiori; unde etiam titulum ſibi arrogavit in cuſſis numiſmatibus: *Principis & Partium Regni Hungariæ Domini.*

TeKelius Viduæ Ragozianæ nubit

Rex à Sultano inauguratur.

Coniurat. in Regem Angliæ.

Novo coniuravit facinore in Regem Angliæ Carolum Nobilis (*Lord* vocant) Schafburius, non regni tantum gubernationem molitus evertere, ſed Regem ipſum, eiuſque fratrem Eboracenſem Ducem elaturus ſi res ſucceſſiſſet. Complices adhibuit bene multos, quorum opera utrumque Angliæ, & Scotiæ Regnum inſurgeret condictâ die Nov. 27. in qua & vitam ille Regi eriperet, & ſeditioſi magiſtratus Civiles in Provinciis tollerent. Re tamen ad multorum præcipue Catholicorum ſuſpicionem adducta, rogatoque Rege ut ſibi curis neceſſariis conſuleret, dum tardiori ſe apparatu Complices ad rem gerendam accingunt percuſſus metu Schafburius, ne coniurationis Anteſignanus Regi detegeretur in Hollandiam refugit.

irrito effectu.

Cæſar

MVNDI 5736. | CHRISTI 1683.

Poloni Cæſ. ſpōdent auxilia in Turcas.

Cæſar in imminentes ſibi ingenti virium apparatu Turcas ſatagens fœderatorum ſe munire auxilio Remp. Polonicam ad armorum ſocietatem ſollicitat; quod cum plurium male ſano conſilio in generalibus Regni Comitiis diſſuaderetur fœlici tamen incumbentis utriſque periculi metu XIV. Kal. Maii ſancita eſt, Rege ipſo Ioanne Caſimiro ſe Ducem auxiliaribus copiis ſpondente, dum in apertas hoſtilitates Turcæ erupiſſent.

Inn Pont. Cæſari promovet auxilia.

Indicto Iubileo, quo Fideles Dei exorarent auxilia, & liberali æris numerati profuſione Cauſæ Catholicæ Innocentius patrocinatur in Turcas; ſuiſque & ſuaſionibus, & exemplo præcipuos Italiæ, & Orbis Chriſtiani proceres impellit, ut quæ poſſent communi defenſioni conferrent auxilia; unde vis ingens auri collecta eſt, quæ itidem Cæſari ad bellica diſpendia ceſſit.

Dux Loth. Neoſolium obſidet.

Cæſareis Copiis Præfectus Dux Lotharingiæ Carolus quâ hoſtes præveniret Neoſolium quadraginta millibus hominum ſtipatus obſidet; aſt ne obſidionem ad optatum perduceret exitum ab adveniente præpeditur Turcarum exercitu, qui prodito ſibi ab aliquibus Hungaris Arrabonis fluvii tranſitu latè cædibus, & incendio vaſtatis omnibus Viennam Auſtriæ obſidendam pridie Idus Iulii appellunt. Inde immiſsâ ad Vrbis defenſionem Copiarum parte, ipſe Dux aliquanto longius cis Danubium caſtra cum reliquo exercitu metatur.

Turcæ in Auſtriam irrumpētes Viennam obſident.

Morlachi Turcarum aliquot loca vaſtāt.

Ad imminentis belli nuncios excitati *Morlachi* in finibus Dalmatarum, in Turcas inſurgentes, aliquot eorum loca cædibus, rapinis, & incendiis funeſtant, recipientes ſe poſt excurſiones factas in conterminam Venetorum ditionem, quo etiam prædas importarunt. Dum

grandi irarum apparatu, inſolentibuſque minis ob hoc Barbari in Oratorem Reip. Biſantii agentem vindicare geſtiunt, ab eoque aliquot aureorum millia exprimunt in damnorum (ut aiebant) compenſationem, eo adigunt Remp. ut de decernendo iis bello ſtatueret, quod anno ſequenti viriliter ordita inſignibus eos iacturis affecit.

Obitus M. Thereſia Auſtr. Gallorum Reginæ.

Obiit Pariſiis v. Nonas Iulii Maria Thereſia Auſtriaca Franciæ Regina, & Regis Ludovici Coniux, præmaturâ morte ſi ſolitum vitæ curſum ſpectes, emeritæ ſenectutis ſi virtutum, & meritorum fructus quibus Aulam Gallicam abunde honeſtavit. Commendata maxime Regi Sponſo ob innocentiſſimam morum pietatem, & ab rebus aut agendis, aut ſuadendis temperantiam; comperto enim, quod eâ præſertim ſobrietate Rex Ludovicus delectaretur, cæteris omnibus abdicatis ſoli ſtuduit ſibi, unica patientia, & orationibus ſolita deprecari quæ præter Gyneceum fierent.

Algerienſes noviter attriti.

Novis Gallicarum navium depredationibus fœdifragi Algerienſes novo Gallicæ Claſſis inſultu reprimuntur. In obſeſſos intra Vrbis mœnia Barbaros aliquot nucum ignivomarum millia evibrata, quibus præſens timor incuſſus eſt perfidioſæ genti, in novas offenſiones erupturæ, dum longe ſupplicium, & vindictam abeſſe crediderit.

Renovata Londini coniuratio in Regem.

Quæ Anteſignani fuga, patientiâque Regis Anglorum Caroli evanuiſſe anno præterito coniuratio credebatur in novas erupit hoc anno molitiones. A ſubſtituto Schaſburienſi Comiti ſex Virorum Concilio delecti ſunt, qui ea omnia procurarent, quæ ad meditata exequenda contuliſſent. Deſtinatus præcipuæ qui Scotiæ inſurrectionem urgeret Argilius Comes alicuius inter Scotos exiſtimationis, collato ei ære numerato quo arma emeret inſurrecturis rebellibus miniſtranda. Indictus menſis Martius, in quo de

more

more Rex ad ruris delicias, urbe egreſſus, in itinere dum rediret a ſicariis confoderetur, qui occulti ſecus viam in domo unius è coniuratis eum cum fratre, & paucis familiaribus advenientem obſervarent. Deſcripti alii qui eadem die Lundini ſub Epuli prætextu congregati, dum primus occiſi Regis Vrbem rumor perculiſſet, in plebem exilientes famoſos libellos ſpargerent, & ſeditioſâ præſentis libertatis conclamatione commoventes plebem eam ad arma rapienda impellerent, occupaturi inde palatium, & arcem in quibus ii omnes ceu Magiſtratus, ceu Præſidiarii enecarentur qui rerum mutationem improbarent. Aſt quæ omnia tot curis, & expenſis procurarat Coniuratorum furor læviſſimo caſu diſſipata ſunt; Indignatus enim Rex Carolus ignem in palatio ad quod ruris potiundi cupidus ſe contulerat fortuito accenſum conceptam lætitiam pervertiſſe, inopino regreſſu in urbem ſe proripuit, unde & factum eſt, ut coniuratis tempus deeſſet, quo meditata diſponerent, iiſque providerent omnibus quæ ad omnia inſimul exequenda parabantur.

fortuito caſu diſſipata.

Cum obſtinatos Conſpiratores, nihilominus adhuc tectos, captata opportunitas defeciſſet novis occaſionibus intenti gemino ſe fœdare parricidio conſtanter decernunt ceu Rex cum fratre ad ruſticanum iter ſe denuo accinxiſſent, ſeu alterius relaxationis gratia in ſolitaria navicula Tameſim obambularet, ceu denique ad aliquod publicum ſpectaculum convenientes communem ſui copiam feciſſent Parabatur Aulæ, & Vrbis geniali oblectamento annua Taurorum pugna x. Cal. Iul. habenda. Sed quo minus vicino periculo incauti ſuccumberent Conſpiratorum unus effecit, qui concepti facinoris pœnitentia ductus rem totam aperuit Regi, cuius iuſſu complices partim intercepti, & mulctati ſunt, partim fuga ſuppli-

renouata, ac denuo diſſipata.

çium declinavere.

Rex Lud exercitum in Belgiū mittit.

Poſt propoſita diu in Cortracenſi congreſſu quæ in Belgio iura Ludovicus Rex pretendebat velut ultimæ pacis complementa tandem pridie Cal. Sept. ſub Humerio Mareſcallo exercitum eo dirigit, qui quadripartitus primum velut amicus in tot provinciis, ſolo commeatu, & tributis contentus ibi aliquandiu vixit, velut hoc incitamento Hiſpanos tractus ad ſatisfaciendum ſibi: Verum dum iſti Gallis pro hoſtibus habitis eos ferro, & armis inſectandos populis indicunt, ſuppetiaſque pro bello aperta vi gerendo a Batavis impetrant, Humerius Cortracenſem civitatem obſidet, & capit, & poſt eam Diximudium; properante interim Criquio cum altero exercitu Luxemburgum verſus, quod innumera globorum ignem vomentium procellâ impetitum, tunc tamen ſolo privatarum ædium damno luit.

Cortrack, & Diximudium capta.

Vienna obſidione liberata.

Protracta ad duos menſes Viennæ obſidione per omnia offenſionum genera, queis ſolet ſævire in urbes obſeſſas armatus furor, tandem adveniente cum Polonis ſuis Ioanne Caſimiro pridie Idus Septembris a fœderatis exercitibus funduntur, & fugantur obſidentes Barbari, eo terrore, & confuſione acti ut non milites certamen, ſed ſtolida animalia lanienam ſuſtinere viderentur. Ceſſere victoribus opipara Caſtrorum Turcicorum impedimenta generis omnis opibus, & munitionibus referta, immortaliſque gloriæ faſtis proprium nomen tranſcripſit Erneſtus Rogerius Comes Starembergius, qui armorum in Vrbe obſeſsâ Præfectus, in quaſi deſperato rerum omnium ſtatu ita animos ſuis adhortationibus, & exemplis firmavit, ut nedum virili pectore aggredientes retuderint, ſed eos frequentibus eruptionibus laceſſentes ingentem hoſtium ſtragem ediderint, ob id a Cæſare honoribus, & divitiis auctus, donatuſque a Rege Catholico Aurei Velleris tor-

Ern. Co. Staremb. ob Vrbis defenſionē honoribus, & divitijs auctus.

que

que in fidei, fortitudiniſque commendationem.

Turcę denuo ad Strigoniū fuſi.

Reduces Strigonium verſus Barbari, qui a ſoluta obſidione reliqui fuerant ibi denuo a fœderatis Cæſareis, & Polonis invaduntur, & funduntur VI. Idus Oct. multis ut internecinam cladem effugerent in Danubio, quem traiicere moliuntur, aut immerſis, aut confoſſis. Inde civitas obſeſſa eſt, & capto primum Parchano quod eiuſdem cis flumen pars eſt, vel ſuburbium, ea ſe brevi obſidione coacta dedidit VI. Cal. Novemb. receptis etiam circa hæc tempora aliis urbibus, quæ concepto defectionis rubore primam Cæſari obedientiam redditum feſtinarunt.

Strigoniū & aliquot Vrbes receptæ.

TeKelius profligatus

Dum molimine omni Vizirus Viennenſem obſidionem promovet Tekelius Vſſaini Baſſæ copiis auctus cum ſuis rebellibus Moraviam rapinis, & incendiis funeſtat. Sed a Cæſareo Duce quæſitus inſigni prope Poſſonium clade afficitur cum impedimentorum omnium iacturâ, inſectante fugitivos exercitu uſque ad fluvium Vagum, & extruſis Poſſonio præſidiariis qui Rebellibus favebant.

Delfino filius ſecundogenitus

XIII. Cal. Decemb. crevit Delfino poſt primum ſecundogenitus filius, cui nomen inditum eſt Philippi a Patruo ſuſceptore, & attributus titulus Andegavenſium Ducis.

Coſachi Tartaros vaſtant & fundunt.

Nonis Decemb. Coriſchius Coſakorum eorum Dux, qui Polonorum Reip. parent Valacorum, & Moldavorum copiis ſociatus in Tartarorum regionem, vulgo *Budziach* delatus, omnia igni, & ferro populatus eſt; vaſtato Bialogrodenſi, & aliquot aliis oppidis, deletiſq; clade internecina Turcarum, & Tartarorum triginta millibus, qui acie cum eo confligere auſi ſunt.

Viziri Kara Muſtapha mors.

Qui velut cladis ſub Viennæ acceptæ auctores & cauſas Baſſas aliquot Vizirus Kara Muſtapha laqueo ſuſtulerat, Tauruni VIII. Cal. Ianuar.

pari ſupplicio infœlicis belli mulctam luit Sultani præcepto, & barbaræ gentis more, quæ infœlices etſi nullius noxæ reos, quaſi eorum morte præteritas, aut imminentes calamitates deprecatura ſolet devovere.

MVNDI 5737. CHRISTI 1684.

M. Ant. Iuſtiniar. Dux Venetar.

Aloyſio Contareno in Principatu Venetæ Reip. ſucceſſit ſolito ſuffragiorum examine probatus optimus Marcus Antonius Iuſtinianus Eques, & Patriciæ familię inter primas Reip. ſingulariter inſigni, quam etſi omnigenæ dignitatis decoribus ornatam, hactenus tamen Principatus titulus non attigerat. Vix primos exegerat menſes in Magiſtratu cum publicis ſacris fœderatam ſe Cæſari, & Poloniæ Regno in Turcas pronunciavit Reſp. indicto bello Othomanorum tyrannidi quæ unico ambitionis prætextu eam olim tot provinciis exuiſſet. Parata proinde aſſiduis curis generis omnis munimenta, & Præfectus Summa auctoritate bello gerendo Dux Franciſcus Maurocenus Eques, & Divi Marci Procurator, fœdus, & ſollicitum armorum apparatum promovente Innocentio Pontifice, qui etiam Triremes Sedis Apoſtolicæ, & Melitenſes cum ſelectis copiis Venetorum Claſſi militaturas ad finem uſque belli ſpopondit.

Reſp. Veneta bellū Turcis indicit.

Induciæ propoſitæ inter Reges Hiſp. & Gall.

Kal. Feb. Sauus Mellinus S. A. apud Catholicum Regem Nuncius Pontificis nomine Carolo inducias cum Rege Galliæ ſanciendas proponit, quatenus bello ſolutus auxilia Cæſari militanda in Hungariam delegare poſſet. Aſt cauſatus Carolus ſe a Rege Ludovico armis petitum a iuſta defenſione abſtinere non poſſe, cæptæ in Belgio offenſiones adhuc per aliquot menſes perdurarunt.

Pridie Nonas April. nupſit Victor Amedeus Sa-

Sabaudiæ, & Subalpinorum Dux Annæ Mariæ Philippi Aurelianenſium Ducis filiæ, remiſſo nuncio ei, quod alias cum Infante Luſitaniæ matrimonium pepigerat, quodque fatale ſibi a ditionibus ſuis abſenti ſuaſum conceperat.

Nuptiæ Victor Amed Sab Ducis cum Anna M. Aurelian.

XVI. Kal. Iun ſe videndam obtulit Vrbi Genuenſi Claſſis Gallica, cuius Imperator Marchi Segnelaius advenientibus officii cauſa Reip. Legatis mentem Regis aperuit in eo ſitam ut ob illatas nomini, & genti ſuæ contumelias, Pariſios quatuor Senatores ſatisfactum ablegarent, cederentque Regi triremes quatuor, quas de novo inſtructas libertatiſque nomine inſignitas, quaſi ad eius potentiæ faſtum oſtentabant quæ a nullo ſibi periculo timeret. Quod libero Reip. dominio his petitionibus detractum Genuenſes arbitrarentur, datumque præteriiſſet horarum quinque ſpatium, in quo decernere iis tuto licuiſſet, Marchio ab incendiariis navibus in urbem æra ignivoma iuſſit vibrari, quibus breui ædes innumeræ arſerunt, continuata diebus undecim hac offenſione, qua elegantiſſimæ civitatis pars maior attrita eſt, numerati decies & ter mille trecenti globi, qui ignem fatali ruina in ædes, palatia, templa, & cœnobia confuſo, & indiſcriminato caſu iniecere.

Lud. Genuenſibus infenſus urbem è claſſe incendit.

Quo maiori conatu bellum Cæſar vrgeret in Turcas veniam, & pacem rebellibus Hungaris edicto obtendit, quâ allecti plures etiam præcipuæ inter eos Nobilitatis ad primæ fidei Sacramentum rediere. Indicta ſunt tamen Regni univerſi Comitia Poſonii Martio menſe habenda, in quibus Cæſaris nomine Lotharing. Dux Carolus Comitatus integros ad eiurandam obſtinatæ perduellionis notam adduxit, Tekelio Rebellium Anteſignano in armis ſtante, quibus tamen Vnguarium fruſtra obſedit, iteratis cladibus a Cæſareis copiis attritus; unde ut ſe tueretur exoſam Hungaris ipſis Tartarorum

Pax rebellibus Hüg. oblata.

TeKelius profligatus

gentem ad ſua vocare ſigna compulſus eſt.

Arx Tingis. Anglis derelicta.

Pertæſi Angli & diſpendiorum, & timoris quem irrequietis inſultibus Barbari præſidiariis incutiebant, tandem Arcem Tingitanam ſolo æquatam deſeruere, aſportata inde re tormentaria: utili ſane conſilio ſi inutilibus ſepulta ruinis arx manſura fuiſſet, quam immo illico occupatam Mauri prompto labore, iiſdemque ruderibus reædificatam in Chriſtianorum perniciem converterunt.

Luxēburg. captum & Gerunda obſidione ſoluta.

VIII. Idus Iunii Luxemburgum armis Gallicis iam per menſem, & amplius obſeſſum ſe Regi Ludovico dedidit, ultimoque ſic impulſu deiecta Hiſpanorum fiducia, qua melioris fortunæ ſpe pacem accipere detrectabant. Diverſo exitu Gerundam in Catalonia obſedere iidem Galli, qui a Bornovilleo Hiſpanorum Duce armis impetiti re infecta, acceptaque clade abſcedere coacti ſunt. Trevirorum tamen ad Moſellam Civitas ab iis præoccupata, cum de ea novis aggeribus firmanda Germani deliberant muris, cæteriſque munimentis diſiectis utrique parti inutilis effecta eſt.

Vicēnales Induciæ inter Caſ. Regem Hiſp cum Rege Ludov. pactæ

Iactatis diu inter vanas conſultationes fœderatorum Principum Miniſtris, qui Hagæ Comitum ad conciliandam cum Rege Ludovico pacem convenerant, obſtinatiſque Anglis, & Batavis in propoſito temperandi ab defenſione Imperij, & Belgij, tandem Ratisbonæ XVIII. Kal. Sept. in vicennale armiſtitium ſub induciarum nomine conceſſere Cæſar, & Rex Hiſpaniæ Carolus, quarum induciarum pactis Rex Ludovicus Argentoratum in Germania, Luxemburgum, Belmontium, Bovinæ, & Chimaium in Belgio retineret, reſtitueretque Hiſpanis Cortracum, Diximudium, & ſi quæ alia iuris ſui vertente bello feciſſet.

Vicegradū & Vaccia capta.

Indictis exercitui Chriſtiano Schintæ ad Vagum fluvium campis, in quos adverſus hoſtem proceſſurus ad ſigna conveniret, inde Vicegradum

dum contendens urbem Danubio inſidentem brevi labore occupat XVIII. Kal. Iulii Summus Copiarum Præfectus Lotharingiæ Dux, funditque Hallevilenſis Turcas aliquot qui exercitus impedimenta fidei ſuæ credita, ut ea poſt caſtra ductaret intercipere, & aggredi auſi ſunt, quamquam ipſe Cohortium Anteſignanus è vulnere accepto pugnans occumberet. Inde Vacciæ alteri Vrbi Danubio pariter imminenti dum progredientes acies propinquant, in Budenſem Præfectum cum iuſto exercitu obvium incurrunt, quem etiam inito certamine fugant, & delent tribus infidelium millibus occiſis, prædaque rapta tum ſignorum, tum rei tormentariæ, quam ſecum vehebat. Quo rei bene gerendæ omine cæptam Budæ Hungariæ Metropolis obſidionem non infœlici exitu ſpes erat fore terminandam; (maxime quod bis, terque durante obſidione *Seraſchertum* obſidentes avertere ſatagentem inſigni, & repetita clade attrivіſſent) niſi iniquus, quo præcipui rerum Adminiſtri laborabant, livor publicis profectibus obſtitiſſet, quo factum eſt, ut Kal. Nov. ſolvi obſidionem neceſſe fuerit, Vacciamque urbem infidelibus repetendam deſeruiſſe. *Buda fruſtra tẽtata.*

Emmericus Tekelius, qui (quod ſuis minus fideret, quorum bene multi ad Cæſaris partes ab ipſo quotidie deficerent) Prætorianis Ianizaris utebatur, immiſſis aliquot ſuorum cohortibus, ut prædas abigerent, eas & a Palfió Regni Palatino, & a Comite Rabata miſere attritas recepit, *Vnguarij* tamen obſidionem aggreſſus, arce præſidiariis ſe poſt aliquot dies dedentibus potitus eſt, quos in ſuorum vindictam palis per viſcera immerſis more Turcico iuſſit enecari. Inde ſæviit generis omnis furore in confinem regionem, cuius oppida, & incolas cæde, & flammis abſumpſit. Sed Schultzius Cæſareorum per Hungariam ſuperiorem ductor captis aliquibus caſtris eodem rebelles, *Rebelles male habiti.* *Tekelius Vngariũ capit.*

quos inibi reperit, ſupplicio affecit, Tekeliumque ipſum non longe ab Eperiis caſtra metantem ita XVI Kal. Octobris incautum noctu intercepit, ut magnam ſuorum partem cederet, ipſo ſibi ſeminudo fuga ſalutem parante, & papiliones, cæteraque exercitus ſui impedimenta victoribus cedere coacto. *Bartfeldium* ad radices Carpathi montis, & *Machovitium*, ubi ingens commeatuum copia rebellium uſui parata, & alia late ceu oppida, ceu caſtra Schultzio pariter ceſſerunt, qui etiam audito quod Tekelius retractis è fuga ſuis, auctuſque aliquot turmis Barbarorum prope *Leutſchium* nova moliretur, eundem ut prius interceptum XVII. Kal. Ianuar. iterum delevit, profligato eius exercitu, eoque adacto ut novam fugam Agriam verſus celeraret.

à Schultzio ceditur prope Eperias.

Iterum ad Leutſchiū profligatur.

Iam ab anno præterito quo bellum in Hungaria contra Turcas geri cæptum eſt ad communis defenſionis, & offenſionis periculum vocati Croatæ, ineunte hoc ad rem ſtrenue, & gnaviter gerendam Pontificis Innocentii ſuaſionibus, & liberali æris numerati contributione incitati *Varovizzam* in Poſegenſi tractu urbem obſederunt, & IX. Kal. Aug. ad deditionem coegere. Eorum acies aliquot Germanorum, & Sclavorum copiis auctas ducebat Leſleus Comes, qui militaris ſcientiæ uſu gentis ferociam temperabat, eo ſucceſſu, ut late vaſtatis regionibus incuſſo metu pagi ducenti viciniores cum aliquot arcibus ceu caſtris ad Cæſaris fidem tracti ſint, quos hactenus imperterrita conſtantia Croatæ, & Sclavi tutati ſunt.

Croatæ Varovizzā capiunt.

pagi 200. ad Cæſaris fidem tracti.

Veneti ſub Franciſco Mauroceno claſſe ad Leucadis Inſulæ (vulgo a *S. Maura* dictæ) littora delati arcem Ionio infeſtam 17. dierum obſidione capiunt VIII. Idus Auguſti; indeque quod Turcæ Nicopoli non longe diſſitæ timentes eam valido præſidio firmaſſent oras circumpoſitas legentes aliquot mari vicina oppida diri-

Leucas à Venetis capitur.

ripiunt, qua hoſtes in diverſæ defenſionis curas abſtraherent. Quod vbi fœliciter ceſſiſſet in Ambracium ſinum reverſi eandem Nicopolim terrâ marique obſident, quæ tandem poſt hebdomadas aliquot æneis globis attrita, effoſiſque cuniculis proxima convelli III. Kal. Octob. ſe dedidit, reperta ingenti bellicarum munitionum copia, quam ibi Turcæ coacervabant. Aliis timendam ſe offenſionibus præbuit Claſſis Veneta Ægei maris Inſulis, quarum aliquas captivorum raptu, omnes emunctis tributis afflixit. *& Nicopolis.*

Belli quod in Belgio gerebatur prætextu Rex Angliæ Carolus delectu habito, & vocatis ad ſigna copiis, utque tumultuantes ſecretis murmurationibus eos compeſceret, qui Montmuthium Ducem ortus etſi non legitimi privilegio Regni Succeſſorem cupiebant primum Edimburgi in Scotia, inde etiam Londini, in publicis Comitiis Iacobum Fratrem Eboracenſium Ducem unicum ſibi Succeſſorem renunciari curavit, reſtitutis eidem dignitatibus, & officiis omnibus quæ tantæ hæreditatis ſpe fulgentem decebant, addito ei Scotiæ proregis titulo, & vicariæ auctoritatis procuratione per omnes terra marique ditiones, quæ Anglico ſceptro parebant. *Rex Angliæ Car. Iacobum fratrem Regni ſucceſſorem deſignat.*

Nihil remorante hyemis frigore Tekelius geſtiens Neoſolio a Cæſareis copiis lata obſidione cincto ſuccurriſſe decem millibus militum ad ſigna vocatis, quâ ſibi ad ſuppetias ferendas viam ſterneret Schultzium armorum per Hungariam Præfectum, inque hybernis incaute verſari creditum intercipere molitur: ſed a Schultzio ipſo præventus prope Roſenavium XVIII. Kal. Ian. inſigni clade atteritur, fuga ſibi pro more conſulere coactus, omniaque tum exercitus ſui impedimenta tum propriæ ſupellectilis vaſa hoſti permittere. *TeKelius a Schultz. deletur.*

MVNDI 5738. CHRISTI 1685.

Mors Strigonienſis Primatis, qui ampliſs. facult. omnes in pia opera erogavit.

Pridie Idus Ianuarii Prunæ in Moravia deceſſit octogenario maior, ingentis patrimonii arbiter *Georgius Szelephanius* Strigonienſis Archiepiſcopus, & Hungariæ Primas, qui optimo tot facultatum uſu, (eas enim ad duos fere milliones florenorum aſcendere dictum eſt) quas maxime per pingues Eccleſiæ proventus collegerat, omnes in pietatis opera erogavit. Hæreditatis opimam crevit partem Leopoldus Cæſar, a Teſtatore cæteris ceu propinquis, ceu neceſſariis prælatus, utpote cui grave contra infideles belli pondus, & cura incumbebant. Accita dein Strigonienſis Eccleſia, aliaque ceu Monaſteria, ſeu Xenodochia, quorum utilitatibus reliqua bona ceſſerunt.

Rex Hiſp. Car. Sacramenta ferentem pedes comitatur.

III. Kal. Februar. gentilis pietatis hæres Carolus Hiſpaniarum Rex Rudolphi ſuorum Habſpurgenſium Anteſignani exemplo obvium ruri, quo oblectamenti cauſa diverterat Sacerdotem offendens, qui pedes ſacra Chriſti pignora ultimum ægro ruſtico Viaticum deferebat, eum iuſſit reverentiæ ergo rhedam qua exſcenderat ſubire, pedibuſque ipſe ad ruſticanum mapale procedentem comitatus eſt, eo humilitatis, & modeſtiæ ſpecimine quod ſæpe in plebeis capitibus deſideres.

Pax Genuenſibus à Rege Lud. reddita.

Nedum Genuenſes ab ultima urbis vaſtatione novas Regis Ludovici offenſiones timere deſiterant, quin omni conatu ſatagebant & iras officiis deprecari, & ſeſe contra iteratos Claſſis Gallicæ inſultus protegere. Sanxerunt cum Hiſpanis nova fœdera, qui in urbem ſuas Neapolis, & Siciliæ triremes deſtinarunt; ſed id inprimis meliori conſilio tentavere, ut Innocentius Pontifex ſacra auctoritate animum Regis Ludovici flecteret, pacemque populis exoraret, quibus ipſa virium tenuitas tantæ potentiæ

impar

impar veniam prærogabat. Iactata res eſt multis conſiliis, & officiis, tandemque pridie Idus Febr. pax reſtituta, pacto adventu Pariſios Ducis, & quatuor Senatorum Genuenſis Reip. qui modeſtis excuſationibus præterita diluentes Regi Ludovico ſatisfacerent. Omnia adamuſſim expleta, Caduceatoreſque ſe Regi Ludovico XVIII. Kal. Iun. ſtiterunt, iiſque viciſſim Rex antiqui affectus argumenta liberali favore repoſuit. *quibus pactis.*

XIV. Kal. Martii Fatis Lundini conceſſit Carolus Angliæ Rex, in extremis vitæ aſſertâ Religione Catholicus, quam ab annis bene multis ſecreto iam coluiſſe creditus eſt; immo hanc publice profeſſurus, ſi diutius vixiſſet, eo enim res ſuas abduxerat, ut imminentes ob id metus vi, & auctoritate reprimere potuiſſet. Vixit a patris nece regno per decennium exul, ſed ſolio reſtitutus ita præteritorum oblviſci viſus eſt, ut neglectis curis quibuslibet ſolis otio, & voluptati ſe deditum oſtenderet, ultimis præſertim annis, quibus Europa eius viribus, & officiis tantopere eguit. *Obitus Caroli II. Regis Angliæ.* *eius mores.*

Eodem fraterni obitus die ab univerſis regni Proceribus ſalutatus eſt Regiæ dignitati Succeſſor Iacobus Eboracenſium Dux, cui deinde omnes Regni Ordines ſe ſolito obedientiæ iuramento obſtrinxere, quamvis is ſe Catholicum, & Sacris Romanis addictum palam profiteretur. Quin immo in Oxfordienſi Academia Regni primaria VI. Kal. Auguſti Doctorum omnium calculis edita ſententia eſt, neminem cuiuſcumque religionis, qui ortus debito Sceptris Anglicis pareret, obedientiam detrectare poſſe, niſi ſe infami perduellionis crimine notatum vellet. *Iac. Ebor. Dux Rex ſalutatur.*

Interea quæ publicæ tranquillitati opportuna ſtatuere Iacobo Regi viſum eſt, illud in primis fuit, ut Iacobus Dux Monmutius extincti Caroli filius notus, qui tunc inter Batavos verſabatur, *Rebellare cœpit Dux Monmut.*

batur, ab regni ingreſſu abſtineret, ne quod ei vanis pollicitationibus aliqui ſuggerebant plebs Principem hæreſi addictum aliqua ſeditione ad ſolium evehere conaretur. Is nihilo tamen ſecius vel exilio irritatus, vel ſpei illicio captus, comparatis ſibi ſociis Argilio Comite, & Nobili Graio rebellionem meditatus eos in Scotiam cum armis, & copiis aliquot præmittit, brevi ſecuturus dum ipſi prima moliminis fundamenta iecissent. Exſcenſione facta rebellionis Antesignani, ſparſiſque libellis quibus populos ad Monmuthii fidem advocabant, Regem adduxere ut Atholienſem Dynaſtam eo cum copiis dirigeret, maxime quod iam in ipſa Lundini civitate intercepti forent aliqui, qui arma, cæteraque belli munimenta rebellibus miniſtranda paraverant. Poſtulavit inſuper Rex Iacobus, ut Regni Comitia de ſeditioſis, & quieti publicæ noxiis hominibus decernerent, exoravitque ut maieſtatis rei, ideoque capitali ſupplicio mulctandi renunciaretur, quod breui etiam effectum eſt; Argilius enim Comes in Scotiâ a Regiis inſectatus, diſſipatiſque ſuis, dum inter paludem fugitare conatur, interceptus Edimburgi XII. Idus Iulii capite luit, Monmuthiuſque pari ſorte prælio ad Briduaterum in Anglia victus, captuſque Lundini VII. Kal. Aug. Regis titulum (cuius perſonam aliquandiu Glaſſemburis inter ſuos aſſeclas egit) cum rei capitali ſupplicio commutavit.

Argilius Comes ei fauet in Scotia.

Sed captus vterq; morte luit.

Idib. Martii deceſſit Mantuæ Iſabella Clara Auſtriaca Caroli II. Mantuæ, & Montisferrati Ducis Vidua non tam longo ditionis adminiſtratæ uſu, quam privatarum vitæ rationum fama celebris.

Mors Iſabel Claræ Mantuæ Duciſſæ.

III. Nonas Martii inſigni legatione Rex Ludovicus honeſtavit Regem Siamenſem, quem in extremis Indiarum oris poſitum iam diu intellexerat erga Religionem Catholicam inclinatum

Reg. Lud. Orator ad Regem Siamenſem.

natum Sacerdotibus favere, qui ad fidem in his regionibus ſerendam a Sede Apoſtolica deſtinabantur. IX. Kal. Oct. Orator Siamum appulſus, honorificeque exceptus pluribus ſuaſionibus nomine Regis Ludovici ægit, ut Ethnicum Principem ad Sacra Romana adduceret, quod etſi aperte tunc temporis minime conſecutus eſt, illud tamen evicit ut Catholicis qui in toto Regno ceu viverent, ceu fidem prædicarent, quies ſecura, & libera facultas ſacrorum ſuorum maneret, connitente præſertim ad protectionis aſſecutionem Conſtantino Falconio Græco, qui intimo Regis favore, & præcipua rerum adminiſtratione in Aula Siamenſi gaudebat.

ut Chriſtianus fieret.

Vetitis quas iterato conatu Turcæ Neoſolium ſuppetias inferre tentaverant, Vrbs tandem ſtricta obſidione ſepiri cœpta eſt Kalend. Iulii, omnique arte promota obſidio, ceu directis in eam tormentis bellicis quæ muros diruerent, ceu ſubterraneis viis effoſſis, per quas ad eoſdem muros clamculum ſuffodiendos, nitratoque pulvere excutiendos iretur. Seraſcherius tamen Turcorum Dux ſexaginta hominum millibus obſidentes avertere ſatagens recepto per viam Vicegrado, Strigonium & ipſe obſidione ſepire parat; quod cum acri molimine urgere non deſiſtit Carolus Lotharingiæ Dux ſummus Cæſaris copiarum Præfectus, & Maximilianus Emmanuel Bavariæ Elector eductis è Cæſareo exercitu vix triginta millibus militum in eum movent, conſertoque (quod diu renuerat) prælio illum inſigni clade afficiunt XVII. Kal. Sept. Caprara Comite poſt triduum cum reliquis copiis quæ caſtris incubabant Vrbem Neoſolium vi expugnante, in qua a victoribus Chriſtianis cæſi Turcæ pene omnes ætatis & ſexus promiſcui, qui in ea inventi ſunt. Attritus his cladibus Seraſcherius Budâ, quo ſe poſt amiſſam pugnam receperat Oratorem, & Epiſtolas ad

Neoſolium obſeſſum à Cæſareis.

& Strigonium à Turcis.

qui acie funduntur.

& Neoſolium admittunt.

Lo-

Turcæ pacem ſupplicant. Lotharingiæ Ducem direxit, quibus præter Gentis morem humilis pacem precatus eſt, quod non ſemel durante hoc Hungarico bello indociles ad humilitatem Turcæ iterarunt.

Eperiæ à Cæſareis captæ. Neoſolii caſus Eperiarum (quas rebelles Hungari obſtinata pervicacia tuebantur) forti præluxit. Obſeſſa enim Vrbs a Schultzio, quod populoſa, & valido præſidio munita foret iam diu acri defenſione reſtiterat: ſed audito quod Copiarum pars quæ Neoſolium cœperant, contriverantque Seraſcherium eo dirigeretur de deditione tractavit, quæ pridie Idus Sept. ſancita eſt, extruſis iis præſidiariis qui rebellibus merebant, & ad eius exemplum minis & terrore coactis aliis minoris momenti oppidis, & Arcibus, quæ eiſdem favere non erubuerant.

Et Caſſovia. Caprara alter Copiarum Cæſarearum Ductor Schultzio unitus Caſſoviam Hungariæ Superioris caput VII. Idus Oct. obſidet generiſq; omnis offenſione ad deditionem cogere ſatagit; ſed res duriori forſan labore protracta ſpem feſelliſſet ob Vrbis egregiæ munimenta, & obſtinatam animorum pervicaciam, niſi deſperatis auxiliis territi obſeſſi ſeſe dedendi conſilium iniiſſent. Perculit eos qui de Emmerici Tekelii

TeKelius à Turcis male habitus. captivitate nuncius exeunte Octobri pervenit: Varadinum enim ut ſuppetias a Turcico Præfecto exoraret progreſſus Rebellium Anteſignanus ibi in vincula iuſſu ſummi Viziri coniectus, vilique & ruſticano plauſtro impoſitus Adrianopolim tractus eſt, Caſſovienſibus interim ad Cæſaris fidem reductis, quam primus Bethnaſius Vrbis pridem obſeſſæ Gubernator iuravit, lateque deinde Cæſareis arces, & oppida recipientibus, quorum timore Turchi *Zolnochium*

Zolnochium & aliæ Vrbes receptæ. inſignem ad Zagivæ fluvii in Tibiſcum influentis littora poſitam cum Arce Vrbem, & cæteri Rebelles Vnguarium, Tokaium, & alia deſeruere.

Idibus Iulii Viennæ in uxorem accepit Maxi-

ximilianus Emmanuel Bavariæ Elector Mariam Antoniam Leopoldi Cæſaris filiam ex Margaritâ Auſtriaca Philippi IV. Hiſpaniarum Regis nata, cuius etiam matrimonii titulo (eo caſu quo improlis Carolus Hiſp. Rex decederet) dotales ad Belgium rationes ex Avi Philippi teſtamento aſſumpſit. An autem hæc ceſſio litium novarum materiam paritura ſit, id futuri temporis facta revelent.

Nubit Bavarie El. Cæſ filia.

111. Idus Aug. Lesleus Comes delectu Croatarum ſtipatus oppidum *Michalovitium* in Sclavonia vi occupat, progreſſuſque Murſan (vulgo *Eſſek*) ibi urbe trium millium præſidiariorum clade receptâ, Pontem portentoſæ magnitudinis (quippe qui ad ſex millia paſſuum protendatur) quo in Hungariam illabi Turcæ ſolent, flammis donat, late vaſtato regionis tractu per quam copias ad ſtativa reduxit. Aliunde in Boſnia Illirici parte *Dubitzam* v. Kal. Sept. repentino inſultu invadit, & capit Erdeodius Comes alterius Croatarum manipuli ductor: ut & Eberſtenius in Liccam Turcorum provinciam irrumpens omnia ferro, & igne miſcet.

Turcæ in Sclavonia & Boſn. a male a Cæſareis habiti.

Aucta Pontificiis, Etruſcis, & Melitenſibus triremibus Claſſis Veneta ſub Franciſco Mauroceno Belli Duce exſcenſione in Peloponeſo facta exeunte Iunio ibi Coronim urbem obſidet, ſeptiſque vallo caſtris offenſionis omnis genere ad deditionem trahere contendit. Quo minus tamen ea potiatur caſtrametati haud longe Barbari omni ſtudio viciſſim laborant, aggreſſionibus in obſidentes repetitis, quibus nedum vim urbi inferrent ipſi ad ſui tuitionem avocabantur. Hinc Maurocenus quo ſibi infeſtos arceret, cum eis prælium conſerit vii. Id. Aug. quod ubi fœliciter ceſſiſſet deletis, & fugatis Barbaris, dum obſeſſi deditionis obtentu incautos ſuffoſſis cuniculis Venetos opprimere tentant, ab iſtis ſubita impreſſione intercepti

Coronis Vrbs à Venetis capta.

inter-

internecina clade atteruntur, cedente ſic victoribus urbe, in qua præſidiarii, & incolæ fere omnes efferâ, & impotenti militis irâ trucidantur.

Molinos vanæ devotionis propinator carceri addictus.

xvi. Kal. Aug. Romæ Congregationis, quam Sancti Officii vocant, decreto è domo ad carceres trahitur Michael Molinos Sacerdos Hiſpanus, qui fictæ pietatis larva abuſus ſub devotionis prætextu, incautæ conſcientiæ multos, propinata *Orationis*, quam *Quietis* vocabat methodo ad inanem perfectionis faſtum ſeducebat. Mediolano non diu poſt Romam pariter evocatus alter delirantis Sectæ Coripheus eidem Michaeli, frequenti literarum miſſitatione familiaris, amboque in carceres detruſi a ſeducendo quieſcere iuſſi ſunt.

Ortus Car. Archidu. Leopoldi ſecundogeniti.

Kal. Oct. Viennæ ſecundum Cæſari Archiducem peperit Auguſta quem Caroli nomine inſignitum voluere parentes in ſpem, & omen illius virtutis, & fœlicitatis quæ Gentilem Carolum Auguſtum Auſtriacæ familiæ decus aliquando honeſtarunt.

Ugonotarũ ſecta extincta in Galliis

Proſcripſit ſolemni Edicto in curia Pariſienſi vulgato xi. Kal. Nov. Rex Ludovicus ex univerſa Gallia Calvini quæ diu viguerat hæreſim, omneſque ſibi ſubditos Catholicos vivere, & Sacris Romanis operari iuſſit. Revocatum hac ſanctione quidquid hæreticis Regum Anteceſſorum patientia maxime Henrici IV. Indulto, quod Nannetenſe vocant fuerat permiſſum, continuoque per Regnum univerſum, & templa diruta quæ aliquando eorum uſibus ſervierant, & eliminati omnes Hæreſis præcones quos inibi *Miniſtros* Eccleſiarum appellabant. Iam pridem Ludovicus Rex omnes qui Sacris Romanis non utebantur ab dignitatum omnium ſeu ſagi, ſeu togæ conſecutione arcuerat, exauctoratis omnibus, qui iis hactenus potiti fuerant. Inde ſecuta multorum converſio quos rei privatæ decus & utilitas a priſtino errore abſtraxit. Aſt

vetitæ

vetita ſolemni Iuſtitio omni hæreſi, turmatim populi nouæ fidei nomen dedere, non minori forſan eorum numero, qui laribus derelictis in vicinas provincias dilapſi ſunt.

Obit. Caroli Elect. Palat. cui ſuccedit. Phil. Vilelm. Dux Neoburg.

VII. Kal. Iunii Heidelbergæ præmatura morte obiit Carolus Elector Palatinus in ipſo fervidæ ætatis flore, annorum ſcilicet 34. improlis, unicam relinquens ſororem Carolam Eliſabetham, quæ pridem Philippo Aurelianenſium Duci nupta litibus, & periculoſo diſſidio anſam ceu prætextum miniſtravit. Succeſſit ditionibus, & Electorali dignitati Philippus Vilelmus Dux Neoburgenſis Catholicus, qua acceſſione ad Principatum in toto eius ambitu Catholica Fides, & Sacra Romana libere permiſſa ſunt.

MVNDI	CHRISTI
5739.	1686.

Aradium, & Seghedin. capta

Inter Kal. ipſas Ian. Mercius copiis Cæſareis quæ hybernas ſtationes in Hungariâ Superiori obtinebant, Præfectus *Aradium* Arcem ad Maroſii fluminis littus cum iam intercepiſſet, cæſis in ea bis mille Ianizaris qui novo delectu ad ſigna vocati in Hungariam properabant, denuo paucis diebus interiectis Seghedinum ad Tibiſci ripas movens oppidum repentina impreſſione captum flammis donat, ingentique præda potitus ad ſtativa revertitur.

S. Iobi caſtrum receptum.

Idib. Febr. Comes Caraffa cum copiis egreſſus, ut Tekelii captivitate ſoluti minas & nova molimina præverteret, S. Iobi Caſtrum non longe a Varadino recepit, fœlici unius glandis ignivomæ iactu, quæ in turrim in qua nitratus pulvis cæteraq; belli munimenta aſſervabantur cadens, iis conſumptis tanto præſidiariorum terrore turrim diſiecit, ut quingenti ex iis reliqui ſe dediderint. Irrito tamen conatu per hos dies Caprara Mungatzium obſedit, in quo

Te-

& Mungatzium ſeruit a obſeſſum.

Tekelii uxor incluſa, neglectis primum conſiliis & minis, quæ ad eam Cæſari reconciliandam iniiciebantur, valida ſe generis omnis defenſione tutata eſt.

Hæretici è ſubalpinis vallibus excedere iuſſi.

Kal. Februar. Victor Amedeus Sabaudiæ Dux Regis Ludovici pietatem æmulatus Hæreticos in aliquot ſubalpinis ditionis ſuæ vallibus iamdiu commorantes edicto proſcripſit, pœnamque capitis ſtatuit iis qui obſtinatâ pervicacia Catholicam fidem amplecti renuiſſet. Diruta eorum templa, & eliminati Heterodoxiæ præcones: ſed cum locorum aſpero ſitu alicubi ſe tutari poſſe ſperarent; inde aucta iis fiducia Catholicos, & præcipue Religioſos (qui ad eos in fide inſtruendos miſſi fuerant) male habent; in cuius proterviæ vindictam copias eo Dux immiſit, occupatiſque vi præcipuis eorum receſſibus internecinâ eos clade delere decreverat, cum Tigurinorum & Bernenſium nomine ſupplicatum Oratores adveniunt, ut iis parcatur. Eorum intuitu alio Edicto VIII. Idus Apr. vulgato eos permiſit Dux ditionibus ſuis excedere; aſt larium, & rei familiaris amor cum multos adduxiſſet ut apertâ rebellione & exire, & converti detrectarent, bello inſtaurato in eos movens expugnatis omnibus eorum munimentis tandem eos coegit exulare.

Catholici male in Scotia habiti.

VI. Id. Febr. Edimburgi in Scotia heterodoxi in Catholicos inſurgentes eos variis in locis ad ſacrorum ſuorum exercitia congregatos miſere affligunt, domoſque eorum diripiunt in eius libertatis vindictam quam eis nuper Rex Iacobus conceſſerat. Comes *Perchius* urbis Præfectus ut ſævientes compeſceret aliquot eorum captis mulctam virgarum ſtatuit: ſed cum ſupplicium paratur a maiori ſeditioſorum numero impetitus vix non obtruncatur, unde immiſſis in eos præſidiariis partim cæduntur, partim fugantur, reliqui deſtinato ſupplicio puniuntur.

Aperta

Aperta Luthetiæ Pariſiorum *Area* ingens, quam *Victoriarum* vocarunt, in qua inſigni opere fabrefactum Regis Ludovici ſimulacrum erectum eſt, & circa illud paris operis columnæ duodecim terno complexu in quatuor angulos diſtributæ cum appenſis numiſmatibus æreis, in quibus præcipua eius geſta, & victoriæ ſculpta & ſcripta referebantur. Magnificentiſſimo operi, & lychnis quatuor continuo igne circa Regis ſimulacrum illucere deſtinatis, expenſas miniſtravit Franciſcus Albuſſonus Foliadeus, & Franciæ par, ut ſingulari Ludovici favore ad amplas dignitates & divitias evectus, ſic eius gloriæ cupidus qua ſe eximio grati animi monumento inſignem exhiberet. *Area victoriarum Pariſiis aperta.*

Pridie Idus Maii regio edicto extinctus in Gallia eſt Ordo Monialium quem ab Infantia Domini Noſtri Ieſu Chriſti vocabant, eo pretextu quod quædam circa fidem ſentire dicerentur minus conſona Catholicæ veritati. Quia tamen hæc diſcuſſio Pontificis Romani auctoritatem præcipue ſpectaret, delictumque a malevolis obtrectatoribus obtendi crederetur, id gravatim Innocentius Pontifex audivit, crevitque inde materia quæ non ſopiti diſſidii nova ſemina miniſtravit. *Extinctus Ordo Monialiũ Infantiæ D. N. I. C.*

Ad novas offenſiones in Peloponeſum redux Claſſis Veneta in Meſſeniaco ſinu copias deponit quæ Pylon (Navarrinum vetus) primo inſultu cœpere III. Non. Iunii: ſed cum novam arcem ſubigere contendunt ad conſerendam cum Barbaris ſuppetias parantibus pugnam vocantur. Certatur acri animorum contentione prope caſtra XIV kal. Iulii, ſed pugna Chriſtianis fœliciter cedente, fugatis hoſtibus, (quorum 800. papiliones, cunctaque exercitus impedimenta iis ceſſerunt) ſeſe poſtridie arx nova dedere coacta eſt. *Captum à Venetis Navarinũ & fugati auxiliares Barbari.*

Nonis Iunii ſancita inter Polonos & Moſchos eſt Pax & armorum fœderatio in communes Chri- *Fœderati Polonis Moſchi in T..rcas.*

Chriſtianorum Hoſtes Turcas, eo Catholicorum qui ſub Moſchi ditione vivunt proventu, ut quamvis id molimine omni avertere ſatageret ſchiſmaticus Patriarca, libera iis maneret facultas ſacris ſuis operandi tum Chioviæ, tum Smolenſchi præcipue quæ Moſchis pactæ pacis articulis ceſſerant.

Methone a Venetis capta. Methone, vulgo *Modone* Turcici in Peloponeſo Præfecti ſedes, ob idque non ſitu ſolum, verum etiam validis munimentis ſui ſecura a Mauroceno obſidetur & capitur III. Idus Iulii, ingenti non ſolum eximiæ civitatis lucro, ſed prædarum immenſa copia quas in ea velut primaria regionis arce Barbari depoſuerant.

Intentus Rex Ludovicus Verſaleæ (quam Vrbem a fundamentis cum inſigni ad regiæ aulæ uſus palatio extrui iam ab aliquibus annis curabat) ea omnia addi, quæ ceu voluptati, ceu neceſſariis commodis forent opportuna, fluvium Euram eo deduci imperavit viginti quinque millibus hominum adhibitis ut incile, ſeu alveum novum ei ſternerent, ad quem procurandum aliquot montes deprimi, & valles oppleri neceſſe erat. Portentoſi huius cœpti gloria famam ſe æquaſſe antiquæ Ægypti Regum iure Ludovicus præſumat, Francique Ægyptiis contendant cœca tributorum collatione ad tot diſpendia neceſſaria, parem erga ſuos Reges affectum.

Buda denuo obſeſſa XVII. kal. Iulii quinquaginta millium Chriſtianorum exercitu Buda denuo obſideri cœpta eſt a Ducibus Lotharingiæ, & Bavariæ, quorum primus Cæſareo exercitui Præfectus, urbem ſibi expugnandi, ſecundus ſuarum & Imperii copiarum ductor arcem ſeu, ut vocant, caſtrum pariter ſubigendi provinciam ſuſcepere. Interceptis primo inſultu, & in ſervitutem raptis mulierum, ac puerorum turmis, quæ cum prætioſis rerum mobilium ſarcinis ſecundo flumine ſalutem quæritatum evaſerant, octavo obſi-

obſidionis die Vrbs inferior , muro pertormenta bellica diſiecto , recepta eſt. Inde per maiores omnis generis offenſiones protracta obſidione , & bisterque retuſis Barbaris, quos Vizirus Vrbi ſuppetias laturos immittebat , Vrbs tandem IV. Non. Sept. violenta impreſſione tentata & capta eſt , deletis internecina clade præſidiariis,& civibus quorum pauci vitam ab iratis victoribus exorarunt , ſuſpenſo interim inani metu Viziro , qui licet ſexaginta hominum millibus ſtipatus , turpi ſe fuga ſubduxit.

& capta.

Eodem captæ Vrbis die Romæ Innocentius Pontifex , quaſi divina inſpiratione tantam victoriam edoctus Chriſtiani Orbis lætitiam 27. Purpuratorum creatione cumulavit , inter quos vario meritorum genere inſignes pietatis æque ac doctrinæ fama commendavit Stefanum Camuſium Gratianopolitanum Epiſcopum , & Ioſephum de Aguirre in Salmanticenſi Collegio iam ab annis amplius viginti Sacræ Theologiæ Lectorem , & variorum ſacra eruditione refertorum librorum editorem.

Cardinales 27. ab Innoc. Pōtif. electi.

Kal. Auguſti ſancita eſt Auguſtæ Vindelicorum inter Cæſarem,Imperii Ordines, & Remp. Batavorum fœderatio, ad mutuam (ſi quod immineret bellum) Statuum defenſionem , decretuſque ſexaginta millium militum delectus, qui communi expensâ pro quota cuiuſque parte haberetur. Occaſionem huic miniſtrare aiebant Arces quas præter propter Rhenum , & Moſellam Rex Ludovicus extrui curabat contra pacis & Armiſtitii præſcriptum, unde etiam multiplici legatorum miſſitatione Cæſar id ipſum Ludovico queſtus erat : Ex adverſo Ludovicus conceptam ideo armorum unionem ut ſibi non quæſitum bellum intentarent. Quod certum: ea fuit luctuoſi & internecini belli velut fecialis, quo paulo poſt Europa fere univerſa miſerrime flagravit.

Auguſtana fœderatio.

Idib. Aug. Pariſiis diem ſuum obiit repenti-

no

Obitus Ludovici Maimburgi. no apoplexiæ tactu correptus Ludovicus Maimburgus editorum a ſe librorum & varietate, & ſingulari aliquorum odio orbi literario notus, ob quod ab Innocentio XI. iuſſus eſt è Ieſuitarum Societate dimitti. Reliquum vitæ ad annos uſque 72. ſub ſeculari habitu tranſegit, & nova ſcribere perrexit, quæ non minori invidia laborarunt.

Rex & exercitus Polon. in Moldavia XVIII. kal. Septemb. florido ſtipatus exercitu Ioannes Caſimirus Polonorum Rex Iaſſi in Moldavia a volentibus populis exceptus eſt, urbe tamen excedente Oſpodaro, ne Turcis quorum vectigalem Provinciam adminiſtrabat, in ſuſpicionem caderet, ob idque excideret Principatu. Tartaros Bialogrodenſes Rex convenire decreverat, eorumque regionem vaſtare; ſed longo itinere remoratus ſylvis, montibus, & deſertis obſito, & ubique penuria laborante, nihil præter grandem apparatus famam, copiarumque vanos labores (quæ utilius in obſidendo Camenecio diſtineri potuiſſe videbantur) conſecutus, exercitum ad propria reduxit.

Nauplia à Venetis expugnata IV. kal. Sept. aliquot Hebdomadarum obſidione in Venetorum poteſtatem conceſſit Nauplia (vulgo *Romania Neapolis* dicta) ſitu, munimentis æque ac incolarum numero inclita Civitas ad intimum ſinus Argolici littus. Hanc Maurocenus Methone ſubacta aggreſſus eo Seraſcherium Corynthi cum Turcicis copiis agentem in ſuppetias evocavit; ſed conſerto prælio quod valida Barbarorum impreſſione cœptum eſt, in urbis conſpectu deletiis iis & fugatis ſeſe obſeſſi dedidere, quorum multa millia qui patrios ritus inter Chriſtianos exercere ſe poſſe deſperabant in Aſiam traducta ſunt.

Simonturnū & alia oppida à Cæſareis capta. VIII. kal. Oct. Ludovicus Princeps Badenſis aliquot copiarum per Hungariam Ductor, *Simonturnum* oppidum, inde *Quinqu-Eccleſias*, *Sicloſium*, *Capoſvarium* partim ſolo nominis ſui terrore, partim levibus obſidionibus recepit;

pit; inventa in hoc ultimo ingenti munitionum copia, quam ibi coacervatam ad cæterorum Præſidiorum uſum habebant, XI. item kalend. Nov. *Seghedinum* ad Tibiſcum aliarum copiarum ſub Veterano Duce merentium virtute ad deditionem coactum eſt, deletis trino certamine Turcis & Tartaris, qui ad ſuppetias ferendas convenerant. Triplicem victoriam ingens conſecuta eſt equorum, & generis omnis impedimentorum præda, quod in reliquis hiſce Barbarorum copiis id omne coaluiſſet, quod optimum in Hungariam hoc anno invexerant.

Tertium peperit Delfino Filium Mariana Chriſtina coniux pridie kal. Sept. cui attributum eſt Caroli nomen, & agnomen Ducis Biturigenſium. Regiam Aulam nova lætitiâ cumulavit Siamenſium Oratorum adventus, qui Regi Ludovico idib. eiuſdem menſis exhibiti, non ſolum ei potentiſſimi Regis amicitiam & fœdera ſpoponderunt, ſed etiam liberalibus eum donis regiamque eius familiam honeſtavere. *Tertius filius Delfino naſcitur.* *Siamenſes Orator. ad Reg. Ludov.*

Prid. non. Oct. Ioannes Caſimirus Polonorum Rex dum ne ultra Moldaviam regionis ſterilitate remoratus procederet, regreſſum ad ſuos cum exercitu adornat, ſibique a Tartaris inſidias parari intelligit, illos incautos, & ſomno adhuc oppreſſos ſummo diluculo aggreſſus inſigni clade ſternit maxima equorum parte abducta, & tractis in ſervitutem quingentis Barbaris, dum cæteri in proximas ſylvas celeri ſeſe fuga ſubducunt. *Poloni Tartaros ſternunt.*

Eo furore Turcas perculit Budæ a Chriſtianis expugnatæ fama, ut pluribus in locis, & maxime Byſantii in eos plebes inſurrexerint, variiſque affecerint contumeliis & iniuriis. Ipſi nedum Sultano pepercit popularis rabies, cui auſus publico convitio exprobrare indigna Principe otia temulentus *Iman* (hoc nomine Turcæ ſuos ſacrificulos appellant). Vnde is ut a ſe odia averruncaret *Maphtim* primarium Legis *Sultanus a ſacrificulo offenſus.*

Mahumeticæ Antiſtitem exulare iuſſit dignitate deſtitutum eo prætextu quod ſibi iniqua bella paranti, ſaniora conſilia non miniſtraſſet: Optima ſanæ læſæ iuſtitiæ pœnitentia niſi eam vi tunc expreſſam Barbari aut fortunæ blanditiis capti, aut ſolo ferocientis genii æſtro ſpernere conſueviſſent.

Rex Lud. medicorum patitur incisionem.

Vlcere iam diu in natibus formato cum Rex Ludovicus laboraſſet; inutilique hactenus arte illud Medici vivificare tentaſſent, tandem xv. kal. Decemb. illud ſibi a Chirurgis ſecari permiſit, invictaque conſtantia ſeptiesſibi novaculam admoveri paſſus eſt. Incredibili virium animique robori attributum quod tantum vitæ diſcrimen, & periculum illæſus obiret, relatis obid in tota Gallia, immo Roma Deo ſoſpitatori gratiis, & patefacta generis omnis tripudio lætitia, quam de receptâ Regis ſui ſalute populi conceperant.

Obitus Eleo oræ Gonzagæ Imperatr.

VIII. Id. Decem. Viennæ obiit Eleonora Gonzaga Ferdinandi III. quondam Cæſaris coniux, ſed Leopoldi matertera: Mulier æquali pietate, comitate morum, artiumque & liberalium ſcientiarum amore inſignis, quæ ut aulam Cæſaream præcipua prudentiæ laude moderari per annos fere 30. viſa eſt, ſic eam eruditorum aſilum, & theatrum per id tempus effecit.

Or Ludov. Condei Principis.

III. Idus menſis eiuſdem fatis pariter conceſſit Ludovicus Borbonius Princeps Condeus ut bellicæ virtutis gloria inter ævi ſui Duces conſpicuus, ita irrequieti animi ſui motibus per plures annos quibus civilia bella aut movit, aut promovit, patrio Galliarum Regno funeſtus. Mores tamen quos per tot bellorum vices aliquo feritatis contactu exaſperare viſus erat, mitiſſimæ patientię ſtudio in extremis pacavit; iſque inter religioſorum choros mortuus eſt qui nihil præter manſuetudinem, & ſæculi contemptum amaſſe aliquando videretur.

IV. Id.

MVNDI 5740. CHRISTI 1687.

IV. Idus Ianuarii ſolemni pompa Romam ingreſſus eſt Caſtelmenius Comes Iacobi Anglorum Regis nomine Orator, eius & Catholicorum qui in eodem regno verſantur Innocentio Romano Pontifici obedientiam, & obſequia proteſtaturus. Iam pridem Londini idem Legati munus pro Pontifice & Sede Apoſtolica obierat, in aulaque eo titulo verſabatur Ferdinandus Dada Arch. Amaſienſis, publica religione ibi fidem ſuam profitentibus & ſacris ſuis operantibus Catholicis; unde ſpes erat pacatis animis propediem inter Romanam Eccleſiam, & Regnum Anglicanum ea fœdera inſtauratum iri quæ tanta utriuſque gloria quondam viguerant. *Iac. Angl. Reg. ad Ro. Pont. Orator.*

VIII. Id. Mart. Eleonora Auguſta Principem filiam edidit, cui Mariæ Ioſephæ nomen inditum eſt, ſingulari Aulæ Cæſareæ lætitia, quam multiplicato partu proles nova creabat. *Naſcitur Cæſari filia.*

Bello quod alta animorum ſuſpicione concipiebatur obſtetricatus eſt Ludovicus Rex tripli petitione quam fieri nomine ſuo Cæſari iuſſit Idib. Martii, ſcilicet Armiſtitii ſeu Induciarum vicennalium converſionis in pacem perpetuam, variarum ditionum ceſſionis quas Cognatæ Aurelianenſi debitas prætendebat, & fœderis Auguſtani diſſipationis quod velut ſibi infenſum, & minax aboleri præcabatur. Cum nulli ex his petitionibus ſua reſponſione eo ſenſu Cæſar obaudiret quo poſcebatur, novo fermento concepta odia exaſperantur. *Noua belli ſemina inter Caſ. & Regem L don.*

Coniurarunt communi perfidia prope omnes Hungariæ Superioris Vrbes, ut Cæſaris præſidia quæ ſibi incubabant condicta nece obtruncarent, ſopitaſque extollerent faces rebellionis extinctæ, priuſquam ex hybernis ſtationibus ad ſigna milites evocarentur. Re in ſecretas *Coniuratio urbium Hũg. ſup. in Præſid. Cæſarea.*

ſuſpiciones illapſa primum per frequentem nunciorum miſſitationem, tandem aliquibus eorum captis, & interceptis literis quæ rei ſeriem referebant, Complices partim iugulati, partim diutino carceri addicti, quem ne longius aliqui tolerarent, deſperato furore ſibi vim intulere.

Moſchi Oratores per Aulas Europeas peregrini.

Obambularunt hoc anno fere omnes Europæ Aulas Moſchorum Oratores quidam, immenſis numeroſæ familiæ impedimentis ubique importuni, maxime quod hoc ſolum legationibus ſuis iactarent, ſuum Ducem internecinum bellum in Turcas parare, cauſæ Chriſtianæ patrocinio. Inſolens & prope barbarus Gentis uſus, & obſoleta quæſtuum cupiditas, quos publicis mercimoniis captabant, effecere ut nec Moſcho Duci multum ob has legationes deferretur, nec delatum ſibi honoris quidquam noſtrates Principes exiſtimarent.

Patræ & Naupact. à Venetis recipiuntur.

x. Kal. Aug. exſcenſione in Peloponeſo facta *Patras* Maurocenus Claſſis Venetæ Dux aggreditur, fugatoque Seraſcherio qui Vrbi ſuppetias inferre deſtinabat, in deditionem recipit. Inde in ſinum Corynthiacum illatus utraque arce ad freti fauces poſitâ, & Vrbe *Naupacto* potitus eſt, fugitantibus undique Turcis, etiam antequam obſidione præmerentur, immo ipſo Copiarum ipſarum Præfecto, qui non longe a Naupacto cum ſeptem hominum millibus caſtra metabatur. Incredibilis rerum omnium copia in ſingulis locis reperta, cum utriuſque exercitus impedimentis in prædam victoribus conceſſit.

Cæſar i in Hung. Dardam occupant.

Novo animorum & armorum fœdere iuncti Lotharingiæ, & Bavariæ Duces exercitum Cæſareum ad nova Turcis damna inferenda hoc anno deduxere in Hungariam. Caſtra Vizirus metabatur ſecus Dravum in ea palude potius quam inſula, quam bifidus fluvius prope Murſam efficit, extructo ibi ingenti aggere quo co-

pias

pias ſuas ſepiverat. Adventantes tamen Cæſarei ſolo terrore eiectis *Darda* Barbaris quam in ſiniſtro fluminis littore munitam protegebant, eos vallo & aggere vi pariter exturbarunt, ſolo flumine prepediti ne Murſam cum refugientibus eo Turcis penetrarent, qui pontem eapropter fuga facta diſiecere. Duces Cæſarei traiecto alibi flumine nova Viziri Caſtra vallo & aggere & ingenti tormentorum maiorum numero munita prope Murſam offendunt, & ad pugnam conſerendam invitant: Sed cum opportuna ad vim detrectantibus inferendam deeſſent, repetito flumine indequaſi re deſperata Anamantiam (*Mobatz*) ſeſe recipiunt. Vizirus eos & languore, & timore debiles cedere ſuſpicatus: maxime quod exercitum dividere, & in hyberná diſtribuere ſe velle ſimularent, eos pridie Idus Aug. adoritur: Sed ab his quos meticuloſos autumabat eo animorum robore, & fiducia excipitur ut ibi prope *Sicloſium* inſigni clade attritus manſerit, inſtaurata ſuorum ſtrage ad Dravi littora prope *Dardam*, ubi dum fugientes flumen traiicere parant, nova a Chriſtianis clade conficiuntur, deſideratis in utroque prælio octo millibus Turcarum, qui vel ferro enecti, vel aquis abſorpti perierunt. *Inſignis Turcarum Clades.*

III. Id. Auguſti. Vliſſiponem Claſſe deducta Maria Sophia Neoburgenſis Petro Luſitaniæ Regi nupſit in eius prolis ſpem, quam etſi adhuc viventem in filia Petrus haberet, in fatis tamen erat ut poſt annos aliquot celibem amitteret. *Nuptiæ Petrus Luſitan. Rex Soph. & Neoburg.*

Pridie Id. Aug. Corinthus a Barbaris flammis prius data, & derelicta in Venetorum ditionem conceſſit, ſeſe ultro dedentibus Græcis qui reliqui Vrbem, & regionem incoluerant. Inde ad Saronicum Sinum proris converſis circa Peloponeſum *Caſtrum Torneſium* (forſan Cyllenem) Maurocenus levi obſidione recepit, & tentata inutili tormentorum diſploſione Epidauro Limæra (*Malvaſia*) Athenas pervenit, ubi *Corinthus & Atheng Venetis capta.*

ubi cum 600. Turcæ in arce incluſi iuſto exercitui reſiſtere auſi eſſent, poſt aliquot dierum obſidionem armis & commeatu privati extruſi ſunt.

Tranſylu. à Cæſareis occupata.

Quod deletus Vizirus nova moliri deſiſteret Copiarum partem Dux Lotharingiæ Carolus in Tranſilvaniam duxit ut Abaffii Principis fidem ſyncero tandem argumento exploraret, qui hactenus non ſolum invitantem Cæſarem vario rationum & prætextuum aſtu deluſerat, ſed ſecretis auxiliis rebelles & Turcas fovere non deſtiterat. Provincia iuſto exercitu occupata, & fugato tempore quo fictis promiſſionibus locus dabatur verſipellis Princeps viribus impar, ne communi exitio omnia ruerent, & portas urbium petentibus aperire, & lautos commeatus copiis miniſtrare (quæ ſtativa ibidem figere ſtatuiſſent) compulſus eſt; unde integra Provincia Cæſari aſſerta, quæ belli diſpendia ſuo ſymbolo compenſaret.

Neocaſtrũ à Venetis captum.

Pridie Kal. Octob. Neocaſtrum (*Caſtelnuovo*) in Rhiſonico ſinu a Venetis tentatum, & fortiter per dies 30. a Barbaris defenſum tandem eorum poteſtati concedit. Non cum obſeſſis tantum Hieronymo Cornelio Vrbem & Arcem verberanti res fuit, ſed cum iuſto pene exercitu qui ſuppetias obſeſſis quocumque periculo laturus acriter congreſſus eſt. Aſt prælio victus & retuſus obſeſſos omni auxilii ſpe deſtituit.

aliæq; vrbes à Cæſa. in Hung.

Orovizza, *Poſega*, *Palota*, *Murſa*, *Valpo*, aliæque tum in Hungaria, tum in Sclavonia Vrbes ſeſe Cæſareis Ducibus ſolo victricis fortunæ timore perculſæ dediderunt, velut alia quædam in Peloponeſo & Græcia Venetis oppida, ſtupenda ſane infidelium deiectione, qui cum antehac tanta virium fiducia ferocirent, nunc & numero & locorum munimentis potiores, obſidentes ipſos propria deditione & fuga præveniebant: Illuſtri documento male parta

cito

cito dilabi, fruſtraque Homines niti id retinere quod Deus repoſcat.

Buda Hungarorum Metropoli in Cæſaris poteſtatem reducta, regnoque fere omni cuius vix aliquot oppida Turcæ retinebant optavit Leopoldus filium Ioſephum ea corona inſigniri, & hac regia dignitate ad ulteriora honorum & dignitatum culmina diſponi. Res in eo poſita videbatur ut vota Hungarorum Cæſaris menti conſentirent, qui regni titulum non electionis iure, ſed acquiſitionis, proindeque hæreditate ad Nepotes tranſmittendum obtinere ſatagebat. Diſceptatum diu inter Magnates, & Cæſaris Miniſtros, maxime quod Rex Hiſpaniarum Carolus ad ſe, poſteroſque ſuos huius ſucceſſionis iura dilatari expoſceret. Aſt tandem utrumque conceſſum, & communi plauſu Ioſephus electus eſt v. Id Decemb. Poſoniique coronatus, eo omni & maxime ſolemni ritu quo priſci Pannonum Reges, etiam dum maxime res florerent, inaugurabantur.

Ioſephus Cæſaris filius Rex Hereditarius Hungarorum coronatur.

Agria longa plurium menſium etſi lata obſidione fatigata, neceſſariiſque ob id commeatibus deſtituta, integro licet murorum & munimentorum ambitu valens ſeſe tandem dedere coacta eſt iv. Non. Decemb. Fœdifragi Turcæ meticuloſa pervicacia, deditionis ſponſionem Cæſaris manu ſubſcriptam conatu omni contendere priuſquam urbe excederent, memores Mehemetem III. anno 1596. dum eam Chriſtianis eriperet contra pactam præſidiariorum incolumitatem eos obtruncaſſe, cui ſorti ſimilem metuentes fidem Cæſareo autographo firmandam implorabant.

Agria Cæſari dedita.

Internecina clade attritum exercitum dum Solimanus Vizirus colligere Murſæ ſatagit, aliquoſque equites cum commeatu Agriam immittere parat, ſeditione oborta nedum milites nova pericula ſubire detrectant, quin ſtipendia merentibus non ſoluta queſti eum inſolenter

Turcæ Viziro rebelleſ et necē procurant.

 ter

ter deſpiciunt, Anteſignanumque præficiunt ſibi qui Viziri ipſius & Sultani (cuius infœlicibus auſpiciis res deffluere iactabant) exauctorationem procuraret. Functus periculo Vizirus fugâ cum paucis Biſantium celerat, Mahometi ea expoſiturus quæ rebelles in Caſtris meditarentur. Seditioſorum nomine alii pariter Nuncii adventant ſtipendia & præcipuorum Aulæ Miniſtrorum capita poſtulantes, niſi eis obaudiatur in regiam ipſam irrupturi ut vi omnia perficiant. Mahometes his territus Vizirum primo obtruncari, & cœteros expetitos ad exercitum duci imperat ut ſeditioſis eorum ſupplicio litaretur: ſed cum nec ſic placatos audiret propriis fratribus Solimano, & Achmeto necem inferre molitur, ut ſic vitæ ſuæ conſuleret dum Otthomanici ſanguinis ipſe ſolus & filii ſuperſtites manſiſſent. His nihilo ſecius contenti rebelles Conſtantinopolim ire pergunt, vique & minis agunt ut Mehemetes ipſe ſolio exturbetur, quod cum publica exauctoratione peractum, iſque privato in aula carceri addictus eſſet, in eius locum Solimanus IV. Idus Nov. ſolemni gentis more ſuffectus eſt.

Et Mahometi depoſito Solimanũ ſubſtituunt.

XVI. Kal. Decemb. Romam caſtrenſi more ingreſſus eſt Henricus Carolus Marchio Lauardinus Regis Ludovici ad Pontificem Orator, ſtipatus fere ducentis armatis abſque promiſcua Tibicinum, Ephæborum, familiarium, Equorum, Rhedarum, Curruum, & impedimentorum multitudine, quæ pene exercitum referret. Occaſionem huic tanto apparatui præbebat, conſtans, quam Innocentius tuebatur, voluntas Oratorum azila, ſeu *Franchigias*, ut vocant *Quarteriorum* abolendi; quibus cum cæteri Oratores iam a principio ceſſiſſent, permiſſus erat iis ad mortem uſque uti Eſtreus Mareſchallus qui iam ante Innocentii Pontificatum Romæ verſari inceperat. Vulgatum poſt eius mortem Pontificium diploma, lataque in

Lauardinus Gallicus Orator Romam armatus abit.

qua occaſione.

eo

eo eſt excommunicationis ſententia adverſus omnes, qui dicta iura retinere quovis titulo præſumpſiſſent. Lavardinus igitur in Vrbem adductus, circa moræ ſuæ palatium ſuorum ſtationes, & vigilias cæpit inſtituere, qui more militari obambulantes publicos apparitores, & vim ſi qua pararetur, arcerent, delectu habito aliorum hominum, qui cum ſuis, licet nulla publicæ militiæ nota diſtincti, mille ducentos Regis ſtipendia merentes Oratoris defenſioni mancipatos numerabant. Sed inutili viſum eſt opera tot incubitores fatigari, cum nedum vim iis inferre quiſquam pararet, immo omnes velut a Pontifici inſenſis, & forſan anathemate devotis declinabant. Fruſtra Legatus a Pontifice audiri petiit, miniſque & precibus egit ut velut Orator haberetur. Alto ubique ſilentio exceptus eſt ab iis Innocentii Miniſtris, quos ea propter convenit, nulloque alio vel effectu, vel periculo res ceſſura videbatur, cum Orator in Eccleſiam S. Ludovici VIII. Kal. Ian. ſe conferens & ſacris ibi in Natalitiorum Chriſti reverentiam operatus aperti diſſidii occaſionem miniſtravit. Ne enim leges ſuas Pontifex negligere videretur, qui tacitus vis illatæ noxios hactenus toleraverat, publico Interdicto Eccleſiam, in quam Orator diverterat devovit: Hinc emiſſa quærelarum, & Apologiarum ſeges, quæ in plebem ſparſæ ſunt; ſed præcipue a ſæculari Curia Pariſiis prolatum Edictum, quo & cenſuris & prætenſis hac in parte a Pontifice iuribus adverſâ ſententiâ detractum, & ad futuri Vniverſalis Concilii examen provocatum eſt. Nihil ultra tamen verba & ſcripta attentatum, totoque fere biennio Romæ excubias ſuas protraxit Lavardinus, a Rege tandem revocatus in Galliam.

Fruſtra a Pontifice audiri poſtulat.

declaratur excommunicatus.

MVNDI 5741. CHRISTI 1688.

Mungatz. recepium. xix. Kal. Februar *Mungatzium* Arcem muniſſimam in finibus Hungariæ & Tranſiluaniæ tandem Cæſari dedidit Tekelii Vxor, a Caraffa Comite ad deditionem invitata ultimo clementiæ argumento quam Cæſarei prorogabat, nulli poſt hac ſupplicationi parciturus, dum armorum iure arx ſubacta fuiſſet. Omnem domus ſuæ gazam in ea Tekelius coacervarat, validiſque ob id tum ſitus tum præſidiariorum munimentis tutam attento ſtudio procurabat; Aſt iam diu lata obſidione cincta, ad extremumque famis pene deducta, colla tandem ſubmittere coacta eſt. Inventa in ea ingens rerum omnium copia, præter commeatus militibus in prædam ceſſit, reſervatis Cæſari vexillo, ſceptro, & aliis regni inſigniis per quæ a Turcis Tekelius rebellis Hungariæ Rex inauguratus fuerat.

Seditio Conſtantinopoli. Rebus Turcicis varias inter ſeditioſorum libidines nutantibus *Chiauſſius* Vizirus dum eos dignitatum & officiorum prætextu animo, & conſiliis dividere tentat ab eis male habetur, inſultante præ cæteris uno qui ei necem intentare auſus eſt. Elatus hic ſecreto ſupplicio in temeritatis vindictam mortem Ianizerorum Duci celeravit; qui necis illatæ auctor a ſeditioſis creditus eſt; unde cum ferventibus odiis ſibi magis quotidie Vizirus metueret Architalaſſum Imperii, & eos qui ſibi favebant in ſui defenſionem advocavit, ſeſeque domi continuit a rebus gerendis temperaturus donec rixæ deferbuiſſent. Aſt vana ſe cura tutatus eſt; impetitus enim a furibundis rebellibus effracta, & expoliata domo necatus eſt Kalend. Martij, cuius dilapidationis fœlicitate novarum prædarum cupiditate accenſi iam præcipuorum Vrbis Magnatum palatia vaſtare cæperant cum opportuno conſilio novus Rex Solimanus Mahumetis

Vizirus obtruncatur.

vexil-

vexillum exponi fecit, evocatis hac arte adſigna centum millibus hominum; qui agmine facto in prædatricem rebellium turmam procedentes eorum partem obtruncarunt, cœteros ad fugam adegere.

Suffectus in ſummo rerum gerendarum magiſtratu Iſmael homo ætatis provectæ, & placidæ mentis: Aſt dum meliora eius auſpiciis expectantur fortuito incendio Byſantii domorum quatuor & amplius millia conflagrarunt cum ingenti præcipue mercium iactura, nova in Cypro audita ſeditioſorum unio, qui Imperio reverentiam detrectabant, tertiuſque in Aſia rebellium manipulus qui Solimano extruſo rerum ſummam Muſtaphæ Mahumetis exauctorati filio deferri pari protervia inſiſtebant.

Incendiū Byſantii.

Novi Rebelles in Cypro & Aſia.

Ad Savum, & Tibiſcum diverſis velitationibus pugnatum eſt inter Cæſareos & Turcas in ſtativis degentes fœlici ut plurimum Chriſtianis eventu: ſed famoſo præcipue congreſſi prælio Epirotæ (*Albaneſi*) qui quod eorum pagi Leucrorum (*Mainoti*) in Peloponeſo exemplo ſeſe Venetis dedidiſſent ab S. Sabæ (*Erzegovina*) *Baſſa* primum laceſſiti aliquot incurſionibus, inde ab Aſcrivienſi (*Scutari*) Præfecto iuſto fere exercitu impetiti, hoſtes longe lateque auxiliaribus Veneti adiuti fundunt, reducta ingenti præda ex Infidelium papilionibus equis, armis, & cæteris manubiis, quam ſibi dividendam domum exportant.

Epirotæ Turcas fundunt.

Non ſic Poloni in quorum Provincias Tartari ſub Nuradino Duce more Gentis ſolito irrumpentes omnia rapinis & incendiis funeſtarunt, raptis in ſervitutem Chriſtianorum decem millibus, dum otioſæ in hybernis ſtationibus copiæ regionis vaſtationem, & gentilium captivitatem contemplantur.

Tartari Poloniam inuadunt.

IV Kal. Apr. Diem Venetiis obiit Marcus Antonius Iuſtinianus Reip Princeps ob eius fœlicitatis memoriam Venetis recolendus, quæ

Mor. Iuſtin. Ducis Venet.

 eiuſ-

eiuſdem auſpiciis res publicas fortunavit. Nulli votorum diſſidio in ſucceſſore deligendo locus fuit, dum ea qua ſui nominis fama clarebat ſummus Claſſis Præfectus Franciſcus Mauroccenus omnes adduxit ut vacantem ei dignitatem demandarent, eo ſolo dominii & principatus temperamento, ut quia armis publicis ſumma auctoritate foris præerat binos a Senatu delectos Conſiliarios exciperet, quorum participi conſilio res moderaretur.

cui ſucceſdit Fräc. Maurue.

Venetorum, & toti Æmiliæ regioni validum impreſſit metum ſolitus grandi ſævire malo terræmotus, qui per lata plurimarum Vrbium ſpatia ſenſibilis duo præſertim Romandiolæ oppida Tiberiacum *Bagnacavallo*, & *Cottineolam* ruina pene integra oppreſſit. Non minori periculo Nonis Maii Neapolim terruit, ubi repentina excuſſione palatia, templa, & domus bene multæ attritæ ſunt cum frequenti popularium turma, maiori adhuc damno Beneventum in Campania, & Smyrna in Aſia minori Vrbes, quæ feræ integræ eodem terræ motu exciderunt.

Terræmotus in Æmilia.

VI. Id. Maii longa etſi lata obſidione fatigati Turcæ Albæ-regalis in Hungaria præſidiarii, ad extremumque inediæ, & famis adducti tandem deditionem fecere. Hoc uno è pactæ deditionis articulis exciderunt quod Taurunum non permiſſi fuerint ſe recipere, quam urbem cum obſidere pararet Cæſar, noluit quatuor millium hominum acceſſione magis muniri.

Alba-regalis Caſ. reddita.

V. Idus eiuſdem fatis conceſſit Berolini Fridericus Vilelmus Elector Brandeburgicus bellica virtute potius quam fortuna illuſtris, quippe cum invicto animo bellum præcipue adverſus Svecos (quos Pomerania fere tota eiecit) fœliciter geſſiſſet, omnia tamen pace Neomagenſi reſtituere coactus eſt, nullo alio tot victoriarum fructu præter eum quem ex filii cognominis (qui ei ſucceſſit) bellica inſtitutione percepit;

Mor. Frider. Vilel. Elect. Brandeb.

cepit; Hactenus enim patris animos æmulatus fortiter pro ſua parte hodiernum Rhenanum bellum adminiſtrat.

XIV. Kal. Iul. Caraffa earum Copiarum Ductor quæ ſtationes in Tranſilvania habuerant, dum in Hungariam ut ſe Cæſareo exercitui uniret proficiſcitur Lippam vi expugnat, fruſtra invitatis ad deditionem præſidiariis bis mille, quos propterea iure belli captivos omnes abduxit. *Lippa expugnata.*

III. Non. Iunii obiit Maximilianus Henricus Elector, & Epiſcopus Colonienſis, ſuaque morte grandi diſſidio materiam miniſtravit. Iam pridem fovere, rerumque ſuarum primarium adminiſtrum habere cœperat Vilelmum Principem Furſtembergicum Epiſcopum Argentoratenſem, qui etiam inſtante Rege Galliæ Ludovico Cardinalis factus, nuper annuente, & promovente eodem Electore Epiſcopatui Colonienſi ſucceſſor deſignatus fuerat. Quod tamen ſic Gallis addictus, parum Cæſari probaretur, ut tantam dignitatem occuparet, neglectâ deſignatione, cum ad nova ſuffragia III. Idus ſequentis Iulii deventum eſſet iterum votis tredecim poſtulatus eſt, ſed novem aliis electus in Epiſcopum Ioſephus Clemens Maximiliani Electoris Bavari frater. Qua re ad Pontificem delatâ, is Ioſepho Epiſcopatum attribuit, quod Cardinalem ſecundum Eccleſiæ Canones abſque diſpenſatione Pontificia ad alium Epiſcopatum poſtulari nequiviſſe, aſſereret, quam diſpenſationem ut diſſidiorum cauſam futuram Pontifex Cardinali recuſaverat. Gravis inde Ludovico Regi ira concepta eſt, annitente præſertim Cæſare minis, & edictis, ut reiecto Cardinali Ioſephus admitteretur. *Obitus Maximil. Hen. Ep. Colonienſ.* *Et ortum inde diſſidium.*

XIII. Kal. Iul. naſcitur Iacobo Angliæ Regi ex uxore Maria Eleonora Eſtenſi (quam annis tredecim ſterilem habuerat) filius primogenitus quem Caroli nomine, & Valliæ Principis titulo *Naſcitur Iac. Angl. Regi fil.*

titulo inſignitum voluit. Res ſumma Catholicorum omnium gratulatione excepta eſt, quod cum Rex Sacris Romanis addictus viveret, ſuccedente ei filio Catholico, religionem in Anglia paulatim reſtitutum iri ſperarent.

Rex Lud. Algerienſes novo inſ. lo au atterit.

Nova vindicta in Algerienſes ſævire coactus eſt Rex Ludovicus dum Piratæ nihili penſis pacis toties pactæ conditionibus in novas quotidie offenſiones erumperent. Cœpta eſt Kal. Iul. Civitatis aggreſſio globis ignivomis grandioribus quos mille ducentos numero per aliquot dies vibrare non deſtitit Claſſis regia: Aſt ut leviori damno id Barbari paterentur traduxerant in continentem Vrbi montem imbellis turbæ, & pratioſarum ſupellectilium impedimenta; trucidatis interim horribili laniena Gallis omnibus quos aut captivos, aut hoſpites habebant, quorum aliqui pelle detracta, alii ori bombardarum expoſiti, alii alia arte excarnificati miſere perierunt.

Cæſarei occupant Gradiſcã, & alia oppida.

ix. Kal. Sept. traiecto Vnna flumine (ubi levi obſidione Coſtanovizzam in inſula eiuſdem poſitam cœpit) Gradiſcam ad Savum a Turcis incenſam, & derelictam Ludovicus Princeps Badenſis occupat, oppidaque aliquot ſubigit, quæ Turcis adhuc ceu in Sclavonia, ſeu in Croatia manebant. Audito ab iſtis, qui quindecim millium numero in finibus Boſniæ ſub *Serraii* Præfecto caſtrametabantur, quod idem Princeps cum copiis Taurunum verſus ſeſe conferre pararet ſuppetias obſidentibus laturus, ei inſidias moliri diſponunt, ſed a vigili Ducis curâ præventi infœlicem cum eo pugnam conſerunt, deſideratis ſuorum millibus quinque, & cunctis exercitus impedimentis; cuius victoriæ tropheum 32. militaria vexilla Viennam ad Cæſarem tranſmiſſa ſunt.

& Turcas fundunt.

Kninũ in Dalmatia a Venetis captum.

Kninum in Dalmatia duplici murorum ambitu, & arce gemina munitum recepit in Venetorum ditionem Hieronimus Cornelius vi occupato

pato primo murorum ambitu, & ut ſanguini effundendo parceretur audito quod aqua brevi obſeſſis defutura eſſet, obſidionis mora protracta quæ tandem præſidii deditione pridie Kal. Sept. fœliciter ceſſit.

Receptis ceu levi obſidione, ſeu præſidiariorum fuga oppidis aliquot, quæ ad Savi, & Danubii littora iacebant, tandem Cæſarei ſub Maximiliano Bavariæ Electore Taurunum (*Belgrado*) obſident peique generis omnis offenſiones maceratum vi expugnant VIII. Idus Septem. Muros longa pridem tormentorum concuſſione labefactatos, dum ultima impreſſione ſuperarent aggredientes, offendiſſentque ſubſtructa dirutis nova munimenta vix non a cæpta aggreſſione reſiliebant; Aſt ab accurrente Electore animis, quos deſpondebant, aucti acri adeo contentione inſtant ut præſidiariis ſere omnibus obtruncatis Vrbe inter præcipuas Europæ inſigni potiti ſint, protenſo extra Hungariam Cæſareæ ditionis termino, quæ late in Serviam, & Bulgariam paulo poſt dilatata eſt.

Taurunum à Cæſareis expugnatum.

VIII. Kal. Oct. Petro Luſitaniæ Regi filium nova Coniux peperit ſumma eius Aulæ lætitia, quæ tamen brevi dierum periodo conſcripta eſt, mortuo Principe qui ſceptris regendis deſtinabatur.

Fil. Regi Luſitaniæ natus, & mortuus.

Galli Argentorato tranſeuntes vicinas Badenſem, & Virtebergenſem ditiones invadunt, & prædis circumquaque abactis in Palatinatum procedentes ibi *Offemburgo*, *Neoſtadio*, *Spira*, *Moguntia*, *Treviri*, *Hildeberga*, *Franckentalio*, & aliis locis qua vi qua arte potiti Philisburgo obſidionem VI. Kal. Octob. tandem bello Cæſari indicto ſtatuunt. Delphinus citatis equis ad caſtra delatus acri generis omnis offenſione obſeſſos urget ad deditionem, quæ tandem imminuto eruptionibus præſidio, quod a principio leve, & tanto exercitui impar fuit Kalen. Novemb. pacta eſt; in Gallorum ditionem redacta

Galli Philisburgo & ingenti regionis tractu potiuntur.

dacta ea omni regione quæ cis & citra Rhenum ab Arce *Huningana* Coloniam uſque protenditur.

Chalcis fruſtra obſidione tentata. Tentata a Venetis trium circiter menſium oppugnatione Chalcidis Vrbs (*Negroponte*) Regni cognominis caput, quamvis a principio clade inſigni Barbaros Vrbi tutandæ imminentes ii detrivissent, tandem timore, & obſidione ſoluta eſt XIII. kal. Nov. non ſine magna Ducum, militumque iactura, qui inter obſidionis labores perierunt.

Princeps Auriacus navigat in Angliam. IV. Id. Nov. Retruſus iam ſemel ad littora maris tempeſtate quæ aliquot etiam naves miſere fœdavit, iterum claſſem ſubit Vilelmus Auriacus Princeps Angliam verſus, in quam ſe velificare cum exercitu aſſerebat tutandæ Religionis, & libertatis Anglicanæ gratia, quas a Iacobo Rege opprimi querebatur. Vt in eum Regno imminentem ſe tutaretur Rex qua promiſſis qua minis omnia tentarat paratis ſibi terreſtri, & navali exercitibus: reſque fauſtis auſpiciis proficere videbatur ſpondentibus ſed punica fide Anglis invictam in Auriacum Principem Regis ſui defenſionem, dum primo a *ſequa Rex Iacobus ſe ſubducere cogitur* Claſſe deſtitutus, inde etiam a terreſtribus copiis, quæ fere omnes in Principis non vetitâ exſcenſione Exoniam delati caſtra defecerunt ſeſe ſubducere coactus eſt, præmiſſa in Galliam vxore cum filio, quo per maxima terrâ, marique pericula XII. Kal. Ianuar. tandem appulſa eſt.

Oratores Siamenſes ad Innoc. Pontif. X. kal. Ian. Innocentio Pontifici cum Epiſtolis & muneribus a Siamenſi Rege ad eum deſtinatis ſeſe ſtiterunt tres Oratores Gentiles, qui Principis Ethnici nomine ei amplitudinis, & Sanctitatis famam gratulati ſunt. His mutuo officio reſpondit Innocentius, Regi viciſſim gratulatus potentiæ amplitudinem, ſed maxime erga Chriſtianorum fidem inclinatum affectum, quem in dies maiorem, immo etiam integræ

tegræ ad eandem converſionis è cœlo gratiam precatus eſt. Excepti omnibus ſingularis benevolentiæ argumentis Legati, ut eo magis pergeret Rex rebus Chriſtianorum in ſuo Regno favere.

VIII. Id. Ian. Pechini in Sinenſi Imperio obiit Ferdinandus Verbieſt Soc. Ieſu Regiorum Mathematicorum Anteſignanus, & Princeps, cui ut præcipuo Imperii Dynaſtæ ſolemnes exequias celebrari iuſſit Imperator gentis more, ſcilicet comitantibus funus Aulicis, & deſcripto regia manu Defuncti elogio, quod præconis voce lectum, feretro poſtea grandi pompa appenſum eſt. Matheſeos, quam Sinenſes depereunt, occaſione efficitur ut nihil reluctante Ethnico Principe libere fides Catholica per totum Imperium prædicetur. *Exequiæ pompa ſolemni P. Verbieſt à Sinenſi Imperat. procurata*

MVNDI	CHRISTI
5742.	1689.

Non minori periculo quam quo Regina evaſerat Rex Iacobus a ſuis Anglis derelictus pervenit in Galliam Non. Ian. a Rege Ludovico omni comitatis officio exceptus. Eiuſdem Ludovici munificentia regium S. Germani prope Pariſios palatium, cum regio Prætorianorum, & Officialium apparatu habitandum accepit, omnibus ærarii regii expenſis uſurus dum in Gallia vixiſſet. Interim regno velut derelicto potitus Vilelmus Auriacus grandi Heterodoxorum plauſu Londini excipitur, regiamque adminiſtrationem, & dignitatem a tumultuariis Comitiis ſibi delatam x. Kal. Febru. acceptat, corona more regum ſolito inaugurandus, dum Maria uxor in Angliam navigaſſet. *Rex Iac. pervenit in Galliam.*

III. Id. Febr. Brevi ægritudinis periodo elata fatis Madriti conceſſit Maria Aloyſia Caroli Hiſpaniarum Regis uxor, in ipſo vividæ iuventutis flore extincta, quippe quæ 20. ætatis annum *Obitus M. Aloyſiæ Hiſpaniarum Reg.*

annum pene exceſſerat. Quod ſterile coniugium cum Carolo duxiſſet, novis eiuſdem nuptiis locum dedit, quæ brevi poſtea cum Mariana Neoburgenſi Eleonoræ Auguſtæ ſorore ſancitæ ſunt.

Legati Turcici ad Cæſarem.

Pridie Id. eiuſd. Ablegatos Turcicos Cæſar iamdiu ad ſe deſtinatos admiſit, eoſque audivit ſibi novi Regis Solimani exaltatione ad Solium Biſantinum referentes, rogantesque enixis eiuſdem nomine precibus ut pax iuſtis conditionibus ſtatueretur. Cæſar reſœderatis Polonis, & Venetis communicata ſuos, & eorum Deputatos iuſſit cum Turcis convenire, eaque primum diluere quæ paci redintegrandæ opportuna viderentur: ſed audito a Legatis Turcicis bello quod Rex Ludovicus Cæſari ad Rhenum grandi victoriarum præludio movere cæptarat, paulatim a propoſitis conditionibus reſilire, indeque frigide omnia tractare incipiunt; unde animis eorum exploratis Collationes reſciſſæ & ſpes pacis conſerendæ evanuit.

Caniſſa Imperatori reddita

Idib. iiſdem *Caniſſa* ad fines Croatiæ longa etſi lata obſidione fatigata ſe tandem Cæſari dedidit, qui ſine ſanguine inſigni præ cæteris totius Hungariæ Vrbibus ſitu & arte munitiſſima potitus eſt. Raro pietatis exemplo Leopoldus præſidiarios Turcas, Vrbiſque Incolas in civitate morari uſque dum miteſcente tempeſtate ad ſuos deduci ſecundo Danubio potuiſſent, ſevero interim Edicto vetans, ne quid barbara gens præter Iuſtitiam ab inſenſis Chriſtianis pateretur.

Regis Siamenſis obitus, & fidei in eo regno Chriſtianæ damna.

Ineunte Martio exaruit Siami concepta ſpes tum religionis Catholicæ inibi ulterius dilatandæ, tum facilis Europeorum cum gente placidis alioqui moribus inſtructa commercii protrahendi. Obiit Rex utrique addictus, & quod ad eorum quæ meditabatur executionem aliquos è ſuis aulicis, & maximè ſummum Copiarum Præfectum depreſſiſſet & uni ſibi accepto Conſtantio Falconio extero integra maneret rerum gerendarum poteſtas, vix mortem Rex oppetierat

ſtat cum Armorum Præfectus Conſtantium, & præcipuos Regis demortui familiares enecari iuſſit, eiectis etiam formata obſidione præſidiariis Gallis ex aliquot arcibus, quas Rex eorum fidei crediderat, eiſque & Europeis omnibus e regno proſcriptis donec aliud de eis ſtatueretur.

xvi. kal. April. Rex Angliæ Iacobus audito quod in Scotia (quamvis communi populorum coniuratione ad Vilelmum Auriacum defeciſſent eique ſummam rerum & regni coronam detuliſſent) tamen Arx Edimburgi; iſque Copiarum numerus quæ iuſtum exercitum conficerent ſub Comite Dondeo, totumque pene Hiberniæ Regnum ſibi hactenus faverent, præmiſſis circularibus Epiſtolis quibus rebelles ad fidem revocabat, fidoſque hortabatur ad rem fortiter gerendam, portu Brivatenſi in Armorica cum Claſſe ſibi a Rege Ludovico parata ſolvit, fœlicique itinere *Kinſalium* in Hybernia appulſus, inde Dublini (quod Regni Caput eſt) læto Catholicorum plauſu excipitur. Ibi armis Heterodoxorum plebi detractis (quod Lundini erga Catholicos Auriacus præſtiterat) ſub ſignis reperit exercitum, cum quo Boreales verſus Inſulæ partes progreſſus *Londonderrium* vrbem quæ Heterodoxorum præſidio tenebatur obſedit. *Rex Iac. ſibi addictis in Hybernia adeſt bellum in Auriacum*

vii. Kal. April. Nova naſcitur Cæſari ex Eleonora Auguſta proles, cui Mariæ Magdalenæ inditum eſt nomen; eius mœroris ſolatium futura, qui brevi poſtea ſcilicet pridie Non. eiuſdem menſis Aulam affecit ex Marianæ Leopoldi ſororis morte, quæ pridem Ioanni Vilelmo Neoburgenſis Palatini Primogenito nupta, improlis in ipſo iuvenilis ætatis flore extincta eſt. *Cæſari naſcitur filia, & ſoror obit.*

xvi. kal. Maii. Rex Ludovicus Bellum Hiſpanis ſolemni fecialis declaratione indicit, quod ii ſe nullo Cæſari auxilio futuros ſpondere nollent, raro ſane indicundi belli motivo, dum Batavis, & Anglis, qui pridem eum hoſtem *Rex Lud. bellũ Hiſpanis indicit.*

ſtem declararant, præteritis, eos inſectatur qui quam libentiſſime bello abſtinuiſſent. Ne tamen ſine vindicta Anglorum, & Batavorum offenſiones Rex pateretur utriſque paulo poſt bellum indixit.

Obitus Chriſtinæ Svecorum Reginæ.

xiv. Kal. eiuſd. Romæ obiit Chriſtina Alexandra Svecorum Regina annorum 63. quæ rariſſimo exemplo comperta vi proprii ingenii & acri ſtudio Sectæ ſuæ Lutheranæ vanitate, ut Catholicam quam amplectebatur fidem tuto, & libere ſibi profiteri liceret Regno abdicato Romam contendit, & ibi per plures annos inculpatis moribus, immo inter religioſiſſimæ pietatis exercitamenta omnia quæ mulierem Principem decerent, conſenuit. In eiuſdem pietatis, ac generoſæ abdicationis apud Poſteros commendationem eam voluit Innocentius in D. Petri Vaticani longe auguſtiſſima Baſilica ſepeliri, in qua præter Pontifices nullus tumulatur, ſolis duabus Virginibus conceſſo privilegio; quarum una Mathildis regnum, Chriſtina hæc altera Reginam Eccleſiæ donavit.

Vilelmus Auriacus, & Maria coronantur.

xii. kal. eiuſd. Vilelmus Auriacus, & Maria Coniux ſolemni pompa Londini inaugurantur, non inferiori merito regia corona redimiti, ei quo priſca Tullia per calcatum occiſi parentis cadaver ad thronum perreptavit.

Holſatia Duci reſtituta.

Kal. Iun. Sancita eſt tandem inter Regem Daniæ Chriſtianum, & fœderatorum Cæſari Principum Miniſtros Stetenæ ad Hamburgum Holſatiæ reſtitutio, quam ab anno 1676. Chriſtiano Alberto Sleſvici Duci ereptam hactenus Daniæ Rex tenuerat. Sopito hoc diſſidiorum fomite, quæ affectato tot annis aliquorum ſtudio bellorum prætextus & timores abunde miniſtrarat, Sveciæ & Daniæ Reges ſeſe fœdere Auriaco coniunxerunt, converſis in eum armiſque, diu inter utrumque odii ſemina ſ. ruerat.

Suppetiæ Regi Iac. immiſſæ.

iv. Id. Maii. Fœlici navigatione Claſſem Gallicam novis copiis, & ſubſidiis Regi Angliæ Iaco-

Iacobo deſtinatis inſtructam ad Hyberniæ littora deduxit Caſtri Reginaldi Comes, profligato prius in itinere Herberto Angliæ Architalaſſo, qui viam ei præpedire conſerto prælio tentavit, quique ſeptem ex ſuis navibus in hoc prælio amiſſas deſideravit.

Dum ſe Cæſarei ad Gallis reſiſtendum accingunt iſti maximam occupatarum circa Rhenum Vrbium partem deſerunt vaſtato & incenſo omni Regionis tractu qui ab Argentorato ultra Moguntiam protenditur. Spira, Franckentalium, Vormatia, Oppenhemium, Offemburgum, Manhemium, & Hidelberga præcipue diſſipatis mœniis & abductis munitionibus bellicis flammis periere. Interim Rhimberga Electori ſuo Colonienſi ceſſit, & *Kaiſerverta* trium dierum expugnatione recepta eſt. Septa inde formali obſidione eſt a Carolo Lotharingiæ Duce ſummo fœderati exercitus Præfecto Moguntia, quam arte omni & valido tredecim millium hominum præſidio Galli munierant. *Galli aliquot loca ſecus Rhenum deſerunt.* *Moguntia obſeſſa.*

IX. Kal. Iun. Novalea Gallici exercitus Dux *Camredonum* in Catalonia præfeſtina expugnatione Hiſpanis eripuit, ſed collectis copiis Dux Villermoſius aliquot primum Gallicas cohortes ſibi obvias fregit, urbemque a Callis derelictam recepit, ubi fœlici ſorte ſuffoſſos aliquot & nitrato oppletos pulvere cuniculos, qui muros diſiecturi erant, exploratos reperit, & divertit. *Camredonũ Hiſp. ereptum & receptum.*

VIII. Kal. Iulii Arcem Edimburgi in Scotia longa obſidione fatigatam, & vicini auxilii ſpe deſtitutam, quam hactenus Regis Iacobi nomine tenuerat, dedere coactus eſt Gordonius Marchio, redactis inter Montium Borealium munimenta, qui eiuſdem Regis partibus favebant, & ſeſe contra imminentes Auriaci copias tutabantur. Inter hos tamen fortunæ blandientis favores pupugiſſe Auriacum cœpit acer periclitantis vitæ metus, cui inſidias parari ſenſit a multiplici coniuratorum turma, quæ ceu legitimi *Arx Edimburgẽſis Auriaco deditur.* *in quem inſidias moliri incipiunt.*

timi Principis deſiderio, ceu æſtro deſultoriæ in nova ſemper conſilia Gentis nunc primum ſe occultis machinationibus intentam prodidit.

Cæſarei Turcas inſigni clade afficiunt.

IV. Kal. Aug. Ludovicus Princeps Badenſis Cæſareo exercitui in Hungaria Præfectus, dum caſtra ultra Taurunum movet, audito quod Turcæ ingentem munitionum apparatum prope Niceam in Servia pro bello gerendo cumulaſſent, Moravam fluvium traiicere, & eos adire feſtinat. Sed cum auctarum pluviis aquarum occaſione ſubſiſtit, ſuſpicati Turcæ eum metu perculſum pugnam averſari, traiecto ipſi fluvio eum aggrediuntur. Levi eo die prælio pugnatum eſt; Aſt inſtantes poſtridie Cæſarei caſtra Barbarorum, etſi centum & amplius tormentis bellicis munita, vi expugnant, & per internecinam hoſtium cladem iis potiuntur, omnibus exercitus opibus & impedimentis receptis quæ fugitantes Barbari victoribus reliquerunt.

Angli à Iacobi Regis copiis victi.

VIII. Idus Aug. Conſerto inter Anglos ſub Macario Duce, & Scotos Regi Iacobo merentes aliquot Hybernicis copiis auctos prælio, acri impreſſione pugnæ inſtantibus iſtis Angli inſigni clade fuſi ſunt, deſiderato tamen Dundeo Comite, qui regiorum ductor victoriam ſuis propria nece mercatus eſt. Infœlicioribus auſpiciis Rex ipſe Iacobus in Hybernia uſus eſt, vbi *Londōderriæ* Civitatis iamdiu poſitam obſidionem, illatis ſuppetiis, ſolvere coactus eſt, traductis inſuper in partes rebellium *Caricferguſio*, *Vnterfordio*, & aliis Vrbibus, quibus nova auxilia ex Anglia ſub Sciombergio Duce acceſſerant, unde & Catholici ſoluto exercitu ſeſe in tuta aliquot loca recipere compulſi ſunt.

Soluta Lōdōderii obſidio.

Mors Innoc. XI. Summi Pont.

Pridie Idus Aug. Summo Orbis Chriſtiani luctu Romæ obiit Innocentius XI. Pont. Max. ætatis annorum 78. optimorum Catholicæ Eccleſiæ Pontificum nulli ſecundus, ceu morum pietate & innocentia, ceu conſtanti & invicto Eccleſiaſticæ diſciplinæ zelo, ceu denique, quod

rarius

rarius eſt, rerum omnium ſecularium contemptu, quo Pontificatus opibus & libera rerum omnium copia non ſolum abſtinuit, ſed & ſuos affines, & conſanguineos voluit temperare, nullis umquam precibus adductus ut otioſas dignitates & officia eis concederet. Belli adverſus Infideles fervens promotor Eccleſiæ opes fœderatis in eos Principibus profundere non deſtitit donec vixit, attributis eius liberalitatis, & precum merito victoriis, quibus ſuo tempore nuſquam maiori gloria Barbaros Chriſtiani domuerunt. *Ej merita in Eccleſiam.*

VI. Id. Sept. Moguntia a Duce Lotharingiæ obſeſſa poſt acerrimam quaſi trium menſium defenſionem, tandem deditionem facere coacta eſt, cum pridie exteriora Vrbis munimenta ingenti tum obſidentium, tum obſeſſorum ſanguine expugnata fuiſſent. Gallorum ſex millia, (totidem inter obſidionis labores perierunt) deditionis pactis urbe exceſſere, iis omnibus honoribus & commodis deducti quæ generoſos præſidiarios decerent; cum vix alicubi hactenus maioribus animis aut pugnari, aut repugnari viſum ſit. *Moguntia capta.*

VIII. Kal. Oct. Turcæ priori ad Moravam clade fracti, dum ſeſe ſub Niceæ muros recepiſſent ibidem a Cæſareo exercitu conventi novas & maiori clade afficiuntur, tanto terrore ad Chriſtianorum præſentiam acti, ut vix gladio repugnare auderent. Multorum millium ſtrages edita, impedimentorum omnium præda facta, & Nicea nullo obſiſtente recepta eſt, cum iis omnibus opibus, & bellico apparatu quem in ea Barbari coacervarant. Inde quod ulterior Regio commeatibus omnibus conſumptis numeroſo exercitui non foret pervia ſiniſtram relegens Dux Badenſis copias reduxit verſus Danubium, ubi profligatis denuo aliquot Barbarorum copiis quæ provinciæ incubabant *Vidinum* ad fluvii littus capit, diſſipatis navigiis omni- *Turcæ in Servia à Cæſareis attriti.* *Nicea recepta.* *& Vidinũ*

omnibus quibus territi Populi ſecundo flumine fugitabant, retenti data ſecuritatis ſpe ut terras colerent.

Electio Al. VIII. in Rom. Pontif. VIII Id. Oct. Cardinalium votis Innocentio defuncto ſuffectus eſt in Summo Pontificatu Petrus Ottobonus Venetus, qui Alexandri VIII. nomen aſſumpſit, magna omnibus concepta ſpe illum eo prudentiæ & fortitudinis tenore Eccleſiam recturum, quas per tot annos in variis Curiæ dignitatibus, & officiis probaret.

Bonna à Cæſareis capta. XVII. kal. Nov. Bonnam ab Electore Brandeburgico iam pridem globis ignivomis male habitam, tandemq; ſtricta obſidione ſeptam Galli qui eam annuente Electore mortuo occupaverãt fœderatis copiis reſtituerunt, amiſſis prius exterioribus Vrbis munimentis quæ multo obſidentium ſanguine expugnata ſunt. Retenti ſunt in ea a Cæſareis Ducibus qui Principis ærarium tractaverant, & ab iis ratio exacta omnium Electoratus redituum quos a belli principio emunxerant.

Vaſtalla muris, & munimẽtis priuata. VII. Id. Novemb. Vaſtallam ad Padum ingreſſæ ſunt bellico apparatu eductæ Mediolano copiæ, urbemque muris & propugnaculis exuere cœperunt. Huic expeditioni occaſionem præbuit Vrbs munimentis aucta quæ vim liberæ hactenus fluminis navigationi, terroremque vicinis ditionibus intentare videbatur, maxime quod extincta Vaſtallenſiũ Principum linea Ferdin. Carolus Mantuæ Dux a Cæſ. Status inveſtituram ea lege accepiſſet ne quid novi in eo moliretur. Quatuor inſumpſere menſes militum tria millia in hoc opere, quo tandem æquati ſolo muri cum propugnaculis quinque, exterioribuſque munimentis, quæ omnia ad recentiſſimas artis regulas extructa Arcem inter præcipuas Europæ munitiſſimam efficiebant.

Epidaurus fruſtra obſeſſa à Venetis. Epidaurus Limera (*Malvaſia*) in Peloponeſo fruſtra a Venetis hoc anno tentata eſt, ferentibus omnes obſidionis offenſiones Barbaris

ea conſtantia quæ terreſtres, & maritimas copias res infecta diſcedere, coegerit. Relictæ tamen in locis vicinioribus copiæ quæ in Vrbem ſuppetias inuehi vetarent, quod tandem fœliciter ceſſit diuturnioribus anguſtiis Vrbe redacta ad ſe dedendi neceſſitatem.

Facti blandientis fortunæ illecebris incurii Cæſarei dum ultra Nicæam in Servia diverſa levis momenti loca occupant, in iiſque abſque ſolitis excubiis degunt a Tartaris circumventi, dum temerario auſu reſiſtere, hoſteſque ipſi invadere feſtinant, ab his inſigni clade atteruntur, deſideratis equitibus octingentis & amplius & peditum maiori forſan numero, qui aut cæſi aut capti ſunt, ſed præcipue ſingularis notæ Ducibus aliquot, inter quos Carolus Hannoveranus Princeps, qui in acie fortiter pugnans occubuit. *Cæſarei & Tartaris in Servia male habiti.*

MVNDI	CHRISTI
5743.	1690.

XIV. Kal. Febru. Auguſtæ Vindelicorum ritu ſolemni a S. R. I. Electoribus Auguſtali dignitate inſignita eſt Eleonora Magdalena Tereſia Leopoldi Cæſaris coniux, dilata tot annis hac cerimonia, quod Electores ab eius cum Cæſare nuptiis nullibi conveniſſent. Aſt optatiori eventu idem Leopoldus ab iis concordi electione obtinuit filium Ioſephum ſibi Succeſſorem in Imperio deſignari, collata ei ſacris ſolitis Regis Romanorum Corona VI. kal. eiuſdem ab Archiepiſcopo Moguntino plaudentibus Collegis Electoribus qui omnes præter Saxonem, & Brandeburgicum (qui tamen vota ſua per deſtinatos Procuratores ei libere contulerunt) Auguſtam ea propter convenerant. Res ut ſummo multorum plauſu excepta eſt, ſic ſumma aliquorum invidia, qui tot bella, & machinamenta ab annis bene multis intexuerant, *Eleonora Auguſta coronatur.* *Ioſephus electus & coronatus Rex Romanorum.*

ut hanc unam electionem præverterent.

Horribilis tempeſtas circa Angliæ littora. Horribilis ſecus Angliæ littora ſæviit tempeſtas XII. Kal. Febr. incredibili navium omnium damno, quæ tunc mare excurrebant; immo earum quæ in ipſis portubus morabantur. Colliſæ & fractæ ſunt præcipue in *Pleimutenſi* portu bellicæ novem & triginta onerariæ, abſorptis in continenti Oceano aliis innumeris, quarum fragmenta, littora verſus per longos regionis tractus diſiecta ſunt. Nec damnorum hic finis; Tumido mari fluvios retundente Tameſis, Sequana, & aliquot alii in vicinas terras effuſi integras Vrbes, & Provincias inundarunt, ita ut Londini, & Pariſiis navigiis opus fuerit ut plateæ, & vici obambularentur.

Catalonię ſeditio repreſſa. Seditioſo plebium tumultu Catalonia exeunte anno præterito agitata, ineunte hoc ad pacatæ obedientiæ quietem repreſſa eſt, immiſſis eo copiis quæ tumultuantes aut vi aut terrore a concepta rebellione compeſcuerunt. Barcinona Regionis caput non ſolum ſe a ſeditione immunem, immo regiis armorum Præfectis, copiis, & grandi ære numerato adiutricem præſtitit; unde fidei & ſuppetiarum mercedem a Rege obtinuit futuris ſuis (quos in aulam pro tempore deſtinare opus fuiſſet) Nunciis Parem Regni Magnatibus titulum, civibuſque ſuis privilegia quæ ſingulare erga Coronam Hiſpanicam meritum munerarent.

Suppetiæ in Hyberniam Iacobo Regi miſſæ. XVI. kal. Apr. Brivatenſi portu ſolvit Claſſis Gallica, Iacobo Angliæ Regi ſuppetias in Hyberniam latura, quò etiam fœliciter appulit. His copiarum & munitionum auxiliis auctus Iacobus Rex aliquot ſed levioris momenti Oppida recepit, fregitque aliquibus in locis rebelles: ſed ephimera fœlicitate ei fors blandiebatur, dum concepta profectuum maiorum ſpes una (quæ brevi poſtea commiſſa eſt) pugna evanuit.

VII. Kal. Apr. Emenſo tandem longo terra

mari-

mariquè itinere (Neoburgo enim kal. Sept. anni præteriti egreſſa eſt) Portum Brigantinum in Gallecia appulit Maria Anna Electoris Palatini filia deſtinata Carolo Hiſpaniarum Regi Vxor, eo claſſe à Zelandiæ littoribus delata centum fere navium quas partim Batavi, partim Angli contulerant. Ei Valliſoletum uſque Coniux Carolus grandi Aulicorum numero ſtipatus occurrit pridie Non. Maii, conſummato inibi coniugio, unde ea, quæ decuit pompa Madritum deducta eſt. *Maria Anna Regina in Hiſpaniā appellit.*

v. Id. Apr. Novo & fœlici latarum obſidionum eventu *Caniſſa* invicti roboris in Hungaria inferiori munimentum fame tandem adacta colla Cæſari ſubmiſit, dedentibus ſe poſt longam anni fere integri obſidionem Barbaris quibus, cum longius diſſiti (regione confini ſubacta) gentiles Turcæ auxilia ſubmittere nequirent, multo citius incubuiſſet neceſſitas ſe dedendi niſi a vicinis incolis grandi ære furtiva aliquandiu alimenta redemiſſent. Hominum quinque millia abire permiſſa, quorum innatam adverſus Chriſtianos malevolentiam cicurandi ſpes nulla manebat, non ſine regionis damno, qua excedentibus qui ad arva colenda erant apti, ſoli milites præſidiarii, armis non aratris tractandis idonei morabantur. *Caniſſa recepta poſt anni integri obſidionem.*

XIII. Kal. Maii *Veltzij* prope Lintzium brevi duorum pene dierum ægritudine obiit Carolus V. Lotharingiæ Dux, & Summus Cæſareorum exercituum Præfectus, dum Viennam a Cæſare vocatus properaret ut de bello hoc anno gerendo decerneret. Ea qua in caſtris verſari ſolebat propriæ ſalutis incuria humores in capite contraxerat qui tandem in collum vehementi citati itineris agitatione decidentes, fauces halitui præcluſerunt. Mortem tamen iis pietatis, & conſtantiæ argumentis excepit quæ Principem (qualis vixiſſe ſemper viſus eſt) Deo addictum, & inculpatis moribus pollen- *Obitus Caroli V. Lotharing. Ducis.*

tem ,apprime decerent. Anno ætatis 48. obiit, novercantis fortunæ iniuriis a iuventute exercitus quippe qui hæreditariam Lotharingiæ ditionem nullo umquam aut vi, aut tractatuum experimento recuperare valuit. Princeps ob egregias corporis animique virtutes abunde dignus qui ſorte æquiori frueretur.

& Maria Anna Delfina.

x. kal. Maii *Verſaliæ* deceſſit Maria Anna Chriſtina Victoria Bavara Ludovici Galliarum Delfini Vxor, cui ab annis decem nupta, tres egregiæ indolis & ſpei filios peperit. Ignoto medicis morbo (quippe qui ex interno ulcere proficiſcebatur) obiit. Princeps fœmina non ob multiplicem tantum prolem Coniugi & Socero accepta, ſed ob eximias dotes, quibus regiam quæ manebat dignitatem (ſi fata tuliſſent) luculenter ornatura expectabatur.

Mors Michaelis Abaffi Trãſilu. Principis.

Alia non mœrore, ſed Catholicorum iubilo morte elatus eſt Hermenſtadii Michael Abaffius Tranſilvaniæ Princeps Cæſari ad extremum uſque ſpiritum livido furore infenſus, cuius Rebelles Hungaros, & hoſtes Turcas quibus potuit auxiliis fovere non deſtitit, quamvis æquiſſima Nemeſi eius copiis grandia tributa ſolvere, & provinciam permittere hiſce ultimis annis coactus fuerit. Filium reliquit annorum tredecim, cui hæreditariam patris ditionem inaugurato alio eiuſdem farinæ tyranno, Emerico ſcilicet Tekelio, Turcæ praeripere geſtierunt. Sed occupata hactenus a Cæſare provincia irrito conatu eos laboraturos ſperatur, prævalituraque Comitiorum ſuffragia, quibus idem filius ſucceſſor annuente Cæſare electus eſt.

Franciſc. Mauroc Enſe & Pileo benedictis donatur.

vii. Id. Maii. Pileum & Enſem a Romano Pontifice religioſo ritu conſecratos ſolemni pompa Venetiis recepit Franciſcus Mauroce-nus è ſummo armorum Præfecto factus Reipub. Princeps. Hac glorioſa laborum mercede, quæ ſolis conferre Principibus ſolet, qui de Reli-

gione

gione Chriſtiana bene meruerunt, exanthlatos a ſe pro Fide, & Rep. ſua labores munerari vidit homo tot annis ceu in Creta, ſeu in Peloponeſo & Græcia operatus, ut Sacra Romana in iis provinciis aut conſervarentur, aut reviviſcerent.

Secreto tractatu Dux Sabaudiæ Victor Amedeus Cæſari prius fœderatus ſe ineunte Iunio Regi Ludovico hoſtem profeſſus eſt, a quo minis, & precibus ſuadebatur ut ditionem Mediolanenſem invadi permitteret. Miniſtratæ eidem a Cæſare & Hiſpanis copiæ, cum quibus Gallico exercitui iamprius in Subalpinam provinciam immiſſo repugnaret. Re per aliquot leviores offenſiones protracta uſque ad menſem Auguſtum. *Dux Sab. Regi Ludov. bellum indicit.*

xv. Kal. Sept. uterque exercitus prope Salutias convenit, conſertoque prælio primum retuſi a Gallis octingenti gravis armaturæ milites Bavari, inde peditatus novo delectu Ducis copiis accenſus, qui in equites ruens eorum ordines turbavit: ſoli aliquot Veterani Hiſpani, & Prætoriani Ducis effecere quominus omnis exercitus funderetur. Impedimentis & 600. captivis potiti ſunt victores Galli, qui Salutias, Savilianum, Forſanum urbes, & oppida alia ſine ſanguine recepere. Nimia feſtinatione pugnam Dux quæſiſſe creditus eſt, cum paucis inde diebus ſibi novum veteranæ militiæ robur è Germania adventurum certo ſciret. *& prælio vincitur prope Saluzias.*

xi. Kal. Iul. Vilelmus Auriacus, inſidiarum forſan & moliminum, quæ quotidie Angli in eum texebant, pertæſus aut metuens in Hyberniam cum copiis traiicit bellum in Regem Iacobum tractaturus, qui propterea ſuas copias in unum exercitum colligere compulſus eſt. Diſiectis Hybernis qui ſe a Boynæ fluvii tranſitu arcebant ad pugnam conſerendam progreſſus Auriacus a principio tanto impetu in primos ordines invectus eſt, ut ſuorum precibus ſe pe- *Auriacus in Hybern. quam prælio victor integram ſubigit.*

riculo ſubducere Rex Iacobus compulſus ſit, quo male ſuis cedente, tandem victoria integra Angliſ conceſſit, qui caſtris & omnibus impedimentis potiti *Droghedam* primum, deinde Dublinum recepere, Regno poſtea adhuc quaſi integro ſubacto, dum Rex Iacobus in Galliam ſeſe denuo recipere coactus eſt. Periit in hac pugna Mareſchallus Sciomberghius tanta nominis ſui, & bellicæ virtutis fama notus, qui eliminatis Gallia Heterodoxis in Luſitaniam primum, inde Germaniam, & nuper in Angliam traiecerat Auriaco militaturus.

Galli de Hiſpanis, & Batavis fœderatis victores.

Pridie Non. Iul. Luxemburgius Gallici exercitus in Belgio ductor, traiecto in provincia Namurcenſi Sabis fluvio, Hiſpaniſque fractis qui cum fœderatis Batavis tranſitum præpedire ſatagebant, acie cum eis confligens prope Floriacum utroſque inſigni clade proſternit; Batavos maxime qui in ſiniſtra pugnantes miſere attriti ſunt, deſideratis eorum millibus octo. Valdekius Princeps fœderatorum Dux pugnam cum Hiſpanis ad veſperum uſque protractam, tandem imminente nocte dum caſtris Galli potiuntur reliquias profligati exercitus Bruxellas verſus deducit, eiſque ſecuritatem a vicinæ urbis munimentis procurat.

Iidem de Anglis & Batavis navali pugna.

IV. Id. Iul. Navali pugna certatum eſt in freto Caletano, inter Gallicam, & fœderatas Anglorum & Batavorum claſſes, ingenti iſtius ruina quæ a Gallis peſſime habita eſt. Res tamen non abſque proditionis ſuſpicione peracta, Toringtonio Anglorum Architalaſſo detrectante pugnam, inde onus totum Batavis incubuit, qui ſic viribus impares naves multas aut fractas aut in poteſtatem hoſtium traductas amiſere. Toringtonius Lundinum redux omnium clamore proditionis reus in carcerem coniectus eſt.

Malvaſia Venetis dedita.

Ad novam, & ſtrictiorem Epidauri Limeræ (*Malvaſiæ*) obſidionem redux Claſſis Veneta poſt expugnatum denuo quod in continenti eſt

ſub-

ſuburbium (Vrbs enim in Inſula adiacente poſita eſt) tandem per graviores offenſiones obſeſſos adegit ut ſe IV. Id. Sept. dederet, ſuppetiarum maxime ſpe omni deſtitutos. Nihil ultra ſarcinulam in humeris exportare præſidiariis permiſſum fuit, qui nongenti in vicinam Cretam traducti ſunt, in eius obſtinationis mulctam, quâ menſibus 17. ſe obſideri paſſi eſſent. Huius Vrbis reductione integra Peloponeſus in Venetorum ditionem conceſſit.

Nicea à Turcis obſeſſa, & recepta. Protracta inter otioſas conſultationes mora an Nicea Serviæ deſerenda, vel ſervanda foret, eo tempore Ludovicus Badenſis Princeps ad exercitum Tauruni collectum ſe contulit quo iam Vrbem Barbari celeriores obſidere cœperant. Aliunde Tekelius Rebellium Anteſignanus ut Tranſilvaniæ Principis titulum ſibi a Sultano collatum aſſereret integro Turcarum, Tartarorum, Valachorum, & Rebellium exercitu ſtipatus provinciam invadens, quatuor Germanorum millia tuendis limitibus diſpoſita XII. Kal. Sept. trucidarat Ducibus ipſis Heislero, & Doria captis; unde cum metus incumberet principatum integrum perdendum iri niſi cito ſuppetiæ immitterentur, eo Badenſis cum exercitu deflectit, adventuque ſuo Tekelium iam ipſis populis ob fœderatorum ſibi Tartarorum rapinas odioſum & derelictum retrocedere & provincia excedere coegit ſolis velitationibus, in quibus tamen maiorem copiarum partem integro certamine detrectans virium periculum feciſſe, amiſit. *Tekelius Tranſilvaniâ eiectus.*

Belgradū à Turcis captum. Interim Nicea levi præſidio munita, ſpeque deſtituta omnis auxilii ſe Barbaris dedidit, qui Barbarorum fide præſidiarios contra deditionis pacta contumeliis affectos, & ſpoliatos eiecerunt; inde Tauruni cœpta ab eiſdem obſidio Kal. Septemb. octavoque obſidionis die VI expugnata civitas dum nux ignivoma in nitrato pulvere oppletam turrim decidens, improviſoque

ſoque impetu, & ruina obſeſſos terrens, eos a defenſionis cura avocabat. Vix navi furtiva egreſſione ſalvati ſunt aliquot primarii Duces & milites trecenti, qui celeri fuga ſeſe averſum Danubium navigantes a communi laniena ſubtraxerunt.

Mors Vilelmi El. Palatini. IV. Non. Sept. Viennæ obiit Philip. Vilelmus Neoburgenſis Elector Palatinus ætat. ann. 75. & tertio ægritudinis die, Princeps pari prudentiæ & fortunæ fama commendatus, quippe qui Catholicus ad ditionis hæreſi addictæ dominium ſucceſſionis iure vocatus animos conciliare, & integram populorum fidem demereri ſciverit, numeroſamque utriuſque ſexus prolem altiſſimis coniugiis, & dignitatibus ſtabilierit.

Limericū fruſtra ab Auriaco obſeſſum. Limericum in Hybernia quamvis præſidio deſtitutum Gallorum (qui rebus Regis Iacobi excidentibus *Gallovaium*, inde ſe in Galliam receperunt) ab Auriaco obſeſſum forti viginti dierum defenſione tandem obſidentes variis in aggreſſionibus repulſos abſcedere coegit VI. Id. Octob.

Aulon à Venetis expugnata. Epidauro ſubacta Claſſem Venetam in Adriaticum reducens ſummus armorum Præfectus Cornelius Aulonem (*la Vallona*) obſidere diſponit. Quo minus tamen in vicinum littus copias deponat acriter a Turcis repugnatum eſt; ſed fugatis Barbaris Turrim mari adiacentem primo ſuffoſſis cuniculis diſiicit; inde Vrbe vicina recepta (quam noctu hoſtes deſeruerunt) arce etiam imminente poſt aliquot dierum obſidionem potitus eſt, extruſo eum ſolis ſingulorum ſarcinulis præſidio, & repertis 153. tormentis Bellicis, vt mirum ſit non maiori difficultate expugnatum fuiſſe locum cui tot munimenta incubabant.

Quinque Sancti à Summo Pontifice renunciati; XVII. Kal. Nov. Romæ ſolemni ritu Sanctorum faſtis adſcripſit Alexander Pontifex Laurentium Iuſtinianum Venetiarum Protopatriarcham, Ioannem a S. Facundo Auguſtinianum, Ioan-

Ioannem Capiſtranum, & Paſqualem Baylon Ordinis Franciſcani, & Ioannem alterum fratrum Xenodochiis intervenientium fundatorem, quæ declaratio in Baſilica Vaticana primum ſacris ſolitis peracta, feſtivis per Orbem Catholicum poſtea acclamationibus excepta eſt.

Seguſium à Gallis captum.

Seguſium (*Suſa*) a Subalpinis Copiis male cuſtoditum a Gallis occupatum eſt nulla fere contentione. Huius arcis occupatione, quâ è Sabaudia in Pedemontium iter eſt, integra Sabaudiæ Provincia illis ceſſit, quam etiam tributis, & cæteris exactionibus poſſidere cœperunt. Reduces Auguſtam Taurinorum Copiæ, quæ deditionem hoſti fecerant in Arcem velut rei male geſtæ noxiæ truſæ ſunt, rationem, ſi qua foret, deditionis reddituræ.

EſſeKum fruſtra à Turcis tentatum.

Tauruno recepto Turcæ Danubium traiicientes Varadino maiori, lata iam menſibus multis obſidione ſepto ſuppetias tulerunt, vicinioremque *Eſſeki* vrbem alio exercitu cinctam quominus expugnarent, maxime terrefactis 1500. præſidiariis Chriſtianis, id unum effecit quod Dux Croyius ſparſo rumore ingentis auxilii, quod brevi adfuturum iactitabat, noctu tubas, & timpana bellica ſecus Dravum audiri fecit, qua fraude viciſſim exterriti Barbari, (qui numero 16000. ſub Baſſa Boſnienſi vrbem obſidebant) re infecta celeri ſe fuga ſubduxerunt.

CAPVT X.

PARS DECADIS DECIMÆ.

MVNDI 5744. CHRISTI 1691.

Al. Pont. Bulla reſcindit acta a Clero Gallic. 1682.

PRidie kal. Februar. Publicum fecit Alexander Pontifex eo omni ſolemni ritu, quo ſimilia publicari Edicta ſolent, ſcilicet in Pontificio habitu, ore proprio, & præſentibus Cardinalibus Decretum, ſeu *Bullam* iam pridie Nonas Auguſti proxime præteriti formatam & ſubſcriptam, quo aſſertas a Clero Gallicano in Comitiis Anni 1682. quatuor propoſitiones de Auctoritate ceu Pontificia, ceu Eccleſiæ univerſæ, actaque ab eo circa *Regaliæ* extenſionem, & a quocumque contra Locorum ac perſonarum Eccleſiaſticarum immunitates & privilegia reſcidit, ac nullius valoris aut roboris fuiſſe, aut fore umquam declaravit; inhærendo maxime, ut ait, iam ſtatutis a Predeceſſore Innocentio XI. ſub quo cum ſummo eiuſdem Pontificis dolore hæc innovata, & attentata fuerant.

Peſtis in Apulia vetita tamen ne ulterius ſuperet.

Afflixit anni currentis initia peſtis quæ in tractu Barienſi Apuliæ aliquot ſupellectilium invectione exorta non ſolum Regnum Neapolitanum, ſed Italiam univerſam ingenti timore perculit. Adhibita tamen æquali periculo cura effectum eſt ut in interdictis tantum aliquot locis ſæviret, ſervatis cæteris quæ libero commercio infici potuiſſent.

Auriacus in Belgiũ fœderatum.

XVII. kal. Febr. Lundino in Belgium fœderatum ſe contulit Vilelmus Auriacus, ſpecie quidem & animo ſe Ducem exercitibus præbendi, ſed forſan verius ut iteratis ſe coniuratorum molitionibus ſubduceret; eo enim quo laborare Angli ſolent rerum novarum ſtudio vix non

ſin-

ſingulis Hebdomadibus audiebantur ſecretis machinationibus intenti, quæ omnes ad rerum innovationem directæ, Principis præcipue caput impetebant.

Kal. Februar. Romæ obiit Alexander VIII. Pontifex anno ætatis 81. magno ſuorum mærore elatus; quippe qui in eos liberali manu beneficus non mediocres iis divitias, & honores contulerat. Eo ſe præcipue zelo commendavit quod Romanæ Eccleſiæ jura & integram fidem ſarta tecta voluerit adverſus aliquos qui vel regia auctoritate freti, vel prurientis ingenii æſtro nova moliri non verebantur.

Obitus Alex. VIII Summi Pontif.

Idib. Martii *Montes* inſignem Hannoniæ urbem Rex Ludovicus 66. millium hominum exercitu ſtipatus obſidere cœpit, dum Hagæ comitum fœderati Hiſpani, Angli, & Batavi ſeris conſultationibus intenti, tempus terebant bellicis actionibus opportunum. Obſidio generis omnis offenſionibus acriter promota, eo tandem Cives obſeſſos adegit, ut ne ignibus in eam vibratis civitas tota periret, Armorum Præfectum compelleret ad deditionem, quæ tandem vi. Id. ſequentis Aprilis ſancita eſt, præſente fœderatorum exercitu, qui ægre copias ex hybernis educentes mora maiori ſe indigere profitebantur ut ferendi auxilii periculum ſubirent.

Rex Lud. Montes in Hann. obsidet, & capit.

iv. Kal. Apr. Nicea in finibus Liguriæ obſeſſa, & incredibili obſidentium Gallorum ardore preſſa ſe iis dedidit iv Non. eiuſd. eo maxime adacta (ut divulgatum eſt) turris unius deiectione, in quam illapſus globus ignivomus centum cados pulveris nitrati diſſipavit. Sic facili quaſi velitatione ſubacta eſt Arx, quæ olim integras Turcarum vires ſub Solimano fregerat. Ea victoria potiti Galli claſſe Liguriæ littus legentes, dum ab *Vnilia* ut ſe pacto tributo redimeret exigunt, a prætereunte Nicææ devictæ præſidio vibratis in Claſſem tormentis

Nicea Liguriæ à Gallis capta.

& Vnilia (Oneglia) ab eis ſervata.

bellicis arceatur. Quod Galli 300. globis ignivomis vindicant, maris ferocientis tempeſtate prohibiti ne oppidum ruina integra conficerent.

Iacob. Polon. Princeps nubit Eliſabethæ Neoburg.

Sancitum tandem poſt diutinas tractationes Iacobi Regis Poloniæ Ioan. Caſimiri filii cum Eliſabetha Neoburgenſi coniugium, poſt quæ Eliſabetha Varſaviam verſus ſolemni apparatu per Regium Oratorem deducta eſt. Occurrit adventanti in finibus Poloniæ Princeps Coniux III. Id. Martii, qui inter ſacra nuptialia Velleris aurei torque nomine Regis Catholici donatus reliquum iter inter plebium acclamationes & plauſus cum frequenti Procerum comitatu peregit.

Io. Vilel. El. Pala. Annæ Victor. Mediceæ.

VI. Kal. Iun. Oeniponti pari feſtinatione occurrit Ioan. Vilelmus Neoburgenſis Elector Palatinus Annæ Victoriæ Mediceæ Etruriæ Principi, ſibi ſecundis votis deſponſatæ, quam Florentia Tridentum uſque cum frequenti Aulicorum turba deduxerat Ioan. Gaſto eiuſdem Principis Sponſæ frater.

Aueliană, & Carmeniolam Galli capiunt, & à Cuneo repellũtur.

Prid. Kal. Iun. *Aveliana* oppido in Subalpinis Galli potiuntur, inde *Carmeniola*, quam brevi obſidione expugnatam in deditionem recipiunt. Dum tamen *Cuneum* (*Coni*) obſidere incipiunt ab eo turpiter fugantur impedimentorum parte derelicta, ne cum Eugenio Sabaudiæ Principe ad Suppetias ferendas celerante pugnam cõſererent. Levem tamen averſæ fortunæ iniuriam abunde Galli ulciſcuntur latè vaſtata, & incenſa regione quam ſuam facere nequiverant.

Leodium globis ignivomis deſtructum.

Leodium Prid. Non. Iunii ignivomarum glandium tempeſtate, qua Galli Vrbi per triduum impluerunt, pene totum conſumptum eſt. Hac arte vrbem abs formata obſidione ad deditionem cogere feſtinabant; ſed audito fœderatorum in ſuppetias adventu vaſa, re infecta, collegerunt.

Non.

Non. Iunii Vrgella ab exercitu Gallico obſeſſa octiduana aggreſſione expugnata eſt, retentique nongenti præſidiarii quos iure belli captivos victores fecere. Hac victoria late Gallis Catalonia patuit, qui etiam claſſe ad Hiſpaniæ littora aliunde delati Barcinonem primum, inde Alonem (*Alicanto*) præcipuas Vrbes miſere globis ignivomis fœdarunt. Ob has clades Hiſpani in Gallos, qui diuturni hoſpitii iure inter eos inquilini degebant, inſurgentes eos tumultuaria ſeditione facultatibus exuerunt. Aſt Regi Carolo duplex cura fuit, & Gallis vaſtatis reſtitutionem in integrum iubere, & urbibus afflictis ære proprio miniſtrare, quod ruinarum reparationi ſufficeret. Quod tot iacturæ eorum incuria acciderent, quibus rebus gerendarum cura incumbebat Lubcovitius Cæſaris ad Carolum Orator acriter inſiſtens effecit ut Rex Ducem Oropeſam præcipuum Regni adminiſtrum officio deſtitutum aula excedere iuberet; optimo ſane mali remedio, ſi quæ ſupererant ut rebus ex integro conſuleretur, pari conſtantia Rex perfeciſſet.

Vrgella à Gallis capta, qui Barcinonem, & Alonē globis ignivomis miſere vaſtant.

Seditio ob id Hiſpanorum in Gallos.

Dux Oropeſa Aula excedere iuſſus.

Novas in Hyberniam ſuppetias Rex Ludovicus deſtinavit emiſſa Calonefo Claſſe, quæ copias, arma, & cætera belli neceſſaria Gallovaii & Limerici depoſuit. His nihilo ſecius Angli Auriaco merentes ſub Guinkelio Duce *Ballimoram* primum, inde *Athlonam* brevibus obſidionibus cœperunt, poſt quæ conſerto ad *Shanonis* fluvii littora prælio Kal Aug. Gallorum, & Hybernorum exercitum fuderunt, recepto poſt triduum *Gallovaio*, & redactis in unius *Limerici* anguſtias locis omnibus quæ priſtinam Regi Iacobo fidem ſervabant.

Novæ ſuppetiæ in Hyberniā.

Hybernorū ad Shanonē clades.

IV. Id. Iul. Ludovicus Badenſis Princeps ſummus hoc iterum anno per Hungariam copiarum Dux ab exercitu hybernis educto, & col-

Princeps Badenſis in Hung.

colle&o *Dardæ* ad Dravum recipitur, eumque adverſus Barbaros quos Savum prætervectos audierat deducit. Poſt varias caſtrametationes, quibus in hoſtis conſpectum, captis aliquot levioris momenti locis, pervenit xiv. kal. Sept. conſeruit cum eo pugnam *Salamkemeni* ad Danubium; qui hoſtis quod die præcedenti cohortem unam ab exercitu ſeparatam fregiſſet, aliquibus impedimentis captis, ferociori inſultu Chriſtianos invadens, ab eis egregie retunditur, deſiderato integro robore exercitus ſui, Viziro & præcipuis Copiarum Ducibus, qui in acie occumbentes, morteque ſua vim, & audaciam militibus detrahentes, effecere ut Barbarorum inſignis ſtrages ederetur, Caſtris in Cæſareorum poteſtatem redactis, in quibus 154. tormenta bellica ænea, præcipuum Viziri vexillum, & prope innumera armorum, commeatuum, & iumentorum multitudo in prædam victoribus ceſſerunt.

Turcas inſigni clade afficit.

Dum intenti celebrandis Principis Iacobi Nuptiis a Bellicis curis Poloni abſtrahuntur *Nuradinus* validis Tartarorum ſuorum copiis ſtipatus Poloniam invadit, Provinciiſque longe, lateque vaſtatis, adductiſque multis millibus captivorum, antequam ultricia arma pararentur, præda onuſtus abſcedit.

Tartari vaſtant Poloniam

Pridie Id. Iulii. In præcipuis Belgii Hiſpanici Vrbibus Bruxellis, Brugis, Lovanio, Mechlinia, & Antuerpia centum & amplius in carceres detruſi, quos coniurato facinore fama vulgavit in ſingulis earum incendia molitos, ut aditus hoſtibus daretur eas abſtractis alio civibus, & præſidiariis invadendi. Ingenti ſæculi noſtri probro nemo eſt qui non vertat hanc proditionum frequentiam, cuius licet rei diris omnibus execrandæ pudorem iam dudum omnem exuiſſe videtur.

Centum & amplius proditores carceribus addicti.

Moguntiæ item alius paulo poſt detectus, qui

qui dum Cæſaris Commiſſarii officio fungitur vrbem hoſtibus prodere ſatagebat, eadem incendii procurati arte copiam eis facturus obſidionis compendio vrbe potiundi. E tot millibus unus hic tandem Commiſſarius poſt proceſſus multos (quibus pene ſceleris admiſſi ſupplicium averruncavit) pœnam capitis obtruncatione luit.

Alius Magiſter proditor capite mulctatur.

Longa quinque menſium conſultatione tandem Cardinales Summum Pontif. renunciarunt xvi. Kal. Aug. Antonium Pignatellum Neapolitanum qui Innocentii XII. nomine inſigniri voluit. Cognominis Anteceſſoris zelum æmulatus ſe Eccleſiaſticæ diſciplinæ acerrimum Aſſertorem a primis diebus exhibuit, eadem conſtantia ab affinium contubernio & affectu temperans, inſuper pietate, & benignitate in Pauperes acceptiſſimus, quibus certum ſingulis Hebdomadibus diem ſtatuit, in quo omnium querelas, & preces publice exaudiret.

Electio Inn. XII. in Summ. Pontif.

xi. Kal. Auguſti. Elato Adrianopoli Apoplexia Solimano Turcarum Tyranno anno ætat. 50. in eius locum ſuffectus eſt Achmetes eiuſdem frater, eorum certe Miniſtrorum ope, & conſilio, qui pridem Mahumeti Regnum abrogari curaverant, exorta præſertim iam aliorum factione, qui Mahumetis exauctorati filio rerum ſummam deferendam contendebant. Dum variis ſuppliciis Biſantii Vizirus ſeditioſos efferri procurat, novus Rex Achmetes Adrianopolim defertur, tum ut ſeſe eorum molitionibus ſubducat, tum ut imminentis belli apparatus ſua præſentia promoveat.

Achmetes Solimano fratri extincto Turcarum Tyrannus.

Delatus in Pedemontiũ Maximilianus Emmanuel Bavariæ Elector ut Germanicis copiis eo a Cæſare immiſſis præeſſet Subalpino Duci commilitaturus, hoc primum adventu ſuo effecit, ut Galli *Foſſanum*, *Savilianum*, & *Salutias*, tunc

Maximil. Bavariæ Elect. in Pedemontio.

recipit Carmeniolam.

tunc deſererent; inde poſita *Carmeniolæ* obſidione eam VII. Id. Oct. recipit, in eaq; ingentem commeatuum copiam quam ibidem Galli coacervarant. Direpta ab Heterodoxis (*Barbetti*) impedimenta quæ Præſidiarii deditionis pactis ſecum auferebant, ea ſeu ratione, ſeu pretextu ducti quod anno præterito dum Vrbs eadem a Gallis occuparetur ipſi eiuſdem Sectæ militibus qui cum cœteris præſidiariis exibant ſuppellectiles & impedimenta pariter ſurripuiſſent.

Limericũ, & tota Hybernia Auriaco cedit.

Prid. Non. Oct. Limericum, quod unicum Iacobo Regi Angliæ militabat, longa obſidione fatigatum ſe tandem Guinkel o Duci dedidit, & cum præſidiariis in Galliam ſunt traducti, qui adhuc eidem Iacobo Regi merebant. Hac deditione tota Hybernia in Vilelmi Auriaci leges conceſſit, luctuoſa ſane rerum peripetia qua tribus Regnis exutum ſe legitimus Rex vidit eo ſolo prætextu quod fœlici rebellione ea uſurpare auſus ille eſt, qui eadem ſocero aſſerere ſtrictiſſimo affinitatis & gratiarum debito tenebatur.

Maximil. Bau. El. Belgii catthol. Protex perpetuus.

III. Non. Dec. Renunciatus eſt a Rege Hiſpaniarum Carolo Belgii Catholici Gubernator perpetuus Maximilianus Emmanuel Bavariæ Elector cum ea omni in rebus gerendis auctoritate, qua abſolutus Regionis Dominus uti poſſit, ſcilicet inſtituendi, & deſtituendi a quibuslibet officiis, quos tum bellicis tum civilibus negotiis tractandis præficere opus eſſet. Cum collata gubernatio etiam ad hæredes tranſitura dicatur, eam dotis nomine accepiſſe creditur Elector, maxime quod iam ab eo, quo nupſit, tempore ſparſus eiuſdem collationis rumor Regem Ludovicum impulerit ut Madritum Oratorem deſtinaret de ea queſturum quaſi filii rationibus iniuria. An autem Elector ea gaviſurus ſit diu, id ægre ſpondet bellum prope interneciuũ, quod in his provinciis geritur, quodque breui terminandum iri vix ſibi quis audeat promittere.

FINIS.

INDEX
SUPPLEMENTI.

A

ABaſſius. 6. 49. 48. 125. 148.
Abas Rex Perſarum. 22.
Adamus Forgatzius C. 3
Adrianopolis. 4
Africa 8
Agria. 127
Alba Regalis. 132
Albertus Caprara. 95
Alcantara. 8
Alerolium. 84
Alexander Septimus Pontifex. 3, 6. 11. 14. moritur. 22. 95
Alexand. Octavus Pontifex. 153 155
Algerienſes. 94. 98. 134
Alibertus Abbas. 25
Almeraſius Eques. 66
Alo. 157
Aloyſio Contareno. 102
Aloyſius Priolus. 74
Alphonſus Luſit. Rex. 25. 40. 54.
Alſatia 51. 58. 59. 68. 70. 76 93.
Ambraciuſ ſinus. 107
Amedeus Allobrogum Dux. 91. 103. 116
America. 8
Andegauenſium Dux. 101
Anglia. 12. 13. 18. 24. 27 32. 35. 40. 47. 51. 53. 87. 89. 96. 104. 110. 124. 136. 139. 150. 153.

Antonia Maria. 50
Anna Auſtriaca. 22
Anna Maria. 103
Anna Medicea. 74
Anna Victoria Medicea. 156
Apulia. 153
Aquitanicum mare. 8
Aradia Arx. 115
Arragonia. 32, 77
Arragonius Cardinalis. 32
Arcurtius. 36
Arrerieban. 59
Argentoratum. 58. 135. 141.
Argilius Comes. 98. 110
Avenio. 6. 10
Auguſta Taurinorum. 5. 62 63. 153.
Auguſta Vindelicorum. 88. 119 145
Aulo. 152
Auranum. 78
Aurelianenſis Dux. 75. 87. 103. 115.
Auſtria. 86
Auſtriæ Archidux. 5. 9. 14. 38.

B.

BAgnacavallo. 132
Baionenſis Marchio. 57. 58
Balaſſus Comes. 20. 49
Baptiſta Nanius. 85
Bargorlus. 52. 60
Bariſeldium. 106
Batavi. 7. 3. 10. 12. 16. 19. 24.

24.27.38.46.47.50.51.
52.54 60.61.68.71.75.
85.86.94.100 104.109.
119.139.150.
Bavari. 149
Bavariæ Dux 50.87.111.
113.124.135.160.
Belfortius Dux. 3.6 30.
Belgardia. 56
Belgium. 24 27.31. 40.
50.59.64 63.69. 70.
75.82. 85. 94. 95.100.
102.113.150
Belgrado. 135
Benedicta. 88
Beneventum. 132
Bernenſes. 116
Bipontina. 69. 70.71.
90.
Biſantium. 11. 14. 16.
95. 98. 128.
Biſſius Comes. 91
Biturigenſium Dux.121.
Bonna. 51.144
Borri. 48.
Boriſthenes. 7.
Borromeus Nuncius. 32
Boronovilleus. 104
Boſnia. 42.113.134
Brabantia. 91
Brandeburgicus Elector
20 45.47.59. 60 80.
132.144.
Brandeburgicus Marchio. 72. 36. 149.151.
Brunſuicenſis Princeps.
20. Dux. 38. 66. 72.
86.
Braslavia. 65
Breda. 24
Bremenſis Civitas. 20.
66. 86.
Briduaterus. 110
Britanniæ Rex. 35
Bruxellis. 91.150
Buda. 105.111.118.121.
127.
Budziach. 131
Burgundia. 25. 27. 55.
70.94.

C

CAietanus Thieneus.
42
Calabria. 43.
Caietanum fretum. 150
Calvinus 114
Calviniana Hæreſis. 25
Cameneтium 46.53.72.
120.
Cameracum. 75
Camredonium. 141
Candia. 12.18 22.28.30
Caniſſa. 61.43.138
Cantabria. 32
Capo varium. 120.
Caraffa Comes.115.129.
133.
Caranenſes. 32
Carloretum. 48.80.85.
Carolus Auguſtus. 114
Carolus Emmanuel Allobrogum Dux. 49.
62.
Carola Eliſabetha. 115
Carolus Dux Mantuæ.
14. 144.
Carolus Secundus Angliæ Rex. 7.12.35.55.
82.87.95.98. 107.108.
Carolus Hiſpaniæ Rex.
14. 76.78. 87. 91.93.
100.102.104. 108. 113.
127.132.147.157
Carolus Ioſeph. 10
Carolus Quartus Lotharingiæ Dux. 40
Carolus Quintus Lotharingiæ Dux. 41.45.81.
68.72 76.82.
Carolus Svetiæ Rex.20.
60. 66. 69. 72. 79.80.
86.87.90
Caſalis. 91
Caſimirus.7.17.19.27.73

Caſſovia. 45. 84. 96. 112
Caſtrenſis ſtatus. 3
Caſtri Roderici Marchio. 73
Caſtelmenius Comes. 123
Cathalaunia. 51. 56. 67. 77. 82. 85. 104. 141. 146.
Cecrinum. 86
Cæſar. 6. 7. 8 9. 10. 16. 17. 28. 37. 44 46. 48. 49. 60. 61. 70. 72. 73. 81. 84. 91. 93. 94. 95. 97 100. 103. 106. 108. 112. 114. 123. 129. 133. 134.
Chamillius Comes. 60
Chiauſſus. 130
Chriquius. 68. 70. 76. 82. 100.
Chinienſis Comes. 91. 92.
Chriſtianus Albertus. Sleſvici Dux. 140
Chriſtianus Quintus 40. 60. 66. 72 79. 80 87.
Chriſtina Alexandra. 5. 20. 140.
Cydonia. 18. 21
Claudiopolis. 6.
Claudia Fœlicitas. 54. 73
Clemens. Pontifex Nonus. 23. 27. 28. 36.
Clemens Decimus Pontifex. 42. 62. 71. 78. 81
Cliſſa. 36
Colinæus. 9.
Colonia Agrippina. 45. 52. 74.
Cometes. 11. 14. 88.
Condæus Princeps. 47. 58. 68. 72. 122.
Confluentia. 68
Conſtantinopolis. 128
Cornelius Andræas. 12. 21.
Cornel. Laurentius. 26
Coronim. 113
Corſorum gens. 28
Cortracenſis Civitas. 99 100.
Corvitius Com. Alfeldius. 3.
Corynthus. 120 125
Coſaci. 41. 46. 65.
Coſichius. Coſachorum Dux. 101.
Coſmus Tertius Magn. Dux Etruriæ. 40. 62
Coſtanovizza. 134
Conſtantinus Falconius. 111.
Croatæ. 106
Creta. 26. 33. 35
Caoatia. 4.
Croiſius. 153.
Cuneum. 156.

D.

Dalmatia. 42
Damiani Marchio. 5.
Daniæ Rex. 79. 83. 140
Danubius. 97. 101. 105. 138. 152. 153. 157.
Delphinus Gallicus. 94. 101. 121. 135. 148.
Diximudium. 100. 104
Dominicus Contarenus. 64
Dorofenſchus. 41. 65. 73
Dravos. 5. 124. 157
Drepanum. 54
Drogheda. 150
Dubitzam. 113
Durachus Beius. 26

E.

Eboracenſis Dux. 47. 53. 96. 107. 108.
Edimburgum. 92. 107. 116. 139. 141.

Ægy-

Ægypti Rex. 8. 11.
Eiſenach. 76
Eleonora Auguſta. 123. 139.
Eleonora Gonzaga. 28. 41. 81. 122.
Eleonora Magdalena Thereſia. 145
Eleonora Maria. 53
Eliſabetha Neoburgenſis. 88. 156
Elſimburgum. 79. 83
Elſimburgenſis Arx. 72
Æmilius Alterius. 37
Æneas Comes Caprara. 89. 111. 112.
Eneconis Toletani virtus. 78
Eperiæ. 112.
Epidauri. 23. 83. 125.
Epidaurenſis Reſpublica. 79
Epirotæ. 131
Erbeſtennius. 113
Erdeodius Comes. 113
Erneſtus Rogerius Comes Starembergus. 100.
Eſperias. 84. 96
Eſpereſia. 50
Eſtradius Comes. 65
Eſtreus Comes. 47
Eſſech. 113. 153
Æthneus mons. 32
Etruriæ Dux. 28
Everardus Nitardus. 21. 31. 42.
Europa. 40. 124. 135
Exfordia. 7
Exonia. 136
Eyderum. 71

F.

Falconius. 138
Ferdinandus Secundus Magnus Etruriæ Dux. 40
Ferdinandus Vvenceslaus. 29. 50
Ferdinnndus Dada. 123
Ferdinandus Valenzuola. 76
Ferdinandus Verbieſt. 137.
Flandria. 91
Foliadeus Dux. 9. 84. 117.
Forſanum. 149
Franciſcus Borgia. 42
Franciſcus Saleſius. 14
Frangipanus Marchio. 37. 44.
Francfurtium. 55
Franchigia. 128
Friburgium. 76. 82.
Fridericus Rex. 3. 24. moritur. 39.

G

Galatia. 147
Gallia. 16. 27. 30. 55. 58. 59. 66. 69 70. 73. 75. 76. 82. 84. 93. 94. 100. 135. 141.
Gallovaium. 152. 157
Gandavenſis Vrbs. 82. 85
Garabuſæ. 36
Garumna. 8
Genuenſis Reſpublica. 21. 23. 49. 54. 83. 109.
Germania 17. 30. 48. 61. 67. 68. 69. 94. 103. 104.
Gerunda. 104
Gigeris. 6
Gonzaga Princeps. 41
Gorcomienſis. 62
Gordonius Marchio. 141
Gradiſca. 134
Granenſis Marchio. 46
Gratianopolitanus Epiſco-

ſcopus. 119
Gravia. 53.60
Gregorius Caraffa Neapolitanus. 89
Gueldria. 74
Gurſiæ Dux. 10. 13. 68
Guſtavus. 7

H

Haga. 47. 104. 155
Halla. 39
Hamburgum. 140
Hannonia. 58. 75. 91. 155.
Hannoveranus Dux. 88. 145.
Haphnia. 3
Havinſcho. 41
Heduiges. 14
Heislerus. 151
Heidelberga. 114
Helvetij. 55. 70
Henricus Quartus. 28. 114.
Henricus Elector Colonienſis. 133
Henricus March. Lavardinus. 128
Henrica Maria Borbonia. 35
Herbertus. 141
Herbipolis. 51
Hererodoxi. 139. 150
Hieronymus Cornelius. 126. 134. 152.
Hieronymus Fardella. 54.
Hiſpania. 44. 51. 56. 66. 69. 70. 71. 77. 82. 86. 91. 100 108. 139. 149. 157
Hybernia 139. 141. 146. 149. 151. 157.
Holmia. 20
Holſatia. 140
Hollandia. 16. 54. 68, 79.
Hoxterenſis Vrbs. 38
Humericus Mareſcallus. 70 100.
Hungaria. 21. 24. 38. 49. 52. 84. 89. 92. 96. 97. 102. 112. 115. 120. 121. 126. 132. 135. 142. 148.
Hunningana Arx. 136

I

Iacobus Anglor. Rex. 100. 116. 123. 133. 136. 137. 139. 141. 146. 150. 152.
Iacobus Dux Eboracenſis 13
Iamſeniani. 13
Iaſſi. 120
Ieſuitarum Societas. 27. 31
Indiæ. 100
Innocentius XI. 71. 97. 106. 117. 119. 128. 136. 142. 153.
Ioannes Auſtriacus. 8. 31. 32. 77. 87.
Ioannes Caramuel. 95
Ioannes Caſimirus Polonorum Rex. 97. 100. 120. 121. 155.
Ioannes, & Cornelius de Vith. 48
Ioannes Gaſpar Amphrimgenſis. 52
Ioannes Sagredo. 74
Ioannes Sobieski. 53. 56
Ioſephus Clemens. 82.
127. 133. 145.
Iprenſis Vrbs. 82
Iſabella Clara. 100
Italia. 30
Iubilæum. 61
Iuſtinianus Dux Venetorum. 131

K

Kaiſerverti. 141
Kinſalium. 139
Kninum. 134

L

Landſcronium. 80
Lariſſa. 29
Laurentius Brancata. 93.
Laurentius Iuſtiniarus. 152.
Leodium. 156
Leopoldus Cæſar. 4. 5. 9. 12. 14. 15. 17. 24. 38. 41. 45. 50. 54. 55. 127. 137. 139. 145.
Leopolis. 46. 66.
Leucri, Mainotti. 131
Leventium 4. 9.
Levinchium. 106
Leslæus Comes. 16. 86. 106. 113.
Licca. 4. 113.
Lignius. 43. 44. 54
Limburgum. 85
Limericum. 152. 157
Limæra. 125. 144. 150.
Lincania 7. 8. 28. 40.
Lintzium. 10. 147
Lippa. 133.
Londinum. 12. 13. 19. 28. 100. 107. 109. 123. 137. 140. 150. 153.
Longovilleus Dux. 30.
Lonoius. 72
Lotharingiæ Dux. 26. 58. 59. 97. 103. 105. 111. 112. 118. 124. 125. 141. 143. 147
Lubcovitzius. 61
Lubomirſchius. 7. 18.
Ludovicus Beltrandus. 42.
Ludovicus Galliarum Delphinus. 88
Ludovicus Maimburgus 120.
Ludovicus Princeps Badenſis. 120. 142. 143. 151. 157.
Ludovicus Rex Galliæ. 3. 6. 8. 9. 11. 13. 14. 16. 18. 22. 24. 25. 27. 28. 30. 34. 40. 45. 46. 49. 50. 54. 60. 63. 65. 67. 69. 70. 74. 76. 82. 83. 85. 86. 90. 91. 93. 98. 100. 102. 104. 109. 110. 114. 117. 119. 122. 133. 139. 149. 155. 157.
Luſitania. 16. 25. 52. 53. 73. 91. 103. 150.
Luxemburgenſis Vrbs. 92. 94. 100. 104.
Luxemburgicus Dux. 48. 70. 72. 80. 85. 150.

M

Machovitium. 106
Magdalena Thereſia. 74
Mahumettes. 16. 11. 29. 42.
Malinenſis Vrbs. 79. 80.
Malviri. 44.
Mantuæ Dux. 20. 41. 91. 100.
Mansfeldius Comes 93.
Marcus Antonius Iuſtinianus. 102
Margarita Aloyſia Aurelianenſis. 62
Margarita Hiſpani Regis Filia. 9. 19. 29. 50. 113.

Maria Aloyſia. 87
moritur. 137
Maria Antonia. 113
Maria Anna Chriſtina Bavara. 88.148
Maria Anna Palatini Filia. 147
Maria Eleonora Eſtenſis. 133
Maria Ioſeph. 123
Maria Magdalena de Pazzis. 36
Maria Sophia. 125
Maria Thereſia. 98
Mariana Chriſtina. 121
Mariana Regina. 76
Marſinus. 24
Maſſilia. 54.84
Mauri. 89. 104.
Maurocenus. 33. 102. 106. 113. 118. 120. 124. 131.145.
Mediterraneum. 8
Mehemetus Tertius. 127.128.
Melitenſes. 15. 26. 33. 71,89.102.113.
Mongatzium. 115.129
Mercius. 115
Merli. 44
Mercurius Dux. 11
Meſſana. 37. 43. 54 56. 58.63.66.69.84.
Michael Molinos. 114
Michael Rex. 53.56.72. 80.
Michalovitium. 113
Mirandulanus Dux. 34. 35
Madagaſcar. 14
Moglienſis Rex. 14
Moguntia. 143
Moguntinus Elector. 7. 145.
Mohatz. 124
Moldavia. 120.121.
Monaſterienſis Epiſcopus. 7. 16. 18. 38. 47. 66. 72.
Montecucolus. 4. 8. 9. 51. 65.
Montereius Comes Belgij Prorex. 50.77
Montes. 155
Montmuthius Dux. 107. 109.
Moravia. 4.108
Morlachi. 97
Moſchorum Dux. 7. 39. 52. 86. moritur. 93. 124.
Moſcovia. 18.117
Muleius Achmetus. 64
Munkius. 40
Muphtis. 121
Murſa. 125
Mutinenſis Dux. 20.

N.

Nadaſti Comes. 37. 44.
Nannetenſe indultum. 114.
Nardenſis Vrbs. 48
Navarinum. 117
Naupactum. 124
Nauplia. 120.
Neapolis. 28.108
Negroponte. 136.
Neiſter. 53
Neoburgenſis Dux. 115. 152.
Neoburgenſis Mariana. 158.
Neocaſtrum. 126
Neomagum. 47. 74 85. 93.
Neomagenſis Pax. 132
Neoburgum. 147
Neoſolium. 3. 4. 9. 97. 107.111. 12.
Neuſtadium. 92
Nicæa. 142. 143.145. 151.

151. 155.
Nicolaus Sagredo. 64. 74.
Nicopolis. 105
Nidronenſis Civitas. 90
Nitria. 49
Nolanus Epiſcopatus. 95.
Novalea. 34. 77. 82
Normandia. 61
Norveja. 90
Novempopulonia. 39
Novigradum. 4
Nuradinus Dux. 131

O

Oceanus. 8. 14. 68. 146.
Odeſcalcus. 71
Oenipons. 5. 14. 39. 54. 74. 156.
Opeleenſis Ducatus. 18
Ordines Belgici. 18
Oropili. 83
Oſpodarus. 120
Oſſunius Dux. 8
Ottobonus. 144
Ottomanica Porta. 20. 72. 79.
Oxfordienſis Academia. 109

P

Padus. 20. 144
Palatinus. 21. 45. 51. 55. 74. 88. 115. 156.
Palphius 105
Panormus. 43. 67
Parchano. 101
Pariſii. 34. 62. 70. 86. 88. 93. 98. 108. 117. 119. 129.
Patro. 124
Paulocia. 65
Pechinum. 137
Pedemontium. 153
Peloponeſus. 113. 117. 124. 126. 144. 149. 151.
Perchius. 116
Peruſia. 85
Petrus de Alcantara. 36.
Petrus Luſitaniæ Rex. 125 135.
Phanum S. Audomari. 75.
Philippus Aurelianenſ. Dux. 40. 70
Philippus Benitius. 42
Philippus Rex. 8 10. moritur. 14
Philisburgium. 72. 86. 135.
Philoſophia Carteſiana. 88.
Pignatellus. 159
Pleimutenſis Portus. 146
Podolia. 46. 72
Polonia. 17. 46. 52. 72. 73. 79. 81. 97. 100. 117. 131.
Poloniæ Rex. 65. 155
Pomerania. 80 86. 132
Pons Bellovicinus. 3
Pontifex. 128. 133. 148 179
Poſſonium. 102. 103. 127
Pradellius Comes. 16
Prædicantes. 45
Prorex Mediolani. 29
Prorex Sardiniæ. 27
Prune. 108
Puicerda. 82. 85

Quar-

Q

Qvarteriorum. 128
Quaſneus Comes. 71.
Quinqu-Eccleſiæ. 6.120

R

Rabata Comes. 105
Racha Vrbs. 17
Ragoziana vidua. 96
Raguſi. 23
Ramadanus Sangiacus. 21.
Ranucius Dux Parmenſis. 3.5
Raphaelinus à Turre. 49
Ratisbona. 104
Ratisbonenſes Comites. 17
Ravilius. 81
RaymundusCapiſuccus. 93
Regaliæ ius. 95
Rhenus. 137
Rheni Circulus. 7.82
Rimberga. 46
Rodericus. 8
Rohannius Eques. 59
Romandiola. 132
Roma. 20. 22. 48. 58. 61. 64. 71. 78.81. 114. 122. 128. 140. 142. 154.
Roſa Limenſis. 42
Roſenavium. 107
Roſpiglioſus. 23
Rugia. 83
Ruiterus. 47. 51.61.69. 71.
Rupefortius Marchio. 51.

S

Sabaudiæ Dux. 23. 149.
SalanKemeni. 158
Salutius. 149
Sancta Maura. 106
Savus. 5.131. 134.135
Saxoniæ Dux. 76
Sboravia. 66
Scania. 72
Schalburdius Com. 96. 98
Schemchiana Arx. 47
Schintz. 104
Schuezius. 105. 107. 112.
Sciombergicus Comes. 16. 52. 56. 67. 142. 150.
Sclavonia. 6
Scloſia. 18
Scotia 107.110.116
Seghedinum. 122
Segnelaus Marchio. 103
Seguſium. 153
Senef. 58 75
Seraſcherus, 105. 111. 124.
Servia. 142
Siamum. 111. 121. 136. 138.
Siamenſis Rex. 100
Sicilia. 73
Sigiſmundus Franciſcus 5.
Sileſia. 4
Sinenſe Imperium. 137
Siracuſæ. 67
Smyrna. 132
Sonchius Comes. 9.61
Solimanus. 128.130
Sorbonicum Collegium 13
Spancavius Comes. 38

Sta-

Stadenium. 72
Statholder. 48
Stetinum. 80 132
Stratico. 37.43
Strigonium. 101.111
Strigonienſis Eccleſia. 108
Suda 36
Syecia 27. 39. 66. 79. 83.86.
Sultanus. 4.16
Szelephanius. 108

T

Taffileta Rex Fezze. 35
Tameſis. 99
Tartari. 66.101.103.120. 121.131.151.
Tartarorum Chamus. 72.
Tauromina. 73
Taurunum. 132. 134. 142.151.153.
Tattembachius Comes. 38.45.
Tekelius. 60. 61.84. 86. 92. 96.101. 103. 105. 106. 107. 112.115.129. 148.151.
Terræmotus, 23.49.89. 132
Terzera. 25
Theodorus Petrus Alexovitius. 94
Tibiſcus. 112. 115.121. 131.
Tingitana Arx. 89.104
Tirolis Provincia. 39. 81.
Titus Oates. 87
Tochaium. 84. 92. 96. 112.
Torintgthonius. 150
Torneſium Caſtrum.125
Traiectum. 46. 51.70. 85.
Tranſilvania. 49.133
Treviri. 104
Trevirenſis Civitas. 68
Tromp. 61
Tullenſis Epiſcopus. 41
Turonia. 17
Turrenius Mareſchallus. 25.47.51.55.56. 58. 59. 65.67.68.

V

Vaccia. 103
Valla Marchio.12. 30.
Valbellenſis Comes. 63
Valencenæ. 75
Valdechius. 150
Valliæ Princeps. 133
Valvocienſis Marchio. 63.
Varadinum. 50.112.125. 153.
Varbenſis Marchio. 13
Varovizza. 106
Vaſtalla. 144
Vcrania. 73
Venceslaus. 83
Veneta Reſpublica. 12. 18. 21 22. 23 24 28.30. 42. 64.79 81. 85. 97. 106.113.120. 125.126. 136.138.148.151
Verſalea. 118.140
Verſalio. 47
Veſtphālienſis. 93
Veſuvius Mons. 89
Veteranus Dux. 12.
Vicegradum. 104.111
Victorius Amedeus. 62
Vilinum. 143
Vienna. 9. 16. 71. 24. 38. 40. 44 50.61.64. 82. 96. 101. 112. 114. 117.

117. 122. 134. 147. 152.
Vigevanenſis Epiſcopus 95
Vilielmus Auriacus. 10. 48. 51. 60. 70. 74. 75 80. 85. 136. 137. 139. 140. 141 144. 149.153. 157
Vilielmus Furſtembergius 45
Vilielmus Neoburgenſis. 139
Vindaſcinus Comitatus. 6
Vivonius Dux . 63. 66. 69.73.
Viziri us. 3. 4. 6. 14.20. 22. 34 38 41. 46.79.96. 101. 112. 118. 124. 126. 128. 130.
Vittembergenſium Dux 70.
Vladislaus. 27
Vliſſipo. 40.125
Vlrica Eleonora. 47
Vltraiectum. 47
Vnilia. 155
Vrgella. 157
Vſiatinum. 46

Z

Zacyntho. 18
Zecheleidz. 6
Zelandia. 147
Zolnochium. 112
Zrinius. 4. 5.6. 9.10. 37. 44.
Zrinuarienſis Arx, 68.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Digitized by Google